Lahden kaupungin lukiokoulutuksen opetussuunnitelma

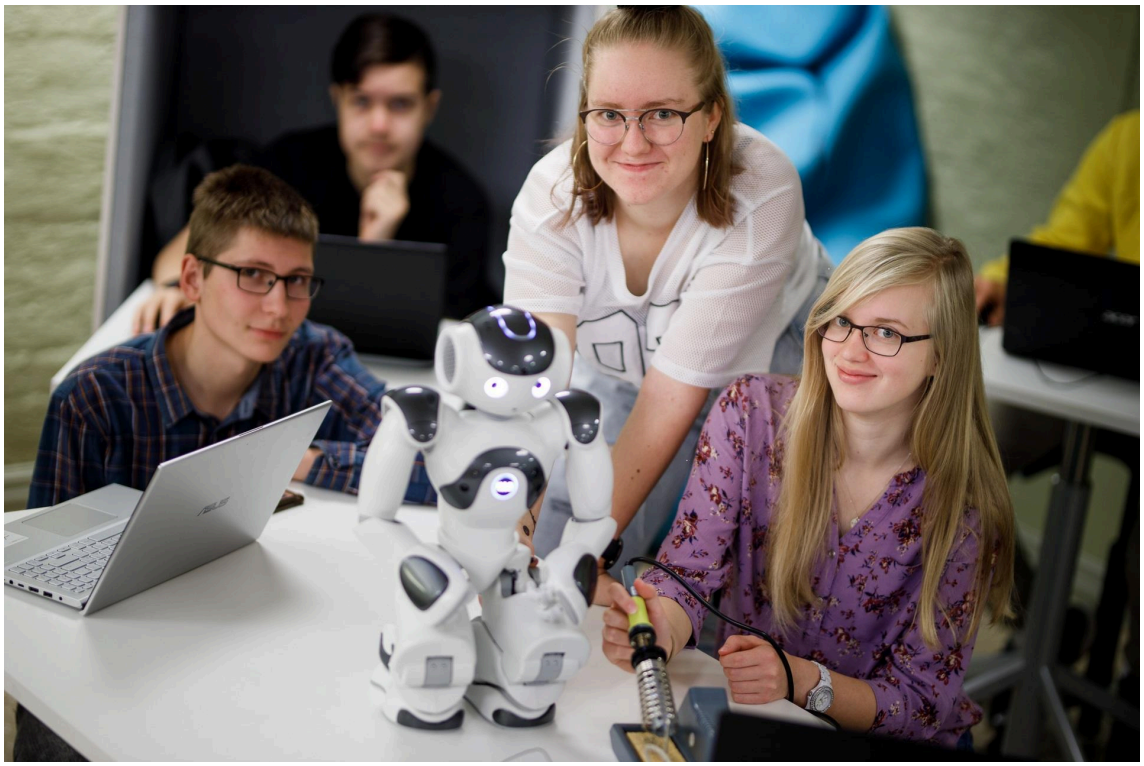

Nimi	Lahden kaupungin lukiokoulutuksen opetussuunnitelma
Kunta	Lahti
Koulu	Tiirismaan lukio
	Lahden lyseo
	Kannaksen lukio

SISÄLTÖ

1. Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta. 1
1.1. Lukiokoulutuksen tehtävä. 1
1.2. Arvoperusta. 1
2. Opetuksen toteuttaminen. 3
2.1. Opintojen rakenne. 3
2.2. Oppimiskäsitys. 3
2.3. Opiskeluympäristöt ja - menetelmät. 4
2.4. Toimintakulttuuri. 5
2.4.1. Lahti. 7
Oppiva yhteisö. 7
Osallisuus ja yhteisöllisyys. 8
Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus. 8
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus. 9
Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. 9
2.5. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö. 10
2.6. Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys. 10
2.6.1. Lahti. 13
Korkeakouluyhteistyö. 13
Työelämävalmiudet. 13
Kansainvälinen osaaminen. 13
3. Opiskelijan ohjaus ja tukeminen. 15
3.1. Ohjaus. 15
3.2. Erityisopetus ja muu oppimisen tuki. 17
3.3. Opiskeluhuolto. 19
3.3.1. Opiskeluhuollon keskeiset periaatteet. 19
3.3.2. Opiskeluhuollon suunnitelmat ja niiden laatiminen. 21
3.4. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä. 25
3.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä. 26
4. Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi. 30
4.1. Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät lukiokoulutuksessa. 30
4.2. Opintojakson arviointi. 31
4.2.1. Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät. 31
4.2.2. Itsenäisesti suoritettavat opinnot. 32
4.2.3. Suullisen kielitaidon arviointi. 32

4.2.4. Opinnoissa edistymisen seuranta yhteistyössä huoltajien kanssa. 32
4.2.5. Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen. 33
4.2.6. Laaja-alaisen osaamisen arviointi. 34
4.3. Oppiaineen oppimäärän arviointi. 35
4.4. Lukion oppimäärän suoritus. 36
4.5. Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen ja oppimäärän suorittamiseen liittyvä oikaisuvaatimus. 37
4.6. Todistukset ja niihin merkittävät tiedot. 37
4.7. Arviointiin liittyvät paikallisesti päätettävät asiat. 40
5. Oppimistavoitteet ja opetuksen keskeiset sisällöt. 41
5.1. Opetuksen yleiset tavoitteet. 41
5.2. Laaja-alainen osaaminen. 42
6. Opintojakson anominen itsenäisesti suoritettavaksi. 47
7. Oppiaineet. 48
7.1. Äidinkieli ja kirjallisuus (AI). 48
7.1.1. Suomen kieli ja kirjallisuus (AI1). 49
Kieliopin ja kirjoittamisen perusteiden kertaus, 2 op (Äi0). 51
Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (Äi1). 52
Viestintä ja vuorovaikutus, 2 op (Äi2). 53
Kirjallisuus 1, 2 op (Äi3). 55
Kieli ja kirjoittaminen, 2 op (Äi4). 55
Kieli ja vaikuttaminen, 2 op (Äi5). 57
Kirjallisuus 2, 2 op (Äi6). 58
Vuorovaikutuksen syventäminen, 2 op (Äi7). 59
Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen 1, 2 op (Äi8). 60
Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen 2, 2 op (Äi9). 61
Luova kirjoittaminen, 2 op (Äi10). 62
Kirjallisuusdiplomi, 2 op (Äi11). 62
Median maailmassa, 2 op (Äi12). 63
Kielen- ja tekstinhuolto, 2 op (Äi13). 64
Kirjallisuutta syventämään, 2 op (Äi14). 64
7.1.2. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (AI6). 65
Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S21). 68
Viestintä ja vuorovaikutus, 2 op (S22). 69
Kirjallisuus 1, 2 op (S23). 70
Kieli ja kirjoittaminen, 2 op (S24). 71
Kieli ja vaikuttaminen, 2 op (S25). 73

Kirjallisuus 2, 2 op (S26). 74
Vuorovaikutuksen syventäminen, 2 op (S27). 75
Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen 1, 2 op (S28). 76
Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen 2, 2 op (S29). 77
7.2. Biologia (BI). 77
7.2.1. Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1). 80
7.2.2. Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 1 op (BI3). 81
7.2.3. Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI4). 82
7.2.4. Ihmisen biologia, 2 op (BI5). 83
7.2.5. Biotekniikka, 2 op (BI6). 85
7.2.6. Kohti biologian ylioppilaskoetta, 2 op (BI7). 86
7.2.7. Biologian laboratoriotyöt, 2 op (BI8). 86
7.2.8. Ympäristökasvatus, 2 op (BI9). 87
7.2.9. Lääketieteellinen biologia, 2 op (BI10). 87
7.2.10. Luonto kaupungissa, 2 op (BI11). 88
7.2.11. Perimä, ympäristö ja elintavat, 2 op (BI12). 89
7.2.12. Biologian kenttätyöt, 2 op (Bi13). 90
7.2.13. Geeniteknologian työt, 2 op (BI14). 90
7.2.14. Ekologian perusteet sekä Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 2 op (BI2 sekä Bi3). 91
7.2.15. Biologisia ja kemiallisia vesistötutkimuksia, 2 op (TIEDE2). . . . 93
7.2.16. DNA-sormenjälkiä ja rikoskemiaa, 2 op (TIEDE3). 93
7.3. Elämänkatsomustieto (ET). 94
7.3.1. Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1). 96
7.3.2. Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2). 97
7.3.3. Kulttuurit, 2 op (ET3). 98
7.3.4. Katsomukset, 2 op (ET4). 99
7.3.5. Uskonnot ja uskonnottomuus, 2 op (ET5). 99
7.3.6. Tulevaisuus, 2 op (ET6). 100
7.4. Filosofia (FI). 101
7.4.1. Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1). 103
7.4.2. Etiikka, 2 op (FI2). 104
7.4.3. Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3). 106
7.4.4. Totuus, 2 op (FI4). 107
7.4.5. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (FI5). 109
7.4.6. Rohkene ajatella - oman filosofisen ajattelun kehittäminen, 2 op (FI6). 110
7.5. Fysiikka (FY). 111
7.5.1. Energia ja lämpö, 2 op (FY3). 113

7.5.2. Voima ja liike, 2 op (FY4). 115
7.5.3. Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY5). 115
7.5.4. Sähkö, 2 op (FY6). 116
7.5.5. Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY7). 117
7.5.6. Aine, säteily ja kvantittuminen, 2 op (FY8). 118
7.5.7. Kohti fysiikan ylioppilaskoetta, 2 op (FY9). 119
7.5.8. Kokeellinen fysiikka, 2 op (FY10). 120
7.5.9. Kokeellinen sähköoppi, 2 op (FY11). 121
7.5.10. Hiukkasfysiikan tiedeleiri, 2 op (FY12). 121
7.5.11. Fysiikan laskuharjoituksia, 2 op (FY13). 122
7.5.12. Ajankohtaista fysiikasta, 2 op (FY14). 123
7.5.13. Tähtitiede, 2 op (FY15). 123
7.5.14. Kvantti- ja atomifysiikan jatkokurssi, 2 op (FY16). 124
7.5.15. Fysiikan ja tieteen historia, 2 op (FY17). 125
7.5.16. Fysiikka luonnontieteenä sekä Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta, 2 op (FY1 ja FY2). 125
7.6. Maantiede (GE). 127
7.6.1. Maailma muutoksessa, 2 op (GE1). 129
7.6.2. Sininen planeetta, 2 op (GE2). 131
7.6.3. Yhteinen maailma, 2 op (GE3). 132
7.6.4. Geomedia - tutki, osallistu ja vaikuta, 2 op (GE4). 134
7.6.5. Kohti maantieteen ylioppilaskoetta, 2 op (GE5). 135
7.6.6. Lahtelaista maantiedettä, 2 op (GE6). 136
7.6.7. Maantieteen kenttätyöt, 2 op (GE7). 137
7.7. Historia (HI). 138
7.7.1. Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI 1). 141
7.7.2. Kansainväliset suhteet, 2 op (HI 2). 143
7.7.3. Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI 3). 144
7.7.4. Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI 4). 146
7.7.5. Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI 5). 148
7.7.6. Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI 6). 150
7.7.7. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (HI 7). 151
7.7.8. Antiikin maailma, 2 op (HI 8). 153
7.7.9. Kansainvälinen politiikka ja konfliktit, 2 op (HI 9). 154
7.7.10. Suurvaltojen historia, 2 op (HI 10). 154
7.7.11. Suomen liikunta- ja urheiluhistoria, 2 op (Hi 11). 155
7.8. Kemia (KE). 156
7.8.1. Molekyylit ja mallit, 2 op (KE3). 158

7.8.2. Kemiallinen reaktio, 2 op (KE4). 160
7.8.3. Kemiallinen energia ja kiertotalous, 2 op (KE5). 161
7.8.4. Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE6). 162
7.8.5. Kohti kemian ylioppilaskoetta, 2 op (KE7). 163
7.8.6. Kemian työkurssi, 2 op (KE8). 164
7.8.7. Tutkimus ja teknologia, 2 op (KE9). 165
7.8.8. Ravintoaineet ja kemiaa keittiössä, 2 op (KE10). 165
7.8.9. Kemia ja kestävä tulevaisuus, 2 op (KE1-2). 166
7.9. Uskonto (KT). 168
7.9.1. Evankelisluterilainen uskonto (KT1). 170
Uskonto ilmiönä-juutalaisuuden,kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1). 170
Maailmanlaajuinen kristinusko, 2 op (UE2). 172
Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3). 174
Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4). 177
Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5). 180
Uskonto,tiede ja media, 2 op (UE6). 182
Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (UE7). 186
Raamattu eri uskonnoissa, 2 op (UE8). 187
7.9.2. Ortodoksinen uskonto (KT2). 188
Uskonto ilmiönä - juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UO1). 188
Ortodoksisuus maailmassa, 2 op (UO2). 189
Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UO3). 190
Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UO4). 190
Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus, 2 op (UO5). 191
Ortodoksisuus, tiede ja media, 2 op (UO6). 192
7.9.3. Islamin uskonto (KT4). 192
Uskonto ilmiönä - juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UI1). 192
Maailmanlaajuinen islam, 2 op (UI2). 193
Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UI3). 193
Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UI4). 194
Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UI5). 195
Uskonto, tiede ja media, 2 op (UI6). 195
7.10. Kuvataide (KU). 196
7.10.1. Omat kuvat, jaetut kulttuurit, 2 op (KU1). 199
7.10.2. Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt, 2 op (Ku2). 200
7.10.3. Kuva viestii ja vaikuttaa, 2 op (KU3). 202

7.10.4. Taiteen monet maailmat, 2 op (KU4). 203
7.10.5. Piirustus ja maalaus, 2 op (KU5). 205
7.10.6. Keramiikka ja kuvanveisto, 2 op (KU6). 206
7.10.7. Valokuvaus ja kuvankäsittely, 2 op (ku7). 206
7.10.8. Elokuvailmaisu, 2 op (ku8). 207
7.10.9. Taidegrafiikka, 2 op (KU9). 208
7.10.10. Kokeileva taide, 2 op (Ku10). 209
7.10.11. MediaLab, 2 op (ku11). 209
7.10.12. Oma taideprojekti, 2 op (ku12). 210
7.10.13. Lavastuksen työpaja1, 2 op (KU13). 211
7.10.14. Lavastuksen työpaja 2, 2 op (KU14). 211
7.10.15. Projekti 1, 2 op (Ku15). 212
7.10.16. projekti 2, 2 op (ku16). 213
7.10.17. Projekti 3, 2 op (KU17). 214
7.10.18. Projekti 4, 2 op (ku18). 214
7.11. Lukiodiplomit (LD). 215
7.11.1. Kuvataiteen lukiodiplomi, 2 op (KULD2). 216
7.11.2. Käsityön lukiodiplomi, 2 op (KÄLD3). 217
7.11.3. Liikunnan lukiodiplomi, 2 op (LILD4). 218
7.11.4. Median lukiodiplomi, 2 op (MELD5). 218
7.11.5. Lukiodiplomi, 2 op (MULD6). 219
7.11.6. Tanssin lukiodiplomi, 2 op (TALD7). 219
7.11.7. Teatterin lukiodiplomi, 2 op (TEA11). 220
7.12. Liikunta (LI). 221
7.12.1. Oppiva liikkuja, 2 op (LI1). 223
7.12.2. Aktiivinen elämä, 2 op (LI2). 224
7.12.3. Uudet mahdollisuudet, 2 op (LI3). 225
7.12.4. Yhdessä liikkuen, 2 op (LI4). 226
7.12.5. Virkistystä liikunnasta, 2 op (LI5). 227
7.12.6. Liikuntaohjelman suunnittelu ja toteutus, 2 op (LI6). 228
7.12.7. Palloilukurssi, 2 op (LI7). 228
7.12.8. Elämys- ja retkeilyliikunta, 2 op (LI8). 229
7.12.9. Kuntoa ja virkistystä, 2 op (LI9). 229
7.12.10. Vanhat tanssit ja hyvät tavat, 2 op (LI10). 230
7.12.11. Monipuolisesti liikkuen 1, 2 op (LI11). 230
7.12.12. Monipuolisesti liikkuen 2, 2 op (LI12). 231
7.12.13. Monipuolisesti liikkuen 3, 2 op (LI13). 232
7.12.14. Harrastuksena liikunta 1, 2 op (LI14). 232

7.12.15. Harrastuksena liikunta 2, 2 op (LI15). 233
7.12.16. Harrastuksena liikunta 3, 2 op (LI16). 233
7.12.17. Liikunta elämäntapana, 2 op (LI17). 234
7.12.18. Liikuntatutor-toiminta 1., 2 op (Li18). 235
7.12.19. Liikuntatutor-toiminta 2., 2 op (Li19). 235
7.13. Matematiikka (MA). 236
7.13.1. Matematiikan pitkä oppimäärä (MAA). 238
Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2). 238
Geometria, 2 op (MAA3). 239
Analyyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4). 240
Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5). 241
Derivaatta, 3 op (MAA6). 243
Integraalilaskenta, 2 op (MAA7). 244
Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8). 245
Talousmatematiikka, 1 op (MAA9). 246
3D-geometria, 2 op (MAA10). 247
Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11). 248
Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12). 249
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (MAA13). 250
Pre-ryhmän matematiikka, 3 op (MAA14). 251
Laskuharjoitukset 1, 2 op (MAA15). 252
Laskuharjoitukset 2, 2 op (MAA16). 253
Lineaarialgebra, 2 op (MAA17). 254
Kompleksiluvut ja differentiaaliyhtälöt, 2 op (MAA18). 255
Algebra, 2 op (MAA19). 256
Topologia, 2 op (MAA20). 257
Pitkä matematiikka ykköset, 10 op (MAA1234). 257
Pitkä matematiikka kakkoset, 8 op (MAA5679). 258
Taloustieto ja talousmatematiikka, 3 op (MT1). 260
7.13.2. Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB). 260
Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB02). 260
Geometria, 2 op (MAB3). 262
Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4). 263
Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5). 264
Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB8). 265
Tilastolliset todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB9). 266
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (MAB10). 267
Laskuharjoituskurssi, 2 op (MAB11). 268

Talousmatematiikka, 2 op (MAB6-7). 268
7.13.3. Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus (MAY). 269
Pitkä matematiikka ykköset, 10 op (MAA1234). 269
Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus, 2 op (MAY). 269
Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1). 270
7.14. Musiikki (MU). 271
7.14.1. Intro - kaikki soimaan, 2 op (MU1). 273
7.14.2. Syke - soiva ilmaisu, 2 op (MU2). 275
7.14.3. Genre - globaali uteliaisuus, 2 op (MU3). 275
7.14.4. Demo - luovasti yhdessä, 2 op (MU4). 276
7.14.5. Itsenäisen työskentelyn kurssi, 2 op (MU5). 276
7.14.6. Kuorotoiminta 1-4, 2 op (MU06-MU9). 277
7.14.7. Musiikkiprojekti 1-4, 2 op (MU10-MU13). 277
7.14.8. Bändi- ja laulukurssi aktiivisille musiikin harrastajille 1-3, 2 op (MU14 - MU16). 278
7.14.9. Orkesteri 1-3, 2 op (MU17-MU19). 279
7.14.10. Esitystekniikka 1-3, 2 op (MU20-MU22). 279
7.14.11. Yhtyesoitto 1-2, 2 op (MU23-MU24). 280
7.14.12. Yhtyelaulu 1-2, 2 op (MU25-MU26). 280
7.15. Opinto-ohjaus (OP). 281
7.15.1. Minä opiskelijana, 2 op (OP1). 282
7.15.2. Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus, 2 op (OP2). 283
7.15.3. Tutorkoulutus ja -toiminta 1, 2 op (OP3). 285
7.15.4. Tutorkoulutus ja -toiminta 2, 2 op (OP4). 286
7.15.5. Opiskelijakunnan hallitustyö 1, 2 op (OP5). 286
7.15.6. Opiskelijakunnan hallitustyö 2, 2 op (OP6). 287
7.15.7. Ryhmänohjaus, 2 op (OP7). 288
7.15.8. Lukio-TET, 2 op (OP8). 289
7.16. Psykologia (PS). 289
7.16.1. Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1). 291
7.16.2. Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2). 293
7.16.3. Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3). 296
7.16.4. Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4). 299
7.16.5. Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5). 302
7.16.6. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (PS6). 305
7.16.7. Minä ja muut, 2 op (PS7). 306
7.16.8. Hyvinvoiva ihminen, 2 op (PS8). 306
7.16.9. Psykologinen tutkimus, 2 op (PS9). 307

7.17. Terveystieto (TE). 308
7.17.1. Terveys voimavarana, 2 op (TE1). 310
7.17.2. Terveys ja ympäristö, 2 op (TE2). 311
7.17.3. Terveys ja yhteiskunta, 2 op (TE3). 312
7.17.4. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (TE4). 314
7.17.5. Ensiaputaidot - kansalaisvelvollisuus, 2 op (TE5). 314
7.18. Toinen kotimainen kieli, ruotsi (TKRU). 315
7.18.1. Ruotsi, A-oppimäärä (TKRUA1). 319
Ruotsin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (RUA3). 319
Ruotsin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (RUA4). 320
Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (RUA5). 321
Ruotsin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (RUA6). . . . 322
Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (RUA7). 323
Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUA8). 325
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (RUA10). 326
Kieliopin kertaus (abiturienteille), 2 op (RUA11). 327
Opiskelutaidot ja minä ruotsin käyttäjänä, 4 op (RUA1-2). 327
Tukea ja kertausta, 2 op (RUA9 / RUB111). 329
7.18.2. Ruotsi, B1-oppimäärä (TKRUB1). 330
Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB13). 330
Ympäristömme, 2 op (RUB14). 331
Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB15). 333
Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUB16). 334
Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB17). 336
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (RUB18). 337
Kieliopin kertaus abiturienteille, 2 op (RUB19). 337
Tukea ja kertausta 1, 2 op (RUB111). 338
På resande fot - matkailumoduuli, 2 op (RUB110). 339
Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 4 op (RUB11-12). 339
Tukea ja kertausta 2, 2 op (RUB112). 341
7.19. Temaattiset opinnot (TO). 342
7.19.1. Kansainvälisyys 1: Suomi muiden silmin, 2 op (KV1). 342
7.19.2. Kansainvälisyys 2: Vieraana toisessa kulttuurissa, 2 op (KV2). 342
7.19.3. Kansainvälisyys 3: Yhteinen maailmamme, 2 op (KV3). 343
7.19.4. Kansainvälisyys 4: Integrointi ja yhteistyö, 1 op (KV 4). 344
7.19.5. Makumatka kulttuureihin, 2 op (TO1). 345
7.20. Vieraat kielet (VK). 345

7.20.1. Vieraat kielet, espanja, B3-oppimäärä (EAB3). 350
Tutustu ja ihastu espanjan kieleen, 2 op (Eab31). 350
Espanjaa arjessa, 2 op (Eab32). 351
Espanjaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (Eab33). 352
Elämää Espanjassa ja Suomessa, 2 op (Eab34). 353
Hyvinvointia ja perhe-elämää espanjaksi, 2 op (Eab35). 354
Espanjankielisten maiden kulttuuria, 2 op (Eab36). 354
Opiskelua ja työelämää espanjaksi, 2 op (Eab37). 355
Muuttuva maailma, 2 op (Eab38). 356
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (Eab39). 357
7.20.2. Vieraat kielet, ranska, A-oppimäärä (RAA). 358
Ranskan kieli ja kulttuuri, 2 op (RAA3). 358
Ranskan kieli yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineenä, 2 op (RAA4). 359
Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (RAA5). 360
Ranskan kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (RAA6). . . 361
Ympäristö ja kestävä elintapa, 2 op (RAA7). 362
Viesti ja vaikuta ranskaksi, 2 op (RAA8). 362
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (RAA9). 363
Ranska, minä ja maailma, 4 op (RAA1-2). 363
7.20.3. Vieraat kielet, ranska, B3-oppimäärä (RAB3). 364
Tutustu ja ihastu ranskan kieleen, 2 op (RAB31). 365
Ranskaa arjessa, 2 op (RAB32). 366
Ranskaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (RAB33). 366
Elämää Ranskassa ja Suomessa, 2 op (RAB34). 367
Hyvinvointia ja perhe-elämää ranskaksi, 2 op (RAB35). 368
Ranskalaista kulttuuria, 2 op (RAB36). 369
Opiskelua ja työelämää ranskaksi, 2 op (RAB37). 370
Muuttuva maailma, 2 op (RAB38). 370
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (Rab39). 371
7.20.4. Vieraat kielet, saksa, A-oppimäärä (SAA). 372
Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (SAA3). 372
Kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (SAA4). 373
Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (SAA5). 374
Kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (SAA6). 374
Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (SAA7). 375
Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (SAA8). 376
Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (SAA9). 377

Saksan kielidiplomi II, 2 op (SAA10). 377
Minä, kieli ja maailma, 4 op (SAA1-2). 378
7.20.5. Vieraat kielet, saksa, B3-oppimäärä (SAB3). 379
Tutustu ja ihastu saksan kieleen, 2 op (SAB31). 379
Saksaa arjessa, 2 op (SAB32). 380
Saksaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (SAB33). 381
Elämää Saksassa ja Suomessa, 2 op (SAB34). 382
Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (SAB35). . . 383
Kulttuuria saksaksi, 2 op (SAB36). 383
Opiskelua ja työelämää saksaksi, 2 op (SAB37). 384
Muuttuva maailma saksaksi, 2 op (SAB38). 385
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (SAB39). 386
Saksan kielidiplomi I, 2 op (SAB310). 386
7.20.6. Vieraat kielet, venäjä, A-oppimäärä (VEA). 387
Venäjän kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (VEA3). 387
Venäjän kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (VEA4). 388
Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (VEA5). 388
Venäjän kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (VEA6). . . . 389
Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (VEA7). 389
Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (VEA8). 389
Venäjä, minä ja maailma, 4 op (VEA1-2). 390
7.20.7. Vieraat kielet, venäjä, B3-oppimäärä (VEB3). 391
Tutustu ja ihastu venäjän kieleen, 2 op (VEB31). 391
Venäjää arjessa, 2 op (VEB32). 392
Venäjää vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (VEB33). 392
Elämää Venäjällä ja Suomessa, 2 op (VEB34). 392
Hyvinvointia ja perhe-elämää venäjäksi, 2 op (VEB35). 393
Venäläistä kulttuuria, 2 op (VEB36). 393
Opiskelua ja työelämää venäjäksi, 2 op (VEB37). 393
Muuttuva maailma, 2 op (VEB38). 394
7.20.8. Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä (VKENA1). 394
Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (ENA3). 394
Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA4). 395
Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA5). 397
Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA6). . . 398
Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA7). 399
Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (ENA8). 400

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (ENA9). 402
Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen, 2 op (ENA10). 403
Tukea ja kertausta 1, 2 op (ENA11). 403
Tukea ja kertausta 2, 2 op (ENA12). 404
Tukea ja kertausta 3, 2 op (ENA13). 405
Englanti, minä ja maailma, 4 op (ENA1-2). 406
7.20.9. Vieraat kielet, saksa, B2-oppimäärä (SAB2). 407
Elämää Saksassa ja Suomessa, 0 op (SAB22). 408
Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 0 op (SAB23). . . 409
Kulttuuria saksaksi, 0 op (SAB24). 409
Opiskelua ja työelämää saksaksi, 0 op (SAB25). 410
Muuttuva maailma saksaksi, 0 op (SAB26). 410
Kestävä elämäntapa, 0 op (SAB27). 411
Kansainvälinen toiminta, 0 op (SAB28). 411
Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (SAB29). 412
Saksan kielidiplomi I, 2 op (SAB210). 412
Saksaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (SAB21). 413
Elämää Saksassa ja Suomessa, 2 op (SAB22). 414
Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (SAB23). . . 414
Kulttuuria saksaksi, 2 op (SAB24). 415
Opiskelua ja työelämää saksaksi, 2 op (SAB25). 415
Muuttuva maailma saksaksi, 2 op (SAB26). 416
Kestävä elämäntapa, 2 op (SAB27). 416
Kansainvälinen toiminta, 2 op (SAB28). 417
7.21. Yhteiskuntaoppi (YH). 418
7.21.1. Taloustieto ja talousmatematiikka, 3 op (MT1). 420
7.21.2. Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1). 420
7.21.3. Taloustieto, 2 op (YH2). 423
7.21.4. Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma, 2 op (YH3). 425
7.21.5. Lakitieto, 2 op (YH4). 427
7.21.6. Yrittäjyys, 2 op (YH5). 428
7.21.7. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (YH6). 430
7.21.8. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, 2 op (YH7). 431
7.21.9. Yhteiskunnalliset ilmiöt, 2 op (YH8). 432
7.21.10. Talouden taidot, 2 op (YH9). 433
7.21.11. Urheilijan brändi ja viestintä, 2 op (YH10). 434
7.22. Tietotekniikka (AT). 435
7.22.1. Peruskurssi, 2 op (AT1). 436

7.22.2. Kuvantuoton ja kuvankäsittelyn perusteet, 2 op (AT2). 436
7.22.3. Verkkosivujen ja -julkaisujen perusteet, 2 op (AT3). 437
7.22.4. Ohjelmoinnin perusteet, 2 op (AT4). 437
7.23. Ohjelmointi (OHJ). 437
7.23.1. Laitteistot, järjestelmät ja alustat, 2 op (OHJ1). 438
7.23.2. Python ohjelmointi, 2 op (OHJ2). 438
7.23.3. Java- ohjelmoinnin perusteet, 2 op (OHJ3). 439
7.23.4. Java- ohjelmoinnin jatko, 2 op (OHJ4). 439
7.23.5. Visual Basic, C# perusteet, 2 op (OHJ5). 439
7.23.6. Visual Basic, C# jatko, 2 op (OHJ6). 440
7.23.7. C++ perusteet, 2 op (OHJ7). 440
7.23.8. C++ jatko, 2 op (OHJ8). 440
7.23.9. JavaScript ohjelmointi, 2 op (OHJ9). 441
7.23.10. Linux käyttöjärjestelmän hallinta, 2 op (OHJ10). 441
7.23.11. Arduinon perusteet, 2 op (OHJ11). 441
7.23.12. Arduinon jatko / projektityö, 2 op (OHJ12). 442
7.23.13. Robotiikka, 2 op (OHJ13). 442
7.23.14. Digitutor, 4 op (OHJ14). 442
7.23.15. Lukiodiplomi, 2 op (OHJ15). 443
7.24. Korkea-asteen opinnot (TIEDE/HYAVO). 443
7.24.1. Minäkö yliopistoon -kurssi, 2 op (HYAVO1). 444
7.24.2. Tutustumiskurssi erityispedagogiikkaan, 2 op (HYAVO2). . . . 445
7.24.3. Tutustumiskurssi ympäristötieteisiin, 2 op (HYAVO3). 445
7.24.4. Tutkimus koukuttaa! – Tiedettä ja tutkimusta korkeakouluissa, 2 op (TIEDE1). 446
7.24.5. Biologisia ja kemiallisia tutkimuksia Vesijärvestä, 2 op (TIEDE2). 447
7.24.6. DNA-sormenjälkiä ja rikoskemiaa, 2 op (TIEDE3). 447
7.25. Vieraat kielet, saksa, B2-oppimäärä (SAB2). 448
7.25.1. Elämää Saksassa ja Suomessa, 0 op (SAB22). 448
7.25.2. Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 0 op (SAB23). . 449
7.25.3. Kulttuuria saksaksi, 0 op (SAB24). 449
7.25.4. Opiskelua ja työelämää saksaksi, 0 op (SAB25). 450
7.25.5. Muuttuva maailma saksaksi, 0 op (SAB26). 451
7.25.6. Kestävä elämäntapa, 0 op (SAB27). 451
7.25.7. Kansainvälinen toiminta, 0 op (SAB28). 452
7.25.8. Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (SAB29). 452
7.25.9. Saksan kielidiplomi I, 2 op (SAB210). 453
7.25.10. Saksaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (SAB21). 453

7.25.11. Elämää Saksassa ja Suomessa, 2 op (SAB22). 454
7.25.12. Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (SAB23). 455
7.25.13. Kulttuuria saksaksi, 2 op (SAB24). 455
7.25.14. Opiskelua ja työelämää saksaksi, 2 op (SAB25). 456
7.25.15. Muuttuva maailma saksaksi, 2 op (SAB26). 456
7.25.16. Kestävä elämäntapa, 2 op (SAB27). 457
7.25.17. Kansainvälinen toiminta, 2 op (SAB28). 457
7.26. Vieraat kielet, ranska, B2-oppimäärä (RAB2). 458
7.26.1. Ranskaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (RAB21). 458
7.26.2. Elämää Ranskassa ja Suomessa, 2 op (RAB22). 459
7.26.3. Hyvinvointia ja perhe-elämää ranskaksi, 2 op (RAB23). 460
7.26.4. Ranskalaista kulttuuria, 2 op (RAB24). 461
7.26.5. Opiskelua ja työelämää ranskaksi, 2 op (RAB25). 462
7.26.6. Muuttuva maailma, 2 op (RAB26). 462
7.26.7. Kestävä elämäntapa, 0 op (RAB27). 463
7.26.8. Kansainvälinen toiminta, 0 op (RAB28). 464
7.26.9. Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (RAB29). 464
7.27. LUMATE-erityistehtävä (LUMATE). 465
7.27.1. LUMATEema, 1 op (LUMATE1). 467
7.27.2. LUMATEn tiede- ja teknologiakilpailut, 1 op (LUMATE2). 468
7.27.3. Projekti 1, 2 op (LUMATE3). 468
7.27.4. Projekti 2, 2 op (LUMATE4). 469
7.28. Musiikin erityistehtävä (MUMU). 470
7.28.1. Kamarikuoro 1-12, 2 op (MUKUO01- MUKUO12). 471
7.28.2. Lauluvalmennus 1-2, 2 op (MUL1-2). 471
7.28.3. Taidemusiikki, 2 op (MUMU1). 472
7.28.4. Kansojen musiikkia, 2 op (MUMU2). 473
7.28.5. Populaarimusiikki, 2 op (MUMU3). 473
7.28.6. Näyttämömusiikki, 2 op (MUMU4). 474
7.28.7. Jazz, 2 op (MUMU5). 475
7.28.8. Muusikon työkalupakki 1-2, 2 op (MUMU06-MUMU07). 475
7.28.9. Orkesteri 1-10, 2 op (MUO1-MUO10). 476
7.28.10. Musiikkiteatteriproduktio 1-10, 2 op (MUTE01-MUTE10). . . . 477
7.28.11. Esitystekniikka 1-6, 2 op (MUTEK01-MUTEK06). 477
7.28.12. Äänitys ja miksaus 1-2, 2 op (MUTEK07-MUTEK08). 477
7.28.13. Nuotinnus ja sovittaminen 1-2, 2 op (MUTEK09-MUTEK10). . 478
7.28.14. Soitinopetus 1, 2 op (MUTP12). 478
7.28.15. Soitinopetus 2, 1 op (MUTP13). 479

7.28.16. Vapaa säestys 1, 2 op (MUTP14). 479
7.28.17. Vapaa säestys 2, 1 op (MUTP15). 479
7.28.18. Sävellyspaja, 2 op (MUTP16). 480
7.28.19. Laulun perusteet 1-3, 2 op (MUTP01-MUTP03). 480
7.28.20. Yhtyelaulu 1-3, 2 op (MUTP04-MUTP06). 481
7.28.21. Yhtyesoitto 1-3, 2 op (MUTP08-MUTP10). 481
7.28.22. Musiikkiproduktio 1-10, 2 op (PRODU01-PRODU10). 482
7.29. Kuvataiteen erityistehtävä (KUKU). 482
7.29.1. KAIKILLE YHTEISET OPINNOT Sommittelu ja väri, 2 op (KUKU1). 485
7.29.2. TIEDOLLISIA OPINTOJA, Taide ennen ja nyt, Suomen taide, 2 op (KUKU2). 485
7.29.3. Euroopan taide, 2 op (KUKU3). 486
7.29.4. Ulkoeurooppalainen taide, 2 op (KUKU4). 486
7.29.5. Nykytaide, 2 op (KUKU5). 487
7.29.6. Kuvan tulkinta ja kuvanlukutaito, 2 op (KUKU6). 487
7.29.7. Taiteen ja tieteen keinoin, 2 op (KUKU7). 488
7.29.8. TAIDOLLISIA OPINTOJA, Kuvataiteen opintoja, Piirtämisen perusteet, 2 op (KUKU8). 488
7.29.9. Elävän mallin piirtäminen, 2 op (KUKU9). 489
7.29.10. Sarjakuvapiirtäminen, 2 op (KUKU10). 489
7.29.11. Kolmiulotteinen piirtäminen, 2 op (KUKU11). 490
7.29.12. Maalaamisen perusteet, 2 op (KUKU12). 490
7.29.13. Maalaamisen sekatekniikat, 2 op (KUKU13). 491
7.29.14. Temperamaalaus, 2 op (KUKU14). 491
7.29.15. Kuvanveiston perusteet, 2 op (KUKU15). 492
7.29.16. Kuvanveiston mahdollisuudet, 2 op (KUKU16). 492
7.29.17. Keramiikan perusteet, 2 op (KUKU17). 493
7.29.18. Keraamisia astioita ja veistoksia, 2 op (KUKU18). 493
7.29.19. Kohopaino ja pressprint, 2 op (KUKU19). 494
7.29.20. Syväpaino ja metalligrafiikka, 2 op (KUKU20). 494
7.29.21. Kaavainpaino ja serigrafia, silkkipaino, 2 op (KUKU21). 495
7.29.22. Uusi taide, Kaupunkitaide, 2 op (KUKU22). 495
7.29.23. Ympäristö- ja yhteisötaide, 2 op (KUKU23). 496
7.29.24. Kokeileva taide, 2 op (KUKU24). 496
7.29.25. Tekstiilitaide, 2 op (KUKU25). 497
7.29.26. Vaihtuva työpaja, 2 op (KUKU26). 497
7.29.27. Arkkitehtuuri, muotoilu ja design, Muoti- ja vaatesuunnittelu, 2 op (KUKU27). 498

7.29.28. Puettava muotoilu, 2 op (KUKU28). 498
7.29.29. Esine- ja tuotemuotoilu, 2 op (KUKU29). 499
7.29.30. Arkkitehtuuri, 2 op (KUKU30). 499
7.29.31. Sisustusarkkitehtuuri, 2 op (KUKU31). 500
7.29.32. 3D-visualisointi, 2 op (KUKU32). 500
7.29.33. Graafinen työskentely, Digitaalinen piirtäminen, 2 op (KUKU33). 501
7.29.34. Graafinen suunnittelu, 2 op (KUKU34). 501
7.29.35. Pakkaus- ja brändisuunnittelu, 2 op (KUKU35). 502
7.29.36. Pelisuunnittelu, 2 op (KUKU36). 502
7.29.37. Valokuvaus, video ja elokuva, Mustavalkovalokuvaus ja pimiö, 2 op (KUKU37). 503
7.29.38. Valokuvailmaisu, 2 op (KUKU38). 503
7.29.39. Studiovalokuva, 2 op (KUKU39). 504
7.29.40. Videokuvaamisen ilmaisukeinot, 2 op (KUKU40). 504
7.29.41. Elokuvailmaisu, 2 op (KUKU41). 505
7.29.42. Animaatio, 2 op (KUKU42). 505
7.29.43. MakerSpace, Kokeilevan työskentelyn verstas, 2 op (KUKU43). 506
7.29.44. Taide ja ohjelmointi, 2 op (KUKU44). 506
7.29.45. Robotaide, 2 op (KUKU45). 507
7.29.46. Medialab, Makerspace-projekti, 2 op (KUKU46). 507
7.29.47. TYÖELÄMÄÄN OHJAAVIA OPINTOJA, Porfolio, 2 op (KUKU47). 508
7.29.48. Taide ja kansainvälisyys, Kansainvälisyysprojekti, 2 op (KUKU48). 508
7.29.49. Lavastuksen ilmaisukeinot, 2 op (KUKU49). 509
7.29.50. Taideproduktion lavastus, 2 op (KUKU50). 509
7.29.51. Valosuunnittelu ja projisointi, 2 op (KUKU51). 510
7.29.52. Esittävän taiteen puvustus, 2 op (KUKU52). 510
7.29.53. Kuvataiteen työelämälähtöinen projekti I, 2 op (KUKU53). . . 511
7.29.54. Kuvataiteen työelämälähtöinen projekti II, 2 op (KUKU54). . . 511
7.29.55. Kuvataiteen työelämälähtöinen projekti III, 2 op (KUKU55). . 511
7.30. Käsityö (KÄS). 512
7.30.1. Vaateompelu, 2 op (KÄS1). 513
7.30.2. Juhlavaate, 2 op (KÄS2). 514
7.30.3. Fantasia-asu, 2 op (KÄS3). 516
7.30.4. Näyttämöpuvustus 1, 2 op (KÄS4). 517
7.30.5. Näyttämöpuvustus 2, 2 op (KÄS5). 518

7.30.6. Kankaankuviointi, 2 op (KÄS6). 520
7.30.7. Sisustustekstiili, 2 op (KÄS7). 521
7.30.8. Lankatekniikat, 2 op (KÄS8). 522
7.30.9. Oma käsityöprojekti, 2 op (KÄS9). 524
7.30.10. Käsityöproduktio 1, 2 op (KÄS10). 525
7.30.11. Kösityöproduktio 2, 2 op (KÄS11). 526
7.31. Urheilulinja (URLU). 527
7.31.1. Urheiluvalmennus 1-20, 2 op (UV1-UV20). 531
7.31.2. Kehonhuolto, 2 op (UV21). 531
7.31.3. Valmennusoppi, 2 op (UV22). 532
7.31.4. Tiedostava urheilija, 2 op (UV23). 532
7.31.5. Urheilijan ravitsemus, 2 op (UV24). 532
7.31.6. Urheilu ammattina, 2 op (UV25). 533
7.32. Teatteri (TEA). 533
7.32.1. Teatteri-ilmaisun perusteet, 2 op (TEA1). 535
7.32.2. Näyttelijäntyön perusteet, 2 op (TEA2). 536
7.32.3. Näyttelijäntyön jatko, 2 op (TEA3). 536
7.32.4. Improvisaation perusteet, 2 op (TEA4). 537
7.32.5. Draaman kaari ja teatterihistoria, 2 op (TEA5). 538
7.32.6. Teatterin tyylilajit ja lajityypit, 2 op (TEA6). 538
7.32.7. Visuaalinen teatteri, 2 op (TEA7). 539
7.32.8. Teatteriesityksen valmistaminen, 2 op (TEA8). 540
7.32.9. Teatteriesityksen valmistaminen, 2 op (TEA9). 540
7.33. Integraatio-opintojaksot. 541
7.33.1. Pitkä matematiikka ykköset, 10 op (MAA1234). 541
7.33.2. Taloustieto ja talousmatematiikka, 3 op (MT1). 544
8. Opetussuunnitelman laatiminen ja sisältö. 546
8.1. Opetussuunnitelman laatiminen. 546
8.2. Opetussuunnitelman sisältö. 547
9. Liitteet. 549
9.1. Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta. 549
9.2. Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko. 549
9.3. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. 556
9.3.1. Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. 556
9.4. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. 562

9.4.1. Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. 562
9.5. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. 567
9.5.1. Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi. . . 568
9.6. Paikalliset liitteet. 573
9.6.1. Ohjaussuunnitelma. 573
9.6.2. Opiskeluhuoltosuunnitelma. 581
9.6.3. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. 591
9.6.4. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä.. 598

1. Lukiokoulutuksen tehtävä ja arvoperusta

1.1. Lukiokoulutuksen tehtävä

Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Lukiokoulutuksessa yleissivistys koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun pystyvät yksilöt osaavat toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja itseään kehittäen.

Lukioaikana opiskelija kartuttaa ihmistä, kulttuureja, ympäristöä ja yhteiskuntaa koskevaa olennaista tietoa, osaamista ja toimijuutta. Lukio-opetus valmistaa opiskelijaa ymmärtämään elämässä ja maailmassa vallitsevia monitahoisia keskinäisriippuvuuksia sekä jäsentämään laaja-alaisia ilmiöitä.

Lukiokoulutuksella on opetus- ja kasvatustehtävä. Lukiokoulutuksen aikana opiskelija rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla opiskelija kehittää suhdettaan menneisyyteen ja suuntautuu tulevaisuuteen. Lukiokoulutus syventää opiskelijan kiinnostusta tieteiden ja taiteiden maailmaan sekä kehittää valmiuksia elämänhallintaan ja työelämään.

Lukiokoulutus rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Se antaa yleiset ja monipuoliset jatko-opintovalmiudet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja lukion oppimäärään perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja muilla näytöillä.

Lukiokoulutus ohjaa opiskelijaa tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan, maailmankansalaisuuteen kasvamiseen ja jatkuvaan oppimiseen.

1.2. Arvoperusta

Lukion opetussuunnitelman perusteiden arvoperusta rakentuu demokratialle ja suomalaiselle sivistysihanteelle, jonka mukaan opiskelu ja oppiminen uudistavat yhteiskuntaa ja kulttuuria. Sivistys on yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Sivistykseen kuuluu taito ja tahto käsitellä inhimillisten pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välisiä ristiriitoja eettisesti, myötätuntoisesti ja ratkaisuja etsien. Sivistys ilmenee huolenpitona, avarakatseisuutena, laaja-alaisena todellisuuden hahmottamisena ja sitoutumisena toimintaan myönteisten muutosten puolesta. Lukion sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, hyvyyteen, kauneuteen, oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan.

Lukio-opetuksen perustana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Lukio-opetus pohjautuu keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin. Opiskelija muodostaa lukioaikanaan jäsentyneen käsityksen perus- ja ihmisoikeuksien taustalla olevista arvoista, keskeisistä perus- ja ihmisoikeusnormeista sekä näitä oikeuksia edistävistä toimintatavoista. Lukio-opetus kehittää arvo-osaamista kannustamalla omien arvojen syvälliseen pohdintaan sekä käsittelemällä julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä jännitteitä.

Lukio-opetus edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä demokratiaa ja hyvinvointia. Lukio-opetus on opiskelijaa uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta, eikä sitä saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen välineenä. Lukio-opetus

kannustaa pohtimaan suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen mahdollisuuksia, vaihtoehtoja ja epäkohtia. Osallisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat kaikessa lukion toiminnassa.

Lukio-opetuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan välttämättömyys sekä rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Opiskelija ymmärtää oman toimintansa ja globaalin vastuun merkityksen luonnonvarojen kestävässä käytössä, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä. Lukio-opetus kannustaa vastuulliseen toimijuuteen sekä kansainväliseen yhteistyöhön ja maailmankansalaisuuteen YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n mukaisesti.

Jokainen lukio on yhteisö, jossa erilaisista taustoista tulevilla ihmisillä on mahdollisuus tunnistaa ja pohtia yhteisiä hyvän elämän arvoja ja periaatteita sekä oppia yhteistyöhön. Lukiossa kannustetaan keskinäiseen välittämiseen ja huolenpitoon. Luovuutta, aloitteellisuutta, rehellisyyttä ja sisua arvostetaan. Inhimillinen ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja luovuuden lähteenä. Kulttuuriperintöjä vahvistetaan välittämällä, arvioimalla ja uudistamalla niihin liittyvää tietoa ja osaamista.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa arvoperustaa tarkennetaan oman lukion kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperusta toteutuu lukion toimintakulttuurissa, kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja työskentelyn organisoinnissa. Lukion arvoperustaa konkretisoi näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvattu laaja-alainen osaaminen.

Lahti

Jokainen lukio on määritellyt omat arvonsa ja ne on kirjattu vuosisuunnitelmaan.

2. Opetuksen toteuttaminen

2.1. Opintojen rakenne

Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä. Lukio-opinnot muodostuvat lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (810/2018) liitteen 1 mukaisista pakollisista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista, joita koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijalle. Valtioneuvoston asetuksen mukaisia valtakunnallisia valinnaisia opintoja nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärään tulee sisältyä vähintään 20 opintopistettä. Oppimäärään voi lisäksi sisältyä lukiodiplomeita ja muita valinnaisia opintoja koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Opetushallitus on laatinut lukion opetussuunnitelman perusteet lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen liitteessä 1 tarkoitettuihin pakollisiin ja valtakunnallisiin valinnaisiin opintoihin lukuun ottamatta temaattisia opintoja. Lisäksi Opetushallitus on laatinut opetussuunnitelman perusteet lukiodiplomeihin. Lukiodiplomien laajuus on kaksi opintopistettä.

Koulutuksen järjestäjä päättää, minkä laajuisina opintojaksoina opinnot tarjotaan opiskelijalle. Koulutuksen järjestäjän tulee kuitenkin tarjota opiskelijalle mahdollisuus suorittaa lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen liitteen 1 mukaisia valtakunnallisia valinnaisia opintoja kahden opintopisteen laajuisina opintojaksoina.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään, missä järjestyksessä oppiaineen opinnot suoritetaan ja miten ne jaetaan opintojaksoihin.

LAHTI

Oppiaineiden opintojen suoritusjärjestys kirjataan kunkin oppiaineen kohdalle.

2.2. Oppimiskäsitys

Lukion opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta. Oppimisprosessin aikana opiskelija tulkitsee, analysoi ja arvioi eri muodoissa esitettyä dataa, informaatiota tai tietoa aikaisempien kokemusten ja tietojen pohjalta. Hän kehittää ratkaisuja ja luo uudenlaisia kokonaisuuksia yhdistäen tietoja ja taitoja uudella tavalla. Ohjaus ja rakentava palaute vahvistavat itseluottamusta ja auttavat opiskelijaa asettamaan omia tavoitteita, kehittämään ajatteluaan ja työskentelemään tarkoituksenmukaisella tavalla tavoitteiden suuntaisesti.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa ympäristöissä. Se on monimuotoista ja sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Myös kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat oppimisen kannalta olennaisia. Lukio-opinnoissa opiskelijaa ohjataan havaitsemaan käsitteiden, tiedonalojen ja osaamisen välisiä yhteyksiä sekä soveltamaan aiemmin oppimaansa muuttuvissa tilanteissa. Näin kehittyvät myös jatkuvan oppimisen edellyttämät taidot. Oppimisprosesseistaan tietoinen opiskelija osaa arvioida ja kehittää opiskelu- ja ajattelutaitojaan sekä toimia opinnoissaan vähitellen yhä itseohjautuvammin. Opintoihin liittyvät onnistumisen kokemukset ja rohkaiseva ohjaus vahvistavat uskoa omiin mahdollisuuksiin ja innostavat opiskeluun.

LAHTI

Lahden lukiokoulutuksessa yksilökohtaisen oppimisen edistäminen nostetaan vahvasti esille uudessa opetussuunnitelmassa. Lähtökohtana uudelle näkökulmalle on oppijakeskeisyys kaikessa toiminnassa. Opetussuunnitelma käsitetään oppimissuunnitelmana, joka kuvaa

lukiokoulutuksen uusia tavoitteita ja ajattelun muuttumista. Opetusmenetelmiä valitessa yksilöllistä oppimista tukevat pedagogiset keinot ja välineet ovat etusijalla. Arvioinnilla pyritään edistämään opiskelijan kykyä ja taitoa seurata oman opiskelun etenemistä. Se edellyttää monipuolista ja jatkuvaa arviointia opiskelujaksojen aikana. Oppijalähtöisyys edellyttää myös opiskelijalta entistä suurempaa vastuunottoa omasta opiskelustaan. Oppijalähtöiseen opetukseen ja monipuoliseen arviointiin sisältyy myös ajatus opiskelijoiden omatoimisuuteen kasvattamisesta.

Lahden lukiokoulutuksessa oppiminen tapahtuu opiskelijan aktiivisen ja tavoitteellisen toiminnan kautta.

Opiskelijalähtöisyys näkyy tavassa, jolla opetus ja ohjaus toteutetaan. Jokaiselle opiskelijalle annetaan mahdollisuus osoittaa kussakin oppiaineessa vaadittavien tietojen ja taitojen lisäksi myös työskentelyosaamista. Koska opiskelijat tulevat lukioon hyvin erilaisilla valmiuksilla ja säännöllinen työskentely on edellytys lukiossa pärjäämiselle, kiinnitetään työskentelyasenteiden ja -taitojen oppimiseen erityistä huomiota ensimmäisenä opintovuotena. Opiskelijaa tuetaan ja ohjataan työskentelyssä, ja sen merkitys tehdään näkyväksi myös arvosanoja annettaessa. Ohjatussa ja tuetussa lähityöskentelyssä opiskelijalle kehittyy myös sosiaalisen kanssakäymisen taidot.

2.3. Opiskeluympäristöt ja - menetelmät

Lukion opiskeluympäristöjä ja -menetelmiä koskevien ratkaisujen lähtökohtana ovat oppimiskäsitys sekä opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskeluympäristöjen kehittämisessä ja menetelmien valinnassa otetaan huomioon myös opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat ja edellytykset, kiinnostuksen kohteet, näkemykset ja yksilölliset tarpeet sekä tulevaisuuden ja työelämän asettamat tarpeet.

Opiskeluympäristöt

Lukion monipuoliset, turvalliset ja viihtyisät opiskeluympäristöt edistävät opiskelumotivaatiota, rikastuttavat opiskeluun liittyviä kokemuksia ja kannustavat kestävän kehityksen mukaiseen toimintaan. Hyvä opiskeluympäristö tukee sekä vuorovaikutusta ja yhdessä työskentelyä että itsenäistä opiskelua. Opiskeluympäristöjen suunnittelussa kiinnitetään huomiota saavutettavuuteen ja esteettömyyteen. Opiskelijoita aktivoidaan kehittämään opiskeluympäristöjään.

Rakennettuja tiloja ja luontoa hyödynnetään opiskelussa siten, että luova ajattelu ja tutkimiseen perustuva opiskelu on mahdollista. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten, kirjastojen, liikunta- ja luontokeskusten, kansalaisjärjestöjen sekä taide- ja kulttuurilaitosten tiloja, materiaaleja ja asiantuntemusta hyödynnetään niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Oppimiseen tarjotaan tilaisuuksia myös autenttisissa työympäristöissä, kuten yrityksissä, muissa työelämän organisaatioissa tai omassa harjoitusyrityksessä. Opiskeluympäristöä laajennetaan oppilaitoksen ulkopuolelle myös tieto- ja viestintäteknologian avulla.

Opiskelijaa ohjataan hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä tiedon hankintaan, käsittelyyn ja arviointiin sekä tuottamiseen ja jakamiseen. Yksilöllistä etenemistä, henkilökohtaisia oppimispolkuja ja osaamisen kehittymistä voidaan tukea tarjoamalla opiskelijalle mahdollisuuksia suorittaa opintoja myös verkko-opiskeluna.

Itsenäistä opiskelua järjestettäessä otetaan huomion opiskelijan edellytykset suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta sekä hänen ohjauksen ja tuen tarpeensa.

Opiskelumenetelmät

Lukiossa käytetään monipuolisia opetus-, ohjaus- ja opiskelumenetelmiä, joilla on yhteys oppiaineissa edellytettyyn tiedonalan käsitteelliseen ja menetelmälliseen osaamiseen. Opetusta

koskevilla ratkaisuilla rakennetaan myös kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää osaamista. Tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat opiskelumenetelmät edistävät oppimaan oppimista ja kehittävät kriittistä ja luovaa ajattelua.

Merkitykselliset oppimiskokemukset sitouttavat ja innostavat opiskeluun. Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuuksia työskentelyyn, joka kytkee opiskeltavat tiedot ja taidot sekä hänen kokemuksiinsa että ympäristössä ja yhteiskunnassa esiintyviin ilmiöihin. Opiskelijaa rohkaistaan ja ohjataan ratkomaan avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä, havaitsemaan ongelmia sekä esittämään kysymyksiä ja etsimään vastauksia.

Lukion opetuksen ja opiskelumenetelmien tarkoituksena on edistää opiskelijan aktiivista työskentelyä ja yhteistyötaitojen kehittymistä. Opiskelijaa ohjataan suunnittelemaan opiskeluaan, arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Opiskelija käyttää monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä itsenäisessä että yhteisöllisessä työskentelyssä.

Opiskelumenetelmien valinnassa ja työskentelyn ohjauksessa kiinnitetään huomiota yhdenvertaisiin opiskelumahdollisuuksiin sekä sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

LAHTI

Opiskeluympäristö ymmärretään laajasti, luokkahuoneesta virtuaalimaailmaan ja omasta kaupungista maailman metropoleihin. Tärkeänä osana opiskelijan oppimisympäristöä ovat erilaiset yhteistyömuodot Lahden kaupungissa sijaitsevien korkeakoulutoimijoiden sekä kirjastopalveluiden ja kulttuuripalveluiden kanssa. Kulttuuripalvelut oppimisympäristöinä toteutetaan erityisen kulttuuriohjelman kautta. Erityistä huomiota kiinnitetään opiskelijoiden valmiuteen käyttää digitaalisia välineitä ja oppimisympäristöjä. Lukiokoulutuksen vaatima digitaalinen osaamistaso varmistetaan heti lukio-opintojen alussa.

2.4. Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Se tulee näkyväksi yhteisön kaikessa toiminnassa ja sen jäsenten tavassa kohdata toinen toisensa. Lukio on oma koulutusmuotonsa, ja jokaisella lukiolla on omanlaisensa toimintakulttuuri. Paikallisen opetussuunnitelman eri osat konkretisoituvat lukion toimintakulttuurissa. Toimintakulttuuri sisältää sekä tiedostettuja että tiedostamattomia tekijöitä, jotka heijastuvat oppilaitoksen toimintaan.

Toimintakulttuurin tulee tukea opiskelijan omaa aktiivisuutta ja yhteisöllistä toimintaa. Sen tulee edistää jokaisen opiskelijan mahdollisuuksia osallistua lukion opiskeluympäristön ja yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittämiseen. Lukion opetussuunnitelman perusteissa korostetaan toimintakulttuuria, joka luo myönteistä asennetta, innostaa oppimiseen ja edistää kestävää tulevaisuutta. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä opiskelijoiden, huoltajien, lukion koko henkilöstön ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet, erityiset koulutustehtävät sekä mahdolliset paikalliset painotukset kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana ovat seuraavat teemat.

Oppiva yhteisö

Lukio on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Yhteisön rakentuminen edellyttää, että jokainen osallistuu välittämisen ilmapiirin luomiseen. Yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista vahvistavia käytäntöjä kehitetään suunnitelmallisesti. Toiminta on opiskelijalähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijan omaa kehitystä

ja hyvinvointia sekä oppimista ja jaksamista. Myönteinen asenne oppimiseen luo perustaa tulevaisuuden taidoille ja myöhemmälle oppimiselle.

Oppiva yhteisö luo toimintatapoja vuorovaikutukselle niin oppilaitoksen sisällä kuin ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä huoltajien, muiden oppilaitosten ja koulutusasteiden, kulttuuri- ja tutkimuslaitosten, kansalaisjärjestöjen sekä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. Digitalisaatio tuo mahdollisuuksia yhteisölliseen oppimiseen ja tiedon luomiseen sekä erilaisten opiskelu- ja tietoympäristöjen hyödyntämiseen. Opiskelijaa ohjataan toimimaan verkostoituneessa ja globalisoituneessa maailmassa.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Osallisuus ja demokraattinen toiminta luovat perustaa opiskelijan kasvulle aktiiviseen kansalaisuuteen. Lukiossa edistetään jokaisen opiskelijan osallisuutta ja luodaan monipuolisia mahdollisuuksia osallistua opiskeluympäristön ja toimintakulttuurin kehittämiseen sekä opiskelijaan itseensä vaikuttavien päätösten valmisteluun. Opiskelijan osallisuudesta yhteisön toiminnan ja hyvinvoinnin rakentamisessa huolehditaan. Opiskelijaa rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteensä, osallistumaan yhteisistä asioista päättämiseen sekä toimimaan vastuullisesti yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Häntä kannustetaan aktiivisuuteen ja osallistumiseen muun muassa opiskelijakunnan ja tutortoiminnan avulla.

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa hyödynnetään yhteistoiminnallisuutta ja tuetaan ryhmän sosiaalisten suhteiden muotoutumista. Yhteisöllisiin toimintatapoihin harjaannuttaminen esimerkiksi ryhmänohjauksen avulla korostuu lukio-opintojen alkuvaiheessa.

Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus

Lukiokoulutus vahvistaa opiskelijan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä antaa valmiuksia niiden ylläpitämiselle elämän eri vaiheissa. Vaikutukset opiskelijan hyvinvointiin otetaan huomioon kaikessa lukion suunnittelu- ja kehittämistyössä, johon osallistetaan myös opiskelijat. Hyvinvoinnin näkökulmat ohjaavat kaikkea lukion toimintaa ja jokaisen työtä niin arkisissa kohtaamisissa kuin osana opetusta.

Liikunnallinen toimintakulttuuri lisää motivaatiota elämänmittaiseen liikunnallisuuteen ja luo rakenteita liikkumiseen lukion arjessa. Samalla se vähentää paikallaan oloa ja stressin kokemuksia sekä edistää oppimista. Riittävästä levosta huolehtiminen ja opiskelupäivän aikaiset tauot tukevat jaksamista ja palautumista. Ruokailu on osa opiskelijoiden hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä, turvallista ilmapiiriä ja mielen hyvinvointia edistävät toimintatavat ovat osa jokaista koulupäivää. Opiskelijaa ohjataan tunnistamaan oma ainutlaatuisuutensa, luomaan ja ylläpitämään ihmissuhteita sekä arvostamaan itseään ja muita.

Opiskelijaa rohkaistaan toimimaan oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden puolesta. Vastuullinen suhtautuminen ympäristöön heijastuu oppilaitoksen arjen valintoihin ja toimintatapoihin. Toimintatavat ja käytännöt tukevat opiskelijan ja yhteisön hyvinvointia sekä ilmapiirin kiireettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisön vuorovaikutuksessa korostuvat avoimuus, välittäminen ja keskinäinen arvostus. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen oppilaitoksen toimintaan ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Ohjaus ja opiskeluhuolto ovat oppilaitoksessa yhteinen tehtävä. Opiskelijalla on oikeus saada säännösten mukaista ohjausta ja tukea hänen yksilöllisyytensä ja erityistarpeensa huomioon ottaen.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Lukio edistää kaikessa toiminnassaan yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kuulluiksi, kohdatuiksi ja kohdelluiksi samanarvoisina. Oikeudenmukaisuuden,

turvallisuuden ja hyväksytyksi tulemisen kokemukset luovat luottamusta ja edistävät työrauhaa. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia tai syrjintää ei hyväksytä, vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan.

Yhdenvertainen kohtelu edellyttää sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille että yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista ja arvostamista. Opetus on sukupuolitietoista ja jokaisen yksilöllisyyttä kunnioittavaa. Oppiva yhteisö rohkaisee opiskelijaa tunnistamaan omat arvonsa, asenteensa ja voimavaransa. Opiskelijaa ohjataan suhtautumaan eri oppiaineisiin ja valintoihin ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja sekä suuntautumaan tulevaisuuteensa ja omiin päämääriinsä avoimin mielin.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Lukiossa arvostetaan kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Eri kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Oppiva yhteisö hyödyntää maan kulttuuriperintöä, kansallis- ja vähemmistökieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta. Yhteisössä ymmärretään kielten keskeinen merkitys oppimisessa ja vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on tapansa käyttää kieltä, oma käsitteistönsä ja omat tekstikäytäntönsä, jotka avaavat käsiteltäviin ilmiöihin eri näkökulmia. Kielitietoisessa lukiossa kehitetään opiskelijan monikielistä osaamista, joka koostuu tieteenalojen kielten, äidinkielten, niiden murteiden ja rekistereiden sekä muiden kielten eritasoisesta hallinnasta. Lukiossa jokainen opettaja on myös oppiaineensa tiedonalan kielen ja monilukutaidon opettaja.

2.4.1. Lahti

Lahden lukiokoulutuksessa toimintakulttuurin kehittäminen on osa jokapäiväistä arkea. Kehittämiseen sisältyy myös toiminnan säännöllinen arviointi, johon osallistuvat kaikki lukiossa toimijat ja heidän sidosryhmänsä. Vuosittaiset kehittämisen painopistealueet kirjataan vuosisuunnitelmaan ja niiden toteutumista arvioidaan lukuvuoden lopussa.

Lahden kaupungin lukioissa on mahdollista opiskella lukion yleislinjan opetuksen lisäksi seuraavien Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämien erityistehtävien mukaisesti:

- IB (International Baccalaureate)
- kuvataide- ja muotoilu
- musiikki
- LUMATE (luonnontiede, matematiikka ja teknologia)
- urheilu

Oppiva yhteisö

Lukioiden työyhteisöä kehitetään oppivan yhteisön toimintaperiaatteita noudattamalla. Työyhteisön toiminta perustuu jaettuun johtajuuteen, aineryhmätyöskentelyyn ja osaamisen jakamiseen. Työyhteisö asettaa toiminnalleen tavoitteita ja arvioivat tavoitteiden toteutumista. Työyhteisö arvioi toimintaansa ja organisaatiotaan. Lisäksi opiskelijoilta ja huoltajilta kerätään palautetta säännöllisesti. Myös ulkopuolisilla arvioinneilla saadaan tietoa lukion toiminnasta. Lukio kehittää toimintaansa saamansa palautteen perusteella.

Opiskelijoiden edustajat osallistuvat opettajainkokouksiin ja jaksopalavereihin. Opiskelijakunnalla on oma organisaationsa, jota kehitetään oppivan yhteisön ja demokratian periaatteita ja kasvatustavoitteita noudattamalla. Opiskelijoille annetaan vastuuta yhteisten asioiden suunnittelusta ja toteutuksesta. Eri vuosikurssien opiskelijat ryhmänohjaajineen huolehtivat lukion perinteistä. Opiskelijoita kannustetaan olemaan aktiivisia ja uudistamaan kulttuuria.

Lahden lukiot hyödyntävät suomalaista kulttuuriperintöä, kansallis- ja vähemmistökieliä. Lukiossa tiedostetaan kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Lukioyhteisössä ymmärretään, kuinka keskeinen merkitys kielellä on oppimisessa ja vuorovaikutuksessa, identiteettien rakentumisessa ja sosiaalistumisessa yhteiskuntaan.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Lahden lukioyksiköt ovat suuria, joten toiminnassa kiinnitetään huomiota siihen, että jokainen opiskelija kokee kuuluvansa yhteisöön, tulee yksilöllisesti nähdyksi ja pääsee vaikuttamaan yhteisönsä asioihin. Opiskelijan kokemusta ryhmään kuulumisesta tuetaan erityisesti lukion ensimmäisenä opiskeluvuotena toteuttamalla opetusta aluksi ohjausryhmittäin sekä järjestämällä opiskelijoille tutustumista ja yhteishenkeä edistävää toimintaa, jonka suunnittelun keskeisessä roolissa ovat vanhemmat tutoropiskelijat.

Lukio-opintojen aikana opiskelijalla on mahdollisuus osallistua erilaisiin oppiainerajat ylittäviin projekteihin, kuten esittävän taiteen produktiot, kansainvälisyystoiminta tai Lahden kaupungin tapahtumien järjestämiseen osallistuminen. Nämä ympäröivään yhteiskuntaan laajenevat projektit vahvistavat sekä yhteistyötaitoja että laajempaa yhteiskunnalliset osallisuuden kokemusta.

Oppilaitoksen sisäistä yhteisöllisyyttä vahvistetaan esimerkiksi tyylikkäällä ja opiskelijoita aktivoivalla juhla- ja tapahtumakulttuurilla sekä kehittämällä toimintaa jatkuvasti niin, että opiskelijoiden ideat ja tarpeet tulevat kuulluiksi. Oppilaitoksen sisäisessä osallistamisen ja yhteisöllisyyden kehittämisessä merkittävä rooli on opiskelijakunnan hallituksella, joka on soveltuvin osin mukana päätöksenteossa ja joka järjestää yhteisöllisyyttä tukevia tapahtumia ja tempauksia. Opiskelijakunnan aitoa mahdollisuutta todelliseen ja reaaliaikaiseen vaikuttamiseen tuetaan rehtorin ja opiskelijakunnan edustajien säännöllisillä tapaamisilla.

Lahdessa kaupungin kaikki lukiot ovat olleet 2010- ja 2020-luvun taitteessa usean vuoden ajan mukana Liikkuva opiskelu -hankkeessa. Tämän hankkeen aikana opiskelijoiden liikkumisen, aktivoimisen ja hyvinvoinnin tukemisen merkeissä on luotu ja vahvistettu kulttuuria, jossa opiskelijat ovat aidosti osallisia, kun kehitetään lukioon uusia käytänteitä ja toimintakulttuuria. Osallistamista tukevat toimintamallit laajenevat luontevasti myös Liikkuva lukio -hankkeen ulkopuolelle.

Lahden lukiokoulutuksessa keskeisimpänä opiskelijoiden osallisuuden toteutumisen kenttänä pidetään kuitenkin oppilaitoksen ydintehtävää eli oppimista ja opetusta. Siksi opettajat viimeistelevät opintojaksosuunnitelmansa yhdessä opintojaksolle osallistuvan opiskelijaryhmän kanssa, jotta opiskelijoilla on todellinen mahdollisuus vaikuttaa osaltaan opintojakson työskentelytapoihin, aikatauluihin ja jopa arviointiin – eli sitä kautta omaan oppimiseensa.

Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus

Lahden lukiokoulutuksessa vahvistetaan opiskelijan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Lukioiden suunnittelu- ja kehittämistyössä tavoitteena on opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaaminen ja parantaminen. Opiskelijat osallistetaan suunnittelemaan ja järjestämään yhdessä erilaista toimintaa lukiolla (teemapäivät, hyvinvointiviikot, luennot, urheilua koulupäivän aikana tauoilla, vapaa-ajan toimintaa koulupäivän jälkeen). Tehdään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa (OPHR, nuorisotoimi, HYKY, urheiluseurat, liikuntatoimi, ympäristökeskus jne.) opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Lukion opiskeluhuolto järjestää Huoltamo-toimintaa, jonka tavoitteena on toteuttaa opiskelijahuoltolain henkeä: lisätä yhteisöllisyyttä ja opiskelijoiden osallisuutta kouluarjessa sekä tukea opiskelua.

Opiskelijoita rohkaistaan ja kannustetaan liikkumaan paljon sekä koulupäivän aikana että vapaa-ajalla. Lukiorakennusta ja piha-aluetta kehitetään yhdessä opiskelijoiden kanssa, jotta tilat ovat viihtyisät ja tarjoavat mahdollisuuden monenlaiseen toimintaan ja aktiiviseen liikkumiseen. Mahdollisimman monia lukiorakennuksen tiloja avataan opiskelijoiden omaan liikuntakäyttöön.

Oppitunneilla otetaan huomioon opiskelijan hyvinvointi niin, että opiskeluympäristö on fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen. Työskentelytiloissa pyritään ergonomisuuteen. Oppituntien istumisen tauottamisella tuetaan opiskelijan fyysistä hyvinvointia ja oppimista.

Ruokailu vaikuttavaa suuresti opiskelijoiden jaksamiseen ja hyvinvointiin ja siksi ruokailusta pyritään tekemään rauhallinen ja miellyttävä, opiskelupäivää piristävä tapahtuma. Opiskelijat otetaan mukaan suunnittelemaan aterioita ja vaikuttamaan tarjottavaan ruokaan.

Lukioissa toimitaan vastuullisesti kestävän tulevaisuuden turvaamiseksi. Pienillä henkilökohtaisilla valinnoilla ja teoilla pystymme vaikuttamaan globaalisti maapallon tilaan. Lukioiden toiminnassa pyritään vähentämään ympäristön kuormitusta ja luonnonvarojen ehtymistä mm. edistämällä kierrätystä ja vähentämällä veden- ja sähkönkulutusta.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Lahden lukioyksiköissä on paljon kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Opiskelijoiden erilaiset taustat, eri kielet, uskonnot ja katsomukset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä moninaisuus tiedostetaan ja otetaan huomioon opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Lukioyhteisö arvostaa ja pyrkii hyödyntämään oman maan kulttuuriperintöä samoin kuin ympäristön ja opiskelijoiden kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Eri aineissa tutustutaan kulttuuritraditioihin ja erilaisiin ajattelu- ja toimintatapoihin. Lahden lukioissa pyritään kehittämään yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä ja luodaan uusia tapoja toimia yhdessä ja kommunikoida tasavertaisesti. Toimiva vuorovaikutus edellyttää sekä oman että muiden kulttuurin ja taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista.

Kielitietoisessa lukiossa kehitetään opiskelijoiden monikielistä osaamista. Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Jokainen opettaja on myös oppiaineensa kielen opettaja. Eri tiedonalojen kielet avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Lukio-opiskelijan monikielinen osaaminen koostuu äidinkielen ja sen murteiden ja rekistereiden osaamisesta, eri tieteenalojen kielten hallinnasta sekä muiden kielten osaamisesta. Kielitietoisuuden toteutuminen ja kehittäminen lukioissa edellyttävät opettajien yhteistyötä, jolle Lahden lukiokoulutus luo rakenteet ja toimintaedellytykset.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Lahden lukioiden toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on osa lukioiden toimintasuunnitelmaa.

Viranomaisten pitää kaikessa toiminnassaan edistää tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on sitouttaa henkilöstö ja opiskelijat yhteiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden edistämiseen. Suunnitelmalla viestitetään sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille lukion arvoista, jotka antavat suuntaa tasa-arvotyölle oppilaitoksessa. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on myös antaa keinoja ja välineitä edistää tasa-arvon toteutumista lukiossa. Tasa-arvoisessa työ- ja opiskeluympäristössä kaikilla on mahdollisuus työskennellä ja opiskella ilman syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lahden lukioissa arvostetaan sekä henkilöstöä että opiskelijoita keskeisenä voimavarana tukemalla ja edistämällä tasa-arvotyötä osana yksilön kunnioitusta, oikeudenmukaista ja vastuullista toimintaa sekä yhteistyötä. Tasa-arvon edistäminen on jokaisen lukioissa toimivan velvollisuus. Tasa-arvoinen kohtelu konkretisoituu työntekijöiden ja opiskelijoiden välisissä vuorovaikutustilanteissa sekä työntekijöiden ja opiskelijoiden työolojen kehittämisessä.
Tasa-arvosuunnittelu tukee oppilaitoksessa tehtävää muuta kehittämistyötä ja lisää sen vetovoimaa aikaansa seuraavana, vastuullisena toimijana. Opiskelijalle tasa-arvotietoisuus on tärkeää sekä oman identiteetin että muiden ymmärtämisen kannalta.

2.5. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Lukiolain (714/2018) 31 § edellyttää, että nuorten lukiokoulutuksessa tehdään yhteistyötä kotien kanssa. Yhteistyön lähtökohtana on avoin ja yhdenvertainen vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus. Aktiivinen yhteistyö tukee opiskelijan oppimisen edellytyksiä, tervettä kehitystä ja hyvinvointia. Yhteistyö vahvistaa opiskelijoiden ja huoltajien osallisuutta sekä oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu lukion toimintakulttuuriin, ja se jatkuu säännöllisenä opiskelijan koko lukio-opiskelun ajan.

Yhteistyö on monipuolista, ja sen toteuttamisen tapoja kehitetään suunnitelmallisesti. Lukiosta koulutusmuotona ja sen käytänteistä tiedotetaan huoltajia ja heitä kannustetaan tukemaan opiskelijan opintoja sekä osallistumaan oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen ja yhteistyöhön. Opiskelijan työskentelyä ja opintojen edistymistä seurataan yhdessä opiskelijan kanssa, ja niistä annetaan riittävän usein tietoa hänen huoltajilleen. Lisäksi opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa ohjauksesta, yhteisöllisestä opiskeluhuollosta sekä erityisopetuksesta ja muusta oppimisen tuesta.

Opiskelijan yksilölliset edellytykset ja tarpeet ohjaavat yhteistyön toteutusta. Kodin ja oppilaitoksen yhteistyössä ja erityisesti yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa otetaan huomioon aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan kehittyvä itsenäisyys ja oma vastuullisuus. Yhteistyössä huomioidaan myös perheiden moninaisuus ja yksilöllisyys. Huoltajien osaamisen hyödyntäminen oppilaitoksessa vahvistaa toimintakulttuuria. Yhteistyö korostuu koulutuksen nivelvaiheissa, opintojen suunnittelussa ja mahdollista tukea tarvitsevan opiskelijan ohjaamisessa ja tukemisessa.

Vastuu yhteistyön kehittämisestä sekä sen edellytysten ja toimintatapojen luomisesta on koulutuksen järjestäjällä. Koulutuksen järjestäjä päättää paikallisessa opetussuunnitelmassa kodin ja oppilaitoksen yhteistyön toteuttamisesta. Lukiolain (714/2018) 31 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

LAHTI

Kodin ja lukion yhteistyön tarkoituksena on vahvistaa opiskelijan itsenäistymistä ja vastuullisuutta, edistää opiskelua ja tukea opiskelijan terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Kannustamme opiskelijoita kertomaan ja keskustelemaan kodeissa opiskeluun liittyvistä asioista.

Lahden lukioissa toivomme opiskelijoiden huoltajien ottavan yhteyttä lukioon aina, kun jokin opiskeluun tai opiskelijan hyvinvointiin liittyvä askarruttaa. Ryhmänohjaaja tuntee opiskelijan tilanteen parhaiten, joten häneen kannattaa olla yhteydessä ensimmäiseksi.

Huoltajia tiedotetaan säännöllisesti lukion toiminnasta ja ajankohtaisista asioista Wilman ja lukion verkkosivujen kautta. Vanhempainiltoja järjestetään joka lukuvuosi jokaiselle vuosikurssille kohdennettuna. Huoltajia kutsutaan mukaan lukion opiskeluhuoltotyöhön ja tarvittaessa muuhun lukion toimintakulttuurin kehittämistyöhön.

2.6. Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys

Nuorten lukiokoulutuksessa opiskelijalla tulee olla mahdollisuus kehittää jatko-opintovalmiuksiaan, kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan (lukiolaki 714/2018, 15 §). Opiskelijan lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelman.

Opiskelijalle järjestetään mahdollisuuksia yksilöllisiin opintoja koskeviin valintoihin niin, että hän voi hyödyntää korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten opetustarjontaa kotimaassa ja kansainvälisesti.

Lukio-opinnoissa hyödynnetään monipuolisesti opiskeluympäristöjä, jotka lisäävät jatko-opintojen sekä yritys- ja työelämän tuntemusta myös kansainvälisesti, tukevat opiskelijan opiskelumotivaatiota sekä auttavat häntä löytämään omat vahvuutensa (valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 4 §). Lisäksi opiskelijalle avataan näkymiä tulevaisuusajatteluun ja ennakointiin.

Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen (lukiolaki 714/2018, 27 §).

Lukion opintotarjontaa suunniteltaessa voidaan opintojaksoihin yhdistää kansainvälisyys- ja työelämäosaamisen osioita sekä korkeakouluopintoihin tutustumista. Paikallisessa opetussuunnitelmassa konkretisoidaan yhteistyön tavoitteet ja muodot sekä päätetään yhteistyötahoista. Jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksia vahvistetaan lukion toimintakulttuurissa, laaja-alaisen osaamisen toteutuksissa ja kaikkien oppiaineiden opinnoissa.

Korkeakouluyhteistyö

Lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa korkeakoulututkintoon johtavat opinnot yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa. (Lukiolaki 714/2018, 2 § 1 mom.)

Osa lukiokoulutuksen oppimäärän opinnoista on järjestettävä yhteistyössä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään siten, että opiskelijoilla on monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa ja kokemuksia korkeakouluopiskelusta. Keskeisenä tavoitteena on sujuvoittaa opiskelijan siirtymistä lukiosta korkea-asteen opintoihin ja edelleen työelämään.

Korkeakouluopintoja ja niihin liittyviä valmiuksia kytketään sekä laaja-alaiseen osaamiseen että eri oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin. Lukion ohjaustoiminta yhteistyössä eri oppiaineiden opetuksen kanssa motivoi opiskelijaa tutustumaan korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten opintotarjontaan sekä niiden kautta avautuviin elämänvalintoihin ja työ- ja uramahdollisuuksiin. Ohjaustoiminta tukee myös konkreettisesti opiskelijan jatko-opintosuunnitelman laatimista. Korkeakouluopintoihin tutustumiseen tähtäävät ja korkeakouluissa suoritettavat opinnot sisällytetään osaksi opiskelijan henkilökohtaista opintosuunnitelmaa.

Opiskelijaa ohjataan tutustumaan korkeakoulujen tarjontaan ennakkoluulottomasti, ilman sukupuolittuneita tai muita ennakkoasenteita. Opiskelijaa ohjataan valmistautumaan jatkuvaan oppimiseen ja hankkimaan monipuolisia valmiuksia, joita tarvitaan erilaisissa korkeakouluopinnoissa ja työelämän eri aloilla. Lukiossa tutustutaan kansainvälisiin jatko-opinto- ja uranäkymiin. Yleissivistyksen, kulttuurien tuntemuksen ja kielitaidon merkitystä tuodaan esille edellytyksinä korkeakouluopinnoissa ja työelämässä menestymiselle. Korkeakouluopintoihin valmistautumisessa korostuvat laaja-alaisen osaamisen alueista monitieteinen ja luova osaaminen, vuorovaikutusosaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Korkeakouluopintoihin tutustumisen konkreettiset muodot päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Työelämävalmiudet

Oppimäärän mukainen opetus on järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään siten, että opiskelijoilla on yhtäläiset ja monipuoliset mahdollisuudet saada tietoa työelämän tarjoamista mahdollisuuksista ja kehityssuunnista oman tulevaisuutensa ja jatko-opintojensa hahmottamiseen. Opiskelijaa rohkaistaan myös tutustumaan työelämän tarjoamiin kansainvälisiin ja globaaleihin näkymiin. Opiskelija tutustuu uusiin työn, yrittäjyyden ja taloudellisen toimeliaisuuden muotoihin muodostaakseen käsityksen siitä,

millaista osaamista nyt ja tulevaisuudessa tarvitaan. Opiskelijalle tarjotaan oppimiskokemuksia, jotka kannustavat ennakkoluulottomuuteen, aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ongelmanratkaisuun kestävän tulevaisuuden periaatteiden mukaisesti.

Opiskelijaa kannustetaan toimimaan luovasti, eettisesti kestävästi ja rohkeasti nopeasti muuttuvissa toimintaympäristöissä, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa sekä tarttumaan erilaisiin mahdollisuuksiin. Häntä ohjataan tiedostamaan ja dokumentoimaan opintoihin ja työhön liittyviä kiinnostuksen kohteitaan, vahvuuksiaan ja osaamistaan. Lukio luo edellytykset sille, että opiskelijat jakavat ja reflektoivat työelämään ja yrittäjyyteen liittyviä teemoja ja osaamistaan aktiivisesti, ennakkoluulottomasti ja järjestelmällisesti.

Opiskelijan yrittäjyys- ja työelämävalmiuksia syvennetään eri oppiaineissa osana opintojaksoja ja opiskelujen ohjausta sekä muissa lukion toiminnoissa kehittämällä erityisesti monipuolisia lukion ja työelämän sekä lukion, yritysten ja kolmannen sektorin välisiä yhteistyömuotoja. Oppiaineet ja laaja-alainen osaaminen sekä opintoihin hyväksi luettava lukion ulkopuolinen toiminta avaavat näkymiä merkitykselliseen elämään, jossa työ on yhtenä keskeisenä osana.

Työelämään valmentautumisessa korostuvat laaja-alaisen osaamisen alueista vuorovaikutusosaaminen, monitieteinen ja luova osaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen sekä eettisyys ja ympäristöosaaminen. Näiden osana tai lisäksi painottuvat elämänhallinnan taidot, yhteistyö- ja tiimitaidot, kieli- ja kulttuuritaidot, motivoituminen uuden oppimiseen, joustavuus, kyky arvioida ja kehittää omaa osaamistaan sekä ymmärrys työelämään vaikuttavien muutosten vaikutuksesta oman osaamisen kehittämiselle.

Lukio linjaa paikallisessa opetussuunnitelmassa yhteistyöstään työelämän, kuten yritysmaailman, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin edustajien kanssa.

Kansainvälinen osaaminen

Oppimäärän mukainen opetus on järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamistaan sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan. (Lukiolaki 714/2018, 13 § 3 mom.)

Lukiokoulutuksen kansainvälisyys monipuolistaa opiskelijan kokemusmaailmaa, avartaa maailmankuvaa sekä vahvistaa valmiuksia eettisesti kestävään toimintaan globalisoituneessa haasteiden ja mahdollisuuksien maailmassa. Osaamisen kehittämisessä otetaan huomioon YK:n kestävän kehityksen ohjelma Agenda 2030 ja erityisesti sen tavoite 4.7, jossa kuvataan globaalikansalaisuuden piirteitä.

Opiskelijan kansainvälistä osaamista kartutetaan eri oppiaineiden, niiden välisen yhteistyön sekä laaja-alaisen osaamisen kautta. Huomiota kiinnitetään lukion ja koulutuksen järjestäjän monipuoliseen kieliohjelmaan ja sen ratkaisuihin sekä kulttuurien tuntemuksen syventämiseen.

Opiskelijaa ohjataan aktiiviseen ja suunnitelmalliseen kansainväliseen toimintaan hyödyntämällä kotikansainvälisyyttä ja kansainvälistä liikkuvuutta. Kotikansainvälisyys käsittää esimerkiksi kansainvälisiä vierailuja tai projekteja, jotka toteutetaan lukiossa, sen lähiympäristössä tai virtuaaliteknologian avulla. Opiskelijaa kannustetaan myös osallistumaan omaehtoisesti tai lukion tarjonnan mukaisesti tutustumis- ja opintojaksoihin tai vaihto-opiskeluun ulkomailla.

Kansainvälistä osaamista vahvistavat laaja-alaisen osaamisen alueista erityisesti vuorovaikutusosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen. Näiden osana tai lisäksi painottuvat globaalikansalaisen asenne, kulttuuriset ja kielitaidot, yhteistyö- ja tiimitaidot sekä avoin kiinnostus uusien ulottuvuuksien ja mahdollisuuksien kohtaamiseen ja elinikäiseen oppimiseen.

Kansainvälisen osaamisen painotukset ja lukion kansainvälisen toiminnan muodot päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

2.6.1. Lahti

Korkeakouluyhteistyö

Lahden lukiokoulutus tekee yhteistyötä Lahden Yliopistokampuksen koordinaatioyksikön, LAB-ammattikorkeakoulun, LUT-yliopiston sekä Helsingin yliopiston ympäristötieteiden tutkinto-ohjelman, Avoimen yliopiston ja Päijät-Hämeen LUMA-keskuksen kanssa. Näiden toimijoiden ja Lahden lukiokoulutuksen välistä yhteistyötä koordinoi erillinen yhteistyöryhmä.

Lahden lukiolaisilla on mahdollisuus valita lukio-opintojen osaksi matalan kynnyksen korkeakoulukursseja, joilla opettajina toimivat sekä lukioiden että yliopistojen lehtorit yhdessä, esimerkiksi TIEDE-opintojaksot. Lisäksi Helsingin yliopiston Avoin yliopisto tarjoaa kaikille toisen asteen opiskelijoille tutustumispolun yliopisto-opintoihin. Polun ensimmäinen askel sisältää korkea-asteen opintoihin johdattelevan opintojakson (HYAVO1), toinen askel kaksi Avoimen yliopiston tutustumisopintojaksoa (HYAVO2 ja HYAVO3) ja kolmas askel mahdollisuuden valita itseään kiinnostavia opintojaksoja Avoimen yliopiston laajasta opetustarjonnasta.

Opiskeluaikana lukiolaiset pääsevät tutustumaan laajemminkin korkeakoulutoimintaan osallistumalla esimerkiksi Lahden tiedepäivään, LUT-yliopiston JunnuYliopistoon, Lahden alueen korkeakoulujen järjestämiin esittelytilaisuuksiin tai lukioiden ja korkeakoulujen yhteisiin hankkeisiin. Myös Päijät-Hämeen LUMA-keskus järjestää lukiolaisille ohjattuja vierailukäyntejä tiedeluokkaan, jossa he pääsevät konkreettisesti osallistumaan tieteen tekemiseen.

Lahden lukiokoulutus antaa opiskelijoille monipuolisen mahdollisuuden tutustua ja osallistua jo lukio-opintojen aikana korkeakouluopintoihin. Tulevaa korkeakouluvalintaa helpottaa myös Lahden lukioiden perinteinen tapa kutsua alumnejaan esittelemään omia korkeakoulu- ja urapolkujaan.

Työelämävalmiudet

Tavoitteena on, että opiskelijat havaitsevat omat taitonsa ja potentiaalinsa, joita voivat hyödyntää myös yrittäjyydessä. Lukioaikana annetaan mahdollisuus kokeilla yrittäjyyttä NY-yrittäjyyden kautta. Työelämä– ja yrittäjyystaitoja opitaan yhteistyössä myös korkeakoulujen kanssa ja koko kaupunki on yrittäjyyskasvatuksen oppimisympäristö. Yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa toteutetaan esimerkiksi lukio TET- opintojaksolla. Työelämävalmiuksia opitaan yhdessä ja yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa (esimerkiksi yhteistyöprojektit ja kehittämishankkeet). Työelämävalmiuksia opitaan osallistumalla erilaisiin kilpailuihin (esimerkiksi Talousguru-kilpailu, Yritys Hyvä -kilpailu) ja tapahtumiin yksin tai yhdessä. Opiskelijoita kannustetaan kokeiluihin ja heille annetaan mahdollisuus ideoiden testaamiseen. Lukiolaiset ovat aktiivisia toimijoita omassa elämässään. Lahden kaupungissa on laadittu erillinen yrittäjyyskasvatussuunnitelma varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja lukiokoulutukseen.

Kansainvälinen osaaminen

Lukiokoulutuksen kansainvälisyys monipuolistaa opiskelijan kokemusmaailmaa, avartaa maailmankuvaa sekä vahvistaa valmiuksia eettisesti kestävään toimintaan globalisoituneessa haasteiden ja mahdollisuuksien maailmassa.

Kansainvälistä osaamista vahvistavat laaja-alaisen osaamisen alueista erityisesti vuorovaikutusosaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen.

Näiden osana tai lisäksi painottuvat globaalikansalaisen asenne, kulttuuriset ja kielitaidot, yhteistyö- ja tiimitaidot sekä avoin kiinnostus uusien ulottuvuuksien ja mahdollisuuksien kohtaamiseen ja elinikäiseen oppimiseen. Opiskelijan kansainvälistä osaamista kartutetaan eri oppiaineiden, niiden välisen yhteistyön sekä laaja-alaisen osaamisen kautta.
Opiskelijaa ohjataan aktiiviseen ja suunnitelmalliseen kansainväliseen toimintaan hyödyntämällä kotikansainvälisyyttä ja kansainvälistä liikkuvuutta. Opiskelijaa kannustetaan myös osallistumaan omaehtoisesti tai lukion tarjonnan mukaisesti tutustumis- ja opintojaksoihin tai vaihto-opiskeluun ulkomailla.
Kotikansainvälisyys näkyy lukiokoulutuksen monikulttuurisuudessa, Lahden kaupungin kansainvälisyydessä, kielten opetuksessa ja kansainvälisessä IB-koulutusohjelmassa. Se käsittää esimerkiksi kansainvälisiä vierailuja tai projekteja, jotka toteutetaan lukiossa, sen lähiympäristössä tai virtuaaliteknologian avulla
Globalisoituneen työelämän tarpeisiin vastataan Lahden kaupungin lukiokoulutuksen kielitarjonnalla. Kansainvälisyys näkyy kaikilla kielten tunneilla ja kielten opetus sisältää kaikki kansainvälisyyden tasot. Tuntien aikana liikutaan kansainvälisessä kulttuuriympäristössä, mihin liittyy vahvasti erilaisuuden ymmärtäminen ja uskaltaminen.

Lukioissa järjestetään kansainvälisyystapahtumia, esimerkiksi teemapäiviä tai -viikkoja.

Tavoitteena on luoda kotimaassa ja ulkomailla kansainväliseen toimintaa liittyviä verkostoja, jotka tukevat opiskelijan oppimista ja tarjoavat väyliä yhteistyöhön työelämän kanssa. Järjestetään mahdollisuuksien mukaan tutustumiskäyntejä erilaisiin kansainvälistä toimintaa harjoittaviin kohteisiin alueella.
Myös verkostoituminen ulkomaisten kumppanien kanssa on tärkeää.

Opiskelijoita kannustetaan hankkimaan oppimista tukevia kokemuksia ulkomailta. Esimerkkeinä ovat yksilöllinen liikkuvuus ja projektitoiminta erityisesti EU:n tasolla.

Opiskelijalla on mahdollisuus saada kansainvälisyyteen liittyvistä opinnoista ja kokemuksista erillinen todistus. Temaattisissa opinnoissa tarjotaan kansainvälisyyskasvatuksen opintojaksoja.

3. Opiskelijan ohjaus ja tukeminen

3.1. Ohjaus

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavalla opiskelijalla on oikeus saada tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ohjausta sekä jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta (lukiolaki 714/2018, 25 § 2 mom.). Ohjaus on lukion toiminnassa kokonaisuus, jonka tulee syventää perusopetuksessa annettua ohjausta jatkumona lukion jälkeisiin opintoihin. Ohjauksen avulla opiskelija parantaa valmiuksiaan selviytyä muuttuvissa elämäntilanteissa sekä oppii arvioimaan lukio-opintoja ja jatko-opiskelua koskevia valintojaan tulevaisuuden osaamistarpeiden näkökulmasta. Lukion laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti lukio-opiskelu konkretisoituu elinikäisinä työelämävalmiuksina ja -taitoina sekä laajempana yhteiskunnallisena osaamisena.

Ohjaustoiminta tukee opiskelijan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, tarjoaa aineksia itsetuntemuksen ja itseohjautuvuuden lisääntymiseen sekä kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, osallisuutta, toimijuutta sekä luottamusta omaan osaamiseen kehitetään ja pidetään yllä lukio-opintojen ajan. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä. Sukupuolitietoisella ohjauksella luodaan tasavertaisia edellytyksiä eri sukupuolten sijoittumiselle jatko-opintoihin ja työelämään. Opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä huoltajien sekä lukiokoulutuksen ja opiskelijahuoltohenkilöstön kanssa.

Ohjaus on lukiokoulutuksen henkilöstön tavoitteellisesti johdettua yhteistä työtä, johon kuuluu yhteistyö korkeakoulujen ja työelämän kanssa. Ohjausta voidaan järjestää opintojaksomuotoisena opetuksena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena, vertaisohjauksena sekä näiden yhdistelmänä. Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija, ja hänellä tulee olla mahdollisuus osallistua opintojensa aikana korkeakoulujen ja työelämän kanssa toteutettaviin opintokokonaisuuksiin. Opinto-ohjaaja vastaa oppilaitoksen opinto-ohjauksen koordinoinnista ja käytännön toteutuksesta. Ryhmänohjaaja toimii opiskelijaryhmänsä lähiohjaajana. Aineenopettaja ohjaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelutaidoissa ja auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan. Lisäksi aineenopettaja tukee opiskelijan jatko-opintovalmiuksia ja työelämätuntemusta oman oppiaineensa osalta korkeakoulujen ja työelämän kanssa tehtävässä yhteistyössä. Aineenopettaja sisällyttää opetukseensa kokonaisuuksia, jotka sitovat opiskeltavan aineen jatko-opintoihin ja työelämään.

Ohjausta tulee eriyttää ottamalla huomioon jokaisen opiskelijan yksilölliset lähtökohdat, tarpeet, tavoitteet, harrastukset, kiinnostusten kohteet, osaamisalueet sekä elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät. Opiskelijan yksilöllisten tarpeiden huomioonottamista voidaan tehostaa eri asiantuntijoiden yhteistyöllä. Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, mitkä ovat eri toimijoiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa sekä missä asioissa ja miten opiskelija voi saada heiltä tukea.

Paikalliseen opetussuunnitelmaan tulee sisältyä kuvaus siitä, miten siirtymävaiheen yhteistyötä toteutetaan perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen, korkea-asteen koulutuksen sekä muiden koulutusta järjestävien tahojen kanssa. Korkea-asteen oppilaitosten kanssa tulee erikseen kehittää tapoja, jotka mahdollistavat opiskelijoille orientoivat opinnot korkea-asteella sekä vaihtoehtoiset väylät hakeutua jatko-opintoihin. Lisäksi tulee kuvata, miten alueellista monialaista yhteistyötä toteutetaan työelämän, paikallisten työ- ja elinkeinopalvelujen, sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen sekä muiden toimijoiden kanssa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan, miten ohjauksella varmistetaan opiskelijan mahdollisuus kehittää kansainvälisyys-, työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan.

Osaksi paikallista opetussuunnitelmaa laaditaan ohjaussuunnitelma, jossa kuvataan ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Se toimii ohjaustyön arvioinnin ja kehittämisen välineenä.

Lukion ohjaussuunnitelman tulee sisältää lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta seuraavat:

- *ohjauksen keskeiset käsitteet*
- *ohjauksen tehtävät ja tavoitteet*
- *ohjauksen järjestäminen*
- *ohjauksen toimijat ja työnjako*
- *ohjaus siirtymävaiheissa: yhteistyö perusopetuksen, korkea-asteen, toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa sekä jatko-ohjauksen järjestäminen*
- *ohjauksen sisällöt, menetelmät ja työtavat*
- *ohjauksen yhteistyö työelämän ja muiden oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa*
- *ohjaustoiminnan arviointi.*

Ohjaussuunnitelmassa tarkastellaan myös esteettömyyttä siirtymävaiheissa. Suunnitelmassa kuvataan toimintamalleja, joiden avulla turvataan yhdenvertaisuus hakeutumisvaiheessa lukioon ja sieltä jatko-opintoihin. Lisäksi suunnitelmaan sisällytetään kuvaus toimenpiteistä, joiden avulla varmistetaan esteetön opintopolku ja oppimisympäristö.

Lukiolain (714/2018) 26 §:n 1 momentin mukaan lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi. Lukiolain 26 §:n 2 momentin mukaan henkilökohtainen opintosuunnitelma laaditaan opintojen alussa oppilaitoksen opetus- ja ohjaushenkilöstön tuella ja sitä päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä.

Henkilökohtainen opintosuunnitelma koostuu seuraavista osista:

1) opiskelusuunnitelma

- *aikaisempi koulutus ja muu osaaminen*
- *suomen/ruotsin kielen taito ja muu kielitaito sekä kielenopiskeluvalmiudet*
- *hyväksi luettavat opinnot ja/tai oppimäärät sekä muu hyväksi luettava osaaminen*
- *suoritettavat opinnot; lukio-opinnoissa eteneminen, opintojaksovalinnat*
- *opiskeluolosuhteet, opintojen suorittamistavat ja mahdolliset erityiset opetusjärjestelyt*
  - *opiskeluvalmiudet ja mahdollinen tuen tarve*
- *korkeakouluissa ja mahdollisesti muissa oppilaitoksissa toteutettavat opiskelu- ja/tai tutustumisjaksot*
- *työelämän tutustumisjaksot*
- *arvioitu opiskeluaika*

2) ylioppilastutkintosuunnitelma

3) jatko-opinto- ja urasuunnitelma.

Lukiolain (714/2018) 27 §:n 1 momentissa määrätään, että koulutuksen järjestäjän tehtävänä on opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen yhteydessä selvittää ja tunnistaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen tämän esittämän selvityksen perusteella. Lukiolain 27 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu paikallisen opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen. Lukiolain 27 §:n 3 momentin mukaan opiskelijan on tarvittaessa osoitettava osaamisensa koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Ohjauksen merkitys korostuu koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa. Oppilaitos antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua opetukseen lukiossa. Lukio-opintonsa aloittava opiskelija perehtyy oppilaitoksen toimintaan sekä opiskelun käytänteisiin. Ohjausprosessin aikana opiskelija suunnittelee opinto-ohjelmaansa siten, että hän tunnistaa ja huomioi jatko-opintojen ja

työelämän tarjoamia mahdollisuuksia. Näitä asioita käsitellään ohjauksessa koko lukio-opintojen ajan.

Opiskelijalla on oikeus saada ohjausta muihin opintoihin hakeutumisessa, jos hänen opiskeluoikeutensa lukiokoulutuksen oppimäärän suorittamiseen on päättymässä tai hän on ilmoittanut eroamisestaan (lukiolaki 714/2018, 25 § 3 mom.). Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella opiskelijalla, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa opiskelija on suorittanut oppimäärän. (Lukiolaki 714/2018, 25 § 4 mom.)

LAHTI

Lahden kaupungin lukiokoulutuksen ohjaussuunnitelma löytyy opetussuunnitelman liitteistä.

3.2. Erityisopetus ja muu oppimisen tuki

Lukiolain mukaan opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti (lukiolaki 714/2018, 28 § 1 mom.). Erityisopetus ja muu oppimisen tuki mahdollistavat opiskelijoiden yhdenvertaisen aseman. Keskeisiä asioita ovat oppimisen esteettömyys ja saavutettavuus sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa sekä edistää hänen hyvinvointiaan ja jaksamistaan. Lisäksi tavoitteena on antaa valmiuksia jatko-opintoihin siirtymiseen.

Opiskelijalla on oikeus saada tukea riippumatta siitä, mistä syistä oppimisvaikeudet johtuvat. Oppimisvaikeudet voivat johtua esimerkiksi luku- ja kirjoitusvaikeuksista, matemaattisista tai tarkkaavuuden vaikeuksista, sairaudesta, vammasta tai elämäntilanteesta.

Lukiolain (714/2018) 28 §:n 2 momentin mukaan tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Opettajat arvioivat tuen tarvetta yhdessä opiskelijan ja tarvittaessa huoltajan kanssa. Arvioinnissa voivat opiskelijan suostumuksella olla mukana myös tuen järjestämisen kannalta tarpeelliset asiantuntijat. Tuen tarpeen tunnistaminen voi perustua myös perusopetuslain (628/1998, muutettu lailla 1288/2013) 40 §:n perusteella siirrettävään koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömään tietoon tai opettajien ja muun henkilöstön havaintoihin. Lisäksi tuen tarpeen arvioinnissa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä, kuten alkuseulontoja.

Tukitoimien suunnittelu ja toteutus aloitetaan mahdollisimman varhain. Opiskelijaa opettavat opettajat suunnittelevat tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa. Tukitoimet voidaan tarvittaessa ja opiskelijan suostumuksella suunnitella yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan (lukiolaki 714/2018, 28 § 2 mom.). Opettajat huolehtivat siitä, että opiskelijalla on tieto mahdollisuudesta saada tukitoimet kirjattua. Tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, ja mahdolliset muutokset kirjataan edellä mainitulla tavalla.

Lukiolain (714/2018) 28 §:n 1 momentin mukaan tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Myönteinen ja kannustava palaute edistää opiskelijan käsitystä itsestään oppijana. Samalla opiskelijan itsearviointitaidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Opettajat ohjaavat opiskelijaa oppimaan oppimisen taidoissa, kantamaan vastuuta oppimisestaan ja työskentelystään sekä käyttämään kullekin oppiaineelle ominaisia opiskelustrategioita.

Oppimisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Oppimisen tukea voivat olla esimerkiksi opetuksen eriyttäminen, tukiopetus ja muut pedagogiset ratkaisut. Lisäksi opiskelijaa voidaan tukea yksilökohtaisesti suunnitellulla monipuolisella opinto-ohjauksella ja ryhmänohjaajan tuen avulla sekä hyödyntämällä erilaisia opintojen valintamahdollisuuksia. Opiskelijan oppimista voidaan edistää myös tarjoamalla oppimista ja hyvinvointia lisääviä lukion oppimäärään sisältyviä opintoja, jotka antavat tukea esimerkiksi opiskelutaitoihin, elämänhallintaan tai matematiikan ja muiden oppiaineiden opiskeluun.

Erityisopetus on erityisopettajan antamaa opetusta. Erityisopetus tukee aineenopetusta. Se voidaan toteuttaa yhteisopettajuutena, ryhmämuotoisena opetuksena tai yksilötukena. Erityisopetus on esimerkiksi opiskelutaitojen opettamista sekä opiskelijan ohjaamista käyttämään omia vahvuuksiaan oppimisessa. Erityisopettaja tekee yhteistyötä muiden opettajien kanssa tukea tarvitsevan opiskelijan oppimiseen ja opetukseen liittyvissä kysymyksissä.

Lukiolain (714/2018) 29 §:n mukainen opiskelun poikkeava järjestäminen voi koskea myös erityisopetusta tai muuta oppimisen tukea tarvitsevaa opiskelijaa. Opiskelun poikkeava järjestäminen tarkoittaa, että opiskelijan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja lukiokoulutuksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ja paikallisessa opetussuunnitelmassa määrätään. Poikkeavat järjestelyt tehdään vain niiltä osin kuin ne ovat välttämättömiä, ja ne kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Poikkeava järjestely voidaan tehdä opiskelijan hakemuksesta tai hänen suostumuksellaan.

Opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan avustajapalveluita, erityisiä apuvälineitä ja muita palveluita. Opiskelijan jaksamisen ja hyvinvoinnin tukemisessa voidaan tehdä yhteistyötä opiskeluhuollon palvelujen tai tarvittaessa muiden toimijoiden kanssa. Erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen rinnalla opiskelijalla on oikeus saada myös yksilökohtaista opiskeluhuoltoa.

Tukea tarvitsevan opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä arvioidaan monipuolisesti. Näin turvataan tukea tarvitsevalle opiskelijalle mahdollisuus osoittaa osaamistaan eri tavoin esimerkiksi tilanteissa, joissa kirjallinen tuottaminen on haastavaa. Osaamisen osoittamisen tavat ja tilanteet suunnitellaan opiskelijan tarpeiden mukaisesti. Arvioinnissa käytettäviä yksilöllisiä järjestelyjä ovat esimerkiksi lisäajan antaminen arviointitilanteissa, pienryhmätilan käyttäminen, materiaalin kirjasinkoon suurentaminen tai mahdollisuus käyttää erillistä näyttöä. Arvioinnissa voidaan käyttää myös muita tarkoituksenmukaisia erityisjärjestelyjä.

Ylioppilastutkinnon kokeiden erityisjärjestelyistä tiedotetaan opiskelijalle heti lukio-opintojen alkaessa ja aina tarpeen mukaan. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus kokeilla erityisjärjestelyjä lukio-opintojen aikana, jotta niiden tarvetta ja toimivuutta voidaan arvioida. Tarvittaessa opiskelijaa ohjataan tarvittavien lausuntojen hankkimisessa ja erityisjärjestelyjen hakemisessa ylioppilastutkinnon kokeita varten.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä seuraavissa asioissa:

- *tukitoimista ja niitä koskevista oikeuksista tiedottaminen opiskelijoille ja huoltajille*
- *tukitoimien tarpeen arviointi*
- *tukitoimien kirjaaminen henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan*
- *tuen toteuttaminen*
- *tuen toteutumisen seuranta ja arviointi*
- *yhteistyö, vastuut ja työnjako edellä mainituissa asioissa.*

LAHTI

Tukitoimista ja niitä koskevista oikeuksista tiedotetaan opiskelijoille ja huoltajille opinto-oppaassa. Erityisopettaja tekee tukitoimen tunnistamiseen ja tuen tarpeen arviointiin liittyvää yhteistyötä

opettajien ja ryhmänohjaajien sekä opiskelijan itsensä kanssa. Lisäksi erityisopettaja seuloo lukivaikeuksia ja tekee tarvittaessa yksilölliset lukitestit.

Erityisopettaja kirjaa suositeltavat tukitoimet Tuen suunnitelmaan yhteistyössä opiskelijan kanssa. Tukitoimien suunnittelussa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä. Tuen suunnitelman kautta tieto tuen tarpeeseen liittyvistä haasteista ja suositeltavista tukitoimista siirtyy opiskelijaa opettaville opettajille. Tuen suunnitelmaan kirjattujen tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan lukuvuosittain.

3.3. Opiskeluhuolto

Lukion opetussuunnitelman perusteissa käytetään lukiolain (714/2018) mukaisen käsitteen opiskelijahuolto sijasta oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) käsitettä opiskeluhuolto.

Lukion opiskeluhuollon tavoitteena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia ja huolehtia oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista sekä opiskeluympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta. Opiskeluhuoltoa toteutetaan sekä yhteisöllisenä että yksilökohtaisena opiskeluhuoltona. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2 ja 3 §.)

Lukion opiskeluhuollon kokonaisuuteen sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhuolto sekä opiskeluhuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon palvelut. Opiskeluhuollon palveluiden järjestämisestä vastaa lähtökohtaisesti oppilaitoksen sijaintikunta. Yksityinen koulutuksen järjestäjä tai valtio koulutuksen järjestäjänä voi päättää järjestää näitä palveluja kokonaan tai osittain omana toimintanaan ja omalla kustannuksellaan. Opiskelijalla on oikeus saada maksutta sellainen opiskeluhuolto, jota koulutukseen osallistuminen edellyttää, lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden opiskelijoiden sairaanhoitopalveluja. Opiskelijoille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa opiskelijoiden käytettävissä olevasta opiskeluhuollosta ja opiskelijaa ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon palveluja. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3, 9 [muutettu lailla 1409/2014] ja 11 §.)

Opiskeluhuoltoa toteutetaan monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuollossa huolehditaan kaikkien opiskelijoiden mahdollisuudesta osallistua opiskeluhuollon suunnitteluun ja kehittämiseen. Opiskeluhuolto on kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskeluhuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu opiskeluyhteisön hyvinvoinnista on oppilaitoksen henkilökunnalla. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3, 4 ja 9 §; lukiolaki 714/2018, 33 §.)

LAHTI

Lahden kaupungin lukioilla on yksi yhteinen opiskeluhuoltosuunnitelma, joka on tämän opetussuunnitelman liitteenä.

3.3.1. Opiskeluhuollon keskeiset periaatteet

Näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa määrätään opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista sekä opetussuunnitelman ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta (lukiolaki 714/2018, 32 §; oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 1501/2016]).

Yhteisöllinen opiskeluhuolto

Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Opiskeluhuolto on osa lukion toimintakulttuuria ja toimia, joilla edistetään opiskelijoiden osallisuutta, oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja sosiaalista vastuullisuutta. Lisäksi edistetään ja seurataan opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3 ja 4 §.)

Yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelun ja kehittämisen lähtökohtana on opiskelijan osallisuus, myönteinen vuorovaikutus sekä aikuistuvan nuoren itsenäistymisen tukeminen. Kaikilla opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus osallistua yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatapojen kehittämiseen ja mielipiteensä ilmaisemiseen opiskelijoita ja oppilaitosyhteisöä koskevissa asioissa (lukiolaki 714/2018, 33 §; oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 18 §). Huoltajien mahdollisuutta osallistua yhteistyöhön tuetaan. Huoltajia kannustetaan osallistumaan yhteisöllisen opiskeluhuollon kehittämiseen ja oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin ja yhteistyön vahvistamiseen. Yhteistyötä tehdään myös kunnassa nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lukiolain mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (lukiolaki 714/2018, 40 §). Siihen kuuluu fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on opiskelijoiden ja henkilökunnan turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Opiskelijoiden osallisuus opiskeluyhteisön turvallisuuden edistämisessä tukee hyvinvointia ja tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on osa lukion toimintakulttuuria, ja se otetaan huomioon kaikessa lukion toiminnassa.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan yksittäiselle opiskelijalle annettavia opiskeluhuollon palveluja, joita ovat opiskeluterveydenhuollon palvelut, opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä yksittäistä opiskelijaa koskeva monialainen yksilökohtainen opiskeluhuolto, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 5 §).

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tehtävänä on edistää hyvinvointia, terveyttä ja opiskelukykyä sekä tunnistaa näihin ja opiskelijan elämäntilanteeseen liittyviä yksilöllisiä tarpeita. Tavoitteena on myös varhaisessa vaiheessa ehkäistä ongelmia ja huolehtia tarvittavan tuen järjestämisestä.

Yksilökohtaista opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan kanssa ja hänen suostumuksellaan. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä itseään koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa. Lähtökohtana on opiskelijaa arvostava, hänen mielipiteitään kuunteleva ja luottamusta rakentava vuorovaikutus sekä opiskelijan itsenäinen asema opiskeluhuoltoon liittyvissä kysymyksissä. Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen annetaan tietoa yksittäisen opiskelijan oikeuksista opiskeluhuollossa sekä asioiden käsittelyyn liittyvistä lain edellyttämistä menettelytavoista ja tietojen käsittelystä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 11 ja 18 §.)

Opiskeluhuoltoryhmät monialaisessa yhteistyössä

Opiskeluhuollon monialaiseen yhteistyöhön kuuluvien opiskeluhuoltoryhmien toiminta on osa opiskeluhuollon kokonaisuutta. Opiskeluhuoltoryhmiä ovat 1) opiskeluhuollon ohjausryhmä, 2) oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä sekä 3) tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 § [muutettu lailla 1501/2016].)

Koulutuksen järjestäjä asettaa opiskeluhuollon ohjausryhmän ja oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän. Yksittäistä opiskelijaa koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Kaikki opiskeluhuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on mukana opetushenkilöstöä sekä opiskeluterveydenhuollon palveluja ja

psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano.

Opiskeluhuollon ohjausryhmä vastaa koulutuksenjärjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman koulutuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla useamman koulutusmuodon yhteinen.

Oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän tehtävänä on vastata oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Ryhmää johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Koulutuksen järjestäjä ja opiskeluhuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä sen kokoonpanosta sekä tehtäviin liittyvistä toimintatavoista. Opiskeluhuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on oppilaitosyhteisön terveellisyyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän sijasta edellä kuvattuja tehtäviä voi hoitaa opetuksen järjestäjän nimeämä muu tehtävään soveltuva monialainen oppilaitoskohtainen ryhmä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14 § [muutettu lailla 1501/2016]).

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän opiskeluhuollon tuen tarpeen selvittämiseksi ja palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se opetushenkilöstön tai opiskeluhuollon palvelujen edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Asiantuntijaryhmän tapauskohtainen kokoonpano perustuu yksilölliseen harkintaan, käsiteltävään asiaan ja siinä vaadittavaan osaamiseen. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan tai, ellei opiskelijalla poikkeuksellisesti ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumuksella. Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Opiskelijan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia opiskeluhuollon yhteistyötahoja tai opiskelijan läheisiä (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 19 §).

3.3.2. Opiskeluhuollon suunnitelmat ja niiden laatiminen

Paikallisella tasolla opiskeluhuollon suunnittelua ja toteuttamista ohjaa kolme eri suunnitelmaa. Suunnitelmat ovat 1) lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon sisältyy opiskeluhuoltoa koskeva osuus, 2) paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus opiskeluhuollosta sekä 3) oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 12 ja 13 § [muutettu lailla 1501/2016]; lastensuojelulaki 417/2007, 12 § [muutettu lailla 1292/2013]; lukiolaki 714/2018, 32 §; terveydenhuoltolaki 1326/2013, 17 §.)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Se hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 § [muutettu lailla 1292/2013].)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon, kun valmistellaan paikallisen opetussuunnitelman opiskeluhuoltoa koskevaa osuutta sekä oppilaitoskohtaisia opiskeluhuoltosuunnitelmia.

Opiskeluhuolto opetussuunnitelmassa

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan käytännön tasolla lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyjen asioiden toteutus, opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä linjaukset oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman laatimiseksi.

Paikallinen opetussuunnitelma tulee opiskeluhuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (lukiolaki 714/2018, 32 §; terveydenhuoltolaki 1326/2013, 17 §). Opetussuunnitelman laatimisessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa (lukiolaki 714/2018, 32 §).

Osa oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisältyvistä asioista on tarkoituksenmukaista kuvata yhdenmukaisesti kaikissa koulutuksen järjestäjän oppilaitoksissa siten, että niitä täsmennetään ja täydennetään oppilaitoskohtaisesti. Tämä tukee oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa (1287/2013) mainittua opiskeluhuollon palvelujen yhdenvertaista laatua ja saatavuutta.

Oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltosuunnitelman laadinta

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Opiskeluhuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen ja opiskeluhuollon henkilöstön sekä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 1501/2016].) Suunnitelmaa laadittaessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Oppilaitoksen opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan seuraavat asiat:

1. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhuoltopalvelut

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa esitetään arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien opiskeluhuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arviossa otetaan huomioon opiskelijoiden terveyteen ja hyvinvointiin sekä opiskeluyhteisöön ja ympäristöön liittyvät tarpeet. Arviota laadittaessa hyödynnetään monipuolisesti näihin liittyviä selvityksiä ja seurantatietoja, opiskeluhuollossa muodostunutta tietoa sekä huoltajilta ja erityisesti opiskelijoilta saatavaa tietoa.

Opiskeluhuoltohuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio oppilaitoksen käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista, joita ovat opiskeluterveydenhuolto- sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut.

Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- *opiskeluhuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako, palvelujen toteuttamisessa tarvittava yhteistyö sekä palveluista tiedottaminen ja niihin ohjaaminen*
- *opiskeluhuollon palveluiden kohdentaminen yksittäisiin opiskelijoihin, oppilaitosyhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä opiskeluhuollon kehittämiseen ja seurantaan.*

2. Yhteisöllinen opiskeluhuolto ja sen toimintatavat

Oppilaitoksen opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen opiskeluhuollon järjestäminen opiskelijan ja opiskeluyhteisön terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi.

Suunnitelmassa kuvataan

- *toimenpiteet yhteisöllisyyden edistämiseksi oppilaitosyhteisössä*
- *toimenpiteet opiskeluyhteisön sekä ympäristön terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi*
- *yhteistyö ja toimenpiteet opiskelijoiden osallisuuden vahvistamiseksi*
- *yhteistyö ja toimenpiteet huoltajien yhteistyön ja osallisuuden vahvistamiseksi*
- *oppilaitoskohtaisen opiskeluhuoltoryhmän tai muun tehtävään soveltuvan monialaisen ryhmän toimintatavat ja käytännöt*
- *opiskeluhuollon kokonaisuudesta tiedottaminen*
- *yhteistyö nuorisotoimen, lastensuojelun ja poliisin sekä muiden opiskeluhuollon kehittämiseen tarvittavien tahojen kanssa*
- *terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välinen yhteistyö*
- *opiskeluun osallistumisen seuranta, poissaolojen ehkäiseminen ja niihin puuttuminen*
- *toimenpiteet esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi opiskeluympäristössä*
- *tapaturmien ehkäiseminen, ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus oppilaitoksessa*
- *tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen*
- *yhteistyö ja käytänteet oppilaitoksen terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa*
- *suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä*
- *toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa.*

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a) Suunnitelma opiskelijan suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 1501/2016]). Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon sekä opiskelijoiden keskinäiset että opiskelijoiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet oppilaitoksessa.

Suunnitelman tulee sisältää seuraavat kuvaukset:

- *kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja niihin puuttuminen*
- *edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla*
- *yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta*
- *yhteistyö huoltajien kanssa*
- *yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa*
- *suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyötahoille*
- *suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.*

b) Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa otetaan huomioon myös toimintavalmiudet ylioppilastutkinnon kokeiden aikana mahdollisesti tapahtuvassa äkillisessä uhka- ja vaaratilanteessa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara- ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset, kuten pelastussuunnitelma (pelastuslaki 379/2011, 15 §; valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 407/2011, 1 ja 2 §).

Suunnitelmassa kuvataan

- *kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa*

- *johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako erilaisissa kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa*
- *sisäisen ja ulkoisen sekä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet*
- *psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen*

- *suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyötahoille*
- *toimintavalmiuksien harjoittelu*
- *suunnitelman arviointi ja päivittäminen.*

3. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestäminen

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen opiskeluhuollon toteuttamistavat ja yhteistyö opiskelijan terveyden, hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi ja seuraamiseksi sekä tarvittavien yksilöllisten tukitoimien järjestämiseksi.

Suunnitelmassa kuvataan

- *opiskeluterveydenhuolto- sekä kuraattori- ja psykologipalvelujen järjestäminen, keskinäinen työn- ja vastuunjako sekä palvelujen järjestämisessä tarvittava yhteistyö*
- *monialaisen asiantuntijaryhmän toimintatapojen ja käytäntöjen sopiminen sekä yksilöllisten tukitoimien järjestämisen periaatteet*
- *opiskeluhuollon yhteistyö opiskelijan opintojen ohjauksessa ja jatko-opintojen suunnittelussa*
- *opiskeluhuoltokertomuksen laatiminen ja säilytys*
- *sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestämiseen liittyvä yhteistyö oppilaitoksessa*
- *opiskeluterveydenhuollon sairaanhoitopalveluiden järjestämistapa ja ohjaus niihin hakeutumiseksi*
- *tarvittava yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa (esimerkiksi erikoissairaanhoito, sosiaalitoimi, poliisi, nuorisotoimi).*

4. Yhteistyö opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa

Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Suunnitelmassa kuvataan

- *opiskelijan ja huoltajan osallisuus ja yhteistyö opiskeluhuollon suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioimisessa*
- *opiskelijalle ja hänen huoltajalleen annettava tieto yksittäisen opiskelijan asioiden käsittelyyn liittyvistä lain edellyttämistä menettelytavoista ja tietojen käsittelystä*
- *opiskelijan itsenäinen asema opiskeluhuollon asiakkaana ja suostumuksen hakeminen opiskelijalta ja tarvittaessa tämän huoltajalta yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa*
- *käytänteet opiskelijan toiveiden huomioimisessa häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa sekä huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä*
- *käytänteet opiskelijan kehitystason ja edun toteutumisen arvioimiseksi opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluvan sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta*
- *menettelytavat yksittäistä opiskelijaa koskevan asian käsittelyssä monialaisessa asiantuntijaryhmässä.*

5. Opiskeluhuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Koulutuksen järjestäjä vastaa opiskeluhuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta yhteistyössä oppilaitoksen sijaintikunnan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 26 §).

Opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta).

Suunnitelmassa esitetään

- *seurattavat asiat*
- *tietojen kokoamiseksi käytettävät menetelmät, seurannan aikataulu sekä vastuussa oleva taho*
- *seurantatietojen käsittely ja niiden hyödyntäminen opiskeluhuollon kehittämisessä*
- *seurannan keskeisistä tuloksista tiedottaminen opiskelijoille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyökumppaneille.*

Lahti

Lahden kaupungin lukioilla on yksi yhteinen opiskeluhuoltosuunnitelma, joka on tämän opetussuunnitelman liitteenä.

3.4. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä

Lukiolain (714/2018) 40 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulutuksen järjestäjän tulee suojata opiskelijaa kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Lukiolain 30 §:n 2 momentin mukaan opiskelijan on käyttäydyttävä muita kiusaamatta ja vältettävä toimintaa, joka voi vaarantaa muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Lukioyhteisön yhteistyö ja erilaiset pedagogiset ratkaisut luovat edellytyksiä hyvän työrauhan rakentumiselle. Lukiokoulutuksen järjestäjällä on oikeus käyttää myös lukiolain mukaisia kurinpitokeinoja.

Lukiolain 40 §:n 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä laatia ja ohjeistaa suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Opetushallitus antaa määräykset suunnitelman laatimisesta lukion opetussuunnitelman perusteissa. Suunnitelman tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä opiskelijoiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös lukion järjestyssääntöjen toteutumista.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain lainmukaisia keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla oikeassa suhteessa tekoon, eikä niitä saa käyttää asiaan kuulumattomassa tarkoituksessa, kuten kostamis- tai loukkaamistarkoituksessa.

Koulutuksen järjestäjä laatii suunnitelman kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista yhteistyössä lukion henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Ennen suunnitelman hyväksymistä tai sen päivittämistä koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ja lukion henkilöstöä sekä varata lukion kaikille opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä siitä. Yhteistyö opiskelijoiden huoltajien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaistahojen kanssa tukee suunnitelman laatimista ja toteuttamista.

Suunnitelman kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista tulee sisältää seuraavat asiakokonaisuudet:

- *menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, asioiden selvittämisvastuut, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt*

- *periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitokeinoja käytettäessä*
- *henkilökunnan perehdyttäminen ja osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä*
- *suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedottaminen eri tahoille*
- *yhteistyö eri viranomaistahojen ja huoltajien kanssa*
- *menettelytavat suunnitelman seurantaa sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten.*

Suunnitelma voi sisältyä paikalliseen opetussuunnitelmaan, tai se voi olla erillinen.

LAHTI

Rehtori varmistaa henkilökunnan kurinopidollisen osaamisen jokaisen lukuvuoden alussa. Rehtori vastaa myös siitä, että työnsä kesken lukuvuoden aloittavat opettajat perehdytetään kurinpidollisiin menetelmiin osana työtehtäviin perehtymistä. Järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedotetaan opiskelijoille lukuvuoden alussa ryhmänohjautuokiossa ja tarvittaessa myös esimerkiksi vanhempainilloissa.

Tiedottamisesta vastaa rehtori yhdessä ryhmänohjaajien ja koko henkilökunnan kanssa. Järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista keskustellaan tarvittaessa yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä. Lukion henkilökunta pitää asianomaiset huoltajat ajan tasalla lukiossa sattuneista opiskelijoita koskevista kurinpidollisista selvittelyistä. Huoltajat voivat aina halutessaan osallistua asian selvittelyyn. Täysi-ikäisten opiskelijoiden tapauksessa huoltajiin otetaan yhteyttä vain opiskelijan suostumuksella.

Lukio pitää yhteyttä muihin viranomaistahoihin ensisijaisesti ennalta ehkäisevässä mielessä. Akuuteissa tilanteissa arvioidaan tilannekohtaisesti, tarvitaanko muun viranomaisen apua, ja tarvittaessa kutsutaan apu paikalle. Yhteistyössä on noudatettava kulloinkin voimassa olevia salassapito- ja muita säädöksiä.

Järjestyksenpidon vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan osana opetussuunnitelman yleisen osan arviointia.

Opetussuunnitelman liitteenä olevassa taulukossa on esitetty nuorten lukiokoulutuksesta annetussa laissa säädetyt teot ja laiminlyönnit, niistä seuraavat toimenpiteet, kussakin toimenpiteessä toimivaltainen viranomainen, selvittäminen ja kuuleminen, kirjaamista ja päätöksentekoa koskevat menettelytavat, toimenpiteistä ilmoittaminen sekä muutoksenhaku.

3.5. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

Kaikkien opiskelijoiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Opiskelijan kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan lukio-opetuksessa huomioon. Jokaisen opiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteettejä tuetaan monipuolisesti. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan perustuslain mukaista oikeutta jokaisen omaan kieleen ja kulttuuriin. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa.

Tavoitteena on ohjata kaikkia opiskelijoita arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä edistää kaksi- ja monikielisyyttä ja siten vahvistaa jokaisen opiskelijan kielellistä tietoisuutta ja metakielellisiä taitoja. Lukio-opiskeluun voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita.

Lukiokoulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan lukiolain (714/2018) 14 §:n 1 momentin mukaisesti antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä. Paikalliseen

opetussuunnitelmaan tulee tällöin kirjata, missä oppiaineissa, minkä verran ja millä tavoin edellä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa.

Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisopiskelijoiden opetuksessa otetaan huomioon, että saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisopiskelijoiden lukio-opetuksen erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa omaa identiteettiään. Lukio-opetus voi tukea myös menetetyn alkuperäiskielen uudelleen oppimista ja kielen elvyttämistä. Lukio-opetus edistää oman historian, kulttuurin ja usean valtion alueelle ulottuvan saamelaisyhteisön tuntemusta sekä tietoisuutta saamelaisista yhtenä maailman alkuperäiskansoista ja antaa mahdollisuuksia perinteisen tiedon oppimiseen. Lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia saamen kielen ja saamenkielisiin korkea-asteen opintoihin Suomessa ja naapurimaissa.

Suomessa puhuttuja saamen kieliä – inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea – voidaan opettaa lukiossa lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Saamen kieltä voidaan opettaa myös vieraan kielen eripituisina oppimäärinä tai lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Saamen kieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Saamea äidinkielenä opiskeleville opiskelijoille opetetaan suomen kieltä tai ruotsin kieltä joko erillisen saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän tai suomen kieli ja kirjallisuus- tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Saamelaisille opiskelijoille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta oppia saamea omassa ympäristössään, voidaan tarjota saame vieraana kielenä -opetusta. Opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena.

Saamen kieli voi olla lukio-opetuksen opetuskieli, ja perusopetuksessa saamenkielistä opetusta saaneille opiskelijoille pyritään turvaamaan saamenkielisen opetuksen jatkuminen myös lukiossa. Saamenkielisen opetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijoiden tukeminen heidän kasvamisessaan kaksikielisyyteen. Opetus tukee myös saamelaisten yhdenvertaisia opiskelu- ja toimintamahdollisuuksia sekä saamen- että suomenkielisessä yhteisössä. Saamenkielisessä opetuksessa eri oppiaineiden opetus ja opiskelu tukevat saamen kielen taitojen kehittymistä. Saamenkielisessä opetuksessa noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteita ottaen huomioon saamelaisen kulttuurin erityispiirteitä. Opetuksessa painotetaan saamelaisten oman historian sekä saamelaisyhteisön perinteisten elinkeinojen, perinteisen tiedon, saamelaisalueen luonnon sekä saamelaisen musiikki-, kertoma- ja käsityöperinteen tuntemusta. Opetuksen resursseina käytetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä, saamenkielistä mediaa ja aktiivisia yhteyksiä muille saamelaisalueille.

Saamen opiskelijoita on tiedotettava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Romanit

Romaniopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Lukio-opiskelun erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa yhteiskunnallista osallisuuttaan ja omaa identiteettiään. Tavoitteena on lisäksi edistää romaniopiskelijoiden siirtymistä jatko-opintoihin.

Romanikieltä voidaan opettaa lukiossa lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaisesti äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Romanikieltä voidaan opettaa myös lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Romanikielen lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia sekä kielen elvyttämiseen että romanikielen korkea-asteen opintoihin. Romanikielen opetus lukiossa vahvistaa romaniopiskelijoiden identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään siten, että huomioidaan heidän kotoaan, yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän oma halunsa ilmaista identiteettiään. Opetus

edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa maissa. Romanikielen opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena. Opiskelussa voidaan hyödyntää lähiympäristöä, romaniyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

Viittomakieliset

Viittomakielisten lukiokoulutuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja #kulttuurin rinnalla. Viittomakieltä käyttävät opiskelijat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan lukion yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä voi olla suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli, jolloin suomea tai ruotsia käytetään luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakieliä tai niistä johdettuja kommunikaatiomenetelmiä voidaan käyttää myös suomen- tai ruotsinkielisen opetuksen rinnalla. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskuntapalveluja. Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan äänimaailman sekä kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista. Viittomakieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta viittomakielellä. Viittomakieltä äidinkielenä opiskeleville opiskelijoille opetetaan suomen tai ruotsin kieltä joko erillisen viittomakielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan tai suomen kieli ja kirjallisuus- tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan.

Koska suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli ovat vähemmistökieliä, opetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen opiskeluympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin. Opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa ja etäopetuksena.

Viittomakielisiä opiskelijoita on tiedotettava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Muut monikieliset opiskelijat

Muiden monikielisten opiskelijoiden opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisen opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita ja periaatteita huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat, kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli, suomalaisen lukiokoulutuksen ja opiskelukulttuurin tuntemus sekä aikaisempi koulunkäynti. Opetus ja opiskelu lukiossa tukevat opiskelijan opetuskielen hallintaa, monikielistä identiteettiä, oman kieli- ja kulttuuritaustan arvostusta sekä kasvua kulttuurisesti monimuotoisen yhteiskunnan aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Opiskelijalle, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus #oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen tai ruotsin kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella, jolloin opiskelijan suomen/ruotsin kielen taito ei anna riittäviä edellytyksiä suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan opettaa lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan myös opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppimääränä lukiolain (714/2018) 15 §:n mukaan. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus #opetus, omakielinen opetus ja opiskelijan oman äidinkielen opetus järjestetään ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.

Opiskelijoita on informoitava heidän opiskelumahdollisuuksistaan ja tukijärjestelyistä lukiossa sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Jos opiskelija on suorittanut lukiokoulutuksen opintoja maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävässä lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, ne voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin.

4. Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi

4.1. Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät lukiokoulutuksessa

Opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä tulee arvioida monipuolisesti. Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijalla on oikeus saada tieto arvioinnissa käytettävistä arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen. Opiskelijalle on lukio-opintojen aikana annettava mahdollisuus itsearviointiin. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 1 mom.)

Arviointi on aina sidoksissa tavoitteisiin ja kulloiseenkin tilanteeseen. Lukiokoulutuksessa arvioinnilla on kaksi keskeistä tehtävää:

1. *Oppimisen tukeminen ja ohjaaminen. Tätä tehtävää toteuttaa opintojakson aikana annettava palaute, formatiivinen arviointi. Palautteella kuvataan opiskelijan edistymistä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Se on tärkeä osa opiskelijan ja opettajan vuorovaikutusta. Opintojakson aikainen palaute sekä lukio-opintojen aikainen, opettajan tuella tehty itsearviointi ja vertaisarviointi auttavat opiskelijaa ymmärtämään omaa oppimistaan, tunnistamaan vahvuuksiaan, korjaamaan virheitään ja kehittämään työskentelyään niin, että oppimiselle asetetut tavoitteet voivat toteutua.*
2. *Osaamiselle ja oppimiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen näkyväksi tekeminen. Tätä tehtävää toteuttaa osaamisen ja opitun arviointi, summatiivinen arviointi. Osaamisen arviointi perustuu todennettuun näyttöön siitä, kuinka hyvin ja missä määrin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Opintojakson arvosana määräytyy oppiaineen tavoitteiden, keskeisten sisältöjen, oppiaineessa määriteltyjen laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden sekä arviointiperusteiden mukaan.*

Sekä formatiiviseen että summatiiviseen arviointiin kuuluu opiskelijan työskentelyn arviointi, joka perustuu oppiaineissa määriteltyihin työskentelyn tavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen.

Arvioinnin tulee olla monipuolista ja tarkoituksenmukaisin menetelmin toteutettua. Opiskelijalla on oltava opintojakson aikana erilaisia mahdollisuuksia, tilaisuuksia ja tapoja osoittaa oppimistaan ja osaamistaan. Arvioinnilla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti.

Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin opintojakson tavoitteet ja arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle opintojakson alussa, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa ja tuetaan heidän opintojensa suunnittelua. Opiskelijan tulee saada tietää, mitä hänen on tarkoitus oppia ja miten hänen edistymistään arvioidaan. Arviointiperusteilla parannetaan arvioinnin läpinäkyvyyttä.

Arvioinnin tavoitteet ja tehtävät kiteytyvät lukion arviointikulttuurissa, joka on osa oppilaitoksen toimintakulttuuria. Arviointikulttuurilla tarkoitetaan niitä arvoja, normeja ja käytänteitä, joita sovelletaan yhteisessä arviointityöskentelyssä. Arviointikulttuurin näkyväksi tekeminen ja kehittäminen edellyttävät, että lukiossa on kirjattu yhtenäisiä arviointiin liittyviä periaatteita ja käytänteitä, joiden toteutumista seurataan.

LAHTI

Lahden lukiokoulutuksessa käytetään arvioinnissa sekä formatiivista että summatiivista arviointia. Opiskelijan kehittymisen näkyväksi tekeminen hänen omien tavoitteidensa pohjalta on arvioinnin yksi perustehtävistä. Opiskelijaa opetetaan ottamaan vastuuta oman kehittymisen edistymisestä ohjaamalla häntä itsearviointiin. Lisäksi varsinkin opiskelijan ensimmäisenä opintovuonna työskentelyn arvioinnille laitetaan erityinen painoarvo. Työskentelyn osuus arvosanasta tehdään näkyväksi opintojakson alussa.

4.2. Opintojakson arviointi

Opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä tulee arvioida opetussuunnitelman mukaisen opintojakson suorittamisen aikana suhteessa opintojaksolle asetettuihin tavoitteisiin. Opiskelijan tulee saada palautetta oppimisensa kehittymisestä. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 2 mom.)

Opetussuunnitelman mukainen opintojakso arvioidaan sen suorittamisen päätteeksi. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 3 mom.)

Opiskelijan oppimista arvioidaan opintojakson aikana antamalla hänelle arviointipalautetta opintojakson tavoitteiden saavuttamisesta. Oppimista tukevaa palautetta tulee antaa riittävän aikaisessa vaiheessa opintojaksoa, jotta opiskelijalla on mahdollisuus kehittää sen perusteella opiskeluaan ja työskentelyään.

Opiskelijan opintosuorituksista annetaan arvosana tai suoritusmerkintä opintojakson päätyttyä. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana. Jos kyse on usean oppiaineen yhteisestä opintojaksosta, arvosanat annetaan oppiaineittain. Arvosanojen tulee perustua monipuoliseen oppimisen, osaamisen ja opitun näyttöön opintojakson tavoitteiden saavuttamisesta. Arvioinnin kohteina ovat opiskelijan tiedot, taidot ja työskentely. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin toteuttamisesta päätetään tarkemmin paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Oppimisen tuen tarpeet, kuten sairaudesta tai vammasta johtuvat haasteet, lukemisen tai kirjoittamisen erityisvaikeus, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, tulee ottaa arvioinnissa huomioon siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisiin tapoihin osoittaa osaamisensa.

4.2.1. Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät

Numeroin annettavassa arvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4. Opintojakso tai oppiaine, jota ei arvostella numeroin, arvioidaan suoritetuksi tai hylätyksi. (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 17 §.)

Opiskelija saa arvosanan opintojaksoihin sisältyvistä opinnoista. Opintojaksoihin sisältyvistä pakollisista opinnoista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista annetaan numeroarvosanat lukuun ottamatta opinto-ohjauksen opintojaksoja, joista annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Muista valinnaisista opinnoista voidaan antaa arvosanaksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarvosana tai suoritusmerkintä.

Arvosanaa voidaan täydentää ja täsmentää kirjallisesti annetulla sanallisella arvioinnilla tai arviointikeskustelussa annetulla palautteella. Kesken olevan opintojakson merkintätavasta ja suorituksen täydentämiskäytännöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Lukiolain (714/2018) 37 §:n 3 momentin mukaan opiskelijalle tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa opintojaksolla edellytetyt tiedot ja taidot, mikäli hän ei ole suorittanut opintojaksoa hyväksytysti.

Opiskelijalla on oikeus korottaa sekä hyväksyttyä että hylättyä arvosanaa siten, että hän voi osoittaa osaamistaan opintojakson keskeisissä tiedoissa ja taidoissa. Uusimisen käytännöistä määritellään tarkemmin paikallisessa opetussuunnitelmassa. Arvioinnin tulee tällöinkin olla monipuolista. Lopulliseksi arvosanaksi tulee eri uusimiskertojen arvosanoista paras.

LAHTI

Hylätyn kokeen voi uusia kerran seuraavan uusintakokeen aikana tai suorittamalla opintojakso uudelleen. Hyväksytyn arvosanaa voi korottaa yhden kerran. Korotustilaisuuksia järjestetään kaksi kertaa vuodessa.

4.2.2. Itsenäisesti suoritettavat opinnot

Osa lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvistä opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti, jos se ei vaaranna koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja opiskelijan edellytyksiä oppimäärän ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Opiskelijalle voidaan vastaavin edellytyksin myös hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja itsenäisesti. (Lukiolaki 714/2018, 25 §.)

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään opinnoista, jotka voidaan edellyttää itsenäisesti opiskeltaviksi tai joita toisaalta ei voi itsenäisesti suorittaa. Itsenäisesti opiskellun opintojakson opinnoista edellytetään hyväksytty arvosana.

Jos opiskelija opiskelee opintojakson kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laajasti ja monipuolisesti.

LAHTI

Lahden lukiokoulutuksessa opiskelijalla on mahdollisuus anoa kirjallisesti lupaa opintojakson itsenäiseen suorittamiseen. Liikunnan ja suullisen kielitaidon opintojaksoja ei voi suorittaa itsenäisesti. Muista opintojaksoista rehtori tai apulaisrehtori tekee päätöksen tapauskohtaisen harkinnan perusteella.

4.2.3. Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Opetushallituksen tuottaman suullisen kielitaidon kokeen käytöstä tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä määrätään erikseen kyseisiä oppiaineita koskevissa luvuissa lukion opetussuunnitelman perusteissa. Todistus valinnaisiin opintoihin kuuluvasta suullisen kielitaidon kokeesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.

4.2.4. Opinnoissa edistymisen seuranta yhteistyössä huoltajien kanssa

Nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja järjestettäessä koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä opiskelijoiden huoltajien kanssa. Huoltajille on annettava

riittävän usein tietoa opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä. Koulutuksen järjestäjän tulee määräajoin selvittää opiskelijoiden huoltajien näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta. (Lukiolaki 714/2018, 31 § 1 mom.)

Opetus- ja ohjaushenkilöstön tulee seurata opiskelijan opintojen etenemistä. Opintojen etenemiseen liittyvistä käytännöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Sen varmistamiseksi, että huoltajat saavat tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, lukio voi edellyttää huoltajan allekirjoitusta tai vastaavaa sähköistä kuittausta todistuksiin tai tiedotteisiin, jos opiskelija ei ole täysi-ikäinen.

LAHTI

Huoltajille järjestetään joka toinen vuosi kysely lukion ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Opintojen etenemisen määrittelyssä noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Huoltajat voivat seurata opiskelijan opintojen edistymistä sähköisen Wilma- hallinto-ohjelman kautta.

4.2.5. Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen yhteydessä selvittää ja tunnistaa opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen tämän esittämän selvityksen perusteella. Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava toisessa [lukio]lain mukaista koulutusta antavassa oppilaitoksessa suoritetut 11 §:ssä tarkoitetut opinnot hyväksi lukemalla ne osaksi lukiokoulutuksen oppimäärää. Koulutuksen järjestäjän on tunnustettava myös muualla hankittu opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä vastaava osaaminen. Opiskelijan osaamisen tunnustamisessa noudatetaan, mitä 37 ja 38 §:ssä säädetään opiskelijan arvioinnista ja siitä päättämisestä. Tarvittaessa osaaminen on osoitettava koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Päätös osaamisen tunnustamisesta tehdään sitä erikseen pyydettäessä ennen opintojen tai hyväksi luettavaa osaamista koskevan opintokokonaisuuden alkamista. Opetushallitus antaa tarkempia määräyksiä osaamisen tunnustamisesta ja sitä koskevasta menettelystä. (Lukiolaki 714/2018, 27 §.)

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa säädetään, tulee opintojen hyväksilukemisella ja muutoin hankitun osaamisen tunnustamisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa.

Opiskelija osoittaa lukion rehtorille hakemuksen muualla suorittamiensa opintojen tai muutoin hankkimansa osaamisen tunnustamiseksi. Opiskelijan tulee esittää luotettava selvitys opinnoistaan tai osaamisestaan. Tunnustamista varten lukio voi pyytää opiskelijaa täydentämään näyttöään suhteessa lukiokoulutuksen tavoitteisiin. Lukion rehtorin tulee varmistaa, että muualla suoritettujen opintojen sisällöt ja laajuus tai muutoin hankittu osaaminen vastaavat lukio-opetuksen tavoitteita. Opiskelijalle annetaan tietoa osaamisen tunnustamisen käytännöistä.

Muualla suoritettuja opintoja tai muutoin hankittua osaamista voidaan lukea hyväksi vahvistamalla ne osaksi lukion oppimäärää. Mikäli opinnot tai muutoin hankittu osaaminen luetaan hyväksi lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan numerolla arvioitaviin opintoihin, tulee opinnoista antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tueksi voidaan edellyttää opiskelijalta lisänäyttöä. Muualla hankitun osaamisen arvioinnissa menetellään, kuten lukion opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisessa opetussuunnitelmassa opintojaksojen ja oppimäärän arvioinnista määrätään.

Luettaessa opiskelijalle hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamassa arvioinnissa. Jos kyseessä ovat paikallisessa opetussuunnitelmassa numeroin arvioitavat opinnot, arvosanat muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1–5	*lukioasteikko*	*asteikko 1–3*
1 (tyydyttävä)	*5 (välttävä)*	*1*
2 (tyydyttävä)	*6 (kohtalainen)*	*1*
3 (hyvä)	*7 (tyydyttävä)*	*2*
4 (hyvä)	*8 (hyvä)*	*2*
5 (kiitettävä)	*9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)*	*3*

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritetut opinnot vastaavat, ylempää vai alempaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi. Ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksilukemisessa ja osaamisen tunnustamisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin kotimaassa suoritetuissa opinnoissa.

Opiskelijalla voi olla päättötodistuksessaan oppiaineesta vain yhden laajuinen oppimäärä. Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Pitkän oppimäärän opintojen arvosanat siirtyvät suoraan lyhyen oppimäärän opintojen arvosanoiksi, jollei opiskelija anna korkeampaan arvosanaan oikeuttavaa lisänäyttöä. Jos opiskelija pyytää, tulee hänelle järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset hyväksytysti suoritetut opinnot tai opintojen osat voivat olla lyhyen oppimäärän valinnaisia opintoja paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Opiskelijan siirtyessä kesken oppimäärän lyhyemmästä pidempään oppimäärään menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää täydentäviä opintoja, ja tässä yhteydessä myös jo suoritettujen opintojen arvosanat harkitaan uudelleen.

Jos opiskelijan äidinkieli ja kirjallisuus #oppiaineen oppimääränä on suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus (jäljempänä S2/SV2-oppimäärä), häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä S2/SV2#oppimäärän mukaista opetusta tai onko lukio voinut tarjota vain osan S2/SV2#oppimäärän opintojaksoista. Suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisesti suoritetut opinnot luetaan hyväksi täysimääräisesti S2/SV2#oppimäärän opintoihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy S2/SV2#opintojen arvosanaksi. S2/SV2-opinnot korvaavat suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus #oppimäärän opinnot siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin kielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus #oppimäärästä, mutta ei molemmista.

4.2.6. Laaja-alaisen osaamisen arviointi

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Osa-alueet ovat 1) hyvinvointiosaaminen, 2) vuorovaikutusosaaminen, 3) monitieteinen ja luova osaaminen, 4) yhteiskunnallinen osaaminen, 5) eettisyys ja ympäristöosaaminen sekä 6) globaali- ja kulttuuriosaaminen.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa on kuvattu kaikissa oppiaineissa, miten laaja-alaisen osaamisen osa-alueet sisältyvät oppiaineen opintoihin. Ne on otettu huomioon myös oppiaineiden tavoitteissa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään, miten laaja-alaisen osaamisen

tavoitteita ja osa-alueita toteutetaan eri opintojaksoissa. Laaja-alainen osaaminen arvioidaan osana kunkin opintojakson formatiivista ja summatiivista arviointia.

4.3. Oppiaineen oppimäärän arviointi

Kun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvat opinnot tulevat suoritetuiksi, annetaan jokaisen oppiaineen oppimäärästä päättöarviointina arvosana. Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus suorittaa oppiaineen oppimäärä hyväksytysti tai korottaa arvosanaansa. [Lukiolain] 28 §:ssä tarkoitetut tukitoimet ja 29 §:ssä tarkoitetut opiskelun poikkeavat järjestämistavat voidaan ottaa huomioon opintojakson arvioinnissa ja päättöarvioinnissa. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 3 mom.)

Kunkin opintojakson arvioinnista päättää opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Oppiaineen päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä. (Lukiolaki 714/2018, 38 §.)

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti opiskelemista opinnoista. Opiskelijan opintosuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tarkoituksenmukaisiin ja tavoitteellisiin opintojaksojen valintoihin. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät.

Eri oppiaineiden pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opinnot on kuvattu lukion opetussuunnitelman perusteissa. Matematiikan yhteinen moduuli luetaan opiskelijan valitsemaan matematiikan oppimäärään. Jälkikäteen ei voi poistaa opiskelijan opiskelemia pakollisia opintoja eikä hyväksytysti suoritettuja valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Muiden valinnaisten opintojen ja temaattisten opintojen mahdollisesta kuulumisesta jonkin oppiaineen oppimäärään määrätään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Niistä luetaan oppiaineen oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat opinnot.

Saadakseen oppiaineen oppimäärän hyväksytysti suoritetuksi opiskelijan on suoritettava pääosa oppiaineen opinnoista hyväksytysti. Hylättyjä arvosanoja saa olla pakollisissa ja valtakunnallisissa valinnaisissa opinnoissa enintään seuraavasti:

Opiskelijan opiskelemia pakollisia ja valinnaisia opintoja,	*joista voi olla hylättyjä opintoja enintään*
2–5 opintopistettä	*0 opintopistettä*
6–11 opintopistettä	*2 opintopistettä*
12–17 opintopistettä	*4 opintopistettä*
18 opintopistettä tai enemmän	*6 opintopistettä*

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen arvosanojen opintopisteiden mukaan painotettuna aritmeettisena keskiarvona.

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyyttä ja parempaa oppiaineen hallintaa kuin opintojaksojen arvosanoista määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa. Lisäksi arvosanaa voidaan korottaa, jos opiskelijan arvioinnista vastaavat päättävät, että opiskelijan tiedot ja taidot ovat hänen antamiensa näyttöjen perusteella oppiaineen päättövaiheessa opintojaksojen arvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Pakollisten oppiaineiden ja valinnaisten vieraiden kielten oppimääristä annetaan lukiokoulutusta koskevan valtioneuvoston asetuksen (810/2018) mukainen numeroarvosana. Opinto-ohjauksesta annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain kaksi opintopistettä, sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää korkeintaan neljä opintopistettä.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

4.4. Lukion oppimäärän suoritus

Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus on 150 opintopistettä – – . (Lukiolaki 714/2018, 10 § 3 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärä sisältää äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten opintoja, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia ja uskonnon tai elämänkatsomustiedon opintoja ja taito- ja taideaineiden opintoja (oppiaineryhmät) sekä opinto-ohjausta. – – Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää myös eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavia erityistä osaamista ja harrastuneisuutta osoittavan näytön sisältäviä opintokokonaisuuksia (lukiodiplomi). (Lukiolaki 714/2018, 11 § 1 ja 2 mom.)

Lukiokoulutuksen ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimääriin sisältyy [valtioneuvoston] asetuksen liitteen 1–3 mukaisesti pakollisia ja valtakunnallisia valinnaisia opintoja, joita koulutuksen järjestäjän tulee tarjota opiskelijoille. Oppimääriin voi lisäksi sisältyä lukiodiplomeita ja muita valinnaisia opintoja koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018, 12 §.)

Lukiokoulutuksen oppimäärä tai lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä tulee suoritetuksi, kun oppimäärään kuuluvat opinnot on suoritettu siten kuin 11 §:n 4 momentissa tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetään ottaen lisäksi huomioon mahdollinen 6 §:ssä tarkoitettu erityinen koulutustehtävä tai 18 §:ssä tarkoitettu kokeilulupa. (Lukiolaki 714/2018, 36 § 1 mom.)

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät hyväksytysti ja lukio-opintojen vähimmäismäärä 150 opintopistettä täyttyy. Lukion oppimäärän tulee sisältää vähintään 20 opintopistettä valtakunnallisia valinnaisia opintoja. Muista kuin pakollisista ja valtakunnallisista valinnaisista opinnoista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat opinnot.

Opiskelijan opiskelu voidaan opiskelijan hakemuksesta tai suostumuksella järjestää osittain toisin kuin [lukio]laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos:

1. *opiskelijalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan lukiokoulutuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot;*
2. *lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta;*
3. *se on perusteltua opiskelijan sairauteen, vammaan tai muuhun terveydentilaan liittyvistä syistä. (Lukiolaki 714/2018, 29 §.)*

Jos opiskelijan opiskelu järjestetään toisin kuin lainsäädännön nojalla määrätään, säädetyn opintopisteiden vähimmäismäärän 150 on joka tapauksessa täytyttävä.

4.5. Muutoksenhaku arviointia koskevaan päätökseen ja oppimäärän suorittamiseen liittyvä oikaisuvaatimus

Opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Opiskelija voi pyytää rehtorilta opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen tai päättöarvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä. Opiskelija saa vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista siten kuin hallintolaissa säädetään. Otettuaan oikaisuvaatimuksen tutkittavakseen aluehallintovirasto voi muuttaa hallintopäätöstä, kumota päätöksen, hylätä oikaisuvaatimuksen tai palauttaa asian rehtorille uudelleen käsiteltäväksi. (Lukiolaki 714/2018, 53 §.)

Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja

oikaisumahdollisuudesta.

[Lukio]laissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään, jos päätös koskee:

1. *opiskelijaksi ottamista*
2. *23 §:n 2 momentissa tarkoitettua lisäajan myöntämistä tai 24 §:ssä tarkoitettua opiskeluoikeuden päättymistä*
3. *suoritettujen opintojen hyväksi lukemista*
4. *opiskelun poikkeavaa järjestämistä*
5. *oikeutta saada uskonnon tai elämänkatsomustiedon opetusta. (Lukiolaki 714/2018, 49 §.)*

[Lukiolain] 49 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. (Lukiolaki 714/2018, 50 § 2 mom.)

Jollei [lukio]laissa toisin säädetä, hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. (Lukiolaki 714/2018, 52 §.)

Hallinto-oikeuden päätökseen, jolla on ratkaistu 49 §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva valitus, ja aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 53 §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla. (Lukiolaki 714/2018, 54 § 2 mom.)

Kun opetusta järjestetään ulkomailla, toimivaltainen hallinto-oikeus on Helsingin hallinto-oikeus ja toimivaltainen aluehallintoviranomainen on Etelä-Suomen aluehallintovirasto. (Lukiolaki 714/2018, 55 §.)

4.6. Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. Opiskelijalle, jonka opiskeluoikeus on päättynyt kesken lukiokoulutuksen tai lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisen, annetaan todistus suoritetuista opinnoista. Aineopiskelijalle ja lukion oppimäärän erityisessä tutkinnossa osittain suorittaneelle annetaan todistus suoritetuista oppiaineiden oppimääristä ja muista opinnoista. [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. Opetushallitus määrää opetussuunnitelman

perusteissa todistuksiin merkittävistä tiedoista ja muista kuin 3 momentissa mainituista todistusten liitteistä. (Lukiolaki 714/2018, 39 §.)

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

1. *Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän. Lisäksi päättötodistuksen liitteenä annetaan erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta.*
2. *Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun opiskelija on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.*
3. *Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.*

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- *todistuksen nimi*
- *koulutuksen järjestäjän nimi*
- *opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä*
- *oppilaitoksen nimi*
- *opiskelijan nimi ja henkilötunnus*
- *suoritetut opinnot*
- *paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus*
- *arvosana-asteikko*
- *selvitys kielten oppimääristä*

S2/SV2 = äidinkieli ja kirjallisuus #oppiaineen suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus #oppimäärä

A = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkaneen A-kielen oppimäärä

B1 = perusopetuksessa alkaneen B1-kielen oppimäärä

B2 = perusopetuksessa alkaneen valinnaisen B2-kielen oppimäärä

B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen B3-kielen oppimäärä

ÄO/M = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi/suomi)

- *merkintä, että todistus on Opetushallituksen päättämien lukion opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukainen.*

Lukion päättötodistukseen merkitään: "Lukion oppimäärä sijoittuu tasolle neljä kansallisessa tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehyksessä ja eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä."

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvosana merkitään todistuksissa merkinnällä ”uskonto/elämänkatsomustieto” erittelemättä, mihin opetukseen opiskelija on osallistunut.

Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus merkitään todistuksessa Äidinkieli ja kirjallisuus #kohtaan.

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen opintopisteiden määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi kiitettävä 9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu S).

Temaattiset opinnot merkitään suoritusmerkinnällä. Temaattisten opintojen opintojaksojen nimet eritellään liitteeseen.

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta Lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset lukio-opintoihin liittyvistä näytöistä, kuten suoritetut lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely temaattisista opinnoista ja sellaisista muista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät sisälly oppiaineiden oppimääriin.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän opinnoista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet, niissä suoritetut opinnot ja opintopistemäärät sekä muut opiskelijan suorittamat lukio-opinnot ja niistä saadut arvosanat joko numeroina tai suoritusmerkintänä (S = suoritettu, H = hylätty).

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista rekisteriä, josta ilmenevät suoritetut opinnot ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistukseen merkitään opiskelijan suorittamien opintojen määrä opintopisteinä. Kokonaismäärään lasketaan hylättyjä opintoja vain pakollisissa ja valtakunnallisissa valinnaisissa opinnoissa.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Todistus suullisen kielitaidon kokeesta ja lukiodiplomitodistus annetaan lukion päättötodistuksen liitteinä.

Suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annettavaan todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- *todistuksen nimi*
- *koulutuksen järjestäjän nimi*
- *opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä*
- *oppilaitoksen nimi*
- *opiskelijan nimi ja henkilötunnus*
- *kokeessa suoritettu kieli ja sen oppimäärä sekä kokeesta saatu arvosana*
- *paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus*
- *arvosana-asteikko.*

Lukiodiplomitodistus on lukion päättötodistuksen liite, ja se merkitään Lisätietoja#kohtaan. Lukiodiplomitodistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- *todistuksen nimi*
- *koulutuksen järjestäjän nimi*
- *opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä*
- *oppilaitoksen nimi*
- *opiskelijan nimi ja henkilötunnus*
- *oppiaine tai vastaava, jonka lukiodiplomitodistuksesta on kyse*
- *arvosana*
- *lukiodiplomiaineessa suoritettujen opintojen opintopisteiden määrä mukaan lukien lukiodiplomiopintojakso*
- *paikkakunta, todistuksen päivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus*
- *arvosana-asteikko.*

4.7. Arviointiin liittyvät paikallisesti päätettävät asiat

Lukion opetussuunnitelman perusteiden arviointiluvun perusteella keskeiset paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävät asiat ovat seuraavat:

- *opintojaksoittain päätettävät asiat: opintojakson tavoitteet, keskeiset sisällöt, laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden ja osa-alueiden toteutuminen opintojaksossa ja opintojakson arviointi*
- *oppilaitoksen arviointikulttuurin periaatteet ja yhteiset arviointiin liittyvät käytänteet*
- *arvioinnin toteuttaminen ja siihen kuuluvat erilaiset arviointipalautteen antamisen käytänteet*
- *arviointiin liittyvien yhteisten periaatteiden ja käytänteiden toteutumisen seuraaminen*
- *kesken olevan opintojakson merkintätapa ja suorituksen täydentämiskäytännöt*
- *hyväksyttyjen ja hylättyjen arvosanojen uusimisen periaatteet ja uusimiskertojen määrä*
- *opinnot, jotka on mahdollista edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti*
- *opintojen mahdollisten etenemistapojen määrittely*
- *todistusten ulkoasu.*

LAHTI

Mikäli opintojakson suoritus on kesken, se merkitään järjestelmään X:llä. Puuttuvat suoritukset on täydennettävä ennen päättöviikon alkua. Vain erityisen painavasta syystä ja opintojakson opettajan luvalla voi em. aikataulusta poiketa. Hylätyn kokeen voi uusia kerran seuraavan uusintakokeen aikana tai suorittamalla opintojakso uudelleen.

Hyväksytyn kokeen voi uusia suorittamalla opintojakso uudelleen.

5. Oppimistavoitteet ja opetuksen keskeiset sisällöt

5.1. Opetuksen yleiset tavoitteet

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään lukiokoulutusta koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (810/2018) määriteltyjen lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kasvaa sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi, hankkia muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä kartuttaa jatkuvan oppimisen taitoja. Tavoitteet korostavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja kokonaisuuksien ymmärtämisen merkitystä sekä kannustavat eettisesti vastuulliseen ja aktiiviseen toimijuuteen osana paikallista, kansallista, eurooppalaista ja globaalia yhteisöä.

Lukio-opetus lujittaa opiskelijan identiteettiä ja ohjaa oman ainutlaatuisuuden ymmärtämiseen ja arvostamiseen. Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden ymmärtäminen luo edellytyksiä sukupuolitietoiselle opetukselle.

Lukio-opetus vahvistaa opiskelijan ymmärrystä ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristön tilaan ja ohjaa häntä toimimaan kestävän elämäntavan hyväksi tavoitteellisesti, tietoperustaisesti ja monipuolisessa yhteistyössä. Opetus kannustaa opiskelijaa tunnistamaan ja käsittelemään eettisiä kysymyksiä, ristiriitoja ja jännitteitä monista näkökulmista. Se rohkaisee opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan nykyistä oikeudenmukaisemman, kestävämmän ja ihmisoikeuksia paremmin kunnioittavan yhteiskunnan ja maailman puolesta.

Lukioaikana opiskelija saa monipuolisia kokemuksia uuden tiedon ja osaamisen rakentamisesta laaja-alaisesti ja oppiainerajat ylittäen. Opiskelija kehittää tiedonhankinta- ja soveltamistaitojaan sekä ongelmanratkaisutaitojaan. Hän saa kokemuksia tutkivasta oppimisesta sekä osallisuudesta tieteen ja tutkimuksen tekoon. Opetus vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa niin, että hän ymmärtää tieteen- ja taiteenaloille ominaista kieltä sekä motivoituu erilaisten tekstien tutkimisesta, tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija tottuu arvioimaan tekstien ja tiedon luotettavuutta. Lukio-opetuksessa arvostetaan ja tuodaan näkyväksi kieliä monipuolisesti. Opiskelija oppii toimimaan sekä molemmilla kotimaisilla kielillä että koko kielivarantoaan käyttäen. Opetus ohjaa opiskelijaa syventämään ymmärrystään tieto- ja viestintäteknologiasta sekä käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja turvallisesti niin itsenäisessä kuin yhteisöllisessä työskentelyssä.

Lukio-opetus rakentaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia vahvistamalla vuorovaikutus-, yhteistyö- ja ilmaisutaitoja. Opiskelussa saadaan kokemuksia tavoitteellisesta toiminnasta ja vertaisoppimisesta tiimeissä ja projekteissa. Lukio-opetus kannustaa opiskelijoita eri taiteenaloille ominaiseen ilmaisuun ja toimintaan sekä taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen. Fyysinen aktiivisuus ja terveelliset elämäntavat ymmärretään terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksiksi.

Lukioaikana opiskelijan oppimaan oppimisen taidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Opiskelija oppii tuntemaan vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan oppijana sekä luottamaan mahdollisuuksiinsa oppia. Opiskelija ymmärtää sitoutumisen merkityksen oppimiselleen, mikä vahvistaa hänen itseohjautuvuuttaan. Lukio-opetus auttaa opiskelijaa tunnistamaan hänelle sopivia opiskelustrategioita ja kehittymään niissä taitavaksi. Lukioaikana opiskelijalle muodostuu vankka jatkuvan ja uudistuvan oppimisen taito ja tahto.

Opetus antaa opiskelijalle koulutusmahdollisuuksista, yhteiskunnasta ja työelämästä tietoja ja kokemuksia, joiden avulla hän osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa työelämää kotimaassa ja kansainvälisesti. Opetus vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia

ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää osaamistaan sekä tehdä opiskeluaikaisia ja tulevaisuutta koskevia valintoja.

5.2. Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella on lukiokoulutusta eheyttävä tehtävä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet muodostavat lukion oppiaineiden yhteiset tavoitteet. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuus on kuvattu alla olevassa kuviossa.

Lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvatut oppiaineiden oppimäärät muodostavat lukiokoulutuksessa saavutettavan osaamisen perustan. Lukiokoulutuksen tehtävän mukainen yleissivistys rakentuu oppiaineissa määritellystä tiedonalakohtaisesta osaamisesta, jota laaja-alainen osaaminen tukee ja syventää.

Laaja-alainen osaaminen käsittää opiskelijan hyvään yleissivistykseen ja hyväksi ihmiseksi kasvamiseen, kestävän tulevaisuuden rakentamiseen sekä jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksiin tarvittavien tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostaman kokonaisuuden.

Lukiokoulutuksen arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan laaja-alaisen osaamisen kehittymiselle. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden tavoitteisiin pyritään kaikissa lukio-opinnoissa. Kukin oppiaine lähestyy laaja-alaista osaamista oman tiedon- ja tieteenalansa lähtökohdista. Laaja-alainen osaaminen on keskeinen osa sekä oppiainekohtaisia että oppiaineita yhdistäviä opintoja.

Laaja-alaista osaamista kehittävissä opinnoissa opiskelija syventää osaamistaan tarkastelemalla monitahoisia kulttuurisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä niiden yhteyksiä ja keskinäisriippuvuuksia. Opiskelija oppii soveltamaan aiemmin oppimaansa sekä hakemaan, tulkitsemaan, arvottamaan, jakamaan ja tuottamaan tietoa eri muodoissa, ympäristöissä ja erilaisissa yhteisöissä sekä erilaisten välineiden avulla. Kehittyvä laaja-alainen osaaminen tukee opiskelijoiden kriittisen ajattelun, yhteistyötaitojen, luovan ongelmanratkaisun, oppimaan oppimisen ja elinikäisen oppimisen taitojen kehittymistä.

Edellä esitetyn kuvion mukaisesti kaikille lukioille yhteisiä laaja-alaisen osaamisen osa-alueita on kuusi. Ne muodostavat toisiaan täydentävän ja yhdistävän kokonaisuuden. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ovat

- *hyvinvointiosaaminen*
- *vuorovaikutusosaaminen*
- *monitieteinen ja luova osaaminen*
- *yhteiskunnallinen osaaminen*
- *eettisyys ja ympäristöosaaminen*
- *globaali- ja kulttuuriosaaminen.*

Kaikkia osa-alueita opiskeltaessa on tarkoitus, että opiskelija

- *havainnoi ja analysoi nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä sekä oppii etsimään hyvän tulevaisuuden rakentamisen elementtejä*
- *osaa esittää perusteltuja käsityksiä toivottavista muutoksista ja rohkaistuu toimimaan eettisesti kestävien ratkaisujen puolesta sekä oman arjen että yhteiskunnan tasolla*
- *saa mahdollisuuksia oman mukavuusalueen haastamiseen, osaamisen jakamiseen ja vertaisoppimiseen sekä ratkaisujen yhdessä ideointiin ja tuottamiseen.*

Laaja-alaista osaamista täydennetään ja konkretisoidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa kunkin oppiaineen kohdalla sekä jokaisen opintojakson kuvauksessa. Laaja-alainen osaaminen otetaan huomioon lukion toimintakulttuurissa. Sen toteutusta täydennetään opetussuunnitelmaan sisällytettävissä korkeakouluopintoihin ja työelämään tutustumisen sekä kansainvälisen osaamisen järjestelyjen kuvauksissa. Temaattisten opintojen sisältöjä voidaan valita laaja-alaisen osaamisen osa-alueista.

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueiden yksityiskohtaisemmat tavoitteet ovat seuraavat. Osa-alueet ja niiden tavoitteet etenevät yksilöllisestä näkökulmasta laajempiin yhteyksiin.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija rakentaa identiteettiään tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan sekä syventämällä osaamistaan lisääntyvän itsetuntemuksen pohjalta. Lukio-opinnot kehittävät opiskelijan epävarmuuden sietokykyä, sinnikkyyttä ja luottamusta tulevaisuuteen.

Opiskelija ymmärtää terveyden ja terveellisten elämäntapojen merkityksen sekä vaalii fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyään ja hyvinvointiaan. Opiskelija omaksuu hyvinvointiaan tukevia ja iloa tuottavia toimintatapoja sekä tunnistaa niitä edistäviä yhteisöjä. Riittävä fyysinen aktiivisuus, uni, opiskelupäivän aikaiset tauot ja terveellinen ravinto tukevat oppimista sekä opiskelijan jaksamista ja palautumista. Opiskelija vahvistaa myös elämäntapoja, joissa korostuvat itselle merkityksellinen kulttuuri, teknologian vastuullinen käyttö ja eettisyys.

Opiskelija toimii aktiivisesti oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi. Lukio-opinnot kehittävät opiskelijan valmiuksia tunnistaa myös hyvinvointia ja turvallisuutta heikentäviä tekijöitä, kuten uupumusta, kiusaamista ja häirintää, ja osallistua niiden ehkäisemiseen. Opiskelija saa valmiuksia hakeutua itse tai ohjata muita hakeutumaan palvelujärjestelmien piiriin ongelma- ja poikkeustilanteissa.

Lukio-opinnoissa tutustutaan yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja globaaleihin keinoihin, joiden avulla edistetään yhteisöjen ja ekosysteemien hyvinvointia. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä sekä löytää tapoja kohdata muuttuvan maailman epävarmuutta.

Vuorovaikutusosaaminen

Hyvän vuorovaikutuksen lähtökohta on myötätunto, joka mahdollistaa merkityksellisyyden kokemisen. Opiskelija saa kokea kuuluvansa lukioyhteisöön, ja hän tulee kuulluksi omana itsenään. Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan tunnistamalla, käsittelemällä ja säätelemällä tunteitaan. Hän oppii myös kuuntelemaan, kunnioittamaan ja ennakoimaan toisten tunteita ja näkemyksiä sekä niiden ilmaisuja. Hän oppii käyttämään tunteita voimavarana vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutusta opitaan yhdessä ja yhteistyössä sekä erilaisissa ympäristöissä. Samalla opiskelijat kehittävät kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan. He ymmärtävät niiden keskeisen merkityksen tiedon tuottamisessa ja tulkinnassa sekä ratkaisujen etsimisessä. Vuorovaikutusosaaminen tukee opiskelijoita heidän asettaessaan tavoitteita opiskelulleen ja muulle toiminnalleen.

Lukio-opinnot antavat opiskelijalle valmiuksia rakentavaan vuorovaikutukseen. Hän syventää kykyään käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti ja myös sovittelun keinoin. Opiskelija saa kokemuksia toiminnasta viestien ja merkitysten välittäjänä myös kieli- ja kulttuurirajoja ylittävässä vuorovaikutuksessa.

Vuorovaikutusosaamisen kehittämisessä pohditaan sananvapauden merkitystä, sen vastuullista käyttöä sekä tiedonkäsityksen ja tiedonvälityksen muuttumista eri näkökulmista. Opiskelija hahmottaa rakentavan vuorovaikutuksen ja kulttuurienvälisen ymmärryksen merkityksen kestävälle tulevaisuudelle, demokratialle ja rauhalle.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Monitieteinen osaaminen tukee opiskelijan ajattelun, näkemysten ja toiminnan eettisten, esteettisten ja ekologisten arvolähtökohtien pohdintaa. Hän tutustuu erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin ja harjaantuu käyttämään niitä. Samalla hän vahvistaa kykyään arvioida tiedon luotettavuutta. Opiskelija tottuu arvioimaan erilaisen tiedon tarpeellisuutta ja merkittävyyttä elämänhallinnan, opiskelun ja työ- ja jatko-opintosuunnitelmiensa sekä eri yhteisöjensä kannalta. Tätä konkretisoidaan tutustumalla korkeakouluopiskelun ja työssä oppimisen tapoihin rakentaa tietoa ja hyödyntää osaamista. Samalla opiskelija vahvistaa oppimaan oppimisen taitojaan sekä valmiuksiaan jatko-opintoihin ja muita elämänvaiheita varten.

Opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Lukio-opinnot vahvistavat opiskelijan uteliaisuutta ja taitoa löytää, tulkita ja tuottaa monenlaisia tekstejä vaativuusastetta, näkökulmia ja konteksteja vaihdellen. Lukio-opinnoissa pohditaan, miten teknologia ja digitalisaatio tukevat yksilöiden ja yhteisöjen kyvykkyyksiä. Opiskelija tutkii mahdollisuuksia ratkaista monimutkaisia ongelmia.

Opiskelija pohtii tulevaisuuden kannalta kestäviä ratkaisuja, joissa otetaan huomioon ympäristön, talouden, teknologian ja politiikan yhteyksiä, ja oppii tekemään ja arvioimaan vaihtoehtoisia tulevaisuusskenaarioita yksilön, yhteisöjen ja ekosysteemien näkökulmasta.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelijan monimuotoiset osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemukset sekä niiden reflektointi ovat yhteiskunnallisen osaamisen lähtökohtana. Opinnot syventävät opiskelijan ymmärrystä omasta roolistaan, vastuustaan ja mahdollisuuksistaan tukea demokratian monimuotoista toteutumista ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteistyössä muiden kanssa.

Yhteiskunnallinen osaaminen tukee opiskelijaa hänen suuntautuessaan jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaistoimintaan. Yhteiskunnallisen osaamisen myötä opiskelija sisäistää yritteliään ja uudistumishenkisen asenteen eri elämänalueilla. Hän harjaantuu suunnittelemaan tulevaisuuttaan avarakatseisesti sekä rohkaistuu ottamaan perusteltuja riskejä ja sietämään epävarmuutta, turhautumista ja epäonnistumisia.

Opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan demokraattisen, oikeudenmukaisen sekä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen perustuvan yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja rakenteita. Hän ymmärtää, miten yhteinen sosiaalinen pääoma muodostuu ja miten sitä voi kartuttaa. Opiskelija omaksuu aktiivisen kansalaisuuden ja toimijuuden taitoja. Hän motivoituu ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja tekemään aloitteita sekä viemään niitä eteenpäin yhteistyössä paikallisesti ja kansainvälisesti. Opiskelijan oman työn merkitystä hyvän tulevaisuuden rakentamisessa tehdään näkyväksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija arvioi ja suunnittelee toimintaansa eettisyyden ja vastuullisuuden lähtökohdista. Hän oppii perusasioita kestävän elämäntavan ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä näiden keskinäisriippuvuuksista. Opiskelija ymmärtää, miksi ihmisen toiminta on sovitettava luonnonympäristöjen kantokykyyn sekä rajallisiin luonnonvaroihin ja niiden kestävään käyttöön. Kokemukset ihmisiin ja luontoon kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luottamusta siihen, että arkisilla hyvillä teoilla on vaikutusta.

Opiskelija tutustuu tutkimustietoon ja käytäntöihin, jotka liittyvät ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen. Hän saa mahdollisuuksia havainnoida, suunnitella, tutkia ja arvioida toimintaa, jolla näitä ilmiöitä voidaan muuttaa kestävään suuntaan. Opiskelija reflektoi havaintojaan yhteiskunnallisen vaikuttamisen näkökulmasta pyrkien tunnistamaan rakenteita, jotka mahdollistavat eri yhteisöjen kestävän toiminnan tai ovat sen esteenä.

Opiskelija ymmärtää perusasiat globalisaatiosta ja siitä, miten se vaikuttaa erilaisissa olosuhteissa elävien ihmisten mahdollisuuksiin noudattaa kestävää elämäntapaa. Hän tuntee YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n tavoitteita ja arvioi niissä edistymistä. Opiskelija pohtii ja vahvistaa omaa panostaan ja tarvittavia kumppanuuksia kestävän tulevaisuuden hyväksi.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä lukioyhteisön ja yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelija vahvistaa kansainvälistä osaamistaan ja monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia verkostoja, medioita ja lähdeaineistoja. Hän saa kokemuksia opiskelusta, yhteistyöstä ja eettisestä toimijuudesta erilaisia kansainvälisyyden toimintamuotoja ja teknologiaympäristöjä hyödyntäen.

Opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti. Samalla hän harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta.

Opiskelija saa monenlaisia tilaisuuksia tutkia, harjoitella ja kartuttaa maailmankansalaisen taitoja ja etiikkaa YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n mukaisesti. Samalla hän oppii erittelemään kansainvälistymistä ja globalisaatiota ilmiöinä. Opiskelija vahvistaa ihmisoikeuksien tuntemustaan ja toimijuuttaan ihmisoikeuksien, yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja eettisesti vastuullisten elintapojen edistämiseksi. Hän tunnistaa ja oppii hyödyntämään mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön hyvän tulevaisuuden rakentamiseksi.

LAHTI

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on sisällytetty kunkin opintojakson tavoitteisiin. Laaja-alainen osaaminen otetaan huomioon lukion toimintakulttuurissa. Sen toteutus konkretisoituu myös

korkeakouluopintoihin ja työelämään tutustumisen sekä kansainvälisen osaamisen järjestelyjen kuvauksissa.

6. Opintojakson anominen itsenäisesti suoritettavaksi

LAHTI

Opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa opintojaksoja itsenäisesti, mikäli opetussuunnitelmassa ei ole rajoitettu jonkin opintojakson itsenäistä suorittamista. Opintojakson itsenäinen suorittaminen edellyttää keskustelua ao. opettajan kanssa ja sopimista suoritustavasta.

7. Oppiaineet

7.1. Äidinkieli ja kirjallisuus (AI)

Oppiaineen tehtävä

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen tehtävänä on kehittää opiskelijoiden kielitaitoa, vuorovaikutustaitoa ja monilukutaitoa. Opiskelu syventää kiinnostusta kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin sekä lisää tietoisuutta omista taidoista viestijänä ja kielenkäyttäjänä. Opiskelu tukee kielitietoisuuden kehittymistä, kulttuurista yleissivistystä sekä oppimista kaikissa oppiaineissa. Tavoitteena on, että opiskelijat oppivat sellaisia tietoja ja taitoja, jotka tukevat jatko-opintoja ja aktiivista kansalaisuutta.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on monitieteinen tieto-, taito- ja kulttuuriaine. Oppiaineessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteiden sekä kulttuurintutkimuksen tarkastelemat ilmiöt. Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelu tutustuttaa kulttuuriperintöön ja sen eri muotoihin, sanataiteeseen sekä media- ja viestintäkulttuuriin.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, tekstien tulkintaan, aktiiviseen tiedonhankintaan sekä tiedon kriittiseen käsittelyyn ja eettiseen pohdintaan. Opiskelu kehittää ajattelemisen ja oppimaan oppimisen taitoja, metakielellisiä taitoja ja luovuutta. Tavoitteena on tukea ja kehittää kielitietoisuutta ja monimuotoisten tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoja.

Kielitieto integroidaan oppiaineen muihin sisältöihin, ja sen opiskelu kehittää tekstien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Kirjallisuuden opiskelun tavoitteena on sekä kauno- että tietokirjallisuuden ymmärtäminen, elämyksellinen lukeminen sekä tekstien analysoinnin ja tulkinnan taitojen kehittyminen. Kirjallisuuden opiskelu tukee esteettisen ja eettisen pohdinnan kehittymistä ja antaa aineksia luovuuden, vuorovaikutustaitojen ja oman ilmaisun kehittämiseen. Medialukutaidon opiskelu syventää mediatekstien ja -sisältöjen kriittisen lukemisen, tuottamisen ja tulkitsemisen taitoja sekä mediakulttuurin ymmärtämistä ja auttaa omaksumaan aktiivisen ja vastuullisen kansalaisen taitoja.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisumuotojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypillisiä tekstejä ovat fiktiiviset ja asiatekstit, mediatekstit sekä institutionaaliset ja arkikeskustelut.

Äidinkieli ja kirjallisuus on osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi kielten roolia oppimisessa. Kielten opiskelu kehittää opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielten ja muiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kieliyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen kielellinen moninaisuus, suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä sekä saamen kielet maan alkuperäiskansan kielinä.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa tehdään yhteistyötä kirjastojen kanssa. Lisäksi hyödynnetään muita vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten teattereita, museoita ja arkistoja sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omia kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä kouluyhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijalle riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä. Tekstejä tuotetaan ja tulkitaan sekä itsenäisesti että vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa toteutetaan oppiaineen tavoitealueiden integraatiota. Eri oppimäärät tekevät yhteistyötä sekä toistensa että muiden oppiaineiden kanssa.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaaminen karttuu äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa oppiaineen sisäisinä ja oppiainerajat ylittävinä teemoina ja osaamisalueina. Oppiaine on osa lukion kulttuuri-, media- sekä kansalais- ja demokratiakasvatusta.

Laaja-alaisista osaamisen alueista korostuvat äidinkielessä ja kirjallisuudessa ***monitieteinen ja luova osaaminen, vuorovaikutusosaaminen*** *sekä* ***yhteiskunnallinen osaaminen****. Opiskelussa opitaan kielen, ilmaisun, tekstien ja vuorovaikutuksen keinoja rakentaa merkityksiä ja yhteyksiä ihmisten välille. Vaikuttamisen, argumentoinnin, omien tekstien tuottamisen sekä vuorovaikutustaitojen kehittyminen tukee aktiivisen kansalaisen ja työelämätaitoja. Kriittisen ja kulttuurisen lukutaidon, tekstien tuottamisen taitojen, monilukutaidon sekä kielitietoisuuden ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen tukee opiskelua ja oppimista kaikissa oppiaineissa sekä oppiaineiden yhteistyössä. Taitojen kehittyminen edellyttää pitkäjänteistä, luovaa, tutkivaa, toiminnallista ja prosessimaista työskentelyä.*

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelu vahvistaa ***eettisyyttä****,* ***ympäristöosaamista*** *sekä* ***globaali- ja kulttuuriosaamista****, jotka otetaan huomioon opiskelun sisältöjen valinnassa. Opiskelu lisää ymmärrystä aikamme ajankohtaisista ympäristöhaasteista sekä antaa valmiuksia kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Mediataitojen sekä tiedonhankinta- ja tiedonhallintataitojen opiskelu kytkeytyy kriittiseen ja kulttuuriseen lukutaitoon ja eettisyyteen. Opiskelussa ohjataan kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämiseen sekä identiteettien pohdintaan ja tunnistamiseen. Tavoitteena on ymmärtää omaa identiteettiä suhteessa suomalaiseen, eurooppalaiseen ja globaaliin kulttuuriin.*

Äidinkielen ja kirjallisuuden opiskelussa saavutettava osaaminen tukee monin eri tavoin opiskelijan ***hyvinvointiosaamisen*** *kehittymistä. Kielitietoisuuden, vuorovaikutusosaamisen ja monilukutaidon kehittyminen tukee ja vahvistaa opiskelijan identiteettien kehittymistä. Opiskelussa harjaannutaan oman ja toisten osaamisen rakentavaan arviointiin ja reflektointiin. Kulttuurin ja erityisesti kirjallisuuden opiskelun avulla syvennetään käsitystä elämästä, ihmisistä ja maailmasta. Oppiaine antaa välineitä omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten kielentämiseen sekä oman elämäntarinan ja vahvuuksien hahmottamiseen. Oppiaine tukee keskeisiä elämänhallinnan taitoja: vuorovaikutus- ja tekstitaitoja sekä taitoa toimia vastuullisesti, eettisesti ja rakentavasti eri tilanteissa.*

7.1.1. Suomen kieli ja kirjallisuus (AI1)

Oppiaineen tehtävä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää opiskelijan suomen kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta sekä monilukutaitoa, vuorovaikutustaitoja ja mediataitoja. Opiskelu syventää opiskelijan käsitystä kieli- ja kulttuuritietoisuuden, kielitaidon ja vuorovaikutusosaamisen merkityksestä yksilöiden identiteettien ja yhteisöjen rakentumisessa. Suomen kieli on sekä oppimisen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opiskelu kartuttaa monipuolisesti jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia teksti- ja vuorovaikutustaitoja. Opiskelussa tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen ja kirjallisuuden opintoja korkea-asteella.

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän opiskeluun kuuluu kokonaisteosten lukeminen ja laajojen tekstien kirjoittaminen. Pakollisten opintojen aikana luetaan vähintään kahdeksan kokonaisteosta, joista vähintään yksi on tietokirja.

Tavoitteet

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittymiseen.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan*
- *osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.*

Tekstien tulkitseminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista sekä hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä*
- *kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista sekä hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissa*
- *osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoitusperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.*

Tekstien tuottaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista sekä osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja*
- *hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstin tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa*
- *vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.*

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille*
- *syventää tietojaan kielen rakenteista, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista.*

Osaamisen arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Suomen kielen ja kirjallisuuden

opinnoissa palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisen kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja -palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltyjä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana.

Oppimäärän arvioinnissa voi opintojaksojen arvosanojen keskiarvon lisäksi tai korottamiseksi käyttää päättöarvioinnin tukena oppiaineen yleisistä tavoitteita johdettuja arvioinnin kohteita, jotka ovat tavoitealueittain seuraavat.

Vuorovaikutusosaaminen

- *vuorovaikutustaitojen hallinta ryhmä- ja esiintymistilanteissa*
- *vuorovaikutustilanteiden ja -ilmiöiden ymmärtäminen*

Tekstien tulkitseminen

- *monimuotoisten tekstien, erityisesti mediatekstien analysoiminen ja tulkitseminen*
- *kauno- ja tietokirjallisuuden ymmärtäminen ja tulkitseminen*
- *tiedon ja tekstien arvioinnin taidot*

Tekstien tuottaminen

- *tekstilajien tuottaminen, erilaisten ilmaisukeinojen hallinta ja itsensä ilmaiseminen*
- *tekstien tuottamisen prosessien hallinta*
- *yleiskielen hallinta*
- *tiedonhankinnan taidot, lähteiden ja aineistojen arviointi ja käyttäminen*

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

- *kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtäminen*
- *oppiaineeseen kytkeytyvien tiedonalojen kielten ymmärtäminen*
- *kielitiedon ja oppiaineen käsitteiden hallinta*

Opintojen päättövaiheessa voidaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen arvioinnissa käyttää toisen asteen puheviestintätaitojen koetta (PUHVI-koetta).

Opintojaksot

Kieliopin ja kirjoittamisen perusteiden kertaus, 2 op (Äi0)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija luo pohjan lukio-opintoihin kertaamalla peruskoulussa opittuja äidinkielen perusteita.
- Opiskelija tutustuu lukiossa vaadittujen tekstilajien tuottamiseen ja kehittää omaa kirjoittamistaan.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kielen rakenteen kertaus.
- Oikeakielisyyden harjoittelu.
- Kirjoitelman tekeminen ja laajemman aineistokirjoitelman rakentamisen harjoittelu.
- Lukutaidon harjoittelu.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksolla vahvistetaan jo peruskoulussa opittuja taitoja ja tutustaan lukio-opintoihin, joissa vahvistetaan opiskelijan taitoa tuottaa monenlaisia tekstejä vaativuusastetta, näkökulmia ja konteksteja vaihdellen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on suunnattu lukio-opintojaan aloittaville opiskelijoille. Opintojaksolla muun muassa muistutellaan mieliin kirjoitelman kirjoittamisen käytänteitä, kerrataan kielenhuoltoon liittyviä asioita sekä perehdytään laajan aineistokirjoitelman kirjoittamiseen.

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (Äi1)

Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (ÄI1), Pakollinen

Tavoitteet

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja*
- *rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet*
- *osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana*
- *syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.*

Paikallinen lisäys

- Opiskelija luo pohjan tekstien tuottajana ja tulkitsijana tulevia äidinkielen opintojaksoja varten.

Keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen

- *keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät*
- *tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kohderyhmän, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi*
- *erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi*
- *tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus*
- *kielen- ja tekstinhuoltoa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija kehittää kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan tutustumalla erilaisiin tekstilajeihin. Hän ymmärtää niiden keskeisen merkityksen tiedon tuottamisessa ja tulkinnassa sekä ratkaisujen etsimisessä.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija rakentaa identiteettiään tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan. Opiskelija oppii tiedostamaan itsensä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (erilajisten tekstien tuottaminen ja opittujen taitojen soveltaminen eri tehtävissä, tekstikokonaisuuksien rakentumisen ymmärtäminen ja tekstien pohjalta kirjoittaminen)
- työskentely (vuorovaikutusosaaminen ja vastuullinen sekä pitkäjänteinen työskentely oppitunneilla, opiskelijan kyky antaa ja vastaanottaa vertaispalautetta)

Viestintä ja vuorovaikutus, 2 op (Äi2)

Opintojakson moduulit

- Vuorovaikutus 1, 1 op (ÄI3), Pakollinen
- Vuorovaikutus 2, 1 op (ÄI7), Pakollinen

Tavoitteet

Vuorovaikutus 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää viestintärohkeuttaan, syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä*
- *syventää ryhmäviestintätaitojaan sekä oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä*
- *oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.*

Vuorovaikutus 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä*
- *kehittää esiintymistaitojaan sekä kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä*
- *syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.*

Paikallinen lisäys

- Luodaan pohjaa sille, että esiintyminen, viestintä ja vuorovaikutus toimivat myöhemmillä äidinkielen opintojaksoilla välineenä arvioinnin kohteen sijaan.

Keskeiset sisällöt

Vuorovaikutus 1

- *oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen*
- *vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä sekä ryhmäviestinnän ilmiöt, kuten roolit, jännitteet ja koheesio*
- *kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu*

Vuorovaikutus 2

- *esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu*
- *puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot*
- *vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa*
- *puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan perusharjoitteiden avulla. Hän oppii kuuntelemaan, kunnioittamaan ja ennakoimaan toisten tunteita ja näkemyksiä sekä niiden ilmaisuja.

Vuorovaikutusta opitaan yhdessä ja yhteistyössä sekä erilaisissa ympäristöissä. Nähdään, että vuorovaikutus on monimuotoista ja monimediaista. Samalla opiskelija kehittää kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan sekä harjoittelee esiintymistä eri tilanteissa.

Vuorovaikutusosaaminen tukee opiskelijaa asettaessaan tavoitteita opiskelulleen ja muulle toiminnalleen. Vuorovaikutuksen ymmärtäminen laajana ilmiönä auttaa opiskelijaa suoriutumaan myös muiden oppiaineiden sisällöistä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (erilaisten vuorovaikutustekstien ymmärtäminen ja esiintyminen ryhmässä ja yksin sekä kyseisten taitojen soveltaminen)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen, opiskelijan kyky antaa ja vastaanottaa vertaispalautetta)

Kirjallisuus 1, 2 op (Äi3)

Opintojakson moduulit

- Kirjallisuus 1, 2 op (ÄI4), Pakollinen

Tavoitteet

Kirjallisuus 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan*
- *tuntee kauno- ja tietokirjallisuuden lajeja ja ilmaisukeinoja*
- *monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita monimuotoista kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen*
- *ymmärtää kirjallisuuden monitulkintaisuutta.*

Keskeiset sisällöt

Kirjallisuus 1

- *kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen*
- *kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä*
- *kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa sekä muissa teksteissä, esimerkiksi teatteriesityksissä, elokuvissa, peleissä tai muissa mediateksteissä*
- *kirjallisuuden tulkinnan erilaisia lähestymistapoja*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija rakentaa identiteettiään kirjallisuuden pohjalta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä tapahtuu kirjallisuuden syvällisemmän tarkastelun kautta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kirjallisuuden käsitteiden hallinta ja käyttäminen, kirjallisuuden syvällinen tulkinta ja kyky asettaa tekstit konteksteihinsa, laajan kirjoitelman rakentamisen hallinta, erityylisten ja -lajisten tekstien tuottaminen)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn)

Kieli ja kirjoittaminen, 2 op (Äi4)

Opintojakson moduulit

- Kieli- ja tekstitietoisuus, 1 op (ÄI2), Pakollinen

- Kirjoittaminen 1, 1 op (ÄI6), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli- ja tekstitietoisuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan*
- *syventää ymmärrystään kielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina*
- *ymmärtää kielen sosiaalisen luonteen ja merkityksen niin yksilön kuin yhteisöjen kannalta.*

Kirjoittaminen 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kirjoittajana ja syventää kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan*
- *syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin*
- *syventää taitoaan käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta.*

Keskeiset sisällöt

Kieli- ja tekstitietoisuus

- *erilaiset käsitykset kielestä: kieli rakenteena, merkitysten muodostajana, sosiaalisena ja yhteisöllisenä ilmiönä sekä vallan välineenä*
- *monilukutaidon käsite, laaja tekstikäsitys, tekstilajin käsite*
- *kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet*

Kirjoittaminen 1

- *kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaus sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen*
- *tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuoltoa*
- *tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija vahvistaa kansainvälistä osaamistaan ja monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia lähdeaineistoja.

Opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat kielen kautta. Samalla hän harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti ja ymmärretään laajan tekstikäsityksen merkitys.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (tekstin rakentamisen prosessin hallinta, tekstien pohjalta kirjoittamisen ja kielenhuollon aiheiden hallinta)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, palautteen antaminen ja vastaanottaminen)

Kieli ja vaikuttaminen, 2 op (Äi5)

Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta 1, 2 op (ÄI5), Pakollinen

Tavoitteet

Tekstien tulkinta 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan*
- *ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana*
- *oppii tulkitsemaan monimuotoisia tekstejä, erityisesti mediatekstejä, sekä analysoimaan niiden ilmaisutapoja ja vuorovaikutusta*
- *perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.*

Keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta 1

- *sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka*
- *tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot*
- *vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot*
- *lähdekritiikki, tiedonhankinta ja -hallinta, tekijänoikeudet*
- *puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija tutustuu erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin ja harjaantuu käyttämään niitä monimuotoisesti. Samalla hän vahvistaa kykyään arvioida tiedon luotettavuutta.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla opiskelija perehtyy vaikuttaviin teksteihin, niiden tuottamiseen ja tulkintaan. Opiskelija näin ollen syventää ymmärrystä omasta roolistaan, vastuustaan ja mahdollisuuksistaan tukea demokratian monimuotoista toteutumista ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteistyössä muiden kanssa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (lähdekriittisyys, tiedonhankinnan hallinta, kyky tuottaa ja analysoida puhuttuja ja kirjoitettuja kantaa ottavia ja vaikuttavia tekstejä)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn)

Kirjallisuus 2, 2 op (Äi6)

Opintojakson moduulit

- Kirjallisuus 2, 2 op (ÄI8), Pakollinen

Tavoitteet

Kirjallisuus 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa*
- *ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa*
- *tuntee Suomen kirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja sekä osaa analysoida niitä osana kulttuurikontekstia.*

Keskeiset sisällöt

Kirjallisuus 2

- *Suomen kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä osana maailmankirjallisuutta*
- *kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti*
- *tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson aikana opitaan näkemään suomalainen kirjallisuus ilmiöineen ja teemoineen osana maailman kirjallisuutta. Opiskelija oppii näin tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kirjallisuuden käsitteiden hallinta ja käyttäminen, kirjallisuuden syvällinen tulkinta ja kyky asettaa tekstit konteksteihinsa, laajan kirjoitelman rakentamisen hallinta, erityylisten ja -lajisten tekstien tuottaminen)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn)

Vuorovaikutuksen syventäminen, 2 op (Äi7)

Opintojakson moduulit

- Vuorovaikutus 3, 2 op (ÄI9), valinnainen

Tavoitteet

Vuorovaikutus 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *monipuolistaa erityisesti jatko-opinnoissa ja työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitojaan*
- *kehittää valmiuksiaan ymmärtää ja ratkoa vuorovaikutuksen ongelmia sekä toimia rakentavasti ja eettisesti erilaisissa, haastavissakin vuorovaikutustilanteissa sekä ymmärtää vuorovaikutuksen kulttuurisia piirteitä ja kontekstisidonnaisuutta*
- *syventää kykyään analysoida vuorovaikutusta erilaisista näkökulmista.*

Keskeiset sisällöt

Vuorovaikutus 3

- *opiskelussa ja työelämässä tarvittavat vuorovaikutustaidot, esimerkiksi kokouksiin, neuvotteluihin ja työhaastatteluihin liittyvät vuorovaikutustaidot*
- *oman idean tai näkemyksen vakuuttava esittäminen, argumentoinnin tavat ja retoriset keinot*
- *erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja -suhteiden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden analysointia sekä konfliktit ja ongelmanratkaisu ryhmässä*
- *dialoginen ja rakentava vuorovaikutus, vuorovaikutukseen liittyvä etiikka*
- *mahdollisesti osallistuminen toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli PUHVI-kokeeseen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija harjaantuu suunnittelemaan tulevaisuuttaan avarakatseisesti sekä rohkaistuu ottamaan perusteltuja riskejä ja sietämään epävarmuutta, turhautumista ja epäonnistumisia kehittämällä omaa esiintymisvarmuuttaan ja harjoittelemalla erilaisia elämän vuorovaikutus- ja viestintätilanteita.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija syventää kykyään käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti. Opiskelija saa kokemuksia toiminnasta viestien ja merkitysten välittäjänä myös kieli- ja kulttuurirajoja ylittävässä vuorovaikutuksessa. Jo aiemmin opittuja vuorovaikutuksen ja viestinnän taitoja syvennetään ja eheytetään opintojakson aikana.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kyky selviytyä erilaisista vuorovaikutustilanteista, PUHVI-kokeessa tarvittavien taitojen hallinta)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, palautteen anto ja vastaanottaminen)

Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen 1, 2 op (Äi8)

Opintojakson moduulit

- Kirjoittaminen 2, 2 op (ÄI10), valinnainen

Tavoitteet

Kirjoittaminen 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kirjallista ilmaisukykyään ja taitoaan tuottaa asiatyylinen, laajahko teksti aineistoja hyödyntäen*
- *kehittää kirjoittamisen prosessin hallintaansa ja taitoaan muokata tekstiään.*

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on valmentaa opiskelijaa äidinkielen kirjoitustaidon ylioppilaskokeeseen.

Keskeiset sisällöt

Kirjoittaminen 2

- *kantaa ottavien ja pohtivien tekstien suunnittelu ja tuottaminen*
- *tiedonhallinnan taidot, lähteiden arviointi, lähdekritiikki, tekijänoikeudet*
- *kirjoittamisen eri vaiheiden ja ajankäytön hallinnan harjoittelu*
- *aiheen rajaaminen, näkökulman ja aineistojen valinta, aineistojen käyttötavat tekstissä*
- *tekstin muokkaaminen ja viimeistely, tekstin omaäänisyys, kielen- ja tekstinhuoltoa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija vahvistaa valmiuksiaan tulevia ylioppilaskirjoituksia varten syventyessään kirjoitustaidon kokeeseen. Myös opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti tarjoamalla monimuotoisia tekstejä tulkittavaksi.

Opintojakson aikana opiskelijan uteliaisuutta ja taitoa löytää, tulkita ja tuottaa monenlaisia tekstejä vaativuusastetta, näkökulmia ja konteksteja vaihdellen vahvistetaan.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelijaa motivoidaan opintojakson aikana ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tämä näkyy varsinkin kantaa ottavien tekstien suunnittelussa ja tuottamisessa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kyky tuottaa kantaa ottavia ja pohtivia tekstejä, erilaisten tekstien tulkinnan käsitteiden käytön hallinta, kyky analysoida erilaisia tekstejä, kyky käyttää erilaisia aineistoja oman äänen tukena pitkissä kirjallisissa töissä)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, kyky hallita ajankäyttöä ja toimia suunnitelmallisesti, palautteen anto ja vastaanottaminen)

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on tärkeä kaikille opiskelijoille. Opintojakso valmentaa opiskelijoita syventymään kirjoitustaidon ylioppilaskokeeseen. Opintojakson aikana voidaan tehdä preliminäärikoe.

Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen 2, 2 op (Äi9)

Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta 2, 2 op (ÄI11), valinnainen

Tavoitteet

Tekstien tulkinta 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan*
- *osaa analysoida, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä*
- *ymmärtää tekstin tavoitteiden ja kontekstin merkityksen tekstien tulkinnassa*
- *osaa esittää ja perustella tulkintansa teksteistä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen.*

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on valmentaa opiskelijaa äidinkielen lukutaidon ylioppilaskokeeseen.

Keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta 2

- *monimuotoisten asia- ja mediatekstien ja fiktiivisten tekstien analyysi ja tulkinnan rakentaminen sekä käsitteiden käyttö*
- *erilaisia tapoja tulkita tekstejä*
- *tekstin sijoittaminen tilanne- ja kulttuurikontekstiinsa*
- *monimuotoisten tekstien tavat rakentaa merkityksiä, esimerkiksi ilmaisutavat ja -muodot sekä rakenteet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija vahvistaa valmiuksiaan tulevia ylioppilaskirjoituksia varten syventyessään lukutaidon kokeeseen. Myös opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti tarjoamalla monimuotoisia tekstejä tulkittavaksi.

Opintojakson aikana opiskelijan uteliaisuutta ja taitoa löytää, tulkita ja tuottaa monenlaisia tekstejä vaativuusastetta, näkökulmia ja konteksteja vaihdellen vahvistetaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (erilaisten tekstien tulkinnan käsitteiden käytön hallinta, kyky analysoida erilaisia tekstejä, kyky tulkita erilajisia ja -tyylisiä tekstejä)

- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, kyky hallita ajankäyttöä ja toimia suunnitelmallisesti, palautteen anto ja vastaanottaminen)

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on tärkeä kaikille opiskelijoille. Opintojakso valmentaa opiskelijoita syventymään kirjoitustaidon ja lukutaidon ylioppilaskokeisiin. Opintojakson aikana voidaan tehdä preliminäärikoe.

Luova kirjoittaminen, 2 op (Äi10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija oppii ilmaisemaan itseään sanataiteen keinoin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu sanataiteen tuottamiseen ja kirjalliseen itseilmaisuun.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan lukemalla omia tuotoksiaan ja kuuntelemalla muiden tuotoksia. Tunneilla käydään keskusteluja yksin ja yhdessä kirjoitetuista teksteistä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakso vahvistaa opiskelijan uteliaisuutta ja taitoa tuottaa monenlaisia tekstejä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Kirjallisuusdiplomi, 2 op (Äi11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija laajentaa ja syventää kaunokirjallisuuden tuntemustaan lukemalla eri lajeja ja eri kulttuureja edustavia tekstejä.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Luetaan kaunokirjallisia teoksia erillisen ohjeen mukaisesti. Kirjalista ja ohjeet ovat Lahden kaupunginkirjaston nettisivuilla. Diplomi suoritetaan omassa tahdissa lukio-opintojen aikana opettajan kanssa yhdessä sovitulla tavalla.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu erilaisiin kirjallisuuden teoksiin ja oppii näin tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Median maailmassa, 2 op (Äi12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija syventää mediataitojaan.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla tutustutaan käytännössä eri medioihin opiskelijoiden oman tekemisen myötä.
- Tavoitteena on saada opintojakson töitä julkaistua - myös koulun ulkopuolella.
- Pyritään yhteistyöhön paikallisten medioiden kanssa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla opiskelija motivoituu ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Opiskelijalle tarjoutuu mahdollisuus monimuotoisiin osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemuksiin mahdollisesti myös yhteistyössä paikallisten medioiden kanssa. Opiskelija sisäistää opintojakson aikana yritteliään asenteen.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija vahvistaa osaamistaan ja monilukutaitoaan hyödyntämällä monimuotoisia medioita. Opintojakson harjoitteiden ja töiden kautta opiskelija saa kokemuksia yhteistyöstä ja yhdessä toimimisesta.

Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutuksen oppiminen yhdessä ja yhteistyössä sekä erilaisissa ympäristöissä näkyy vahvasti opintojaksolla. Sananvapauden merkitys ja sen vastuullinen käyttö korostuu tehtävissä töissä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Kielen- ja tekstinhuolto, 2 op (Äi13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija syventää taitojaan käyttää kielen ilmaisuvaroja monipuolisesti ja täsmällisesti.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kieliopin peruskäsitteiden kertausta ja kielenhuollon sekä oikeinkirjoituksen harjoituksia.
- Huolletaan omaa ilmaisua ja omia tekstejä.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija harjaantuu tekstin tuottamisessa ja kirjoittamisen hiomisessa sekä osaa hyödyntää opittuja taitoja myöhemmin elämässään.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso sopii varsinkin 2. ja 3. vuoden opiskelijoille, jotka haluavat parantaa omaa ilmaisuaan.

Kirjallisuutta syventämään, 2 op (Äi14)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija laajentaa kirjallisuuden tuntemustaan.
- Opiskelija syventää kirjallisuuden käsitteiden tuntemusta.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Syvennetään kirjallisuuden tuntemusta lukemalla kirjallisuuden eri teoksia opintojakson teeman mukaisesti ja opiskelijoiden toiveiden mukaan.
- Teoksista keskustellaan ja luetun pohjalta kirjoitetaan esimerkiksi esseitä, arvosteluja, ym.
- Lukemiseen voi liittyä blogin tai vlogin tuottaminen, portfolion kokoaminen tms.
- Harjoitellaan lukukokemuksen, miljöön tai rakenteen erittelyä ja tulkintaa sekä syvennetään kirjallisuuskäsitteiden tuntemusta.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla tutustutaan monimuotoiseen kirjallisuuteen, mikä mahdollistaa opiskelijaa ymmärtämään kulttuurista moninaisuutta. Opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä kirjallisuuden keinoin.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan muun muassa kirjallisuuskeskusteluissa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

7.1.2. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus (AI6)

Oppiaineen tehtävä

Opiskelijalle, jonka äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella, jolloin opiskelijan suomen kielen taito ei anna riittäviä edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun. Oppimäärän lähtökohtana on toisen kielen oppijan oppimistilanne: opiskelija oppii suomea suomenkielisessä ympäristössä, ja hänelle kehittyy vähitellen monipuolinen suomen kielen taito aiemmin oppimiensa kielten rinnalle. Oppimäärän tavoitteet ja sisällöt perustuvat perusopetuksessa tai muualla hankittuun suomen kielen perusteiden hallintaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetuksen keskeinen tavoite on saavuttaa sellainen suomen kielen taito ja suomalaisen kulttuurin tuntemus, jolla opiskelija selviää jatko-opinnoissa ja työelämässä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää opiskelijan monikielisyyden kehittymistä, suomen kielen moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta. Yhteistyössä opiskelijan oman äidinkielen opetuksen sekä muiden oppiaineiden opetuksen kanssa suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus tukee opiskelijan kielellisen ja kulttuurisen identiteetin rakentumista kulttuurisesti moninaisessa ja monimediaisessa yhteiskunnassa. Opetus syventää opiskelijan käsitystä kielitaidon, kielitietoisuuden sekä omien kielten ja kulttuurien merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteisöille.

Suomen kieli on sekä oppimisen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opetus edistää kielenoppimista kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Kielen ja vuorovaikutustaitojen hyvä hallinta on merkityksellistä jatko-opintojen, työelämän ja arjessa selviytymisen kannalta.

Kaikissa moduuleissa kehitetään kirjoitetun kielen hallintaa, monilukutaitoa sekä puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä opitaan analysoimaan ja arvioimaan tekstejä ja vuorovaikutustilanteita kriittisesti osin jo aiemmin hankitun käsitteellisen osaamisen ja analysointitaitojen avulla. Näitä taitoja syvennetään ja laajennetaan kullakin opintojaksolla lukemalla erityisesti pitkiä kaunokirjallisia ja tietotekstejä sekä analysoimalla niitä itsenäisesti ja yhdessä. Pakollisten opintojen aikana luetaan vähintään neljä kokonaisteosta. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen opintoja korkea-asteella.

Tavoitteet

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kielitietoisuuden kehittymiseen. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen esiintymis- ja ryhmäviestintätilanteissa*
- *osaa arvioida, eritellä ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan*
- *ymmärtää yhä käsitteellisempää opetuspuhetta ja muodollisia puhetilanteita, osaa toimia niissä ja hallitsee niihin sopivia viestintä- ja vuorovaikutusstrategioita*
- *on tietoinen vuorovaikutustilanteiden kulttuurisidonnaisuudesta ja osaa tarkastella ja tulkita erilaisia vuorovaikutustilanteita ja niiden etiikkaa*

Tekstien tulkitseminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää käsitteellisen kielen taitoaan sekä kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että ymmärtää monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, ja hyödyntää sopivia strategioita niiden lukemisessa ja tulkitsemisessa*
- *kehittää lukemalla sana-, fraasi- ja käsitevarantoaan sekä käsitystään kirjoitetun kielen rakenteista ja osaa arvioida tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista*
- *kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, monipuolistaa lukemistoaan ja syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista sekä oppii lukemaan ja tulkitsemaan myös pitkiä tietotekstejä, kokonaisia kaunokirjallisia teoksia ja tietokirjoja*
- *osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoitusperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä*

Tekstien tuottaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää käsitteellisen kielen taitoaan sekä kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ilmaista ja perustella ajatuksiaan, valita tilanteeseen ja tarkoitukseen sopivan kielimuodon sekä käyttää aiheeseen sopivia kielen rakenteita, sanastoa, fraaseja ja käsitteitä*
- *hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstin tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa*
- *vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisesti sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia*

Kielitietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteetille sekä oppii kehittämään kielitaitoaan*

erilaisissa kielenkäyttöympäristöissä ja -tilanteissa ja käyttämään oppimisessaan koko kielivarantoaan
- *syventää tietojaan kielen rakenteista, eri rekistereistä, tyylipiirteistä ja sävyistä sekä niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista*
- *ymmärtää kielen oppimisen prosessia sekä oppii tuntemaan ja hyödyntämään itselleen sopivimpia keinoja ja välineitä kielitaitonsa kehittämiseksi*

Osaamisen arviointi

Jos opiskelijan oppimääräksi on valittu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaista opetusta tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -moduuleista. Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisesti suoritetut moduulit luetaan hyväksi täysimääräisesti suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -moduuleihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -moduulin arvosanaksi. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -moduulit korvaavat suomen kielen ja kirjallisuuden moduulit siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pakollisten moduulien osalta voidaan edellyttää lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijoiden taitojen karttumista. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opinnoissa palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisensa kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja -palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltyjä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan siitä yksi arvosana.

Kielitaidon arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä voidaan soveltuvin osin käyttää eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa.

Oppimäärän arvioinnissa voi opintojaksojen arvosanojen keskiarvon lisäksi tai korottamiseksi käyttää päättöarvioinnin tukena oppiaineen yleisistä tavoitteista johdettuja arvioinnin kohteita, jotka ovat tavoitealueittain seuraavat.

Vuorovaikutusosaaminen

- *kuullun ymmärtämisen ja puhumisen taitojen kehittyminen*
- *vuorovaikutustaitojen hallinta ryhmä- ja esiintymistilanteissa*
- *vuorovaikutustilanteiden ja -ilmiöiden ymmärtäminen*

Tekstien tulkitseminen

- *monimuotoisten tekstien ymmärtäminen ja tulkitseminen*

- *kauno- ja tietokirjallisuuden ymmärtäminen ja tulkitseminen*
- *tiedon ja tekstien arvioinnin taidot*

Tekstien tuottaminen

- *tekstilajien tuottaminen, erilaisten ilmaisukeinojen hallinta ja itsensä ilmaiseminen*
- *tekstien tuottamisen prosessien hallinta*
- *lähteiden ja aineistojen arviointi ja käyttäminen*
- *kielen abstraktiotason kehittyminen ja yleiskielen hallinta*

Kielitietoisuuden kehittyminen

- *tiedonalojen kielten ja kielellisen moninaisuuden ymmärtäminen*
- *kielitiedon ja oppimäärän käsitteiden hallinta sekä kielen havainnointi ja käyttö tilanteen, tarkoituksen ja tekstilajin mukaisesti*

Opintojen päättövaiheessa voidaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen arvioinnissa käyttää toisen asteen puheviestintätaitojen koetta (PUHVI-koetta).

Opintojaksot

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S21)

Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen, 2 op (S21), Pakollinen

Tavoitteet

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja*
- *oppii havainnoimaan kielen rakenteiden ja ilmausten käyttöä erilaisissa teksteissä ja hyödyntämään sitä omassa kirjoittamisessaan*
- *oppii käyttämään erilaisia tekstejä oman kirjoittamisen pohjana*
- *syventää kirjoitusprosessin eri vaiheisiin liittyviä taitojaan.*

Keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen

- *pitkien tekstien lukeminen, mahdollisesti myös muilla opiskelijan osaamilla kielillä: tekstin tavoitteen ja sisällön ymmärtäminen*
- *keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät*
- *luettavien tekstien ymmärtämisessä tarvittavat strategiat, abstraktin kielen taito, sana-, fraasi- ja käsitevaranto*
- *kielen- ja tekstinhuoltoa*
- *erilaisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi*
- *kokonainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija kehittää kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan tutustumalla erilaisiin tekstilajeihin. Hän ymmärtää niiden keskeisen merkityksen tiedon tuottamisessa ja tulkinnassa sekä ratkaisujen etsimisessä.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija rakentaa identiteettiään tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan. Opiskelija oppii tiedostamaan itsensä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (erilajisten tekstien tuottaminen ja opittujen taitojen soveltaminen eri tehtävissä, tekstikokonaisuuksien rakentumisen ymmärtäminen ja tekstien pohjalta kirjoittaminen, käsitteiden ja kieliopin hallinta)
- työskentely (vuorovaikutusosaaminen ja vastuullinen sekä pitkäjänteinen työskentely oppitunneilla, opiskelijan kyky antaa ja vastaanottaa vertaispalautetta)

Viestintä ja vuorovaikutus, 2 op (S22)

Opintojakson moduulit

- Vuorovaikutus 1, 1 op (S23), Pakollinen
- Vuorovaikutus 2, 1 op (S27), Pakollinen

Tavoitteet

Vuorovaikutus 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää lukiokoulutuksen edellyttämiä viestintätaitojaan kuuntelijana, puhujana, lukijana ja kirjoittajana*
- *lisää viestintärohkeuttaan ja syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä*
- *oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja erilaisten kontekstien, vuorovaikutussuhteiden ja puhekulttuurien näkökulmasta*
- *oppii havainnoimaan ja ymmärtämään ryhmäviestinnän ilmiöitä.*

Vuorovaikutus 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kuullun ymmärtämisen, kuuntelemisen, vuorovaikutuksen sekä suullisen viestinnän strategioita ja taitoja*
- *lisää viestintärohkeuttaan ja kehittää esiintymistaitojaan niin, että pystyy hyödyntämään omia vahvuuksiaan erilaisissa kielenkäyttötilanteissa*
- *hahmottaa puheen toimintana, jossa jokainen vuoro sekä tulkitsee että rakentaa tilannetta*
- *oppii tarkastelemaan kielen merkitystä ja vaihtelua vuorovaikutustilanteissa.*

Keskeiset sisällöt

Vuorovaikutus 1

- *oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, viestintärohkeus sekä harjaantuminen kuuntelevaan, tavoitteelliseen ja monipuoliseen vuorovaikutukseen*
- *kuullun ymmärtämisen ja keskusteluun osallistumisen strategiat ja institutionaalisen vuorovaikutuksen kielelliset keinot*
- *tekstien kirjoittaminen osana suullisia vuorovaikutustilanteita: esimerkiksi yhteisten projektien suunnitelmat, muistiinpanot monimediaisista teksteistä*
- *verbaalinen ja nonverbaalinen viestintä*
- *ryhmäviestinnän ilmiöt, kuten roolit, jännitteet ja koheesio*

Vuorovaikutus 2

- *kuullunymmärtämis- ja kuuntelustrategiat ja -taidot, vuorovaikutustilanteiden havainnoiminen*
- *yksilön kielellinen repertuaari, kielenkäyttötilanteiden ja kielen vaihtelu sekä puheen kielellisiä keinoja ja retoriikkaa*
- *esiintymistaidot: puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan perusharjoitteiden avulla. Hän oppii kuuntelemaan, kunnioittamaan ja ennakoimaan toisten tunteita ja näkemyksiä sekä niiden ilmaisuja.

Vuorovaikutusta opitaan yhdessä ja yhteistyössä sekä erilaisissa ympäristöissä. Nähdään, että vuorovaikutus on monimuotoista ja monimediaista. Samalla opiskelija kehittää kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan sekä harjoittelee esiintymistä eri tilanteissa.

Vuorovaikutusosaaminen tukee opiskelijaa asettaessaan tavoitteita opiskelulleen ja muulle toiminnalleen. Vuorovaikutuksen ymmärtäminen laajana ilmiönä auttaa opiskelijaa suoriutumaan myös muiden oppiaineiden sisällöistä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (erilaisten vuorovaikutustekstien ymmärtäminen ja esiintyminen ryhmässä ja yksin sekä kyseisten taitojen soveltaminen, kuullunymmärtämistaidot)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen)

Kirjallisuus 1, 2 op (S23)

Opintojakson moduulit

- Kirjallisuus 1, 2 op (S24), Pakollinen

Tavoitteet

Kirjallisuus 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *harjaantuu lukemaan, ymmärtämään ja tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä*
- *kehittää ymmärrystään kirjallisuuden lajeista ja niiden ominaispiirteistä ja ilmaisukeinoista*
- *kiinnostuu ja oppii nauttimaan kirjallisuudesta*
- *oppii perustelemaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti*
- *kehittää kielellisten rakenteiden ja sanaston hallintaa lukemalla suomenkielistä kaunokirjallisuutta.*

Keskeiset sisällöt

Kirjallisuus 1

- *kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä*
- *eläytyvää ja analyyttista kirjoittamista ja keskustelua kirjallisuuden pohjalta*
- *kielen kuvallisuus ja kulttuurisidonnaisuus, monitulkintaisuus ja kielellä leikittely*
- *kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa sekä muissa teksteissä, esimerkiksi teatteriesityksissä, elokuvissa, peleissä tai muissa mediateksteissä*
- *kokonainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja itsenäisesti tai yhdessä luettuna*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija rakentaa identiteettiään kirjallisuuden pohjalta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä tapahtuu kirjallisuuden syvällisemmän tarkastelun kautta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kirjallisuuden käsitteiden hallinta ja käyttäminen, kirjallisuuden syvällinen tulkinta ja kyky asettaa tekstit konteksteihinsa, analyyttisen kirjoittamisen ja kirjallisuuden pohjalta käytävän keskustelun hallinta)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn)

Kieli ja kirjoittaminen, 2 op (S24)

Opintojakson moduulit

- Kieli- ja tekstitietoisuus, 1 op (S22), Pakollinen
- Kirjoittaminen 1, 1 op (S26), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli- ja tekstitietoisuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan*
- *ymmärtää kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle*

- *oppii hyödyntämään erilaisia kielenkäyttötilanteita ja -ympäristöjä kielitaitonsa kehittämisessä sekä käyttämään koko kielivarantoaan oppimisessa*
- *oppii arvioimaan omaa kielitaitoaan.*

Kirjoittaminen 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kirjoittajana ja syventää kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan*
- *syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin sekä oppii laatimaan ja muokkaamaan laajahkoja asiatekstejä*
- *oppii kirjoittamaan tekstejä myös yhdessä muiden kanssa.*

Keskeiset sisällöt

Kieli- ja tekstitietoisuus

- *suomen kielen ominaispiirteet, vertailu opiskelijan aiemmin oppimiin ja koulussa opiskeltaviin kieliin, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, monikielisyys, kielellinen repertuaari, monilukutaidon käsite, erilaiset tekstit ja niissä vakiintuneet ilmaisukeinot, esimerkiksi kirjoitetun kielen rakenteet*
- *eri kielimuodot: puhekielen ja yleiskielen sekä epävirallisen ja virallisen viestinnän erot, abstraktin ja konkreettisen kielenkäytön erot*
- *opetuspuheen, muodollisen puheen ja luetun ymmärtämisessä tarvittavat strategiat*

Kirjoittaminen 1

- *kirjoittaminen prosessina: aiheen ja aineiston valinta ja ideointi, aiheen rajaus sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen*
- *tekstien jakaminen ja vertaisarvioinnin taidot*
- *sidosteisuus tekstin eri tasoilla, esimerkiksi tekstin kokonaisrakenne, kappaleet, virke, sanajärjestys*
- *asiatyylille ominaisten kielellisten rakenteiden hallinta, esimerkiksi infiniittiset rakenteet, yhdyslauseet, viittaussuhteet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija vahvistaa kansainvälistä osaamistaan ja monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia lähdeaineistoja.

Opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat kielen kautta. Samalla hän harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti ja ymmärretään laajan tekstikäsityksen merkitys.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (tekstin rakentamisen prosessin hallinta, tekstien pohjalta kirjoittamisen ja kielenhuollon aiheiden hallinta, puheen ja luetun ymmärtämisen hallinta)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, palautteen antaminen ja vastaanottaminen)

Kieli ja vaikuttaminen, 2 op (S25)

Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta 1, 2 op (S25), Pakollinen

Tavoitteet

Tekstien tulkinta 1

Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen

- *syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan*
- *ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana*
- *oppii tarkastelemaan erilaisissa teksteissä käytettäviä vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoja*
- *osaa tarkastella myös kaunokirjallisuutta mielipiteiden ja maailmankuvan muokkaajana*
- *oppii perustelemaan omia mielipiteitään yhä monipuolisemmin kirjoittajana ja puhujana.*

Keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta 1

- *vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot, argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot*
- *perustelemisen harjoitteleminen suullisesti ja kirjallisesti, lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet*
- *argumentoivan kielenkäytön sanastoon ja rakenteisiin perehtyminen: geneeriset ilmaukset, modaalisuuden ja affektisuuden ilmaisukeinot*
- *kielellisten keinojen valinta, tekstilaji ja tyyli*
- *yhteiskunnallisesti merkittävä tai ajankohtainen kokonaisteos*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija tutustuu erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin ja harjaantuu käyttämään niitä monimuotoisesti. Samalla hän vahvistaa kykyään arvioida tiedon luotettavuutta.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla opiskelija perehtyy vaikuttaviin teksteihin, niiden tuottamiseen ja tulkintaan. Opiskelija näin ollen syventää ymmärrystä omasta roolistaan, vastuustaan ja mahdollisuuksistaan tukea demokratian monimuotoista toteutumista ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteistyössä muiden kanssa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (lähdekriittisyys, tiedonhankinnan hallinta, kyky tuottaa ja analysoida puhuttuja ja kirjoitettuja kantaa ottavia ja vaikuttavia tekstejä)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn)

Kirjallisuus 2, 2 op (S26)

Opintojakson moduulit

- Kirjallisuus 2, 2 op (S28), Pakollinen

Tavoitteet

Kirjallisuus 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää kaunokirjallisuuden tuntemustaan*
- *kehittää kykyään tarkastella kirjallisuutta sen kulttuurisessa ja historiallisessa syntykontekstissa*
- *ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa*
- *tutustuu suomalaisen kirjallisuuden keskeisiin teoksiin ja teemoihin sekä osaa arvioida niiden merkitystä.*

Keskeiset sisällöt

Kirjallisuus 2

- *Suomen kirjallisuuden vaiheet osana maailmankirjallisuutta*
- *eri aikakausien kaunokirjallisuutta ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman näkökulmasta*
- *kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti*
- *merkittävä tai ajankohtainen kaunokirjallinen kokonaisteos*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson aikana opitaan näkemään suomalainen kirjallisuus ilmiöineen ja teemoineen osana maailman kirjallisuutta. Opiskelija oppii näin tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kirjallisuuden käsitteiden hallinta ja käyttäminen, kirjallisuuden syvällinen tulkinta ja kyky asettaa tekstit konteksteihinsa)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn)

Vuorovaikutuksen syventäminen, 2 op (S27)

Opintojakson moduulit

- Vuorovaikutus 3, 2 op (S29), valinnainen

Tavoitteet

Vuorovaikutus 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää vuorovaikutustaitojaan ja oppii arvioimaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutusosaamisen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa, työelämässä ja yhteiskunnassa*
- *kehittää valmiuksiaan ymmärtää ja ratkoa vuorovaikutuksen ongelmia sekä toimia rakentavasti ja eettisesti erilaisissa, haastavissakin vuorovaikutustilanteissa sekä ymmärtää vuorovaikutuksen kulttuurisia piirteitä ja kontekstisidonnaisuutta*
- *syventää kykyään tarkastella ja analysoida vuorovaikutusta erilaisista näkökulmista*
- *syventää ymmärrystään kielen tilanteisesta vaihtelusta.*

Keskeiset sisällöt

Vuorovaikutus 3

Keskeiset sisällöt

- *kuuntelun ja kuullun ymmärtämisen taitojen sekä puhumisen ja esiintymisen taitojen monipuolistaminen, kielen rekisterit ja tilanteen edellyttämä kielenkäyttö*
- *vuorovaikutuksen ja vuorovaikutusosaamisen merkitys jatko-opinnoissa, työelämässä ja yhteiskunnassa, esimerkiksi erilaisissa järjestöissä sekä muissa muodollisissa ja epämuodollisissa yhteisöissä toimiminen*
- *dialoginen ja rakentava vuorovaikutus, vuorovaikutukseen liittyvä etiikka sekä konfliktit ja ongelmanratkaisu ryhmässä*
- *vuorovaikutuksen kulttuuristen piirteiden ja erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja -suhteiden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden analysointi*
- *mahdollisesti osallistuminen toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli PUHVI-kokeeseen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija harjaantuu suunnittelemaan tulevaisuuttaan avarakatseisesti sekä rohkaistuu ottamaan perusteltuja riskejä ja sietämään epävarmuutta, turhautumista ja epäonnistumisia kehittämällä omaa esiintymisvarmuuttaan ja harjoittelemalla erilaisia elämän vuorovaikutus- ja viestintätilanteita.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija syventää kykyään käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti. Opiskelija saa kokemuksia toiminnasta viestien ja merkitysten välittäjänä myös kieli- ja kulttuurirajoja ylittävässä vuorovaikutuksessa. Jo aiemmin opittuja vuorovaikutuksen ja viestinnän taitoja syvennetään ja eheytetään opintojakson aikana.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kyky selviytyä erilaisista vuorovaikutus- ja esiintymistilanteista opinnoissa ja tulevaisuudessa, PUHVI-kokeessa tarvittavien taitojen hallinta)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, palautteen anto ja vastaanottaminen)

Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen 1, 2 op (S28)

Opintojakson moduulit

- Kirjoittaminen 2, 2 op (S210), valinnainen

Tavoitteet

Kirjoittaminen 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää edelleen taitoaan ilmaista ja perustella ajatuksiaan kirjoittamalla hyödyntäen muita tekstejä*
- *kehittää omaäänistä kirjoittamista*
- *kehittää kirjoittamisen prosessin hallintaansa ja taitoaan muokata tekstiä*
- *syventää kirjoitetun kielen rakenteiden ja konventioiden tuntemusta*
- *osaa valita tilanteeseen ja tarkoitukseen sopivan kielimuodon.*

Keskeiset sisällöt

Kirjoittaminen 2

- *aineistopohjaisten laajojen tekstien tuottaminen ja lähteiden arviointi*
- *omaäänisten tekstien tuottaminen*
- *tekstin- ja kielenhuollon käytänteiden soveltaminen tekstien muokkaamisessa*
- *luettaville ja kirjoitettaville teksteille tyypillisten kielen rakenteiden, sanaston, fraasien ja käsitteiden käyttöön harjaantuminen*
- *ajankohtainen kaunokirjallinen teos tai tietokirja*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti tarjoamalla monimuotoisia tekstejä tulkittavaksi.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelijaa motivoidaan opintojakson aikana ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Tämä näkyy varsinkin kantaa ottavien tekstien suunnittelussa ja tuottamisessa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kyky tuottaa aineistopohjaisia laajoja tekstejä, kyky tuottaa erilajisia tekstejä, erilaisten tekstien tulkinnan käsitteiden käytön hallinta, kyky käyttää erilaisia aineistoja oman äänen tukena pitkissä kirjallisissa töissä)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, kyky hallita ajankäyttöä ja toimia suunnitelmallisesti, palautteen anto ja vastaanottaminen)

Ylioppilaskokeeseen valmistautuminen 2, 2 op (S29)

Opintojakson moduulit

- Tekstien tulkinta 2, 2 op (S211), valinnainen

Tavoitteet

Tekstien tulkinta 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan*
- *osaa tulkita erilaisia monimuotoisia tekstejä*
- *ymmärtää tekstin tavoitteiden ja kontekstin merkityksen tekstien tulkinnassa.*

Keskeiset sisällöt

Tekstien tulkinta 2

- *monimuotoisten asia- ja mediatekstien ja fiktiivisten tekstien tulkinta*
- *analyysin ja tulkinnan rakentaminen sekä käsitteiden käyttö*
- *runokokoelma tai näytelmäteksti*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijan monilukutaitoa syvennetään tavoitteellisesti tarjoamalla monimuotoisia tekstejä tulkittavaksi.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

- opiskelijan tiedot ja taidot (kyky rakentaa analyysia, erilaisten tekstien tulkinnan käsitteiden käytön hallinta, kyky analysoida erilaisia tekstejä)
- työskentely (aktiivinen osallistuminen työskentelyyn, kyky hallita ajankäyttöä ja toimia suunnitelmallisesti, palautteen anto ja vastaanottaminen)

7.2. Biologia (BI)

Oppiaineen tehtävä

Biologia on luonnontiede, joka tutkii elämään liittyviä ilmiöitä molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Biologian opetuksen tarkoituksena on herättää kiinnostusta bio- ja ympäristötieteisiin ja tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun kehittymistä. Opetus vahvistaa opiskelijan

käsitystä biologian merkityksestä osana luonnontieteellisen maailmankuvan rakentumista. Luonnontieteellinen maailmankuva perustuu tieteelliseen tutkimukseen ja auttaa siten opiskelijaa tarkastelemaan maailmaa tietoperustaisesti. Biologian opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita sekä evoluution merkityksen eliökunnan kehittymisessä.

Biologian oppiaine antaa opiskelijalle valmiuksia arkielämään, työelämään ja jatko-opintoihin. Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva siitä, että biotieteet ovat nopeasti kehittyviä tieteenaloja, joiden sovelluksia hyödynnetään monin tavoin esimerkiksi lääketieteissä, teollisuudessa sekä maa- ja metsätaloudessa. Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia.

Biologian opetukselle on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta, tutkimuksellisuus sekä aktivoivat ja vuorovaikutteiset työ- ja toimintatavat. Biologian opetuksessa tehdään laborointeja ja työskennellään myös digitaalisissa ja koulun ulkopuolisissa opiskeluympäristöissä. Opiskelun edetessä kokeellisen työskentelyn taidot monipuolistuvat ja syventyvät. Opetuksessa tehdään monipuolisesti yhteistyötä muiden oppiaineiden kanssa. Biologian opetukseen sisältyviä ilmiöitä tarkastellaan erityisesti maantieteessä, kemiassa, fysiikassa, psykologiassa ja terveystiedossa kullekin oppiaineelle ominaisella tavalla.

Laaja-alainen osaaminen

Biologian opetuksen perustana on luonnon monimuotoisuuden ja sen kehittymisen ymmärtäminen. Opetuksessa keskeinen teema on kestävän tulevaisuuden rakentaminen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä biologian tavoitteiden saavuttamisen kanssa.

Biologian opetus vahvistaa luontevasti opiskelijan ***hyvinvointiosaamista.*** *Opetus lisää opiskelijan ymmärrystä monimuotoisen, puhtaan ja terveellisen ympäristön merkityksestä ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Biologiassa korostuvat yksilöiden erilaisuus ja monimuotoisuus sekä niiden biologinen tausta, mikä antaa opiskelijalle työkaluja moninaisuuden ymmärtämiseen. Opiskelija saa ohjausta omien tavoitteidensa asettamisessa sekä tukea ja kannustusta oppimisprosessin eri vaiheissa, mikä vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta ja pitkäjänteisyyttä.*

Vuorovaikutusosaamisen *osalta opiskelija oppii biologian oppiaineessa argumentoimaan ja arvioimaan omia ja muiden näkökulmia biologisen tiedon avulla. Opetusta annetaan erilaisissa oppimisympäristöissä ja monipuolisilla työmenetelmillä, mikä kehittää opiskelijan sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia valmiuksia.*

Biologian opetus ohjaa opiskelijaa luonnontieteelliseen ajatteluun, tiedonhankintaan ja tietojen kriittiseen analyysiin tukien näin ***monitieteistä ja luovaa osaamista****. Opetuksessa perehdytään biologian ja sitä lähellä olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Biologian opetus harjaannuttaa opiskelijaa tutkimuksellisuuteen sekä monitieteiseen ja luovaan työskentelyyn vaihtelevissa oppimisympäristöissä.*

Yhteiskunnallisen osaamisen *osalta biologian opetuksessa annetaan opiskelijalle valmiuksia työskennellä yhteiskunnan kannalta tärkeillä aloilla, kuten terveydenhuollossa, ympäristöalalla sekä maa- ja metsätaloudessa. Biotieteet ovat nopeasti kehittyvä kansainvälinen ala, jonka sovelluksia hyödynnetään yhteiskunnassa paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Biologian opetus antaa tietopohjan, jonka avulla opiskelija voi ottaa kantaa moniin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja kykenee kriittisyyteen seuratessaan mediaa. Opetus ohjaa opiskelijaa kestävään elämäntapaan ja globaalin vastuun ottamiseen aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä vahvistaen näin opiskelijan* ***globaali- ja kulttuuriosaamista****.*

Biologian opetus kehittää opiskelijan ***ympäristöosaamista*** *ja halua vaalia luonnon monimuotoisuutta. Siinä korostuu ymmärrys luonnon ainutlaatuisuudesta ja itseisarvosta.*

Opetuksessa käsitellään biologisten sovellusten ja ekosysteemipalveluiden mahdollisuuksia kestävän tulevaisuuden kannalta. Opetus auttaa opiskelijaa tekemään kestäviä valintoja arkielämässä sekä soveltamaan biologista tietoa ***eettisyyttä*** *vaativissa pohdinnoissa.*

Tavoitteet

Biologian opetuksessa edistetään opiskelijan kykyä tarkastella ilmiöitä biotieteiden näkökulmasta sekä vahvistetaan ja syvennetään biologian tietoja, taitoja ja osaamista monipuolisesti. Tavoitteet liittyvät biologiseen tarkastelutapaan, biologian ilmiöihin ja prosesseihin sekä biologisiin taitoihin ja niiden soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Biologinen tarkastelutapa

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa käyttää biologian keskeisiä käsitteitä täsmällisesti ja oikeissa yhteyksissä*
- *osaa havainnollistaa biologialle ominaisia ilmiöitä lajiesimerkkien avulla*
- *ymmärtää, että biologinen tieto perustuu tutkimukseen ja että Suomessa tehdään merkittävää alan tutkimusta*
- *ymmärtää biologisen tiedon ja siihen perustuvien sovellusten merkityksen innovaatioissa sekä erilaisten ongelmien ratkaisuissa*
- *saa kokemuksia, jotka syventävät kiinnostusta biologiaa ja sen opiskelua kohtaan.*

Biologiset ilmiöt ja prosessit

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa eliöiden perusrakenteita ja toimintoja*
- *ymmärtää biologisia syy-seuraussuhteita molekyylitasolta biosfääriin*
- *ymmärtää evoluution merkityksen*
- *tuntee biologiseen tietoon perustuvia sovelluksia.*

Biologiset taidot ja niiden soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *suunnittelee ja toteuttaa yksin tai ryhmässä kokeellista työskentelyä monipuolisissa oppimisympäristöissä, kuten maastossa, laboratoriossa ja virtuaalisissa ympäristöissä*
- *saa mahdollisuuden perehtyä biologian sovelluksiin vierailun, korkeakouluyhteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla*
- *käyttää ja arvioi kriittisesti biologisia tietolähteitä sekä ilmaisee ja perustelee erilaisia näkemyksiä biologialle ominaisella tavalla*
- *ymmärtää eliökunnan monimuotoisuuden säilyttämisen merkityksen, tiedostaa kestävän kehityksen välttämättömyyden sekä rohkaistuu toimimaan myönteisten ratkaisujen puolesta.*

Osaamisen arviointi

Biologiassa arvioidaan oppiaineen tavoitteiden saavuttamista moduulikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute ohjaavat opiskelijaa tulemaan tietoiseksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisen ja menetelmällisen osaamisen havainnointiin.

Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat opiskelijan tiedot ja taidot, kuten biologian peruskäsitteiden hallinta sekä ajattelu-, argumentointi- ja tutkimustaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, arvioida ja esittää biologista tietoa erilaisissa tilanteissa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan taito arvioida tietoa kriittisesti.

Opiskelija voi osoittaa arvioitavaa osaamista myös kokeellisilla työskentelyillä maastossa tai laboratoriossa sekä esitelmillä, tutkielmilla ja muilla tuotoksilla.

Opintojaksot

7.2.1. Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1)

Opintojakson moduulit

- Elämä ja evoluutio, 2 op (BI1), Pakollinen

Tavoitteet

Elämä ja evoluutio

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa selittää elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tunnistaa niitä esimerkeistä*
- *osaa solun perusrakennetta ja toimintaa tasolla, joka mahdollistaa evoluution ja ekosysteemin toiminnan ymmärtämisen*
- *osaa selittää perinnölliseen muunteluun, luonnonvalintaan ja lajiutumiseen liittyviä mekanismeja ja osaa selittää näiden merkityksen evoluutiolle*
- *osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen*
- *ymmärtää ja osaa selittää, miten biologinen tieto tuotetaan.*

Keskeiset sisällöt

Elämä ja evoluutio

Biologia tieteenä

- *elämän tunnuspiirteet ja organisaatiotasot*
- *biologiset tieteenalat ja tutkimusmenetelmät*
- *biologiset havainnot, tutkimuskysymykset ja hypoteesien muodostaminen*

Evoluutio

- *solujen synty ja kehittyminen*
- *suvullinen ja suvuton lisääntyminen*
- *muuntelu ja sen perinnölliset perusteet*
- *luonnonvalinta*
- *lajiutuminen*
- *kasvien ja eläinten evoluutio ja avainsopeumat*
- *ihmisen evoluutio*
- *evoluution tutkiminen*

Eliökunta

- *luokittelun periaatteet*
- *eliökunnan sukupuu ja keskeisimmät taksonit*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Ensimmäisestä biologian kurssista lähtien opetellaan omien tavoitteiden asettamisen merkitystä opiskelussa. Kurssin sisällön avulla opiskellaan biologian perustietoja luonnon monimuotoisuuden sekä yksilöiden erilaisuuden ymmärtämiseksi.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Kurssin alussa opiskelijan omien tavoitteiden kirjaaminen. Oppimiseen ohjaavaa kurssin sisäistä arviointia (formatiivista arviointia) summatiivisen arvioinnin lisäksi. Kurssin lops:in tavoitteisiin liittyvä itsearviointi perustuen omien tavoitteiden toteutumiseen.

7.2.2. Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 1 op (BI3)

Opintojakson moduulit

- Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 1 op (BI3), Pakollinen

Tavoitteet

Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee menetelmiä, joilla voidaan tutkia ja seurata ympäristön tilaa sekä tunnistaa ympäristöongelmia*
- *osaa vertailla, analysoida ja arvioida ihmisen toiminnan vaikutuksia ekosysteemeissä*
- *osaa esittää perustellen ympäristöongelmien ratkaisukeinoja ja tunnistaa ympäristön tilassa tapahtuvia positiivisia kehityssuuntia*
- *osaa arvioida ja perustella omaa toimintaansa ekologisen kestävyyden kannalta*
- *osaa hankkia, analysoida, tulkita ja esittää ekologista tutkimusaineistoa.*

Keskeiset sisällöt

Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin

Ihmisen aiheuttamat ekosysteemien muutokset ja ympäristöongelmien ratkaisukeinoja

- *ilmastonmuutoksen vaikutukset ekosysteemeihin*
- *happamoituminen*
- *rehevöityminen*
- *vierasaineiden vaikutukset ravintoketjuissa*
- *ihmisen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen*

Kestävää tulevaisuutta kohti

- *ekosysteemipalveluiden merkitys ja ekologisesti kestävä kehitys*
- *toiminta kestävän elämäntavan edistämiseksi ja ympäristön tilaan vaikuttaminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opitaan ymmärtämään ihmisen toiminnan vaikutus monimuotoisuuteen.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kurssin sisältö opettaa kestävän kehityksen merkityksen ymmärtämistä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kurssin sisällön avulla ohjataan opiskelijaa kestävään elämäntapaan ja globaalin vastuun ottamiseen.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kurssilla käsitellään biologisten sovellusten ja ekosysteemipalveluiden mahdollisuuksia kestävän tulevaisuuden kannalta. Kurssi ohjaa myös pohtimaan omia kestäviä valintoja arkielämässä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kurssilla harjoitellaan ekologisen tutkimuksen tekoa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Kurssin alussa opiskelijan omien tavoitteiden kirjaaminen. Oppimiseen ohjaavaa kurssin sisäistä arviointia (formatiivista arviointia) summatiivisen arvioinnin lisäksi. Kurssin lops:in tavoitteisiin liittyvä itsearviointi perustuen omien tavoitteiden toteutumiseen.

7.2.3. Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI4)

Opintojakson moduulit

- Solu ja perinnöllisyys, 2 op (BI4), valinnainen

Tavoitteet

Solu ja perinnöllisyys

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa nimetä solun perusrakenteet*
- *osaa selittää solujen keskeisiä toimintoja*
- *hallitsee periytymisen perusmekanismit ja osaa soveltaa niitä esimerkkien avulla*
- *osaa mikroskopoida erilaisia soluja ja tulkita solujen mikroskooppisia rakenteita*
- *osaa toteuttaa pienen kokeellisen työn.*

Keskeiset sisällöt

Solu ja perinnöllisyys

Tumallisen solun rakenne ja toiminta

- *solu tutkimuskohteena*
- *biomolekyylit*
- *eläin-, kasvi- ja sienisolu*
- *geenien ilmeneminen ja sen säätely*
- *fotosynteesi*
- *soluhengitys, käymisreaktiot*

Solujen lisääntyminen

- *mitoosi ja solun jakautuminen*
- *meioosi ja sukusolujen synty*

Periytymisen perusteet

- *geenimutaatioiden tuottamat uudet alleelit*
- *mendelistinen periytyminen*
- *kodominantti periytyminen, polygeeninen periytyminen, sukupuoleen sitoutunut periytyminen, periytymistavan päätteleminen sukupuusta*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kurssilla toteutetaan pienimuotoinen luonnontieteellinen tutkimus.

Hyvinvointiosaaminen

Kurssin sisällön avulla opetellaan ymmärtämään yksilöiden erilaisuuteen ja monimuotoisuuteen liittyviä solubiologisia ja geneettisiä perusteita.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Kurssin alussa opiskelijan omien tavoitteiden kirjaaminen. Oppimiseen ohjaavaa kurssin sisäistä arviointia (formatiivista arviointia) summatiivisen arvioinnin lisäksi. Kurssin lops:in tavoitteisiin liittyvä itsearviointi perustuen omien tavoitteiden toteutumiseen.

7.2.4. Ihmisen biologia, 2 op (BI5)

Opintojakson moduulit

- Ihmisen biologia, 2 op (BI5), valinnainen

Tavoitteet

Ihmisen biologia

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa nimetä ja tunnistaa tärkeimpien elinten ja elimistöjen rakenteet ja selittää niiden toimintaperiaatteita*
- *ymmärtää, mitä homeostasia on, ja osaa kertoa esimerkkejä siihen vaikuttavista tekijöistä*
- *osaa kuvata elimistön viestintäjärjestelmiä ja selittää, kuinka eri osat viestivät keskenään*
- *osaa selittää elimistön kykyä aistia ympäristöä ja reagoida muutoksiin*
- *osaa selittää ja vertailla elimistön eri puolustusmekanismeja mikrobeja vastaan*

- *osaa kertoa ja perustella lisääntymisen keskeisimmät vaiheet hedelmöityksestä syntymään*
- *osaa toteuttaa pienimuotoisen, ihmisen elimistön toimintaa mittaavan kokeellisen työn ja esittää sen tulokset.*

Keskeiset sisällöt

Ihmisen biologia

Solu, kudos, elin

- *solujen erilaistuminen kantasoluista ja syöpäsolut*
- *elinten muodostuminen eri kudostyypeistä*

Elimistön säätely

- *hermoston rakenne ja toiminta*
- *umpirauhaset ja hormonit*

Aineenvaihdunta

- *ruoansulatuselimistö*
- *verenkiertoelimistö*
- *hengityselimistö*
- *kuona-aineiden eritys*

Liikkuminen

- *tuki- ja liikuntaelimistö*

Elimistön sopeutuminen ympäristöön

- *iho ja lämmönsäätely*
- *aistit*
- *puolustusjärjestelmä*

Lisääntyminen

- *sukuelimet ja sukupuolen kehitys*
- *hedelmöitys, raskaus ja synnytys*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kurssin sisältö antaa opiskelijalle pohjaa pohtia työskentelyä yhteiskunnan kannalta tärkeillä aloilla, kuten terveydenhuollossa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kurssilla suunnitellaan ja toteutetaan ihmisen biologiaan liittyvä kokeellinen työ.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Kurssin alussa opiskelijan omien tavoitteiden kirjaaminen. Oppimiseen ohjaavaa kurssin sisäistä arviointia (formatiivista arviointia) summatiivisen arvioinnin lisäksi. Kurssin lops:in tavoitteisiin liittyvä itsearviointi perustuen omien tavoitteiden toteutumiseen.

7.2.5. Biotekniikka, 2 op (BI6)

Opintojakson moduulit

- Biotekniikka ja sen sovellukset, 2 op (BI6), valinnainen

Tavoitteet

Biotekniikka ja sen sovellukset

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee eri mikrobien rakenteet ja ymmärtää niiden perustoiminnot*
- *osaa kertoa esimerkkejä siitä, miten mikrobeja voidaan hyödyntää biotekniikassa*
- *syventää tietoja nukleiinihapoista ja niiden ominaisuuksista sekä tietää, miten niitä voidaan hyödyntää geenitekniikassa*
- *osaa selittää esimerkkien avulla biotekniikan keskeisimpiä sovelluksia ja innovaatioita sekä perustella niiden merkityksen jalostuksessa, lääketieteissä, teollisuudessa sekä ympäristönsuojelussa*
- *osaa tunnistaa ja arvioida biotekniikan mahdollisuuksia ja riskejä sekä esittää niistä perusteltuja eettisiä mielipiteitä*
- *osaa suunnitella ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeellisen työn.*

Keskeiset sisällöt

Biotekniikka ja sen sovellukset

Mikrobit

- *mikrobien luokittelu*
- *bakteerien rakenne, muuntelu, antibioottiresistenssi*
- *virusten rakenne ja lisääntyminen*
- *mikrobien hyödyntäminen biotekniikassa*

DNA:n muokkaus ja tutkiminen geenitekniikalla

- *tumallisen ja tumattoman solun perimän ja geenien toiminnan erot*
- *DNA:n monistaminen, pilkkominen ja palojen erottelu*
- *DNA:n sisältämän informaation selvittäminen*
- *geenien siirto- ja muokkausmenetelmät*

Biotekniikan keskeiset sovellukset ja merkitys

- *perinteinen ja geenitekniikkaan perustuva kasvi- ja eläinjalostus*
- *lääketieteet*
- *genomitieto ja sen hyödyntäminen*
- *DNA-tietoon perustuva yksilön ja lajien tunnistus*
- *ympäristönsuojelu*
- *teollisuus*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kurssilla suunnitellaan ja toteutetaan soveltavaan biologiaan liittyvä kokeellinen työ.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kurssin sisältö avaa valmiuksia työskennellä yhteiskunnan kannalta tärkeillä aloilla, kuten terveydenhuollossa, ympäristöalalla sekä maa- ja metsätaloudessa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kurssin sisältö ohjaa soveltamaan biologista tietoa eettisissä pohdinnoissa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Kurssin alussa opiskelijan omien tavoitteiden kirjaaminen. Oppimiseen ohjaavaa kurssin sisäistä arviointia (formatiivista arviointia) summatiivisen arvioinnin lisäksi. Kurssin lops:in tavoitteisiin liittyvä itsearviointi perustuen omien tavoitteiden toteutumiseen.

7.2.6. Kohti biologian ylioppilaskoetta, 2 op (BI7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kurssilla kerrataan aihekokonaisuuksin keskeinen lukion biologian oppimäärä

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

7.2.7. Biologian laboratoriotyöt, 2 op (BI8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija tutustuu biologiassa käytettäviin kokeellisiin työmenetelmiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kurssilla perehdytään biologian eri osa-alueisiin käyttäen kokeellisia työmenetelmiä
- harjoitustöitä tehdään solubiologian, kasvi- ja eläinfysiologian, bioteknologian, mikrobiologian sekä anatomian alueelta

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.2.8. Ympäristökasvatus, 2 op (BI9)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- ympäristötietoisuus ja kestävä elämäntapa, joka sisältää ekologisen, sosiaalisen, kulttuurisen, taloudellisen, esteettisen ja eettisen ympäristön – opiskelu voi olla oppiainerajat ylittävää
- tarjolla on erilaisia suoritusmahdollisuuksia esim. etologinen tutkimus, kasvion keruu, sovitut avoimen yliopiston ja yliopiston opinnot ja opiskelija voi myös ehdottaa omaa aiheeseen liittyvää tutkimus- tai työideaa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

7.2.9. Lääketieteellinen biologia, 2 op (BI10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- syventää aikaisempia tietojaan ihmisen biologiasta, perimästä ja mikrobeista erityisesti lääketieteen näkökulmasta

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla keskitytään ihmisen terveyteen ja sairauksiin sekä niihin vaikuttaviin tekijöihin.
- Aihealueita ovat mm. ihmisen elimistön toimintaa heikentävät sairaudet, perimän ja ympäristötekijöiden vaikutus sairauksiin, lääkeaineiden vaikutukset elimistöön ja taudinaiheuttajiin.
- Opintojaksolla tehdään aiheeseen liittyviä mittauksia, tutkimuksia ja laborointeja sekä vierailuja esimerkiksi korkeakoulujen lääketieteellisiin tutkimusryhmiin.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.2.10. Luonto kaupungissa, 2 op (BI11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- syventää lukio-oppimäärän tietoja kaupunkiekosysteemistä ja laajemmin kaupungeista elinympäristöinä
- oppii biologisen tutkimuksen suunnittelun, toteuttamisen ja raportoimisen
- syventää BI2 ja BI3 -opintojaksojen aihepiirejä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla tehdään pienimuotoisia tutkimuksia liittyen kaupunkeihin elinympäristöinä sekä mm. kaupungin ja liikenteen aiheuttamista vaikutuksista luontoon ja eliöihin ihminen mukaan lukien. Mahdollisia tutkimusaiheita ovat esimerkiksi kaupungin ilmanlaatu ja melu.
- Kurssilla syvennetään ja harjoitellaan lajintuntemusta mm. maastoretkillä sekä opitaan lajien välisistä suhteista (mm. kilpailu).
- Kurssi pitää sisällään vierailukäyntejä ympäristönsuojeluun ja kestävään kehitykseen liittyviin kohteisiin.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.2.11. Perimä, ympäristö ja elintavat, 2 op (BI12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija syventää tietämystään ihmisen perimästä
- opiskelija ymmärtää ympäristötekijöiden ja elintapojen vaikutuksen ominaisuuksien ja sairauksien periytymisessä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- ihmisen perimä
- ympäristön ja elintapojen vaikutus perimään
- epigeneettinen periytyminen
- geneettinen leimautuminen ja sukupuoli
- syöpägeenit ja periytyvä syöpä

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.2.12. Biologian kenttätyöt, 2 op (Bi13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustuu biologiassa käytettäviin tutkimusmenetelmiin ja oppii toteuttamaan yksinkertaisia tutkimuksia
- oppii havainnoimaan eliöyhteisöjen eroavaisuuksia ja pohtimaan niiden taustalla olevia syitä
- oppii tuntemaan tyypillisten suomalaisten eliöyhteisöjen lajistoa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kurssilla perehdytään Itämeren saariston eliöyhteisöihin ja niiden lajistoon
- pienimuotoisten tutkimusten avulla selvitetään eliöyhteisöjen eroihin vaikuttavia tekijöitä
- kurssiin liittyy ennakkotehtäviä sekä loppuseminaari

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.2.13. Geeniteknologian työt, 2 op (BI14)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija syventyy geeniteknologian kokeellisiin menetelmiin
- opiskelija pääsee itse tekemään DNA- ja proteiinitöitä laboratoriossa
- opiskelija oppii käytännön laboratoriotaitoja ja geenitekniikkaan liittyviä tutkimusasetelmia

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- bakteerien tunnistaminen gram-värjäysmenetelmällä
- bakteerien maljakasvatus, nestekasvatus ja puhdasviljelmät
- tumallisten mikrobien (hiiva, home) rakenne, kasvatus ja aineenvaihdunta
- geenitekniikan perusmenetelmät: DNAn eristäminen, PCR, agaroosigeelielektroforeesi, DNAn katkaiseminen
- plasmidi-DNAn käyttö kloonauksessa: geenin liittäminen plasmidiin (ligaatio), plasmidin siirto bakteerisoluun (transformaatio) ja selektio
- proteiinin tuotto bakteerisoluissa

- DNA-tunnisteiden käyttö yksilöntunnistuksessa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.2.14. Ekologian perusteet sekä Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 2 op (BI2 sekä Bi3)

Opintojakson moduulit

- Ekologian perusteet, 1 op (BI2), Pakollinen
- Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin, 1 op (BI3), Pakollinen

Tavoitteet

Ekologian perusteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa selittää ja arvioida abioottisten ja bioottisten ympäristötekijöiden vaikutuksen eliöiden sopeutumiseen ja levinneisyyteen*
- *osaa selittää populaatioiden, eliöyhteisöjen ja ekosysteemien rakennetta ja toimintaa sekä kuvata niitä esimerkkien avulla*
- *osaa kuvata luonnon monimuotoisuutta ja perustella sen merkityksen.*

Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee menetelmiä, joilla voidaan tutkia ja seurata ympäristön tilaa sekä tunnistaa ympäristöongelmia*
- *osaa vertailla, analysoida ja arvioida ihmisen toiminnan vaikutuksia ekosysteemeissä*
- *osaa esittää perustellen ympäristöongelmien ratkaisukeinoja ja tunnistaa ympäristön tilassa tapahtuvia positiivisia kehityssuuntia*
- *osaa arvioida ja perustella omaa toimintaansa ekologisen kestävyyden kannalta*
- *osaa hankkia, analysoida, tulkita ja esittää ekologista tutkimusaineistoa.*

Keskeiset sisällöt

Ekologian perusteet

Ekologian perusteet

- *ekosysteemien rakenne ja dynaamisuus*
- *hiilen, typen ja fosforin kierto ja energian virtaus ekosysteemissä*

- *populaatioiden ominaisuudet*
- *sopeutuminen, ekolokerot ja levinneisyys*
- *lajien väliset suhteet*

Luonnon monimuotoisuus

- *lajin sisäinen monimuotoisuus, lajien monimuotoisuus, ekosysteemien monimuotoisuus*
- *monimuotoisuuden merkitys*

Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin

Ihmisen aiheuttamat ekosysteemien muutokset ja ympäristöongelmien ratkaisukeinoja

- *ilmastonmuutoksen vaikutukset ekosysteemeihin*
- *happamoituminen*
- *rehevöityminen*
- *vierasaineiden vaikutukset ravintoketjuissa*
- *ihmisen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen*

Kestävää tulevaisuutta kohti

- *ekosysteemipalveluiden merkitys ja ekologisesti kestävä kehitys*
- *toiminta kestävän elämäntavan edistämiseksi ja ympäristön tilaan vaikuttaminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Kurssilla syvennetään ymmärrystä ympäristön monimuotoisuuden merkityksestä sekä opitaan ymmärtämään ihmisen toiminnan vaikutus monimuotoisuuteen.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kurssin sisällön avulla kehitetään ymmärrystä luonnon monimuotoisuudesta ja ainutlaatuisuudesta sekä halua vaalia monimuotoisuutta. Kurssilla käsitellään biologisten sovellusten ja ekosysteemipalveluiden mahdollisuuksia kestävän tulevaisuuden kannalta. Kurssi ohjaa myös pohtimaan omia kestäviä valintoja arkielämässä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kurssin sisältö syventää ekologista osaamista, joka avulla voi kriittisesti seurata ympäristöaloihin sekä maa- ja metsätalouteen liittyvää yhteiskunnallisista keskustelua. Kurssin sisältö opettaa kestävän kehityksen merkityksen ymmärtämistä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kurssin sisällön avulla ohjataan opiskelijaa kestävään elämäntapaan ja globaalin vastuun ottamiseen.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kurssilla harjoitellaan ekologisen tutkimuksen tekoa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Kurssin alussa opiskelijan omien tavoitteiden kirjaaminen. Oppimiseen ohjaavaa kurssin sisäistä arviointia (formatiivista arviointia) summatiivisen arvioinnin lisäksi. Kurssin lops:in tavoitteisiin liittyvä itsearviointi perustuen omien tavoitteiden toteutumiseen.

7.2.15. Biologisia ja kemiallisia vesistötutkimuksia, 2 op (TIEDE2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua vesiekologisen tutkimuksen keskeisiin tutkimusmenetelmiin käytännössä
- harjoitella vesinäytteiden kemiallisia ja biologisia analysointimenetelmiä
- saada kokemusta tieteellisten raporttien ja esitelmien tekemisestä
- kehittää kieli- ja yhteistyötaitoja kansainvälisessä yhteistyössä
- lisätä opiskelijoiden lajintuntemusta sekä kehittää ymmärrystä vesiekosysteemin toiminnasta

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- vesien pieneliöstö, erityisesti planktonlajisto
- vesiekosysteemin ravintoverkon toiminta
- ihmisen vaikutus vesiympäristöihin ja vesistöjen suoje
- tärkeimmät vesieliöstöön vaikuttavat kemialliset ja fysikaaliset muuttujat

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

7.2.16. DNA-sormenjälkiä ja rikoskemiaa, 2 op (TIEDE3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- syventää lukio-oppimäärän tietoja molekyylibiologiasta, geenitekniikasta ja ympäristökemiasta
- oppii biologian ja kemian laboratoriotaitoja, jotka ovat hyödyksi sekä ylioppilaskokeisiin valmistautumisessa että hakeutumisessa alan jatko-opintoihin
- tutustuu Niemen Yliopistokampuksella tehtävään tutkimukseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- opiskelijat ratkaisevat ympäristörikoksen tekijän ja laadun
- DNA-analyysit (DNA:n eristäminen verestä, konsentraatiomittaus, PCR, agaroosigeelielektroforeesi, sekvensointi)
- kemialliset analyysit (näytteenotto maasta, näytteen esikäsittely, standardiliuosten valmistus, näytteiden analysointi kaasukromatografilla)
- tietokantahaut ja analyysiohjelmat
- asiantuntijaluennot DNA-tunnisteiden käytöstä ja rikoskemiasta

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S).

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.3. Elämänkatsomustieto (ET)

Oppiaineen tehtävä

Elämänkatsomustieto on oppiaine, joka tukee opiskelijan elämänkatsomuksen ja identiteetin muodostumista sekä hyvän elämän tavoittelua. Elämänkatsomus tarkoittaa yksilön käsitystä maailmasta ja omasta paikastaan siinä.

Elämänkatsomustiedon lähtökohtana ovat valmiiden oppijärjestelmien sijaan opiskelijan elämismaailma ja sen ilmiöt. Oppiaine kannustaa opiskelijaa jäsentämään aktiivisesti omaa elämänkatsomustaan, reflektoimaan sen perusteita ja erittelemään siihen vaikuttavia tekijöitä. Samalla tarkastellaan erilaisia yleisiä maailmankatsomuksia, jotka voivat olla esimerkiksi poliittisia, tieteellisiä, elämänfilosofisia, aatteellisia, populaarikulttuurista nousevia tai uskonnollisia.

Oppiaine on taustaltaan monitieteinen. Elämänkatsomustiedon opetuksessa sovellettavista tieteistä tärkeimmät ovat antropologia, filosofia, kulttuurin, taiteen ja uskonnon tutkimus, kasvatustiede sekä yhteiskuntatieteet, kuten mediatutkimus, politiikantutkimus, sosiologia ja sukupuolentutkimus. Opetus integroi ja hyödyntää muissa oppiaineissa, kuten historiassa, psykologiassa, biologiassa ja maantieteessä, hankittuja tietoja elämänkatsomuksellisissa pohdinnoissa. Elämänkatsomustiedon opiskelu kehittää näkemyksellisyyttä, laaja-alaista kriittistä ajattelua sekä kykyä hahmottaa kokonaisuuksia ja ilmiöiden välisiä yhteyksiä.

Elämänkatsomustieto kartuttaa kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, arvostelukykyä, toisten kunnioittamista sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja. Oppiaine ankkuroituu ihmisoikeusetiikkaan ja kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Se pohjautuu ihmiskäsitykseen, jossa ihminen nähdään sosiaalisena olentona ja korostetaan ihmisten mahdollisuutta tutkia

kriittisesti ympäröivää todellisuutta ja elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja eettisinä yhteiskunnan jäseninä.

Oppiaineen luonne edellyttää vuorovaikutteisia ja keskustelevia työtapoja.

Laaja-alainen osaaminen

Elämänkatsomustieto tukee opiskelijan oman identiteetin kehittymistä, hyvän elämän tavoittelua sekä kasvua sivistyneeksi ja avarakatseiseksi ihmiseksi ja eettisesti toimivaksi yhteiskunnan jäseneksi.

Elämänkatsomustiedossa käytetään ymmärrettävää yleiskieltä, jotta vuorovaikutus on helppoa ja katsomukselliset pohdinnat avautuvat mahdollisimman hyvin eri taustoista tuleville opiskelijoille. Tarpeen mukaan oppiaine hyödyntää erikoisalojen termistöä, mikä helpottaa asioiden käsitteellistä tarkastelua.

Elämänkatsomustieto kehittää eettistä ajattelua, myötätuntoa ja valmiuksia ottaa muut ihmiset sekä heidän katsomuksensa ja tarpeensa huomioon. Oppiaine tukee oman identiteetin etsintää, auttaa jäsentämään minäkuvaa ja vahvistaa itsetuntemusta. Se vahvistaa näin osaltaan opiskelijan ***hyvinvointiosaamisen*** *kehittymistä.*

Elämänkatsomustieto tukee ***vuorovaikutusosaamisen*** *tavoitteiden saavuttamista. Elämänkatsomustiedolle ominaiset työtavat ovat keskustelevia, opiskelijalähtöisiä ja vuorovaikutteisia. Opinnoissa on olennaista oppia kohtaamaan, ymmärtämään ja hyväksymään erilaisia ajattelutapoja. Toisten kuunteleminen ja ymmärtäminen sekä toisten näkemyksiä arvostava argumentaatio edistävät keskeisiä sosiaalisia taitoja.*

Elämänkatsomustieto hyödyntää laajasti eri tietolähteitä ja kasvattaa kykyä arvioida niiden luotettavuutta. Kriittisen, rakentavan ja eettisen ajattelun oppiminen on keskeinen osa elämänkatsomustiedon tavoitteistoa. Oppiaine on ***monitieteinen****, ja siinä yhdistellään ja sovelletaan* ***luovasti*** *eri lukioaineista sekä tieteistä ja taiteista omaksuttua tietoa ja osaamista.*

Elämänkatsomustiedon opetuksen perustana ovat ihmisoikeuksien, demokratian ja kestävän tulevaisuuden periaatteet. Niiden edistämiseksi opetus rohkaisee yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Opetus kannustaa itsetutkiskeluun, omien eettisten arvojen punnitsemiseen sekä identiteetin ja omien vakaumusten rakentamiseen. Näin elämänkatsomustieto tukee ***yhteiskunnallisen osaamisen*** *tavoitteita, kuten aktiivista kansalaisuutta, elämän valintojen tekemistä, suuntautumista jatko-opintoihin ja mielekkäälle elämänuralle sekä hakeutumista työelämän eri aloille.*

Elämänkatsomustiedon opetuksessa opiskelija saa tilaisuuden pohtia globaalin ja ekologisen oikeudenmukaisuuden merkitystä ajankohtaisissa ja arkielämään liittyvissä kysymyksissä. Oppiaine harjaannuttaa monipuolisesti ***eettisyyden*** *taitoja. Siinä opetetaan erottamaan perustellut väitteet perustelemattomista ja kannustetaan etsimään tieteellistä näyttöä uskomusten tueksi. Elämänkatsomustieto auttaa opiskelijaa ymmärtämään* ***ympäristöosaamisen*** *tavoitteiden mukaisesti luonnon monimuotoisuuden arvon ja opettaa pohtimaan keinoja, joilla yksilö ja yhteiskunta voivat toimia ekologisesti kestävällä tavalla. Oppiaineessa sekä aktivoidaan toimintaa ilmastonmuutoksen torjumiseksi että pohditaan ilmastomuutoksen kohtaamisen kannalta olennaisia asenteita ja tunnetaitoja.*

Elämänkatsomustieto perustuu ajatukseen erilaisten kulttuurien ja katsomusten kohtaamisen ja vuoropuhelun tärkeydestä. Se tutustuttaa historiallisesti ja nykyajassa merkittäviin maailmankatsomuksiin, kulttuureihin ja kulttuuriperintökohteisiin. Oppiaine avartaa maailmankatsomusta ja opettaa ymmärtämään kulttuurisen moninaisuuden arvon. Se ohjaa toimimaan eettisesti ja kunnioittavasti niin oman kuin muidenkin kulttuurien ja yhteisöjen piirissä. Oppiaineessa pohditaan ihmiskunnan tulevaisuutta ja maailmaa muuttavia kehityskulkuja, kuten

uutta mediaympäristöä, teknologian kehitystä ja ilmastonmuutosta. Näin elämänkatsomustieto vahvistaa opiskelijan ***globaali- ja kulttuuriosaamista****.*

Tavoitteet

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- *saa tukea ja perusteita identiteettinsä ja elämänkatsomuksensa rakentamiseen*
- *osaa hyödyntää, yhdistellä ja soveltaa eri tieteissä ja lukion oppiaineissa omaksuttuja tietoja oman elämänkatsomuksensa rakentamisessa*
- *osaa arvioida kriittisesti maailmankatsomuksiin ja omaan elämänkatsomukseen vaikuttavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekijöitä*
- *osaa toimia rakentavasti erilaisissa ja erimielisissäkin vuorovaikutustilanteissa*
- *laajentaa ja syventää katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään*
- *kehittää kykyään reflektoida omaa ja muiden ajattelua ja toimintaa*
- *kunnioittaa ja osaa perustella periaatteita ja käytäntöjä, jotka edistävät ihmisoikeuksia, kulttuurien välistä myönteistä kohtaamista, yhteiskunnallista ja globaalia oikeudenmukaisuutta sekä kestävän tulevaisuuden rakentamista ja ilmastovastuuta.*

Osaamisen arviointi

Elämänkatsomustiedossa arvioidaan sitä, kuinka laaja-alaisesti, monipuolisesti, johdonmukaisesti ja oivaltavasti opiskelija osaa pohtia katsomuksellisia kysymyksiä ja ilmaista ajatuksiaan. Arviointi tukee ja kehittää opiskelijan kykyä reflektoida oman elämänkatsomuksensa ja identiteettinsä rakentumista sekä kykyä perustella katsomuksellisia valintojaan. Arvioinnissa otetaan huomioon taito perustella katsomuksellisia käsityksiä kirjallisesti, suullisesti ja vuorovaikutteisesti.

Elämänkatsomukselliset kysymykset ovat henkilökohtaisia ja nousevat opiskelijan omasta elämästä. Niiden pohdiskelun arviointi perustuu ajattelun taitoihin, kuten johdonmukaisuuteen, kriittisyyteen, ristiriidattomuuteen ja systemaattisuuteen. Opiskelijan suorituksissa arvioidaan taitoa tarkastella ja eritellä monipuolisesti erilaisia katsomuksellisia kantoja sekä taitoa esittää niistä perusteltuja arvioita.

Elämänkatsomustiedossa arvioidaan myös katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystä, joka sisältää sekä tiedollisen ulottuvuuden että ajattelu- ja vuorovaikutustaitoja. Nämä otetaan huomioon opintojaksojen arvioinnissa. Arviointi rohkaisee opiskelijaa oman opiskelunsa suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

Opintojaksot

7.3.1. Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1)

Opintojakson moduulit

- Minä ja hyvä elämä, 2 op (ET1), Pakollinen

Tavoitteet

Minä ja hyvä elämä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää hyvän elämän pohtimiseen liittyvät keskeiset käsitteet ja osaa käyttää niitä oman elämänkatsomuksensa jäsentämisessä*

- *tutustuu erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä, osaa arvioida niitä sekä tarkastella niitä suhteessa omiin elämäntavoitteisiin*
- *osaa arvioida erilaisia hyvän elämän edellytyksiä ja identiteettivalintoja yhdenvertaisuutta kunnioittaen*
- *tuntee erilaisia ihmiskäsityksiä ja osaa eritellä, miten ne johtavat erilaisiin hyvän elämän ihanteisiin*
- *ymmärtää oman identiteettinsä osa-alueita ja osaa eritellä siihen vaikuttavia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä tekijöitä*
- *kehittää kykyään elämänkatsomukselliseen keskusteluun, vuorovaikutukseen ja näkemystensä ilmaisemiseen vastuullisesti, johdonmukaisesti ja luovasti.*

Keskeiset sisällöt

Minä ja hyvä elämä

- *minuus, elämänkatsomus, maailmankatsomus ja maailmankuva*
- *hyvän elämän tekijöitä ja ulottuvuuksia: tarpeet, onnellisuus, elämän merkityksellisyys, hyvinvointi ja toimintavalmiudet, erilaisia hyvän elämän malleja*
- *luonnon- ja ihmistieteellisiä, filosofisia, taiteessa ja populaarikulttuurissa ilmeneviä sekä sekulaareja ja uskonnollisia ihmiskäsityksiä ja -ihanteita*
- *yksilöllisyys, elämänvalinnat ja elämänhallinnan keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys*
- *ihmisen identiteetti ja sosiaalisuus: yksilöt yhteisöissä, yksityinen ja julkinen, sosiaaliset suhteet, roolit ja normit, ihmisen yhteisöllisen aseman intersektionaalisuus*
- *ihmisen olemassaolon peruskysymyksiä: ihmissuhteet, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus, opiskelu ja työ, vanheneminen ja kuolema.*

7.3.2. Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2)

Opintojakson moduulit

- Minä ja yhteiskunta, 2 op (ET2), Pakollinen

Tavoitteet

Minä ja yhteiskunta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja omalle identiteetille*
- *ymmärtää, että sosiaalisia ilmiöitä ja yhteiskunnallisia rakenteita voidaan tarkastella tieteellisesti ja niillä on suuri merkitys yksilön elämänkatsomukselle ja elämänvalinnoille*
- *osaa arvioida kriittisesti niin omia kuin muiden yhteiskunnallisia väitteitä ja katsomuksia*
- *osaa tulkita ja arvioida erilaisten medioiden ja muiden yhteiskunnallisten instituutioiden tarjoamaa informaatiota*
- *osaa tarkastella kriittisesti yhteiskuntaa ja sen osa-alueita, yhteiskunnallisia rakenteita, ideologisia piirteitä sekä vallitsevia yhteiskunnallisia arvoja*
- *ymmärtää ja osaa perustella ihmisoikeuksien, uskonnon- ja omantunnonvapauden, yhdenvertaisuuden, demokratian, rauhan, yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden sekä kestävän tulevaisuuden rakentamisen periaatteita*
- *osaa jäsentää omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä*
- *osaa arvioida yksilön vaikutusmahdollisuuksia sekä kasvattaa valmiuttaan rakentavaan ja vastuulliseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen.*

Keskeiset sisällöt

Minä ja yhteiskunta

- *kriittinen ajattelu ja väitteiden järkiperäinen perustelu: ympäröivän todellisuuden jäsentäminen ja sen erilaiset vääristymät*
- *median ja muiden informaationlähteiden toimintalogiikka; koulun, politiikan, tieteen, taiteen, viihdeteollisuuden sekä kulttuuristen, mukaan lukien uskonnollisten yhteisöjen, vaikutus maailmankuviin ja -katsomuksiin sekä omaan elämänkatsomukseen*
- *aikalaiskritiikki: yhteiskunnan ja eri alakulttuurien aatteita ja arvoja*
- *yhteiskunnassa toimimisen ja aktiivisen kansalaisuuden tiedollisia perusteita: yhteiskunnalliset rakenteet, sosiaaliset tosiasiat, modernin länsimaisen yhteiskunnan erityispiirteet, kuten individualismi ja yhteisön ja yhteiskunnan ero, sekä näiden vaikutus yksilön elämään*
- *taloudellinen ja poliittinen valta Suomessa ja globaalissa markkinataloudessa, yksilön kuluttajana ja kansalaisena tekemien valintojen vaikutukset*
- *ihmisarvo, ihmisen arvokkuus ja ihmisoikeudet; ihmisoikeusasiakirjat, kuten YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus; ihmisoikeusloukkaukset, kuten holokausti*
- *globaali oikeudenmukaisuus, kestävä tulevaisuus, ilmastonmuutoksen torjunta sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja Agenda 2030*

7.3.3. Kulttuurit, 2 op (ET3)

Opintojakson moduulit

- Kulttuurit, 2 op (ET3), valinnainen

Tavoitteet

Kulttuurit

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää kulttuurin merkityksen ihmisyydelle ja omalle elämänkatsomukselleen sekä saa välineitä myönteisen kulttuurisen identiteetin rakentamisessa*
- *osaa käyttää kulttuuria koskevan tutkimuksen käsitteistöä ja muodostaa kulttuureja koskeviin kysymyksiin oman perustellun kantansa*
- *osaa käyttää kulttuuria koskevan tutkimuksen käsitteistöä ja muodostaa kulttuureja koskeviin kysymyksiin oman perustellun kantansa*
- *hahmottaa suomalaisuuden historiallisesti rakentuvana ja muuttuvana jatkumona, johon kuuluvat niin ulkoiset vaikutteet kuin sisäinen moninaisuus ja vähemmistökulttuurit*
- *osaa hahmottaa erilaiset elämänkatsomukselliset ratkaisut ja identiteettivalinnat sekä maailman kulttuurisen moninaisuuden rikkautena ja perustella niiden yhdenvertaisen kohtelun*
- *tunnistaa vihapuheen ja osaa erottaa sen sananvapauden vastuullisesta käytöstä.*

Keskeiset sisällöt

Kulttuurit

- *kulttuurin käsite ja merkitys sekä sen erilaiset luokittelut ja käyttötavat, kulttuuri merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana, erilaisia teorioita kulttuurien kehityksestä ja suhteesta toisiinsa, etnosentrismi ja kulttuurirelativismi*
- *kulttuuria koskevan tutkimuksen perusteita: tutkittavan ja tutkijan näkökulmat, kenttätyö, etnografia, kysely, haastattelu*
- *kulttuuriperintö: tapakulttuurin monet muodot, kulttuurinen itseilmaisu, kulttuurin vaikutus yksilön maailmankuvaan ja elämänkatsomukseen, Unescon maailmanperintöohjelma*
- *suomalaisen kulttuurin ja identiteettipolitiikan historiallinen rakentuminen, suomalaisuuden monimuotoisuus ja suomalaiset vähemmistökulttuurit*

- *kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus sekä monokulttuurisuuden mahdottomuus: monikulttuurisuus ja globaali kulttuuri sekä niiden erilaiset katsomukselliset ja yhteiskunnalliset tulkinnat ja vaikutukset*
- *etnisyyden, rasismin ja muun syrjinnän sekä keskinäisen kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden historiaa ja nykypäivää eri kulttuureissa*

7.3.4. Katsomukset, 2 op (ET4)

Opintojakson moduulit

- Katsomukset, 2 op (ET4), valinnainen

Tavoitteet

Katsomukset

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa eritellä maailman- ja elämänkatsomuksen sekä maailmankuvan käsitteitä, arvioida niihin liittyviä perusteita sekä erottaa katsomukselliset ja arvokysymykset mielipidekysymyksistä*
- *ymmärtää katsomusten, kulttuurien ja yhteiskuntamuotojen jatkuvaa historiallista muuttumista sekä osaa sen perusteella eritellä erilaisten maailmankatsomusten piirteitä ja lähtökohtia*
- *osaa eritellä ja arvioida evoluution, universaalien eettisten järjestelmien, Euroopan uuden ajan murroksen, valistuksen, tieteen sekä modernin markkinatalouden merkitystä maailmankuviin ja omaan elämänkatsomukseensa*
- *osaa arvioida erilaisten arvojen, maailmankuvien ja tietämisen tapojen sekä yksilöllisten, yhteisöllisten, poliittisten ja uskonnollisten ulottuvuuksien painoarvoa erilaisissa elämän- ja maailmankatsomuksissa*
- *osaa eritellä oman elämänkatsomuksensa ja siihen liittyvien uskomusten perusteita ja muotoutumista sekä ymmärtää, että elämänkatsomuksen lähtökohdat olisivat voineet poiketa nykyisistä.*

Keskeiset sisällöt

Katsomukset

- *katsomuksellinen käsitteistö; katsomukset perustavina tapoina käsittää maailma ja katsomuksellisten kysymysten luonne*
- *ihmiskunnan katsomuksellisuuden muotoutuminen: evoluution, kielen ja joustavan yhteistyön merkitys ihmislajin kehityksessä; animismi, teismi, ateismi*
- *katsomusten historiaa: universaalien katsomusten ja moraalijärjestelmien synty, modernin subjektin ja tieteellisen maailmankuvan synty, edistysusko ja yhteiskunnan osa-alueiden eriytyminen uudenlaisten katsomusten taustana*
- *poliittisia maailmankatsomuksia, kuten liberalismi, sosialismi ja nationalismi; katsomusten ilmeneminen elämäntavassa, taiteessa, urheilussa sekä suhteessa luontoon ja ympäristöön*
- *elämänkatsomuksen jäsentäminen katsomushistorian näkökulmasta; oman elämänkatsomuksen taustalla olevat satunnaiset historialliset seikat*

7.3.5. Uskonnot ja uskonnottomuus, 2 op (ET5)

Opintojakson moduulit

- Uskonnot ja uskonnottomuus, 2 op (ET5), valinnainen

Tavoitteet

Uskonnot ja uskonnottomuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kykyä lukea, tulkita ja ymmärtää erilaisia uskonnollisia ja uskonnottomia maailmankatsomuksia sekä kykyä verrata niiden lähtökohtia ja elämäntapaa omaan elämänkatsomukseensa*
- *tutustuu uskontojen, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden tieteelliseen tutkimukseen, määrittelyyn ja selittämiseen sekä uskontokritiikkiin*
- *hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoja, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida maailmankatsomuksellisiin järjestelmiin, kuten sekulaariin humanismiin ja uskontoihin, liittyviä kysymyksiä sekä muodostaa niihin oman perustellun kantansa*
- *perehtyy suuriin maailmanuskontoihin ja hahmottaa niiden keskeisiä piirteitä, sisäistä monimuotoisuutta sekä vaikutusta kulttuuriin ja yhteiskuntaan*
- *perehtyy ateismin, agnostismin ja humanismin historiaan*
- *ymmärtää, että uskonnottomuus ja uskonnollisuus ovat historiallisesti rakentuneita, monimuotoisia ja muuttuvia ilmiöitä, joilla on vahva kulttuurinen ja yhteiskunnallinen merkitys.*

Keskeiset sisällöt

Uskonnot ja uskonnottomuus

- *keskeisiä uskonnollisten ilmiöiden ymmärtämiseen liittyviä käsitteitä, kuten myytti, pyhä, riitti, symboli ja jumala*
- *kristinuskon ja islamin sekä buddhalaisuuden ja hindulaisuuden historiallinen ja maantieteellinen levinneisyys, jakautuminen ja peruspiirteet; Itä-Aasian katsomusperinteiden yleiset piirteet*
- *ateismi, agnostismi, uskonnottomuus ja sekulaarin humanismin maailmankatsomukselliset perusteet*
- *uskonnon ja uskonnottomuuden näkyminen ja vaikutus arkielämässä, politiikassa ja oikeudenkäytössä: liberaali ja fundamentalistinen uskonnollisuus, tapauskonnollisuus, uudet uskonnolliset liikkeet, sekularisaatio ja julkisen vallan tunnustuksettomuuden periaate*

7.3.6. Tulevaisuus, 2 op (ET6)

Opintojakson moduulit

- Tulevaisuus, 2 op (ET6), valinnainen

Tavoitteet

Tulevaisuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu tulevaisuuden tutkimisen keinoihin ja tehtäviin sekä ymmärtää, että vaikka tulevaisuutta on vaikea ennustaa, siihen voidaan vaikuttaa arvoilla, teoilla ja valinnoilla*
- *hahmottaa erilaisia suhtautumistapoja teknologian kehitykseen ja osaa arvioida, miten tekninen muutos vaikuttaa yhteiskuntaan, kulttuuriin ja ympäristöön*
- *omaksuu valmiuksia, niin asenteita, tietoja kuin tunnetaitojakin, kestävän tulevaisuuden rakentamiseen ja ymmärtää ilmastonmuutoksen vaikutuksia sekä sen torjumisen keinoja ja niiden esteitä*
- *osaa arvioida tieteellis-teknologisen vallankumouksen vaikutusta nykyaikaisiin yhteiskuntiin, maailmankatsomuksiin ja omaan elämänkatsomukseensa*
- *ymmärtää utopioiden ja dystopioiden merkityksen historiallisten, ajankohtaisten ja tulevaisuuden kysymysten heijastajina.*

Keskeiset sisällöt

Tulevaisuus

- *tulevaisuuden tutkimus, heikot ja vahvat signaalit, tulevaisuustyö; mahdollisia, todennäköisiä ja toivottavia tulevaisuuden skenaarioita*
- *tieteellis-teknologinen vallankumous ja teknologian kehittyminen, erityisesti digitalisaatio, koneoppiminen, tekoäly ja robotiikka, sekä niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kulttuuriin*

- *tieteellis-teknologinen vallankumous ja teknologian kehittyminen, erityisesti digitalisaatio, koneoppiminen, tekoäly ja robotiikka, sekä niiden vaikutus yhteiskuntaan ja kulttuuriin*

- *yhteiskunnan, talouden rakenteiden ja työn muutos: esimerkiksi robotiikka, eriarvoistuminen, muutokset työn ja varallisuuden jaossa*
- *globaalisti vaikuttavat ekologiset muutokset: ilmastonmuutos, massasukupuutot, diversiteetin heikkeneminen, kansainvaellukset*
- *yksilön valinnat ja yhteistyö paremman tulevaisuuden puolesta; tekninen kehitys hyvän elämän mahdollistajana*
- *erilaisia fiktiivisiä tulevaisuuden kertomuksia ja niiden kritiikkejä, dystopiat ja utopiat*

7.4. Filosofia (FI)

Oppiaineen tehtävä

Filosofia tarkastelee koko todellisuutta ja eri tapoja hahmottaa sitä. Sen kysymyksenasettelujen tunteminen luo pohjan maailmaa, yhteiskuntaa ja ihmistä koskevien käsitysten ymmärtämiselle ja niiden järkiperäiselle arvioinnille. Filosofisen ajattelun opiskeleminen harjaannuttaa punnitsemaan kriittisesti erilaisten käsitysten perusteluja.

Kriittisen ja perusteita etsivän luonteensa ansiosta filosofia auttaa jäsentämään nykypäivän informaatiotulvaa sekä erottamaan tosiasiaväitteet mielipiteistä. Näin filosofian opiskelu edistää opiskelijan yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia. Argumentaation ja pätevän päättelyn opiskelu kehittävät kykyä ymmärtää ja ilmaista mutkikkaitakin ajatuskulkuja.

Perinteisesti filosofiaa on kutsuttu kaikkien tieteiden äidiksi. Siksi sen luonteeseen kuuluu jo lähtökohtaisesti eri tiedonalojen integraatio, joka tukee laajojen käsitteellisten kokonaisuuksien ja yhteyksien hahmottamista. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset rakentuvat ja eroavat toisistaan. Tämä tukee eri tieteiden omaksumista, mikä helpottaa lukiolaisen siirtymistä jatko-opintoihin. Filosofian tuntemus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä.

Filosofian opiskelu vahvistaa opiskelijan käsitystä omasta identiteetistään. Se harjaannuttaa eettiseen pohdintaan ja auttaa ymmärtämään, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Filosofia kehittää arvostelukykyä sekä edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Tämä tukee opiskelijan yksilöllisten näkemysten muodostamista ja kykyä osallistua järkiperäiseen keskusteluun. Koska filosofisiin kysymyksiin on harvoin yksinkertaisia vastauksia, opiskelija oppii muodostamaan ja perustelemaan omia käsityksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Monimutkaisten kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijan luottamusta omiin ajattelutaitoihinsa. Oppiaineen luonteeseen sopivat keskustelevat ja dialogiset työtavat.

Laaja-alainen osaaminen

Filosofian opiskelu tukee monipuolisesti opiskelijan ***vuorovaikutusosaamista sekä*** *kasvua sivistyneeksi, vastuulliseksi ja yhdenvertaisuutta kunnioittavaksi kansalaiseksi. Oppiaine korostaa dialogisuutta ja hyvää argumentaatiota, mikä edistää opiskelijan sitoutumista kestäviin ajattelu- ja elämäntapoihin sekä oikeudenmukaisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Filosofia yhdistelee tiedonaloja sekä tukee eri tieteiden omaksumista ja elinikäistä oppimista. Sen opiskelu kehittää kielellistä ilmaisua, analyyttista ajattelua ja loogista päättelykykyä.*

Filosofiassa ongelmia jäsennetään käsitteellisesti ja dialogisesti. Siksi siinä korostuvat täsmällinen ja käsitteiden merkityksiä avaava kielenkäyttö sekä kielitietoisuus. Vaikka filosofia hyödyntää oman traditionsa ja muiden tieteenalojen termistöä, sen tavoitteena on selkeä ja ymmärrettävä kieli. Filosofian argumentatiivinen luonne kehittää ilmaisua, jossa painottuvat johdonmukaiset perustelut ja eri näkökulmien huomioiminen.

Hyvää elämää ja yhteiskuntaa koskevat pohdinnat kuuluvat perinteisesti filosofian ytimeen. Filosofian opiskelu tukee hyvinvointiosaamista kehittämällä opiskelijan ymmärrystä itsestään, ajattelustaan ja suhteestaan muihin. Ymmärryksen kasvu liittyy ihmisen kasvuun kokonaisuutena ja ohjaa hyveisiin ja hyvinvointiin. Filosofian keskusteleva ja hyvää argumentaatiota korostava opiskelutapa tukee opiskelijoiden yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutustaitoja sekä opettaa erilaisten näkemysten arvostamista. Samalla kannustetaan opiskelijaa sitoutumaan kestäviin ajattelu- ja elämäntapoihin sekä oikeudenmukaisiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Filosofia kehittää epävarmuuden sietokykyä ja valmiutta toimia myös tilanteissa, joissa käytettävissä oleva informaatio on rajallista.

*Filosofiaan kuuluu perinteisesti **monitieteistä ja luovaa osaamista** vahvistava, eri tiedonaloja integroiva lähestymistapa. Sen opiskelu rakentaa luontevasti siltoja eri tieteenalojen välille. Filosofia auttaa omaksumaan erilaisia tiedonhankintatapoja sekä yhdistämään eri tieteiden tuloksia, mikä helpottaa laajojen kokonaisuuksien hahmottamista. Filosofisen ajattelun vahva johdonmukaisuuden vaatimus kehittää kykyä ymmärtää erilaisten argumenttien perusteita ja erottaa tosiasiaväitteet mielipiteistä. Kyseenalaistavana ja perusteita etsivänä oppiaineena filosofia rohkaisee luovaan ja itsenäiseen ajatteluun.*

***Yhteiskunnallisen osaamisen** osalta filosofian opetuksessa sitoudutaan järkiperäiseen eettiseen ajatteluun, joka perustuu demokratian, ihmisoikeuksien ja kestävän tulevaisuuden kunnioittamiseen. Oikeudenmukaisen yhteiskunnan ja aktiivisen kansalaisuuden ihanteet ovat paitsi tarkastelun kohteita myös tavoitteita, joihin opetus pyrkii kasvattamaan. Filosofia kehittää luovan, kriittisen ja itsenäisen ajattelun kykyä, joka vahvistaa valmiuksia jatko-opintoihin, mielekkääseen urasuunnitteluun ja tulevaisuuden työelämän muutoksiin.*

*Etiikka on filosofian perinteinen osa-alue ja siksi keskeinen osa filosofian opiskelua. Filosofia opettaa arvojen, normien ja merkitysten käsitteellistä jäsentämistä. **Eettinen** pohdinta kattaa niin yksilöä, yhteiskuntaa kuin ympäristöä koskevat kysymykset. Oppiaineen kriittinen perinne ohjaa opiskelijaa itsenäiseen ajatteluun ja kannustaa sitoutumaan moraalisesti kestävään toimintaan. Filosofian opiskelu auttaa hahmottamaan moniulotteisia ongelmia ja luomaan niistä kokonaisjäsennystä. Ymmärrys sosiaalisten ja ekologisten globaalien ongelmien luonteesta rohkaisee toimimaan niiden korjaamiseksi ja toteuttaa **ympäristöosaamisen** tavoitteita.*

***Gloabaali- ja kulttuuriosaamisen** näkökulmasta filosofian opiskelu avartaa ajattelua ja auttaa ymmärtämään, että on olemassa erilaisia tapoja hahmottaa todellisuutta. Se kehittää herkkyyttä havaita yhtäläisyyksiä ja eroja maailman ilmiöissä. Filosofian osa-alueista erityisesti etiikka ja yhteiskuntafilosofia tarkastelevat ihmisten ja kulttuurien monimuotoisuutta sekä kannustavat ennakkoluulottomaan suhtautumiseen erilaisiin elämänilmiöihin. Filosofiset ajatuskokeet johdattavat hahmottelemaan mahdollisia tulevaisuuden kehityskulkuja.*

Tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- *osaa hahmottaa filosofisia ongelmia sekä niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin kysymyksiin sovellettuina*

- *osaa käsitteellisesti eritellä, jäsentää ja arvioida informaatiota, erityisesti erilaisia väitteitä, niiden merkityksiä ja perusteluja*
- *hallitsee johdonmukaisen argumentaation perustaidot, mikä auttaa kehittämään omaa ajattelua, arvioimaan sitä kriittisesti sekä pohtimaan sen rajoja eri tieteenaloilla ja arkielämässä*
- *kykenee arvioimaan moraalisia ongelmia ja niiden mahdollisia ratkaisuja sekä sitoutumaan eettisiin periaatteisiin*
- *oppii pohtimaan ja jäsentämään käsitteellisesti laajoja kokonaisuuksia sekä ajattelemaan ja toimimaan arvostelukykyisesti niin eettisissä kysymyksissä kuin muillakin elämänalueilla myös informaation ollessa epävarmaa tai ristiriitaista*
- *kehittää kykyään ilmaista näkemyksiään järkiperäisesti perustellen.*

Osaamisen arviointi

Arviointi kohdistuu keskeisten filosofisten kysymysten ymmärtämiseen, ajattelun taitojen ja käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista ja arvioida filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä hahmottaa ja täsmentää informaatiota käsitteellisesti sekä eritellä ja pohtia sitä kriittisesti. Lisäksi arvioidaan taitoa tunnistaa arkielämässä ja tieteessä filosofisia ongelmia ja muotoilla niitä käsitteellisesti.

Arvioinnissa otetaan huomioon filosofisiin kysymyksiin esitettyjen ratkaisujen tuntemus sekä taito esittää johdonmukaisia argumentteja kirjallisesti, suullisesti ja vuorovaikutteisesti.

Arviointi tukee ja kehittää opiskelijan kykyä reflektoida omaa ajatteluaan ja rohkaisee häntä oman opiskelunsa suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Opintojaksojen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan moduulikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

Opintojaksot

7.4.1. Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1)

Opintojakson moduulit

- Johdatus filosofiseen ajatteluun, 2 op (FI1), Pakollinen

Tavoitteet

Johdatus filosofiseen ajatteluun

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *muodostaa käsityksen filosofian luonteesta ja menetelmistä tutustumalla filosofisiin ongelmiin ja niiden mahdollisiin ratkaisuihin*
- *oppii arvioimaan väitteiden totuutta sekä harjaantuu esittämään ja vaatimaan erilaisille väitteille perusteluja, hahmottamaan perustelujen rakennetta sekä arvioimaan niiden pätevyyttä*
- *tuntee ja oppii erilaisten vuorovaikutteisten harjoitusten ja keskustelujen kautta soveltamaan filosofian työtapoja, kuten oletusten kyseenalaistamista, käsitteiden luokittelua ja määrittelemistä sekä ajatuskokeiden ja vastaesimerkkien käyttöä*
- *perehtyy joihinkin keskeisiin filosofisiin kysymyksiin ja niihin liittyviin käsitteellisiin erotteluihin*
- *osaa eritellä ja arvioida kriittisesti erilaisia tiedollisia uskomuksia ja tutustuu tietämiseen joissain lukion oppiaineissa.*

Keskeiset sisällöt

Johdatus filosofiseen ajatteluun

- *mitä filosofia on, filosofinen kysymyksenasettelu sekä ajattelu filosofian perinteessä ja ajankohtaisissa aiheissa*
- *johdonmukaisen argumentaation ja pätevän päättelyn perusteet sekä niiden harjoitteleminen suullisesti ja kirjallisesti, muun muassa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin sovellettuna*
- *keskeisiä filosofisia peruskysymyksiä ja -erotteluja: henki ja aine, vapaus ja välttämättömyys, käsitteellinen ja empiirinen, objektiivinen ja subjektiivinen*
- *tiedon ja informaation, arkitiedon ja tieteellisen tiedon sekä tieteen ja pseudotieteen ero*
- *tiedon ja argumentaation luonne eri tiedonaloilla: miten väitteitä muodostetaan, koetellaan ja perustellaan joissain lukion oppiaineissa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Filosofian opiskelu kehittää opiskelijan vuorovaikutusosaamista. Ensimmäisestä opintojaksosta alkaen filosofian opiskelussa kehittyy opiskelijan kielellinen ilmaisu, analyyttinen ajattelu ja looginen päättelykyky. Täsmällinen ja käsitteiden merkityksiä avaava kielenkäyttö sekä kielitietoisuus, samoin kuin vahva johdonmukaisuuden vaatimus auttaa opiskelijaa ajattelutaitojen kehittyessä omaksumaan erilaisia tiedonhankintatapoja ja luomaan yhteyksiä eri tieteenalojen välille. Filosofia rohkaisee opiskelijaa luovaan ja itsenäiseen ajatteluun, sekä auttaa ymmärtämään erilaisia tapoja hahmottaa todellisuutta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Filosofisen ajattelun ja sen eri perinteiden opiskelu rakentaa yhteyksiä eri tieteenalojen välille. Kyseenalaistavana ja perusteita etsivänä filosofia antaa rakennusaineita yksilön luovaan ja itsenäiseen ajatteluun.

Hyvinvointiosaaminen

Filosofian opiskelu kehittää kehittää yksilön ymmärrystä itsestään ja ajattelustaan, ja tukee opiskelijan kokonaiskasvua ihmisenä. Todellisuuden ja siihen liittyvien asioiden monimuotoisuuden ymmärtäminen kasvattaa epävarmuuden sekä keskeneräisyyden sietokykyä, ja tukee opiskelijan valmiutta toimia monimuotoisessa maailmassa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksossa tutustutaan filosofia - tieteeseen ja sen menetelmiin. Opetellaan soveltamaan erilaisia filosofian työtapoja, harjoitellaan argumentoinnin ja pätevän päättelyn perustaitoja. Opintojakson aikana tutustutaan filosofia -tieteen joihinkin peruskysymyksiin. Opiskellaan sekä ajattelun taitoja että tietoja siitä, mitä filosofiassa on ajateltu keskeisistä peruskysymyksistä.

7.4.2. Etiikka, 2 op (FI2)

Opintojakson moduulit

- Etiikka, 2 op (FI2), Pakollinen

Tavoitteet

Etiikka

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *perehtyy filosofisen etiikan keskeisiin käsitteisiin, kysymyksiin ja teorioihin*
- *osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta sekä hahmottaa normatiivisten ja kuvailevien väitteiden eron*
- *osaa esittää suullisesti ja kirjallisesti johdonmukaisia eettisiä argumentteja sekä perustella moraalin velvoittavuutta*
- *oppii jäsentämään oman elämänsä merkityksellisyyttä ja elämänvalintojaan filosofisen käsitteistön avulla*
- *osaa eritellä ja arvioida toimintaa eettisesti sekä kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja arvioitaan filosofisen etiikan välinein*
- *osaa soveltaa etiikkaa yhteiskuntaa ja ympäristöä koskeviin kysymyksiin.*

Keskeiset sisällöt

Etiikka

- *moraalin luonne normijärjestelmänä; moraalin, lakien ja tapojen ero; moraalinen objektivismi, relativismi, subjektivismi*
- *moraalia tarkasteleva normatiivinen ja soveltava etiikka; hyveet, seuraukset, oikeudet ja velvollisuudet*
- *filosofisia teorioita elämän hyvyydestä ja merkityksellisyydestä sekä hyvästä elämäntavasta*
- *etiikka ja yksilön moraaliset ratkaisut: ihmissuhteet ja elämänvalinnat*
- *ympäristöä ja luontoa koskevia eettisiä kysymyksiä, kuten ilmastonmuutos ja eläinten oikeudet*
- *etiikka ja yhteiskunta: ihmis- ja perusoikeudet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Hyvää elämää ja oikeaa ja väärää koskevat pohdinnat ovat etiikan kurssin keskeisintä sisältöä. Etiikan opiskelu kasvattaa opiskelijan ymmärrystä omasta ajattelustaan, omista valinnoistaan ja omasta suhteesta muihin. Näin opiskelija omaksuu hyvinvointiaan tukevia sekä iloa ja onnellisuutta tuottavia toimintatapoja. Opiskelija pohtii elämänfilosofisia kysymyksiä ja tutustuu erilaisiin elämänfilosofioihin.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii kuuntelemaan, kunnioittamaan ja ennakoimaan toisten näkemyksiä, sekä oppii ennakoimaan ja selittämään näiden näkemysten ilmaisuja.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija saa valmiuksia arvioida ja suunnitella toimintaansa eettisyyden ja vastuullisuuden lähtökohdista. Oman toiminnan eettisyyden pohdinta lisää kykyä ottaa vastuuta ympäristön kestävästä kehittämisestä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija ymmärtää erilaisia todellisuuden hahmottamisen tapoja, tarkastelee niiden monimuotoisuutta ja kasvaa suhtautumaan ennakkoluulottomasti erilaisiin elämänilmiöihin ja erilaisiin tapoihin hahmottaa elämää.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Etiikan kurssilla tutustutaan filosofiseen eettiseen ajatteluun. Kurssilla harjoitellaan yleisten moraaliongelmien ja erityisesti omien moraalisten ongelmien ratkaisuja ja niiden ratkaisujen perustelua filosofisen etiikan välinein. Harjoitellaan eettistä keskustelua, kriittistä suhtautumista ja suvaitsevaisuutta sekä omiin että toisten eettisiin näkökantoihin. Tutustutaan filosofian teorioihin hyvästä elämästä, ja pohditaan elämänfilosofisten kysymysten eri ratkaisuja.

7.4.3. Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3)

Opintojakson moduulit

- Yhteiskuntafilosofia, 2 op (FI3), valinnainen

Tavoitteet

Yhteiskuntafilosofia

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *perehtyy joihinkin yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin*
- *oppii erittelemään oikeudenmukaisuutta, vapautta, tasa-arvoa ja vallankäyttöä yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toiminnassa*
- *pystyy arvioimaan filosofisesti yhteiskunnan rakennetta ja sen oikeutusta*
- *osaa soveltaa oppimaansa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin*
- *ymmärtää oikeuksien merkityksen yhteiskunnan perustana.*

Keskeiset sisällöt

Yhteiskuntafilosofia

- *yhteiskuntajärjestyksen oikeuttaminen, yhteiskuntasopimusteoriat*
- *vallan, vapauden, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden eri muodot*
- *ihmisoikeudet, kansalaisoikeudet ja oikeusvaltio; demokratia ja yhteisöllisyys yhteiskunnallisina arvoina*
- *poliittiset ihanteet: liberalismi, sosialismi, anarkismi, konservatismi, nationalismi; yhteiskunnalliset utopiat ja dystopiat*
- *hyvinvoinnin ja talouden suhde; tulo-, varallisuus- ja hyvinvointierojen oikeuttaminen; hyvinvointivaltio*
- *ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä: ympäristöongelmat, kulttuurien kohtaaminen, teknologian ja tekoälyn vaikutukset, sukupuoli ja valta, eriarvoistavien rakenteiden tunnistaminen ja kritiikki*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskuntafilosofiassa opiskelija kehittää omaa yhteiskunnallista osaamistaan harjoittelemalla omia vaikuttamis- ja osallistumiskeinojaan. Opiskelija oppii ymmärtämään demokraatisen, oikeudenmukaisen ja tasa-arvoon sekä yhdenvertaisuuteen perustuvan yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja rakenteita. Opiskelija omaksuu aktiivisen kansalaisuuden ja toimijuuden taitoja, ja motivoituu toimimaan sekä oman että yhteisön hyvän tulevaisuuden rakentamiseksi.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii käymään yhteiskunnallista keskustelua, arvostamaan ja suvaitsemaan erilaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä ja niiden ilmaisemista.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija tutustuu yhteiskunnallisiin, kulttuurisiin ja globaaleihin keinoihin, joiden avulla voi edistää yhteisöjen ja ekosysteemien hyvinvointia. Opiskelija saa mahdollisuuden toimia ja oppia yhdessä, sekä löytää tapoja kohdata muuttuvan maailman epävarmuutta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Yhteiskuntafilosofian opiskelu avartaa ajattelua ja auttaa ymmärtämään erilaisia yhteiskunnallisen todellisuuden hahmottamisen tapoja. Opiskelija harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta. Kuten etiikkakin, myös yhteiskuntafilosofia tarkastelee ihmisten ja kulttuurien monimuotoisuutta ja kannustaa ennakkoluulottomaan suhtautumiseen erilaisiin elämänilmiöihin.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Yhteiskuntafilosofiassa tarkastellaan monia yhteiskuntaa ja ympäristöä koskevia keskeisiä kysymyksiä, kuten demokratia, ihmisoikeudet, globalisaatio, kestävä kehitys ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Yhteiskuntafilosofian opinnot kehittävät opiskelijan kykyä reflektoida näitä kysymyksiä ja kehittää itseään aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnallisena toimijana. Opiskelija ymmärtää oman työn merkityksen hyvän tulevaisuuden rakentajana.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Yhteiskuntafilosofian opiskelu perehdyttää yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin. Pohditaan yhteiskunnallisia jännitteitä ja ristiriitoja ja tarkastellaan niiden erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. Opintojakson aikana käsitellään erilaisia ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä.

7.4.4. Totuus, 2 op (FI4)

Opintojakson moduulit

- Totuus, 2 op (FI4), valinnainen

Tavoitteet

Totuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa erottaa mielipiteet tosiasiaväittämistä ja ymmärtää tarpeen perustella tosiasiaväittämät*
- *ymmärtää kielen ja merkitysten roolin todellisuuden hahmottamisessa*
- *osaa eritellä ja arvioida filosofisia teorioita totuudesta, tiedosta, todellisuuden luonteesta ja tieteestä*
- *osaa jäsentää ja eritellä tieteellisen tutkimuksen, päättelyn ja selittämisen luonnetta*
- *osaa arvioida havainnon ja tiedon sekä tieteellisten teorioiden suhdetta totuuteen*
- *oppii arvioimaan tilanteita, joissa eri tutkimukset antavat erilaisia tuloksia ja toimintavaihtoehtoja.*

Keskeiset sisällöt

Totuus

- *kieli, merkitys ja totuus*
- *totuuden luonne ja totuusteoriat; totuuden lähestyminen; välttämätön ja kontingentti totuus*
- *todellisuuden ja tietoisuuden luonne; realismi ja antirealismi*
- *tiedon lähteet, tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen, tiedon suhde varmuuteen*
- *tieteellisen tutkimuksen luonne ja menetelmiä sekä tieteellinen päättely; tieteen etiikka*
- *tieteen menetelmien ja teorioiden luotettavuus ja suhde todellisuuteen*
- *selittäminen, ennustaminen, ymmärtäminen ja tulkinta erilaisissa tieteissä*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Filosofisen ajattelun johdonmukaisuuden vaatimus kehittää opiskelijan kykyä ymmärtää, miten erilaista argumentaatiota voi ja pitää perustella. Tärkeää on erottaa tosiasiaväitteet mielipiteistä ja uskomuksista. Kriittisen kyseenalaistavana ja tietämisen perusteita etsivänä tieteenalana filosofia rohkaisee luovaan ja itsenäiseen ajatteluun. Näin opiskelija vahvistaa omaa sillanrakennuskykyään eri tieteiden välillä.

Vuorovaikutusosaaminen

Filisofian opiskelu kehittää kielellistä ilmaisua, rationaalista analyyttistä ajattelua, sen ajattelun täsmällistä ilmaisemista ja loogista päättelykykyä. Tämä tukee eri tieteiden omaksumista ja vahvistaa elinikäistä oppimiskykyä. Tämä kaikki kehittää opiskelijan valmiutta keskustella erilaisista tieteisiin liittyvistä asioista ja rakentaa yhteyksiä eri tieteiden välille.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Filosofian kriittinen perinne ohjaa opiskelijan ajattelemaan itsenäisesti ja moraalisesti kestävällä tavalla. Moniuloitteisten ongelmien hahmottaminen, ja kokonaisnäkemyksen luominen niistä rohkaisee toimimaan eettisesti vastuullisena ja kykenevänä ympäristöosaajana sekä arkielämässä yhteisön osana että tieteellisen tutkimuksen toteuttajana.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso FI4 keskittyy kieleen, totuuteen, tietämiseen, tieteelliseen tutkimukseen, ja kaikkien näiden suhteeseen todellisuuteen. Opintojakso syventää ontologian (käsitys olevasta) ja tietoteorian osaamista, ja niiden soveltamista sekä arkielämässä että tieteellisessä työskentelyssä.

7.4.5. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (FI5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- filosofian kurssien keskeisten sisältöjen hallinta
- valmistautuminen yo-tutkinnon filosofian ainereaalikokeen suorittamiseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kerrataan filosofisen ajattelun käsitteet, teoriat ja työskentelymenetelmät
- Kerrataan etiikan, yhteiskuntafilosofian ja totuuden kysymyksien pohtimiseen liittyvä keskeinen tietoaines
- Harjoitellaan erilaisia filosofian reaalikokeen tehtävätyyppejä
- Syvennetään johdonmukaista, loogisesti etenevää ja reflektoivaa kirjoitusotetta

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pohditaan keskustelemalla erilaisten filosofian ainereaalin tehtävien vastausten rakentamista. Harjoitellaan aikaisempien ainereaalikokeiden tehtävien avulla. Keskustelun avulla pyritään nostamaan esiin erilaiset näkökulmat.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opetellaan rakentamaan vastauksia kurssi- ja oppiainerajat ylittäviin tehtäviin. Harjoitellaan käyttämään luovia filosofian kysymysten ratkaisemisen työkaluja, kuten ajatuskokeita ja tutkimussuunnitelmia sekä kaikkia rationaalisen ja loogisen argumentaation keinoja.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija vahvistaa omaa osaamistaan filosofisten kysymysten pohtijana ja näin saa itseluottamusta valmistautua yo-kokeeseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tavoitteena on kerrata filosofian opintojaksojen keskeisiä sisältöjä, ja siten vahvistaa opiskelijan perustaitoja filosofian ongelmien pohtimiseen ja perusteltujen näkökulmien esittämiseen filosofian eri osa-alueiden kysymyksenasetteluissa.

Tavoitteena on myös auttaa opiskelijaa valmistautumaan ainereaalin filosofian ylioppilaskirjoituksiin harjoittelemalla erilaisia tehtävätyyppejä, ja tutustumalla aikaisempien filosofian ainereaalikokeiden tehtäväantoihin. Tämä tutustuminen painottuu erityisesti filosofian ainereaalikokeisiin vuodesta 2016 eteenpäin, jolloin filosofian ainereaalikoe muuttui kokeen uudistamisen ja digitalisoinnin myötä tehtäväasetteluiltaankin.

7.4.6. Rohkene ajatella - oman filosofisen ajattelun kehittäminen, 2 op (FI6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija syventää aikaisemmin opiskelemiensa opintojaksojen sisältöjä
- Opiskelija parantaa omia itsereflektointitaitojaan ja harjoittelee omaa ajattelua, ja sen ilmaisemista vuorovaikutuksessa toisten kanssa
- Opiskelija harjoittaa kykyä tarkastella erityyppisiä maailmaan ja elämään liittyviä kysymyksiä ja ilmiöitä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Filosofian alkuperäisteksteihin tutustuminen
- Ajankohtaisten filosofisten kysymysten käsittely
- Muiden ajankohtaisten kysymysten (esimerkiksi ilmastonmuutos, globalisaatio, tieteiden kehitys, tekoäly) tarkastelu filosofian näkökulmasta
- Opintojakson aikana on mahdollista tutustua erilaisiin filosofisiin tapahtumiin, esimerkiksi tekemällä vierailun Nuorten filosofia -tapahtumaan.
- Opintojakso on mahdollista suorittaa myös osallistumalla eri korkeakoulujen Avoimen korkeakoulun -kursseihin.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelijan omat osallistumis- ja vaikuttamiskokemukset ja niiden reflektointi kehittää opiskelijan yhteiskunnallista osaamista. Opintojakso vahvistaa opiskelijan kansalaisuuden ja toimijuuden taitoja. Opiskelija motivoituu ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja toimimaan aktiivisena ja aloitteellisena yhteiskunnan jäsenenä, sekä ymmärtää syvemmin oman työn merkityksen hyvän tulevaisuuden rakentamisessa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii kuuntelemaan ja kunnioittamaan toisten näkemyksiä ja niiden ilmaisua. Tämän kautta opiskelija oppii myös paremmin ennakoimaan ja ymmärtämään toisten tunteiden ja näkemyksien erilaisia ilmaisuja.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija rakentaa ja vahvistaa omaa identiteettiään ajattelijana, sekä vahvistaa omaa itsetuntemustaan. Opiskelija voi kehittää omaa epävarmuuden sietokykyään, sinnikkyyttä erilaisten ongelmien ratkaisussa ja vahvistaa luottamusta tulevaisuuteen. Näin opiskelija saa mahdollisuuden oppia toimimaan yksin ja yhdessä erilaisten yhteisöjen ja ekosysteemien hyvinvoinnin parantamiseksi.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystä omasta identiteetistään ja yhteiskunnan moninaisuudesta. Opiskelija oppii arvostamaan, tunnistamaan ja reflektoimaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija oppii enemmän arvioimaan ja suunnittelemaan omaa toimintaansa eettisyyden ja vastuullisuuden lähtökohdista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija tutustuu filosofian eri osa-aluiden tutkijoiden ajatteluun ja tieteellisen työskentelyyn ja rakentaa sitä kautta omia kykyjään esittää ja tuottaa erilaista tietoa ja ajattelua sekä tieteen harjoittamisen että luovan toiminnan, esimerkiksi taiteen, kautta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä. Avoimessa korkeakouluissa suoritetuista opinnoista tulee esittää osallistumistodistus tai muu luotettava selvitys, esimerkiksi oppimispäiväkirja.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson aikana opiskelija kehittää omakohtaista filosofista ajattelua ja etsii tapoja sen ajattelun ilmaisemiseen. Opintojakson tarkka ohjelma suunnitellaan yhteisesti sen mukaan, millaisia asioita opiskelijat haluavat reflektoida omaan ja toisten ajatteluun. Opintojaksolla on mahdollisuus tutustua esiin nouseviin ajankohtaisiin ilmiöihin. Opintojakso voi sisältää vierailuja erilaisiin filosofisiin tapahtumiin, esimerkiksi vuosittaiseen Nuorten filosofia tapahtumaan tai johonkin nuorten väittelykilpailuun osallistujina tai yleisönä.

7.5. Fysiikka (FY)

Oppiaineen tehtävä

Fysiikan opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään fysiikan merkityksen jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opetuksessa perehdytään oppiaineen ja sen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opiskelijan luonnontieteellinen lukutaito kehittyy, mikä auttaa opiskelijaa arvioimaan kriittisesti erilaisia arjen valintoja sekä näkökulmia yhteiskunnallisessa keskustelussa. Fysiikan opetus antaa opiskelijalle valmiuksia menestyä jatko-opinnoissa luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla sekä hyödyntää fysiikan osaamistaan työelämässä. Monipuolisilla oppimistilanteilla ja -ympäristöillä edistetään opiskelijoiden mahdollisuuksia oppia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.

Fysiikan opetuksen tuella opiskelijan ymmärrys fysiikan käsitteistä rakentuu ja opiskelija ymmärtää niitä kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella tasolla. Opiskelijan aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat muokkautuvat johdonmukaiseksi käsitykseksi ympäröivästä todellisuudesta opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutuksessa ja fysiikan teorioiden avulla.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat ympäristöstä tehdyt havainnot. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista sekä luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin moduulin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan työturvallisuutta noudattaen.

Laaja-alainen osaaminen

Fysiikan opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Opetus kehittää ***yhteiskunnallista osaamista*** *antamalla opiskelijalle valmiuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttaa yhteiseen päätöksentekoon.*

Opiskelijoiden oma tutkimuksellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita fysiikan opiskeluun. Opiskelija kehittää ***vuorovaikutusosaamistaan*** *ja oppii pitkäjänteisyyttä sekä vastuunottamista omasta työskentelystään monipuolisten työtapojen avulla, esimerkiksi projektioppimisella ja ryhmässä työskentelemällä.*

Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa: fysiikkaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa niin paikallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Opetus ohjaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan ja ympäristöstä, käyttämään fysiikan osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan luonnonvarojen kestävän käytön, ympäristö- ja terveysvaikutusten sekä energiantuotantotapojen kannalta. Fysiikan opetus tukee näin ***eettisyyttä ja ympäristöosaamista****,* ***globaali- ja kulttuuriosaamista*** *sekä* ***hyvinvointiosaamista****.*

Fysiikan opintojen aikana harjoitellaan erilaisten tekstien kirjoittamista, kriittistä tulkitsemista ja analysointia. Monilukutaitoa kehitetään tulkitsemalla ja tuottamalla esimerkiksi kirjoitettua tekstiä, kuvia, videoita, taulukoita, kuvaajia tai kaavoja. ***Monitieteinen ja luova osaaminen*** *saa tukea fysiikan opiskelusta myös tieto- ja viestintäteknologian osalta. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa tiedon etsimiseen, kokeellisten havaintojen keräämiseen, mittaustulosten käsittelyyn ja tulkitsemiseen, tuotosten laatimiseen ja esittämiseen sekä mallintamiseen ja simulointiin.*

Tavoitteet

Fysiikan opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät fysiikan merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, tutkimisen taitoihin sekä fysiikan tietoihin ja niiden käyttämiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Merkitys, arvot ja asenteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa arvioida fysiikan ja teknologian merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle*
- *tunnistaa fysiikan osaamistaan sekä kykenee asettamaan omia tavoitteitaan, kohtaamaan oppimishaasteitaan ja soveltamaan fysiikan opiskelustrategioita*
- *perehtyy fysiikan soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä*

- *saa mahdollisuuksia perehtyä fysiikan sovelluksiin vierailujen, korkeakouluyhteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla*
- *saa riittävät jatko-opintovalmiudet luonnontieteellisille ja fysiikkaa soveltaville aloille*
- *saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon.*

Tutkimisen taidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa*
- *osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi*
- *osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa*
- *tunnistaa virhelähteiden vaikutuksen mittauksiin*
- *osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia.*

Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa käyttää fysiikan keskeisiä käsitteitä johdonmukaisesti ja oikeissa yhteyksissä*
- *jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla*
- *osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia fysiikalle ominaisilla tavoilla*
- *ymmärtää fysiikan ilmiöitä ja periaatteita teknologisten sovellusten taustalla*
- *osaa muodostaa, tulkita ja arvioida erilaisia malleja sekä käyttää niitä ja simulaatioita ilmiöiden kuvaamiseen ja ennusteiden tekemiseen*
- *osaa käyttää asianmukaisia ohjelmia mallintamisen, laskennallisten ja graafisten ratkaisujen sekä tulosten ilmaisemisen välineenä*
- *osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti fysiikan tietojensa avulla.*

Osaamisen arviointi

Arviointi kohdistuu fysiikan yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa fysiikan osaamisensa tiedostamisessa ja kehittämisessä. Samalla opiskelija harjaantuu itsearviointiin.

Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Fysiikan tietoja ja niiden soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin, kuten selittämällä, graafisesti mallintamalla ja matemaattisia malleja käyttämällä. Erilaisten tuotosten lisäksi arvioidaan opiskelijan työskentelyä, esimerkiksi kysymysten muodostamista, ongelmanratkaisuprosessin kuvaamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon taito työskennellä kokeellisesti, hankkia tietoa ja soveltaa sitä.

Opintojaksot

7.5.1. Energia ja lämpö, 2 op (FY3)

Opintojakson moduulit

- Energia ja lämpö, 2 op (FY3), valinnainen

Tavoitteet

Energia ja lämpö

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ymmärrystään energiasta fysiikan keskeisenä käsitteenä*
- *osaa tutkia aineen termodynaamiseen tilaan ja olomuodon muutoksiin liittyviä ilmiöitä*
- *osaa soveltaa termodynamiikan käsitteitä ja malleja energiantuotannon ratkaisujen tarkastelussa ja kestävän tulevaisuuden rakentamisessa*
- *tunnistaa energiatasapainon ja lämmönsiirtymisen merkityksen ilmastonmuutoksessa.*

Keskeiset sisällöt

Energia ja lämpö

Keskeiset sisällöt

- *voima vuorovaikutuksen voimakkuuden mittana*
- *mekaaninen työ*
- *termodynaaminen systeemi ja tilanmuuttujat*
- *lämpötila, paine ja hydrostaattinen paine*
- *energian säilyminen, sisäenergia, energian siirtyminen ja lämpömäärä*
- *aineen lämpeneminen ja jäähtyminen sekä olomuodon muutokset*
- *lämpölaajeneminen*
- *kaasujen tilanmuutokset ja ideaalikaasun tilanyhtälö*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Energiatuotannon ja lämpölaajenemisen (esim. rakentamisessa) tiedot antavat pohjat ymmärtää yhteiskunnallista keskustelua.

Hyvinvointiosaaminen

Olomuodon muutokset ja ilmankosteus vaikuttavat suuresti ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Rakennusten kosteusongelmat esimerkkinä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Energiantuotannolla on suuri vaikutus ympäröivään luontoon ja ilmastoon mm. polttoprosesseissa vapautuvan hiilidioksidin kautta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

7.5.2. Voima ja liike, 2 op (FY4)

Opintojakson moduulit

- Voima ja liike, 2 op (FY4), valinnainen

Tavoitteet

Voima ja liike

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa tutkia kokeellisesti voimaan ja liikkeeseen liittyviä ilmiöitä*
- *osaa tuottaa ja analysoida graafisia esityksiä mittausaineistosta*
- *ymmärtää säilymislakien merkityksen fysiikassa*
- *tuntee voimaan ja liikkeeseen liittyviä turvallisuusnäkökohtia.*

Keskeiset sisällöt

Voima ja liike

Keskeiset sisällöt

- *tasainen ja tasaisesti kiihtyvä suoraviivainen liike*
- *kappaleiden vuorovaikutus ja voima sekä Newtonin lait*
- *voimien yhteisvaikutus, voimakuvio ja liikeyhtälö*
- *paino ja kitka*
- *liike-energia, potentiaalienergia ja mekaaninen energia*
- *mekaanisen energian säilyminen ja mekaniikan energiaperiaate*
- *liikemäärä, impulssi, liikemäärän säilyminen ja yksiulotteiset törmäykset*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Hyvinvointiosaaminen

Kitka ja newtonin lait ovat merkittäviä liikenneturvallisuuden kannalta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

7.5.3. Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY5)

Opintojakson moduulit

- Jaksollinen liike ja aallot, 2 op (FY5), valinnainen

Tavoitteet

Jaksollinen liike ja aallot

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa mallintaa planetaarista liikettä ympyräliikkeenä*
- *perehtyy värähtely- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä ja ääntä*
- *osaa kuvata jaksollista liikettä fysikaalisilla ja matemaattisilla käsitteillä*
- *osaa mallintaa mekaanista värähtelyä ja ääntä jaksollisena liikkeenä.*

Keskeiset sisällöt

Jaksollinen liike ja aallot

Keskeiset sisällöt

- *momentti ja kappaleen kiertyminen*
- *tasapaino kiertymisen suhteen yksinkertaisissa tilanteissa*
- *tasainen ympyräliike ja normaalikiihtyvyys*
- *gravitaatiolaki ja planetaarinen liike*
- *jaksollinen liike, jaksonaika, taajuus ja amplitudi*
- *harmoninen voima ja värähtelyliike sekä harmonisen voiman potentiaalienergia*
- *mekaanisten aaltojen synty, eteneminen ja heijastuminen*
- *mekaanisten aaltojen diffraktio ja interferenssi sekä seisovat aallot*
- *ääni aaltoliikkeenä, äänen intensiteettitaso, äänen ominaisuudet ja eteneminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Hyvinvointiosaaminen

Musiikki ja melu ovat tärkeitä hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

7.5.4. Sähkö, 2 op (FY6)

Opintojakson moduulit

- Sähkö, 2 op (FY6), valinnainen

Tavoitteet

Sähkö

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa tutkia kokeellisesti sähköön liittyviä ilmiöitä ja tehdä sähköopin perusmittauksia*
- *osaa käyttää kentän ja potentiaalin käsitteitä sähkökentän kuvaamisessa*
- *tuntee sähkölaitteisiin ja sähköenergian siirtoon liittyviä turvallisuusnäkökohtia.*

Keskeiset sisällöt

Sähkö

Keskeiset sisällöt

- *jännite ja sähkövirta tasavirtapiireissä*
- *resistanssi ja Ohmin laki*
- *sähköteho ja Joulen laki*
- *vastusten kytkennät ja Kirchhoffin lait*
- *akut ja akun latauspiiri*
- *Coulombin laki ja homogeeninen sähkökenttä*
- *potentiaalienergia ja potentiaali homogeenisessa sähkökentässä*
- *kondensaattori ja kondensaattorin energia*
- *puolijohteet, diodi ja LED komponentteina virtapiirissä*
- *sähköturvallisuus: sulake, suojausluokitus ja läpilyöntilujuus*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Hyvinvointiosaaminen

Sähkölaitteista riippuvaista maailmaamme ymmärtää paremmin kun osaa sähköopin perusteet .

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

7.5.5. Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY7)

Opintojakson moduulit

- Sähkömagnetismi ja valo, 2 op (FY7), valinnainen

Tavoitteet

Sähkömagnetismi ja valo

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää induktioilmiön keskeisen merkityksen sähkömagnetismissa*
- *ymmärtää sähköenergian tuotannon ja siirron fysikaaliset perusteet ja merkityksen yhteiskunnan toiminnan kannalta*
- *tunnistaa sähkömagneettisen säteilyn lähteitä ja vaikutuksia*
- *ymmärtää valon sähkömagneettisena ilmiönä.*

Keskeiset sisällöt

Sähkömagnetismi ja valo

Keskeiset sisällöt

- *ferromagnetismi ja magneettinen dipoli*
- *magneettinen vuorovaikutus ja magneettikenttä*
- *varatun hiukkasen liike homogeenisessa sähkö- ja magneettikentässä*
- *virtajohtimen magneettikenttä ja kahden virtajohtimen välinen voima*
- *sähkömagneettinen induktio, Lenzin laki ja pyörrevirrat*
- *generaattori, vaihtovirran synty, muuntaja ja energian siirto sähkövirran avulla*
- *sähkömagneettinen säteily ja sen spektri sekä mustan kappaleen säteilyn spektri*
- *valon heijastuminen, taittuminen ja kokonaisheijastuminen*
- *valon interferenssi ja diffraktio*
- *valon polarisaatio kvalitatiivisesti*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnan sähköntuotanto perustuu induktioilmiöön. Sähköverkot ja monenlaiset sähkölaitteet ovat välttämättömiä yhteiskunnan toiminnan kannalta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

7.5.6. Aine, säteily ja kvantittuminen, 2 op (FY8)

Opintojakson moduulit

- Aine, säteily ja kvantittuminen, 2 op (FY8), valinnainen

Tavoitteet

Aine, säteily ja kvantittuminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee ionisoivan säteilyn vaikutukset ja tutustuu säteilyn turvalliseen käyttöön*
- *tutustuu kvanttifysiikkaan perustuvaan maailmankuvaan alkeishiukkasfysiikasta kosmologiaan*
- *ymmärtää kvantittumiseen perustuvan teknologian merkityksen nyky-yhteiskunnassa.*

Keskeiset sisällöt

Aine, säteily ja kvantittuminen

Keskeiset sisällöt

- *energian kvantittuminen aineen ja säteilyn vuorovaikutuksessa*
- *fotoni sähkömagneettisen säteilykentän kvanttina*
- *atomin rakenne, atomin elektronien kvanttitilat ja aaltomekaanisen atomimallin periaate*
- *kvantittumiseen perustuva teknologia: laser ja kvanttirakenteet*
- *atomiytimen rakenne ja muutokset, radioaktiivinen hajoaminen*
- *ydinreaktiot, massan ja energian ekvivalenssi, ytimen sidosenergia*
- *ydinvoima, fissio ja fuusio*
- *hajoamislaki*
- *ionisoivan säteilyn lajit ja biologiset vaikutukset sekä soveltaminen lääketieteessä ja teknologiassa*
- *hiukkasfysiikan standardimalli*
- *maailmankaikkeuden kehitys*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Hyvinvointiosaaminen

Lääketieteen ja tekniikan kuvantamismenelmät ovat laajasti käytössä yhteiskunnassamme. Radioaktiivista säteilyä käytetään mm. syövän hoidossa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Ydinvoimaa voidaan käyttää sekä energiatuotannossa että ydinaseissa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Hiukkasfysiikassa käytettävät laitteistot ovat isoja kansainvälisiä hankkeita joihin osallistuu kymmeniä maita. Fysiikan perustutkimus on hyvin kansainvälistä toimintaa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

7.5.7. Kohti fysiikan ylioppilaskoetta, 2 op (FY9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on syventää ja eheyttää fysiikan pakollisella ja valinnaisilla opintojaksoilla opittua sekä valmentaa fysiikan yo-kokeeseen ja erilaisiin pääsykokeisiin, joissa tarvitaan fysiikan osaamista.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeiset sisällöt: Opintojaksojen FY1-FY7 keskeisimpien sisältöjen kertaus.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.5.8. Kokeellinen fysiikka, 2 op (FY10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija oppii tutkimaan ja hahmottamaan kokeellisesti luonnon perusilmiöitä ja -rakenteita.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tehdään fysiikan pakolliseen ja valinnaisiin opintojaksoihin liittyviä kokeellisia tutkimuksia. Harjoitellaan mittalaitteiden käyttöä ja mittaustulosten analysointia sekä ylioppilaskokeissa käytettäviä sähköisiä sovellusohjelmia. Laaditaan tutkimusraportteja tai työselostuksia. Pyritään tekemään opintoretki.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yritysvierailut ja kokeelliset työt parantavat opiskelijoiden työelämävalmiuksia.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.5.9. Kokeellinen sähköoppi, 2 op (FY11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on, että opiskelija hallitsee sähköopin keskeiset kokeelliset menetelmät.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tehdään sähköoppiin liittyviä kokeellisia töitä, harjoitellaan mittalaitteiden käyttöä sekä tieteellisen raportin laatimista. Pyritään toteuttamaan opintoretki.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yritysvierailut ja kokeelliset työt parantavat opiskelijoiden työelämävalmiuksia.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.5.10. Hiukkasfysiikan tiedeleiri, 2 op (FY12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija syventää tietämystään hiukkasfysiikasta.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tiedeleiri CERNissä, valmentavia hiukkasfysiikan opintoja ja tutkielma ja mahdollinen vierailu yliopistolle. Kurssi toteutetaan yhteistyössä muiden lukioiden kanssa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opinnot Cernissä antavat monipuolisen kuvan kansainvälisen tiedeyhteisön toiminnasta. Hiukkasfysiikassa käytettävät laitteistot ovat isoja kansainvälisiä hankkeita joihin osallistuu kymmeniä maita. Fysiikan perustutkimus on hyvin kansainvälistä toimintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Usean lukion yhteisellä tiedeleirillä ja siihen valmistautuessa tehdään töitä monien ennestään tuntemattomien ihmisten kanssa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.5.11. Fysiikan laskuharjoituksia, 2 op (FY13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on vahvistaa fysiikan opinnoissa tarvittavia laskennallisia valmiuksia.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Fysiikan laskutehtävien harjoittelua. Mahdollisesti opintoretki.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.5.12. Ajankohtaista fysiikasta, 2 op (FY14)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on syventyä joihinkin fysiikan aiheisiin ryhmän opiskelijoiden ja opettajan mielenkiinnon mukaan.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Syventyminen fysiikan joihinkin aiheisiin mittauksia, esitelmiä, laskuharjoituksia ja opintoretkiä tekien.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.5.13. Tähtitiede, 2 op (FY15)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan maailmankaikkeuden rakenteisiin, planeettoihin, tähtien elinkaareen ja galakseihin
- Tehdään havaintoja tähtitaivaan kohteista
- Vieraillaan Lahden ja/tai Artjärven tähtitornilla ja mahdollisesti planetaariossa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- maailmankaikkeuden rakenteet, planeetat, eksoplaneetat, tähtien elinkaari ja galaksit
- tähtitieteen historia, kehitys, nykyaika ja tulevaisuus
- pimeä aine ja pimeä energia
- tähtitaivaan kohteiden havainnointi
- mahdollinen vierailu tähtitornille tai planetaarioon

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.5.14. Kvantti- ja atomifysiikan jatkokurssi, 2 op (FY16)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- laajennetaan käsitystä kvantti- ja atomifysiikasta

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutustutaan suhteellisuusteoriaan yleissivistävästi
- opiskellaan kvanttimekaniikan käsitteitä

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Ydinvoimaa voidaan käyttää sekä energiatuotannossa että ydinaseissa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Hiukkasfysiikassa käytettävät laitteistot ovat isoja kansainvälisiä hankkeita joihin osallistuu kymmeniä maita. Fysiikan perustutkimus on hyvin kansainvälistä toimintaa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.5.15. Fysiikan ja tieteen historia, 2 op (FY17)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- arvioidaan luonnontieteiden kehitystä ja tieteiden tuottamaa todellisuuskuvaa antiikin luonnonfilosofiasta nykypäivän tieteeseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutustutaan tieteen merkkihenkilöiden saavutuksiin alkaen antiikin Kreikasta, päätyen nykyaikaan
- ymmärretään, että valtaosa tieteen edistyksestä on tapahtunut pienin askelin

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opetuksessa opiskelija harjaantuu tuottamaan, yhdistelemään ja soveltamaan tietoa monialaisissa verkostoissa rohkeasti, luovasti ja tulevaisuuteen suunnaten.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.5.16. Fysiikka luonnontieteenä sekä Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta, 2 op (FY1 ja FY2)

Opintojakson moduulit

- Fysiikka luonnontieteenä, 1 op (FY1), Pakollinen
- Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta, 1 op (FY2), Pakollinen

Tavoitteet

Fysiikka luonnontieteenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu fysiikkaan systemaattisena, kokeellisuuteen nojautuvana tieteenä*
- *tutustuu aineen rakenteen ja maailmankaikkeuden mittasuhteisiin*
- *tutustuu fysiikassa käytettäviin tiedonhankintamenetelmiin*

- *osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita*
- *saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa ja sen opiskelua kohtaan.*

Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *perehtyy energiaan fysiikan keskeisenä käsitteenä*
- *tuntee eri energialajeja ja energiantuotantotapoja*
- *osaa vertailla eri energiantuotantotapoihin ja niiden ympäristövaikutuksiin liittyviä suuruusluokkia*
- *saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon kestävän energiatalouden näkökulmasta.*

Keskeiset sisällöt

Fysiikka luonnontieteenä

Keskeiset sisällöt

- *suure ja yksikkö sekä SI-järjestelmä*
- *mittaaminen, tulosten kerääminen, niiden esittäminen graafisesti ja luotettavuuden arviointi*
- *graafinen malli ja lineaarinen malli*
- *yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen suunnitteleminen ja toteutus*

Fysiikka, ympäristö ja yhteiskunta

Keskeiset sisällöt

- *energialajit, energian säilyminen ja muuntuminen*
- *energian tuotanto, teho, hyötysuhde ja energian siirtäminen*
- *energiantuotannon vaikutus ympäristöön ja ilmastonmuutokseen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Pari- ja pienryhmätyöt sekä yhdessä tehtävät kokeelliset mittaukset vahvistavat vuorovaikutusosaamista. Vertaisarvioidut tehtävät kannustavat rakentavaan viestintään ja yhdessä oppimiseen.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Monenlaiset mittaukset antavat mahdollisuuden luovuudelle ja suureiden riippuvuuksien ymmärtämiselle.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Energiantuotannolla on suuri vaikutus ympäröivään luontoon ja ilmastoon mm. polttoprosesseissa vapautuvan hiilidioksidin kautta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Fysiikan tutkimusta tehdään kaikissa maanosissa ja kaikissa kulttuureissa, kansainvälisesti on sovittu mm. käytettävät perussuureet ja yksiköt.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

7.6. Maantiede (GE)

Oppiaineen tehtävä

Maantiede tarkastelee luonnon, ihmisen ja yhteiskunnan ilmiöitä ja vuorovaikutusta. Maantieteen opetuksen tehtävänä on avartaa opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja kehittää valmiuksia ymmärtää maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja niiden ajallista muutosta sekä alueellisia ongelmia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.

Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja näkemyksiä, ottamaan kantaa omassa ympäristössään, lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Opetus harjaannuttaa opiskelijan osallistumis- ja vaikuttamistaitoja sekä tukee opiskelijaa kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutusta sekä tarkastelemaan maailmaa muuttuvana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä.

Maantieteen opetuksessa integroituvat luonnontieteelliset ja humanistis-yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetus antaa opiskelijalle valmiuksia ympäristö- ja ihmisoikeuskysymysten tarkasteluun sekä tukee opiskelijan kasvua sivistyneeksi ja vastuulliseksi kansalaiseksi.

Nuorten elämismaailma sekä opiskelijan arkiset kokemukset ja havainnot ovat maantieteen opetuksen lähtökohta. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä. Tutkiva lähestymistapa ja geomedian käyttö auttavat opiskelijaa syventämään maantieteellistä ajattelua sekä ymmärtämään arkiympäristössä ja paikallisella, alueellisella ja maailmanlaajuisella tasolla tapahtuvia muutoksia. Geomedialla tarkoitetaan maantieteellisiä tiedonhankinta- ja esitystapoja, esimerkiksi karttoja, paikkatietoa, diagrammeja, kuvia, videoita, kirjallisia lähteitä, mediaa ja suullisia esityksiä. Geomedian monipuolinen käyttö tukee opiskelijaa maantieteellisen tiedon hankinnassa, analysoinnissa, tulkinnassa ja visuaalisessa esittämisessä. Ajankohtaisten uutisten käsittely opetuksessa kehittää opiskelijan maailmankuvan rakentumista ja kriittistä ajattelua sekä auttaa häntä ymmärtämään lähiympäristössä ja muualla maailmassa tapahtuvia muutoksia.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä maantieteen tavoitteiden saavuttamisen kanssa.

Maantieteen opetuksessa tuetaan opiskelijan ***hyvinvointi-*** *ja* ***vuorovaikutusosaamisen*** *kehittymistä. Maantieteen opetukselle ominaiset työskentelytavat ovat opiskelijalähtöisiä ja vuorovaikutteisia vaihtelevissa oppimisympäristöissä. Maantieteen opetuksessa korostuvat erityisesti sosiaaliset ja yhteistyötaidot sekä vastuunotto omasta ja muiden työskentelystä. Opiskelija saa ohjausta omien tavoitteiden asettamisessa sekä tukea ja kannustusta oppimisprosessin eri vaiheissa, mikä vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta ja pitkäjänteisyyttä.*

Maantieteen opetus harjaannuttaa opiskelijaa tutkimuksellisuuteen sekä ***monitieteelliseen ja luovaan*** *työskentelyyn. Opetuksessa perehdytään maantieteen ja sitä lähellä olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Geomediataidot vahvistavat opiskelijan monilukutaitoa. Maantieteen opetus motivoi opiskelijaa luonnontieteelliseen*

ja humanistis-yhteiskuntatieteelliseen ajatteluun, tiedonhankintaan sekä tietojen kriittiseen analyysiin.

Maantieteen opetus antaa tietopohjan, jonka avulla opiskelija voi ottaa kantaa moniin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja kykenee kriittisyyteen seuratessaan mediaa. Opetus edistää opiskelijan ymmärrystä kestävän kehityksen merkityksestä aluesuunnittelun lähtökohtana ja antaa opiskelijalle valmiuksia osallistuvaan suunnitteluun. Opetus ohjaa opiskelijaa kestävään tulevaisuuteen ja globaalin vastuun ymmärtämiseen aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä, mikä vahvistaa ***yhteiskunnallista osaamista****.*

Maantieteen opiskelu vahvistaa opiskelijan ***eettisyyttä ja ympäristöosaamista*** *monipuolisesti. Opetus lisää ymmärrystä kulttuurisesta monimuotoisuudesta ja luonnonympäristön merkityksestä. Maantieteen opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva kestävän elämäntavan välttämättömyydestä. Opetus auttaa opiskelijaa soveltamaan maantieteellisiä tietoja ja taitoja omassa arkielämässä, eettisissä pohdinnoissa ja kestävissä kulutusvalinnoissa.*

Maantieteen opetus syventää opiskelijan käsitystä ihmisoikeuksien merkityksestä, yhteiskunnan moninaisuudesta ja alueellisen identiteetin muodostumisesta tukien siten opiskelijan ***globaali- ja kulttuuriosaamisen*** *kehittymistä. Maantieteelle on ominaista tarkastella ajankohtaisia maailmanlaajuisia ilmiöitä ja niiden vuorovaikutussuhteita. Maantiede tukee opiskelijan kansainvälisyysvalmiuksien ja tulevaisuuden taitojen rakentumista sekä kasvua sivistyneeksi ja avarakatseiseksi ihmiseksi.*

Tavoitteet

Maantieteen opetuksessa vahvistetaan opiskelijan maantieteellistä ajattelua, syvennetään ilmiöiden ja prosessien ymmärtämistä sekä kehitetään monipuolisten taitojen hallintaa ja soveltamista. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Maantieteellinen ajattelu

Tavoitteena on, että opiskelija

- *saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan maantieteeseen ja maantieteen tapaan hahmottaa ja tutkia maailmaa*
- *ymmärtää, mikä on ominaista maantieteelle tieteenalana ja mihin maantieteellistä osaamista tarvitaan arkielämässä, opiskelussa ja työelämässä*
- *osaa käyttää maantieteellisiä käsitteitä täsmällisesti ja ilmaista perusteltuja näkemyksiä maantieteelle ominaisella tavalla oikeissa yhteyksissä*
- *syventää maailman karttakuvan ja paikannimistön hallintaansa*
- *osaa tarkastella maailmaa eri lähtökohdista, kuten yksilön, yhteiskunnan ja ympäristön näkökulmista*
- *ymmärtää kestävän elämäntavan välttämättömyyden ja luonnonvaroja säästävän kiertotalouden merkityksen.*

Maantieteelliset ilmiöt ja prosessit

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää luonnonmaantieteellisiä ilmiöitä ja prosesseja*
- *ymmärtää ihmismaantieteellisiä ilmiöitä ja prosesseja*
- *ymmärtää luonnon- ja ihmismaantieteellisten ilmiöiden ja prosessien vuorovaikutuksen.*

Maantieteelliset taidot ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa havainnoida arkiympäristöjä ja tulkita maisemaa*
- *osaa vertailla ja analysoida luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita sekä niissä tapahtuvia muutoksia eri aluetasoilla*
- *osaa havainnoida, kuvata ja analysoida ihmisten hyvinvointia paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti*
- *osaa pohtia ja arvioida mahdollisia ratkaisuja ympäristön muutoksiin ja ihmisen toiminnan aiheuttamiin muutoksiin*
- *ymmärtää, soveltaa ja analysoi maantieteellistä tietoa sekä hyödyntää monipuolisesti geomediaa tiedon hankinnassa, arvioinnissa ja esittämisessä*
- *seuraa ajankohtaisia maailman tapahtumia ja osaa kriittisesti arvioida niihin vaikuttavia tekijöitä sekä mahdollisia seurauksia*
- *tuntee alueiden kehittämisen, osallistumisen ja vaikuttamisen keinoja*
- *saa valmiuksia toimia kantaaottavana ja kestävää tulevaisuutta edistävänä aktiivisena maailmankansalaisena.*

Osaamisen arviointi

Maantieteen yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan moduulikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute ohjaavat opiskelijaa tulemaan tietoiseksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin.

Maantieteen arvioinnin keskeisiä kohteita ovat maantieteellinen ajattelu, maantieteellisten ilmiöiden ja prosessien ymmärtäminen sekä maantieteellisten taitojen osaaminen ja soveltaminen. Opiskelija voi esittää maantieteellistä ajatteluaan ja tietoaan monipuolisin menetelmin. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, arvioida, havainnollistaa ja esittää maantieteellistä tietoa erilaisissa tilanteissa. Maantieteessä keskeisiä arvioitavia taitoja ovat karttojen luku- ja tulkintataito, graafiset esittämistaidot sekä muut geomediataidot. Opiskelija voi osoittaa arvioitavaa osaamista myös kenttätöillä sekä esitelmillä, tutkielmilla ja muilla tuotoksilla.

Opintojaksot

7.6.1. Maailma muutoksessa, 2 op (GE1)

Opintojakson moduulit

- Maailma muutoksessa, 2 op (GE1), Pakollinen

Tavoitteet

Maailma muutoksessa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää maantieteellistä maailmankuvaansa ja osaa käyttää paikannimistöä luontevasti tarkoituksenmukaisissa yhteyksissä*
- *osaa analysoida ympäristön muutosten syitä ja arvioida ympäristön muutosten seurauksia eri alueilla*
- *tuntee keinoja ja osaa selittää, millaisten ratkaisujen avulla ympäristön muutoksia voidaan hillitä tai vaikutuksia lieventää eri alueilla*
- *osaa analysoida ihmiskunnan muutosten syitä ja arvioida muutosten seurauksia eri alueilla*

- *tuntee keinoja ja osaa arvioida, miten ihmistoiminnan aiheuttamiin muutoksiin voidaan vaikuttaa eri alueilla*
- *tuntee kestävän kehityksen sitoumuksia sekä osaa käyttää näitä eettisten perustelujen pohjana*
- *osaa hankkia, analysoida ja esittää asianmukaista ja luotettavaa tietoa alueellisista kysymyksistä geomediaa hyödyntäen*
- *osaa arvioida kriittisesti ajankohtaisia alueellisia uutisia ympäristön tai ihmiskunnan muutoksista eri medioissa.*

Keskeiset sisällöt

Maailma muutoksessa

Maantiede tieteenalana

- *miten maantieteessä tarkastellaan ympäristöä ja maailmaa*
- *miten maantiedettä hyödynnetään työelämässä ja arjessa*
- *alueelliset ajankohtaiset uutiset*

Ympäristön muutoksia ja niiden ratkaisukeinoja

- *ilmastonmuutosten mekanismit*
- *nykyisen ilmastonmuutoksen syitä ja seurauksia*
- *kuivuus, aavikoituminen, myrskyt, tulvat*
- *ympäristön muutoksiin sopeutuminen ja niiden hillintä*

Ihmiskunnan muutoksia

- *väestön kasvun ja vaurastumisen maailmanlaajuiset ympäristövaikutukset*
- *puhtaan veden puute, nälkä*
- *hyvinvoinnin jakautuminen, köyhyys*
- *pakolaisuus*
- *kestävän kehityksen sitoumukset*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kriittinen tarkastelu: mediaseuranta.

Ajankohtaisten ilmiöiden seuraaminen ja niiden kriittinen tarkastelu.

Kestävä kehitys: ilmastomuutos, biotalous (Lahden kaupunki esimerkkinä,

mm. Kujalan jätekeskus), kiertotalous, globaali vastuu (Mm. kehityksen ja hyvinvoinnin jakautuminen)

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Eettinen pohdinta ja kestävät kuluttajavalinnat: ilmastonmuutos ja luonnonvarojen käyttö. **Hyvinvoinnin jakautuminen.** Lisää ymmärrystä luonnonympäristön merkityksestä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijan hyvinvoinnin ja vuorovaikutusosaamisen kehittyminen. Monipuolisten opiskelutaitojen kehittäminen: miten opiskellaan reaaliaineita lukiossa = opiskelutekniikka.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija ymmärtää maantieteen monialaisuuden.

Geomedia: tiedon hankinta ja esittäminen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa nojaudutaan valtakunnallisiin arviontiohjeisiin. Arvioinnin tulee olla monipuolista sisältäen sekä formatiivista että summatiivista näkökulmaa opiskelijan osaamisesta sekä oppimisesta.

Opintojakson alussa arvointiperusteet käydään selkeästi läpi. Opiskelijalle tulee antaa mahdolisuus arvioida omaa lähtötasoaan ja tavoitteitaan. Opintojakson aikana opiskelijalla on mahdollisuus seurata oppimistaan ja tavoitteidensa saavuttamista mm. opintojakson opettajan antaman palauteen avulla.

7.6.2. Sininen planeetta, 2 op (GE2)

Opintojakson moduulit

- Sininen planeetta, 2 op (GE2), valinnainen

Tavoitteet

Sininen planeetta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti luonnonmaantieteen peruskäsitteitä ja paikannimistöä*
- *osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää luonnonmaantieteellistä tietoa geomedian avulla*
- *osaa selittää Maan planetaarisuudesta johtuvia ilmiöitä ja perustella ilmiöiden vaikutuksia luonnon järjestelmiin*
- *osaa kuvata ja analysoida elottoman ja elollisen luonnon alueellisuutta maapallolla*
- *osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä sekä selittää perustellen, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat*
- *osaa analysoida luonnonriskien syitä ja arvioida luonnonriskien seurauksia eri alueilla*
- *osaa selittää ja vertailla esimerkkien avulla, miten luonnonriskien seurauksia voidaan ennakoida tai vaikutuksia lieventää eri alueilla*
- *ymmärtää luonnonmaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten arkielämässä.*

Paikallinen lisäys

- Paikallisten luonnonmaantieteellisten maanmerkkien tarkastelu mahdollisuuksien mukaan retkikohteina: esim. Salpausselkä.

Keskeiset sisällöt

Sininen planeetta

Luonnonmaantieteellinen ajattelu

- *luonnonmaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen*
- *luonnonmaantieteen tietolähteet ja tutkimusmenetelmät*

Ilmakehä ja vesikehä

- *ilmakehän rakenne ja tuulet, muutokset otsonikerroksessa*
- *veden kiertokulku, sateet ja meriveden liikkeet, ENSO ja NAO*
- *sää ja sen ennustaminen*
- *ilmastoalueet*

Kivikehä

- *maapallon rakenne ja kiviaineksen kierto*
- *endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina*
- *endogeeniset ja eksogeeniset ilmiöt riskeinä, keskeiset riskialueet, ennakointi ja niihin varautuminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhtymäkohtia muihin luonnontieteisiin esim. fysiikkaan ja biologiaan.

Geomedian monipuolinen käyttö: mm. tietotekniikan hyödyntäminen, kuvien ja karttojen tulkinta. Syyseuraussuhteiden ymmärtäminen.

Vuorovaikutusosaaminen

Kuten GE01 -kurssi.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa nojaudutaan valtakunnallisiin arviointiohjeisiin. Arvioinnin tulee olla monipuolista sisältäen eri näkökulmia opiskelijan oppimisesta ja osaamisesta.

Opintojakson alussa arviointiperusteet käydään läpi. Opiskelijalle anneaan mahdollisuus pohtia ja arvioida omaa lähtötasoaan (yleensä jo suoritetun GE01 opintojakson pohjalta) sekä tavoitteitaan. Opintojakson aikana opiskelijalla on mahdollisuus seurata oppimisensa ja tavoitteidensa saavuttamista mm. opintojakson opettajan antaman palautteen avulla.

7.6.3. Yhteinen maailma, 2 op (GE3)

Opintojakson moduulit

- Yhteinen maailma, 2 op (GE3), valinnainen

Tavoitteet

Yhteinen maailma

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa käyttää tarkoituksenmukaisesti ihmismaantieteen käsitteitä ja paikannimistöä*
- *tunnistaa kulttuurisia piirteitä ja niiden eroja, arvostaa niiden moninaisuutta sekä ottaa toiminnassaan huomioon ihmisoikeudet*
- *osaa hankkia, analysoida, arvioida ja esittää ihmismaantieteellistä tietoa geomedian avulla*
- *osaa kuvata ja analysoida ihmistoiminnan alueellisia piirteitä sekä ihmisen ja luonnon välisiä riippuvuussuhteita eri aluetasoilla*
- *osaa analysoida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta ihmisen toimintaan sekä vertailla eri alueita*

- *osaa analysoida esimerkkien avulla ihmiskunnan riskien ja ympäristöriskien syitä ja arvioida niiden seurauksia sekä tunnistaa keinoja, miten riskien seurauksia voidaan hillitä tai vaikutuksia lieventää eri alueilla*
- *ymmärtää ihmismaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa, ihmisten arkielämässä ja omassa toiminnassaan.*

Paikallinen lisäys

- Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan paikallisia toimijoita: esim. paikallisten vanhojen teollisuusrakennuksien nykykäyttö

Keskeiset sisällöt

Yhteinen maailma

Ihmismaantieteellinen ajattelu

- *ihmismaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen*
- *ihmismaantieteen tietolähteet ja tutkimusmenetelmät*
- *paikkojen kokeminen ja miellekartat*

Väestö, asutus ja kulttuurit

- *väestörakenne ja väestönmuutokset*
- *asutuksen sijoittuminen, muuttoliikkeet*
- *kulttuurien moninaisuus, alueellinen identiteetti ja ihmisoikeuksien toteutuminen, kuten alkuperäiskansojen asema*

Kaupungit ja kaupungistuminen

- *maankäyttö ja rakennettu ympäristö*
- *kaupunkiympäristön muutokset ja ekokaupungit*

Tuotannon alueelliset piirteet ja luonnonvarojen kestävä käyttö

- *maa-, metsä- ja kalatalous*
- *kaivannaiset, energialähteet*
- *teollisuus*
- *kiertotalous*

Liikkuminen, palvelut ja vuorovaikutus

- *saavutettavuus, liikenneverkot ja matkailu*
- *globalisaatio*
- *innovaatioiden alueellinen leviäminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallisten kysymysten seuraaminen ja analyysi. Globaalin vastuun ymmärtäminen.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kulttuurinen ja alueellinen identiteetti. Väestön rakenne ja muuttoliikkeet. Kaupungistuminen ja maaseutu, Globaali talous. Liikenne ja matkailu (kansainvälistyminen).

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kestävä elämäntapa (Luonnonvarat ja niitten käyttö). Kulutustottumusten eettinen tarkastelu .

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa nojaudutaan valtakunnallisiin arviointiohjeisiin. Arvioinnin tulee olla monipuolista sisältäen näkökulmia opiskelijan osaamisesta ja oppimisesta.

Opintojakson arviointiperusteet käydään läpi opintojakson alussa. Opiskelijalle annetaan mahdollisuus arvioida tavoitteitaan (aiempiin opintoihinsa peilaten). Opintojakson aikana opiskelijalla on mahdollisuus seurata tavoitteidensa saavuttamista mm. opintojakson opettajan antaman palautteen avulla.

7.6.4. Geomedia - tutki, osallistu ja vaikuta, 2 op (GE4)

Opintojakson moduulit

- Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta, 2 op (GE4), valinnainen

Tavoitteet

Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa asettaa maantieteellisiä kysymyksiä ja toteuttaa tutkimuksen tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektin, jossa on paikallinen, alueellinen tai globaali ulottuvuus*
- *ymmärtää ja osaa selittää, miten geomediaa sovelletaan maantieteellisessä tutkimuksessa, omassa arjessa ja yhteiskunnan eri aloilla*
- *osaa hyödyntää paikkatietosovelluksia ja tietää niiden toimintaperiaatteita*
- *osaa havainnoida arkiympäristöjä, tulkita maisemaa ja karttoja sekä kuvata ja selittää luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiötä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita*
- *tuntee ja osaa kuvata aluesuunnittelun tavoitteet ja eri tasot sekä kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä suunnitteluun ja kehittämiseen.*

Paikallinen lisäys

- Mahdollisuuksien mukaan paikallisen toimijoiden hyödyntäminen: esim. kaupunkisuunnittelu.

Keskeiset sisällöt

Geomedia – tutki, osallistu ja vaikuta

Maantieteellinen tutkimus

- *geomedian käyttö tutkimuksessa; kartografian ja paikkatiedon perusteet, kuvat, videot, diagrammit ja taulukot sekä muut alueellisen tiedon lähteet*
- *ongelmien asettaminen, tutkimusaineiston hankinta, käsittely, analysointi, tulkinta, arviointi, havainnollistaminen ja esittäminen*
- *luonnon- ja kulttuurimaisemien tulkinta karttojen, kuvien ja muun geomedian avulla*
- *geomedian käyttö arjessa, työelämässä ja kestävän tulevaisuuden edistämisessä*

Aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet

- *kaavoitus eri aluetasoilla*
- *osallistumisen keinot*

Maantieteellinen tutkielma tai osallistumis- ja vaikuttamisprojekti (opiskelijan valinnan mukaan)

- *näkökulma voi olla aluemaantieteellinen tai ilmiöpohjainen, keskeistä aiheen käsittelyssä on alueellisuus sekä ymmärrys ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta*
- *tutkielma tai muu projekti laaditaan yksin tai ryhmässä*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Aluesuunnittelu: ymmärrys, osallistuminen ,vaikuttaminen. Aktiivinen yhteiskunnan jäsen. Kestävän kehityksen merkityksen ymmärtäminen mm. aluesuunnittelun yhteydessä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Geomedia: tiedon hankinta, analyysi ja esittäminen. Maantieteellisen tutkimuksen vaiheiden ymmärtäminen. Visuaalinen osaaminen: esim. mainokset, kuvat ja kartat. Tulkinta ja tuottaminen.

Vuorovaikutusosaaminen

Mahdolliset projektit. Isommissa projekteissa: pitkäjänteisyys, vastuunotto omasta omasta ja muitten töistä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi nojaa valtakunnallisiin arviointiohjeisiin. Arvioinnin tulee olla monipuolista eri näkökulmia sisältäen.

Opintojakson alussa arviointiperusteet esitellään opiskelijoille. Opiskelijalle annetaan mahdollisuus oman lähtötason arviointiin (aikaisempiin opintoihin peilaten) ja tavoitetason asettamiseen. Opintojakson aikana opiskelijalla on mahdollisuus seurata oppimistaan ja tavoitetason saavuttamistaan mm. opintojakson opettajan antaman palautteen avulla.

7.6.5. Kohti maantieteen ylioppilaskoetta, 2 op (GE5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija osaa lukion maantieteen opintojaksojen keskeiset sisällöt ylioppilaskirjoitusten näkökulmaa korostaen.
- Opiskelija ymmärtää tieteellisen tiedon lisäksi prosessien syyseuraussuhteita ja osaa soveltaa oppimaansa.
- Opiskelijalla on maantieteen ylioppilaskirjoituksiin tarvittavat tietotekniset taidot.
- Opiskelija ymmärtää maantieteen monitieteellisyyden ja osaa ratkaista tehtäviä tätä silmällä pitäen.
- Pohditaan Suomea koskevia ja globaaleja ajankohtaisia aiheita, joista saatetaan kysyä tietoja ylioppilaskirjoituksissa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakson nimi on "kohti ylioppilastutkintoa". Opintojaksossa kerrataan pakollisen GE01 opintojakson lisäksi, syventävien GE02, GE03 ja GE04 opintojaksojen keskeiset sisällöt ylioppilaskirjoitusten näkökulmaa korostaen.
- Käydään läpi maantieteen ylioppilaskirjoitusten rakenne sekä tehtävätyypit.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Etenkin GE01 ja GE03 opintojasojen sisällöt.

Vuorovaikutusosaaminen

Kaikki opintojaksot

Hyvinvointiosaaminen

Kaikki opintojaksot

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Etenkin GE01 ja GE03 opintojaksojen sisällöt.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Etenkin GE01 ja GE03 opintojaksojen sisällöt

Monitieteinen ja luova osaaminen

Etenkin GE01 ja GE04 opintojaksojen sisällöt.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S)

7.6.6. Lahtelaista maantiedettä, 2 op (GE6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija perehtyy Lahden seudun geomorfologiaan , ennen muuta viimeisimmän jääkauden jälkiin ja pinnanmuotoihin.
- Opiskelija ymmärtää Lahden asutuksen, muun rakennuskannan ja toimintojen sijoittumisen sekä luonnonmaantieteellisen että ihmismaantieteellisen näkökulman valossa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa tutustutaan lähinnä Lahden keskustan tuntumassa sijaitseviin geomorfologisiin kohteisiin

- Opintojaksossa pohditaan ihmismaantieteen näkökulmasta Lahden alueen asutusta ja muuta toimintaa.
- Opintojaksossa tehdään havaintoja maastossa sekä laaditaan muutamia projektitöitä kirjallisten lähteitten, haastattelujen, mahdollisten (asiantuntija)vierailujen sekä omien havaintojen pohjaltja.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksossa painottuvat pari-ja ryhmätyöskentelymuodot erilaisissa selvittely- ja pohdintatehtävissä.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan pohtimaan ja tekemään johtopäätöksiä Lahden maankäytöstä. Oivallukset, johon voi usein sitoa oman perheen vaiheita, tuovat sisältöä omien juurien tuntemiseen.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opetustilassa teorian oppimisen ja karttakertauksen (GE04) lisäksi, opintojaksossa sovelletaan opittua ja saadaan uusia näkökulmia ympäristöön maastotunneilla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.6.7. Maantieteen kenttätyöt, 2 op (GE7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija syventää lukio-oppimäärän tietoja maantieteestä.
- Opiskelija oppii maantieteen kenttätutkimustaitoja, jotka ovat hyödyksi sekä ylioppilaskokeisiin valmistautumisessa että hakeutumisessa alan jatko-opintoihin.
- Opiskelija tutustuu maantieteen eri osa-alueiden tutkimusmenetelmiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Luonnonmaantiede ja sen kenttätutkimusmenetelmät.
- Kartografia ja paikkatieto (aineiston kerääminen ja analysointi).
- Ihmisen ja luonnon välisten syyseuraussuhteitten ymmärtäminen luonnonmaantieteen ja kaupunkitutkimuksen keinoin.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijalähtöiset ja vuorovaikutteiset työskentelytavat vaihtelevissa oppimisympäristöissä mm. kenttä- ja haastattelututkimukset. Sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja hyödyntäen.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Ihmisen toiminnan vaikutusten tutkiminen luonnonympäristöissä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksossa hyödynnetään maantieteelle ominaisesti useiden tutkimusalojen tietoja ja menetelmiä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso järjestetään tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan vuosittain tai joka toinen vuosi. Opintojakso toteutetaan yhteistyössä muiden alueen lukioiden sekä Päijät-Hämeen LUMA-keskuksen ja Helsingin yliopiston kanssa.

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.7. Historia (HI)

Oppiaineen tehtävä

Historian opetus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä ja edellytyksiä ymmärtää oman aikansa maailmaa sekä sen muutosprosesseja. Se antaa välineitä nykyisyyden ymmärtämiseen ja avaa näkökulmia tulevaisuuden kehityksen pohtimiseen. Kulttuurien tuntemusta edistävänä oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä sekä tukee opiskelijan kasvua aktiiviseksi ja moninaisuutta ymmärtäväksi yhteiskunnan jäseneksi.

Opetuksen lähtökohtana on historian luonne tieteenalana. Huomiota kiinnitetään historiallisen tiedon rakentumisen perusteisiin ja tiedon luotettavuuden kriittiseen arviointiin sekä ilmiöiden moniperspektiiviseen selittämiseen. Historian opiskelu kehittää kykyä hankkia tietoa, erottaa oleellinen tieto epäolennaisesta ja käsitellä laajoja tietokokonaisuuksia. Erityisenä tarkastelun kohteena ovat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden väliset riippuvuussuhteet sekä historian tiedon tulkinnallisuus ja sen käyttö yhteiskunnassa. Opetuksen tehtävänä on vahvistaa opiskelijan historiallista ajattelua. Historiallinen ajattelu koostuu historiatiedon tulkinnallisen luonteen ymmärtämisestä. Historian peruskäsitteiden, muutoksen ja jatkuvuuden sekä syyn ja seurauksen, hallinta on oleellinen osa historiallista ajattelua. Historialliseen ajatteluun kuuluu myös historian tekstitaitojen hallinta, kuten kyky analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä ja arvioida niiden tuottajien tarkoitusperiä. Historialle ominainen tapa lukea ja tulkita lähteitä antaa valmiuksia arvioida tiedon luotettavuutta myös tämän päivän maailmassa.

Historian opetuksessa tarkastellaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä, ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä kulttuurin, vallankäytön ja talouden vuorovaikutusta. Siinä perehdytään yksilön merkitykseen ja mahdollisuuksiin toimijana nyt ja tulevaisuudessa sekä pohditaan

yksilöiden ja väestöryhmien toiminnan taustatekijöitä ja motiiveja historiallisissa konteksteissaan. Historian opetuksessa opiskelijat myös harjoittelevat historiallista empatiaa eli asettumista menneisyyden ihmisen asemaan kulloisessakin kontekstissa. Tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään menneisyyden ihmisten tekemiä ratkaisuja. Opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä sekä demokratian ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia oman aikamme ja tulevaisuuden haasteiden ratkaisemisessa. Suomen historiaa tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten.

Laaja-alainen osaaminen

Historia tukee opiskelijan oman identiteetin kehittymistä ja kasvua eettiseen toimijuuteen. Se auttaa opiskelijaa kasvamaan sivistyneeksi ja avarakatseiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Historian opetuksen tavoitteet toteutuvat linkittyen laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin.

*Historia vahvistaa opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kehittämällä eettistä ajattelua, myötätuntoa ja valmiuksia ottaa muut ihmiset ja heidän näkökulmansa sekä tarpeensa huomioon. Oppiaine tukee oman identiteetin etsintää, auttaa jäsentämään minäkuvaa sekä edistää omien vahvuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä. Lisäksi se syventää ymmärrystä hyvinvointiyhteiskuntien kehityksestä.*

***Vuorovaikutusosaaminen** näkyy historian opetuksessa oppiaineen tavoitteissa ja työskentelytavoissa. Historialle ominaiset työtavat ovat keskustelevia, opiskelijalähtöisiä ja vuorovaikutteisia. Opinnoissa on olennaista oppia kohtaamaan, ymmärtämään ja hyväksymään erilaisia ajattelu- ja työskentelytapoja. Toisten kuunteleminen ja ymmärtäminen sekä toisten näkemyksiä arvostava argumentaatio edistävät oppimisen lisäksi sosiaalisia ja yhteistyötaitoja, kehittävät myötätuntotaitoja sekä vahvistavat kaikkien osallisuutta ja myönteistä oppimisilmapiiriä.*

*Historian oppiaineen lähtökohtana on oppia hyödyntämään ja arvioimaan kriittisesti erilaisia tietolähteitä ja niiden luotettavuutta sekä ymmärtämään ja arvostamaan tutkitun tiedon merkitystä. Opetuksessa opiskelija harjaantuu tuottamaan, yhdistelemään ja soveltamaan tietoa monialaisissa verkostoissa rohkeasti, luovasti ja tulevaisuuteen suunnaten. Historia vahvistaa monelta osin opiskelijan **monitieteisen ja luovan osaamisen** sekä monilukutaidon kehittymistä. Opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä korkeakoulujen kanssa.*

*Historian opetuksessa korostetaan **yhteiskunnallista osaamista** tukevalla tavalla ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä. Demokratian, aktiivisen kansalaisuuden ja kansainvälisen yhteistyön moninaisia mahdollisuuksia tarkastellaan kestävän tulevaisuuden periaatteiden mukaisesti. Lähdekriittisyyden ja medialukutaidon vahvistaminen ovat oppiaineessa keskeisessä roolissa. Historian opiskelu auttaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi historian yhteiskunnallisesta ja poliittisesta käytöstä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan sitä. Historiatietoisuus antaa pohjaa opiskelijan demokraattiselle osallistumiselle ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiselle.*

*Historian oppiaineessa tarkastellaan yksilön, luonnon ja yhteiskunnan välisten riippuvuussuhteiden muutosta pitkällä aikavälillä. Näitä käsitellään osana kestävää tulevaisuutta **eettisyyden ja ympäristöosaamisen** tavoitteiden mukaisesti. Historia syventää käsitystä siitä, miten yhteiskunnan nykyinen arvopohja on syntynyt, ja antaa valmiuksia moniulotteisten ilmiöiden ymmärtämiseen ja ratkaisemiseen humanistisesta näkökulmasta. Historiallinen empatia vahvistaa opiskelijan kykyä monipuoliseen eettiseen pohdintaan.*

*Kulttuurien ja kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistavana oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä vahvistaen **globaali- ja kulttuuriosaamista**. Historian opetus tukee opiskelijan kasvua moninaisuutta ymmärtäväksi ja kansainvälisyyteen suuntautuneeksi yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi. Historian oppiaineessa korostetaan jokaisen oikeutta omiin kulttuurisiin juuriinsa.*

Tavoitteet

Historian opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät historialliseen ajatteluun: arvoihin, historiallisten ilmiöiden ymmärtämiseen sekä historiallisen tiedon hankkimiseen ja soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Arvot

Tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee historian laaja-alaisuuden ja ymmärtää kulttuurien erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden monimuotoisuutta*
- *saa valmiuksia muodostaa ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, demokratiaa ja kestävää elämäntapaa arvostavan maailmankuvan sekä osaa toimia niitä edistävänä vastuullisena kansalaisena*
- *saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan historiaan ja ymmärrystään sen merkityksellisyydestä.*

Historiallisten ilmiöiden ymmärtäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee Suomen ja maailmanhistorian keskeisimpiä historiallisia prosesseja taustoineen ja seurauksineen sekä osaa arvioida niiden merkitystä ja vuorovaikutussuhdetta*
- *ymmärtää historian monitulkintaisuuden ja historiallisen tiedon rakentumisen periaatteet*
- *ymmärtää nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohtana*
- *osaa analysoida historiallisia ilmiöitä ja arvioida ihmisten toimintaa eri aikoina kunkin ajan omista lähtökohdista*
- *kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historialliseen jatkumoon sekä syventämään historiatietoisuuttaan.*

Historiallisen tiedon hankkiminen ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa etsiä, tulkita ja arvioida lähdekriittisesti erilaisia kirjallisia, tilastollisia ja kuvallisia lähteitä*
- *pystyy rakentamaan menneisyyttä koskevaa tietoa erilaisia tietolähteitä kriittisesti käyttäen*
- *osaa hyödyntää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisessa ja arvioida kriittisesti historian käyttöä yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona sekä muissa yhteyksissä*
- *osaa soveltaa historian osaamistaan yhteiskunnallisten ja taloudellisten haasteiden arvioimiseen ja nähdä niihin liittyviä vaihtoehtoisia ratkaisukeinoja myös tulevaisuudessa.*

Osaamisen arviointi

Historian osaamisen arviointi kohdistuu historian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointipalaute auttaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi oppimisestaan ja työskentelytavoistaan sekä kehittämään omaa osaamistaan. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa osaamistaan.

Historian arvioinnin keskeisiä kohteita ovat historian tiedonalalle ominaisten tietojen ja taitojen hallinta: kyky ymmärtää ajallista kehitystä, syy-yhteyksiä ja seurausvaikutuksia sekä taito hankkia informaatiota erilaisista lähteistä, erotella olennaista ja epäolennaista tietoa sekä arvioida historian ilmiöitä, tulkintoja ja historian tiedon käyttöä kriittisesti.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan taito ymmärtää, soveltaa, analysoida ja yhdistellä historiallista tietoa erilaisissa tilanteissa, kuten taito käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä ja muodostaa tiedoistaan loogisia kokonaisuuksia.

Opintojaksot

7.7.1. Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI 1)

Opintojakson moduulit

- Ihminen, ympäristö ja historia, 2 op (HI1), Pakollinen

Tavoitteet

Ihminen, ympäristö ja historia

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää ja tuottaa historian tiedonalalle ominaista asiatekstiä sekä hallitsee tilastojen lukutaidon*
- *ymmärtää historiallisen tiedon luonteen ja osaa käyttää historiallisia lähteitä sekä arvioida niitä kriittisesti*
- *tuntee eurooppalaisten yhteiskuntien ja globaalin talouden järjestelmän muodostumisen keskeiset prosessit*
- *ymmärtää nykypäivän taloudellisiin, yhteiskunnallisiin ja väestöllisiin ilmiöihin johtaneen kehityksen sekä osaa eritellä siihen vaikuttaneita tekijöitä*
- *osaa analysoida väestön, talouden ja yhteiskuntarakenteiden kehitystä ja riippuvaisuutta ympäristöstä*
- *osaa arvioida kriittisesti teknologian ja informaation muutoksen merkitystä ihmisten elinolojen muokkaajana.*

Paikallinen lisäys

- Opintojakso antaa mahdollisuuden tutkia paikallisesti ihmisen ja ympäristön vuorovaikutusta, esimerkiksi Vesijärven vaiheita eri aikoina.

Keskeiset sisällöt

Ihminen, ympäristö ja historia

Historia tieteenalana

- *historian kehityslinjojen hahmottaminen ja sitominen aikaan*
- *historian tutkimusmenetelmät ja lähteiden käyttö*

Maatalous luomassa pohjaa yhteiskuntien kehitykselle

- *ihminen ympäristön muokkaajana eri aikoina*
- *maanviljely, työnjako ja kulttuurin synty*
- *väestönkasvu, yhteiskuntien ja valtioiden muodostuminen*
- *rahatalouden ja kaupan kehitys*

Maailmankaupan synty ja vuorovaikutuksen lisääntyminen

- *eurooppalaiset tutkivat ja valloittavat maailmaa*
- *kansainvälisen kaupan monipuolistuminen ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön*

Teollistuminen muuttaa ihmisen ja luonnon suhdetta

- *teollistumisen edellytykset ja vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön*
- *väestökehitys ja muuttoliikkeet*

- *jälkiteollinen yhteiskunta ja globaali talous*

Paikallinen lisäys

- Tämän kurssin aikana on mahdollista tutustua esimerkiksi viimeisimmän jääkauden vaikutuksiin ympäristössä. Lahden lähiympäristöä on mahdollisuus hyödyntää myös muussa esihistoriallisen ajan tutkimisessa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Yksi kurssin keskeisistä teemoista on ihmisen toiminta vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Ymmärrys ihmisen toiminnan ja kollektiivisten valintojen vaikutuksesta lähiympäristöön sekä globaaliin elinympäristöön kehittyy kurssin aikana. Tutkimalla ihmisen luonto- ja ympäristösuhdetta historiassa, voi opiskelija kehittää ymmärrystään ja arvostustaan omaa elinympäristöä kohtaan.

Historiallisten esimerkkien kautta voidaan oppia ymmärtämään millaisissa tilanteissa, yhteisöissä ja yhteiskunnissa ihmisen toiminta on ollut ympäristöllisesti ja eettisesti kestävällä pohjalla, ja millaisissa tilanteissa, yhteisöissä ja yhteiskunnissa ympäristöllisen vuorovaikutuksen puute ja epäeettinen toiminta ovat johtaneet haasteisiin ja vaikeuksiin. Samojen kehityskulkujen tunnistaminen nykyaikana helpottuu, kun ymmärrys ihmisen historiallisesta toiminnasta kehittyy.

Ympäristön ja ihmisen vuorovaikutuksen tutkimisessa voidaan hyödyntää paikallista lähiympäristöä, ja tutkia sekä historiallisten luonnon muutosten että ihmisen toiminnan vaikutusta siihen.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Historiallisen tiedon luonteen merkitys tieteellisenä tietona alkaa valottua opiskelijalle historian ensimmäisestä kurssista lähtien. Historiallinen tieto syntyy lähteiden etsinnästä, niiden valinnasta sekä niiden tarjoaman tiedon kriittisestä arvioinnista. Kurssilla voidaan harjoitella tunnistamaan ja valitsemaan historiallisia läheitä, jotka tarjoavat tietoa kulloinkin käsiteltäviin asiakokonaisuuksiin.

Keskeistä on opetella tunnistamaan, millaista tietoa lähteistä voi etsiä ja kuinka niiden tarjoamaa tietoa sekä tiedon luotettavuutta voi kriittisesti arvioida. Monitieteinen osaaminen korostuu esimerkiksi esihistoriallisen ajan sekä historiallisen ajan alun lähteiden tulkinnassa, jossa yhdistyvät arkeologinen tutkimus, luonnontieteelliset metodit sekä historiallinen tutkimus. Historiallisten lähteiden kuten kuvien ja tekstien käsittely on tutkivaa ja toiminnallista oppimista, joka antaa tilaa luovalle osaamiselle.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tavoitteet, joihin opiskelija tiedollisesti ja taidollisesti pyrkii. Opiskelija arvioi kurssin aikana tavoitteiden toteutumista itsearvioinnilla. Opiskelijaa ohjataan formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta parantamaan osaamistaan, ja löytämään omia mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, joka voi näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita tutkimaan historiallista tietoa ja syventymään opintojaksolla käsiteltäviin asiakokonaisuuksiin.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on osa historian pakollisia opintoja. Kurssilla syvennytään ihmisen toimintaan osana ympäristöään ja ympäröiviä yhteiskuntia maailmanhistorian eri aikakausina.

7.7.2. Kansainväliset suhteet, 2 op (HI 2)

Opintojakson moduulit

- Kansainväliset suhteet, 2 op (HI2), Pakollinen

Tavoitteet

Kansainväliset suhteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee kansainvälisen politiikan peruskäsitteistön, toimintatavat ja keskeisimmät kehityslinjat*
- *osaa hyödyntää monipuolisia tietolähteitä ja tunnistaa tiedonvälitykseen liittyvää mielipidevaikuttamista eri aikoina*
- *osaa eritellä aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen merkityksen kansainvälisten suhteiden historiassa sekä pystyy arvioimaan niiden vaikutusta nykypäivään ja tulevaisuuteen*
- *osaa analysoida kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen syitä, vaikutuksia ja ratkaisumahdollisuuksia*
- *seuraa aktiivisesti mediaa ja osaa tarkastella kriittisesti kansainvälisiä kysymyksiä*
- *osaa eritellä ja arvioida historian käyttöä politiikan välineenä.*

Keskeiset sisällöt

Kansainväliset suhteet

Kansainvälisen politiikan perusteet

- *kansainvälinen politiikka tutkimuskohteena ja keskeiset käsitteet*
- *poliittiset ideologiat ja niiden vaikutus yhteiskuntiin ja kansainvälisiin suhteisiin*

Eurooppakeskeinen kansainvälinen järjestelmä

- *imperialismi politiikan, talouden ja kulttuurin ilmiönä*
- *maailmansotien syyt ja seuraukset*
- *demokratian ja totalitarismin vastakkainasettelu*
- *ihmisoikeuskysymykset, holokausti ja muut kansanmurhat*

Kaksinapaisesta moninapaiseen maailmaan

- *kylmän sodan supervaltakilpailu ja sen päättyminen*
- *dekolonisaation merkitys ja vaikutukset*
- *maailmanpolitiikka ja muuttuva vallan tasapaino*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Lähdekriittisyyden ja medialukutaidon vahvistaminen ovat oppiaineessa keskeisessä roolissa. Historian opiskelu auttaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi historian yhteiskunnallisesta ja poliittisesta käytöstä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan sitä. Historiatietoisuus antaa pohjaa

opiskelijan demokraattiselle osallistumiselle ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiselle. Opintojaksossa opittavat tiedot ja taidot tukevat demokratian ja kansainvälisen yhteistyön merkityksen ymmärtämistä.

Paikallisesti: opintojakson aikana on mahdollista tarkastella maailmanpolitiikan vaikutuksia myös paikalliseen ympäristöön. Maailmanpoliittisten kehityskulkujen ratkaisujen kytkeytymistä kansallisiin ja sitä kautta paikallisiin poliittisiin ympäristöihin voidaan tutkia esim. Lahden kaupungin näkökulmasta.

Vuorovaikutusosaaminen

Kansainvälisiä suhteita rakennetaan ja on rakennettu vuorovaikutuksessa valtioiden, valtioliittojen, paikallisyhteisöjen, järjestötoimijoiden sekä muiden intressiryhmien välillä. Opintojakson sisällöt tukevat vuorovaikutusosaamista. Kuuntelemisen, argumentoinnin, väittelyn ja neuvottelun taitoja voidaan harjoitella opintojaksojen teemoihin syventymisen yhteydessä. Myös niiden merkityksen tunnistaminen osana kansainvälisten suhteiden historiaa on tärkeää.

Erilaisten vuorovaikutuksen tapojen toisistaan poikkeaviin seurauksiin kansainvälisten suhteiden historiassa voidaan perehtyä kurssilla. Paikallisesti erilaisiin vuorovaikutuksella vaikuttamisen keinoihin voidaan tutustua esim. seuraamalla paikallispoliittisia tilaisuuksia ja tapahtumia.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tavoitteet, joihin opiskelija tiedollisesti ja taidollisesti pyrkii. Opiskelija arvioi kurssin aikana tavoitteiden toteutumista itsearvioinnilla. Opiskelijaa ohjataan formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta parantamaan osaamistaan, ja löytämään omia mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, joka voi näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita tutkimaan historiallista tietoa ja syventymään opintojaksolla käsiteltäviin asiakokonaisuuksiin. Arviointiin voi liittää myös elementtejä, jotka koskevat kansainvälisten suhteiden ajankohtaista seuraamista.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on osa historian pakollisia opintoja. Sen aikana syvennytään kansainvälisten suhteiden historiaan eurooppalaisesta ja globaalista näkökulmasta.

7.7.3. Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI 3)

Opintojakson moduulit

- Itsenäisen Suomen historia, 2 op (HI3), Pakollinen

Tavoitteet

Itsenäisen Suomen historia

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää Suomen valtiollisen kehityksen, kansainvälisen aseman ja yhteiskunnan muotoutumisen osana eurooppalaista ja kansainvälistä kehitystä*
- *tuntee suomalaisen kulttuurin, yhteiskunnan ja talouden keskeiset muutokset, ymmärtää niiden merkityksen 1860-luvulta nykypäivään ja osaa arvioida tulevaisuuden mahdollisuuksia*

- *ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden ennen ja nykyään*
- *pystyy arvioimaan Suomen historiasta tehtyjä tulkintoja ja niiden taustalla olevia vaikuttimia historiallisessa kontekstissaan*
- *osaa eritellä suomalaiseen identiteettiin ja kulttuuriin eri aikoina liitettyjä ominaisuuksia, mielikuvia ja ihanteita sekä niiden vaikutusta nykypäivän Suomeen.*

Paikallinen lisäys

- Moduulin aikana opiskelijan tuntemus Suomen historian keskeisten vaiheiden vaikutuksesta omaan lähiympäristöön kehittyy. •Lahden historian vaiheita voidaan liittää opintojakson eri vaiheisiin, esimerkiksi 1918 sodan tapahtumat tai siirtokarjalaisten asuttaminen.

Keskeiset sisällöt

Itsenäisen Suomen historia

Suomalaisen yhteiskunnan juuret

- *Ruotsin ajan perintö ja autonomian merkitys Suomen ja suomalaisuuden rakentamisessa*
- *demografiset muutokset ja väestön moninaisuus*
- *suomalaisen yhteiskunnan modernisoituminen*

Itsenäistyvä Suomi osana Eurooppaa

- *itsenäistymisprosessi, sisällissota ja sen kansainvälinen konteksti*
- *eheyttämisen aika ja demokratian kriisi*
- *Suomi kansainvälisten kulttuurivirtausten osana*

Suomi kansainvälisissä konflikteissa

- *Suomi toisessa maailmansodassa*
- *kylmän sodan vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan ja politiikkaan*

Kohti nykyistä Suomea

- *yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokset ja hyvinvointivaltio*
- *kulttuuri, tiede ja osaaminen*
- *kulttuurisesti monimuotoistuva Suomi kansainvälisen yhteisön jäsenenä*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Lähdekriittisyyden ja medialukutaidon vahvistaminen ovat oppiaineessa keskeisessä roolissa. Historian opiskelu auttaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi historian yhteiskunnallisesta ja poliittisesta käytöstä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan sitä. Historiatietoisuus antaa pohjaa opiskelijan demokraattiselle osallistumiselle ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiselle. Suomen historian keskeiset ajanjaksot niin autonomian kuin itsenäisyydenkin aikana sisältävät lukuisia vaiheita, joita aktiivinen kansalaisuus, demokratia ja erilaiset poliittisen vaikuttamisen keinot ovat muokanneet.

Aktiivisen yhteiskunnallisen toiminnan eri muotoihin syventyminen osana Suomen historian vaiheita on koko opintojakson läpäisevä teema. Yhteiskunnallisen toiminnan historian ymmärrystä voidaan tukea esim. yhteistyöllä yhteiskuntaopin opintojaksojen kanssa.

Paikallisesti: Sota-aikaan liittyviä paikkoja ja muistomerkkejä voidaan tarkastella tutkimuksen lähteinä tällä kurssilla. Samoin rakennetun ympäristön monimuotoisuutta voidaan tarkastella luokkahuoneen ulkopuolella.

Hyvinvointiosaaminen

Suomen historian opintojaksossa opittavia tietoja ja taitoja voidaan käsitellä hyvinvointiosaamista painottaen. Ymmärrys oman Suomen historian ja paikallishistorian vaikutuksesta omaan identiteettiin laajentuu, kun jakson aikana esim. tutkitaan aikalaislähteitä, jotka käsittelevät suomalaisten oman minäkuvan muotoutumisa eri aikoina. Samalla, kun käsitys itsestä muuttuu, muuttuu myös käsitys ulkopuolisista valtioista ja ihmisistä. Opintojakson keskeiset teemat tukevat tällaisen historiallisen kehityksen tunnistamista. Opintojakson aikana voidaan esim. vertailla kirjoitettujen lähteiden avulla menneisyyden suomalaisten ja nykysuomalaisten käsityksiä itsestään, ympäristöstään, ulkomaista, ulkomaalaisista ja Suomesta.

Myös paikallisidentiteetin muotoutuminsen tarkastelu ja sen merkityksen vaihtelut historian eri aikakausilla kuuluvat tähän osaamisalueeseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tavoitteet, joihin opiskelija tiedollisesti ja taidollisesti pyrkii. Opiskelija arvioi kurssin aikana tavoitteiden toteutumista itsearvioinnilla. Opiskelijaa ohjataan formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta parantamaan osaamistaan, ja löytämään omia mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, jotka voivat näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita tutkimaan historiallista tietoa ja syventymään opintojaksolla käsiteltäviin asiakokonaisuuksiin. Paikallishistoriallinen osaaminen ja aktiivisuus paikallishistoriallisen tiedon etsinnässä voidaan katsoa arvioitavaksi elementiksi.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso kuuluu historian pakollisiin opintoihin. Sen aikana syvennytään Suomen historian keskeisiin vaiheisiin autonomian ja itsenäisyyden aikana.

7.7.4. Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI 4)

Opintojakson moduulit

- Eurooppalainen ihminen, 2 op (HI4), valinnainen

Tavoitteet

Eurooppalainen ihminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee keskeisen länsimaisen kulttuuriperinnön ja osaa eritellä sen muodostumista vuorovaikutuksessa muiden kulttuuripiirien kanssa*
- *ymmärtää tieteen, taiteen, ihmiskuvan ja sukupuoliroolien muutoksen suhteessa yhteiskunnalliseen kehitykseen*
- *ymmärtää taiteen ja populaarikulttuurin merkityksen historiakäsityksen luomisessa*
- *osaa eritellä tieteen saavutusten merkitystä ja eri aikakausien maailmankuvia*
- *osaa arvioida erilaisten aatteiden kehitystä sekä niiden vaikutuksia ympäröivään maailmaan*
- *pystyy analysoimaan kulttuuria sen historiallisessa kontekstissa sekä ymmärtämään kulttuurin ja politiikan keskinäisen vuorovaikutuksen*
- *osaa tarkastella eurooppalaista kulttuuria osana kulttuurin globalisaatiota.*

Keskeiset sisällöt

Eurooppalainen ihminen

Eurooppalainen kulttuuri ja maailmankuvan rakentuminen

- *tiede, taide, uskonto ja media maailmankuvan muokkaajana ja välittäjänä*

Eurooppalaisen kulttuurin juuret

- *• antiikin kulttuurien yleispiirteet*
- *• demokratian ja tieteellisen ajattelun synty*
- *• keskiajan kulttuuri ja kulttuuripiirien vuorovaikutus*

Yksilöllisen ajattelun ja tieteellisen maailmankuvan kehittyminen

- *tieteen ja taiteen kehitys uuden ajan alussa*
- *reformaatio ja tiedon vallankumous*
- *valistus, ihmisoikeuksien ja tasa-arvoajattelun syntyminen*
- *1800-luvun aatteet sekä kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset*

Kohti nykyaikaa

- *taide, populaarikulttuuri ja kulttuurin globalisoituminen*
- *tiede uskonnollisen maailmankuvan haastajana, edistysusko ja uhkakuvat*
- *demokratian ja tasa-arvoajattelun leviäminen sekä niiden vastavoimat*
- *tiedon määrän kasvu ja kulttuurin pirstaloituminen*
- *sukupuoliroolien murros*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Historia vahvistaa opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kehittämällä eettistä ajattelua, myötätuntoa ja valmiuksia ottaa muut ihmiset ja heidän näkökulmansa sekä tarpeensa huomioon. Oppiaine tukee oman identiteetin etsintää, auttaa jäsentämään minäkuvaa sekä edistää omien vahvuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä.

Opintojakson keskiössä on eurooppalaisen kulttuurin historiallinen muotoutuminen. Ymmärrys omaa nykykulttuuria muovanneista pitkäaikaisista globaaleista vaikutteista kehttää valmiuksia ottaa omasta nykykulttuurista poikkeavat ihmiset ja ihmisyhteisöt huomioon.

Paikallisesti: Lahdessa ja lähiympäristössä on mahdollista tutustua kulttuurin eri osa-alueisiin monipuolisesti, ja sillä tavalla tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia laajentaa näkökulmaansa ja käsityskykyään.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kulttuurien ja kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistavana oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä vahvistaen **globaali- ja kulttuuriosaamista**. Historian opetus tukee opiskelijan kasvua moninaisuutta ymmärtäväksi ja kansainvälisyyteen suuntautuneeksi yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi. Historian oppiaineessa korostetaan jokaisen oikeutta omiin kulttuurisiin juuriinsa.

Eurooppalaisen kulttuurin moninaiset juuret korostuvat opintojaksossa. Kunnioitus erilaista kultturista allkuperää olevia ihmisiä ja yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä arjen tapoja kohtaan kasvaa, kun ymmärrys niiden historiallisista juurista kasvaa. Kuvalähteet, esimerkit arkkitehtuurista, kirjoitetut tekstit ja henkilöhistorioihin tutustuminen elävöittävät kulttuurin monimuotoisuuden oppimista.

Opintojaksolla voidaan ottaa tarkempaan tarkasteluun tietty kulttuurialue ja sen kulttuurihistoria osana laajempaa globaalia kehitystä. Monikulttuuriset opiskelijat voivat opintojakson aikana tutustua myös omiin juuriinsa osana globaalia tai euroopalaista kulttuurihistoriaa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tavoitteet, joihin opiskelija tiedollisesti ja taidollisesti pyrkii. Opiskelija arvioi kurssin aikana tavoitteiden toteutumista itsearvioinnilla. Opiskelijaa ohjataan formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta parantamaan osaamistaan, ja löytämään omia mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, jotka voivat näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita tutkimaan historiallista tietoa ja syventymään opintojaksolla käsiteltäviin asiakokonaisuuksiin.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso kuuluu historian syventäviin opintoihin. Sen aikana syvennytään eurooppalaisen kulttuurin historian ja eurooppalaisen maailmankuvan kehitykseen

7.7.5. Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI 5)

Opintojakson moduulit

- Ruotsin itämaasta Suomeksi, 2 op (HI5), valinnainen

Tavoitteet

Ruotsin itämaasta Suomeksi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee Suomen alueen historiallisia lähteitä ja osaa arvioida niitä kriittisesti*
- *tuntee suomalaista, saamelaista ja muiden vähemmistöryhmien kulttuuriperintöä ja arjen historiaa*
- *hallitsee Suomen historialliset kehityslinjat sekä niiden yhteydet pohjoismaiseen kehitykseen ja Itämeren alueeseen*
- *kykenee yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta*
- *osaa eritellä Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen*
- *osaa arvioida suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin*
- *osaa tarkastella Suomen historian käyttöä politiikassa ja identiteetin luomisessa.*

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu kurssin ajanjaksolla tapahtuneisiin paikallisiin muutoksiin ympäristössä ja yheiskunnassa.

Keskeiset sisällöt

Ruotsin itämaasta Suomeksi

Suomen alue esihistoriallisella ajalla

- *tutkimusmenetelmät ja lähteet*
- *käsitykset Suomen väestöryhmien alkuperästä*

Keskiaika

- *Itämeren alueen valtiollinen kehittyminen*
- *kirkollisen ja maallisen vallan muotoutuminen*
- *yhteiskunta, elinkeinot, elämäntapa ja kulttuuri*

Uusi aika

- *reformaatio ja vahvistuva hallitusvalta*
- *Ruotsin suurvaltapyrkimysten vaikutus Suomeen*
- *elämäntapa sääty- ja maatalousyhteiskunnassa*
- *Suomen aseman muutos ja uudistukset Ruotsin ajan lopulla*

Suomi osana Venäjää

- *Suomen liittäminen Venäjään ja autonomian synty*
- *suomalaisen identiteetin luominen, sivistys, tiede ja taide*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Historian oppiaineen lähtökohtana on oppia hyödyntämään ja arvioimaan kriittisesti erilaisia tietolähteitä ja niiden luotettavuutta sekä ymmärtämään ja arvostamaan tutkitun tiedon merkitystä. Tämä opintojakso sisältää niin esihistoriallisen kuin historiallisen ajan tutkimuksen tuottamaa tietoa. Tällaiseen tietoon syventyessä on mahdollista tutustua laajasti erityyppiseen lähdemateriaaliin aia arkeologisista materiaaleista kirjoitettuihin lähteisiin. Lähteiden kriittinen tarkastelu sekä niiden tarjoaman tiedon vertailu ja luotettavuuden pohdinta kehittävät ymmärrystä historiallisen tiedon luonteesta.

Paikallisesti: opntojaksoon voidaan liittää vierailuja lähiseudun kivikautisiin keskiaikaisiin kohteisiin, kuten Hollolan vanhaan kirkkoon, Hämeenlinnan linnaan tai mahdollisiin kivikautisten asuinpaikkojen kaivauksiin tai niiden museointeihin. Ne toimivat jo itsessään historian lähteinä. Paikallisesti voidaan tutustua myös esimerkiksi arkistoista löytyviin henkikirjoihin sekä kirkonkirjoihin. Tämänkaltaisiin lähteisiin tutustuminen ja syventyminen ei välttämättä vaadi käyntiä arkistoissa, vaan sen voi toteuttaa myös sähköisten tietokantojen avulla.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Elinympäristön muokkaaminen Suomessa aina maanviljelyn alusta autonomian alkuun asti on yksi opintojaksossa näkyvistä teemoista. Opintojakson aikana voidaan syventyä siihen kuinka erilaiset elinympäristöön kohdistuvan hyväksikäytön ja hyödyntäminsen ratkaisut ovat vaikuttaneet elämään lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Merkkejä näistä ratkaisusista on näkyvissä niin maanlaajuisesti kuin paikallisestikin.

Ihmisen tekemään luonnon muokkaukseen voi tutustua paikallisessa lähiympäristössä, jossa näkyy paikoin merkkejä ihmisasutuksen vaikutuksista aina esihistorialliselta ajalta nykypäivään saakka. Samalla voidaan syventyä ihmisen tekemän ympäristön muokkauksen tehostumiseen esim. maanviljelyn aloittamisen ja laajenemisen, erilaisten maanjaollisten ratkaisujen, viljelyn tieteellistymisen (hyödyn aika), sekä rakentamisen tehostumisen myötä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tavoitteet, joihin opiskelija tiedollisesti ja taidollisesti pyrkii. Opiskelija arvioi kurssin aikana tavoitteiden toteutumista itsearvioinnilla. Opiskelijaa ohjataan formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta parantamaan osaamistaan, ja löytämään omia mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, jotka voivat näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite

on innostaa opiskelijoita tutkimaan historiallista tietoa ja syventymään opintojaksolla käsiteltäviin asiakokonaisuuksiin.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on valinnainen ja kuuluu historian syventäviin opintoihin. Sen aikana perehdytään Suomen historian keskeisiin vaiheisiin esihistorian ja Ruotsin vallan aikana sekä autonomian ajan alussa.

7.7.6. Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI 6)

Opintojakson moduulit

- Maailman kulttuurit kohtaavat, 2 op (HI6), valinnainen

Tavoitteet

Maailman kulttuurit kohtaavat

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää kulttuurien vuorovaikutusta koskevia teorioita ja käytänteitä*
- *tunnistaa kulttuuristen arvojen ja maailmankuvien ilmenemisen arkielämässä ja sosiaalisissa suhteissa*
- *osaa eritellä kulttuurien välistä vuorovaikutusta sekä historiallisessa että nykypäivän kontekstissa*
- *analysoi esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa esiintyviä kulttuurisia arvoja ja käytäntöjä*
- *erittelee kulttuurien moninaisuutta historiallisena osana eurooppalaista kulttuuria ja pystyy arvioimaan sille annettuja merkityksiä*
- *osaa kriittisesti eritellä ja arvioida kulttuurisia eroja koskevia väitteitä, eri kulttuureihin liitettyjä stereotypioita sekä kulttuurien vaikutusta yksilöön*
- *tuottaa yksin tai ryhmässä historiallista asiatekstiä käyttämällä monipuolisesti ja kriittisesti lähdeaineistoa.*

Keskeiset sisällöt

Maailman kulttuurit kohtaavat

Kulttuurintutkimuksen perusteet ja käsitteet

- *kulttuurit ja niiden vuorovaikutus*

Moduulissa tarkasteltaviksi kohteiksi valitaan kaksi tai useampia kulttuureja seuraavilta alueilta:

- *Aasian kulttuurit*
- *Afrikan kulttuurit*
- *arktiset kulttuurit*
- *Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit*
- *Latinalaisen Amerikan kulttuurit*
- *Lähi-idän kulttuurit*
- *Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuurit.*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Historian opetus tukee opiskelijan kasvua moninaisuutta ymmärtäväksi ja kansainvälisyyteen suuntautuneeksi yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi. Historian oppiaineessa korostetaan jokaisen oikeutta omiin kulttuurisiin juuriinsa.

Eurooppakeskeisen valtakunnallisen historian opintojaksotarjonnan keskellä tämä jakso on poikkeus, koska sen keskeiset sisällöt keskittyvät ennenkaikkea Euroopan ulkopuolisiin kulttuurialueissin ja niiden historiaan.

Opintojakso on yleissivistävä katsaus globaalisti merkittäviin Euroopan ulkopuolisiin kulttuureihin ja niiden historiaan. Kulttuurien ja niiden välisen kohtaamisen tarkastelu esim. aikalaiskertomusten kautta auttaa ymmärtämään mekansmeja, joita kulttuurien kohtaamiseen liittyy niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä. Se valottaa toisaalta kulttuurien omaleimaisuutta, mutta myös niiden keskinäistä tasa-arvoa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakso on mahdollista toteuttaa esim. tutkielmakurssina, jossa opiskelijat tutkivat historiallisen lähdeaineiston sekä tutkimuskirjallisuuden avulla jotain tiettyä kulttuurialuetta tai kulttuuripiiriä tarkemmin. Tällaisessa työskentelyssä korostuvat keskinäisen vuorovaikutuksen kuten kuuntelun, neuvottelun ja suunnittelun taidot. Näiden taitojen kehittäminen yhteisen projektin tai työnäytteen yhteydessä parantaa vuorovaiokutusosaamista.

Vuorovaikutusosaamisen teemat voivat läpäistä myös perinteisemmän muotoista oppimista opintojaksolla. Erilaiset vuorovaikutuksen tavat kulttuurien kohtaamisen yhteydessä tulevat opintojakson keskeisissä sisällöissä toistuvasti esiin. Vuorovaikutustapojen syyt ja seuraukset ovatkin tärkeitä perehtymisen aiheita.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tavoitteet, joihin opiskelija tiedollisesti ja taidollisesti pyrkii. Opiskelija arvioi kurssin aikana tavoitteiden toteutumista itsearvioinnilla. Opiskelijaa ohjataan formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta parantamaan osaamistaan, ja löytämään omia mielenkiinnon kohteita sekä vahvuuksia. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, jotka voivat näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita tutkimaan historiallista tietoa ja syventymään opintojaksolla käsiteltäviin asiakokonaisuuksiin. Opintojakson aikana toteutettavien tutkielmamuotoisten töiden valmistelu ja esittäminen voi olla yksi arvioitava elementti.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on valinnainen, ja osa historian syventäviä opintoja. Sen aikana perehdytään maailman kulttuurien sekä kulttuurien kohtaamisen historiaan.

7.7.7. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (HI 7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelijat saavat hyvät valmiudet historian ylioppilaskirjoituksiin ja oppivat vastaamaan erityyppisiin historian tehtäviin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin. Kurssin aikana voidaan paneutua esimerkiksi tekstien ja kuvien kriittiseen analysoimiseen, tietojen asianmukaiseen esittämiseen ja esseiden kirjoittamiseen. Opetus on suunnattu niille, jotka kirjoittavat historiaa ylioppilaskirjoituksissa. Tehdään pitkittäisleikkauksia yli kurssien ja oppiainerajojen sekä kerrataan historian kurssien keskeisiä sisältöjä.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakso yhdistelee kaikkien lukion valtakunnallisten historian kurssien tiedollisia ja taidollisia tavoitteita. Myös kaikki näille opintojaksoille asetetut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ylioppilaskokeisiin valmistavalla jaksolla kehittämisen kohteena. Opintojakson aikana tehtävät harjoitukset ja sisällön kertaaminen tulee kohdistaa siten, että se tukee kaikkia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakso yhdistelee kaikkien lukion valtakunnallisten historian kurssien tiedollisia ja taidollisia tavoitteita. Myös kaikki näille opintojaksoille asetetut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ylioppilaskokeisiin valmistavalla jaksolla kehittämisen kohteena. Opintojakson aikana tehtävät harjoitukset ja sisällön kertaaminen tulee kohdistaa siten, että se tukee kaikkia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita.

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakso yhdistelee kaikkien lukion valtakunnallisten historian kurssien tiedollisia ja taidollisia tavoitteita. Myös kaikki näille opintojaksoille asetetut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ylioppilaskokeisiin valmistavalla jaksolla kehittämisen kohteena. Opintojakson aikana tehtävät harjoitukset ja sisällön kertaaminen tulee kohdistaa siten, että se tukee kaikkia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakso yhdistelee kaikkien lukion valtakunnallisten historian kurssien tiedollisia ja taidollisia tavoitteita. Myös kaikki näille opintojaksoille asetetut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ylioppilaskokeisiin valmistavalla jaksolla kehittämisen kohteena. Opintojakson aikana tehtävät harjoitukset ja sisällön kertaaminen tulee kohdistaa siten, että se tukee kaikkia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakso yhdistelee kaikkien lukion valtakunnallisten historian kurssien tiedollisia ja taidollisia tavoitteita. Myös kaikki näille opintojaksoille asetetut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ylioppilaskokeisiin valmistavalla jaksolla kehittämisen kohteena. Opintojakson aikana tehtävät harjoitukset ja sisällön kertaaminen tulee kohdistaa siten, että se tukee kaikkia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakso yhdistelee kaikkien lukion valtakunnallisten historian kurssien tiedollisia ja taidollisia tavoitteita. Myös kaikki näille opintojaksoille asetetut laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat

ylioppilaskokeisiin valmistavalla jaksolla kehittämisen kohteena. Opintojakson aikana tehtävät harjoitukset ja sisällön kertaaminen tulee kohdistaa siten, että se tukee kaikkia laaja-alaisen osaamisen osa-alueita.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso voidaan arvioida arvosanalla tai suoritusmerkinnällä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Ylioppilaskirjoituksiin valmistava valinnainen opintojakso.

7.7.8. Antiikin maailma, 2 op (HI 8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii antiikin keskeiset käsitteet, osaa kulttuurihistorian erilaisia tulkintoja, mm. kuvanveiston, arkkitehtuurin ja insinööritieteiden näkökulmasta. Oppii demokratian, valtion ja muiden sosiaalisten toimijoiden tulevan antiikista.
- Opintojakson aikana vahvistuu kuva siitä, miten luotiin länsimaisen sivistyksen perusta politiikan, kulttuurin, urheilun ja monen muun yhteiskuntaelämän alalla. Opintojakso tukee historian ylioppilaskokeeseen valmistautumista.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Antiikki, eli kreikkalais-roomalainen vanha aika on pohjana länsimaiselle sivistykselle. Opintojaksolla perehdytään kreikkalaisten kaupunkivaltioiden ja Rooman maailmanvallan vaiheiden kautta monipuolisesti antiikin kulttuuriin, yhteiskuntaan ja elämään.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Historian oppiaineessa korostetaan jokaisen oikeutta omiin kulttuurisiin juuriinsa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Historiatietoisuus antaa pohjaa opiskelijan demokraattiselle osallistumiselle ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiselle.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso voidaan arvioida suoritusmerkinnällä tai arvosanalla.

Opintojakson vapaa kuvaus

Antiikki, eli kreikkalais-roomalainen vanha aika on pohjana länsimaiselle sivistykselle. Valinnaisella opintojaksolla perehdytään kreikkalaisten kaupunkivaltioiden ja Rooman maailmanvallan vaiheiden kautta monipuolisesti antiikin kulttuuriin, yhteiskuntaan ja elämään.

7.7.9. Kansainvälinen politiikka ja konfliktit, 2 op (HI 9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on tutustua historialliseen ja tämänhetkiseen maailmanpolitiikkaan ja oppia ymmärtämään konfliktien syntyä, kehitystä ja ratkaisuja. Kurssilla opiskellaan monipuolisesti akateemisia taitoja.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakso laajentaa ja syventää tietoja tämän päivän maailman tapahtumista. Opintojaksolla tulkitaan ajankohtaisia maailman tapahtumia suomen- ja/tai vieraskielisen materiaalin avulla.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Historian opetuksessa korostetaan **yhteiskunnallista osaamista** tukevalla tavalla ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä.

Yhteiskunnallinen osaaminen korostuu kansainvälisen politiikan teemoissa. Syventyminen erilaisiin poliittisiin järjestelmiin, niiden keskkinäiseen vuorovaikutukseen sekä näistä kertoviin lähteisiin ja tutkimuskirjallisuuteen kartuttaa yhteiskunnallista osaamista. Poliittisen lähdeaineiston analysoiminen vaatii erityisen tarkkaa lähdekritiikkiä. Rutiinin tämänkaltaisen materiaalin objektiiviseen tutkimiseen ja tulkintaan tuleekin kehittyä opintojakson aikana.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso voidaan arvioida suoritusmerkinnällä tai arvosanalla.

Opintojakson vapaa kuvaus

Valinnainen opintojakso, joka laajentaa ja syventää tietoja tämän päivän maailman tapahtumista. Kurssilla tulkitaan ajankohtaisia maailman tapahtumia suomen- ja/tai vieraskielisen materiaalin avulla.

7.7.10. Suurvaltojen historia, 2 op (HI 10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii ymmärtämään suurvaltapolitiikan merkityksen monesta eri näkökulmasta. Lähestymistapa voi olla kansainvälispoliittinen, sisäpoliittinen tai molempia.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla voivat olla tarkastelussa USA, Venäjä ja Kiina tai jokin näistä. Aiheet kunkin ryhmän kiinnostuksen mukaan.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Historian opiskelu auttaa opiskelijaa tulemaan tietoiseksi historian yhteiskunnallisesta ja poliittisesta käytöstä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan sitä. Historiatietoisuus antaa pohjaa opiskelijan demokraattiselle osallistumiselle ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiselle.

Yhteiskunnallinen osaaminen on vahvasti läsnä suurvaltapolitiikan historian opintojaksossa. Tutustuminen suurvaltojen tominnan mekanismeihin, suurvaltojen historialliseen vaikutukseen maailmanpolitiikassa, sekä syventyminen näistä kertoviin lähteisiin ja tutkimuskirjallisuuteen kartuttaa yhteiskunnallista osaamista. Suurvaltapoliittisen lähdeaineiston analysoiminen vaatii opiskelijalta kriittistä otetta ja taitoa ymmärtää erilaisia materiaaleja suuraltapoliittisen vaikuttamisen keinoina.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso voidaan arvioida suoritusmerkinnällä tai arvosanalla.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla voivat olla tarkastelussa USA, Venäjä ja Kiina tai jokin näistä. Aiheet kunkin ryhmän kiinnostuksen mukaan.

7.7.11. Suomen liikunta- ja urheiluhistoria, 2 op (Hi 11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee kokonaiskuvan liikuntakulttuurin keskeisistä muutoslinjoista,
- ymmärtää urheilun ja liikunnan laajaa kenttää, joka on ulottunut tavallisesta harrastajasta poliittisten liikkeitten määrittelemiin urheiluideologioihin ja
- tuottaa yksin historiallista asiatekstiä analysoimalla monipuolista lähdeaineistoa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Liikunta- ja urheiluilmiön synty ja kehitys.
- Liikunnan ja urheilun kytkeytyminen kansanliikkeisiin ja politiikkaan.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Paikallisesti: Oppiaine tukee oman identiteetin etsintää, auttaa jäsentämään minäkuvaa sekä edistää omien vahvuuksien tunnistamista ja hyödyntämistä. Lisäksi se syventää ymmärrystä hyvinvointiyhteiskuntien kehityksestä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opetuksessa opiskelija harjaantuu tuottamaan, yhdistelemään ja soveltamaan tietoa monialaisissa verkostoissa rohkeasti, luovasti ja tulevaisuuteen suunnaten.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakso voidaan arvioida suoritusmerkinnällä tai arvosanalla.

Opintojakson vapaa kuvaus

Suomen liikunta- ja urheiluhistoriaan monipuolisesti perehdyttävä valinnainen opintojakso

7.8. Kemia (KE)

Oppiaineen tehtävä

Kemian opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Se ohjaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, yhteiskunnassa ja ympäristöhaasteiden ratkaisemisessa. Opetuksessa perehdytään oppiaineen ja sen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opiskelijan luonnontieteellinen lukutaito kehittyy, mikä auttaa opiskelijaa arvioimaan kriittisesti erilaisia arjen valintoja sekä näkökulmia yhteiskunnallisessa keskustelussa. Opetus herättää kiinnostusta kemian opiskelua ja kemian alan ammatteja kohtaan sekä antaa valmiuksia menestyä jatko-opinnoissa luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Monipuolisilla oppimistilanteilla ja -ympäristöillä edistetään opiskelijoiden mahdollisuuksia oppia yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.

Kemian opetus tukee opiskelijan käsitteiden ja ilmiöiden ymmärtämistä siten, että niiden makroskooppinen, mikroskooppinen ja symbolinen taso muodostavat loogisen kokonaisuuden. Opiskelijan aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä ja matemaattisesti.

Kemian opetuksessa käytetään vaihtelevia ja monipuolisia opetus- ja opiskelumenetelmiä, joilla kehitetään opiskelijan käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista. Opetuksen keskeisiin lähtökohtiin kuuluu havainnointi ja tutkiminen. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan kemikaali-, jäte- ja työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti. Opiskelijat harjaantuvat ottamaan vastuuta yhteisestä turvallisuudesta, jolloin myös työelämässä tarvittava turvallisuusosaaminen kehittyy.

Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin moduulin keskeisten sisältöjen osalta. Tutkimisen taitojen perustana on kysymysten ja havaintojen tekeminen. Mittaaminen, luokitteleminen ja muut tutkimisen taidot kehittyvät erilaisten menetelmien harjoittelun kautta. Myös opiskelijan tiedon käsittelyn ja esittämisen taidot karttuvat. Kokeellisen työn taidot etenevät kohti oman tutkimuksen suunnittelua. Samalla opiskelija oppii tekemään johtopäätöksiä sekä arvioimaan ja argumentoimaan tutkimuksen tuloksia.

Laaja-alainen osaaminen

Kemian opetuksessa opiskelija omaksuu tietoja ja taitoja, jotka auttavat ymmärtämään kemian merkityksen oman arjen, terveyden ja elinympäristön kannalta, mikä tukee ***hyvinvointiosaamisen*** *tavoitteita. Opiskelijalle muodostuu kyky tehdä arkielämässään valintoja, jotka ovat suotuisia hänen oman henkilökohtaisen terveytensä, ympäristön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Kemian opiskelumenetelmät tukevat työskentelyä, jossa opiskelija*

tunnistaa omat vahvuutensa ja asettaa itselleen tavoitteita. Suunnitelmallinen opiskelu on tärkeä arjen taito, joka vahvistaa opiskelijan jaksamista ja kehittää kykyä työskennellä myös muuttuvissa olosuhteissa.

Kemian opetuksen kokeellisuus ja opiskelijan oma tutkimuksellinen työskentely kehittävät työskentelyn ja yhteistyön taitoja sekä kriittistä ajattelua ja innostavat opiskelijaa kemian opiskeluun. Opiskelija kehittää ***vuorovaikutusosaamistaan*** *ja oppii pitkäjänteisyyttä sekä vastuunottamista omasta työskentelystään monipuolisten työtapojen avulla, esimerkiksi projektioppimisella ja ryhmässä työskentelemällä.*

Kemian opetuksessa tiedostetaan kemian täsmällisen kielenkäytön ja arkikielen välinen ero. Universaalia kemian kieltä lähestytään opiskelijan havaintojen ja arkikielen näkökulmasta. Kemiassa kielitietoisuuden ja kielitaidon merkitys näkyy erityisesti käsitteistön oppimisessa ja omien päätelmien selkeässä ja johdonmukaisessa perustelemisessa.

Kemian opintojen aikana harjoitellaan erilaisten tekstien kirjoittamista, kriittistä tulkitsemista, argumentointia ja analysointia. Monilukutaitoa kehitetään tulkitsemalla ja tuottamalla esimerkiksi kirjoitettua kieltä, kuvia, videoita, malleja, simulaatioita, taulukoita ja kuvaajia tai kemian merkkikieltä. Kemiassa erityinen monilukutaidon muoto on kyky tulkita ja esittää symbolisia malleja ja submikroskooppisia kuvallisia malleja samoista ilmiöistä. Myös tieto- ja viestintäteknologia on osa nykyaikaista ja ***monitieteistä osaamista*** *tukevaa kemian opetusta. Sitä käytetään muun muassa tiedon etsimiseen, kokeellisten havaintojen keräämiseen, mittaustulosten käsittelyyn ja tulkitsemiseen, tuotosten laatimiseen ja esittämiseen sekä mallintamiseen ja simulointiin. Tietokonepohjaisella mittausjärjestelmällä voidaan korvata perinteisiä välineitä, ja tutkimusaineistoa on mahdollista taltioida myös kuvina ja videoina.*

Luonnontieteellisessä työskentelyssä ***luova osaaminen*** *näkyy kykynä muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä sekä soveltaa, arvioida, yhdistellä ja analysoida hankittuja tietoja. Tutkimuksellinen opiskelu ja ongelmanratkaisu edellyttävät luovaa lähestymistapaa ja kehittävät luovaa ajattelua.*

Kemian opetus tukee opiskelijan ***yhteiskunnallista osaamista*** *sekä* ***globaali- ja kulttuuriosaamista****. Opetus kehittää opiskelijan valmiuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja yhteiseen päätöksentekoon syventämällä opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua ja ymmärrystä tiedon luotettavuudesta, merkityksestä ja käytöstä. Luonnontieteellisen tiedon historiallinen kehitys avaa opiskelijalle näkymän sekä tieteellisen maailmankuvan kehitykseen että kemian merkitykseen yhteiskunnallisissa muutoksissa. Kemian innovaatioiden ja modernien sovellusten kautta opiskelija ymmärtää myös kemian merkityksen nyky-yhteiskunnassa, teknologiassa ja työelämässä. Kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa niin paikallisesti, kansallisesti kuin kansainvälisestikin.*

Kemian opetus vahvistaa ***eettisyyttä ja ympäristöosaamista*** *syventämällä opiskelijan ymmärrystä erilaisista ympäristöongelmista ja niihin johtaneista syistä. Opetus ohjaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä, käyttämään kemian osaamistaan kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä arvioimaan omia valintojaan luonnonvarojen kestävän käytön ja kiertotalouden kannalta. Opiskelija tunnistaa kemian tarjoamia ratkaisuja erilaisiin ympäristöhaasteisiin, kuten ilmastonmuutokseen ja luonnonvarojen riittävyyteen.*

Tavoitteet

Kemian opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kemian merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, tutkimisen taitoihin sekä kemian tietoihin ja niiden käyttämiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Merkitys, arvot ja asenteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- *saa ohjausta kemian osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja kemian opiskelustrategioiden soveltamisessa*
- *osaa arvioida kemian ja siihen liittyvien teknologioiden tarjoamia ratkaisuja sekä niiden merkitystä yksilön, ympäristön ja yhteiskunnan kannalta*
- *saa mahdollisuuksia perehtyä kemian sovelluksiin vierailujen, korkeakouluyhteistyön tai työelämäyhteistyön kautta paikallisella tai kansainvälisellä tasolla*
- *saa riittävät jatko-opintovalmiudet luonnontieteellisille ja kemiaa soveltaville aloille.*

Tutkimisen taidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa yhteisöllisesti*
- *tuntee kemian turvalliset työskentelytavat ja osaa käsitellä syntyneet kemikaalijätteet asianmukaisesti*
- *osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten ja ongelmanratkaisun lähtökohdiksi*
- *osaa toteuttaa kokeellisia tutkimuksia käyttäen kemialle tunnusomaisia työmenetelmiä*
- *osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä analysoida ja arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia.*

Kemian tiedot ja niiden käyttäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa käyttää ja soveltaa kemian keskeisiä käsitteitä*
- *osaa käyttää erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä sekä ennusteiden tekemisessä*
- *osaa käyttää monipuolisesti asianmukaisia ohjelmia mallintamisen, laskennallisten ja graafisten ratkaisujen sekä tulosten ilmaisemisen välineenä*
- *osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida eri yhteyksissä esitettyä tietoa kriittisesti kemian osaamisensa avulla.*

Osaamisen arviointi

Arviointi kohdistuu kemian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute sekä itsearviointi tukevat opiskelijaa kemian osaamisensa tiedostamisessa ja kehittämisessä.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, havainnollistaa ja esittää kemiallista tietoa. Kemiallisen tiedon soveltaminen, luonnontieteellisten lainalaisuuksien ja syy- ja seuraussuhteiden ymmärtäminen sekä kokonaisuuksien hahmottaminen ovat myös arvioinnin kohteita. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijan taitoon arvioida tietoa kriittisesti.

Arviointi perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Kemiallisen tiedon ymmärtämistä ja soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin. Erilaisten tuotosten lisäksi arvioidaan opiskelijan työskentelyä, kuten kysymysten muodostamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon taito työskennellä kokeellisesti, hankkia tietoa ja soveltaa sitä.

Opintojaksot

7.8.1. Molekyylit ja mallit, 2 op (KE3)

Opintojakson moduulit

- Molekyylit ja mallit, 2 op (KE3), valinnainen

Tavoitteet

Molekyylit ja mallit

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa käyttää ja soveltaa tietoa hiilen yhdisteistä jokapäiväisen elämän ilmiöissä*
- *osaa soveltaa ainemäärän ja konsentraation käsitteitä*
- *osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen hiilen yhdisteitä*
- *ymmärtää, kuinka tieto hiiliyhdisteistä rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta*
- *osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.*

Keskeiset sisällöt

Molekyylit ja mallit

Keskeiset sisällöt

- *liuoksen valmistus ja laimentaminen sekä standardisuoran sovittaminen pitoisuuden määrittämiseksi*
- *hiilivetyjen sekä hiilen happi- ja typpiyhdisteiden funktionaaliset ryhmät ja nimeämisen perusteet*
- *hapettuminen ja pelkistyminen hiilen happiyhdisteissä*
- *hiilen yhdisteiden rakenteiden mallintaminen ja ominaisuuksien selittäminen rakenteen avulla*
- *suhdekaavan ja molekyylikaavan selvittäminen laskennallisesti sekä rakenneisomeria*
- *kvanttimekaaninen atomimalli, hybridisaatio ja stereoisomeria hiiliyhdisteissä*
- *tutustuminen spektrien antamaan informaatioon aineen rakenteesta*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tieto hiilen yhdisteistä auttaa opiskelijaa rakentamaan kuvaa luonnosta, ihmisestä ja elämästä luonnontieteellisestä näkökulmasta. Opiskelija ymmärtää, kuinka hiilen kemia näkyy ympärillämme, ja osaa soveltaa tätä tietoa arvioidessaan ihmisen toiminnan rajoja ja mahdollisuuksia.

Opintojakson keskeisiin sisältöihin kuuluvien yhdisteryhmien sekä isomerian havainnollistamisessa on luontevaa käyttää esimerkkeinä tunnettuja lääkeaineita, kosmeettisia ja fysiologisesti vaikuttavia aineita, joten opintojakso voi antaa valmiuksia osallistua esimerkiksi hyvinvointia ja tuoteturvallisuutta koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Hiiliyhdisteiden kemia on luonteeltaan kansainvälistä, mikä näkyy esimerkiksi molekyyli- ja rakennekaavojen sekä reaktioiden esittämisessä.

Hiiliyhdisteiden käyttö on monitahoinen, kaikkia maanosia ja kulttuureita koskettava kokonaisuus, jonka etujen ja haittojen pohdinta sekä toimenpiteistä päättäminen vaativat kansainvälistä yhteistyötä. YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:n tavoitteita voidaan pohtia kemian näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, kuinka hyvin opiskelija hallitsee orgaanisten yhdisteiden nimeämisen perusteet ja tunnistaa tärkeimmät funktionaaliset ryhmät. Arviointi kohdistuu myös opiskelijan kykyyn päätellä molekyylin rakenne nimen perusteella sekä kykyyn tehdä rakennemallinnukseen perustuvia johtopäätöksiä aineen ominaisuuksista. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.8.2. Kemiallinen reaktio, 2 op (KE4)

Opintojakson moduulit

- Kemiallinen reaktio, 2 op (KE4), valinnainen

Tavoitteet

Kemiallinen reaktio

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *saa kokonaiskuvan kemiallisten reaktioiden moninaisuudesta ja merkityksestä elinympäristössämme*
- *osaa käyttää ja soveltaa reaktioihin liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön ja yhteiskunnan ilmiöissä sekä nykyteknologian sovelluksissa*
- *osaa tutkia kemiallisia reaktioita kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen*
- *ymmärtää aineen häviämättömyyden merkityksen kemiassa.*

Keskeiset sisällöt

Kemiallinen reaktio

Keskeiset sisällöt

- *reaktioiden tutkiminen kokeellisesti sekä tutkimustulosten käsitteleminen, tulkitseminen ja esittäminen*
- *kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu ja tasapainottaminen, reaktiotuotteiden kaavat ja nimet*
- *saanto ja rajoittava tekijä kemiallisessa reaktiossa*
- *ideaalikaasun tilanyhtälö ja ainemäärä*
- *saostumis- ja hajoamisreaktio, palamisreaktio*
- *protolyysi, neutraloituminen ja titraus analyysimenetelmänä*
- *additio, eliminaatio, substituutio, kondensaatio ja hydrolyysi hiiliyhdisteissä sekä yleisimpien biomolekyylien muodostuminen*
- *polymeroitumisreaktiot, polymeerien ominaisuudet, käyttö ja elinkaari*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kemiallisten reaktioiden tutkiminen kokeellisesti, havaintojen tekeminen, mittaustulosten käsittely ja tulkinta sekä tulosten esittäminen tukevat luovan ajattelun kehittymistä. Vaikka reaktio olisi jo jollain tasolla opiskelijalle tuttu, hän oppii liittämään siihen kemian näkökulman käyttämällä kemian tarjoamia teoreettisia viitekehyksiä ja malleja.

Vuorovaikutusosaaminen

Pareittain ja pienryhmissä tapahtuva tavoitteellinen työskentely kehittää ja vahvistaa vuorovaikutustaitoja.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa korostuvat erilaisten reaktiotyyppien tunnistaminen ja käsittely. Arvioidaan opiskelijan valmiuksia käsitellä reaktioita sekä laadullisesti että laskennallisesti: reaktiotuotteiden päätteleminen, ainemäärälaskut. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.8.3. Kemiallinen energia ja kiertotalous, 2 op (KE5)

Opintojakson moduulit

- Kemiallinen energia ja kiertotalous, 2 op (KE5), valinnainen

Tavoitteet

Kemiallinen energia ja kiertotalous

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää kemiallisen energian varastoinnin ja hyödyntämisen periaatteita ja osaa perustella mielipiteitään keskustelussa energiaratkaisuista*
- *ymmärtää energian häviämättömyyden ja energianmuutokset kemiallisissa reaktioissa*
- *tuntee merkittävien metallien ominaisuuksia sekä valmistus- ja jalostusprosesseja ympäristövaikutuksineen*
- *osaa tutkia sähkökemiaan liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja kuvata niitä malleja käyttäen*
- *tuntee yhteiskunnassa merkittävien metallien kierrätyksen ja kiertotalouden periaatteet sekä niihin liittyviä ratkaisuja.*

Keskeiset sisällöt

Kemiallinen energia ja kiertotalous

Keskeiset sisällöt

- *reaktiossa sitoutuva tai vapautuva energia muodostumisentalpioiden, sidosenergioiden ja Hessin lain avulla*
- *reaktiosarja- ja seoslaskujen periaatteet*
- *hapetusluvut ja hapettumis-pelkistymisreaktiot*
- *metallien ominaisuuksia ja käyttökohteita, valmistus- ja jalostusprosesseja sekä riittävyys ja kierrätettävyys*
- *sähkökemian keskeiset periaatteet: jännitesarja, normaalipotentiaali, kemiallinen pari, elektrolyysi ja kemiallisen energian varastointi*
- *luonnontieteelliseen tutkimukseen tutustuminen tai tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kemiallisen energian varastoinnin ja hyödyntämisen periaatteisiin tutustuminen tukee opiskelijan mahdollisuuksia ottaa osaa keskusteluun energiaratkaisuista. Opiskelija oppii metallien ominaisuuksia sekä metallien valmistus- ja jalostusprosesseihin liittyviä ympäristövaikutuksia sekä yhteiskunnassa merkittävien metallien kierrätyksen ja kiertotalouden periaatteita.

Kemialla on merkitystä eettisesti kestävämpien ratkaisujen tuottajana erilaisissa teollisuusprosesseissa, kierrätyksen tehostamisessa sekä uusiutuvan energian tuotannossa ja

varastoinnissa. Opetuksessa voidaan esitellä Suomen kaivos- ja metalliteollisuutta pohtien sen hyötyjä ja toisaalta ympäristövaikutuksia.

Tarkastellaan katalyyttien roolia kemiallisissa reaktioissa: katalyytit tarjoavat keinon tehostaa teollisuuden kemiallisia prosesseja ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan, ja niitä voidaan käyttää myös ympäristölle haitallisten reaktiotuotteiden jatkokäsittelyssä (esimerkkinä auton katalysaattori).

Vuorovaikutusosaaminen

Väittelyt ja paneelikeskustelut ovat eräs luonteva tapa pohtia erilaisia energiaratkaisuja. Keskustellaan esimerkiksi vaihtoehdoista auton käyttövoimaksi. Erilaisten ratkaisujen ja niiden etujen ja haittojen tarkastelu kehittää opiskelijan argumentointitaitoa ja vahvistaa siten vuorovaikutusosaamista, kuten myös tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan opiskelijan kykyä ymmärtää energian häviämättömyys kantavana periaatteena, jota soveltamalla kemiallisessa reaktiossa vapautuva tai sitoutuva energiamäärä voidaan laskea eri lähtöarvoja hyödyntäen.

Opintojakson arvioinnissa korostuvat myös hapetusluvun käsitteen hallinta sekä hapettumis-pelkistymisreaktioiden mallintaminen hapetuslukujen muutosten avulla.

Sähkökemian keskeisten periaatteiden osaamisen arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijan kykyyn ymmärtää kemiallisen parin ja elektrolyysin käänteisyys toisiinsa nähden: ensiksi mainitussa spontaani hapettumis-pelkistymisreaktio on valjastettu tuottamaan sähkövirtaa, kun taas jälkimmäisessä hapettumis-pelkistymisreaktio pakotetaan tapahtumaan sähkövirran avulla. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.8.4. Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE6)

Opintojakson moduulit

- Kemiallinen tasapaino, 2 op (KE6), valinnainen

Tavoitteet

Kemiallinen tasapaino

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa kemian merkityksen terveyteen ja ympäristöön liittyvien ongelmien ratkaisemisessa*
- *osaa tutkia kokeellisesti reaktionopeuteen ja kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä*
- *osaa käyttää laskennallisia ja graafisia malleja reaktionopeuden ja kemiallisen tasapainon kuvaamisessa, selittämisessä ja ennusteiden tekemisessä*
- *osaa esittää tutkimustuloksia graafisesti ja arvioida tutkimustuloksia ja -prosessia*
- *tutustuu teollisuuden prosesseissa ja luonnossa tapahtuviin tasapainoreaktioihin ja niiden merkitykseen.*

Keskeiset sisällöt

Kemiallinen tasapaino

Keskeiset sisällöt

- *kemiallisen reaktion nopeus ja siihen vaikuttavat tekijät*
- *homogeenisen tasapainon kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen käsittely konsentraatioilla, tasapainotilaan vaikuttaminen*
- *hapot ja emäkset ja niihin liittyvät käsitteet sekä palamistuotteiden reaktiot vedessä*
- *happo-emästasapainon laskennallinen käsittely*
- *puskuriliuosten toimintaperiaate sekä elimistön ja luonnon puskurisysteemejä kvalitatiivisella tasolla*
- *reaktionopeuteen ja tasapainoreaktioihin liittyvien ilmiöiden tutkiminen kokeellisesti sekä ilmiöiden mallintaminen ja analysointi graafisesti tietokonesovelluksella*
- *tutustuminen kemian tarjoamiin mahdollisuuksiin jonkin terveyteen tai ympäristöön liittyvän ongelman ratkaisemisessa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija oppii ymmärtämään terveyteen ja ympäristöön liittyviä ongelmia kemian näkökulmasta.

Tarkastellaan esimerkiksi hiilidioksidin pitoisuuteen vaikuttavia tekijöitä ilmassa ja vedessä. Opintojaksossa voidaan käsitellä myös happamoitumisen syitä ja seurauksia sekä sen vähentämistä (typen ja rikin oksidit, neutralointi). Syventyvällä ymmärryksellä ja kestävillä ympäristöteoilla voidaan vaikuttaa ihmisen ja koko ekosysteemin hyvinvointiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioidaan opiskelijan valmiuksia ymmärtää ja selittää kemiallisen reaktion nopeuteen sekä kemialliseen tasapainoon vaikuttavia tekijöitä: miksi ja miten tietty tekijä vaikuttaa? Opintojakson arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös happo-emästasapainon teoreettiseen hallintaan, jossa keskeistä ovat vahvan ja heikon protolyytin käyttäytymisen ymmärtäminen sekä tähän perustuvat pH-laskut. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.8.5. Kohti kemian ylioppilaskoetta, 2 op (KE7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- saada hyvät valmiudet vastata kemian ylioppilaskokeen kysymyksiin
- tutustua kemian ylioppilaskokeen rakenteeseen, erilaisiin tehtävätyyppeihin sekä hyvän vastauksen piirteisiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kemian opintojaksojen KE1-KE6 kertaus
- aiempien kemian ylioppilaskokeiden kysymysten tarkastelua

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija kehittää vuorovaikutusosaamistaan, kun hän ryhmän jäsenenä tarkastelee omaa kemian oppimispolkuaan. Opiskelija pohtii, arvioi ja analysoi opiskelemiaan kemian opintojaksoja

yhdessä muiden kanssa jakaen näin tietoa ja kokemuksia, jotka voivat auttaa sekä häntä itseään että muita löytämään vahvuuksia ja toisaalta vielä harjoitusta vaativia alueita.

Kertaava opintojakso luo parhaimmillaan tiimihenkeä valmistauduttaessa ylioppilaskokeeseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, kuinka opiskelija hallitsee kemian laajoja kokonaisuuksia ja kuinka hän kykenee valitsemaan toimivat mallit ja menetelmät sekä soveltamaan niitä tehtävän ratkaisemiseksi. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

7.8.6. Kemian työkurssi, 2 op (KE8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia yhdistämään teoria ja kokeellinen työskentely
- arvioida kokeellisesti hankitun tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- kiinnittää huomiota työturvallisuuteen ja oikeisiin käytänteisiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutustutaan kemian työ- ja tutkimusmenetelmiin
- tehdään johtopäätöksiä kokeellisten mittausten perusteella ja tutustutaan tietokonesovelluksiin
- kurssiin voi liittyä myös vierailu korkeakouluasteen laboratorioihin tai yrityksiin

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kemian töitä tehdessä tulee usein eteen yllättäviä ongelmia, joiden ratkaiseminen vaatii luovuutta.

Vuorovaikutusosaaminen

Työt tehdään pääsääntöisesti pareittain tai pienessä ryhmässä. Tällöin on tärkeä osata tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa ja viestiä selkeästi, jotta tulee oikein ymmärretyksi.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opettaja arvioi työskentelytaitoa ja sen kehittymistä jatkuvana seurantana. Lisäksi opettaja voi halutessaan teettää työraportteja tai työpäiväkirjaa. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Työkurssilla opetellaan oikeita käytänteitä laboratoriotyöskentelyyn sekä raportointiin.

Lyseossa opintojakso on tarkoitettu ensisijaisesti LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.8.7. Tutkimus ja teknologia, 2 op (KE9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- perehtyä nykyaikaiseen kemian teknologiaan teollisuudessa ja ympäristötekniikassa
- tutustua erilaisiin kemian tutkimusmenetelmiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kemian teollisuudessa käytettävät valmistus- ja tutkimusmenetelmät
- eri viestimistä saatavan tiedon kriittistä tarkastelua
- ympäristöön vaikuttavat aineet

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksolla tutustutaan erilaisiin työelämässä ja teollisuudessa käytettäviin menetelmiin ja prosesseihin. Näiden ymmärtäminen luo pohjaa tulevaan työelämään.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kemian teknologiaan perehdyttäessä mietitään, kuinka teknologian avulla päästään tehokkaampaan tuotantoon ja kuinka samanaikaisesti voidaan minimoida ympäristöhaittoja.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin tueksi sopivat hyvin esimerkiksi erilaiset esitelmät ja tutkimukset sekä tutkimustiedon analysointi. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on tarkoitettu ensisijaisesti LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.8.8. Ravintoaineet ja kemiaa keittiössä, 2 op (KE10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- osata selittää arkipäivän ilmiöitä kemian avulla
- oppia ja kerrata kemian opintojaksojen sisältöjä kokeellisten töiden toteuttamisen ja pohdinnan avulla
- vahvistaa erilaisten ravintoaineiden tuntemusta kemian näkökulmasta
- vahvistaa kykyä osallistua kriittiseen keskusteluun ravintoaineista ja terveydestä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kemiaa keittiössä: ruoanvalmistuksen ja ravintoaineiden kemia
- elintarvikkeiden sisältämien orgaanisten yhdisteiden rakenteiden tutkimista

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija omaksuu ja vahvistaa elintarvikkeisiin ja ruoanvalmistukseen liittyviä kemian tietoja ja taitoja, jotka auttavat häntä ymmärtämään kemian merkityksen yhteiskunnassa arjen ilmiöiden, elämysten ja kokemusten sekä terveyden kannalta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksossa tarkasteltavat ilmiöt yhdistelevät biologiaa, fysiikkaa ja kotitaloustiedettä. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa tiedon etsimiseen, kokeellisten havaintojen tai mittaustiedon keräämiseen sekä tuotosten laatimiseen ja esittämiseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opettaja voi halutessaan teettää työraportteja tai työpäiväkirjaa. Myös esitelmät sopivat hyvin arvioinnin tueksi. Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä.

7.8.9. Kemia ja kestävä tulevaisuus, 2 op (KE1-2)

Opintojakson moduulit

- Kemia ja minä, 1 op (KE1), Pakollinen
- Kemia ja kestävä tulevaisuus, 1 op (KE2), Pakollinen

Tavoitteet

Kemia ja minä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan, ja tutustuu kemian alan ammatteihin ja jatko-opintomahdollisuuksiin*
- *saa valmiuksia osallistua kemiaan liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun ja osaa arvioida tietolähteiden luotettavuutta*
- *oppii käyttämään jaksollista järjestelmää kemiallisen päättelyn apuna*
- *osaa käyttää ja soveltaa tietoa aineiden ominaisuuksista ja niiden turvallisuudesta arjen valinnoissa*
- *osaa tutkia kokeellisesti seoksen koostumusta ja pitoisuutta sekä ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat.*
- *Oppilas tutkii ja kokeilee arjen teknologisia sovelluksia, niiden käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita.*

Kemia ja kestävä tulevaisuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan, ja tutustuu kemian merkitykseen kestävän elämäntavan edistämisessä*

- *tutustuu luonnontieteellisen tiedon luonteeseen ja sen kehittymiseen sekä tieteellisiin tapoihin tuottaa tietoa*
- *osaa tutkia aineen ominaisuuksia kokeellisesti*
- *osaa soveltaa aineen rakenteen malleja aineen ominaisuuksien vertailussa*
- *ymmärtää kemian merkityksen ympäristölle ja yhteiskunnalle ratkaisujen tarjoajana yhdessä muiden luonnontieteiden kanssa.*

Keskeiset sisällöt

Kemia ja minä

Keskeiset sisällöt

- *arjen aineiden turvallisuuden arviointi ja kemian merkitys omassa elämässä*
- *kemian merkitys työelämässä ja jatko-opinnoissa*
- *jaksollinen järjestelmä ja atomin rakenne elektronikuorimallin avulla*
- *puhtaat aineet, seokset ja erotusmenetelmät*
- *ainemäärä ja konsentraatio*

Kemia ja kestävä tulevaisuus

Keskeiset sisällöt

- *tutustuminen joihinkin esimerkkeihin kestävän elämäntavan edistämisessä luonnontieteissä*
- *aineen rakenteen mallien ja yhdisteen kaavan esittäminen*
- *alkuaineiden ja yhdisteiden vahvat ja heikot sidokset sekä poolisuus*
- *aineiden ominaisuuksien tutkiminen kokeellisesti ja selittäminen aineen rakenteen avulla*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija omaksuu tutkittua tietoa arkielämän aineiden ominaisuuksista ja niiden turvallisuudesta. Hän oppii arvioimaan esimerkiksi elintarvikkeiden sekä lääke- ja puhdistusaineiden turvallista käyttöä ja käsittelyä. Opiskelija tiedostaa, että yhteiskunta pyrkii turvaamaan kemikaalien turvallisen käytön, säilytyksen ja hävityksen (käyttöturvallisuustiedote).

Hyvinvointiosaamiseen kuuluu turvallisuusnäkökulmien huomioiminen kokeellisten töiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustuminen aineen rakenteen eri malleihin auttaa opiskelijaa ymmärtämään luonnontieteellisen tiedon kehittyvää ja täydentyvää luonnetta.

Kemian kielen käyttöön harjaantuminen alkaa yhdisteiden kaavojen kirjoittamisella. Opetuksessa käytetään videoita, malleja, simulaatioita, taulukoita ja kuvaajia.

Tutkimustulosten pohdinta kemian tarjoamia malleja ja periaatteita hyödyntäen edistävät luovan ajattelun kehittymistä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijan kykyyn työskennellä turvallisesti laboratoriossa. Arviointi kohdistuu myös kemian peruskäsitteiden sekä aineen rakennetta ja

sidoksia koskevien mallien hallintaan sekä siihen, kuinka opiskelija pystyy tekemään perusteltuja päätelmiä malleja ja alkuaineiden jaksollista järjestelmää hyödyntäen. Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.9. Uskonto (KT)

Oppiaineen tehtävä

Uskonnon opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijaa uskontoihin ja katsomuksiin liittyvän laaja-alaisen yleissivistyksen muodostamisessa. Uskonnon opetuksessa perehdytään uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonnottomuuteen. Opetuksessa uskontoja ja katsomuksia tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja kehittää opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää monilukutaitoa. Opiskelijaa ohjataan tarkastelemaan uskontoon liittyviä ilmiöitä analyyttisesti eri näkökulmista sekä soveltamaan ja arvioimaan lähdekriittisesti uskontoja koskevaa informaatiota. Uskonnon opetus antaa valmiuksia oman maailmankatsomuksen rakentamiseen sekä dialogiin, jota käydään sekä uskontojen ja katsomusten sisällä että niiden välillä. Uskonnon opetus ottaa erilaiset näkemykset huomioon, kunnioittaa yksilöllisiä vakaumuksia ja edistää ihmisoikeuksien toteutumista. Oppiaine tukee opiskelijan kasvua yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi jäseneksi.

Opetuksessa käytetään tutkimustietoa, uskontojen omia lähteitä ja ajankohtaisia media-aineistoja. Opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Oppiaineen tiedepohja on erityisesti teologiassa ja uskontotieteessä. Lisäksi opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti uskontoihin liittyvää kulttuurin, yhteiskunnan ja taiteen tutkimusta.

Oppiaineen tehtävä ja moduulien tavoitteet huomioon ottaen opetusta voidaan toteuttaa yhteistyössä oppiaineen eri oppimäärien ja muiden oppiaineiden kanssa. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti vuorovaikutteisia työtapoja sekä digitaalisia ja koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä ja asiantuntijoita. Opetuksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä korkeakoulujen kanssa.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä uskonnon oppiaineen tavoitteiden kanssa.

*Uskonnon opetus edistää **hyvinvointiosaamista** tukemalla opiskelijan itsetuntemusta sekä itsensä ja muiden arvostamista. Opetus antaa opiskelijalle aineksia ja välineitä oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin.*

*Opetuksessa käytetään menetelmiä, jotka vahvistavat **vuorovaikutusosaamisen** tavoitteiden mukaisesti opiskelijan sosiaalisia taitoja sekä kykyä yhteistyöhön ja empatiaan. Oppiaineen opetus on kieli-, katsomus- ja kulttuuritietoista, ja se antaa opiskelijalle valmiuksia osallistua dialogiin, joka liittyy uskonnollisiin, katsomuksellisiin, eettisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin.*

***Monitieteinen ja luova osaaminen** vahvistuu uskonnon opetuksessa monipuolisesti. Opetuksessa perehdytään uskonnoille ominaisiin käsitteisiin, kieleen ja symboliikkaan sekä eri tieteenalojen uskontoa koskeviin näkökulmiin. Opetus antaa valmiuksia uskontoja ja katsomuksia koskevan informaation lähdekriittiseen arviointiin. Opetuksessa vahvistetaan opiskelijan monilukutaitoa ja rohkaistaan tietojen ja taitojen luovaan soveltamiseen moninaisissa toimintaympäristöissä.*

*Uskonnon opetus tukee opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista** vahvistamalla osallisuutta ja osallistumista. Opetus rohkaisee opiskelijaa toimimaan demokraattisen ja ihmisoikeuksia kunnioittavan yhteiskunnan ja erilaisten yhteisöjen vastuullisena jäsenenä. Oppiaine antaa valmiuksia toimia katsomuksellisesti ja kulttuurisesti moninaisissa työyhteisöissä. Kehittämällä opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää ymmärrystä ja dialogitaitoja oppiaine antaa valmiuksia rakentaa yhteiskuntarauhaa sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää tulevaisuutta.*

*Uskonnon oppiaineessa tarkastellaan uskontojen eettisiä ulottuvuuksia ja rohkaistaan opiskelijaa pohtimaan omakohtaisesti arvoja ja eettisiä kysymyksiä **eettisyyden** tavoitteet huomioon ottaen. Opetuksessa tuetaan opiskelijan **ympäristöosaamista** lisäämällä ymmärrystä siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.*

***Globaali- ja kulttuuriosaamisen** kehittäminen kytkeytyy vahvasti uskonnon oppiaineen keskeisiin tavoitteisiin. Uskonnon oppiaineessa tarkastellaan monipuolisesti uskontojen, kulttuurien ja yhteiskuntien vuorovaikutusta ja vahvistetaan näin ymmärrystä suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista kulttuuriperinnöstä ja niiden moninaisuudesta. Uskonnon opetus tarjoaa turvallisen tilan käsitellä yksilön, yhteisön ja suomalaisen yhteiskunnan suhteita sekä niihin liittyviä ajatuksia ja tunteita. Arvoja ja katsomuksia pohtivana oppiaineena uskonto rakentaa valmiuksia toimia moniarvoisissa globaaleissa toimintaympäristöissä sekä muuttuvissa media- ja teknologiaympäristöissä.*

Tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- *osaa hankkia, soveltaa, analysoida, arvioida ja esittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää tietoa*
- *kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää kulttuurista lukutaitoaan*
- *hallitsee uskonnollisiin ja eettisiin kysymyksiin liittyviä ajattelu- ja vuorovaikutustaitoja*
- *tuntee uskonnon tutkimuksen keskeisiä käsitteitä, näkökulmia ja menetelmiä*
- *perehtyy uskontojen historialliseen ja ajankohtaiseen merkitykseen sekä yhteiskunnan, kulttuurin ja uskonnon vuorovaikutukseen eri puolilla maailmaa*
- *perehtyy opiskeltavan uskonnon erityispiirteisiin Suomessa ja muualla maailmassa*
- *tunnistaa ja ymmärtää uskontojen sisäistä moninaisuutta*
- *ymmärtää uskonnon erityisluonnetta, esimerkiksi uskonnollisen kielen ja symboliikan erityispiirteitä, sekä tunnistaa ja osaa analysoida uskonnollisen ja tieteellisen tiedon ominaispiirteitä*
- *kehittää valmiuksia rakentaa ja jäsentää omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään*
- *kehittää valmiuksia ymmärtää ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus, sekä valmiuksia toimia moniarvoisissa, moniuskontoisissa ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä*
- *ymmärtää ja kunnioittaa ihmisoikeuksia ja osaa tarkastella uskontoja ja katsomuksia ihmisoikeusnäkökulmasta*
- *kehittää valmiuksia rakentaa ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää tulevaisuutta sekä toimia yhteiskunnan aktiivisena ja vastuullisena jäsenenä.*

Osaamisen arviointi

Uskonnon oppiaineessa arvioinnin tehtävänä on kannustaa opiskelijaa opiskelemaan ja oppimaan sekä antaa palautetta hänen oppimisprosessistaan ja osaamisestaan. Opetuksessa ohjataan ja tuetaan opiskelijaa oman oppimisprosessinsa pitkäjänteisessä suunnittelussa ja arvioinnissa. Arviointi on monipuolista, ja siihen kuuluu sekä oppimisprosessin aikainen palaute

että opitun ja osaamisen arviointi. Arviointi kohdistuu laaja-alaisen osaamisen ja uskonnon oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön sekä opiskelijan uskonnolliseen ja katsomukselliseen yleissivistykseen liittyvien tietojen ja taitojen havainnointiin. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota käsitteiden ja kokonaisuuksien hallintaan, tiedon soveltamiseen, analysointiin, arvioimiseen ja esittämiseen sekä tiedonhankintataitoihin ja työskentelyyn erilaisissa oppimistilanteissa.

7.9.1. Evankelisluterilainen uskonto (KT1)

Opintojaksot

Uskonto ilmiönä-juutalaisuuden,kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1)

Opintojakson moduulit

- Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1), Pakollinen

Tavoitteet

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen sisäistä monimuotoisuutta*
- *osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiöinä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan sekä kehittää niihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa*
- *kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisissa ja monikulttuurisissa ympäristöissä ja työelämässä sekä keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.*

Keskeiset sisällöt

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

- *uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely sekä uskonnon ja tieteen suhde*
- *maailman uskontotilanne, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden piirteitä nykyajassa sekä uskonnonvapaus ihmisoikeutena*
- *uskontojen merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä muita ajankohtaisia uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä kysymyksiä*
- *juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin kulttuuritausta, synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet*
- *pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa*
- *juutalaisuuden ja islamin oppi, etiikka ja elämäntapa*
- *juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, suhde yhteiskuntaan sekä merkitys länsimaiselle kulttuurille*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Perehtymällä maailman uskontotilanteeseen, uskonnonvapauteen sekä juutalaisuuden ja islamin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin opiskelija saa valmiuksia toimia demokraattisen ja ihmisoikeuksia

kunnioittavan yhteiskunnan ja erilaisten yhteisöjen vastuullisena jäsenenä. Samalla opiskelija kehittää taitojaan toimia osana katsomuksellisesti ja kulttuurisesti moninaisia työyhteisöjä.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisessa ja kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä ja työelämässä sekä keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.

Vuorovaikutusosaaminen

Perehdyttäessä uskontoihin ja katsomuksiin ilmiöinä sekä juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin opiskelija saa valmiuksia ymmärtää uskontojen ja katsomusten merkitystä ja monimuotoisuutta yksilöiden ja yhteisöjen elämässä ja oppii siten ottamaan huomioon katsomuksellisia näkökohtia vuorovaikutuksessaan muiden kanssa ja erilaisissa toimintaympäristöissä. Opiskelija saa valmiuksia hahmottaa kulttuurienvälisen ymmärryksen merkitystä kestävälle tulevaisuudelle, demokratialle ja rauhalle.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisessa ja kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä ja työelämässä sekä keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija saa välineitä oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin tutustuttaessa esimerkiksi uskontoon ja uskonnottomuuteen ilmiöinä sekä juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin yhteisiin juuriin, keskeisiin piirteisiin, kulttuuriperintöön ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Käsiteltäessä uskonnonvapautta ihmisoikeutena opiskelija oppii hahmottamaan oikeuksiaan, velvollisuuksiaan ja asemaansa yhteiskunnassa. Moduulin sisällöt tukevat valmiuksia ymmärtää ja arvostaa itseä ja muita.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan sekä kehittää niihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa

- osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiöinä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tarkasteltaessa uskontoja ja katsomuksia ilmiöinä opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä lukioyhteisön ja yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Moduulissa käsiteltyjen sisältöjen, kuten juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin tarkastelun kautta opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti. Samalla hän harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen sisäistä monimuotoisuutta
- hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan sekä kehittää niihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa
- kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisessa ja kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä ja työelämässä sekä keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tarkasteltaessa uskontojen merkitystä kestävän tulevaisuuden rakentamisessa opiskelija oppii hahmottamaan rakenteita, jotka mahdollistavat eri yhteisöjen kestävän toiminnan tai ovat sen esteenä. Samalla hän saa välineitä hahmottaa kestävän tulevaisuuden ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista ulottuvuutta sekä näiden keskinäisriippuvuuksia.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisessa ja kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä ja työelämässä sekä keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Perehdyttäessä uskonnon ja tieteen suhteeseen, uskonnon määrittelyyn sekä juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin opiskelija saa valmiuksia hahmottaa uskontoa eri tieteenalojen ja uskontojen itseymmäryksen näkökulmasta. Tutustuttaessa uskontojen erilaisiin tulkintatapoihin ja sisäiseen monimuotoisuuteen opiskelija harjaantuu tarkastelemaan lähdekriittisesti uskontoja koskevaa informaatiota ja kielenkäyttöä.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen sisäistä monimuotoisuutta
- osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiöinä
- hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan sekä kehittää niihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Maailmanlaajuinen kristinusko, 2 op (UE2)

Opintojakson moduulit

- Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UE1), Pakollinen

Tavoitteet

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen sisäistä monimuotoisuutta*
- *osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiöinä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan sekä kehittää niihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa*
- *kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisissa ja monikulttuurisissa ympäristöissä ja työelämässä sekä keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.*

Keskeiset sisällöt

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

- *uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely sekä uskonnon ja tieteen suhde*
- *maailman uskontotilanne, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden piirteitä nykyajassa sekä uskonnonvapaus ihmisoikeutena*
- *uskontojen merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä muita ajankohtaisia uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä kysymyksiä*
- *juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin kulttuuritausta, synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet*
- *pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa*
- *juutalaisuuden ja islamin oppi, etiikka ja elämäntapa*
- *juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, suhde yhteiskuntaan sekä merkitys länsimaiselle kulttuurille*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tutustumalla uskonnon asemaan sekä uskonnon ja valtioiden suhteisiin Euroopassa sekä kristinuskon vaikutukseen ympäröivän kulttuurin kanssa opiskelija saa välineitä hahmottaa yksilöiden ja yhteisöjen erilaisia mahdollisuuksia ja asemaa yhteiskunnassa. Samalla hän saa valmiuksia rakentaa yhteiskuntarauhaa ja edistää demokraattisen, oikeudenmukaisen sekä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen perustuvan yhteiskunnan toimintaperiaatteita.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa ja osaa analysoida kristinuskon merkitystä kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää kristinuskoon liittyvää kulttuurista lukutaitoa
- kehittää valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä.

Vuorovaikutusosaaminen

Perehdyttäessä kristinuskon monimuotoisuuteen (esim. katolinen, ortodoksinen, protestanttinen ja karismaattinen kristillisyys sekä kristillisperäiset uskonnot) sekä ekumeniaan ja uskontodialogiin opiskelija saa valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä sekä hahmottaa rakentavan vuorovaikutuksen ja kulttuurienvälisen ymmärryksen merkityksen kestävälle tulevaisuudelle, demokratialle ja rauhalle.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä.

Hyvinvointiosaaminen

Tutustumalla monipuolisesti kristinuskon asemaan ja vuorovaikutukseen ympäröivän kulttuurin kanssa eri puolilla maailmaa opiskelija saa välineitä oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa ja osaa analysoida kristinuskon merkitystä kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää kristinuskoon liittyvää kulttuurista lukutaitoa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tarkasteltaessa kristinuskon moninaisia ilmenemismuotoja, tulkintatapoja sekä niiden suhdetta kulttuuriin ja yhteiskuntaan opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä yhteiskunnan moninaisuudesta. Moduulissa käsiteltyjen sisältöjen, kuten katolisen,

ortodoksisen, protestanttisen ja karismaattisen kristillisyyden sekä kristillisperäisten uskontojen tarkastelun kautta opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti. Samalla hän harjaantuu arvostamaan ihmisten ja yhteisöjen oikeutta kulttuuriseen identiteettiin sekä toimimaan kulttuurisen moninaisuuden puolesta. Kristinuskon eri muotojen eettisen ajattelun ja arvojen pohtiminen rakentaa lisäksi valmiuksia toimia moniarvoisissa globaaleissa toimintaympäristöissä sekä muuttuvissa media- ja teknologiaympäristöissä.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa ja osaa analysoida kristinuskon merkitystä kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää kristinuskoon liittyvää kulttuurista lukutaitoa
- tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset ja niiden syntytaustan sekä pystyy vertailemaan niiden keskeisiä piirteitä
- perehtyy kristinuskon erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida ja arvioida ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä mediasisältöjä ja keskusteluja.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tutustuttaessa kristinuskon eri muotojen eettiseen ajatteluun sekä kristinuskoon liittyviin ajankohtaisiin eettisiin kysymyksiin kuten ympäristökysymyksiin vahvistetaan opiskelijan ymmärrystä siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Opetuksessa rohkaistaan opiskelijaa pohtimaan omakohtaisesti arvoja ja eettisiä kysymyksiä.

Moduulin tavoitteita:

- perehtyy kristinuskon erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida ja arvioida ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä mediasisältöjä ja keskusteluja.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Perehtymällä kristinuskon erilaisiin muotoihin ja niiden asemaan ja vuorovaikutukseen kulttuurin kanssa sekä ajankohtaisiin kristinuskoon liittyviin kysymyksiin vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta ja taitoa löytää ja tulkita monenlaisia tekstejä sekä arvioida kriittisesti tiedon ja lähteiden luotettavuutta. Opiskelijan monilukutaitoa syvennetään erityisesti kristinuskoon liittyvän kulttuurisen ja symbolisen lukutaidon osalta.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa ja osaa analysoida kristinuskon merkitystä kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää kristinuskoon liittyvää kulttuurista lukutaitoa
- osaa analysoida ja arvioida ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä mediasisältöjä ja keskusteluja.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3)

Opintojakson moduulit

- Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UE3), valinnainen

Tavoitteet

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin*
- *tunnistaa ja osaa analysoida Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa*
- *hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida uusien uskonnollisten liikkeiden taustoja ja keskeisiä piirteitä*
- *kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä*

Keskeiset sisällöt

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

- *hindulainen maailmankuva, elämäntapa ja etiikka, hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä Intian nykypäivän uskontotilanne*
- *jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet ja eettiset periaatteet*
- *buddhalainen elämäntapa ja etiikka sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntaukset ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin*
- *Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan sekä Kiinan nykypäivän uskontotilanne*
- *shintolaisuuden keskeiset piirteet sekä uskontojen vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan Japanissa*
- *Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen vaikutuksia länsimaissa*
- *luonnonuskontojen ja vodou-sukuisten uskontojen keskeiset piirteet ja levinneisyys*
- *uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Käsiteltäessä esimerkiksi hindulaisuuden vaikutuksia Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan, buddhalaisuuden vaikutuksia Aasian maiden kulttuureihin sekä Kiinan perinteisten uskontojen vaikutuksia Kiinan kulttuuriin ja yhteiskuntaan, opiskelija kehittää kulttuurista lukutaitoaan ja saa välineitä ymmärtää uskontojen ja katsomusten roolia osana kulttuureita ja yhteiskuntia. Tutustumalla moduulissa käsiteltyjen uskontojen yhteiskunnallisiin vaikutuksiin ja vaikutuksiin länsimaissa, opiskelija vahvistaa valmiuksiaan toimia katsomuksellisesti moninaisissa ja globaaleissa opiskelu- ja työympäristöissä.

Moduulin tavoitteita:

- perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin
- kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.

Vuorovaikutusosaaminen

Perehdyttäessä eri uskontoihin ja niiden merkityksiin yksilöiden ja yhteisöjen elämässä, opiskelija saa välineitä huomioida katsomuksiin liittyviä tekijöitä omassa vuorovaikutuksessaan. Tämä luo valmiuksia toimia tiedostaen, empaattisesti ja kunnioittavasti kansainvälisissä ja katsomuksellisesti moninaisissa opiskelu- ja työympäristöissä.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.

Hyvinvointiosaaminen

Tutustuttaessa erilaisiin uskontoihin, sekä erityisesti niihin liittyviin elämäntapoihin ja etiikkaan, opiskelija saa valmiuksia ymmärtää katsomusten roolia osana yksilöiden ja yhteisöjen elämää. Nämä valmiudet tarjoavat työkaluja tarkastella uskonnon ja katsomuksen merkitystä niin omassa kuin muidenkin elämässä.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustuttaessa eri uskontojen keskeisiin piirteisiin ja niiden rooliin osana yksilöiden ja yhteisöjen elämäntapaa, opiskelija rakentaa ymmärrystä maailman ja yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Moduulissa käsiteltävien sisältöjen avulla opiskelija saa valmiuksia reflektoida uskontojen ja katsomusten roolia yhteisöjen kulttuuriperinnössä, yksilöiden elämässä ja globaalissa maailmassa ja tämän kautta saa valmiuksia toimia kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden puolesta.

Moduulin tavoitteita:

- perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin
- tunnistaa ja osaa analysoida Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä
- hahmottaa ja osaa analysoida uusien uskonnollisten liikkeiden taustoja ja keskeisiä piirteitä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Perehdyttäessä hindulaisuuden, buddhalaisuuden, shintolaisuuden, sikhiläisyyden ja jainalaisuuden eettisiin piirteisiin sekä Kiinan perinteisten uskontojen keskeisiin piirteisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin opiskelija saa välineitä hahmottaa, miten uskonnot ja katsomukset voivat joko edistää tai estää toimintaa ekologisesti kestävän tulevaisuuden puolesta. Käsiteltäessä luonnonuskontojen ja uusien uskonnollisten liikkeiden keskeisiä piirteitä opiskelija saa välineitä pohtia ihmisen ja luonnon välistä suhdetta erilaisista näkökulmista käsin. Tutustuttaessa luonnonuskontoihin ja niiden levinneisyyteen, opiskelija hahmottaa syitä siihen, miksi ihmisen toiminta on sovitettava luonnon kantokykyyn sekä saa valmiuksia pohtia ilmastonmuutoksen vaikutuksia erilaisten yhteisöjen ja elämäntapojen kannalta.

Moduulin tavoitteita:

- perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin
- hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tarkasteltaessa Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneitä uskontoja, luonnonuskontoja ja uusia uskonnollisia liikkeitä opiskelija tutustuu näihin uskontoihin liittyviin käsitteisiin, käytäntöihin, kieleen ja symboliikkaan kehittäen näin uskontoihin liittyvää monilukutaitoaan. Tutustuessaan

eri uskontojen keskeisiin piirteisiin sekä uskontoperinteiden sisäiseen monimuotoisuuteen eri lähteiden kautta opiskelija kehittää kykyään analysoida ja arvioida erilaisia uskontoja koskevia tiedonlähteitä lähdekriittisesti ja eri tieteenalojen näkökulmista.

Moduulin tavoitteita:

- perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin
- tunnistaa ja osaa analysoida Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä
- hahmottaa ja osaa analysoida uusien uskonnollisten liikkeiden taustoja ja keskeisiä piirteitä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4)

Opintojakson moduulit

- Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UE4), valinnainen

Tavoitteet

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa sekä perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla*
- *ymmärtää, että tietoa uskonnoista ja katsomuksista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla*
- *tunnistaa ja osaa analysoida muinaissuomalaisten uskontoperinteiden ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä*
- *osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapauteen, uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen sekä uskonnottomuuteen ja uskontokritiikkiin liittyvää ajankohtaista keskustelua*
- *kehittää valmiuksia osallistua uskonnollisia, katsomuksellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevaan dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä*

Keskeiset sisällöt

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa

- *Suomen uskontotilanne, suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio*
- *uskonto ja uskonnolliset yhteisöt suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset*
- *uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa, uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina sekä uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa huomioiden uskonnon rooli etnisten ja kielellisten vähemmistöjen elämässä Suomessa*
- *muinaissuomalaiset uskontoperinteet ja niiden merkitys suomalaisessa kulttuuriperinnössä sekä kristinusko yhteiskunnan ja kulttuurin muokkaajana Suomessa eri aikoina*

- *uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri nykypäivän Suomessa*
- *uskontojen ja katsomusten välinen dialogi nykypäivän Suomessa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Perehdyttäessä suomalaisen katsomuksellisen kentän piirteisiin kuten uskonnon ja uskonnottomuuden rooliin yksilöiden ja perheiden elämässä, uskonnon rooliin etnisten ja kulttuuristen vähemmistöjen elämässä, yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyviin kysymyksiin sekä uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin opiskelija saa valmiuksia empatiaan, yhteistyöhön ja kunnioittavaan vuoropuheluun. Samalla hän saa välineitä hahmottaa rakentavan vuorovaikutuksen ja kulttuurienvälisen ymmärryksen merkitystä kestävälle tulevaisuudelle, demokratialle ja rauhalle. Osana moduulia mahdollisesti toteutettavassa vapaaehtoistyöhön liittyvässä projektissa opiskelija pääsee kehittämään monipuolisesti vuorovaikutusosaamistaan.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää valmiuksia osallistua uskonnollisia, katsomuksellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevaan dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

Hyvinvointiosaaminen

Käsiteltäessä suomalaista uskonnollisuutta ja uskonnottomuutta, uskonnon- ja katsomuksenvapautta sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyviä kysymyksiä opiskelija saa välineitä oman identiteettinsä rakentamiseen sekä itsensä ja toisten arvostamiseen. Samalla hän saa valmiuksia edistää yhteisöjen hyvinvointia sekä toimia oman ja toisten turvallisuuden hyväksi. Osana moduulia voidaan toteuttaa vapaaehtoistyöhön liittyvä projekti, joka harjaannuttaa opiskelijan taitoja toimia hyvinvoinnin edistämisessä.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää valmiuksia osallistua uskonnollisia, katsomuksellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevaan dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Moduulin sisältöjä opiskeltaessa opiskelija kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää ymmärrystään ja dialogitaitojaan, mikä antaa hänelle valmiuksia rakentaa yhteiskuntarauhaa sekä ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää tulevaisuutta. Opiskelija syventää ymmärrystään omasta roolistaan, vastuustaan ja mahdollisuuksistaan tukea ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumista ympäröivässä yhteiskunnassa ja yhteistyössä muiden kanssa perehtymällä moduulin sisältöihin, kuten uskontoon ja uskonnollisiin yhteisöihin suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnottomuuteen, uskonnon- ja katsomuksenvapauteen, yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyviin kysymyksiin, uskonnon rooliin etnisten ja kansallisten vähemmistöjen elämässä Suomessa sekä uskonnon merkitykseen julkisella sektorilla, politiikassa, taloudessa ja työelämässä. Samalla vahvistetaan opiskelijan edellytyksiä osallisuuteen ja osallistumiseen sekä rohkaistaan häntä toimimaan demokraattisen ja ihmisoikeuksia kunnioittavan yhteiskunnan ja erilaisten yhteisöjen vastuullisena jäsenenä. Näitä tavoitteita voidaan edistää myös toteuttamalla osana moduulia vapaaehtoistyöhön liittyvä projekti tai perehtymällä jonkin uskonnollisen yhteisön yhteiskunnalliseen toimintaan.

Moduulin tavoitteita:

- tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa sekä perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla
- ymmärtää, että tietoa uskonnoista ja katsomuksista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla
- tunnistaa ja osaa analysoida muinaissuomalaisten uskontoperinteiden ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä
- osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapauteen, uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen sekä uskonnottomuuteen ja uskontokritiikkiin liittyvää ajankohtaista keskustelua
- kehittää valmiuksia osallistua uskonnollisia, katsomuksellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevaan dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Perehdyttäessä moduulin sisältöihin opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat yksilöiden arjessa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa. Samalla hän syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä yhteiskunnan moninaisuudesta ja saa valmiuksia toimia kulttuurisen moninaisuuden ja ihmisoikeuksien toteutumisen puolesta. Moduulin sisällöt tarjoavat mahdollisuuden käsitellä yksilön, yhteisön ja suomalaisen yhteiskunnan suhteita sekä niihin liittyviä ajatuksia ja tunteita uskonnonopetuksen tarjoamassa turvallisessa tilassa.

Moduulin tavoitteita:

- ymmärtää, että tietoa uskonnoista ja katsomuksista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla
- tunnistaa ja osaa analysoida muinaissuomalaisten uskontoperinteiden ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä
- osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapauteen, uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen sekä uskonnottomuuteen ja uskontokritiikkiin liittyvää ajankohtaista keskustelua.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Perehtymällä esimerkiksi uskonnon merkitykseen ja näkyvyyteen julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa sekä uskonnollisiin yhteisöihin kolmannen sektorin toimijoina opiskelija syventää ymmärrystään siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Opetuksessa rohkaistaan opiskelijaa pohtimaan omakohtaisesti arvoja ja eettisiä kysymyksiä.

Moduulin tavoitteita:

- kehittää valmiuksia osallistua uskonnollisia, katsomuksellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevaan dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Moduulissa opiskelija saa valmiuksia hahmottaa monipuolisesti suomalaista uskonnollista ja katsomuksellista kenttää eri tieteenalojen kuten yhteiskunnan ja kulttuurin tutkimuksen näkökulmista. Samalla hän saa välineitä uskontoja koskevan informaation lähdekriittiseen arviointiin. Perehdyttäessä uskonnon merkitykseen ja näkyvyyteen julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla sekä yksilöiden ja perheiden elämässä opiskelija saa valmiuksia pohtia

tulevaisuuden kannalta kestäviä ratkaisuja, joissa otetaan huomioon ympäristö, kulttuuri, politiikka, talous ja teknologia.

Moduulin tavoitteita:

- tunnistaa ja osaa analysoida muinaissuomalaisten uskontoperinteiden ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä
- osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapauteen, uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen sekä uskonnottomuuteen ja uskontokritiikkiin liittyvää ajankohtaista keskustelua.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi.

Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5)

Opintojakson moduulit

- Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UE5), valinnainen

Tavoitteet

Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää ja osaa analysoida uskonnon ja taiteen suhdetta: taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa sekä uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen*
- *perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja ja kertomuksia*
- *tunnistaa uskonnollista symboliikkaa ja perehtyy siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja*
- *harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa*

Keskeiset sisällöt

Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa

- *uskontojen ja taiteen vuorovaikutus, uskontojen merkitys taiteen kehityksessä*
- *uskonnollinen taide ja uskonnon ilmeneminen eri taidemuodoissa*
- *uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri uskonnon ja sen erityispiirteiden kuvaajana*
- *uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa ja populaarikulttuurissa*
- *Raamatun kertomusten ja kristillisen opin erilaisten tulkintojen tarkastelu taiteen eri muotojen avulla*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Taiteen ja uskonnon suhteeseen perehtyminen auttaa opiskelijaa hahmottamaan uskontojen yhteiskunnallisia ulottuvuuksia ja vaikutuksia. Harjaannuttamalla taitoaan havaita uskonnon, taiteen ja populaarikulttuurin vuorovaikutusta opiskelija lisää ymmärrystään eri katsomuksista ja saa valmiuksia myös ottaa kantaa moduulin teemoihin liittyviin yhteiskunnallisiin keskusteluihin.

Moduulin tavoitteita:

- ymmärtää ja osaa analysoida uskonnon ja taiteen suhdetta: taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa sekä uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen
- harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa.

Vuorovaikutusosaaminen

Tutustumalla uskonnolliseen symboliikkaan sekä siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskontojen oppeja ja kertomuksia opiskelija harjaannuttaa monilukutaitoaan ja valmiuksiaan olla kanssakäymisessä toisten kanssa yli kieli-, katsomus- ja kulttuurirajojen. Paneutuminen uskontoon liittyviin ulottuvuuksiin taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa antaa mahdollisuuden pohtia myös sananvapauden merkitystä, sen vastuullista käyttöä sekä tiedonkäsityksen ja tiedonvälityksen muuttumista eri aikoina ja eri kulttuureissa. Opiskelija saa näin valmiuksia hahmottaa rakentavan vuorovaikutuksen ja kulttuurienvälisen ymmärryksen merkityksen kestävälle tulevaisuudelle.

Moduulin tavoitteita:

- perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja ja kertomuksia
- tunnistaa uskonnollista symboliikkaa ja perehtyy siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja
- harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa.

Hyvinvointiosaaminen

Perehtymällä uskonnon ja taiteen suhteeseen opiskelija tutustuu samalla taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksiin ja rooliin yksilön ja yhteisöjen hyvinvoinnin edistäjinä. Harjaannuttamalla taitoa havaita uskonnon, taiteen ja populaarikulttuurin moninaista vuorovaikutusta opiskelijalla on mahdollisuus pohtia itselleen tärkeitä elämänkysymyksiä ja kulttuurin muotoja.

Moduulin tavoitteita:

- ymmärtää ja osaa analysoida uskonnon ja taiteen suhdetta: taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa sekä uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen
- harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Perehtymällä uskonnolliseen taiteeseen ja symboliikkaan opiskelija oppii osaltaan tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat eri kulttuureissa. Samalla opiskelija saa valmiuksia ymmärtää kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin merkitystä yksilöille ja yhteisöille. Moduulin sisällöt tukevat monipuolisesti valmiuksia toimia kulttuurisesti ja katsomuksellisesti moninaisissa globaaleissa toimintaympäristöissä sekä erilaisissa media- ja teknologiaympäristöissä.

Moduulin tavoitteita:

- ymmärtää ja osaa analysoida uskonnon ja taiteen suhdetta: taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa sekä uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen
- perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja ja kertomuksia
- tunnistaa uskonnollista symboliikkaa ja perehtyy siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja

- harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tutustumalla taiteen ja populaarikulttuurin uskonnollisiin teemoihin sekä siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja ja kertomuksia, opiskelija harjaantuu analysoimaan myös uskonnon eettisiä ja ekologisia ulottuvuuksia ja saa mahdollisuuden pohtia omakohtaisesti näihin liittyviä arvojaan ja asenteitaan. Perehtymällä eri uskontojen näkemyksiin uskonnon ja taiteen eri muotojen suhteesta opiskelija harjaantuu pohtimaan omaa, näihin teemoihin liittyvää toimintaansa eettisyyden ja vastuullisuuden lähtökohdista.

Moduulin tavoitteita:

- perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja ja kertomuksia
- tunnistaa uskonnollista symboliikkaa ja perehtyy siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Moduulin taiteeseen ja populaarikulttuurin liittyvät sisällöt tukevat opiskelijan monilukutaidon kehittymistä sekä eettisten ja esteettisten arvojen pohdintaa. Perehtymällä uskonnolliseen taiteeseen ja symboliikkaan sekä uskonnollisiin teemoihin populaarikulttuurissa opiskelija tutustuu erilaisiin informaation esittämisen tapoihin. Opetuksessa opiskelijaa rohkaistaan kehittyvien tulkitsemisen taitojensa luovaan soveltamiseen moninaisissa toimintaympäristöissä.

Moduulin tavoitteita:

- ymmärtää ja osaa analysoida uskonnon ja taiteen suhdetta: taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa sekä uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen
- perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja ja kertomuksia
- tunnistaa uskonnollista symboliikkaa ja perehtyy siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja
- harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Uskonto,tiede ja media, 2 op (UE6)

Opintojakson moduulit

- Uskonto, tiede ja media, 2 op (UE6), valinnainen

Tavoitteet

Uskonto, tiede ja media

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta*

- *tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa*
- *osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä*
- *kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskontoon liittyvää tietoa*

Keskeiset sisällöt

Uskonto, tiede ja media

- *uskonnon tutkimuksen ajankohtaisia näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla: uskontotieteen ja teologian eri tutkimusalat sekä taiteentutkimus, kulttuurintutkimus ja yhteiskuntatieteet*
- *uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa*
- *uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa*
- *uskontojen mediajulkisuus*
- *uskontoilmiön käsittely mediassa, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat, uskontojen rooli konflikteissa ja rauhan rakentamisessa, uskonnot ja ympäristökysymykset, uskonnot ja eettiset kysymykset, uskontokritiikki*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Media-aineistojen lähdekriittisen tarkastelun avulla moduulissa tutustutaan muun muassa uskontoihin liittyviin asenteisiin ja mielikuviin, uskontokritiikkiin sekä uskontojen roolin konflikteissa ja rauhan rakentamisessa, mikä tukee opiskelijan yhteiskunnallista osaamista. Uskontoon liittyviin tutkimuksiin ja mediasisältöihin tutustuminen auttaa opiskelijaa havaitsemaan uskonnon ja yhteiskunnan erilaisia suhteita eri puolilla maailmaa sekä tuottaa edellytyksiä ymmärtää ja arvostaa demokraattisen, oikeudenmukaisen sekä ihmisoikeuksiin, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen perustuvan yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja rakenteita. Moduulin teemoja voidaan tarkastella näkökulmista, jotka rohkaisevat opiskelijaa ottamaan kantaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja tekemään aloitteita sekä viemään niitä eteenpäin yhteistyössä paikallisesti ja kansainvälisesti. Ajankohtaisiin uskonnollisiin ilmiöihin tutustuminen tutkimuksen ja median näkökulmista antaa valmiuksia toimia katsomuksellisesti ja kulttuurisesti moninaisissa työyhteisöissä.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa
- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskontoon liittyvää tietoa.

Vuorovaikutusosaaminen

Uskontoon liittyviin tutkimuksiin ja mediasisältöihin perehtyminen antaa opiskelijalle valmiuksia osallistua dialogiin, joka liittyy uskonnollisiin, katsomuksellisiin, eettisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Opiskelija kehittää kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan tutustumalla esimerkiksi uskonnon tutkimukseen eri tieteenaloilla sekä mediaan liittyviin ilmiöihin, kuten uskontoilmiön käsittelyyn mediassa, uskonnolliseen mediaan ja median käyttöön uskonnoissa, uskontojen mediajulkisuuteen sekä uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttöön eri medioissa. Samalla opiskelija kehittää taitojaan analysoida viestien ja merkitysten välittymistä myös kieli- ja kulttuurirajoja ylittävässä vuorovaikutuksessa. Uskonnon ja median käsittelyyn liittyy luontevasti myös pohdinta sananvapauden merkityksestä ja sen vastuullisesta käytöstä. Nämä pohdinnat

antavat opiskelijalle valmiuksia hahmottaa rakentavan vuorovaikutuksen ja kulttuurienvälisen ymmärryksen merkitystä kestävälle tulevaisuudelle, demokratialle ja rauhalle. Osana moduulia voidaan toteuttaa uskontoon liittyvä mediasisältö, media-analyysi tai pienimuotoinen uskontoon liittyvä tutkimus, mikä tukee monipuolisesti tiedon välittämiseen ja rakentavaan vuorovaikutukseen liittyvien taitojen oppimista.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa
- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskontoon liittyvää tietoa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustuminen uskonnon tutkimuksen ajankohtaisiin näkökulmiin ja menetelmiin eri tieteenaloilla kehittää opiskelijan monitieteistä osaamista sekä antaa mahdollisuuden oman ajattelun, näkemysten ja toiminnan arvolähtökohtien pohdintaan. Uskonnon tutkimukseen ja uskontoon liittyviin mediasisältöihin perehtyminen kehittää opiskelijan monilukutaitoa ja tutustuttaa hänet erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin. Opiskelijalla on mahdollisuus harjaantua näissä taidoissa esimerkiksi tekemällä uskontoon liittyvä mediasisältö, media-analyysi tai pienimuotoinen tutkimus, joka voidaan toteuttaa osana moduulia. Moduulissa opiskelija vahvistaa taitojaan arvioida tiedon luotettavuutta harjoittelemalla uskontoon liittyvän informaation ja sen lähteiden kriittistä arviointia. Lisäksi moduulin sisällöt tarjoavat mahdollisuuden pohtia elämän- ja maailmankatsomusten näkökulmasta tulevaisuuden kannalta kestäviä ratkaisuja sekä vaihtoehtoisia tulevaisuusskenaarioita. Moduulin tavoitteet antavat hyvät edellytykset myös korkeakouluyhteistyölle esimerkiksi humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen kanssa.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa
- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskontoon liittyvää tietoa.

Hyvinvointiosaaminen

Tutustuessaan ajankohtaiseen uskonnon tutkimukseen sekä uskontoon liittyviin teemoihin mediassa opiskelija pohtii erilaisten elämän- ja maailmankatsomusten myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia yksilöiden ja yhteisöjen elämässä ja saa samalla välineitä tunnistaa hyvinvointia edistäviä ja ehkäiseviä tekijöitä sekä valmiuksia toimia oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi. Uskonnon tutkimukseen perehtyminen antaa lisäksi virikkeitä opiskelijan itsetuntemuksen kehittämiseen sekä identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa
- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tutustumalla ajankohtaiseen uskonnon tutkimukseen ja uskontoon liittyviin mediasisältöihin opiskelija syventää tietojaan ja ymmärrystään omasta identiteetistään sekä yhteiskunnan moninaisuudesta, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Kielellisesti, katsomuksellisesti ja kulttuurisesti monipuolisten lähdeaineistojen ja medioiden käyttö moduulissa vahvistaa opiskelijan monilukutaitoa, kansainvälistä osaamista sekä valmiuksia toimia moniarvoisissa globaaleissa toimintaympäristöissä ja muuttuvissa media- ja teknologiaympäristöissä. Samalla opiskelija oppii tunnistamaan ja reflektoimaan kulttuuriperintöjä, arvoja, ihmisten erilaisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat suomalaisessa yhteiskunnassa, Euroopassa ja globaalisti. Suomea koskeviin ajankohtaisiin uskontoon liittyviin tutkimuksiin ja mediasisältöihin tutustuminen tarjoaa mahdollisuuden käsitellä yksilön, yhteisön ja suomalaisen yhteiskunnan suhteita sekä niihin liittyviä ajatuksia ja tunteita uskonnon opetuksen tarjoamassa turvallisessa tilassa.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa
- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Media-aineistojen lähdekriittisen tarkastelun avulla moduulissa on mahdollisuus tutustua uskontojen ja ympäristökysymysten suhteeseen, mikä tukee opiskelijan eettistä ja ympäristöosaamista. Samalla opiskelija harjaantuu hahmottamaan perusasioita kestävän elämäntavan ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä näiden keskinäisriippuvuuksista. Moduulin teemat lisäävät opiskelijan ymmärrystä siitä, että uskonnoilla ja katsomuksilla eettisinä arvojärjestelminä on tärkeä merkitys ja rooli ekologisesti kestävän tulevaisuuden rakentamisessa. Moduulissa uskonnon ja median suhteen tarkasteluun kuuluu olennaisena osana uskontoihin liittyvien eettisten kysymysten tarkastelu. Ajankohtaisen uskonnon tutkimuksen ja uskontoon liittyvien mediasisältöjen tarkastelu ohjaa opiskelijaa pohtimaan monipuolisesti uskontojen eettisiä ulottuvuuksia sekä rohkaisee häntä pohtimaan omakohtaisesti arvoja ja eettisiä kysymyksiä.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa
- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskontoon liittyvää tietoa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutustuminen uskonnon tutkimuksen ajankohtaisiin näkökulmiin ja menetelmiin eri tieteenaloilla kehittää opiskelijan monitieteistä osaamista sekä antaa mahdollisuuden oman ajattelun, näkemysten ja toiminnan arvolähtökohtien pohdintaan. Uskonnon tutkimukseen ja uskontoon liittyviin mediasisältöihin perehtyminen kehittää opiskelijan monilukutaitoa ja tutustuttaa hänet erilaisiin tiedonhankinnan ja -esittämisen tapoihin. Opiskelijalla on mahdollisuus harjaantua näissä taidoissa esimerkiksi tekemällä uskontoon liittyvä mediasisältö, media-analyysi tai pienimuotoinen tutkimus, joka voidaan toteuttaa osana moduulia. Moduulissa opiskelija vahvistaa taitojaan arvioida tiedon luotettavuutta harjoittelemalla uskontoon liittyvän informaation ja sen lähteiden kriittistä arviointia. Lisäksi moduulin sisällöt tarjoavat mahdollisuuden pohtia elämän- ja maailmankatsomusten näkökulmasta tulevaisuuden kannalta kestäviä ratkaisuja

sekä vaihtoehtoisia tulevaisuusskenaarioita. Moduulin tavoitteet antavat hyvät edellytykset myös korkeakouluyhteistyölle esimerkiksi humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen kanssa.

Moduulin tavoitteita:

- hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta
- tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa
- osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskontoon liittyvää tietoa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (UE7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- vahvistaa opiskelijan tiedollisia ja taidollisia valmiuksia kirjoittaa uskonnon ainereaali
- toimia opiskelijan omaa opiskelumotivaatiota tukevana ympäristönä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- käydään läpi uskonnon ylioppilaskokeen erilaisia tehtävä tyyppejä lukion kursseja samalla kerraten
- opintojaksossa ei kerrata “kaikesta kaikkea” vaan keskitytään kurssirajojen ylittävään kokoavaan kertaamiseen ja tietojen syventämisee
- työtapoina käytetään esseiden kirjoittamista (jäsentely yms. harjoittelua), pari- ja ryhmätyötä, verkkotehtäviä ja pienempiä kirjallisia tehtäviä

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhdessä opiskeleminen vahvistaa opiskelijan vuorovaikutustaitoja.

Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksossa tuetaan opiskelijaa valmistautumaan ylioppilaskirjoiotuksiin: yhdessä kertaaminen vahvistaa opiskelijan hyvinvointia ja auttaaa ylläpitämään motivaatiota ylioppilaskirjoituksiin valmistautuessa. Opiskelijan metakognitiiviset taidot vahvistuvat.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Raamattu eri uskonnoissa, 2 op (UE8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Selkiyttää kuvaa Raamatun perusrakenteesta ja kertomuksista
- Tulkita Raamattua eri näkökulmista käsin, ja pyrkiä ymmärtämään Raamatun tulkintatapojen vaikutusta yhteiskunnallisiin ilmiöihin
- Hahmottaa ja analysoida erityisesti kristinuskon, juutalaisuuden ja islamin yhteistä kirjallista perintöä
- Ymmärtää Raamatun kertomusten asema, tulkintatapojen ja käytön moninaisuus eri uskonnoissa ja niiden sisällä
- Kehittää opiskelijan valmiuksia vastata uskonnon ylioppilaskirjoituksissa erityisesti Raamattuun liittyviin kysymyksiin
- Monitieteisyyden ja yhteiskunnallisen osaamisen laaja-alaisten tavoitteiden lisäksi moduulissa korostuvat vuorovaikutusosaamisen ja eettisyyden tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Raamatun tieteellinen tutkiminen painottaen kirjan syntykontekstia ja -prosessia
- Raamatun rakenne ja keskeiset kertomukset
- Ihmisen ja Jumalan suhde Vanhassa testamentissa
- Jeesus ja hänen opetuksensa, historiallinen Jeesus
- Paavali, hänen kirjeensä ja merkityksensä
- Raamatun ja sen kertomusten asema, tulkintatavat ja käyttö juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa ja niiden eri suuntauksissa sekä kristillisperäisissä liikkeissä
- Raamatun vaikutus historiaan, kulttuuriin ja yhteiskuntiin
- Perehtyminen ajankohtaiseen arvokeskusteluun, jossa Raamatun erilaiset tulkintatavat vaikuttavat
- Osana moduulia voidaan toteuttaa Raamattuun liittyvä tutkimus

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

1. Opintojakso lisää **hyvinvointiosaamista** tukemalla opiskelijan itsetuntemusta sekä itsensä ja muiden arvostamista. Se antaa opiskelijalle aineksia ja välineitä oman identiteetin, elämänkatsomuksen ja maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arviointiin.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakso kehittää **yhteiskunnallista osaamista**. Kurssilla rohkaistaan opiskelijaa huomaamaan Raamatun vaikutus kulttuurissa, politiikassa ja ajankohtaisessa arvokeskustelussa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksossa vahvistetaan **vuorovaikutusosaamista** lisäämällä ymmärrystä Raamatusta eri uskontoja yhdistävänä tekijänä, mikä lisää empatia- ja uskontodialogitaitoja.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kurssilla käytetään **monitieteistä** lähestymistapaa hyödyntämällä muun muassa teologian, kielitieteiden, historian, kulttuurintutkimuksen ja arkeologian tutkimusmenetelmiä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakso kehittää **yhteiskunnallista osaamista**. Kurssilla rohkaistaan opiskelijaa huomaamaan Raamatun vaikutus kulttuurissa, politiikassa ja ajankohtaisessa arvokeskustelussa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksossa vahvistetaan opiskelijoiden monipuolista **eettistä** ymmärrystä Raamatun roolista erilaisten arvojärjestelmien pohjana.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakso antaa valmiuksia ymmärtää Raamattua keskeisenä **globaalina** ilmiönä: maailman levinneimpänä, luetuimpana ja käännetyimpänä teoksena.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

7.9.2. Ortodoksinen uskonto (KT2)

Opintojaksot

Uskonto ilmiönä - juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UO1)

Opintojakson moduulit

- Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UO1), Pakollinen

Tavoitteet

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen monimuotoisuutta*
- *osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiönä*
- *tuntee ortodoksisen kirkon opin synnyn sekä Raamatun ja tradition merkityksen ortodoksisessa kirkossa ja sen ihmiskuvassa*
- *hahmottaa ja osaa analysoida kristikunnan moninaisuuteen johtaneita syitä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kohtaamisia historiassa sekä vaikutuksia kulttuuriperintöön ja yhteiskuntiin sekä kehittää näihin pohjautuvaa kulttuurista lukutaitoa*
- *kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisessa ja kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä ja työelämässä sekä valmiuksia keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä*

Keskeiset sisällöt

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

- *uskonnollisuus ja uskonnot yleisinhimillisenä ilmiönä*
- *maailman uskontotilanne, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden piirteitä nykyajassa sekä uskonnonvapaus ihmisoikeutena*
- *uskontojen merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä muita ajankohtaisia uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä kysymyksiä*
- *kristinuskon synty ja leviäminen, kirkolliskokoukset ortodoksisen kirkon opin, etiikan ja ihmiskuvan muotoutumisen perustana*
- *kristikunnan jakaantuminen ja sen vaikutukset*
- *juutalaisuuden ja islamin oppi, etiikka ja elämäntapa*
- *juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, suhde yhteiskuntaan sekä merkitys länsimaiselle kulttuurille*
- *pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa*
- *ortodoksisen kirkon, juutalaisuuden ja islamin kohtaamiset*

Ortodoksisuus maailmassa, 2 op (UO2)

Opintojakson moduulit

- Ortodoksisuus maailmassa, 2 op (UO2), Pakollinen

Tavoitteet

Ortodoksisuus maailmassa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa ortodoksisuuden apostolisen kirkon ja kirkkoisien perinteen jatkumona sekä luostarilaitoksen merkityksen ortodoksisen kirkon hengelliselle elämälle*
- *hahmottaa ja osaa analysoida kristinuskon historiallista kehitystä ortodoksisen kirkon, kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää ortodoksisuuteen ja muuhun kristinuskoon liittyvää kulttuurista lukutaitoa*
- *tutustuu ortodoksisiin paikalliskirkkoihin maailmassa ja tuntee niiden historiallista kehitystä ja sisäistä moninaisuutta*
- *tuntee kristinuskon keskeiset suuntaukset, niiden syntytaustan ja keskeiset piirteet sekä pystyy vertailemaan niitä*
- *tutustuu kirkkojen väliseen maailmanlaajuiseen yhteistyöhön*
- *kehittää valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä*

Keskeiset sisällöt

Ortodoksisuus maailmassa

- *ortodoksisen kirkon opillisten perusteiden sekä hengellisen elämän vaikutus kulttuuriin ja ihmisten arkeen*
- *ortodoksisen paikalliskirkkokäsitteen muodostuminen*
- *Bysantin kirkko ja luostarilaitos itäisen kristillisyyden lähteenä ja sen yhteiskunnalliset vaikutukset*
- *ortodoksiset kirkot Euroopassa ja muilla mantereilla sekä niiden paikalliset erityispiirteet*
- *orientaaliset ortodoksiset kirkot*
- *läntinen kristillisyys, katolinen kirkko, protestanttiset kirkot ja karismaattinen kristillisyys sekä niiden erityispiirteet, eettinen ajattelu ja yhteiskunnallinen vaikutus*
- *ajankohtaisia ortodoksisuuteen ja muuhun kristinuskoon liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja*
- *ortodoksiset kirkot ja ekumeeninen liike sekä uskontodialogi*

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UO3)

Opintojakson moduulit

- Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UO3), valinnainen

Tavoitteet

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee maailman uskontoja osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden paikallisia vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä niiden suhdetta ortodoksiseen kirkkoon*
- *perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin*
- *tunnistaa ja osaa analysoida Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa*
- *hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida uusien uskonnollisten liikkeiden taustoja ja keskeisiä piirteitä*
- *kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä*

Keskeiset sisällöt

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

- *hindulainen maailmankuva, elämäntapa ja etiikka sekä hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan, Intian nykypäivän uskontotilanne*
- *jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet ja eettiset periaatteet*
- *buddhalainen elämäntapa ja etiikka sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntaukset ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin*
- *Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan, Kiinan nykypäivän uskontotilanne*
- *shintolaisuus sekä uskontojen vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan Japanissa*
- *Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen vaikutuksia länsimaissa*
- *luonnonuskontojen ja vodou-sukuisten uskontojen keskeiset piirteet ja levinneisyys*
- *uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä*

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UO4)

Opintojakson moduulit

- Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UO4), valinnainen

Tavoitteet

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee muinaissuomalaista uskonnollista perinnettä sekä tunnistaa sen ilmenemisen suomalaisessa kulttuuriperinnössä*
- *tuntee ortodoksisen kirkon historialliset vaiheet Suomessa kristinuskon saapumisesta nykypäivään saakka*
- *tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen osana Suomen valtiollista ja kansallista kehitystä*
- *• tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa sekä perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla*

- *ymmärtää, että tietoa uskonnoista ja katsomuksista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla*
- *osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapauteen sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua*
- *kehittää taitojaan toimia aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä*
- *kehittää valmiuksiaan osallistua uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä*

Keskeiset sisällöt

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa

- *muinaissuomalaiset uskontoperinteet ja niiden ilmeneminen suomalaisessa kulttuuriperinnössä*
- *kristinuskon tulo Suomeen ja luostarien vaikutus ortodoksisuuteen Karjalassa*
- *ortodoksit lännen ja idän välissä, autonominen Suomen ortodoksinen kirkko ja suuntautuminen suomalaiseen yhteiskuntaan*
- *kielelliset ja kansalliset ortodoksiset vähemmistöt Suomessa*
- *luterilainen ja katolinen kirkko sekä muita uskonnollisia yhteisöjä Suomessa*
- *kristinusko suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin muokkaajana Suomessa eri aikoina*
- *uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa, uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina sekä uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa*
- *uskonnon rooli etnisten ja kielellisten vähemmistöjen elämässä Suomessa*
- *uskontojen ja katsomusten välinen dialogi tämän päivän Suomessa*

Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus, 2 op (UO5)

Opintojakson moduulit

- Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus, 2 op (UO5), valinnainen

Tavoitteet

Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa ja osaa analysoida yleisesti uskontojen ja taiteen suhdetta*
- *kehittää taitojaan tulkita uskonnollisen taiteen eri muotoja*
- *perehtyy taiteen eri muotojen ilmaisutapoihin ja siihen, miten niissä tuodaan esille uskontojen, erityisesti kristinuskon ja ortodoksisen kirkon, keskeistä opetusta*
- *tunnistaa ja tietää ortodoksisen ja muun kristillisen taiteen eri ilmaisumuotoja*
- *ymmärtää sakraalin ja uskonnollisen taiteen eron*
- *tutustuu uskonnolliseen symboliikkaan ja tunnistaa uskonnon vaikutuksen nykypäivän taiteessa ja kulttuurissa*

Keskeiset sisällöt

Ortodoksisuuden ja taiteen vuorovaikutus

- *uskontojen ja taiteen vuorovaikutus ja uskontojen merkitys taiteen kehityksessä*
- *uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa*
- *ortodoksisen taiteen muodot: kirkkomusiikki, ikonitaide, arkkitehtuuri, hymnografia*
- *Raamatun kertomusten ja kristillisen opin tarkastelu taiteen eri muotojen avulla*
- *uskontojen ja erityisesti ortodoksisuuden ilmeneminen tämän päivän taiteessa*

Ortodoksisuus, tiede ja media, 2 op (UO6)

Opintojakson moduulit

- Ortodoksisuus, tiede ja media, 2 op (UO6), valinnainen

Tavoitteet

Ortodoksisuus, tiede ja media

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita*
- *osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä*
- *perehtyy ortodoksisuuden ja eri uskontojen kansalliseen ja kansainväliseen mediakuvaan*
- *perehtyy tieteen ja median esille tuomiin eettisiin kysymyksiin ortodoksisen kirkon perinteen ja etiikan näkökulmasta*
- *perehtyy tieteen ja ortodoksisen kirkon ihmiskuvaan*
- *hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ortodoksiseen kirkkoon liittyvää ajankohtaista tutkimusta*

Keskeiset sisällöt

Ortodoksisuus, tiede ja media

- *uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa*
- *uskonnollisen kielen ja symbolien käyttö eri medioissa*
- *uskontojen mediajulkisuus ja ortodoksisen kirkon mediamaailma*
- *uskonnon käsittely mediassa, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat, uskontojen rooli konflikteissa ja rauhan rakentamisessa, uskonnot ja ympäristökysymykset, uskonnot ja eettiset kysymykset, uskontokritiikki*
- *tiede, media ja ortodoksisen kirkon eettinen opetus*

7.9.3. Islamin uskonto (KT4)

Opintojaksot

Uskonto ilmiönä - juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UI1)

Opintojakson moduulit

- Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä, 2 op (UI1), Pakollinen

Tavoitteet

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa ja osaa analysoida maailman uskontotilannetta ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä uskontojen sisäistä monimuotoisuutta*
- *osaa jäsentää uskontoa ja uskonnottomuutta ilmiöinä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan sekä kehittää niihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa*
- *kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisessa ja kulttuurisesti moninaisessa ympäristössä ja työelämässä sekä valmiuksia keskustella uskontoihin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.*

Keskeiset sisällöt

Uskonto ilmiönä – juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin jäljillä

- *uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely sekä uskonnon ja tieteen suhde*
- *maailman uskontotilanne, uskonnollisuuden ja uskonnottomuuden piirteitä nykyajassa sekä uskonnonvapaus ihmisoikeutena*
- *uskontojen merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa sekä muita ajankohtaisia uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä kysymyksiä*
- *juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin kulttuuritausta ja synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet islamin näkökulmasta*
- *pyhien kirjojen muotoutuminen, merkitys, käyttö ja tulkinnat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa*
- *juutalaisuuden ja kristinuskon sisäinen monimuotoisuus, oppi, etiikka, elämäntapa, suhde yhteiskuntaan sekä merkitys länsimaiselle kulttuurille*

Maailmanlaajuinen islam, 2 op (UI2)

Opintojakson moduulit

- Maailmanlaajuinen islam, 2 op (UI2), Pakollinen

Tavoitteet

Maailmanlaajuinen islam

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa ja osaa analysoida islamin merkitystä kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta sekä kehittää islamiin liittyvää kulttuurista ja uskonnollista lukutaitoa*
- *tuntee islamin keskeisiä suuntauksia, niiden syntytaustan ja sisäiseen monimuotoisuuteen liittyviä kysymyksiä sekä pystyy vertailemaan eri suuntauksien keskeisiä piirteitä*
- *perehtyy islamin erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa*
- *osaa analysoida ja arvioida ajankohtaisia islamiin liittyviä mediasisältöjä ja keskusteluja*
- *kehittää valmiuksia toimia moniarvoisissa toimintaympäristöissä.*

Keskeiset sisällöt

Maailmanlaajuinen islam

- *islamin opillinen perusta sekä sunnalaisuuden, shiialaisuuden ja suufilaisuuden muotoutuminen ja niiden keskeisiä piirteitä*
- *islamin sisäinen monimuotoisuus*
- *poliittinen islam ja nykypäivän keskeiset islamilaiset liikkeet*
- *islamilainen etiikka, eettinen ajattelu ja yhteiskunnalliset vaikutukset*
- *islamin merkitys Euroopassa ja eurooppalaisessa uskontodialogissa*
- *suhtautuminen muslimivähemmistöihin länsimaissa*
- *uskonnon asema, uskonnon ja valtion suhteet sekä islamin vaikutus yhteiskuntaan ja kulttuuriin eri puolilla maailmaa*
- *ajankohtaisia islamiin liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja*

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UI3)

Opintojakson moduulit

- Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä, 2 op (UI3), valinnainen

Tavoitteet

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *perehtyy Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin*
- *tunnistaa ja osaa analysoida Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa*
- *ymmärtää islamin suhdetta hindulaisuuteen ja buddhalaisuuteen*
- *hahmottaa ja osaa analysoida luonnonuskontojen nykytilannetta ja keskeisiä piirteitä*
- *hahmottaa ja osaa analysoida uusien uskonnollisten liikkeiden taustoja ja keskeisiä piirteitä*
- *kehittää uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa ja valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.*

Keskeiset sisällöt

Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä

- *hindulainen maailmankuva, elämäntapa ja etiikka, hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin ja yhteiskuntaan sekä Intian nykypäivän uskontotilanne*
- *jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet ja eettiset periaatteet*
- *buddhalainen elämäntapa ja etiikka sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntaukset ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin*
- *islamin suhde hindulaisuuteen ja buddhalaisuuteen ennen ja nyt*
- *Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan sekä Kiinan nykypäivän uskontotilanne*
- *shintolaisuuden keskeiset piirteet sekä uskontojen vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan Japanissa*
- *Intiassa, Kiinassa ja Japanissa kehittyneiden uskontojen vaikutuksia länsimaissa*
- *luonnonuskontojen ja vodou-sukuisten uskontojen keskeiset piirteet ja levinneisyys*
- *uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä*

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UI4)

Opintojakson moduulit

- Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa, 2 op (UI4), valinnainen

Tavoitteet

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa sekä perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla*
- *ymmärtää, että tietoa uskonnoista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla*
- *osaa tunnistaa ja analysoida monimuotoisen Suomen historiaa ja nykypäivää suhteessa vähemmistöihin, erityisesti muslimeihin*
- *hahmottaa ja osaa analysoida muinaissuomalaisten uskontoperinteiden merkitystä suomalaisessa kulttuuriperinnössä, kristinuskoa yhteiskunnan muokkaajana Suomessa ennen ja nyt sekä niiden vaikutusta islamiin Suomessa*
- *osaa analysoida ja arvioida uskonnonvapauteen, uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen sekä uskonnottomuuteen ja uskontokritiikkiin liittyvää ajankohtaista keskustelua*

- *kehittää valmiuksia osallistua uskonnollisia, katsomuksellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä koskevaan dialogiin sekä osaa toimia kulttuuri- ja katsomustietoisena ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä*

Keskeiset sisällöt

Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Suomessa

- *Suomen uskontotilanne, suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio*
- *uskonto ja uskonnolliset yhteisöt suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset*
- *uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa; uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina; uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa*
- *muslimien historia ja nykypäivä Suomessa sekä uskonnon rooli etnisten ja kielellisten vähemmistöjen elämässä Suomessa*
- *muinaissuomalaiset uskontoperinteet ja niiden merkitys suomalaisessa kulttuuriperinnössä sekä kristinusko yhteiskunnan muokkaajana Suomessa eri aikoina*
- *uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri nykypäivän Suomessa*
- *uskontojen ja katsomusten välinen dialogi nykypäivän Suomessa*

Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UI5)

Opintojakson moduulit

- Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa, 2 op (UI5), valinnainen

Tavoitteet

Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa ja osaa analysoida uskonnon ja taiteen suhdetta: taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa sekä uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen*
- *perehtyy siihen, miten taiteen kautta ilmaistaan islamilaista ajattelua ja uskonnon oppeja*
- *tunnistaa uskonnollista symboliikkaa ja perehtyy siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja*
- *harjaannuttaa taitoa tulkita uskontoon liittyviä ulottuvuuksia taiteen ja populaarikulttuurin eri muodoissa*

Keskeiset sisällöt

Uskonto taiteissa ja populaarikulttuurissa

- *uskontojen ja taiteen vuorovaikutus, uskontojen merkitys taiteen kehityksessä*
- *islamilainen taide ja islamin keskeisten piirteiden ja oppien ilmeneminen eri taidemuodoissa*
- *uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri islamin erityispiirteiden kuvaajana*
- *uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa ja populaarikulttuurissa*
- *taide muslimivähemmistön ilmaisukeinona*
- *islamin sisäinen monimuotoisuus eri taiteen aloilla*

Uskonto, tiede ja media, 2 op (UI6)

Opintojakson moduulit

- Uskonto, tiede ja media, 2 op (UI6), valinnainen

Tavoitteet

Uskonto, tiede ja media

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä tuntee ajankohtaista tutkimusta*
- *tunnistaa ja osaa analysoida uskontoon liittyviä ajankohtaisia teemoja ja sisältöjä mediassa*
- *osaa analysoida uskonnon ja median välisiä suhteita sekä arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä*
- *kehittää valmiuksia tuottaa ja esittää uskontoon liittyvää tietoa.*

Keskeiset sisällöt

Uskonto, tiede ja media

- *uskonnon tutkimuksen ajankohtaisia näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla: klassisen islamin tieteenalat ja teologia, uskontotiede sekä yhteiskuntatiede tutkimusaloina*
- *islamilainen media ja median käyttö uskonnoissa*
- *uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa*
- *uskontojen mediajulkisuus*
- *uskontoilmiön käsittely mediassa, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat, uskontojen rooli konflikteissa ja rauhan rakentamisessa, uskonnot ja ympäristökysymykset, uskonnot ja eettiset kysymykset, uskontokritiikki*

7.10. Kuvataide (KU)

Oppiaineen tehtävä

Kuvataide on visuaalista kulttuurikasvatusta, jossa opiskelija tutkii todellisuutta taiteen keinoin. Oppiaineen keskeisenä päämääränä on, että opiskelija ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään. Kokemukset, mielikuvitus ja tavoitteellinen työskentely luovat perustan moniaistiselle oppimiselle. Opetuksessa tarkastellaan taiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä esteettisiä, ekologisia ja eettisiä arvoja. Opiskelija vahvistaa aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön tuntemustaan, joka tukee traditioiden välittymistä ja uudistumista. Opetuksella tuetaan laaja-alaisen yleissivistyksen rakentumista sekä aktiiviseen paikalliseen ja globaaliin toimijuuteen kasvamista. Opiskelijoille tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia tulevaisuuden jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiuksien kehittämiseen. Opinnot antavat edellytyksiä luovan ja kriittisen ajattelun kehittämiselle, elinympäristöön vaikuttamiselle ja kestävän elämäntavan edistämiselle.

Kuvataiteen opetuksessa syvennetään opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa ja kielitietoisuutta. Opiskelijat havainnoivat, tuottavat, tulkitsevat ja arvottavat kuvia hyödyntämällä visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja. Eri tiedonalojen kielet avaavat opiskeltavaan ilmiöön uusia näkökulmia. Opetuksessa kannustetaan kulttuurisen osaamisen syventämiseen taiteiden- ja tieteidenvälisyyttä hyödyntäen. Opiskelija perehtyy erilaisiin taidekäsityksiin. Opinnoissa tarkastellaan visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle historian ja kulttuurin näkökulmista. Opiskelijaa ohjataan perustelemaan mielipiteitään ja näkemyksiään kuvataiteesta ja muusta visuaalisesta kulttuurista.

Kuvataiteen opetuksessa tutkitaan opiskelijoille tuttuja ja heille uusia visuaalisen kulttuurin teoksia, tuotteita ja ilmiöitä. Kuvilla tarkoitetaan kaksi- ja kolmiulotteisia teoksia ja tuotteita sekä niitä esittäviä jäljenteitä. Visuaalisen kulttuurin kenttään kuuluvat opiskelijoiden omaehtoisesti tekemät kuvat, luonto, rakennettu ympäristö, esineet, median kuvat ja taiteeksi määritetyt teokset. Opiskelijat osallistuvat sisältöjen ja ilmaisun keinojen valintaan. Opetuksessa tarjotaan edellytykset työtapojen ja opiskeluympäristöjen monipuoliselle käytölle. Opiskelijaa kannustetaan välineiden, materiaalien ja ilmaisun keinojen kokeilemiseen sekä niiden luovaan soveltamiseen. Uudet teknologiat, mediaympäristöt ja audiovisuaalisen kulttuurin muodot ovat sekä tutkittavia

ilmiöitä että kuvailmaisun välineitä. Opiskelijat perehtyvät ajankohtaisiin visuaalisen kulttuurin ilmiöihin ja toimintatapoihin sekä erilaisiin osallistumisen ja vaikuttamisen muotoihin. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti myös museoiden ja muiden kulttuuritoimijoiden tarjoamia mahdollisuuksia. Kuvataiteen lukio-opinnot luovat hyvän pohjan rakentaa omakohtaista ja elinikäistä suhdetta visuaaliseen kulttuuriin.

Laaja-alainen osaaminen

Kuvataiteen opinnot tukevat opiskelijan ***hyvinvointiosaamista*** *kuvailmaisuun sisältyvien aistinautintojen, tunteiden ja henkilökohtaisten merkitysten avulla. Itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja ilmaiseminen tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista. Opinnot tarjoavat välineitä yksilöiden ja yhteisöjen kulttuurisen moninaisuuden kunnioittamiseen ja arvostamiseen. Opiskelijoita kannustetaan etsimään heitä itseään kiinnostavia kuvakulttuureja ja kuvailmaisun tapoja.*

Kuvataiteen opinnoissa kehitetään ***vuorovaikutusosaamista*** *rakentamalla dialogia ja ymmärrystä ihmisten välille erilaisia kuvakulttuureja tarkastelemalla, niitä jakamalla ja niistä keskustelemalla. Opinnot kehittävät yhteistoiminnallisia taitoja taiteelle ominaisen kokonaisvaltaisen työskentelyn avulla. Opiskelijat kehittävät vuorovaikutustaitojaan esimerkiksi visuaalisen kulttuurin kuvallisiin ja sanallisiin käsitteistöihin, kuvatyyppeihin ja kuvastoihin perehtymällä. Erilaisten kuvatulkinnan menetelmien soveltaminen kuvien analysoinnissa, arvioinnissa ja tuottamisessa luo valmiuksia merkitysten jakamiselle ja niistä keskustelemiselle.*

Kuvataide syventää opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa, jonka avulla myös ***monitieteinen ja luova osaaminen*** *kehittyy. Taiteelle ominainen työskentely hyödyntää erilaisia tutkimisen, ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja. Opinnoissa kulttuurisia ilmiöitä tutkitaan visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttämällä. Kuvatulkinnassa tarkastellaan myös kuvan intertekstuaalisia viittauksia esimerkiksi lauluun, näytelmään tai toiseen kuvaan. Opiskelijat hyödyntävät eri taiteen- ja tieteenalojen näkökulmia heidän tuottaessaan ja tulkitessaan visuaalista kulttuuria.*

Yhteiskunnallista osaamista *syvennetään kuvataiteessa tutkimalla visuaalisen kulttuurin ilmentämiä arvoja ja merkityksiä esimerkiksi rakennetussa ympäristössä, esineissä, mediassa ja taiteessa. Opiskelijoita rohkaistaan ottamaan kantaa ja osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä vaikuttamaan kestävän tulevaisuuden puolesta. Oppiaine tarjoaa mahdollisuuksia tarkastella demokratian ja perusoikeuksien tilaa, toteutumista ja kehitystä taiteen keinoin. Opiskelijat perehtyvät myös oikeudellisesti suojeltuihin etuihin, kuten tekijänoikeuksiin, sananvapauteen ja yksityisyyteen. Opinnoissa tutustutaan työelämän, kansalaistoiminnan ja jatko-opintojen tarjoamiin mahdollisuuksiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin näkökulmasta.*

Kuvataiteen opinnoissa syvennetään ***eettisyyttä ja ympäristöosaamista*** *tutkimalla ympäristön, yhteiskunnan ja globaalin maailman eettisiä ja ekologisia kysymyksiä kuvailmaisun keinoin. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan omia valintojaan, ratkaisujaan ja tekojaan kestävän elämäntavan näkökulmasta. Opinnot syventävät osaamista erilaisten materiaalien ja teknologioiden kestävästä käytöstä. Opiskelijoita rohkaistaan paikalliseen ja globaaliin toimijuuteen kulttuurisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävään kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Taiteellisen työskentelyn kautta avataan näköaloja vaihtoehtoisiin tulevaisuuksiin.*

Globaali- ja kulttuuriosaamista *syvennetään kuvataiteessa tutkimalla todellisuuden kulttuurista monimuotoisuutta. Opiskelijoita kannustetaan rakentamaan identiteettiään sekä arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä. Kuvataiteessa tarkastellaan ja pohditaan omaa suhdetta yhteiskunnassa vallitsevaan kulttuuriin. Opiskelijaa ohjataan tutkimaan, miten visuaalinen kulttuuri heijastaa ja muokkaa yksilöitä, yhteisöjä ja maailmaa. Kulttuuriperintöä tarkastellaan globaalista, kansallisesta ja opiskelijan kulttuurisen taustan näkökulmasta. Opiskelijoita rohkaistaan käsittelemään kulttuuriseen moninaisuuteen ja globalisaatioon liittyviä ilmiöitä kuvallisessa työskentelyssä.*

Tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen yleiset tavoitteet on jäsennetty kolmeksi tavoitealueeksi: Kuvien merkitys, Osallisuus ja toimijuus sekä Ilmaisun ja tulkinnan taidot.

Kuvien merkitys

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa*
- *rakentaa kulttuuri-identiteettiään erilaisia kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla*
- *kehittää valmiuksiaan ja vahvuuksiaan vastaanottaa, ymmärtää ja tuottaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä*
- *tulkitsee, millaisia esteettisiä, ekologisia ja eettisiä arvoja kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin kytkeytyy*
- *tutkii kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle eri aikoina ja eri kulttuureissa*
- *ymmärtää aistinautintojen, mielikuvien, tunteiden ja luovan ajattelun merkityksen omalle oppimiselle ja hyvinvoinnille.*

Osallisuus ja toimijuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ottaa kantaa kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin*
- *osaa soveltaa kuvallisen tuottamisen, viestinnän ja teknologian keinoja näkemysten esittämisessä, osallistumisessa ja vaikuttamisessa*
- *kehittää kriittistä ajatteluaan ympäristön havainnoinnissa ja omassa toiminnassa*
- *hyödyntää mielikuvia kuvallisessa ajattelussa, luomisprosessissa ja vaihtoehtoisten toimintatapojen kuvittelussa*
- *osaa käyttää tutkivaa lähestymistapaa suunnittelussa, työskentelyssä ja kuvailmaisussa*
- *ottaa toiminnassaan huomioon kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän elämäntavan näkökulmia.*

Ilmaisun ja tulkinnan taidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa asettaa tavoitteita taiteelle ominaiselle tutkivalle, pitkäkestoiselle ja ilmiökeskeiselle työskentelylle ja oppimiselle*
- *syventää visuaalisen kulttuurin monilukutaitoa hyödyntämällä kuvien tekemisessä ja tulkinnassa erilaisia tietämisen tapoja*
- *kehittää kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja ympäristönlukutaitoa visuaalisen kulttuurin tuottamisessa ja tulkinnassa*
- *syventää kuvailmaisun taitoja erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja toimintatapoja tarkoituksenmukaisesti käyttäen*
- *osaa tehdä ja tulkita kuvia liittämällä ne erilaisiin käsityksiin taiteesta*
- *tarkastelee kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen, tekijän, vastaanottajan ja yhteiskunnan näkökulmasta.*

Osaamisen arviointi

Kuvataiteen opetuksessa arviointi on kannustavaa, pitkäkestoista, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arviointi tukee opiskelijan omakohtaista suhdetta kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin.

Arviointi kohdistuu kuvataiteen yleisten tavoitteiden ja moduulikohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaiseen osaamisen toteutumiseen kuvataiteessa. Monipuolinen arviointi edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Näin arvioinnilla tuetaan opiskelijan oppimaan oppimisen taitojen syventämistä. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia.

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kuvataiteellisen osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Arvioinnilla ohjataan työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön yksin ja ryhmässä.

Opintojaksot

7.10.1. Omat kuvat, jaetut kulttuurit, 2 op (KU1)

Opintojakson moduulit

- Omat kuvat, jaetut kulttuurit, 2 op (KU1), Pakollinen

Tavoitteet

Omat kuvat, jaetut kulttuurit

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *havainnoi itselle ja muille merkityksellisiä kuvia sekä jakaa ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen*
- *käyttää erilaisia kuvailmaisun välineitä, materiaaleja, teknologioita ja lähestymistapoja itsenäisesti sekä ryhmän jäsenenä*
- *soveltaa visuaalisen viestinnän ja teknologian keinoja näkemysten esittämisessä sekä osallistumisessa ja vaikuttamisessa*
- *tutkii ja tulkitsee taidetta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista*
- *tutkii ja tulkitsee eri aikojen, kulttuurien ja yhteisöjen visuaalista kulttuuria*
- *tutkii ja tulkitsee kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä*
- *ymmärtää kuvakulttuurien merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa*
- *ymmärtää visuaalisen kulttuurin merkityksen kulttuurisen moninaisuuden ilmentäjänä, kulttuuriperinnön uudistamisessa ja kestävän tulevaisuuden kannalta.*

Keskeiset sisällöt

Omat kuvat, jaetut kulttuurit

Omat kuvat

- *opiskelijoiden omat kuvat sekä kuvakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti*
- *opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana*
- *opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa taiteen kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin*
- *opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana*

Taiteen ja ympäristön kuvat

- *kuvan tuottamisen, muokkaamisen ja esittämisen keinoja taiteessa, ympäristössä ja mediassa*
- *kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin käsitteistöön ja kuvastoihin tutustuminen*
- *erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista tutustuminen*
- *kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen käyttäminen*
- *kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisten ilmiöiden tutkiminen kuvailmaisussa*

- *vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Omat kuvat, jaetut kulttuurit-opintojaksolla opitaan laaja-alaisesti **hyvinvointiosaamista**. Opinnoissa itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja ilmaiseminen tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista. kuvailmaisuun sisältyvien aistinautintojen, tunteiden ja henkilökohtaisten merkitysten avulla opiskelija kehittää itsetuntemustaan ja sitä kautta omaa kokonaisvaltaista hyvinvointiaan. Oman ilmaisun kehittäminen antaa keinoja hyvinvointiin ja sen ylläpitämiseen.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksolla kehitetään **vuorovaikutusosaamista** rakentamalla dialogia ja ymmärrystä ihmisten välille erilaisia kuvakulttuureja tarkastelemalla, niitä jakamalla ja niistä keskustelemalla. kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisten ilmiöiden tutkiminen, vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin edistävät myös vuorovaikutusosaamista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu kuvataiteen tavoitteiden ja moduulikohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaiseen osaamisen toteutumiseen kuvataiteessa. Arviointi opintojaksolla on monipuolista, pitkäkestoista, kannustavaa, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Numeroarviointi.

7.10.2. Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt, 2 op (Ku2)

Opintojakson moduulit

- Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt, 2 op (KU2), Pakollinen

Tavoitteet

Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *havainnoi itselle ja muille merkityksellisiä teoksia, tuotteita ja palveluita sekä digitaalisia, rakennettuja ja luonnon ympäristöjä*
- *perustelee ympäristöihin, tuotteisiin ja palveluihin liittyviä havaintojaan ja ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen*
- *tarkastelee ympäristön kuvien yhteyksiä omiin kuviinsa, taiteeseen ja kulttuuriperintöön*
- *soveltaa arkkitehtuurin, muotoilun ja tuotteistamisen prosesseja, teknologioita ja toimintatapoja kuvailmaisussaan itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä*
- *tutkii ja tulkitsee rakennettua ympäristöä, tuotteita ja palveluja yhteiskuntakehityksen, oikeuksien ja kestävän tulevaisuuden näkökulmista*
- *kehittää osaamistaan ympäristön kuvien tekijänä, tulkitsijana, arvottajana ja toimijana*
- *ymmärtää visuaalisuuden merkityksiä tuotteiden, palveluiden ja arkkitehtuurin kestävässä suunnittelussa, viestinnässä ja käyttämisessä*

- *ymmärtää kuvilla vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia omassa elämässään esteettisesti, eettisesti ja ekologisesti kestävän tulevaisuuden kannalta.*

Keskeiset sisällöt

Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt

Omat kuvat

- *opiskelijoiden omat kuvat sekä kuvakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti*
- *opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana*
- *opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa ympäristön kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin*
- *opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana*

Ympäristön kuvat

- *kuvan tuottamisen, muokkaamisen ja esittämisen keinoja ympäristössä, mediassa ja taiteessa*
- *arkkitehtuurin, muotoilun ja median käsitteistöön ja kuvastoihin tutustuminen*
- *visuaalisen kulttuurin teosten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista*
- *kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen käyttäminen*
- *ympäristön ajankohtaisten ilmiöiden tutkiminen kuvailmaisussa*
- *vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallista osaamista syvennetään Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt-opintojaksolla tutkimalla visuaalisen kulttuurin ilmentämiä arvoja ja merkityksiä rakennetussa ympäristössä, esineissä, mediassa ja taiteessa. Kurssin keskeisinä sisältöinä ovat esimerkiksi vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoin, joka tukee opiskelijan yhteiskunnallista osaamista.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt-opintojaksolla opiskelijoita kannustetaan rakentamaan identiteettiään sekä arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä. Kulttuuriperintöä tarkastellaan kurssilla globaalista, kansallisesta ja opiskelijan kulttuurisen taustan näkökulmasta. Opiskelija tutkii, tulkitsee ympäristön ajankohtaisia ilmiöitä omassa kuvailmaisussaan ja kasvattaa omaa **Globaali- ja kulttuuriosaamistaan**.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Ympäristön tilat, paikat ja ilmiöt-opintojakson tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää kuvilla vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia omassa elämässään esteettisesti, eettisesti ja ekologisesti kestävän tulevaisuuden kannalta. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan omia valintojaan, ratkaisujaan ja tekojaan kestävän elämäntavan näkökulmasta. Opinnot syventävät osaamista erilaisten materiaalien ja teknologioiden kestävästä käytöstä. **Eettisyys ja ympäristöosaaminen** näkyy näin opinnoissa monin tavoin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu kuvataiteen tavoitteiden ja moduulikohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä laaja-alaiseen osaamisen toteutumiseen kuvataiteessa. Arviointi kurssilla on monipuolista, pitkäkestoista, kannustavaa, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Numeroarviointi.

7.10.3. Kuva viestii ja vaikuttaa, 2 op (KU3)

Opintojakson moduulit

- Kuva viestii ja vaikuttaa, 2 op (KU3), valinnainen

Tavoitteet

Kuva viestii ja vaikuttaa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää omakohtaista suhdettaan digitaaliseen kuvaan, mediaan, taiteeseen ja teknologiaan ajattelun ja ilmaisun taitojaan kehittämällä*
- *laajentaa median, taiteen, teknologian ja audiovisuaalisen kulttuurin tuntemustaan perehtymällä erilaisiin ilmaisu-, tuotanto- ja esitystapoihin*
- *tutkii mediakulttuuria tuottaessaan ja tulkitessaan teoksia, tuotteita ja palveluja*
- *hyödyntää mediateknologian keinoja, työtapoja ja prosesseja suunnittelussa, vuorovaikutuksessa ja osallistumisessa itsenäisesti sekä osana ryhmää*
- *tulkitsee tiedon tuottamisen tapoja yhdisteleviä visuaalisen kulttuurin tuotteita ja niihin sisältyviä intertekstuaalisia suhteita*
- *tulkitsee mediaesityksiä ja taidetta teoksen, tekijän, yleisön ja yhteiskunnan näkökulmista*
- *ottaa kuvillaan kantaa mediassa, kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin*
- *tutkii median ja taiteen kuvia identiteettien rakentamisen, kulttuuriperinnön välittämisen ja uudistamisen sekä kestävän tulevaisuuden näkökulmista.*

Keskeiset sisällöt

Kuva viestii ja vaikuttaa

Omat kuvat

- *opiskelijoille merkitykselliset kuvat sekä mediakulttuurit, joihin he osallistuvat omaehtoisesti*
- *opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana*
- *opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa median kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin*
- *opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana*

Median kuvat

- *kuvan tuottaminen, muokkaaminen ja esittäminen digitaalisesti ja muilla keinoilla*
- *median, viestinnän ja taiteen käsitteistöön ja kuvastoihin perehtyminen*
- *mediaesitysten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista*
- *kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen soveltaminen*
- *opiskelijoille merkityksellisten kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja globaalien ilmiöiden tutkiminen*
- *opiskelijoiden toimijuus mediassa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kuva viestii ja vaikuttaa-opintojaksossa opiskelijan **monitieteinen ja luova osaaminen** kehittyy. Taiteelle ominainen työskentely hyödyntää erilaisia tutkimisen, ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja. Opinnoissa korostuu merkityksellisten kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja globaalien ilmiöiden tutkiminen visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen. Korostetaan myös opiskelijoiden omaa toimijuutta mediassa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kuva viestii ja vaikuttaa-opintojaksossa **Yhteiskunnallista osaamista** syvennetään kuvataiteessa tutkimalla visuaalisen kulttuurin ilmentämiä arvoja ja merkityksiä esimerkiksi mediassa. Opiskelijoita rohkaistaan ottamaan kantaa ja osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun sekä vaikuttamaan kestävän tulevaisuuden puolesta. Opiskelijat perehtyvät opinnoissa myös oikeudellisesti suojeltuihin etuihin, kuten tekijänoikeuksiin, sananvapauteen ja yksityisyyteen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu kuvataiteen tavoitteiden ja moduulikohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen. Esimerkiksi Kuva viestii ja vaikuttaa-opintojaksossa opiskelija syventää omakohtaista suhdettaan digitaaliseen kuvaan, mediaan, taiteeseen ja teknologiaan ajattelun ja ilmaisun taitojaan kehittämällä. Sekä laaja-alaiseen osaamisen toteutumiseen kuvataiteessa. Arviointi on monipuolista, pitkäkestoista, kannustavaa, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Numeroarviointi.

7.10.4. Taiteen monet maailmat, 2 op (KU4)

Opintojakson moduulit

- Taiteen monet maailmat, 2 op (KU4), valinnainen

Tavoitteet

Taiteen monet maailmat

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutkii, tulkitsee ja arvottaa taiteen kuvien henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä*
- *syventää omakohtaista suhdettaan eri aikojen ja eri kulttuurien kuvailmaisuun*
- *syventää kuvailmaisun taitojaan omien tavoitteiden suuntaisesti itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä*
- *soveltaa kuvan tekemisessä nykytaiteelle ominaisia ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja*
- *tulkitsee taidetta teoksen, tekijän, vastaanottajan, taiteen instituutioiden ja yhteiskunnan näkökulmista*
- *tutkii ilmaisussaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä*
- *ottaa kuvillaan kantaa kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviin arvoihin*
- *tutkii kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria identiteettien rakentamisen, kulttuuriperinnön välittämisen ja uudistamisen sekä kestävän tulevaisuuden näkökulmista.*

Keskeiset sisällöt

Taiteen monet maailmat

Omat kuvat

- *opiskelijoille merkitykselliset kuvat sekä taiteen maailmat, joihin he osallistuvat omaehtoisesti*
- *opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen kuvailmaisun lähtökohtana*
- *opiskelijoiden omien kuvien tarkasteleminen suhteessa taiteen kuviin ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin*
- *opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana*

Taiteen kuvat

- *kuvan tekemisen, muokkaamisen ja esittämisen perinteiset ja uudet keinot*
- *taiteen käsitteistöön ja kuvastoihin perehtyminen*
- *eri aikoina ja eri kulttuureissa tuotettu taide tutkimuksen kohteena*
- *teosten liittäminen erilaisiin näkemyksiin taiteen tehtävistä ja muusta visuaalisesta kulttuurista*
- *kuvallisten, sanallisten ja muiden kuvatulkinnan keinojen soveltaminen*
- *opiskelijoille merkityksellisten kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja globaalien ilmiöiden tutkiminen*
- *opiskelijoiden toimijuus kuvataiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Taiteen monet maailmat-opintojaksolla tarkastellaan ja pohditaan kulttuuriperintöä globaalista, kansallisesta ja opiskelijan kulttuurisen taustan näkökulmasta. Ohjataan opiskelijaa tutkimaan, miten visuaalinen kulttuuri heijastaa ja muokkaa yksilöitä, yhteisöjä ja maailmaa. Opiskelijoita rohkaistaan käsittelemään kulttuuriseen moninaisuuteen ja globalisaatioon liittyviä ilmiöitä omassa kuvallisessa työskentelyssä. **Globaali- ja kulttuuriosaaminen** on yksi opintojakson keskeisimmistä sisällöistä. Eri aikoina ja eri kulttuureissa tuotettu taide tutkimuksen kohteena

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallista osaamista syvennetään opintojaksolla tutkimalla visuaalisen kulttuurin ilmentämiä arvoja ja merkityksiä taiteessa. Opinnoissa tutustutaan myös työelämän, kansalaistoiminnan ja jatko-opintojen tarjoamiin mahdollisuuksiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin näkökulmasta.

Hyvinvointiosaaminen

Myös Taiteen monet maailmat-opintojaksolla itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja ilmaiseminen tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista. **Hyvinvointiosaaminen** on näin osa tätäkin opintojaksoa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi kohdistuu kuvataiteen tavoitteiden ja moduulikohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen esimerkiksi Taiteen monet maailmat- opintojaksolla opiskelijoiden omien kuvien käyttäminen tutkivan, pitkäkestoisen ja ilmiökeskeisen työskentelyn lähtökohtana. Arviointi opinnoissa

on monipuolista, pitkäkestoista, kannustavaa, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Numeroarviointi.

7.10.5. Piirustus ja maalaus, 2 op (KU5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija:
- Tutustuu erilaisiin piirtämisen ja maalaamisen tekniikoihin sekä niiden luomiin ilmaisumahdollisuuksiin
- Kehittää hahmottamiskykyään ja sommittelutaitoaan havainnoiden, tutkien ja vapaan luovan ideoinnin kautta
- Saa rohkeutta, taitoa, vapautta ja iloa omaan ilmaisuunsa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Eri piirtimien tarjoamat mahdollisuudet ilmaisussa, esimerkiksi lyijykynä, hiili, värikynä, liidut, tussi, huopa- ja muovikärkiset piirtimet
- Maalaustekniikoiden perusteita, kuten akvarelli-, guassi-, akryyli-, öljyväri- ja sekatekniikat
- Taiteilijan kädenjälki piirtämisessä ja maalaamisessa ilmaisun mahdollistajana.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Piitustus ja maalaus- opintojaksossa kehitetään **vuorovaikutusosaamista** rakentamalla dialogia ja ymmärrystä ihmisten välille erilaisia kuvakulttuureja tarkastelemalla, niitä jakamalla ja niistä keskustelemalla. Opinnoissa kehitetään yhteistoiminnallisia taitoja taiteelle ominaisen kokonaisvaltaisen työskentelyn avulla.

Hyvinvointiosaaminen

Piirustus ja maalaus-opintojakso tukee opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kuvailmaisuun sisältyvien aistinautintojen, tunteiden ja henkilökohtaisten merkitysten avulla. Itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja ilmaiseminen tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kannustavaa, pitkäkestoista, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arviointi tukee opiskelijan omakohtaista suhdetta kuvataiteeseen ja omaan ilmaisuun. Arvioinnissa ja palautteen annossa otetaan huomioon opiskelijan kuvataiteellisen osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Itse- ja vertaisarviointia. Suoritusmerkintä

7.10.6. Keramiikka ja kuvanveisto, 2 op (KU6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija:
- tutustuu keskeisiin keramiikan ja kuvanveiston työtapoihin ja polttotapoihin
- oppii saven muotoilua eri tekniikoita käyttäen sekä oppii saven koristelua eri tekniikoita käyttäen.
- vahvistaa kolmiulotteisen hahmottamisen kykyään eri materiaaleilla

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keramiikan ja kuvanveiston eri työtapoja
- Tutustuminen erilaisiin keramiikan polttotapoihin kuten raakapoltto ja lasituspoltto
- Eri materiaalit ja taiteellinen ilmaisu kuvanveistossa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Keramiikka ja kuvanveisto-opinnot tukevat opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kuvailmaisuun sisältyvien aistinautintojen, tunteiden ja henkilökohtaisten merkitysten avulla. Itselle merkityksellinen kolmiulotteinen tekeminen ja visuaalinen ilmaisu tukevat identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista. Opintojaksolla opiskelijoita kannustetaan etsimään heitä itseään kiinnostavia kuvakulttuureja ja kuvailmaisun tapoja.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelijaa ohjataan pohtimaan omia valintojaan, ratkaisujaan ja tekojaan kestävän elämäntavan näkökulmasta. Opinnot syventävät osaamista erilaisten materiaalien ja teknologioiden kestävästä käytöstä. Keramiikassa ja kuvanveistossa erilaiset materiaalit, niiden historia ja vaikutus ympäristöön ovat konkreettisesti läsnä. Onhan keramiikka yksi ihmiskunnan vanhimmista materiaaleista, joista on valmistettu käyttöesineitä. **Eettisyys ja ympäristöosaaminen** kulkevat opinnoissa luonnollisesti mukana.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Keramiikan ja kuvanveisto-opintojakson arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kuvataiteellisen osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Arvioinnilla ohjataan työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön yksin ja ryhmässä. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Suoritusmerkintä.

7.10.7. Valokuvaus ja kuvankäsittely, 2 op (ku7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija :

- oppii valokuvauksen ja kuvankäsittelyn toiminnan perusteet
- oppii soveltamaan kuvanrakentamisen keinoja valokuvauksessa ja kuvankäsittelyssä
- oppii käyttämään valokuvaa sekä viestinnän että oman ilmaisun välineenä sekä tutustuu valokuvaukseen taiteena.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kameran käyttöön, valokuvauksen ja kuvankäsittelyn perusteisiin tutustuminen erilaisten harjoitustehtävien kautta
- valokuvan tarkastelu viihteenä, kaupallisena tuotteena sekä taiteena
- oman valokuvausprojektin suunnittelu ja toteutus
- omien ja muiden töiden analysoinnin ja arvioinnin harjoittelu eri tavoilla

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valokuvaus ja kuvankäsittely-opintojakson arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kuvataiteellisen osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Analysoinnin ja palautteen antamisen opettamisella opiskelijoille vertaisarvioinnin ja itsearvioinnin avulla tuetaan opiskelijan oppimaan oppimisen taitojen syventämistä. Suoritusmerkintä.

7.10.8. Elokuvailmaisu, 2 op (ku8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija
- oppii elokuvakerronnan, videokuvaamisen ja leikkaamisen perusteita
- oppii tarkastelemaan elokuvaa eri näkökulmista

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- elokuvakerronnan, kuvaamisen ja leikkauksen perusteisiin tutustuminen erilaisten harjoitustehtävien avulla
- elokuvan ja videotaiteen eri lajeihin ja tyylisuuntauksiin tutustuminen
- elokuvakerronnan, kuvaamisen ja leikkaamisen perusteiden soveltaminen omassa projektissa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi elokuvailmaisun-opintojaksolla tukee opiskelijan omakohtaista suhdetta elokuvailmaisuun ja ryhmässä työskentelyyn. Elokuvailmaisun opinnoissa lyhyt elokuvan tekeminen ryhmässä ohjaa ja opettaa työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Suoritusmerkintä.

7.10.9. Taidegrafiikka, 2 op (KU9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija
- tutustuu keskeisiin taidegrafiikan menetelmiin ja työtapoihin
- ymmärtää kohopainon, syväpainon, laakapainon ja kaavainpainannan periaatteen
- oppii laatan valmistamisen, vedostamisen, vedosten merkitsemisen ja kehystämisen perusteet
- laajentaa taiteellisen ilmaisun mahdollisuuksiaan taidegrafiikan tekniikoilla.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- taidegrafiikan perusperiaatteet ja kuvan tuottaminen grafiikan eri menetelmillä
- koho-, syvä-, laaka-, ja kaavainpainomenetelmiä eri tekniikoiden ja materiaalien avulla
- taidegrafiikan vedostaminen, vedosten merkintä ja valmiiden töiden kehystäminen
- taidegrafiikan työturvallisuus
- taidegrafiikka taiteellisen ilmaisun välineenä

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan erilaisten grafiikan painomenetelmien osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Arvioinnilla ohjataan grafiikan työtapojen tarkoituksenmukaiseen ja turvalliseen käyttöön yksin ja ryhmässä. Arviointi työskentelyn aikana on kannustavaa ja sanallista. Suoritusmerkintä.

7.10.10. Kokeileva taide, 2 op (Ku10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija
- tutustuu nykytaiteen eri ilmenemismuotoihin
- ymmärtää taiteen tekemisen erilaisia lähtökohtia ja tavoitteita
- kokeilee erilaisten tekniikoiden yhdistämistä omassa työskentelyssään
- suunnittelee ja toteuttaa kokeellisen taideteoksen ja saa lisää keinoja omaan taiteelliseen ilmaisuunsa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kokeellisen taiteen eri muodot
- tutustuminen mahdollisimman monipuolisesti nykytaiteeseen, taiteilijoihin ja taiteen tekemisen lähtökohtiin ja tavoitteisiin
- oman taideteoksen/ -projektin suunnittelu, valmistaminen ja dokumentointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Kokeilevan taiteen-opintojaksolla itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja ilmaiseminen tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista ja näin opiskelijan **hyvinvointiosaamista.**

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opinnoissa nykytaiteelle ominainen työskentely hyödyntää erilaisia tutkimisen, ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja. Opintojaksolla opiskelija kokeilee, tutkii omassa teoksessaan tai projektissaan visuaalista ilmaisua ja muita tiedon tuottamisen tapoja. Kokeilevan taiteen opinnoissa opiskelijan visuaalisen kulttuurin monilukutaito kehittyy, jonka avulla myös **monitieteinen ja luova osaaminen** kehittyy.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson arviointi on kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arviointi opinnoissa tukee opiskelijan omakohtaista suhdetta kuvataiteeseen, etenkin nykytaiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Suoritusmerkintä.

7.10.11. MediaLab, 2 op (ku11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla työskennellään luovassa ja kokeilevassa hengessä uuden digitaalisen teknologian parissa.
- Digitaaliseen muotoiluun ja kuvan tekemiseen tutustumista eri tavoilla ja tekniikoilla.

- Luova materiaalien käyttö, tekemällä oppiminen ja opitun yhdessä jakaminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tuttujen materiaalien ja välineiden käyttöä laajennetaan uuden teknologian tarjoamilla mahdollisuuksilla.
- Ilmiölähtöisyys ja luova ongelmanratkaisu työskentelyprosessina.
- Opintojakson sisältö vaihtelee vuosittain.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi työskentelyn aikana on kannustavaa ja sanallista. Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson sisältö vaihtelee vuosittain.

7.10.12. Oma taideprojekti, 2 op (ku12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on oman taideprojektin suunnittelu ja toteutus
- Opiskelijan oman taiteellisen ilmaisun kehittäminen ja pitkäjänteisen työskentelyn ja projektinhallinnan kehittyminen
- Taideprojekti voi olla itsenäinen kokonaisuutensa, osa lukion muuta toimintaa tai liittyä opiskelijan vapaa-aikaan tai muihin lukion ulkopuolisiin yhteyksiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeiset sisällöt ja yksityiskohtaiset tavoitteet määritellään yksilöllisesti kunkin opiskelijan projektiin liittyen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksolla korostuu opiskelijalle itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja sen ilmaiseminen oman taideprojektin kautta. Tämä tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista ja täten hyvoinvointiosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Taiteelle ominainen työskentely korostuu omassa taideprojektissa. Siinä opiskelija hyödyntää erilaisia tutkimisen, ilmaisemisen, esittämisen ja toiminnan tapoja. Opintojaksossa kulttuurisia ilmiöitä tutkitaan visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttämällä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi työskentelyn aikana on kannustavaa ja sanallista. Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Laaja-alaiset osaamisalueet voivat vaihdella opintojaksolla projektin sisällön mukaan.

7.10.13. Lavastuksen työpaja1, 2 op (KU13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään lavastamisen ja illusorisen tilan luomisen perusteita toteuttaen oppimaansa myös käytännössä.
- Tavoitteena on, että opiskelijat hyödyntävät eri taiteen- ja tieteenalojen näkökulmia heidän tuottaessaan visuaalista lavastusta yhteisessä produktiossa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- illusorisen tilan luomisen monet mahdollisuudet,
- tutustuminen erilaisiin lavastamisen tapoihin ja lavastusprosessiin
- lavastuksen suunnittelu ja toteuttaminen työryhmän vastuullisena jäsenenä osaksi monitaiteellista produktiota.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen, vuorovaikutteinen arviointi työpajassa edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Lavastuksen opintojaksolla arvioinnilla ohjataan myös työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön yksin ja ryhmässä. Suoritusmerkintä.

7.10.14. Lavastuksen työpaja 2, 2 op (KU14)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään lavastamisen ja illusorisen tilan luomisen perusteita ja toteuttavat oppimaansa myös käytännössä.
- Tavoitteena on, että opiskelijat hyödyntävät eri taiteen- ja tieteenalojen näkökulmia heidän tuottaessaan visuaalista lavastusta yhteisessä produktiossa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- illusorisen tilan luomisen monet mahdollisuudet
- tutustuminen erilaisiin lavastamisen tapoihin ja lavastusprosessiin
- lavastuksen suunnittelu ja toteuttaminen työryhmän vastuullisena jäsenenä osaksi monitaiteellista produktiota.
- Opintojaksolla opitaan näyttämöhenkilökunnan tehtäviä ja toimintaa näytösten aikana.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen, vuorovaikutteinen arviointi työpajassa edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Lavastuksen opintojaksolla arvioinnilla ohjataan myös työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön yksin ja ryhmässä. Suoritusmerkintä.

7.10.15. Projekti 1, 2 op (Ku15)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Projekti 1:n oppimistavoitteet määritellään erikseen joka opintojakson alussa.
- Opintojakso syventää kuvataiteen kursseilla opittuja tietoja ja taitoja.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Sisällöt määräytyvät opintojaksokohtaisesti
- Projekti 1 soveltuu hyvin esimerkiksi itsenäiseen syventävään taiteelliseen työskentelyyn ja erilaisiin työpajoihin
- Opintojaksolla käytetään opintojaksokohtaisesti sovittuja oppimisen menetelmiä tutkivaa sekä tekemällä ja kokemalla oppimista painottaen
- Projekti 1 voidaan toteuttaa yhteistyössä koulun ulkopuolisten toimijoiden kuten korkeakoulujen, kuvataiteilijoiden ja muotoilualan yritysten kanssa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

opinnot tukevat opiskelijan **hyvinvointiosaamista** kuvailmaisuun sisältyvien aistinautintojen, tunteiden ja henkilökohtaisten merkitysten avulla. Itselle merkityksellisen visuaalisen kulttuurin ymmärtäminen ja ilmaiseminen tukee identiteettien rakentumista, ihmisenä kasvua, hyvinvointia ja elinikäistä oppimista. Opiskelijoita kannustetaan etsimään heitä itseään kiinnostavia kuvakulttuureja ja kuvailmaisun tapoja.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallista osaamista syvennetään projektityöskentelyn avulla tutkimalla visuaalisen kulttuurin ilmentämiä arvoja ja merkityksiä esimerkiksi rakennetussa ympäristössä, esineissä, mediassa ja taiteessa. Opinnoissa tutustutaan projektin avulla työelämän, kansalaistoiminnan ja jatko-opintojen tarjoamiin mahdollisuuksiin kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Projekti 1:n arviointiperusteet vaihtelevat opintojakson sisällöstä ja tavoitteista riippuen. Tavoitteet määritellään aina opintojakson alussa. Arviointi työskentelyn aikana on kannustavaa ja sanallista. Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuudet voivat vaihdella opintojaksossa/projektissa sisällöstä ja tavoitteista riippuen.

7.10.16. projekti 2, 2 op (ku16)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Projekti 2:n oppimistavoitteet määritellään erikseen joka opintojakson alussa
- Projekti 2-opintojakso syventää kuvataiteen muilla opintojaksoilla opittuja tietoja ja taitoja.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Sisällöt määräytyvät opintojaksokohtaisesti
- Projekti 2 soveltuu hyvin esimerkiksi itsenäiseen syventävään taiteelliseen työskentelyyn ja erilaisiin työpajoihin
- Projekti2 soveltuu hyvin esimerkiksi itsenäiseen syventävään taiteelliseen työskentelyyn ja erilaisiin työpajoihin Kurssilla käytetään kurssikohtaisesti sovittuja oppimisen menetelmiä tutkivaa sekä tekemällä ja kokemalla oppimista painottaen Projektikurssi voidaan toteuttaa yhteistyössä koulun ulkopuolisten toimijoiden kuten korkeakoulujen, kuvataiteilijoiden ja muotoilualan yritysten kanssa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Projekti 2:n arviointiperusteet vaihtelevat opintojakson/projektin sisällöstä ja tavoitteista riippuen. Tavoitteet määritellään aina opintojakson alussa. Arviointi työskentelyn aikana on kannustavaa ja sanallista. Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Laaja-alaisen osaamisen alueet voivat vaihdella opintojaksolla projektin omien sisältöjen ja tavoitteiden mukaisesti.

7.10.17. Projekti 3, 2 op (KU17)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Projekti 3:n oppimistavoitteet määritellään erikseen joka opintojakson alussa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Projekti 3:n arviointiperusteet vaihtelevat opintojakson/projektin sisällöstä ja tavoitteista riippuen. Tavoitteet määritellään aina opintojakson alussa. Arviointi työskentelyn aikana on kannustavaa ja sanallista. Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuudet voivat vaihdella opintojaksossa projektin omien sisältöjen ja tavoitteiden mukaan.

7.10.18. Projekti 4, 2 op (ku18)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Projekti 4:n oppimistavoitteet määritellään erikseen joka opintojakson alussa.
- Opintojakso syventää kuvataiteen muilla opintojaksoilla opittuja tietoja ja taitoja.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Projekti 4:n arviointiperusteet vaihtelevat projektin sisällöstä ja tavoitteista riippuen. Tavoitteet määritellään aina opintojakson alussa. Arviointi työskentelyn aikana on kannustavaa ja sanallista. Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet voivat vaihdella projektin sisältöjen ja tavoitteiden mukaan.

7.11. Lukiodiplomit (LD)

Oppiaineen tehtävä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määriteltäviin opintojaksoihin voivat kuulua eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavat lukiodiplomit. Lukiodiplomien tehtävänä on antaa opiskelijalle mahdollisuus osoittaa erityistä osaamistaan ja harrastuneisuuttaan pitkäkestoisen näytön avulla. Lukiodiplomi kuvaa monipuolisesti opiskelijan tavoitteellista työskentelyä, kehittyneitä taitoja ja syvällistä osaamista. Opiskelija tutkii ja ilmaisee kulttuurisesti moninaista todellisuutta eri oppiaineille ominaisin keinoin. Lukiodiplomin suorittaminen hyödyntää ja syventää lukio-opinnoissa kehittyvää laaja-alaista osaamista. Opiskelija ilmentää lukiodiplomillaan ajattelun, tuottamisen, tulkinnan ja arvottamisen taitojaan sekä omaehtoista harrastuneisuuttaan. Lukiodiplomi luo edellytyksiä oman ja toisten osallisuuden, toimijuuden ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistamiselle lukioyhteisössä.

Lukiodiplomeja on mahdollista suorittaa kotitaloudessa, kuvataiteessa, käsityössä, liikunnassa, mediassa, musiikissa, tanssissa ja teatterissa. Lukiodiplomin laajuus on kaksi opintopistettä. Lukiodiplomit tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden arvioida lukio-opintojen aikana karttunutta osaamistaan ja vahvuuksiaan jatko-opintojen näkökulmasta. Lukiodiplomit täydentävät lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen osoittamaa osaamista.

Lukiodiplomeja on koulutuksen järjestäjän päätöksellä mahdollista suorittaa lukiossa yhdessä tai useammassa oppiaineryhmässä tai oppiaineessa. Lukiodiplomi voi sisältyä oppiaineen oppimäärän valinnaisiin opintoihin paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetyllä tavalla. Opetushallitus antaa erilliset ohjeet kunkin lukiodiplomin suorittamisesta.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan koulutuksen järjestäjän tarjoamien lukiodiplomien osalta lukiodiplomien tehtävä, yleiset tavoitteet ja arviointi sekä tavoitteet ja keskeiset sisällöt lukiodiplomeittain kahden opintopisteen laajuisina opintojaksoina.

Tavoitteet

Lukiodiplomien opetuksen yleiset tavoitteet

Lukiodiplomien opetuksen yleiset tavoitteet

Kaikkia lukiodiplomeja yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija

- *asettaa lukiodiplomin suorittamiselle omat lähtökohdat ja tavoitteet*
- *työskentelee tavoitteellisella otteella itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa*
- *tutkii ja ilmaisee kulttuurista todellisuutta eri tiedonaloille ominaisilla tavoilla*
- *soveltaa lukioaikana karttunutta erityistä osaamista ja omaehtoista harrastuneisuutta*
- *hyödyntää ja syventää lukio-opinnoissa kehittyvää laaja-alaista osaamista*
- *valitsee tarkoituksenmukaisia opiskeluympäristöjä, työtapoja ja ilmaisun keinoja*
- *arvioi asetettujen tavoitteiden saavuttamista, työskentelyä, lopputulosta ja kokonaisuutta*
- *vahvistaa omaa ja toisten osallisuutta, toimijuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia lukioyhteisössä.*

Osaamisen arviointi

Lukiodiplomin arviointi perustuu opiskelijan tai opiskelijoiden ryhmänä itsenäisesti toteuttamaan lukioaikaisen erityisen osaamisen ja harrastuneisuuden näyttöön. Opiskelijan toteuttama lukiodiplomi arvioidaan kokonaisuutena. Lukiodiplomin arvioinnissa annetaan palautetta lukiodiplomille asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Lukiodiplomin arviointi on monipuolista ja luotettavaa, ja se vastaa opiskelijan oppiaineryhmässä tai oppiaineessa osoittamaa osaamisen tasoa. Lukiodiplomin suorittamiseen sisältyy opiskelijan itsearviointia.

Opintojaksot

7.11.1. Kuvataiteen lukiodiplomi, 2 op (KULD2)

Opintojakson moduulit

- Kuvataiteen lukiodiplomi, 2 op (KULD2), valinnainen

Tavoitteet

Kuvataiteen lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan kuvataiteessa*
- *osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin osaamistaan tuottamalla, tulkitsemalla ja arvottamalla monipuolisesti kuvia*
- *osaa kertoa ja välittää lukiodiplomille asettamansa tavoitteet ja lähtökohdat*
- *osaa tuottaa taiteellisen ja visuaalisen kokonaisuuden, jonka sisällön tuottamisen ja esittämisen tavat tukevat toisiaan*
- *osoittaa kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemusta*
- *osaa arvioida työskentelyprosessia ja teosta oman oppimisen näkökulmasta.*

Keskeiset sisällöt

Kuvataiteen lukiodiplomi

- *perustuvat lukiodiplomille asetettuihin tavoitteisiin sekä valittuun tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan*
- *muodostuvat teoksesta sekä työskentelyprosessia, itsearviointia sekä kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin tuntemusta kuvaavasta portfoliosta.*

Paikallinen lisäys

- Lahdessa kuvataiteen lukiodiplomi suoritetaan Kannaksen lukiossa

7.11.2. Käsityön lukiodiplomi, 2 op (KÄLD3)

Opintojakson moduulit

- Käsityön lukiodiplomi, 2 op (KÄLD3), valinnainen

Tavoitteet

Käsityön lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan käsityössä*
- *osoittaa osaamistaan laadukkaiden käsityötuotteiden omaehtoisessa suunnittelussa, valmistuksessa sekä oppimisensa arvioinnissa*
- *osoittaa hallitsevansa käsityöprosessiin sisältyvät tavoitteiden asettamisen, ideoinnin ja suunnittelun vaiheet ja vaatimukset*
- *hallitsee, seuraa ja arvioi käyttämiään resursseja, työskentelyään ja oppimisprosessiaan*
- *osaa ottaa tuotteessa tai teoksessa huomioon esteettisyyden, eettisyyden, omaehtoisuuden näkökulmat ja ekologisuuden vaatimukset*
- *osaa ratkaista tuotteen tai teoksen toimivuuden, taloudellisuuden, ergonomisuuden, innovatiivisuuden ja teknisen toteutustavan vaatimukset käyttöympäristössään.*

Keskeiset sisällöt

Käsityön lukiodiplomi

- *perustuvat valittuun tehtävään, ideaan ja suunnittelu- ja valmistusprosessiin sekä niiden itsearviointiin*
- *muodostuvat käsityötuotteesta tai käsityöteoksesta sekä sen suunnittelu- ja valmistusprosessia ja itsearviointia kuvaavasta portfoliosta.*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja ja lisää elämänhallintaa. Kokonaisvaltaisen projektin hallinta lisää opiskelijan hyvinvointia ja onnistumisen kokemuksia.

Vuorovaikutusosaaminen

Oman toiminnan reflektointi, ratkaisukeskeinen työskentely ja palautteen vastaanottaminen vahvistavat vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoitteellisen projektin suunnittelu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta, ongelmanratkaisukykyä ja materiaalinhallintaa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Diplomiteoksen suunnittelu, toteuttaminen ja reflektointi antavat valmiuksia laaja-alaisten kokonaisuuksien haltuunottoon ja ajankäytön hallintaan sekä kasvattavat opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija oppii diplomiprojektissaan pohtimaan myös sen ympäristövaikutuksia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija peilaa omaa työskentelyään myös kulttuurin muihin ilmiöihin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Lukiodiplomin arviointi tapahtuu valtakunnallisen ohjeistuksen mukaisesti ja sen kohteena on kokonaisuus, joka muodostuu opiskelijan toteuttamasta käsityötuotteesta ja portfoliosta. Numeroarviointi.

7.11.3. Liikunnan lukiodiplomi, 2 op (LILD4)

Opintojakson moduulit

- Liikunnan lukiodiplomi, 2 op (LILD4), valinnainen

Tavoitteet

Liikunnan lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan liikunnassa*
- *pohtii monipuolisesti liikunnan merkitystä elämässään samalla kehittäen fyysistä toimintakykyään, liikunnallista erityisosaamistaan, harrastuneisuuttaan ja yhteistyökykyjään.*

Keskeiset sisällöt

Liikunnan lukiodiplomi

- *muodostuvat liikuntakykyisyyden, liikuntatietojen, erityisosaamisen, harrastuneisuuden ja yhteistyötaitojen sekä portfolion muodossa tehtävän itsearvioinnin muodostamasta kokonaisuudesta.*

7.11.4. Median lukiodiplomi, 2 op (MELD5)

Opintojakson moduulit

- Median lukiodiplomi, 2 op (MELD5), valinnainen

Tavoitteet

Median lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *antaa erityisen näytön mediaosaamisestaan ja harrastuneisuudestaan*
- *osoittaa hallitsevansa monipuolisia media- ja vuorovaikutustaitoja sekä median välineiden, ilmaisukeinojen ja mahdollisuuksien luovaa käyttöä*
- *osoittaa hallitsevansa informaation kriittisen valinnan, tulkinnan, arvioinnin ja jäsentelyn taitoa*

- *osaa analysoida omaa mediasuhdettaan ja tunnistaa median toimintaympäristön.*

Keskeiset sisällöt

Median lukiodiplomi

- *perustuvat lukiodiplomille asetettuihin tavoitteisiin sekä valittuun tehtävään, näkökulmaan ja toteutustapaan*
- *muodostuvat portfolion ja mediaesityksen muodostamasta kokonaisuudesta.*

7.11.5. Lukiodiplomi, 2 op (MULD6)

Opintojakson moduulit

- Musiikin lukiodiplomi, 2 op (MULD6), valinnainen

Tavoitteet

Musiikin lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *antaa lukioaikanaan näytön musiikillisesta erityisosaamisestaan ja erityisestä harrastuneisuudestaan musiikissa*
- *osoittaa musiikillista osaamistaan ja harrastuneisuuttaan valmistamalla musiikin taidollista ja tiedollista hallintaa osoittavan projektin tai kokoamalla näytesalkun lukioaikaisista musiikkiopinnoistaan ja toiminnastaan.*

Keskeiset sisällöt

Musiikin lukiodiplomi

- *opiskelijan musiikillinen omaelämäkerta, musiikkiprojekti tai musiikillinen näytesalkku, yhteenveto ja arvioitsijoiden lausunto*
- *erilaiset toteutustavat ja osa-alueet*

Paikallinen lisäys

- Lahdessa musiikin lukiodiplomit arvioidaan Tiirismaan lukiossa

Opintojakson vapaa kuvaus

Lukiodiplomi on valtakunnallinen valinnainen opintojakso, jonka suoritusohjeet opetushallitus määrittelee.

Lahdessa musiikin lukiodiplomit arvioidaan Tiirismaan lukiossa arvosanoin 4-10.

Lukiodiplomin voi suorittaa opiskeltuaan neljä musiikin opintojaksoa.

7.11.6. Tanssin lukiodiplomi, 2 op (TALD7)

Opintojakson moduulit

- Tanssin lukiodiplomi, 2 op (TALD7), valinnainen

Tavoitteet

Tanssin lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan tanssissa*
- *kehittää tanssillisen tehtävän myötä tanssillista osaamistaan edelleen*
- *kuvaa kirjallisesti tanssin opiskelupolkuaan ja tanssillista kehitystään.*

Keskeiset sisällöt

Tanssin lukiodiplomi

- *tanssillisena tehtävänä soolo- tai ryhmäteos, jonka opiskelija voi suorittaa joko esiintymällä tanssijana tai tekemällä koreografian*
- *tanssilliseen tehtävään liittyvä kirjallinen työ*
- *tanssin lukiodiplomiin sisältyvä tutkielma*

7.11.7. Teatterin lukiodiplomi, 2 op (TEA11)

Opintojakson moduulit

- Teatterin lukiodiplomi, 2 op (TELD8), valinnainen

Tavoitteet

Teatterin lukiodiplomi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan teatterissa*
- *vahvistaa draamallisia ja teatteri-ilmaisullisia taitojaan sekä kartuttaa vuorovaikutuksen ja itsearvioinnin taitojaan.*

Paikallinen lisäys

- Oppilas/oppilasryhmä ideoi yhdessä, harjoittelee ja toteuttaa itsenäisen teatteriesityksen. Oppilaat jakavat vastuualueensa itsenäisesti ja huolehtivat esityksen toteutuksen haluamallaan tavalla, valtakunnallisten ohjeiden puitteissa.

Keskeiset sisällöt

Teatterin lukiodiplomi

- *opiskelijan määrittelemä aihe joltakin teatterin alalta ja siihen liittyvä esitys*
- *työskentelyprosessin hallinta*
- *taiteellisen prosessin arviointitaidot*
- *taiteellisen kokonaisuuden ymmärtäminen*
- *teatterin keinot*
- *yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot*
- *esityksen ja portfolion muodostama kokonaisuus*

Paikallinen lisäys

- Kurssin aikana oppilas/oppilaat tutustuvat teatteridiplomin suorittamisen ohjeisiin ja reunaehtoihin teatteriopettajan johdolla, laativat aikataulun ja kirjaavat oppimispäiväkirjaa prosessin eri vaiheista ja toteuttavat esityksen. Kurssin loppupuolella oppilas osallistuu palautekeskusteluun ja suorittaa kypsyysnäytteen. Oppilaalla täytyy olla kolme TEA-kurssia suoritettuna ennen diplomityön aloittamista.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Teatteritaiteen lukiodiplomin avulla oppilas ottaa itsenäisen työskentely otteen yhdessä ryhmänsä kanssa ja toteuttaa tuotoksen yhdessä sovitulla tavalla ja aikataululla, mikä edesauttaa oppilaan tulevia työelämätaitoja ja vuorovaikutusosaamista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Diplomityöstä saa erillisen, valtakunnallisten ohjeiden mukaisen todistuksen lukion päättötodistuksen liitteenä. Arviointiin osallistuu teatteriopettajan lisäksi yksi koulun ulkopuolinen alan ammattilainen.

7.12. Liikunta (LI)

Oppiaineen tehtävä

Liikunnan opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Liikunnassa opetetaan taitoja ja tietoja, joiden avulla opiskelija pystyy arvioimaan, ylläpitämään ja kehittämään fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyään. Opetuksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta fyysisestä aktiivisuudestaan sekä toiminta- ja opiskelukyvystään. Opetuksessa korostetaan kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävän liikunnan merkitystä osana aktiivista elämäntapaa. Opiskelija rakentaa myönteistä kehosuhdetta ja minäkuvaa liikunnan avulla. Liikunnassa opiskelija kokee iloa, onnistumista ja liikunnallista pätevyyttä sekä oppii keinoja oman jaksamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Lukion liikunnassa edistetään kaikkien opiskelijoiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla monipuolisesti ja turvallisesti ottaen huomioon eri opiskeluympäristöjen ja vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet. Opetuksessa käytetään erilaisia työtapoja ja menetelmiä, osallistetaan opiskelijoita toiminnan suunnitteluun ja arviointiin sekä ohjataan heitä ottamaan vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta ja turvallisuudesta.

Opetusryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon opiskelijan oikeus fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen. Oppimista tuetaan opetusta eriyttämällä ottaen huomioon opiskelijoiden yksilölliset lähtökohdat ja kehitystarpeet (lukiolaki 714/2018, 28 ja 29 §).

Laaja-alainen osaaminen

Liikunnan opetus vahvistaa opiskelijan motivaatiota, itseluottamusta ja pätevyyttä fyysiseen aktiivisuuteen sekä ymmärrystä elämänmittaisen liikunta-aktiivisuuden merkityksestä.

Liikunta tukee opiskelijan pitkäjänteisyyttä, sinnikkyyttä ja jaksamista vahvistaen ***hyvinvointiosaamista*** *sekä laajemmin terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria. Liikunnassa toimintakyvyllä tarkoitetaan fyysisiä, sosiaalisia ja psyykkisiä edellytyksiä selvitä erilaisista arkielämään kuuluvista toiminnoista. Liikunnassa opetellaan pitämään huolta omasta toimintakyvystä sekä opitaan ymmärtämään, miten toimintakyky vaikuttaa omaan fyysiseen ja kognitiiviseen suorituskykyyn sekä hyvinvointiin.*

Vuorovaikutusosaaminen *kehittyy liikunnan opetuksen monipuolisten työtapojen ja menetelmien avulla. Vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta on oleellista, että opiskelijan myönteistä minäkuvaa vahvistetaan niin, että hän oppii arvostamaan itseään. Hyvä vuorovaikutus edellyttää itsesäätelyn taitoja, kuten omien tunteiden tunnistamista, ymmärtämistä ja ilmaisun*

säätelemistä. Näin liikunta oppiaineena edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä turvallisuutta kouluyhteisössä laajemminkin.

Lukion liikunta on monitieteinen oppiaine, joka tarjoaa mahdollisuuksia eri tieteenalojen ja oppiaineiden, esimerkiksi terveystiedon, biologian, fysiikan ja musiikin, ymmärtämiseen. ***Monitieteinen ja luova osaaminen*** *kehittyy liikunnan oppimistilanteissa, jotka ovat luonteeltaan ongelmanratkaisutilanteita. Liikunta kehittää aivoja ja niiden hyvinvointia monipuolisesti tukien yleistä opiskeluvireyttä ja oppimisedellytyksiä.*

Opiskelijan hyvä toimintakyky vahvistaa niin opiskelu- kuin työelämävalmiuksia. ***Yhteiskunnallista osaamista*** *vahvistetaan liikunnassa opettamalla opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta ja yhteisestä toiminnasta ja sen turvallisuudesta sekä auttamalla ja avustamalla muita liikuntatunneilla. Parhaansa yrittäminen, ponnistelu ja pitkäjänteinen toiminta tavoitteiden saavuttamiseksi ovat niin liikunnan opiskelun kuin opiskelu- ja työelämänkin arkista ydintä. Liikunnassa opiskelijat kokevat yhteisöllisyyttä yhdessä tekemisen, keskinäisen kannustamisen, osallisuuden ja yhteiseen päämäärään pyrkimisen kautta.*

Itsensä pitkäjänteinen kehittäminen, oman lihasvoiman käyttö sekä toisia kunnioittava toiminta ilmenevät ***eettisyytenä ja ympäristöosaamisena****, joka toteutuu liikunnassa toimintana yhteiseksi hyväksi. Liikunnassa tuetaan opiskelijan myönteisiä sosiaalisia arvoja ja niiden mukaista toimintaa, kuten rehellisyyttä, vastuullisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Opiskelija oppii tunnistamaan ympäristöä säästäviä ja kuormittavia liikuntamuotoja oppien esimerkiksi luontoliikunnassa eettisesti kestävään liikuntakulutukseen.*

Liikunnan opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan hyvinvointi- ja liikuntateknologiaa sekä opitaan tiedon kriittistä tulkintaa ja turvallista toimintaa mediassa, kuten paikkatietojen julkaisuja ja suoritusten kuvaamista. Liikunta globaalina, yhteisenä ja kehollisena, kielenä yhdistää erilaiset ihmiset ja kulttuurit vahvistaen opiskelijoiden ***globaali- ja kulttuuriosaamista.***

Tavoitteet

Liikunnan opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- *oppii soveltamaan liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa (kuten sisällä, ulkona ja vedessä)*
- *oppii arvioimaan fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus) sekä saadun tiedon pohjalta harjoittamaan niitä*
- *osaa tehdä perusteltuja valintoja fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn kehittämiseksi sekä fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi*
- *kehittää taitoa itsearviointiin (tavoitteenasettelu, suunnitelma ja toteutus tavoitteiden suuntaisesti sekä edistymisen arviointi)*
- *yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti*
- *toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, oppii auttamaan ja avustamaan muita liikuntatunneilla, tukee yhteisöllisyyttä kannustamalla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia.*

Osaamisen arviointi

Liikunnassa arvioinnin tehtävänä on tukea opiskelijan työskentelyä, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Liikunnan arviointi perustuu opintojaksoissa määriteltyihin fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin. Arviointi koostuu oppimista ja työskentelyä edistävästä palautteesta sekä tavoitteiden toteutumista kuvaavasta arvioinnista. Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön, ja siinä käytetään monipuolisesti opettaja-, vertais- ja itsearvioinnin eri

muotoja. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Opiskelijan terveydentila ja erityistarpeet tulee ottaa huomioon liikunnan arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus osoittaa parasta mahdollista osaamistaan tarvittaessa vaihtoehtoisin tavoin ja erityisjärjestelyin (lukiolaki 714/2018, 28 ja 29 §).

Opintojaksot

7.12.1. Oppiva liikkuja, 2 op (LI1)

Opintojakson moduulit

- Oppiva liikkuja, 2 op (LI1), Pakollinen

Tavoitteet

Oppiva liikkuja

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *soveltaa liikuntataitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa (kuten sisällä, ulkona ja vedessä)*
- *osaa toimia vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia*
- *yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.*

Keskeiset sisällöt

Oppiva liikkuja

- *liikuntataitojen soveltaminen erilaisissa opetusryhmän yhteisissä liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa opiskeluympäristön mahdollisuuksia (kesä-, talvi-, luonto- ja vesiliikunta) sekä sisä- ja ulkoliikuntaa monipuolisesti toteuttaen*
- *opetusryhmän yhteistyötaitoja ja yhteishenkeä kehittävät liikuntatehtävät ja -leikit sekä pelit*

Paikallinen lisäys

- Sellaiset liikuntamuodot ja toimintatavat, joissa on mahdollista kehittää vuorovaikutusosaamista esim. aloitteellisuutta, palautteen antamista ja toisten kannustamista. (tunnetaitojen opettelu)
- Voimaa, kestävyyttä, nopeutta ja liikkuvuutta kehittäviä tai ylläpitäviä liikuntamuotoja

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutusosaamisesta painottuvat aloitteellisuus, palautteen antaminen ja muiden kannustaminen.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallisessa osaamisessa painottuu vastuullinen työskentely oppitunneilla ja yhteisestä toiminnasta vastuun ottaminen toisia kannustamalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

-Opiskelijan tiedot ja taidot (liikuntataitojen- ja tietojen soveltaminen monipuolisesti eri liikuntatehtävissä)

-Työskentely (vuorovaikutusosaaminen ja vastuullinen sekä pitkäjänteinen työskentely oppitunneilla)

Kurssilla voidaan käyttää vertaisarviointia sekä itsearviointia palautteen antamisen muotona.

7.12.2. Aktiivinen elämä, 2 op (LI2)

Opintojakson moduulit

- Aktiivinen elämä, 2 op (LI2), Pakollinen

Tavoitteet

Aktiivinen elämä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *arvioi fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus) sekä asettaa kehittämistavoitteita saadun tiedon pohjalta*
- *osaa tehdä oman toimintakyvyn ja ympäristön kannalta perusteltuja valintoja fyysisen toimintakyvyn kehittämiseksi ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi*
- *toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia*
- *yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.*

Paikallinen lisäys

- arvioi arjen aktiivisuuttaan, esim. mahdollisuuksiaan kulkea opiskelumatkat lihasvoimin.
- pohtii elämänmittaisen liikunta-aktiivisuuden mahdollisuuksia

Keskeiset sisällöt

Aktiivinen elämä

- *fyysisten ominaisuuksien (voima, nopeus, kestävyys ja liikkuvuus) itsearviointi, ylläpito ja kehittäminen monipuolisesti liikkuen*
- *liikkuvuus ja kehonhuolto*
- *ergonomia liike- ja suoritustekniikoissa*
- *yhteistyötaitoja sekä yhteishenkeä kehittävät liikunnalliset pari- ja ryhmätehtävät*

Paikallinen lisäys

- arkielämän aktiivisuuden tarkkailu
- mahdollisuuksien mukaan hyvinvointiteknologian turvallinen käyttö

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan kulkemaan koulumatkoja lihasvoimin

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

-Opiskelijan tiedot (fyysisen toimintakyvyn arviointiosaaminen ja ymmärrys hyödyllisestä fyysisestä aktiivisuudesta)

-Opiskelijan taidot (aktiivinen osallistuminen fyysisten ominaisuuksien harjoitteluun)

-Työskentely (vuorovaikutusosaaminen ja vastuullinen ja yritteliäs työskentely oppitunneilla)

Kurssilla voidaan käyttää vertaisarviointia sekä itsearviointia palautteen antamisen muotona.

7.12.3. Uudet mahdollisuudet, 2 op (LI3)

Opintojakson moduulit

- Uudet mahdollisuudet, 2 op (LI3), valinnainen

Tavoitteet

Uudet mahdollisuudet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *harjoittaa ja soveltaa liikuntataitoja ja -tietoja monipuolisesti ja uusin tavoin*
- *harjaantuu kehon hallinnassa*
- *tunnistaa tunteitaan, toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittaen sekä tukee yhteisöllisyyttä toisia auttaen ja kannustaen*
- *yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.*

Paikallinen lisäys

- Opiskelija harjaantuu rakentavassa tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä

Keskeiset sisällöt

Uudet mahdollisuudet

- *uusiin liikuntamuotoihin ja -lajeihin tutustuminen*
- *liikuntataitojen ja fyysisten ominaisuuksien monipuolinen ylläpito ja kehittäminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Luovaa osaamista harjoitetaan opintojakson monipuolisissa, uusissakin sisällöissä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa tuetaan tunnistamaan tunteitaan ja ilmaiseen niitä vuorovaikutustilanteeseen sopivalla tavalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

-Opiskelijan tiedot ja taidot (ymmärrys motorisesta oppimisesta ja motoriikan kehittämisestä, kehonhallinta ja taitojen oppiminen)

-Työskentely (vuorovaikutusosaaminen ja vastuullinen sekä yritteliäs työskentely oppitunneilla)

Kurssilla voidaan käyttää vertaisarviointia sekä itsearviointia palautteen antamisen muotona.

7.12.4. Yhdessä liikkuen, 2 op (LI4)

Opintojakson moduulit

- Yhdessä liikkuen, 2 op (LI4), valinnainen

Tavoitteet

Yhdessä liikkuen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *toimii yhdessä asetetun liikunnallisen tavoitteen saavuttamiseksi*
- *toimii vuorovaikutustilanteissa toisia kunnioittavasti, auttaa ja kannustaa muita liikuntatunneilla sekä antaa rakentavaa palautetta ja vertaisarviointia*
- *yrittää parhaansa suorittaen tehtävänsä tunnollisesti ja vastuullisesti, työskennellen aktiivisesti ja asiallisesti sekä kehittäen itseään pitkäjänteisesti.*

Keskeiset sisällöt

Yhdessä liikkuen

- *yhdessä toteutettava liikunta, kuten vanhojenpäivän tanssit, luontoliikunta tai muut projektiluonteiset kokonaisuudet.*

Paikallinen lisäys

- yhteistoiminnallinen liikunta
- projektien teemat päätetään opiskelijoiden toiveiden mukaan

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa korostuu opiskelijan vastuun ottaminen yhteisestä toiminnasta.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksossa korostuu rakentavan vuorovaikutuksen harjoitteleminen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

-Opiskelijan tiedot ja taidot (ymmärrys liikunnan erilaisista tavoitteista ja keinoista niiden saavuttamiseksi, taitojen arvioinnissa korostuu yhdessä valitun tavoitteen mukaisten liikuntataitojen kehittyminen)

-Työskentely (vuorovaikutusosaaminen ja vastuullinen sekä yritteliäs työskentely oppitunneilla)

Kurssilla korostuu vertaisarvioinnin käyttäminen palautteen antamisen muotona. Itsearviointia voidaan käyttää palautteen antamisessa.

7.12.5. Virkistystä liikunnasta, 2 op (LI5)

Opintojakson moduulit

- Virkistystä liikunnasta, 2 op (LI5), valinnainen

Tavoitteet

Virkistystä liikunnasta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *arvioi omaa jaksamistaan ja vireyttään sekä osaa tehdä perusteltuja liikunnallisia valintoja toiminta- ja opiskelukyvyn lisäämiseksi*
- *ymmärtää, miten liikunnan avulla voidaan edistää jaksamista ja opiskeluvireyttä*
- *osallistuu toimintaan asiallisesti, aktiivisesti ja yhteisöllisyyttä edistäen.*

Keskeiset sisällöt

Virkistystä liikunnasta

- *virkistystä lisäävät liikuntamuodot*
- *rentoutus ja kehonhuolto*

Paikallinen lisäys

- liikuntamuotoja voidaan valita teholajeista, elämyksellisistä lajeista sekä luontoon sijoittuvien lajeista.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksossa korostuu psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen liittyvät tiedot ja taidot.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena ovat

-Opiskelijan tiedot ja taidot (ymmärrys jaksamista ja opiskeluvireyttä ylläpitävästä fyysisestä aktiivisuudesta, aktiivinen osallistuminen tunneilla, taito toimia omaa jaksamista lisäävällä tavalla)

-Työskentely (vuorovaikutusosaaminen ja vastuullinen sekä yritteliäs työskentely oppitunneilla)

Kurssilla voidaan käyttää vertaisarviointia sekä itsearviointia palautteen antamisen muotona.

7.12.6. Liikuntaohjelman suunnittelu ja toteutus, 2 op (LI6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija kykenee suunnittelemaan itselleen liikuntaohjelman ja toteuttamaan sitä.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Oman liikuntaohjelman suunnittelu, toteutus ja seuranta osittain yhteisharjoituksina osittain itsenäisesti.
- Yhdessä valittujen lajien harrastaminen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arvioinnin perusteena on opiskelijan työskentely kurssilla (vastuullisuus sekä yritteliäs työskentely).

Suoritusmerkintä.

7.12.7. Palloilukurssi, 2 op (LI7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- palloilutaitojen ja fyysisen kunnon ylläpito
- liikunnan ilo
- sosiaalinen yhdessäolo

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssin sisältönä on monipuolista palloilulajien harjoittelua ja pelaamista. Opettaja tarkentaa sisällön yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Kurssilla pyritään siihen, että opiskelija ottaa erityisen paljon vastuuta myös koko ryhmän toiminnasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

7.12.8. Elämys- ja retkeilyliikunta, 2 op (LI8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija saa uusia liikuntaelämyksiä
- opiskelijan koettu pätevyys vahvistuu uusien elämysten kautta

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla on mahdollisuus elämykselliseen liikuntaan. Toteutusmuotoina ryhmän valintojen mukaan esimerkiksi retkeily, vaellus, melonta, pyöräily tai seikkailuliikunta

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija saa uusia kokemuksia luontoympäristöstä ja oppii toimimaan luonnossa sitä kunnioittavalla tavalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.12.9. Kuntoa ja virkistystä, 2 op (LI9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- virkistyminen monipuolisten liikuntatehtävien avulla
- fyysisen kunnon kehittäminen tai ylläpitäminen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla voidaan keskittyä fyysisen kunnon eri osa-alueiden kehittämiseen ja/tai uusiin virkistäviin liikuntakokemuksiin. Opettaja tarkentaa sisällön yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kurssilla opiskelija pyrkii tukemaan yhteisöllisyyden syntymistä kurssille rakentavalla vuorovaikutuksella sekä osallistumalla itse aktiivisesti toimintaan ja päätöksentekoon.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.12.10. Vanhat tanssit ja hyvät tavat, 2 op (LI10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii vanhoja tansseja ja mahdollisesta muita tanssilajeja
- Opiskelija huomioi tanssikulttuuriin ja yleiseen käyttäytymiseen liittyviä hyviä tapoja.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Vanhojen tanssien ja mahdollisesta muiden tanssilajien harjoittelu ja esittäminen .
- Tanssikulttuuriin liittyvien tapojen ja etiketin harjoittelu

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kurssilla opiskelija pyrkii tukemaan yhteisöllisyyden syntymistä kurssille rakentavalla vuorovaikutuksella sekä osallistumalla aktiivisesti toimintaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.12.11. Monipuolisesti liikkuen 1, 2 op (LI11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii käyttämään aiemmin oppimiaan lajitaitoja monipuolisesti ja syventäen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssi LI11 on Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kurssi.
- Joukkuepelit (ulko-/sisäpelit), perusliikunta, suunnistus/luontoliikunta, lihaskunto- ja kestävyysharjoittelu, tanssi/rytmiliikunta, lihashuolto ja rentousharjoittelu sekä kamppailulajeja mahdollisuuksien mukaan.

- Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi).
- Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta.
- Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssit LI11-17 ovat Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kursseja. Joukkuepelit (ulko-/sisäpelit), perusliikunta, suunnistus/luontoliikunta, lihaskunto- ja kestävyysharjoittelu, tanssi/rytmiliikunta, lihashuolto ja rentousharjoittelu sekä kamppailulajeja mahdollisuuksien mukaan. Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi). Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta. Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

7.12.12. Monipuolisesti liikkuen 2, 2 op (LI12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii käyttämään aiemmin oppimiaan lajitaitoja monipuolisesti ja syventäen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssi LI12 on Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kurssi.
- Joukkuepelit (ulko-/sisäpelit), perusliikunta, suunnistus/luontoliikunta, lihaskunto- ja kestävyysharjoittelu, tanssi/rytmiliikunta, lihashuolto ja rentousharjoittelu sekä kamppailulajeja mahdollisuuksien mukaan.
- Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi).
- Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta.
- Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.
- Liikunta-alan koulutukseen tutustuminen mahdollisuuksien mukaan (urheiluopistot, Jyväskylän yliopisto).

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssit LI11-17 ovat Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kursseja. Joukkuepelit (ulko-/sisäpelit), perusliikunta, suunnistus/luontoliikunta, lihaskunto- ja kestävyysharjoittelu, tanssi/rytmiliikunta, lihashuolto ja rentousharjoittelu sekä kamppailulajeja mahdollisuuksien mukaan. Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi). Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta. Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan. Liikunta-alan koulutukseen tutustuminen mahdollisuuksien mukaan (urheiluopistot, Jyväskylän yliopisto).

7.12.13. Monipuolisesti liikkuen 3, 2 op (LI13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii käyttämään aiemmin oppimiaan lajitaitoja monipuolisesti ja syventäen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssi LI13 on Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kurssi.
- Joukkuepelit (ulko-/sisäpelit), perusliikunta, suunnistus/luontoliikunta, lihaskunto- ja kestävyysharjoittelu, tanssi/rytmiliikunta, lihashuolto ja rentousharjoittelu sekä kamppailulajeja mahdollisuuksien mukaan.
- Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi).
- Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta.
- Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssit LI11-17 ovat Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kursseja. Joukkuepelit (ulko-/sisäpelit), perusliikunta, suunnistus/luontoliikunta, lihaskunto- ja kestävyysharjoittelu, tanssi/rytmiliikunta, lihashuolto ja rentousharjoittelu sekä kamppailulajeja mahdollisuuksien mukaan. Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi). Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta. Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

7.12.14. Harrastuksena liikunta 1, 2 op (LI14)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii käyttämään aiemmin oppimiaan lajitaitoja monipuolisesti ja syventäen.
- Opiskelija oppii uusia lajitietoja ja -taitoja sekä liikunnanohjauksen alkeita.
- Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus hyödyntää tietojaan ja taitojaan kilpailutoiminnassa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssi LI14 on Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kurssi.
- Ykkösvuosikurssin lajien syventäminen.
- Uudet lajit mahdollisuuksien mukaan (esim. frisbeegolf, melonta).
- Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi).
- Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta.
- Liikunnanohjauksen alkeet.
- Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssit LI11-17 ovat Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kursseja. Ykkösvuosikurssin lajien syventäminen. Uudet lajit mahdollisuuksien mukaan (esim. frisbeegolf, melonta). Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta. Liikunnanohjauksen alkeet. Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

7.12.15. Harrastuksena liikunta 2, 2 op (LI15)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii käyttämään aiemmin oppimiaan lajitaitoja monipuolisesti ja syventäen.
- Opiskelija oppii uusia lajitietoja ja -taitoja sekä liikunnanohjauksen alkeita.
- Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus hyödyntää tietojaan ja taitojaan kilpailutoiminnassa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssi LI15 on Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kurssi.
- Ykkösvuosikurssin lajien syventäminen.
- Uudet lajit mahdollisuuksien mukaan (esim. kamppailulajit).
- Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi).
- Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta.
- Liikunnanohjauksen alkeet.
- Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.
- Liikunta-alan koulutukseen tutustuminen mahdollisuuksien mukaan (urheiluopistot, Jyväskylän yliopisto).

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssit LI11-17 ovat Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kursseja. Ykkösvuosikurssin lajien syventäminen. Uudet lajit mahdollisuuksien mukaan (esim. kamppailulajit). Kurssin sisällössä huomioidaan eri vuodenaikojen tarjoamat mahdollisuudet (kesä/talvi). Osa kurssin tunneista toteutetaan ryhmän omien toiveiden pohjalta. Liikunnanohjauksen alkeet. Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan. Liikunta-alan koulutukseen tutustuminen mahdollisuuksien mukaan (urheiluopistot, Jyväskylän yliopisto).

7.12.16. Harrastuksena liikunta 3, 2 op (LI16)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija omaksuu eräretkeilyn perustietoja ja -taitoja sekä oppii toimimaan osana ryhmää.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssi LI16 on Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kurssi.
- Kurssin keskeinen sisältö on kurssin aikana toteuttava eräretki Repovedelle.
- Osa kurssista toteutetaan ryhmän toiveiden mukaisena liikuntana.
- Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssit LI11-17 ovat Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kursseja. Kurssin keskeinen sisältö on kurssin aikana toteuttava eräretki Repovedelle. Osa kurssista toteutetaan ryhmän toiveiden mukaisena liikuntana. Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.

7.12.17. Liikunta elämäntapana, 2 op (LI17)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija ymmärtää liikunnan merkityksen oman jaksamisen ja hyvinvoinnin edistäjänä.
- Opiskelija kokee iloa ja virkistystä liikunnasta sekä oppii mahdollisesti uusia lajeja.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssi LI17 on Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kurssi.
- Sisältö suunnitellaan yhdessä ryhmän toiveiden mukaan.
- Mahdolliset uudet lajit (esim. kiipeily, biljardi).
- Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan.
- Kaupungin eri toimijoiden liikuntamahdollisuuksien esittely (esim. Kortteliliiga).

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssit LI11-17 ovat Lahden lyseon liikuntapainotteisen linjan kursseja. Sisältö suunnitellaan yhdessä ryhmän toiveiden mukaan. Mahdolliset uudet lajit (esim. kiipeily, biljardi). Kaupungin kilpailutoimintaan osallistuminen mahdollisuuksien ja kiinnostuksen mukaan. Kaupungin eri toimijoiden liikuntamahdollisuuksien esittely (esim. Kortteliliiga).

7.12.18. Liikuntatutor-toiminta 1., 2 op (Li18)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tuntevat opiskelupäivän aikaisen aktiivisuuden hyödyt ja toimenpiteet, joilla aktiivisuutta voidaan lisätä
- löytävät oman tapansa edistää oppilaitoksen aktiivisuutta ja sitoutuvat toimintaa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutorit suunnittelevat, organisoivat ja arvioivat opiskelupäivää aktivoivaa toimintaa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tutortoiminta vahvistaa opiskelijoiden osallisuutta yhteisön jäseninä ja kasvattaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Vuorovaikutusosaaminen

Tutorit edistävät toiminnallaan lukion yhteisöllisyyttä ja hyvää ryhmähenkeä. Tutortoiminta kehittää opiskelijoiden ihmissuhdetaitoja.

Hyvinvointiosaaminen

Tutorit tarkkailevat oman hyvinvointinsa lisäksi yhteisön hyvinvointia ja sen perusteella muokkaavat toimintaympäristöä hyvinvointia tukevaksi. Tutorit tekevät näkyväksi sitä, että hyvinvoinnista huolehtiminen on tärkeä osa opiskelijoiden arkea.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.12.19. Liikuntatutor-toiminta 2., 2 op (Li19)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tuntevat opiskelupäivän aikaisen aktiivisuuden hyödyt ja toimenpiteet, joilla aktiivisuutta voidaan lisätä
- löytävät oman tapansa edistää oppilaitoksen aktiivisuutta ja sitoutuvat toimintaa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutorit suunnittelevat, organisoivat ja arvioivat opiskelupäivää aktivoivaa toimintaa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tutortoiminta vahvistaa opiskelijoiden osallisuutta yhteisön jäseninä ja kasvattaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Vuorovaikutusosaaminen

Tutorit edistävät toiminnallaan lukion yhteisöllisyyttä ja hyvää ryhmähenkeä. Tutortoiminta kehittää opiskelijoiden ihmissuhdetaitoja.

Hyvinvointiosaaminen

Tutorit tarkkailevat oman hyvinvointinsa lisäksi yhteisön hyvinvointia ja sen perusteella muokkaavat toimintaympäristöä hyvinvointia tukevaksi. Tutorit tekevät näkyväksi sitä, että hyvinvoinnista huolehtiminen on tärkeä osa opiskelijoiden arkea.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.13. Matematiikka (MA)

Oppiaineen tehtävä

Matematiikan opiskelu antaa opiskelijalle valmiudet ymmärtää, soveltaa ja tuottaa sekä arvioida matemaattisesti esitettyä tietoa. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään matematiikan merkityksen aikamme kulttuurissa ja huomaamaan sen välttämättömyyden eri aloilla kuten tekniikassa, lääke-, talous-, yhteiskunta- ja luonnontieteissä sekä taiteissa. Matematiikan opetuksen tehtävänä on perehdyttää opiskelija matematiikan peruskäsitteisiin, perusideoihin ja rakenteisiin sekä ohjata käyttämään puhuttua, kirjoitettua ja muutoin ilmaistua matematiikkaa. Opetus kehittää laskemisen, luovan ajattelun sekä ilmiöiden mallintamisen, ennustamisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Matematiikan opiskelussa opiskelija kehittyy hyödyntämään tietokoneohjelmistoja ja digitaalisia tiedonlähteitä oppimisessa, tutkimisessa sekä ongelmanratkaisussa. Hän myös oppii arvioimaan tietoteknisten välineiden hyödyllisyyttä ja käytön rajallisuutta.

Laaja-alainen osaaminen

Opetuksessa tutkitaan arkielämän ja matematiikan välisiä yhteyksiä sekä hyödynnetään mahdollisuuksia vahvistaa opiskelijan kiinnostusta, itsetuntoa ja tiedonhankintaprosesseja sekä kannustaa opiskelijaa kokeiluihin ja sinnikkääseen työskentelyyn. Matematiikassa opittavia taitoja sovelletaan omien tavoitteiden asettamisessa ja päätöksenteossa sekä pohditaan, kuinka matematiikan taitoja voidaan hyödyntää kestävään kehitykseen ja ihmiskuntaan liittyvien ongelmien ratkaisussa. Näin vahvistetaan opiskelijan ***yhteiskunnallista osaamista****,* ***eettistä ja ympäristöosaamista*** *sekä* ***hyvinvointiosaamista.***

Opetuksen lähtökohdat valitaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista, joita voidaan ratkoa matematiikan avulla. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja, joissa opiskelijat työskentelevät yksin ja yhdessä. Tällä vahvistetaan mm. ***vuorovaikutusosaamista****. Opetustavat valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Opetustilanteet*

järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelemaan niitä.

*Matematiikan opiskelu tukee **globaali- ja kulttuuriosaamisen** sekä **monitieteisen ja luovan osaamisen** laaja-alaisia tavoitteita. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään matematiikan merkitys erilaisissa kulttuureissa ja historian kehityksessä sekä sen luonne universaalina kielenä. Opiskelija oppii hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin sekä matematiikassa että muissa oppiaineissa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja merkintöjä sekä ajattelua tukevia kuvia, piirroksia ja välineitä. Opiskelijaa tuetaan taidossa siirtyä eri matemaattisen tiedon esitysmuodoista toiseen ilmiöiden mallintamisessa, ongelman ymmärtämisessä ja ratkaisemisessa sekä tuloksesta keskustelemisessa.*

Tavoitteet

Matematiikan opetuksen yleisenä tavoitteena on, että

opiskelija

- *saa myönteisiä oppimiskokemuksia, tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa*
- *ymmärtää matematiikan sekä ainutlaatuisena itsenäisenä tieteenalana että käyttökelpoisena välineenä, kun mallinnetaan, hallitaan tai ennustetaan yhteiskunnan, talouden tai luonnon ilmiöitä*
- *rakentaa matemaattista pohjaa jatko-opinnoilleen*
- *harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla ja tottuu tekemään otaksumia, tutkimaan niiden oikeellisuutta, laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä*
- *kykenee seuraamaan matemaattista esitystä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, perustelemaan väitteitä ja arvioimaan eri muodoissa tarjottua informaatiota*
- *harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita*
- *rohkaistuu myös kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ongelmien ratkaisujen keksimiseen ja selkeään esittämiseen*
- *osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, ohjelmistoja ja tietolähteitä sekä ymmärtää ettei ohjelmiston tuottama tulos yksinään riitä osoittamaan, todistamaan tai perustelemaan väitettä.*

Osaamisen arviointi

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan opiskelijan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä sekä ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitojaan. Sillä autetaan opiskelijaa kehittämään matemaattisten ratkaisujen esittämistä, tuetaan häntä käsitteiden muodostamisprosessissa ja ohjataan oman työn arvioimiseen. Onnistunut palaute auttaa opiskelijaa huomaamaan vahvuutensa sekä sen, mitä ja miten tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota laskutaitoon, menetelmien valintaan, matemaattisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoihin, päätelmien perustelemiseen ja analysoimiseen sekä ohjelmistojen valintaan ja käyttöön.

Oppimäärän vaihtaminen

Kun matematiikan oppimäärää vaihdetaan pitkästä lyhyeen, suoritettuja opintoja luetaan hyväksi seuraavalla tavalla:

Pitkän oppimäärän moduuli	***Lyhyen oppimäärän moduuli***
MAA2	*MAB2*
MAA3	*MAB3*
MAA6	*MAB8*
MAA8	*MAB5*
MAA9	*MAB7*

Muut pitkän oppimäärän mukaiset hyväksytyt suoritetut opinnot tai vaihdon yhteydessä moduuleista yli jääviä opintopisteitä vastaavat hyväksytysti suoritetut osaopinnot voivat olla lyhyen oppimäärän muita valinnaisia tai temaattisia opintoja paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Opiskelijan siirtyessä pitkästä oppimäärästä lyhyeen oppimäärään tulee opiskelijalle hänen niin halutessa järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi.

Kun opiskelija siirtyy lyhyestä oppimäärästä pitkään oppimäärään, häneltä voidaan edellyttää täydentäviä opintoja, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen. Vaihdon yhteydessä moduuleista puuttumaan jäävät opintopisteet tulee suorittaa paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän moduuleja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseiset moduulit voidaan lukea hyväksi opiskelijan varsinaisen oppimäärän muiksi valinnaisiksi tai temaattisiksi opinnoiksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

7.13.1. Matematiikan pitkä oppimäärä (MAA)

Opintojaksot

Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2)

Opintojakson moduulit

- Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2), Pakollinen

Tavoitteet

Funktiot ja yhtälöt 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu ilmiöiden matemaattiseen mallintamiseen polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden avulla, tuntee polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä sekä tietää polynomifunktion nollakohtien ja polynomin tekijöiden välisen yhteyden*
- *osaa ratkaista yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä*
- *osaa käyttää ohjelmistoja matemaattisessa mallintamisessa, polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden tutkimisessa sekä polynomi-, rationaali- ja juuriyhtälöiden ja polynomiepäyhtälöiden ratkaisemisessa sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Funktiot ja yhtälöt 1

- *polynomifunktio ja -yhtälö sekä polynomiepäyhtälö*
- *2. asteen yhtälön ratkaisukaava*
- *polynomien tulo ja binomikaavat (summan neliö, summan ja erotuksen tulo)*
- *polynomien tekijät*
- *potenssifunktio ja potenssiyhtälö (eksponenttina positiivinen kokonaisluku)*
- *rationaalifunktiot ja -yhtälöt*
- *juurifunktiot ja -yhtälöt*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan esimerkiksi matematiikan tehtävän kohdalla tapahtuvassa lyhyessä itsearvioinnissa sekä oppitunnin aikaisissa keskusteluissa. Opiskelijaa ohjataan pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä miettimään opiskelurutiineja ja -tekniikoita niin oppimisen kuin oman hyvinvoinnin kannalta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomioita opiskelijan omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamiseen sekä vuorovaikutusosaamiseen.

Geometria, 2 op (MAA3)

Opintojakson moduulit

- Geometria, 2 op (MAA3), Pakollinen

Tavoitteet

Geometria

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa ja muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa*
- *osaa soveltaa yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa*
- *harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa sisältäviä lauseita*
- *osaa käyttää ohjelmistoja tutkiessaan kuvioita ja kappaleita sekä niihin liittyvää geometriaa.*

Keskeiset sisällöt

Geometria

- *kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus*
- *sini- ja kosinilause*
- *monikulmioihin liittyvien pituuksien, kulmien ja pinta-alojen laskeminen*
- *ympyrän ja sen osien ja siihen liittyvien suorien geometriaa*
- *suoraan lieriöön ja suoraan kartioon sekä palloon liittyvien pituuksien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisessa kehyksessä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa esimerkiksi muihin oppiaineisiin liittyvillä esimerkeillä. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta.

Analyyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4)

Opintojakson moduulit

- Analyyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4), Pakollinen

Tavoitteet

Analyyttinen geometria ja vektorit

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää, kuinka analyyttinen geometria luo yhteyksiä geometristen ja algebrallisten käsitteiden välille*
- *ymmärtää yhtälön geometrisen merkityksen*
- *osaa ratkaista muotoa | f(x) | = a tai | f(x) | = | g(x) | olevia itseisarvoyhtälöitä*
- *ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin*
- *osaa tutkia kaksiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla*
- *osaa ratkaista tasogeometrian ongelmia vektoreiden avulla*

- *osaa käyttää ohjelmistoja käyrien ja vektoreiden tutkimisessa sekä niihin liittyvissä sovelluksissa.*

Keskeiset sisällöt

Analyyttinen geometria ja vektorit

- *käyrän yhtälö*
- *suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälö*
- *yhtälöryhmä*
- *suorien yhdensuuntaisuus ja kohtisuoruus*
- *itseisarvoyhtälö*
- *pisteen etäisyys suorasta*
- *vektoreiden perusominaisuudet*
- *tason vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku sekä tason vektorin kertominen luvulla*
- *tason vektoreiden pistetulo, tason vektoreiden välinen kulma*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisessa kehyksessä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa esimerkiksi muihin oppiaineisiin liittyvillä esimerkeillä. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta.

Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5)

Opintojakson moduulit

- Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5), Pakollinen

Tavoitteet

Funktiot ja yhtälöt 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu ilmiöiden matemaattiseen mallintamiseen sini- ja kosinifunktioiden sekä eksponentti- ja logaritmifunktioiden avulla*
- *tutkii sini- ja kosinifunktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla*
- *osaa ratkaista sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä sin f(x) = a tai sin f(x) = sin g(x)*
- *osaa soveltaa sini- ja kosinifunktioiden yhteyttä sin2 x + cos2 x = 1*
- *tuntee eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktioiden tutkimisessa, yhtälöiden ratkaisemisessa ja sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Funktiot ja yhtälöt 2

- *suunnattu kulma ja radiaani*
- *yksikköympyrä*
- *sini- ja kosinifunktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen*
- *sini- ja kosiniyhtälöiden ratkaiseminen*
- *murtopotenssi ja sen yhteys juureen*
- *eksponenttifunktiot ja -yhtälöt*
- *logaritmi ja logaritmin laskusäännöt*
- *logaritmifunktiot ja -yhtälöt*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Ympäristöön ja kestävään kehitykseen liittyvät ongelmat voivat tulla esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä. Näillä voidaan tuoda esille esimerkiksi matemaattisen mallintamisen roolia kyseisten ongelmien ratkaisussa sekä luonnon ilmiöiden ennustamisessa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskuntaan ja talouteen liittyvät ongelmat voivat tulla esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä. Näillä voidaan tuoda esille esimerkiksi matemaattisen mallintamisen roolia kyseisten ongelmien ratkaisussa sekä yhteiskunnan ja talouden ilmiöiden ennustamisessa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla. Tulevaisuuden kannalta kestävien ratkaisuiden ja tulevaisuusskenaarioiden arviointi eri näkökulmista voidaan ottaa esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi

edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta sekä matemaattisen mallintamisen käyttöön erilaisten ilmiöiden ennustamisessa ja ongelmien ratkaisussa.

Derivaatta, 3 op (MAA6)

Opintojakson moduulit

- Derivaatta, 3 op (MAA6), Pakollinen

Tavoitteet

Derivaatta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu ilmiöiden matemaattisten mallien käyttäytymiseen derivaatan avulla*
- *omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta ja jatkuvuudesta*
- *ymmärtää derivaatan tulkinnan funktion muutosnopeutena*
- *kykenee määrittämään yksinkertaisten funktioiden derivaatat*
- *osaa derivoida yhdistettyjä funktioita*
- *hallitsee funktioiden kulun tutkimisen derivaatan avulla ja osaa määrittää niiden ääriarvot suljetulla välillä*
- *osaa käyttää ohjelmistoja raja-arvon, jatkuvuuden ja derivaatan tutkimisessa sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Derivaatta

- *funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta*
- *polynomi- ja rationaalifunktioiden sekä juurifunktion derivaatat*
- *sini- ja kosinifunktioiden sekä eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat • funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta*
- *funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta*
- *yhdistetty funktio ja sen derivointi*
- *funktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Ympäristöön ja kestävään kehitykseen liittyvät ongelmat voivat tulla esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä. Näillä voidaan tuoda esille esimerkiksi matemaattisen mallintamisen roolia kyseisten ongelmien ratkaisussa sekä luonnon ilmiöiden ennustamisessa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskuntaan ja talouteen liittyvät ongelmat voivat tulla esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä. Näillä voidaan tuoda esille esimerkiksi matemaattisen mallintamisen roolia kyseisten ongelmien ratkaisussa sekä yhteiskunnan että talouden ilmiöiden ennustamisessa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään

erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla. Tulevaisuuden kannalta kestävien ratkaisuiden ja tulevaisuusskenaarioiden arviointi eri näkökulmista voidaan ottaa esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta sekä matemaattisen mallintamisen käyttöön erilaisten ilmiöiden ennustamisessa ja ongelmien ratkaisussa.

Integraalilaskenta, 2 op (MAA7)

Opintojakson moduulit

- Integraalilaskenta, 2 op (MAA7), Pakollinen

Tavoitteet

Integraalilaskenta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään yksinkertaisten funktioiden integraalifunktioita*
- *ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan sekä tutustuu numeeriseen menetelmään määrätyn integraalin määrittämisessä*
- *osaa määrittää pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla*
- *perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktion ominaisuuksien tutkimisessa, integraalifunktion määrittämisessä, määrätyn integraalin laskemisessa sovellusten yhteydessä sekä numeerisessa integroinnissa.*

Keskeiset sisällöt

Integraalilaskenta

- *integraalifunktio ja tärkeimpien alkeisfunktioiden integrointi*
- *määrätty integraali*
- *suorakaidesääntö*
- *pinta-alan ja tilavuuden laskeminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisessa kehyksessä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä selkeästi niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota selkeään matemaattiseen ilmaisuun sekä erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta.

Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8)

Opintojakson moduulit

- Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAA8), Pakollinen

Tavoitteet

Tilastot ja todennäköisyys

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa havainnollistaa diskreettiä tilastollista jakaumaa sekä määrittää ja tulkita jakauman tunnuslukuja*
- *osaa havainnollistaa kahden muuttujan yhteisjakaumaa sekä määrittää korrelaatiokertoimen ja regressiokäyrän*
- *perehtyy kombinatorisiin menetelmiin*
- *perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja laskusääntöihin*
- *ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja tulkitsemaan sitä*
- *osaa käyttää ohjelmistoja digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä tilastollisen tiedon esittämisessä*
- *osaa hyödyntää ohjelmistoja jakaumien havainnollistamisessa, tunnuslukujen määrittämisessä sekä todennäköisyyksien laskemisessa.*

Keskeiset sisällöt

Tilastot ja todennäköisyys

- *keskiluvut ja keskihajonta*

- *korrelaatio ja lineaarinen regressio*
- *klassinen ja tilastollinen todennäköisyys*
- *permutaatiot ja kombinaatiot*
- *todennäköisyyden laskusäännöt*
- *binomijakauma*
- *diskreetti todennäköisyysjakauma*
- *diskreetin jakauman odotusarvo*

Paikallinen lisäys

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Voidaan tuoda esille matemaattisten käsitteiden ja matemaattisen mallintamisen roolia tavoitteiden asettamisessa sekä päätöksenteossa niin oman arkielämän kuin yhteiskunnankin kannalta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelijaa voidaan ohjata vahvistamaan monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia medioita ja lähdeaineistoja.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota matemaattisten käsitteiden ja arkielämän välisten yhteyksien ymmärtämiseen sekä erilaisten esitysmuotojen käyttöön ja tulkintaan.

Talousmatematiikka, 1 op (MAA9)

Opintojakson moduulit

- Talousmatematiikka, 1 op (MAA9), Pakollinen

Tavoitteet

Talousmatematiikka

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii hyödyntämään matemaattisia valmiuksiaan resurssien riittävyyteen, talouden suunnitteluun, yrittäjyyteen ja kannattavuuden laskentaan*
- *soveltaa lukujonojen kaavoja talouteen liittyvissä matemaattisissa ongelmissa*
- *oppii sovittamaan taloudellisiin tilanteisiin matemaattisia malleja ja ymmärtää niiden rajoitukset*
- *osaa hyödyntää ohjelmistoja laskelmien tekemisessä ja sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Talousmatematiikka

- *aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat*
- *korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus*
- *talletukset ja lainat*
- *taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Voidaan tuoda esille matemaattisten käsitteiden ja matemaattisen mallintamisen roolia tavoitteiden asettamisessa sekä päätöksenteossa niin oman arkielämän kuin yhteiskunnankin kannalta. Voidaan myös käsitellä matemaattisen mallintamisen roolia kyseisten ongelmien ratkaisussa sekä yhteiskunnan että talouden ilmiöiden ennustamisessa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelijaa voidaan ohjata vahvistamaan monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia medioita ja lähdeaineistoja. Opintojaksossa voidaan myös käsitellä maailman rahatalouteen liittyviä esimerkkejä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota matemaattisten käsitteiden ja arkielämän välisten yhteyksien ymmärtämiseen.

3D-geometria, 2 op (MAA10)

Opintojakson moduulit

- 3D-geometria, 2 op (MAA10), valinnainen

Tavoitteet

3D-geometria

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää vektorilaskennan tuntemustaan ja oppii käyttämään vektoreita kolmiulotteisessa avaruudessa*
- *oppii tutkimaan xyz-koordinaatiston pisteitä, suoria ja tasoja vektoreiden avulla*
- *vahvistaa avaruusgeometrian osaamistaan ääriarvosovellusten yhteydessä*
- *tutustuu kahden muuttujan funktioon*
- *osaa käyttää ohjelmistoja vektoreiden, suorien, tasojen ja pintojen havainnollistamisessa sekä vektorilaskennassa.*

Keskeiset sisällöt

3D-geometria

- *vektoriesitys kolmiulotteisessa koordinaatistossa*
- *piste- ja ristitulo*
- *piste, suora ja taso avaruudessa*
- *kulma avaruudessa*
- *yhden muuttujan differentiaali- ja integraalilaskennan sovelluksia avaruusgeometriassa*
- *kahden muuttujan funktio ja pinta avaruudessa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä selkeästi niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta sekä selkeään matemaattiseen ilmaisuun.

Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11)

Opintojakson moduulit

- Algoritmit ja lukuteoria, 2 op (MAA11), valinnainen

Tavoitteet

Algoritmit ja lukuteoria

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tietää, mikä on algoritmi, sekä oppii tutkimaan, kuinka algoritmit toimivat*
- *laatii yksinkertaisiin matemaattisiin ongelmiin liittyviä algoritmeja*
- *oppii ohjelmoimaan yksinkertaisia algoritmeja*
- *perehtyy logiikan käsitteisiin*

- *hallitsee lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin*
- *osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta*
- *käyttää ohjelmistoja ohjelmoinnissa ja lukujen tutkimisessa.*

Keskeiset sisällöt

Algoritmit ja lukuteoria

- *Algoritmisen ajattelun peruskäsitteet: peräkkäisyys, valinta ja toisto*
- *vuokaavio*
- *yksinkertaisten algoritmien, lajittelualgoritmien tai yhtälön numeerisen ratkaisuun liittyvän algoritmin ohjelmointi*
- *konnektiivit ja totuusarvot*
- *kokonaislukujenjaollisuus, jakoyhtälö ja kongruenssi*
- *Eukleideen algoritmi*
- *aritmetiikan peruslause*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Voidaan tuoda esille matemaattisten algoritmien, ohjelmoinnin ja lukuteorian merkitystä yhteiskunnassa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä selkeästi niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota selkeään matemaattiseen ilmaisuun.

Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12)

Opintojakson moduulit

- Analyysi ja jatkuva jakauma, 2 op (MAA12), valinnainen

Tavoitteet

Analyysi ja jatkuva jakauma

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ymmärrystään analyysin peruskäsitteistä*
- *osaa muodostaa ja tutkia aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita*
- *täydentää integraalilaskennan taitojaan*

- *perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja epäoleellisten integraalien laskemisessa sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Analyysi ja jatkuva jakauma

Keskeiset sisällöt

- *paloittain määritelty funktio*
- *funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen*
- *jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia*
- *käänteisfunktio*
- *funktioiden raja-arvot äärettömyydessä*
- *epäoleelliset integraalit*
- *jatkuvat jakaumat, normaalijakauma ja normittaminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Voidaan tuoda esille jatkuvaa jakaumaa noudattavia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja harjoitellaan näiden ilmiöiden analysointia matemaattisin menetelmin.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä selkeästi niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomioita selkeään matemaattiseen ilmaisuun.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (MAA13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- matematiikan eri alueiden tietämyksen ja osaamisen syventäminen
- ylioppilaskirjoituksiin valmistautuminen
- jatko-opintokelpoisuuden vahvistaminen matemaattisille aloille

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- yhtälönratkaisu
- derivaatta
- integraalilaskenta
- geometria

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla. Tulevaisuuden kannalta kestävien ratkaisuiden ja tulevaisuusskenaarioiden arviointi eri näkökulmista voidaan ottaa esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota matemaattiseen perusteluun sekä selkeään matemaattiseen ilmaisuun.

Opintojaksosta annetaan arvosanaksi suoritusmerkintä.

Pre-ryhmän matematiikka, 3 op (MAA14)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- IB-matematiikkaan valmistautuminen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- sisällöt sovitetaan ryhmän tarpeisiin

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan esimerkiksi matematiikan tehtävän kohdalla tapahtuvassa lyhyessä itsearvioinnissa sekä oppitunnin aikaisissa keskusteluissa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomioita opiskelijan omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamiseen sekä vuorovaikutusosaamiseen.

Laskuharjoitukset 1, 2 op (MAA15)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- vahvistaa moduulien MAY1 ja MAA2 keskeisten sisältöjen hallintaa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- moduulien MAY1 ja MAA2 keskeisiin sisältöihin liittyvien laskutehtävien ratkaiseminen

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan esimerkiksi matematiikan tehtävän kohdalla tapahtuvassa lyhyessä itsearvioinnissa sekä oppitunnin aikaisissa keskusteluissa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomioita opiskelijan omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamiseen sekä vuorovaikutusosaamiseen.

Opintojaksosta annetaan arvosanaksi suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

Laskuharjoitukset 2, 2 op (MAA16)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- vahvistaa moduulien MAA5 ja MAA6 keskeisten sisältöjen hallintaansa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- moduulien MAA5 ja MAA6 keskeisiin sisältöihin liittyvien laskutehtävien ratkaiseminen
- muita mahdollisia sisältöjä: moduulin MAA7 keskeisiin sisältöihin liittyvien laskutehtävien ratkaiseminen

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan esimerkiksi matematiikan tehtävän kohdalla tapahtuvassa lyhyessä itsearvioinnissa sekä oppitunnin aikaisissa keskusteluissa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomioita opiskelijan omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamiseen sekä vuorovaikutusosaamiseen.

Opintojaksosta annetaan arvosanaksi suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

Lineaarialgebra, 2 op (MAA17)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- matriisilaskennan peruslaskutoimitukset
- yhtälöryhmien ratkaiseminen matriisilaskennan menetelmin
- lineaarialgebran sovelluksiin tutustuminen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- matriisien peruslaskutoimitukset
- käänteismatriisi
- Gaussin eliminointimenetelmä, Gaussin-Jordanin eliminointimenetelmä
- muita mahdollisia sisältöjä: tason lineaarikuvaukset, ominaisarvot, determinantti

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisissa kehyksissä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa esimerkiksi muihin oppiaineisiin liittyvillä esimerkeillä. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta sekä matemaattisen mallintamisen käyttöön erilaisten ilmiöiden ennustamisessa ja ongelmien ratkaisussa.

Opintojaksosta annetaan arvosanaksi suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

Kompleksiluvut ja differentiaaliyhtälöt, 2 op (MAA18)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- kompleksilukujen ymmärtäminen reaalilukujen joukon laajennuksena
- yhtälöiden ratkaiseminen kompleksialueessa
- separoituvien differentiaaliyhtälöden ratkaiseminen
- 1. kertaluvun lineaaristen differentiaaliyhtälöiden ratkaisu
- kompleksilukujen ja differentiaaliyhtälöiden sovelluksiin tutustuminen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kompleksiluvut tason pisteinä ja vektoreina
- kompleksilukujen laskutoimitukset
- yhtälöiden ratkaiseminen kompleksitasossa
- separoituvat differentiaaliyhtälöt
- 1. kertaluvun lineaariset differentiaaliyhtälöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisissa kehyksissä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa esimerkiksi muihin oppiaineisiin liittyvillä esimerkeillä. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta sekä matemaattisen mallintamisen käyttöön erilaisten ilmiöiden ennustamisessa ja ongelmien ratkaisussa.

Opintojaksosta annetaan arvosanaksi suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

Algebra, 2 op (MAA19)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- funktion käsitteen ymmärryksen syventäminen
- relaation ja ekvivalenssirelaation käsitteisiin perehtyminen
- ryhmän ja renkaan käsitteisiin perehtyminen
- algebran sovelluksiin tutustuminen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- relaatio, ekvivalenssirelaatio ja funktio
- surjektio, injektio ja bijektio
- mahtavuus
- ryhmä ja rengas

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisissa kehyksissä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa esimerkiksi muihin oppiaineisiin liittyvillä esimerkeillä. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta sekä matemaattisen mallintamisen käyttöön erilaisten ilmiöiden ennustamisessa ja ongelmien ratkaisussa.

Opintojaksosta annetaan arvosanaksi suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

Topologia, 2 op (MAA20)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- topologian peruskäsitteisiin perehtyminen
- topologian peruskäsitteiden ymmärtäminen reaalilukujen ja tason tapauksessa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- topologinen avaruus
- avoimet ja suljetut joukot, sulkeuma
- sisäpiste, ulkopiste ja reunapiste
- reaalilukujen ja tason topologiaa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisissa kehyksissä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa esimerkiksi muihin oppiaineisiin liittyvillä esimerkeillä. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta sekä matemaattisen mallintamisen käyttöön erilaisten ilmiöiden ennustamisessa ja ongelmien ratkaisussa.

Opintojaksosta annetaan arvosanaksi suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

Pitkä matematiikka ykköset, 10 op (MAA1234)

Integraatio-opintojaksot ovat oppiaineiden lopussa.

Pitkä matematiikka kakkoset, 8 op (MAA5679)

Opintojakson moduulit

- Funktiot ja yhtälöt 2, 2 op (MAA5), Pakollinen
- Derivaatta, 3 op (MAA6), Pakollinen
- Integraalilaskenta, 2 op (MAA7), Pakollinen
- Talousmatematiikka, 1 op (MAA9), Pakollinen

Tavoitteet

Funktiot ja yhtälöt 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu ilmiöiden matemaattiseen mallintamiseen sini- ja kosinifunktioiden sekä eksponentti- ja logaritmifunktioiden avulla*
- *tutkii sini- ja kosinifunktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla*
- *osaa ratkaista sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä sin f(x) = a tai sin f(x) = sin g(x)*
- *osaa soveltaa sini- ja kosinifunktioiden yhteyttä sin2 x + cos2 x = 1*
- *tuntee eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktioiden tutkimisessa, yhtälöiden ratkaisemisessa ja sovellusten yhteydessä.*

Derivaatta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu ilmiöiden matemaattisten mallien käyttäytymiseen derivaatan avulla*
- *omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta ja jatkuvuudesta*
- *ymmärtää derivaatan tulkinnan funktion muutosnopeutena*
- *kykenee määrittämään yksinkertaisten funktioiden derivaatat*
- *osaa derivoida yhdistettyjä funktioita*
- *hallitsee funktioiden kulun tutkimisen derivaatan avulla ja osaa määrittää niiden ääriarvot suljetulla välillä*
- *osaa käyttää ohjelmistoja raja-arvon, jatkuvuuden ja derivaatan tutkimisessa sovellusten yhteydessä.*

Integraalilaskenta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään yksinkertaisten funktioiden integraalifunktioita*
- *ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan sekä tutustuu numeeriseen menetelmään määrätyn integraalin määrittämisessä*
- *osaa määrittää pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla*
- *perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktion ominaisuuksien tutkimisessa, integraalifunktion määrittämisessä, määrätyn integraalin laskemisessa sovellusten yhteydessä sekä numeerisessa integroinnissa.*

Talousmatematiikka

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii hyödyntämään matemaattisia valmiuksiaan resurssien riittävyyteen, talouden suunnitteluun, yrittäjyyteen ja kannattavuuden laskentaan*
- *soveltaa lukujonojen kaavoja talouteen liittyvissä matemaattisissa ongelmissa*

- *oppii sovittamaan taloudellisiin tilanteisiin matemaattisia malleja ja ymmärtää niiden rajoitukset*
- *osaa hyödyntää ohjelmistoja laskelmien tekemisessä ja sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Funktiot ja yhtälöt 2

- *suunnattu kulma ja radiaani*
- *yksikköympyrä*
- *sini- ja kosinifunktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen*
- *sini- ja kosiniyhtälöiden ratkaiseminen*
- *murtopotenssi ja sen yhteys juureen*
- *eksponenttifunktiot ja -yhtälöt*
- *logaritmi ja logaritmin laskusäännöt*
- *logaritmifunktiot ja -yhtälöt*

Derivaatta

- *funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta*
- *polynomi- ja rationaalifunktioiden sekä juurifunktion derivaatat*
- *sini- ja kosinifunktioiden sekä eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat • funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta*
- *funktioiden tulon ja osamäärän derivaatta*
- *yhdistetty funktio ja sen derivointi*
- *funktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen*

Integraalilaskenta

- *integraalifunktio ja tärkeimpien alkeisfunktioiden integrointi*
- *määrätty integraali*
- *suorakaidesääntö*
- *pinta-alan ja tilavuuden laskeminen*

Talousmatematiikka

- *aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat*
- *korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus*
- *talletukset ja lainat*
- *taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Ympäristöön ja kestävään kehitykseen liittyvät ongelmat voivat tulla esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä. Näillä voidaan tuoda esille esimerkiksi matemaattisen mallintamisen roolia kyseisten ongelmien ratkaisussa sekä luonnon ilmiöiden ennustamisessa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla

tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla. Tulevaisuuden kannalta kestävien ratkaisuiden ja tulevaisuusskenaarioiden arviointi eri näkökulmista voidaan ottaa esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisessa kehyksessä. Opiskelijaa voidaan ohjata vahvistamaan monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia medioita ja lähdeaineistoja.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä selkeästi niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskuntaan ja talouteen liittyvät ongelmat voivat tulla esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä. Näillä voidaan tuoda esille esimerkiksi matemaattisen mallintamisen roolia kyseisten ongelmien ratkaisussa sekä yhteiskunnan ja talouden ilmiöiden ennustamisessa. Sisällöissä tuodaan esille myös matemaattisten käsitteiden ja matemaattisen mallintamisen roolia tavoitteiden asettamisessa sekä päätöksenteossa niin oman arkielämän kuin yhteiskunnankin kannalta. Opintojaksossa voidaan myös käsitellä maailman rahatalouteen liittyviä esimerkkejä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota erilaisten esitystapojen käyttöön ongelman ymmärtämisen, ratkaisun ja matemaattisen perustelun kannalta sekä matemaattisten käsitteiden ja arkielämän välisten yhteyksien ymmärtämiseen. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota myös matemaattisen mallintamisen käyttöön erilaisten ilmiöiden ennustamisessa ja ongelmien ratkaisussa.

Taloustieto ja talousmatematiikka, 3 op (MT1)

Integraatio-opintojaksot ovat oppiaineiden lopussa.

7.13.2. Matematiikan lyhyt oppimäärä (MAB)

Opintojaksot

Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB02)

Opintojakson moduulit

- Lausekkeet ja yhtälöt, 2 op (MAB2), Pakollinen

Tavoitteet

Lausekkeet ja yhtälöt

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *harjaantuu käyttämään matematiikkaa ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä*
- *oppii muodostaan lausekkeita ja yhtälöitä annettuihin ongelmiin sekä ratkaisemaan yhtälöitä ja tulkitsemaan saatua ratkaisua*
- *osaa soveltaa lukujonoja ja niistä muodostettuja summia matemaattisten ongelmien ratkaisussa*
- *osaa käyttää ohjelmistoja polynomifunktion tutkimisessa, polynomiyhtälöihin ja polynomifunktioihin liittyvien sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Lausekkeet ja yhtälöt

Keskeiset sisällöt

- *ongelmien muotoileminen yhtälöiksi*
- *yhtälöiden ratkaiseminen*
- *ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen*
- *toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen*
- *aritmeettinen lukujono ja summa*
- *geometrinen lukujono ja summa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Matemaattisen esitystavan etsiminen arjessa esiintyville ongelmille sekä niiden ratkaisu esim. lukujonojen avulla

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Erilaisten soveltavien tehtävien, esim. optimointitehtävien, ratkaisun ohella voidaan herättää opiskelijaa ajattelemaan ja ymmärtämään vaikkapa tuotantotalouden ongelmia.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa ohjataan pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä miettimään opiskelurutiineita ja -tekniikoita niin oppimisen kuin oman hyvinvoinnin kannalta.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijoille on tarjottava mahdollisuuksien mukaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään esim. vapaata ongelman ratkaisua, itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnissa on tärkeää pyrkiä havainnoimaan ratkaisujen oikeellisuuden lisäksi tekemisen tapaa ja sujuvuutta. Arviointi numeerisesti arvosanalla 4-10

Geometria, 2 op (MAB3)

Opintojakson moduulit

- Geometria, 2 op (MAB3), Pakollinen

Tavoitteet

Geometria

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista*
- *vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan*
- *osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen*
- *osaa käyttää ohjelmistoja kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa sekä geometriaan liittyvien sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Geometria

Keskeiset sisällöt

- *kuvioiden yhdenmuotoisuus*
- *suorakulmaisen kolmion trigonometria*
- *Pythagoraan lause ja Pythagoraan lauseen käänteislause*
- *kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen*
- *geometrian menetelmien käyttö tasokoordinaatistossa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisessa kehyksessä. Opiskelijaa voi myös auttaa ymmärtämään geometrian merkitystä eri kulttuureihin esimerkiksi pohtimalla Pythagoraan lakia tai kehän pituutta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa esimerkiksi muihin oppiaineisiin liittyvillä esimerkeillä. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla.

Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4)

Opintojakson moduulit

- Matemaattisia malleja, 2 op (MAB4), Pakollinen

Tavoitteet

Matemaattisia malleja

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *näkee reaalimaailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla*
- *arvioi lineaarisen ja eksponentiaalisen kasvun malleja muun muassa taulukkolaskentaohjelman avulla ja tekee ennusteita mallien avulla*
- *tottuu arvioimaan mallien hyvyyttä ja käyttökelpoisuutta*
- *osaa käyttää ohjelmistoja mallintamisessa, polynomi- ja eksponenttifunktion ominaisuuksien tutkimisessa sekä polynomi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisussa sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Matemaattisia malleja

Keskeiset sisällöt

- *lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen*
- *eksponenttiyhtälön ratkaiseminen*
- *ennusteet ja mallin hyvyys*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Voidaan tuoda esille matemaattisten käsitteiden ja matemaattisen mallintamisen roolia tavoitteiden asettamisessa sekä päätöksenteossa niin oman arkielämän kuin yhteiskunnankin kannalta. Voidaan myös käsitellä matemaattisen mallintamisen roolia kyseisten ongelmien ratkaisussa sekä yhteiskunnan että talouden ilmiöiden ennustamisessa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelijaa voidaan ohjata vahvistamaan monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia medioita ja lähdeaineistoja. Opintojaksossa voidaan myös käsitellä maailman rahatalouteen liittyviä esimerkkejä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla. Tulevaisuuden kannalta kestävien ratkaisuiden ja tulevaisuusskenaarioiden arviointi eri näkökulmista voidaan ottaa esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota matemaattisten käsitteiden ja arkielämän välisten yhteyksien ymmärtämiseen sekä erilaisten esitysmuotojen käyttöön ja tulkintaan.

Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5)

Opintojakson moduulit

- Tilastot ja todennäköisyys, 2 op (MAB5), Pakollinen

Tavoitteet

Tilastot ja todennäköisyys

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *harjaantuu käsittelemään, havainnollistamaan ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja*
- *perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin ja sitä havainnollistaviin malleihin*
- *osaa käyttää ohjelmistoja digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä havaintoaineiston tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyslaskennassa.*

Keskeiset sisällöt

Tilastot ja todennäköisyys

Keskeiset sisällöt

- *tilastoaineiston havainnollistaminen ja tunnuslukujen määrittäminen*
- *regression ja korrelaation käsitteet*
- *havainto ja poikkeava havainto*
- *ennusteiden tekeminen*
- *todennäköisyyden käsite*
- *yhteen- ja kertolaskusääntö*
- *kombinaatiot ja tuloperiaate*
- *todennäköisyyslaskennan malleja*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Voidaan tuoda esille matemaattisten käsitteiden ja matemaattisen mallintamisen roolia tavoitteiden asettamisessa sekä päätöksenteossa niin oman arkielämän kuin yhteiskunnankin kannalta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelijaa voidaan ohjata vahvistamaan monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia medioita ja lähdeaineistoja.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota matemaattisten käsitteiden ja arkielämän välisten yhteyksien ymmärtämiseen sekä erilaisten esitysmuotojen käyttöön ja tulkintaan.

Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB8)

Opintojakson moduulit

- Matemaattinen analyysi, 2 op (MAB8), valinnainen

Tavoitteet

Matemaattinen analyysi

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin*
- *ymmärtää derivaatan tulkinnan funktion muutosnopeutena*
- *osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla*
- *osaa määrittää sovellusten yhteydessä polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon*
- *osaa käyttää ohjelmistoja funktion kulun tutkimisessa sekä funktion derivaatan ja suljetun välin ääriarvojen määrittämisessä sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Matemaattinen analyysi

Keskeiset sisällöt

- *graafisia ja numeerisia menetelmiä*
- *polynomifunktion derivaatta*
- *polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen*
- *polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen suljetulla välillä*
- *funktion muutosnopeuden määrittäminen ohjelmistojen avulla*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan esimerkiksi matematiikan tehtävän kohdalla tapahtuvassa lyhyessä itsearvioinnissa. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä ja avoimia ongelmia oppitunnilla muiden opiskelijoiden kanssa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Osaamisen käyttäminen sekä omaksi että yhteiskunnan hyväksi on mahdollista, kun opiskelija oppii tulkitsemaan tilastoja ja ymmärtää erilaisten tilastollisten tunnuslukujen merkityksen.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä selkeästi niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää selkeään matemaattiseen ilmaisuun.Opintojakso arvioidaan numeerisesti. Arvioinnin pohjana voi käyttää esimerkiksi itsearviointia, välitestejä, projektitöitä ja/tai summatiivista koetta. Arviointi suoritetaan numeerisesti arvosanoilla 4-10

Tilastolliset todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB9)

Opintojakson moduulit

- Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat, 2 op (MAB9), valinnainen

Tavoitteet

Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu normaalijakaumaan matemaattisena mallina*
- *tutustuu binomijakaumaan matemaattisena mallina*
- *vahvistaa ja monipuolistaa tilastojen käsittely- ja tutkimustaitojaan ohjelmistojen avulla*
- *tietää, kuinka lasketaan tilastollisiin jakaumiin liittyviä tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä, ja osaa määrittää ne ohjelmistojen avulla*
- *ymmärtää luottamusvälin ja virhemarginaalin käsitteen ja osaa määrittää ne ohjelmistojen avulla.*

Keskeiset sisällöt

Tilastolliset ja todennäköisyysjakaumat

Keskeiset sisällöt

- *normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet (odotusarvo ja keskihajonta)*
- *toistokoe*
- *binomijakauma*
- *luottamusvälin ja virhemarginaalin käsite*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Annetaan valmiudet ymmärtää tilastollisiin jakaumiin liittyviä tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä, jotta opiskelija pystyy tulkitsemaan erilaisia arkipäiväisessä elämässä eteen tulevia tutkimustuloksia ja artikkeleita.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija oppii ymmärtämään todennäköisyyksiä jotka ohjaavat päätöksentekoa niin yksilötasolla kuin yhteiskunnallisestikin.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija oppii löytämään kokeellisuuden ja todennäköisyyden yhteyden sekä arvioimaan kokeen luotettavuutta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Arviointi suoritetaan numeerisesti arvosanoilla 4-10

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (MAB10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- syventää tietämystään ja osaamistaan matematiikan eri alueilla
- valmentautuu ylioppilaskirjoituksiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta. Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa. Uteliaisuutta sekä motivaatiota oppia voidaan edistää esimerkiksi uuteen asiaan johdattelevilla tehtävillä, jotka tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden oivaltaa asioita yhdistelemällä vanhoja tietoja uudella tavalla. Tulevaisuuden kannalta kestävien ratkaisuiden ja tulevaisuusskenaarioiden arviointi eri näkökulmista voidaan ottaa esille esimerkiksi sovellustehtävissä ja esimerkeissä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota matemaattiseen perusteluun sekä selkeään matemaattiseen ilmaisuun. Kurssiarvioidaan suoritusmerkinnällä.

Laskuharjoituskurssi, 2 op (MAB11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- vahvistaa omaa matemaattista tietämystään
- saa ohjausta matemaattisiin ongelmiin
- parantaa laskurutiinia

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Pyritään antamaan ohjauksen avulla opiskelijalle onnistumisen tunteita ja siten parantamaan opiskelijan itseluottamusta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Talousmatematiikka, 2 op (MAB6-7)

Opintojakson moduulit

- Talousmatematiikan alkeet, 1 op (MAB6), Pakollinen
- Talousmatematiikka, 1 op (MAB7), Pakollinen

Tavoitteet

Talousmatematiikan alkeet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hallitsee talousmatematiikan peruskäsitteet ja -taidot*
- *syventää prosenttilaskennan taitojaan*
- *oppii kuvaamaan talouselämän asioiden kehittymistä*
- *osaa käyttää tietolähteitä ja ohjelmistoja laskelmien tekemisessä sovellusten yhteydessä.*

Talousmatematiikka

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii hyödyntämään matemaattisia valmiuksiaan resurssien riittävyyteen, talouden suunnitteluun, yrittäjyyteen ja kannattavuuden laskentaan*
- *soveltaa lukujonojen kaavoja talouteen liittyvissä matemaattisissa ongelmissa*
- *oppii sovittamaan taloudellisiin tilanteisiin matemaattisia malleja ja ymmärtää niiden rajoitukset*
- *osaa hyödyntää ohjelmistoja laskelmien tekemisessä ja sovellusten yhteydessä.*

Keskeiset sisällöt

Talousmatematiikan alkeet

Keskeiset sisällöt

- *suhteellinen osuus, vertailu, muutoksen laskeminen*
- *indeksi*
- *korkokäsite, yksinkertainen korko*
- *verotus*
- *valuutat*

Talousmatematiikka

Keskeiset sisällöt

- *aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat*
- *korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus*
- *talletukset ja lainat*
- *taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia*

7.13.3. Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus (MAY)

Opintojaksot

Pitkä matematiikka ykköset, 10 op (MAA1234)

Integraatio-opintojaksot ovat oppiaineiden lopussa.

Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus, 2 op (MAY)

Opintojakson moduulit

- Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), Pakollinen

Tavoitteet

Luvut ja yhtälöt

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kertaa prosenttilaskennan periaatteet*
- *osaa käyttää verrannollisuutta ongelmanratkaisussa*
- *syventää murtolukujen laskutoimitusten osaamistaan*
- *kertaa potenssin laskusäännöt*
- *vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä*
- *ymmärtää yhtälön ja yhtälöparin ratkaisemisen periaatteet*
- *oppii käyttämään ohjelmistoja funktion kuvaajan piirtämisessä, havainnoinnissa ja yhtälöiden ratkaisemisessa.*

Keskeiset sisällöt

Luvut ja yhtälöt

- *lukujoukot ja peruslaskutoimitukset*
- *luvun vastaluku, käänteisluku ja itseisarvo*
- *prosenttilaskenta*
- *potenssin laskusäännöt (eksponenttina kokonaisluku)*
- *suoraan ja kääntäen verrannollisuus*
- *funktio, kuvaajan piirto ja kuvaajan tulkinta*
- *ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen*
- *yhtälöpari*
- *neliö- ja kuutiojuuri*
- *potenssifunktio ja potenssiyhtälö (asteluvut 2 ja 3)*

Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1)

Opintojakson moduulit

- Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), Pakollinen

Tavoitteet

Luvut ja yhtälöt

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kertaa prosenttilaskennan periaatteet*
- *osaa käyttää verrannollisuutta ongelmanratkaisussa*
- *syventää murtolukujen laskutoimitusten osaamistaan*
- *kertaa potenssin laskusäännöt*
- *vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä*
- *ymmärtää yhtälön ja yhtälöparin ratkaisemisen periaatteet*
- *oppii käyttämään ohjelmistoja funktion kuvaajan piirtämisessä, havainnoinnissa ja yhtälöiden ratkaisemisessa.*

Keskeiset sisällöt

Luvut ja yhtälöt

- *lukujoukot ja peruslaskutoimitukset*
- *luvun vastaluku, käänteisluku ja itseisarvo*
- *prosenttilaskenta*
- *potenssin laskusäännöt (eksponenttina kokonaisluku)*
- *suoraan ja kääntäen verrannollisuus*
- *funktio, kuvaajan piirto ja kuvaajan tulkinta*
- *ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen*
- *yhtälöpari*
- *neliö- ja kuutiojuuri*
- *potenssifunktio ja potenssiyhtälö (asteluvut 2 ja 3)*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan esimerkiksi matematiikan tehtävän kohdalla tapahtuvassa lyhyessä itsearvioinnissa sekä oppitunnin

aikaisissa keskusteluissa. Opiskelijaa ohjataan pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä miettimään opiskelurutiineja ja -tekniikoita niin oppimisen kuin oman hyvinvoinnin kannalta.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille voidaan tarjota mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomioita opiskelijan omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamiseen sekä vuorovaikutusosaamiseen.

7.14. Musiikki (MU)

Oppiaineen tehtävä

Lukiokoulutuksessa musiikin opetuksen tehtävänä on edistää opiskelijan aktiivista musiikillista toimintaa ja osallisuutta. Musiikin opetuksessa opiskelija tutustuu maailmaan moniaistisesti ja tutkii sitä etenkin kuulonvaraisesti. Hän syventää myönteistä suhdetta musiikkiin ja taiteelliseen ilmaisuun sekä pohtii niiden merkitystä elämässä.

Lukion musiikin opetus tarjoaa tilaisuuksia musiikillisten ilmaisutapojen kokeilemiseen, mielikuvituksen käyttöön ja taiteidenväliseen työskentelyyn. Luova tuottaminen ja uusien musiikillisten ratkaisujen etsiminen ovat prosesseja, jotka vaativat aikaa ja rauhaa ajatella. Ne kehittävät pitkäjänteisyyttä ja kykyä soveltaa opittua uusissa tilanteissa.

Musiikin opetuksen lähtökohtana ovat opiskelijoiden kokemukset ja musiikille antamat merkitykset. Omakohtainen musiikkisuhde vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä musiikillisen identiteetin kehittymistä. Musiikin opetus myös syventää opiskelijan ymmärrystä musiikista yhteiskunnallisena ilmiönä. Musiikillinen ja muu taiteellinen työskentely antavat valmiuksia musiikilliseen kansalaisaktiivisuuteen, kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä median ja ääniympäristön kriittiseen tarkasteluun.

Musiikin opiskelu tukee oppimista ja yhteisöllisyyttä monin tavoin. Yhteismusisointi on ainutlaatuista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitoja. Rakentava vuorovaikutus ja yhteensovittaminen avartavat opiskelijan näkemyksiä musiikista ja muista taiteista sekä kulttuurisista arvostuksista ja arvojärjestyksistä. Samalla kehittyvät muun muassa luovan ja kriittisen ajattelun taidot. Näitä taitoja opiskelija tarvitsee niin hyvän elämän rakentamisessa kuin eri alojen opinnoissa ja työtehtävissä.

Musiikkikäsitteiden merkitykset opitaan kehollisesti musiikillisessa toiminnassa auditiivisten, visuaalisten ja motoristen kokemusten kautta. Soivan äänimateriaalin lisäksi opetuksessa käytetään muun muassa puhetta, liikettä ja kuvia sekä erilaisia kirjoitettuja tekstejä, kuten nuotteja ja tabulatuureja.

Laaja-alainen osaaminen

Musiikin opiskelu on kokonaisvaltainen musiikillinen oppimisprosessi, jossa on kyse kehollisten, motoristen, kognitiivisten ja ilmaisutaitojen kehittämisestä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tämän lisäksi musiikilla oppiaineena on luonteva yhteys kaikkiin lukion laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin.

*Musiikki on olennaiselta olemukseltaan yhteistoimintaa ja yhdessä tekemistä. Oppiaineena musiikki luo pohjaa **hyvinvointi-** ja **vuorovaikutustaitojen** sekä **eettisyyden** kehittymiselle. Se tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuksia ymmärtää itseään ja muita ihmisiä sekä musiikin merkityksiä elämässä. Musiikkia opiskellessaan opiskelija oppii tunnistamaan vahvuuksiaan ja myös vielä harjoiteltavia taitoja. Musiikillisen ja muun taiteellisen toiminnan kautta opiskelijat harjaantuvat ymmärtämään muiden ajatuksia ja tunteita, mikä on edellytys myötätunnon kehittymiselle ja kyvylle asettua toisen asemaan.*

*Monipuolinen musiikin opetus kehittää opiskelijan **luovaa ja monitieteistä osaamista**. Musiikillinen toiminta ohjaa ymmärtämään, että mielikuvitus ja kyky kuvitteluun ovat tärkeitä inhimillisiä ominaisuuksia. Ne auttavat katsomaan asioita toisin, ajattelemaan uusilla tavoilla ja ratkomaan käytännön ongelmia. Kyky kuvitteluun on tärkeää myös **ympäristöosaamisen** kannalta. Ekologinen kuvittelukyky auttaa näkemään vaihtoehtoisia valinnan mahdollisuuksia ja punnitsemaan toiminnan seurauksia kestävän elämäntavan näkökulmasta. Musiikin opetus vahvistaa esteettistä harkintakykyä ja auttaa hahmottamaan musiikin ja muiden tiedonalojen yhtymäkohtia. Olennaista taiteessa ja luovassa tuottamisessa on kuitenkin se, että ne auttavat näkemään toisissa täyden ihmisyyden taitoineen, tietoineen, kokemuksineen ja tunteineen.*

***Globaali- ja kulttuuriosaamisen** sekä **yhteiskunnallisen osaamisen** kehittäminen kytkeytyy luontevasti musiikin opetuksen tavoitteisiin. Musiikki avaa näköalan ihmisenä olemiseen ja yhteiskuntaan. Musiikki ja muut taiteet avartavat ja laajentavat ajattelua, sisäistä katsetta, mikä auttaa näkemään esimerkiksi yli erilaisten raja-aitojen ja kohtaamaan konflikteja. Musiikillinen toiminta kehittää taitoa arvioida kriittisesti asioille annettuja ja ilmaisussa tuotettuja merkityksiä. Tällöin opiskelijoiden on mahdollista tarvittaessa vastustaa ajattelua, joka nojaa epädemokraattisiin arvoihin halventaen ihmisarvoa tai esimerkiksi muita kulttuureita. Musiikki opettaa opiskelijoita toimimaan vastuullisesti ja yhdessä yhteisen päämäärän hyväksi myös niiden kanssa, joiden lähtökohdat eroavat heidän omista lähtökohdista. Musiikin ja muun taiteen keinoin elämän vaikeidenkin aihepiirien käsittely on mahdollista.*

Musiikki on kulttuurinen ilmiö ja myös musiikin tekemisen tavat ovat kulttuurisia. Siksi musiikin opiskelu syventää opiskelijoiden ymmärrystä niin oman maan kuin muiden maiden kulttuureista ja kulttuuriperinnöistä. Näin musiikin opiskelu voi vahvistaa kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta ja ryhmien välistä dialogia.

Tavoitteet

Musiikin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät musiikilliseen monipuolisuuteen, musiikilliseen luovaan ajatteluun, musiikin merkityksiin ja musiikilliseen vuorovaikutukseen sekä musiikin oppimiseen ja demokratiaan. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Musiikillinen monipuolisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää edelleen musiikillista osaamistaan, kuten laulu-, soitto- ja kuuntelutaitoaan*
- *syventää musiikin eri tyyleihin, lajeihin ja historiaan liittyvää osaamistaan*
- *käyttää musiikkiteknologian mahdollisuuksia musiikin tekemisessä.*

Musiikillinen luova ajattelu

Tavoitteena on, että opiskelija

- *suhtautuu kiinnostuneesti ja uteliaasti musiikkiin sekä muuhun taiteelliseen ilmaisuun*
- *kokeilee rohkeasti uusia ja epätavallisiakin musiikillisia ideoita myös yhdessä muiden kanssa*
- *ymmärtää luovan prosessin luonnetta ja sietää keskeneräisyyttä.*

Musiikin merkitys ja musiikillinen vuorovaikutus

Tavoitteena on, että opiskelija

- *suhtautuu avoimesti ja arvostavasti eri kulttuureihin sekä käy dialogia musiikillisista kokemuksista*
- *oppii musiikin kautta suhtautumaan myötätuntoisesti monenlaisiin kokemuksiin ja elämäntilanteisiin*
- *osaa käyttää musiikkia hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen*
- *huolehtii ääni- ja musisointiympäristön turvallisuudesta ja suojelee kuuloa.*

Musiikin oppiminen ja demokratia

Tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa musiikillisia vahvuuksiaan sekä rohkaistuu käyttämään ja kehittämään niitä*
- *asettaa tavoitteita musiikilliselle toiminnalleen ja kehittää toimintatapojaan*
- *osaa käyttää musiikillisia ja muita taiteellisia ilmaisukeinoja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen*
- *ymmärtää ja tuntee vastuunsa sananvapautta, yksityisyyden suojaa ja tekijänoikeuksia koskevissa kysymyksissä.*

Osaamisen arviointi

Musiikin opetuksessa arviointi tukee myönteisesti jokaisen opiskelijan musiikillisen osaamisen kehittymistä ja musiikkisuhteen syvenemistä. Oppimisprosessin aikana opiskelija saa ja antaa monipuolista palautetta, mikä ohjaa häntä arvioimaan ja edistämään omaa oppimistaan.

Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin, musiikille ominaisten työskentelytapojen kehittymiseen ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa ja erityisesti opintojaksojen aikana, ei hänen musikaalisuuttaan.

Opintojaksot

7.14.1. Intro - kaikki soimaan, 2 op (MU1)

Opintojakson moduulit

- Intro – kaikki soimaan, 2 op (MU1), Pakollinen

Tavoitteet

Intro – kaikki soimaan

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää äänenkäyttöään ja musisointitaitojaan*
- *uskaltaa käyttää musiikkia ilmaisunsa välineenä ja tuottaa musiikillisia ideoita*
- *harjaantuu hahmottamaan musiikin elementtejä kokemuksellisesti*
- *tutkii ja syventää omaa kuuntelusuhdettaan*
- *ymmärtää ja osaa soveltaa teknologian käyttömahdollisuuksia musiikissa*
- *ymmärtää musiikin merkityksiä ja merkityksellisyyttä elämässä ja yhteiskunnassa*
- *toimii edistäen turvallisen ääniympäristön syntymistä.*

Keskeiset sisällöt

Intro – kaikki soimaan

- *monipuoliset äänenkäyttöä sekä laulu- ja yhteismusisointitaitoja kehittävät tehtävät ja ohjelmisto*
- *luovaan tuottamiseen ja taiteelliseen ilmaisuun rohkaisevat tehtävät*
- *musiikin merkitysten pohdintaan innostava kuuntelu- ja musisointiohjelmisto*
- *musiikkiteknologian monipuolisen hyödyntämisen mahdollisuudet*
- *mahdollisuuksien mukaan konserttikäyntejä ja tutustumista muihin taide- ja kulttuuripalveluihin*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksossa opiskelija hahmottaa musiikin eri merkityksiä omassa elämässään, ystäväpiirissään ja yhteiskunnallisesti. Musiikkitoiminta ryhmässä luo hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Opintojakson aikana tutustutaan Lahden ja lähialueiden konserrtitarjontaan sekä musiikin harrastusmahdollisuuksiin.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksossa tutustutaan omaan ja muihin musiikkikulttuureihin ja konserttikäytänteisiin.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksossa tutustutaan turvalliseen ja eettiseen musiikin kuluttamiseen ja perehdytään turvalliseen ääniympäristöön ja tekijänoikeuksien kunniottamiseen.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson aikana pohditaan musiikin yhteiskunnallisia ja vakaumuksellisia vaikutusmahdollisuuksia

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksossa on numeroarviointi, joka perustuu opiskelijan aktiivisuuteen opintojakson aikana ja kurssikokeeseen.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson vapaa kuvaus: Intro - kaikki soimaan

Opintojakson tyyppi: Pakollinen

Opintojaksoon kuuluvat moduulit ja niiden laajuudet: MU1, 2op

Keskeinen sisältö ja tavoitteet: Opiskelija laajentaa musiikintuntemustaan, tutustuu eri tapoihin toimia musiikin parissa ja saa positiivisia kokemuksia musiikista

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet: Opiskelija ymmärtää musiikin merkityksen hyvinvoinnille, kehittyy ryhmätoiminnassa, tutustuu musiikin erilaisiin käyttötapoihin.

Arviointi: Arvosanat

Edeltävät opinnot: -

7.14.2. Syke - soiva ilmaisu, 2 op (MU2)

Opintojakson moduulit

- Syke – soiva ilmaisu, 2 op (MU2), Pakollinen

Tavoitteet

Syke – soiva ilmaisu

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää osaamistaan itselleen mieluisissa musiikillisissa ilmaisutavoissa*
- *kehittää yhteismusisointitaitojaan ja taiteellista ilmaisuaan*
- *analysoi musiikin kulttuurisia piirteitä ja merkityksiä*
- *heittäytyy rohkeasti tuottamaan musiikillisia ideoita.*

Keskeiset sisällöt

Syke – soiva ilmaisu

- *musiikillisen osaamisen eri osa-alueita kehittävä ohjelmisto*
- *suomalaiset ja opiskelijoiden omat musiikkikulttuurit*
- *luovaa ajattelua ja taiteellista ilmaisua edistävät tehtävät myös teknologiaa hyödyntäen*

7.14.3. Genre - globaali uteliaisuus, 2 op (MU3)

Opintojakson moduulit

- Genre - globaali uteliaisuus, 2 op (MU3), valinnainen

Tavoitteet

Genre - globaali uteliaisuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta ja kulttuurien välisiä kytköksiä*
- *suhtautuu uteliaasti ja perehtyy kokemuksellisesti itselleen uusiin musiikin lajeihin ja musiikkikulttuureihin*
- *hahmottaa itsensä osana globaalia musiikillista maailmaa*
- *tunnistaa omat lähtökohtansa sekä kulttuurien välisen vastavuoroisuuden haasteet ja mahdollisuudet.*

Keskeiset sisällöt

Genre - globaali uteliaisuus

- *erilaiset musiikinlajit, musiikkityylit ja -kulttuurit sekä niihin kytkeytyvät merkitykset ja arvostukset*
- *musiikkikulttuurit kulttuurin osana*
- *monipuolinen työskentely erilaisten musiikkien kanssa*

7.14.4. Demo - luovasti yhdessä, 2 op (MU4)

Opintojakson moduulit

- Demo - luovasti yhdessä, 2 op (MU4), valinnainen

Tavoitteet

Demo - luovasti yhdessä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää luovaa osaamistaan musiikillisessa tai taiteidenvälisessä prosessissa*
- *ottaa vastuuta ryhmän musiikillisesta toiminnasta*
- *syventää ymmärrystään musiikillisen vaikuttamisen ja vuorovaikutuksen tavoista*
- *hahmottaa musiikin suhdetta muihin taiteenlajeihin ja mediaan.*

Keskeiset sisällöt

Demo - luovasti yhdessä

- *moduulin tavoitteiden toteuttamistavan ja ohjelmiston opiskelijalähtöinen suunnittelu*
- *musiikillinen tai taiteidenvälinen ryhmän resurssien mukaan*
- *musiikin vaikuttavuus esimerkiksi vuorovaikutuksessa, lyriikassa ja muissa taiteissa, mediassa tai yhteiskunnassa*

7.14.5. Itsenäisen työskentelyn kurssi, 2 op (MU5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii työstämään musiikillisen kokonaisuuden itsenäisesti tai ryhmän jäsenenä.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kirjallisen suunnitelman laatiminen ohjaavalle opettajalle
- Musiikillisen osuuden harjoittaminen kurssin oppituntien puitteissa
- Valmiin tuotoksen esittäminen ja itsearviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

- Opiskelija harjoittelee vuorovaikutustaitojaan osallistumalla yhteismusisointiin ja projektin suunnitteluun

Hyvinvointiosaaminen

- Opiskelija kehittää musiikillisia ulottuvuuksiaan

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Opiskelijan yksin tai ryhmässä itsenäisesti toteuttama musiikillinen kokonaisuus, joka voi olla esimerkiksi osa laajempaa konserttikokonaisuutta, musiikkia näyttämöteokseen, pienimuotoinen keikka, äänite tai muu musiikillinen tuotos.

7.14.6. Kuorotoiminta 1-4, 2 op (MU06-MU9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Yhteisöllisyyden kokemus musiikissa
- terveen äänenkäytön, artikulaation ja esiintymisvalmiuksien kehittäminen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Koulun kuorotoimintaan osallistuminen.
- Vähintään 2-äänisen kuoromateriaalin harjoitteleminen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Kuorossa laulaminen luo yhteisöllisyyttä ja edistää hyvinvointia.

Vuorovaikutusosaaminen

Kuorossa laulaminen edistää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä niin kuorolaisten kesken kuin esiintymistilanteiden kautta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.14.7. Musiikkiprojekti 1-4, 2 op (MU10-MU13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on että opiskelija oppii suunnittelemaan ja toteuttamaan ryhmässä musiikillisen kokonaisuuden jossa hän käyttää aiemmin hankkimiaan tietoja ja taitoja.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Musikaaliproduktioon osallistuva opiskelija tutustuu ja eläytyy eri aikakausien ja musiikkityylien estetiikkaan ja ilmaisuun

Vuorovaikutusosaaminen

- Musikaaliproduktio kehittää opiskelijan vuorovaikutustaitoja sekä työryhmän sisällä että esiintyjän suhteessa yleisöön

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.14.8. Bändi- ja laulukurssi aktiivisille musiikin harrastajille 1-3, 2 op (MU14 - MU16)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija syventää musisointitaitojaan ja soveltaa aiemmilla kursseilla opittuja taitoja

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssiohjelmiston suunnittelu ja toteutus sen yhdessä ryhmän kanssa. Työtavoissa painotetaan aktiivista harjoittelua sekä tiimityöskentelyä.
- Esiintyminen mahdollisuuksien mukaan matineassa tai koulun juhlassa tai muussa tilaisuudessa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhteismusisointi ja kurssiohjelmiston suunnittelu edellyttää joustavuutta, vuorovaikutustaitoja, toisten huomioimista ja esiintymistaitoja.

Hyvinvointiosaaminen

Yhdessä soittaminen, laulaminen ja ohjelmiston suunnittelu ja esiintyminen luo yhteisöllisyyttä sekä kehittää itsetuntemusta ja itseluottamusta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.14.9. Orkesteri 1-3, 2 op (MU17-MU19)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija hyödyntää musiikkiharrastustaan koulun orkesteritoiminnassa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Koulun orkesteritoimintaan osallistuminen. Orkesteri esiintyy koulun juhlissa, konserteissa ja projekteissa. Opiskelija harjoittaa yhteissoittotaitojaan.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opiskelija tutustuu erilaisiin musiikillisiin esitystraditioihin
- Opiskelija soveltaa omia senhetkisiä musiikillisia taitojaan orkesterisoitossa suuremman musiikillisen kokonaisuuden aikaansaamiseksi

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.14.10. Esitystekniikka 1-3, 2 op (MU20-MU22)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu yleisötapahtumissa käytettävän audiovisuaalisen tekniikan rakentamiseen, käyttöön ja esityksen miksaukseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskellaan audiovisuaalisen laitteiston käytön peruteet ja osallistutaan koulun juhlien, konserttien ja muiden tapahtumien tekniikan toteutukseen

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opiskelija hankkii ja soveltaa omia tietojaan ja taitojaan esitystekniikan alalta eri tyyppisissä musiikki- ja teatteriproduktioissa

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.14.11. Yhtyesoitto 1-2, 2 op (MU23-MU24)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on sitoutua pitkäjänteiseen työhön yhtyeen omaleimaisen kokonaisilmeen löytämiseksi

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Yhteismusisointi erilaisissa kokoonpanoissa. Sisältönä voi olla millainen tahansa soitinkokoonpano ja minkä tahansa tyylilajin opiskelu.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Opiskelija tutustuu erilaisiin musiikillisiin esitystraditioihin
- Opiskelija soveltaa omia senhetkisiä musiikillisia taitojaan orkesterisoitossa suuremman musiikillisen kokonaisuuden aikaansaamiseksi

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.14.12. Yhtyelaulu 1-2, 2 op (MU25-MU26)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on rohkaista opiskelijoita pienyhtyelaulun ja esiintymään pienyhtyeenä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Aktiivisten laulajien yhtyelaulukurssi. Opitaan laulamaan omaa stemmaa ryhmässä yksin ilman säestystä.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

- Opiskelija harjoittelee oman äänensä käyttämistä osana moniäänistä kudosta ja kehittää vuorovaikutustaitojaan yhteismusisoinnissa

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.15. Opinto-ohjaus (OP)

Oppiaineen tehtävä

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tarjota opiskelijalle mahdollisuus hankkia sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee elämässä, opiskelussa ja työelämässä. Opinto-ohjauksella tarkoitetaan toimia, joiden avulla opiskelija vahvistaa toimijuuttaan, toimintakykyään, oppimaan oppimistaan sekä urasuunnittelutaitojaan. Toimijuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä opiskelijan kykyä rakentaa tulevaisuuttaan sekä taitoa tehdä opintoihin ja työuraan liittyviä päätöksiä. Opinto-ohjauksen avulla vahvistuu opiskelijan usko omiin mahdollisuuksiin saavuttaa asettamansa tavoitteet ja opiskelija luottaa selviytyvänsä muutostilanteista.

Opinto-ohjaus yhdistää lukiota yhteiskuntaan ja työelämään. Sen avulla edistetään oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden toteutumista sekä ehkäistään syrjäytymistä koulutuksesta ja työelämästä. Sukupuolitietoisella ohjauksella pyritään purkamaan segregoituneita koulutusalavalintoja ja työmarkkinoita. Opinto-ohjauksessa kehittyvät tiedot ja taidot edistävät osaavan työvoiman saatavuutta sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamista tulevaisuuden työelämässä.

Laaja-alainen osaaminen

Opinto-ohjauksessa opiskelija oppii tietoja ja taitoa toimia vastuullisena kansalaisena ja osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Hän omaksuu elinikäisen oppimisen taitoja, urasuunnittelutaitoja ja työelämävalmiuksia. Opiskelija pohtii toimintaansa ja työskentelee rakentavasti muiden kanssa. Opinto-ohjauksen avulla opiskelija kehittää ***yhteiskunnallista*** *ja* ***vuorovaikutusosaamistaan****.*

Opiskelija osaa opinto-ohjauksen tuella etsiä aktiivisesti tietoa, tarkastella sitä kriittisesti ja soveltaa sitä. Hän oppii kehittämään ***hyvinvointiosaamistaan.*** *Opiskelija harjaantuu tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja oppii kohtaamaan epävarmuutta sekä hakemaan tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa.*

Opinto-ohjauksen avulla opiskelija kehittää ***monitieteisen ja luovan osaamisen*** *tavoitteiden mukaista sinnikkyyttä, ongelmanratkaisukykyä ja uteliaisuutta uusia oppimismahdollisuuksia kohtaan. Hän kehittää* ***eettisen ja ympäristöosaamisen*** *sekä* ***globaali- ja kulttuuriosaamisen*** *tavoitteissa linjattua halua kehittyä mainittujen osaamisalueiden ja elämän eri osa-alueilla.*

Tavoitteet

Opinto-ohjaus tukee opiskelijan uskoa tulevaisuuteen ja antaa hänelle rohkeutta vaikuttaa siihen.

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että

opiskelija

- *löytää omat elinikäistä oppimista tukevat tapansa oppia*
- *saa tukea elämänsuunnitteluun ja -hallintaan sekä koulutukseen ja uravalintoihin liittyviin päätöksiin*
- *suunnittelee ja hallitsee ajankäyttöään*
- *osaa arvioida toimijuuttaan ja voimavarojaan, ohjaus- ja tuentarvettaan sekä ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojaan*

- *tunnistaa arvojen, uskomusten ja itselleen merkittävien ihmisten vaikutusta valintoihin ja päätöksiin*
- *oppii itsearviointitaitoja sekä osaa kartoittaa ja sanoittaa osaamistaan ja vahvuuksiaan*
- *tuntee keskeiset jatkokoulutuksiin, työelämään ja urasuunnitteluun liittyvät tietolähteet, ohjauspalvelut ja hakujärjestelmät sekä osaa käyttää niissä olevaa informaatiota urasuunnittelussa ja jatko-opintoihin hakeutumisessa*
- *oppii arvioimaan omien opiskelu- ja urasuunnittelutaitojensa kehittymistä*
- *harjaantuu arvioimaan tiedonhankintataitojaan ja tieto- ja viestintäteknologian taitojaan koulutus- ja työelämätiedon hankkimisessa*
- *kiinnittää huomiota taitoonsa tunnistaa eri tietolähteiden luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta omassa urasuunnittelussaan*
- *toimii ja arvioi toimintaansa digitaalisissa tai muissa ympäristöissä, joissa käydään urasuunnitteluun liittyvää keskustelua.*

Osaamisen arviointi

Opinto-ohjauksesta ei anneta arvosanaa kuten muista oppiaineista, vaan opintojaksoista annetaan suoritusmerkinnät. Opinto-ohjauksessa arviointi perustuu opiskelijan itsearviointiin sekä vuorovaikutteiseen, ohjaavaan ja kannustavaan palautteeseen eri ohjaustoimien yhteydessä. Jokainen opiskelija asettaa itselleen omat tavoitteensa, joiden toteutumista ohjauksessa seurataan.

Opintojaksot

7.15.1. Minä opiskelijana, 2 op (OP1)

Opintojakson moduulit

- Minä opiskelijana, 2 op (OP1), Pakollinen

Tavoitteet

Minä opiskelijana

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa ja osaa sanoittaa vahvuuksiaan, osaamistaan ja kiinnostuksen kohteitaan*
- *tuntee lukio-opintojen käytänteet ja opintojen rakenteen*
- *asettaa valintojaan tärkeysjärjestykseen suhteessa omiin suunnitelmiinsa*
- *osaa lukiossa tarvittavat opiskelutaidot ja -menetelmät sekä työtavat*
- *tunnistaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman merkityksen urasuunnittelun kannalta*
- *osaa suunnitella opintojaan suhteessa ylioppilastutkinnon suorittamiseen liittyviin vaatimuksiin*
- *ymmärtää, miten tehdyt valinnat vaikuttavat mahdollisuuksiin hakeutua jatko-opintoihin*
- *osaa suunnitella ajankäyttönsä siten, että selviytyy opiskelun ja muun elämän vaatimuksista*
- *tunnistaa tapoja edistää hyvinvointiaan ja toimintakykyään.*

Keskeiset sisällöt

Minä opiskelijana

- *henkilökohtainen opintosuunnitelma: opiskelu-, ylioppilastutkinto- sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelma*
- *itsetuntemus ja omat vahvuudet sekä oman osaamisen monipuolinen tunnistaminen, kehittäminen ja dokumentointi*
- *toimijuus, arjen- ja elämänhallintataidot, minäpystyvyys sekä toimintakyky*
- *hyvinvointi, opiskelukyky, tasapainoinen elämä*
- *opiskelu- ja tiedonhankintataidot, oppimaan oppiminen*

- *jatko-opintoihin ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyvät tietolähteet, digitaaliset ohjauspalvelut ja hakujärjestelmät*
- *työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin tutustuminen*
- *lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Hyvinvointiosaaminen on OP1-opintojakson ydinaluetta. Opintojakson aikana opiskelija tutustuu lukioyhteisönsä toimintakulttuuriin ja saa tärkeitä tietoja ja taitoja oman oppimisensa ja hyvinvointinsa tueksi. Opiskelija oppii tunnistamaan omia voimavarojaan ja opinnoista palautumisen keinoja.

Vuorovaikutusosaaminen

OP1-opintojakso suoritetaan oman ohjausryhmän kanssa ja opintojakson aikana tutustutaan omaan ryhmään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opintojakson teemoja voidaan käsitellä myös pienryhmissä. Luottamuksellisen vuorovaikutuksen edistäminen kuuluu opinto-ohjauksen perusperiaatteisiin ja se näkyy ennen kaikkea henkilökohtaisissa ohjaustilanteissa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

OP1-opintojaksossa tarkastellaan lukioaikaisten valintojen merkitystä urasuunnittelun kannalta. Lisäksi opintojakson aikana tutustutaan erilaisiin uratarinoihin ja tulevaisuuden työelämän tarpeisiin.

Monitieteinen ja luova osaaminen

OP1-opintojakson aikana harjoitellaan tiedonhankintaa ja arvioidaan eri tietolähteiden luotettavuutta. Opiskelijat oppivat tekemään ja arvioimaan erilaisia tulevaisuusskenaarioita ja asettamaan omia tavoitteita tulevaisuuden rakentamiseen.

7.15.2. Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus, 2 op (OP2)

Opintojakson moduulit

- Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus, 2 op (OP2), Pakollinen

Tavoitteet

Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa suunnitella tulevaisuuttaan sekä tuntee koulutusvaihtoehtoja ja työelämän mahdollisuuksia muuttuvassa maailmassa*
- *syventää osaamistaan itsetuntemuksen sekä elämänsuunnittelu- ja elämänhallintataitojen osalta*
- *tunnistaa ja osaa sanoittaa sekä dokumentoida osaamistaan*
- *tuntee keskeiset työelämätaidot ja osaa arvioida osaamistaan suhteessa niihin*
- *tuntee työelämän ja työllistymisen eri muotoja sekä ymmärtää yhteiskunnan ja talouden muutosten merkityksen työllisyyden näkökulmasta*
- *tuntee yrittäjyyden eri muotoja ja osaa arvioida omaa suhdettaan yrittäjyyteen*
- *tuntee kansainvälisiä koulutus- ja työllistymisvaihtoehtoja*

- *osaa toimia monikulttuurisissa toimintaympäristöissä*
- *tuntee itsensä kannalta olennaiset jatkokoulutusvaihtoehdot ja niiden pääsyvaatimukset sekä valintaprosessit*
- *osaa hakea töitä ja tunnistaa erilaisia työllistymismahdollisuuksia.*

Keskeiset sisällöt

Jatko-opinnot, työelämä ja tulevaisuus

- *henkilökohtaisen opinto-, ylioppilastutkinto- sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman päivittäminen*
- *jatko-opintojen ja tulevaisuuden suunnittelu, jatko-opintoihin hakeutuminen Suomessa ja ulkomailla*
- *työelämätietous ja -taidot, yrittäjyys muuttuvassa ja monimuotoisessa maailmassa*
- *työelämään sekä jatko-opintoihin tutustuminen ja kokemusten hankkiminen*
- *oman talouden hallinta, opintotuki ja asuminen*
- *oman hyvinvoinnin edistäminen*
- *tulevaisuuden ennakointiosaaminen sekä kyky tunnistaa oppimistarpeensa suhteessa tulevaisuuden osaamistarpeisiin*
- *lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

OP2-opintojaksossa vahvistetaan ennen kaikkea opiskelijan luottamusta tulevaisuuteen. Samalla opiskelijoita valmistetaan sietämään epävarmuutta. Opiskelija punnitsee erilaisia vaihtoehtoja ja jättää suunnitelmaansa myös varavaihtoehtoja. Tarvittaessa opiskelijalle tehdään lukio-opintojen pidentämissuunnitelma neljännelle vuodelle, mikä on yksi keino keventää liian suurta opiskelutaakkaa.

Vuorovaikutusosaaminen

OP2-opintojakson sisältöjä voidaan käsitellä eri teemoihin keskittyvissä pienryhmissä. Myös opiskelijoiden keskinäistä vertausohjausta tuetaan ja kannustetaan. Jokainen opiskelija käy henkilökohtaisen jatko-opintokeskustelun opinto-ohjaajan kanssa. Vaihtoehtoisesti myös jatko-opinto-ohjauksessa voidaan hyödyntää vertaisohjausta (esim. KIPINÄ-vertaisohjausmalli).

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen on OP2-opintojakson keskeinen osa-alue. Opintojaksossa opiskelija saa valmiuksia työnhakuun sekä pääsee pohtimaan millaiset ominaisuudet ovat tärkeitä hänen tulevassa työssään. Lisäksi opiskelija kehittää talousosaamistaan ja saa eväitä järkevään rahankäyttöön. Opintojakson aikana tutustutaan yrittäjyyteen ja arvioidaan omia mahdollisuuksia yrittäjänä toimimiselle.

Monitieteinen ja luova osaaminen

OP2-opintojakson aikana harjoitellaan tiedonhankintaa ja arvioidaan eri tietolähteiden luotettavuutta. Opiskelijat oppivat tekemään ja arvioimaan erilaisia tulevaisuusskenaarioita ja asettamaan omia tavoitteita tulevaisuuden rakentamiseen.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Erilaisten opinto- ja urapolkujen sekä yritysten taustalla olevia arvoja ja eettisiä periaatteita pyritään tuomaan näkyville. Samalla opiskelija arvioi toimintaansa ja tulevia valintojaan vastuullisuuden ja kestävän elämäntavan lähtökohdista.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

OP2-opintojaksossa tutustutaan ulkomailla opiskelun vaihtoehtoihin sekä tiedostetaan myös kotikansainvälisyyden mahdollisuudet.

7.15.3. Tutorkoulutus ja -toiminta 1, 2 op (OP3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutorit tuntevat lukion käytänteet ja opetussuunnitelman keskeisiltä osin.
- Tutorit osaavat opastaa ja ohjata lukiolaisia ja lukioon hakijoita.
- Tutortoiminnan tavoitteena on lisätä lukiolaisten viihtyvyyttä, hyvinvointia ja osallisuutta.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutorit perehtyvät omaan lukioon oppimisympäristönä sekä tutorin tietoihin ja taitoihin.
- Tutorit opastavat ja ohjaavat lukioon pyrkiviä ja lukiossa opiskelevia kaikenlaisissa opiskeluun liittyvissä asioissa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tutortoiminta vahvistaa opiskelijoiden osallisuutta yhteisön jäseninä ja kasvattaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Vuorovaikutusosaaminen

Tutorit edistävät toiminnallaan lukion yhteisöllisyyttä ja hyvää ryhmähenkeä. Tutortoiminta kehittää opiskelijoiden ihmissuhdetaitoja.

Hyvinvointiosaaminen

Tutorit pyrkivät auttamaan ongelmatilanteissa ja ohjaamaan tarvittavan avun piiriin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Tutortoiminnasta voi saada 2 tai 4 opintopistettä.

7.15.4. Tutorkoulutus ja -toiminta 2, 2 op (OP4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutorit tuntevat lukion käytänteet ja opetussuunnitelman keskeisiltä osin.
- Tutorit osaavat opastaa ja ohjata lukiolaisia ja lukioon hakijoita.
- Tutortoiminnan tavoitteena on lisätä lukiolaisten viihtyvyyttä, hyvinvointia ja osallisuutta.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutorit perehtyvät omaan lukioon oppimisympäristönä sekä tutorin tietoihin ja taitoihin.
- Tutorit opastavat ja ohjaavat lukioon pyrkiviä ja lukiossa opiskelevia kaikenlaisissa opiskeluun liittyvissä asioissa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tutortoiminta vahvistaa opiskelijoiden osallisuutta yhteisön jäseninä ja kasvattaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Vuorovaikutusosaaminen

Tutorit edistävät toiminnallaan lukion yhteisöllisyyttä ja hyvää ryhmähenkeä. Tutortoiminta kehittää opiskelijoiden ihmissuhdetaitoja.

Hyvinvointiosaaminen

Tutorit pyrkivät auttamaan ongelmatilanteissa ja ohjaamaan tarvittavan avun piiriin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Tutortoiminnasta voi saada 2 tai 4 opintopistettä.

7.15.5. Opiskelijakunnan hallitustyö 1, 2 op (OP5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Lukion opiskelijakuntatoiminta harjaannuttaa opiskelijoita omatoimisuuteen, sisukkuuteen, oma-aloitteisuuteen ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumiseen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelija osallistuu opiskelijakunnan toimintaan seuraavien periaatteiden ja velvoitteiden mukaan: - osallistuu säännöllisesti opiskelijakunnan hallituksen kokouksiin - osallistuu säännöllisesti rehtorin ja hallituksen tapaamisiin - järjestää muille opiskelijoille tapahtumia ja tempauksia, jotka edistävät opiskelijoiden jaksamista lukio-opinnoissa - osallistuu lukion toiminnan arviointiin ja kehittämiseen (esim. opettajainkokoukset, lukiotoiminnan yleinen arviointi, lukion tapahtumien suunnittelu yhdessä opettajien kanssa). Opiskelijakunnan hallitus dokumentoi toimintaansa opiskelijakunnan ohjaajan kanssa sovitulla tavalla.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelijakunnan hallituksen jäsenet edustavat kaikkia lukiolaisia ja vaikuttavat toiminnallaan siihen, että lukiossa on jokaisella hyvä olla ja opiskella. Hallitustyöllä edistetään opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehitetään opiskelijoiden ja henkilökunnan välistä yhteistyötä. Hallitustyö valmistaa opiskelijoita aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Hallituksen jäsen voi saada aktiivisesta hallitustyöskentelystä kaksi opintopistettä aina yhden hallituskauden aikana.

7.15.6. Opiskelijakunnan hallitustyö 2, 2 op (OP6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Lukion opiskelijakuntatoiminta harjaannuttaa opiskelijoita omatoimisuuteen, sisukkuuteen, oma-aloitteisuuteen ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumiseen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelija osallistuu opiskelijakunnan toimintaan seuraavien periaatteiden ja velvoitteiden mukaan: - osallistuu säännöllisesti opiskelijakunnan hallituksen kokouksiin - osallistuu säännöllisesti rehtorin ja hallituksen tapaamisiin - järjestää muille opiskelijoille tapahtumia ja tempauksia, jotka edistävät opiskelijoiden jaksamista lukio-opinnoissa - osallistuu lukion toiminnan arviointiin ja kehittämiseen (esim. opettajainkokoukset, lukiotoiminnan yleinen arviointi, lukion tapahtumien suunnittelu yhdessä opettajien kanssa). Opiskelijakunnan hallitus dokumentoi toimintaansa opiskelijakunnan ohjaajan kanssa sovitulla tavalla.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelijakunnan hallituksen jäsenet edustavat kaikkia lukiolaisia ja vaikuttavat toiminnallaan siihen, että lukiossa on jokaisella hyvä olla ja opiskella. Hallitustyöllä edistetään opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehitetään opiskelijoiden ja henkilökunnan välistä yhteistyötä. Hallitustyö valmistaa opiskelijoita aktiiviseen ja kriittiseen kansalaisuuteen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Hallituksen jäsen voi saada aktiivisesta hallitustyöskentelystä kaksi opintopistettä aina yhden hallituskauden aikana.

7.15.7. Ryhmänohjaus, 2 op (OP7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija osallistuu ryhmänohjaukseen ja saa opintojensa kannalta tärkeitä tietoja. Oman ohjausryhmän jäsenyys vahvistaa opiskelijan yhteisöllisyyden kokemista ja lukioyhteisöön kuulumista.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelija osallistuu koko lukioajan säännöllisesti ryhmänohjaustunteihin ja –tuokioihin, seuraa ryhmänohjaajan antamaa opintoihin ja lukion käytänteisiin liittyvää tiedotusta, tulee haastateltavaksi ryhmänohjaajan kutsusta, hoitaa asianmukaisesti ryhmänohjaajalta anottavat poissaololuvat, selvittää poissaolonsa annettujen ohjeiden mukaisesti, osallistuu ryhmän toimintaan esim. juhlien järjestelyissä ja opiskelijakunnassa, osallistuu lukion juhliin ja juhlatilaisuuksiin sekä muihin yhteisiin tapahtumiin.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijoiden hyvinvointi on ryhmänohjauksen keskiössä. Ryhmänohjaus vahvistaa turvallista opiskeluilmapiiriä. Ryhmänohjaajalla on tärkeä rooli ennaltaehkäsevien toimenpiteiden ja varhaisen puuttumisen toteutumisessa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.15.8. Lukio-TET, 2 op (OP8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Lukio-TET:in tavoitteena on tutustuttaa opiskelija työelämään ja eri ammatteihin sekä yrityksissä että oppilaitoksissa.
- Lukio-TET on yritys-oppilaitosyhteistyötä, jonka tavoitteena on konkreettisin tavoin tukea nuoren lukion jälkeisiin opintoihin suuntautumista ja ammatinvalintaa sekä yritysten näkökulmasta saada entistä osaavampaa ja alalle motivoitunutta työvoimaa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Lukio-TET on kaksipäiväinen, joista toinen päivä toteutetaan yhteistyössä paikallisten oppilaitosten kanssa (esim. LAB, Koulutuskeskus Salpaus) ja toinen yrityksissä (esim. Kemppi Oy).
- Opintojaksoon kuuluu ennakkotapaaminen ja verkko-oppimisympäristössä olevat materiaalit ja tehtävät sekä yhteinen todistustenjakotilaisuus.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Työelämään tutustuminen lisää opiskelijan työelämätietoutta ja herättää kiinnostusta työelämää kohtaan. TET-päivien aikana opiskelija pääsee käytännössä kokemaan ja havainnoimaan tietyn alan työtä ja/tai opiskelua.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä. Opintojaksosta saa erillisen todistuksen.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lukio-TET on tarjolla joka toinen lukuvuosi.

7.16. Psykologia (PS)

Oppiaineen tehtävä

Psykologian tehtävä on antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida, ymmärtää ja arvioida ihmisen psyykkistä toimintaa ja siihen vaikuttavia sosiaalisia, kulttuurisia ja biologisia tekijöitä. Opetuksessa perehdytään psykologian tieteenalan kieleen, käsitteisiin ja tapoihin rakentaa tietoa. Oppiaineen sisällöt perustuvat tutkimustietoon, joka tuodaan lähelle opiskelijaa kytkemällä se ihmisen toiminnan ja arjen ilmiöiden ymmärtämiseen. Psykologian moninäkökulmaisuus sekä empiirinen ja reflektiivinen ote kehittävät laajasti opiskelijan ajattelun taitoja. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta sekä vahvistamaan taitoa arvioida ja soveltaa oppimaansa.

Psykologian opetuksessa käytetään monipuolisia ja opiskelijaa aktivoivia menetelmiä sekä hyödynnetään digitaalisuuden ja erilaisten oppimisympäristöjen mahdollisuuksia. Psykologiassa on luontevaa tehdä yhteistyötä eri oppiaineiden kanssa. Psykologian oppiaineeseen sisältyviä

ilmiöitä tarkastellaan erityisesti biologiassa, terveystiedossa, opinto-ohjauksessa, filosofiassa, uskonnossa ja elämänkatsomustiedossa kullekin oppiaineelle ominaisella tavalla. Opetuksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet toteutuvat yhdessä psykologian oppiaineen tavoitteiden kanssa.

Hyvinvointiosaamisen *näkökulmasta psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä, muiden ihmisten ymmärtämistä sekä psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian opetus tukee opiskelijan identiteetin rakentamista ja antaa valmiuksia tarkastella omaa psyykkistä hyvinvointia sekä tehdä sitä tukevia ratkaisuja. Psykologian tietojen pohjalta opiskelija saa välineitä ymmärtää sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelytaitojen ja resilienssin merkitystä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja palauttamisessa.*

Psykologian opetuksessa käytetään dialogisia ja reflektiivisiä menetelmiä, jotka vahvistavat opiskelijan ***vuorovaikutusosaamista****. Psykologian opiskelu kehittää taitoja tunnistaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tärkeitä tunteita niin itsessä kuin muissa. Psykologian opetus kehittää valmiuksia rakentavaan viestintään sekä ymmärrystä empatian merkityksestä sosiaalisissa suhteissa.*

Psykologian opiskelu tukee laajasti opiskelijan ***monitieteistä ja luovaa osaamista****. Perehtyminen oppimisen psykologiaan antaa opiskelijalle valmiuksia tiedostaa, arvioida ja kehittää omia oppimisen taitojaan. Psykologiassa ihmisen toimintaa tarkastellaan monipuolisesti luonnontieteellisestä, yhteiskuntatieteellisestä ja käyttäytymistieteellisestä näkökulmasta. Ihmisen tiedonkäsittelyn rajoitusten ja mahdollisuuksien käsittely tukee kriittisen ajattelun kehittymistä ja monilukutaitoa. Oppiaineen soveltava luonne luo perustaa luovalle tiedonkäsittelylle.*

Psykologian opiskelu kehittää opiskelijan itsetuntemusta, mikä tukee urasuunnittelua, työelämävalmiuksia ja muuta ***yhteiskunnallista osaamista****. Psykologian opiskelu antaa valmiuksia ymmärtää esimerkiksi pystyvyysuskomusten, itsensä kehittämisen ja tavoitteiden asettamisen merkitystä yritteliään asenteen taustalla.*

Psykologian opiskelu antaa välineitä ymmärtää ihmisten arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen eroja ***eettisissä*** *kysymyksissä. Psykologian sisällöt lisäävät ymmärrystä maailmankuvan merkityksestä ihmisen ajattelulle ja toiminnalle tukien* ***ympäristöosaamisen*** *kehittymistä.*

Psykologia antaa tutkimustietoon perustuvia näkökulmia siihen, mikä ihmisyydessä on universaalia ja mikä kulttuurisidonnaista. Psykologian opiskelu kehittää valmiuksia ymmärtää yksilöiden välisiä eroja ja kulttuurien moninaisuutta ja kehittää siten ***globaali- ja kulttuuriosaamista****.*

Tavoitteet

.

Psykologian opetuksen yleisenä tavoitteena on, että

opiskelija

- *hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vuorovaikutukseen*

- *hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä ja kysymyksenasetteluja sekä osaa perustella väitteitä psykologian tietojen ja näkökulmien pohjalta*
- *osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä*
- *pystyy arvioimaan psykologisen tutkimuksen mahdollisuuksia, rajoituksia ja eettisiä näkökulmia sekä hallitsee tutkimustiedon soveltamisen ja kriittisen ajattelun taitoja*
- *ymmärtää psykologista tietoa siten, että ppystyy soveltamaan tietojaan oman hyvinvointinsa edistämiseen, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa vahvistamiseen sekä omien opiskelu- ja ajattelutaitojensa kehittämiseen*
- *osaa hyödyntää ja soveltaa psykologian tietoja laaja-alaisten ilmiöiden jäsentämiseen ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärtämiseen.*

Osaamisen arviointi

Psykologian oppiaineessa arvioinnin tehtävänä on tukea opiskelijan oppimista sekä antaa palautetta oppimisprosessista ja osaamisesta. Arvioinnin avulla opiskelijaa kannustetaan ajattelun taitojen monipuoliseen kehittämiseen. Arviointiin kuuluu sekä oppimisprosessin aikainen palaute että opitun ja osaamisen arviointi. Arviointi kohdistuu laaja-alaisen osaamisen ja psykologian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisten sisältöjen hallintaa painottaen. Arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön, ja siinä kiinnitetään huomiota sekä opiskelijan tiedolliseen että tiedonkäsittelyn osaamiseen. Tiedollisessa osaamisessa kiinnitetään huomiota psykologisen tiedon ja käsitteistön hallintaan. Tiedonkäsittelyn osaamisen arvioinnissa painottuu taito analysoida, soveltaa ja arvioida psykologista tietoa ja tutkimuksia. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös tiedon hankinnan ja esittämisen taitoihin.

Opintojaksot

7.16.1. Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1)

Opintojakson moduulit

- Toimiva ja oppiva ihminen, 2 op (PS1), Pakollinen

Tavoitteet

Toimiva ja oppiva ihminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää, millainen tiede psykologia on ja että psykologinen tieto perustuu tutkimuksiin*
- *osaa kuvailla tieteellisen ajattelun peruspiirteitä psykologian näkökulmasta*
- *osaa selittää tietoisen ja ei-tietoisen toiminnan luonnetta ja eroja*
- *osaa eritellä ihmisen toimintaan liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä*
- *tutustuu johonkin hyvinvoinnin ilmiöön psyykkisestä, biologisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta*
- *osaa eritellä oppimiseen liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä arvioida ja kehittää tämän tiedon pohjalta omaa oppimistaan ja opiskeluaan.*

Keskeiset sisällöt

Toimiva ja oppiva ihminen

Ihmisen toiminnan tarkastelu psykologian näkökulmista

- *psyykkinen näkökulma: perustietoa tiedonkäsittelystä, motiiveista ja tunteista*
- *biologinen näkökulma: perustietoa hermoston toiminnasta ja evoluutiopsykologian lähestymistavasta*
- *sosiaalinen näkökulma: perustietoa sosialisaatiosta ja tilannetekijöistä*

- *kulttuurinen näkökulma: esimerkkejä kulttuurien eroista ja yhtäläisyyksistä*
- *tietoinen ja ei-tietoinen toiminta*

Oppiminen ja opiskelu psykologian näkökulmista

- *psyykkinen näkökulma: ehdollistuminen, perustietoa työmuistin ja säilömuistin toiminnasta, sisäiset mallit, oppimisstrategiat, metakognitio, tavoiteorientaatiot ja pystyvyysuskomukset*
- *biologinen näkökulma: aivojen plastisuus ja unen vaikutus oppimiseen*
- *sosiaalinen ja kulttuurinen näkökulma: esimerkkejä oppimisen sosiaalisuudesta ja erilaisista oppimiskulttuureista*

Psykologinen tutkimus

- *tieteellinen tieto ja arkitieto*
- *tieteellisen tutkimuksen prosessi*
- *otoksen ja perusjoukon merkitys tutkimuksen arvioinnissa*
- *psykologisen tutkimuksen eettiset periaatteet*
- *esimerkkejä laadullisista ja määrällisistä psykologian tutkimuksista*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tavoite: Opiskelija osaa eritellä oppimiseen liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä arvioida ja kehittää sen pohjalta omaa oppimistaan ja opiskeluaan.

Yhteiskunnallisen osaamisen kannalta tätä tukee keskeisistä sisällöistä esimerkiksi metakognition, tavoiteorientaatioiden ja pystyvyysuskomusten tarkastelu.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoite: Opiskelija osaa selittää tietoisen ja ei-tietoisen toiminnan luonnetta ja eroja.

Tätä voi tarkastella moduulissa vuorovaikutusosaamista vahvistaen käsiteltäessä eri tavoin psyykkistä, biologista, sosiaalista ja kulttuurista näkökulmaa.

Tavoite: Opiskelija osaa eritellä oppimiseen liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä arvioida ja kehittää sen pohjalta omaa oppimistaan ja opiskeluaan.

Keskeisistä sisällöistä esimerkiksi oppimisen sosiaalisuus ja erilaisten oppimiskulttuurien tarkastelu edesauttavat vuorovaikutusosaamisen tavoitteiden saavuttamista.

Hyvinvointiosaaminen

Tavoite: Opiskelija tutustuu johonkin hyvinvoinnin ilmiöön psyykkisestä, biologisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta.

Hyvinvointiosaamista voi vahvistaa esimerkiksi tarkastelemalla sitä, miten uni vaikuttaa oppimiseen. Oppimisen yhteydessä hyvinvointia voi käsitellä esimerkiksi tavoiteorientaatioiden ja pystyvyysuskomusten avulla.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tavoite: Opiskelija osaa eritellä ihmisen toimintaan liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä.

Globaali- ja kulttuuriosaamisen kannalta tärkeitä näkökulmia nousee esiin tarkasteltaessa esimerkkejä kulttuurien eroista ja yhtäläisyyksistä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tavoite: Opiskelija osaa eritellä ihmisen toimintaan liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä.

Eettistä osaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi tarkastelemalla psykologisen tutkimuksen eettisiä periaatteita.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoite: Opiskelija ymmärtää sen, millainen tiede psykologia on, ja sen, että psykologinen tieto perustuu tutkimuksiin.

Tätä voi lähestyä monitieteistä osaamista vahvistaen esimerkiksi tarkastelemalla tieteellisen tutkimuksen prosessia sekä laadullisista ja psykologisista tutkimuksista nostettuja esimerkkejä.

Tavoite: Opiskelija osaa kuvailla tieteellisen ajattelun peruspiirteitä psykologian näkökulmasta.

Moniteiteistä osaamista tukee tämän osalta esimerkiksi tieteellisen tiedon ja arkitiedon tarkastelu.

Tavoite: Opiskelija osaa eritellä oppimiseen liittyviä psyykkisiä, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä arvioida ja kehittää sen pohjalta omaa oppimistaan ja opiskeluaan.

Oppimiseen liittyvät sisällöt, kuten oppimisstrategiat, metakognitio ja erilaiset oppimiskulttuurit, auttavat saavuttamaan monitieteisen ja luovan osaamisen tavoitteita.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä.

Opintojakson aikana käytetään sekä summatiivista että formatiivista arviointia. Formatiivista arviointia toteutetaan opintojakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä esim. itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Sen tehtävänä on opintojakson aikana tukea ja ohjata opiskelijan oppimista, opintojakson tavoitteiden saavuttamista, laaja-alaisen osaamisen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa kehittämään työskentelytapojaan. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.16.2. Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2)

Opintojakson moduulit

- Kehittyvä ihminen, 2 op (PS2), valinnainen

Tavoitteet

Kehittyvä ihminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa eritellä ihmisen yksilölliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden keskinäistä vuorovaikutusta*

- *osaa selittää, miten hermoston kypsyminen ja muovautuminen heijastuvat psyykkiseen kehitykseen sikiökaudelta läpi elämänkulun*
- *osaa kuvailla lapsuus- ja nuoruusiän sosioemotionaalista ja kognitiivista kehitystä sekä soveltaa niihin liittyvää teoria- ja tutkimustietoa*
- *osaa antaa esimerkkejä sosialisaation ja kulttuurin vaikutuksesta ihmisen kehitykseen*
- *ymmärtää kokonaisvaltaisesti kehityksen yksilöllisyyttä ja jatkuvuutta*
- *perehtyy nuoruusiän psykologiaan ja pohtii aikuisuuteen siirtymiseen liittyviä tekijöitä*
- *osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa itsensä ja muiden ihmisten ymmärtämiseen ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen*
- *osaa kuvailla, miten ihmisen kehitystä tutkitaan.*

Keskeiset sisällöt

Kehittyvä ihminen

Hermoston kehitys psyykkisten toimintojen näkökulmasta elämänkulun aikana

- *perimän merkitys*
- *kypsyminen ja oppiminen*
- *herkkyyskaudet*
- *plastisuuden merkitys kehityksessä*

Tunne-elämän ja vuorovaikutuksen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa

- *varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteet*
- *temperamentti*
- *minuus ja minäkäsitys*
- *tunteet, tunnetaidot ja tunteiden säätely*
- *vertaissuhteet ja sosiaaliset taidot*

Kognitiivinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa

- *kieli ja ajattelu*
- *toiminnanohjaus*

Identiteetin muuttuvuus elämänkulun aikana

- *henkilökohtainen identiteetti*
- *sosiaalinen identiteetti*
- *kulttuuri-identiteetti ja etninen identiteetti*
- *sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus*

Kehityksen yksilöllisyys ja jatkuvuus

- *erilaisia kehityspolkuja varhaislapsuudesta aikuisuuteen*
- *vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkitys*

Psykologinen tutkimus

- *kaksos- ja adoptiotutkimus*
- *pitkittäis- ja poikittaistutkimus*
- *esimerkkejä havainnointia hyödyntävistä tutkimuksista*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa eritellä ihmisen yksilölliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden keskinäistä vuorovaikutusta.”

Tämä linkittyy yhteiskunnalliseen osaamiseen esimerkiksi vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkityksen käsittelyssä.

Hyvinvointiosaaminen

Tavoite: Opiskelija osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa itsensä ja muiden ihmisten ymmärtämiseen ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen.

Hyvinvointiosaamista vahvistetaan esimerkiksi tarkastelemalla minuutta ja minäkäsitykstä sekä tunteiden, tunnetaitojen ja tunteiden säätelyä.

Tavoite: Opiskelija perehtyy nuoruusiän psykologiaan ja pohtii aikuisuuteen siirtymiseen liittyviä tekijöitä.

Hyvinvointiosaamista tukee moduulissa esimerkiksi sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden tarkastelu.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoite: Opiskelija osaa kuvailla lapsuus- ja nuoruusiän sosioemotionaalista ja kognitiivista kehitystä sekä soveltaa niihin liittyvää teoria- ja tutkimustietoa.

Vuorovaikutusosaamista tukee tämän osalta esimerkiksi tunnetaitojen, tunteiden säätelyn ja toiminnanohjauksen tarkastelu.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoite: Opiskelija osaa eritellä ihmisen yksilölliseen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden keskinäistä vuorovaikutusta.

Monitieteistä osaamista tukee tämän osalta esimerkiksi varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteiden sekä temperamentin käsitteen tarkastelu.

Tavoite: Opiskelija osaa selittää, miten hermoston kypsyminen ja muovautuminen heijastuvat psyykkiseen kehitykseen sikiökaudelta läpi elämänkulun.

Monitieteiseen osaamiseen liittyviä näkökulmia voi tuoda esiin esimerkiksi tarkasteltaessa hermoston kehitystä psyykkisten toimintojen näkökulmasta elämänkulun aikana.

Tavoite: ”Opiskelija osaa kuvailla lapsuus- ja nuoruusiän sosioemotionaalista ja kognitiivista kehitystä sekä soveltaa niihin liittyvää teoria- ja tutkimustietoa.”

Tätä tukee monitieteisen osaamisen näkökulmasta esimerkiksi tunne-elämän, vuorovaikutuksen ja kognitiivisen kehityksen tarkastelu lapsuudessa ja nuoruudessa.

Tavoite: ”Opiskelija ymmärtää kokonaisvaltaisesti kehityksen yksilöllisyyttä ja jatkuvuutta.”

Monitieteistä ja luovaa osaamista edistää tämän osalta esimerkiksi erilaisten kehityspolkujen tarkastelu varhaislapsuudesta aikuisuuteen.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija ymmärtää kokonaisvaltaisesti kehityksen yksilöllisyyttä ja jatkuvuutta.”

Eettisyyteen ja ympäristöosaamiseen liittyviä taitoja voi tämän osalta vahvistaa esimerkiksi tarkasteltaessa vanhemmuuden ja kasvuympäristön merkitystä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa antaa esimerkkejä sosialisaation ja kulttuurin vaikutuksesta ihmisen kehitykseen.”

Globaali- ja kulttuurisaamista vahvistetaan käsittelemällä esimerkiksi henkilökohtaisen identiteetin, sosiaalisen identiteetin, kulttuuri-identiteetin ja etnisen identiteetin teemoja.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä.

Opintojakson aikana käytetään sekä summatiivista että formatiivista arviointia. Formatiivista arviointia toteutetaan opintojakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä esim. itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Sen tehtävänä on opintojakson aikana tukea ja ohjata opiskelijan oppimista, opintojakson tavoitteiden saavuttamista, laaja-alaisen osaamisen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa kehittämään työskentelytapojaan. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.16.3. Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3)

Opintojakson moduulit

- Tietoa käsittelevä ihminen, 2 op (PS3), valinnainen

Tavoitteet

Tietoa käsittelevä ihminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa kognitiivista toimintaa ohjaavia yleisiä periaatteita ja osaa soveltaa niitä kognitiivisten ilmiöiden tarkastelemiseen*
- *osaa selittää, miten havaitseminen, tarkkaavaisuus ja muisti ovat yhteydessä ihmisen muuhun tiedonkäsittelyyn*
- *ymmärtää kielen merkitystä ihmisen toiminnalle*
- *ymmärtää päätöksenteon kognitiivista perustaa*
- *tunnistaa joitakin yleisimpiä kognitiivisen toiminnan häiriöitä*
- *ymmärtää plastisuuden merkityksen ja hermoverkkojen toiminnan pääperiaatteet psyykkisen toiminnan perustana*

- *osaa kuvailla havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen, muistiin ja kielellisiin toimintoihin liittyvää aivotoimintaa*
- *osaa suunnitella ja esitellä yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen ja arvioida menetelmään liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia.*

Keskeiset sisällöt

Tietoa käsittelevä ihminen

Tiedonkäsittelyn yleisiä periaatteita

- *ärsykelähtöinen ja skeemalähtöinen tiedonkäsittely*
- *tietoinen ja ei-tietoinen tiedonkäsittely*

Havaitseminen ja tarkkaavaisuus

- *sisäiset mallit ja havaintokehä*
- *havaitseminen, perustietoa erityisesti näönvaraisesta havaitsemisesta sekä sen hermostollisesta perustasta*
- *tahaton ja tahdonalainen tarkkaavaisuus*
- *perustietoa tarkkaavaisuuden hermostollisesta perustasta*
- *esimerkkejä tarkkaavaisuushäiriöistä*

Muisti

- *työmuistin ja säilömuistin toiminta*
- *muistin rekonstruktiivisuus ja unohtaminen*
- *perustietoa muistin hermostollisesta perustasta*
- *esimerkkejä aivoperäisistä muistihäiriöistä*

Kieli

- *kielellisten toimintojen merkitys tiedonkäsittelyssä*
- *perustietoa kielellisten toimintojen hermostollisesta perustasta*
- *esimerkkejä aivoperäisistä kielellisistä häiriöistä*

Päätöksenteko

- *nopea ja hidas ajattelu*
- *esimerkkejä kognitiivisista vinoumista ja heuristiikoista*

Aivojen rakenne ja hermostollinen toiminta

- *hermoston ja aivojen päärakenteet*
- *hermosolun ja synapsin toiminta*
- *tiedon kulku hermoverkoissa*
- *plastisuus*
- *esimerkkejä neuropsykologisesta kuntoutuksesta*

Kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimusmenetelmät

- *kokeellisen tutkimuksen periaatteet*
- *esimerkkejä tapaustutkimuksista*
- *esimerkkejä aivotutkimusmenetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista*
- *kokeellisen tutkimuksen suunnittelu*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tavoite: ”Opiskelija ymmärtää päätöksenteon kognitiivista perustaa.”

Tämä kytkeytyy yhteiskunnallisen osaamiseen esimerkiksi tarkasteltaessa nopean ja hitaan ajattelun sisältöjä ja kognitiivisia vinoumia.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija ymmärtää kielen merkitystä ihmisen toiminnalle.”

Vuorovaikutusosaamisen kannalta moduulin sisällöistä keskeisimpiä ovat kieleen liittyvät sisällöt, kuten kielellisten toimintojen merkitys tiedonkäsittelyssä ja esimerkit aivoperäisistä kielellisistä häiriöistä.

Hyvinvointiosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija tunnistaa joitakin yleisimpiä kognitiivisen toiminnan häiriöitä.”

Aivotutkimusmenetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista nostetut esimerkit samoin kuin neuropsykologisen kuntoutuksen esitteleminen edistävät opiskelijan hyvinvointiosaamista ja valmiutta mielenterveysongelmien kohtaamiseen.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija tunnistaa kognitiivista toimintaa ohjaavia yleisiä periaatteita ja osaa soveltaa niitä kognitiivisten ilmiöiden tarkastelemiseen.”

Esimerkiksi sisäisten mallien ja havaintokehän tarkastelu tukee globaali- ja kulttuuriosaamiseen liityviä tavoitteita.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa suunnitella ja esitellä yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen ja arvioida menetelmään liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia.”

Kokeellisen tutkimuksen suunniteluun ja tutkimussuunnitelman arvioimiseen kuuluu eettisten näkökohtien huomioon ottaminen, mikä tukee eettistä osaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa suunnitella ja esitellä yksinkertaisen kokeellisen tutkimuksen ja arvioida menetelmään liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia.”

Kokeellisen tutkimuksen periaatteiden käsittely, soveltaminen ja arviointi tukevat monitieteistä ja luovaa osaamista.

Tavoite: ”Opiskelija osaa selittää, miten havaitseminen, tarkkaavaisuus ja muisti ovat yhteydessä ihmisen muuhun tiedonkäsittelyyn.”

Havaitsemisen, tarkkaavaisuuden ja muistin käsittely tukevat moniteiteistä osaamista.

Tavoite: ”Opiskelija ymmärtää plastisuuden merkityksen ja hermoverkkojen toiminnan pääperiaatteet psyykkisen toiminnan perustana.”

Monitieteiseen ja luovaan osaamiseen liittyviä näkökohtia voi tässä yhteydessä nostaa esiin esimerkiksi tarkasteltaessa esimerkkejä neuropsykologisesta kuntoutuksesta.

Tavoite: ”Opiskelija osaa kuvailla havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen, muistiin ja kielellisiin toimintoihin liittyvää aivotoimintaa.”

Monitieteistä ja luovaa osaamista voi tämän osalta edistää esimerkiksi käsiteltäessä kognitiivisten toimintojen hermostollista perustaa sekä tarkkaavaisuuteen, muistiin ja kielellisiin toimintoihin liittyviä häiriöitä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä.

Opintojakson aikana käytetään sekä summatiivista että formatiivista arviointia. Formatiivista arviointia toteutetaan opintojakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä esim. itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Sen tehtävänä on opintojakson aikana tukea ja ohjata opiskelijan oppimista, opintojakson tavoitteiden saavuttamista, laaja-alaisen osaamisen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa kehittämään työskentelytapojaan. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.16.4. Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4)

Opintojakson moduulit

- Tunteet ja mielenterveys, 2 op (PS4), valinnainen

Tavoitteet

Tunteet ja mielenterveys

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa selittää tunteiden muodostumista ja niiden kulttuurisidonnaisuutta*
- *ymmärtää tunteiden merkityksen ihmisen kognitiiviseen toimintaan, vuorovaikutukseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä saa valmiuksia soveltaa tätä tietoa itseymmärryksen ja vuorovaikutuksen välineenä*
- *osaa selittää mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä soveltaa tätä tietoa oman ja muiden hyvinvoinnin edistämiseen*
- *tunnistaa yleisimpiä mielenterveyden ongelmia ja mielenterveyshäiriöitä*
- *osaa pohtia mielenterveyden ja sen häiriöiden määrittelyn tulkinnanvaraisuutta ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia*
- *osaa kuvailla biologisia, psyykkisiä, sosiaalisia ja kulttuurisidonnaisia tekijöitä mielenterveyshäiriöiden taustalla ja hoidossa*
- *syventyy yhden mielenterveyshäiriön syihin, oireisiin ja hoitoon.*

Keskeiset sisällöt

Tunteet ja mielenterveys

Tunteiden psykologia

- *tunteiden muodostuminen: tunnereaktio ja tunnekokemus*
- *perustietoa tunteiden ja niiden säätelyn hermostollisesta perustasta*
- *tunteiden universaalisuus ja kulttuurisidonnaisuus*
- *tunteiden merkitys kognitiivista toimintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta ohjaavina tekijöinä*
- *tunteiden säätely hyvinvoinnin osatekijänä*

Psyykkinen hyvinvointi ja psyykkisen tasapainon ylläpitäminen

- *hallintakeinojen ja defenssien merkitys*
- *resilienssin merkitys hyvinvoinnille*
- *nukkumisen ja vuorokausirytmin merkitys psyykkiselle toiminnalle*
- *keskeiset unen laatuun vaikuttavat tekijät*
- *stressin aiheuttajia, vaikutuksia ja säätelykeinoja*
- *kriisit psyykkisen tasapainon uhkana ja niistä selviytyminen*

Mielenterveys

- *mielenterveys käsitteenä*
- *yleisimpien mielenterveyshäiriöiden luokittelu ja tietoa niiden tyypillisistä oireista*
- *esimerkkejä mielenterveyden ongelmien ja -häiriöiden syntyä selittävistä biologisista, psyykkisistä ja sosiaalisista sekä kulttuurisista taustatekijöistä*
- *esimerkkejä mielenterveyden ongelmien ja häiriöiden biologisista ja psykososiaalisista hoitomuodoista sekä erilaisista psykoterapian toteutustavoista*
- *esimerkkejä ajankohtaisesta mielenterveyshäiriöihin liittyvästä yhteiskunnallisesta keskustelusta*

Psykologinen tutkimus

- *ei-kokeellinen tutkimus: korrelatiivinen ja kuvaileva tutkimus*
- *esimerkkejä fysiologisia mittausmenetelmiä hyödyntävistä tutkimuksista*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Tavoite: "Opiskelija osaa selittää mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä soveltaa tätä tietoa oman ja muiden hyvinvoinnin edistämiseen."

Hyvinvointiosaamista tukee esimerkiksi ymmärrys resiliensseistä ja tunteiden säätelystä sekä kriisien ja niistä selviytymisen käsittely.

Tavoite: "Opiskelija tunnistaa yleisimpiä mielenterveyden ongelmia ja mielenterveyshäiriöitä."

Yleisimpien mielenterveyshäiriöiden ja niiden tyypillisten oireiden tarkastelu edistää hyvinvointiosaamiseen liittyviä tavoitteita.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoite: "Opiskelija ymmärtää tunteiden merkityksen ihmisen kognitiiviseen toimintaan, vuorovaikutukseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä saa valmiuksia soveltaa tätä tietoa itseymmärryksen ja vuorovaikutuksen välineenä."

Tunteiden psykologiaan liittyvät sisällöt tukevat monipuolisesti vuorovaikutusosaamisen kehittymistä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoite: ”Opiskelija syventyy yhden mielenterveyshäiriön syihin, oireisiin ja hoitoon.”

Mielenterveysongelmien ja -häiriöiden syntyyn ja hoitomuotoihin liittyvien biologisten, psyykkisten, sosiaalisten ja kulttuuristen näkökulmien tarkastelu kehittää opiskelijan monitieteistä ja luovaa osaamista.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa pohtia mielenterveyden ja sen häiriöiden määrittelyn tulkinnanvaraisuutta ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia.”

Mielenterveyshäiriöihin liittyvästä yhteiskunnallisesta keskustelusta nostettujen esimerkkien tarkastelu sekä mielenterveys-käsitteen pohdinta tukevat opiskelijan yhteiskunnallista osaamista.

Tavoite: ”Opiskelija osaa selittää mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä sekä soveltaa tätä tietoa oman ja muiden hyvinvoinnin edistämiseen.”

Moduulin sisältöihin kuuluvan resilienssin tarkastelun avulla opiskelijaa voidaan rohkaista ottamaan perusteltuja riskejä ja sietämään epävarmuutta, turhautumista ja epäonnistumisia.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa pohtia mielenterveyden ja sen häiriöiden määrittelyn tulkinnanvaraisuutta ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia.”

Ajankohtaiseen mielenterveyshäiriöihin liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun liittyy myös eettisiä näkökohtia, joita pohtimalla voidaan vahvistaa opiskelijan eettistä osaamista.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa selittää tunteiden muodostumista ja niiden kulttuurisidonnaisuutta.”

Opiskelijan globaali- ja kulttuuriosaamista voidaan kehittää tarkastelemalla esimerkiksi tunteiden universaaliutta ja kulttuurisidonnaisuutta sekä tunteiden merkitystä kognitiivista toimintaa ja sosiaalista vuorovaikutusta ohjaavina tekijöinä.

Tavoite: ”Opiskelija osaa kuvailla biologisia, psyykkisiä, sosiaalisia ja kulttuurisidonnaisia tekijöitä mielenterveyshäiriöiden taustalla ja hoidossa.”

Globaali- ja kulttuuriosaamiseen linkittyy tämän osalta erityisesti sisällöt, joissa selitetään mielenterveysongelmia kulttuurisilla taustatekijöillä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä.

Opintojakson aikana käytetään sekä summatiivista että formatiivista arviointia. Formatiivista arviointia toteutetaan opintojakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä esim. itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Sen tehtävänä on opintojakson aikana tukea ja ohjata opiskelijan oppimista, opintojakson tavoitteiden saavuttamista, laaja-alaisen osaamisen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa kehittämään työskentelytapojaan. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet.

Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.16.5. Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5)

Opintojakson moduulit

- Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen, 2 op (PS5), valinnainen

Tavoitteet

Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa kuvailla yksilöllisten ominaisuuksien eroja ja niiden geneettistä perustaa*
- *osaa tarkastella persoonallisuutta kokonaisuutena eri näkökulmista ja soveltaa tätä tietoa omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamisessa*
- *osaa kuvailla yksilöllisiä eroja älykkyydessä ja luovuudessa*
- *osaa tarkastella sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin merkitystä yksilön toimintaan*
- *ymmärtää ihmisen toimintaa persoonallisuuden, sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin vuorovaikutuksen näkökulmasta*
- *osaa soveltaa psykologian tietoja erilaisuuden ymmärtämiseen ja kestävän tulevaisuuden rakentamiseen*
- *osaa kuvailla ja arvioida yksilöllisten erojen tutkimuksen psykologisia arviointimenetelmiä.*

Keskeiset sisällöt

Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen

Perimän, kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön merkitys persoonallisuuden kehittymiseen

- *persoonallisuuden pysyvyys ja muuttuvuus*
- *perustietoa käyttäytymisgenetiikasta*

Persoonallisuuden tarkastelu eri näkökulmista

- *temperamentti*
- *piirreteoreettinen näkökulma*
- *motivaatio*
- *yksilölliset tulkinta- ja toimintatyylit*
- *identiteetin ja persoonallisuuden narratiivinen tarkastelu*

Älykkyys ja luovuus osana ihmisen toimintaa

- *älykkyyden määritelmiä*
- *älykkyyden mittaaminen ja siihen liittyvät haasteet*
- *perimän ja ympäristön vuorovaikutus älykkyydessä*
- *luovuuden määritelmiä ja luovuuteen liittyviä tekijöitä*

Kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön vaikutus ihmisen toimintaan

- *tiedonkäsittely sosiaalisissa tilanteissa: stereotypioiden, attribuutioiden, asenteiden ja ennakkoluulojen muodostuminen*
- *esimerkkejä sosiaalisuuden hermostollisesta perustasta*
- *ryhmän merkitys yksilölle ja ryhmien väliset suhteet*
- *tilannetekijöiden vaikutus yksilöön ja ryhmään*
- *kulttuurien eri ulottuvuuksia*
- *esimerkkejä kulttuurin vaikutuksesta ajatteluun ja käyttäytymiseen*

- *esimerkkejä yksilöiden ja yhteisöjen toiminnasta kestävän tulevaisuuden rakentamisessa*

Psykologinen tutkimus

- *yksilöllisten erojen tutkiminen*
- *persoonallisuuden ja älykkyyden arviointimenetelmät*
- *reliabiliteetti ja validiteetti*
- *esimerkkejä kyselyjä, haastatteluja ja testejä hyödyntävistä tutkimuksista*
- *esimerkkejä sosiaalipsykologian tutkimuksista*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa tarkastella persoonallisuutta kokonaisuutena eri näkökulmista ja soveltaa tätä tietoa omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamisessa.”

Opiskelijan hyvinvointiosaamista voidaan vahvistaa tarkasteltaessa esimerkiksi piirreteoreettista näkökulmaa, motivaatiota ja yksilöllisiä tulkinta- ja toimintatyylejä sekä älykkyyden ja luovuuden määritelmiä.

Tavoite: ”Opiskelija osaa soveltaa psykologian tietoja erilaisuuden ymmärtämiseen.”

Hyvinvointiosaamista tukee tämän osalta esimerkiksi identiteetin ja persoonallisuuden narratiivinen tarkastelu.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija ymmärtää ihmisen toimintaa persoonallisuuden, sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin vuorovaikutuksen näkökulmasta.”

Vuorovaikutusosaamista voidaan tukea tarkasteltaessa esimerkiksi sosiaalipsykologian tutkimusesimerkkejä sekä esimerkkejä, jotka liittyvät kulttuurien vaikutukseen ajatteluun ja käyttäytymiseen.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa kuvailla yksilöllisten ominaisuuksien eroja ja niiden geneettistä perustaa.”

Monitieteistä osaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi käsiteltäessä perimän ja ympäristön vuorovaikutusta älykkyydessä.

Tavoite: ”Opiskelija osaa kuvailla yksilöllisiä eroja älykkyydessä ja luovuudessa.”

Monitieteisen ja luovan osaamisen tavoitteita voidaan tukea tarkasteltaessa älykkyyteen ja luovuuteen vaikuttavia yksilöllisiä eroja esimerkiksi persoonallisuuden pysyvyyden ja muuttuvuuden sekä käyttäytymisgenetiikan perustiedon avulla. Luovuuden määritelmien ja luovuuteen liittyvien tekijöiden käsitteleminen syventää opiskelijan käsitystä luovuudesta.

Tavoite: ”Opiskelija osaa kuvailla ja arvioida yksilöllisten erojen tutkimuksen psykologisia arviointimenetelmiä.”

Muun muassa yksilöllisten erojen tutkiminen, persoonallisuuden ja älykkyyden arviointimenetelmät sekä esimerkit kyselyjä, haastatteluja ja testejä hyödyntävistä tutkimuksista

ovat moduulin sisältöjä, joiden avulla voidaan vahvistaa opiskelijan monitieteistä ja luovaa osaamista.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa kuvailla ja arvioida yksilöllisten erojen tutkimuksen psykologisia arviointimenetelmiä.”

Yhteiskunnalliseen osaamiseen liittyvät tavoitteet kytkeytyvät moduulissa erityisesti seuraaviin sisältöihin: yksilöllisten erojen tutkiminen, persoonallisuuden ja älykkyyden arviointimenetelmät sekä esimerkit kyselyjä, haastatteluja ja testejä hyödyntävistä tutkimuksista.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa soveltaa psykologian tietoja erilaisuuden ymmärtämiseen ja kestävän tulevaisuuden rakentamiseen.”

Eettisyyden ja ympäristöosaamisen kannalta hyödyllisiä sisältöjä ovat esimerkit kulttuurin vaikutuksesta ajatteluun ja käyttäytymiseen sekä esimerkit yksilöiden ja yhteisöjen toiminnasta kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Tavoite: ”Opiskelija osaa tarkastella sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin merkitystä yksilön toimintaan.”

Globaali- ja kulttuuriosaamista vahvistetaan käsiteltäessä esimerkiksi kulttuurin ja sosiaalisen ympäristön vaikutusta ihmisen toimintaan, kuten stereotypioiden, attribuutioiden, asenteiden ja ennakkoluulojen muodostumista.

Tavoite: ”Opiskelija ymmärtää ihmisen toimintaa persoonallisuuden, sosiaalisen ympäristön ja kulttuurin vuorovaikutuksen näkökulmasta.”

Tämän osalta esimerkiksi identiteetin ja persoonallisuuden narratiivisuuden tarkastelu tukee opiskelijan globaali- ja kulttuuriosaamista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä.

Opintojakson aikana käytetään sekä summatiivista että formatiivista arviointia. Formatiivista arviointia toteutetaan opintojakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä esim. itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Sen tehtävänä on opintojakson aikana tukea ja ohjata opiskelijan oppimista, opintojakson tavoitteiden saavuttamista, laaja-alaisen osaamisen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa kehittämään työskentelytapojaan. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.16.6. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (PS6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija valmentautuu ylioppilaskirjoituksia varten
- kertaa lukion psykologian kurssien keskeiset sisällöt
- syventää psykologian tietojaan reflektoiden niitä ajankohtaisiin psykologian ja kulttuurin ilmiöihin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- opiskelija hallitsee lukion psykologian oppimäärän keskeiset käsitteet ja teoriat sekä tuntee psykologista tutkimusta
- ylioppilaskirjoitusten erilaisten tehtävätyyppien harjoittelu ja hallinta

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Tavoite: "Opiskelija syventää psykologian tietojaan reflektoiden niitä ajankohtaisiin psykologian ja kulttuurin ilmiöihin."

Opiskelija osaa soveltaa psykologisia käsitteitä, malleja ja yleisiä periaatteita itsensä ja muiden ymmärtämiseen.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoite: "Opiskelija valmentautuu ylioppilaskirjoituksia varten."

Opiskelija kehittyy ajattelun taidoissaan kuten analysoinnissa, näkemyksen koostamisessa ja kriittisessä arvioinnissa ja harjaantuu psykologisella tiedolla argumentointiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä.

Opintojakson aikana käytetään sekä summatiivista että formatiivista arviointia. Formatiivista arviointia toteutetaan opintojakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä esim. itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Sen tehtävänä on opintojakson aikana tukea ja ohjata opiskelijan oppimista, opintojakson tavoitteiden saavuttamista, laaja-alaisen osaamisen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa kehittämään työskentelytapojaan. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

Opintojaksosta annetaan suoritusmerkintä.

7.16.7. Minä ja muut, 2 op (PS7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija ymmärtää yksilön aseman sosiaalisen maailman osana
- hahmottaa yksilöiden / ryhmien väliseen vuorovaikutukseen vaikuttavia tekijöitä
- ymmärtää ryhmän toimintaan vaikuttavien tekijöiden moninaisuuden
- tutustuu psykologian ajankohtaisiin ilmiöihin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- sosiaalipsykologia tieteenä
- ihmisen toiminnan tutkiminen ja selittäminen vuorovaikutuksen näkökulmasta
- psykologisen tiedon yhteys sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ajankohtaisiin ilmiöihin

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoite: "opiskelija hahmottaa yksilöiden / ryhmien väliseen vuorovaikutukseen vaikuttavia tekijöitä"

Vuorovaikutusosaamista voidaan tukea tarkasteltaessa esimerkiksi sosiaalipsykologian tutkimusesimerkkejä sekä esimerkkejä, jotka liittyvät kulttuurien vaikutukseen, ajatteluun ja käyttäytymiseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelijan tietojen ja taitojen kehittymistä tuetaan koko opintojakson ajan soveltaen monipuolisia arviointimenetelmiä.

Opintojakson aikana käytetään sekä summatiivista että formatiivista arviointia. Formatiivista arviointia toteutetaan opintojakson aikana ohjaavalla ja kannustavalla palautteella sekä esim. itse- ja vertaisarviointimenetelmiä soveltamalla. Sen tehtävänä on opintojakson aikana tukea ja ohjata opiskelijan oppimista, opintojakson tavoitteiden saavuttamista, laaja-alaisen osaamisen kehittymistä sekä auttaa opiskelijaa kehittämään työskentelytapojaan. Summatiivinen arviointi perustuu siihen, kuinka hyvin opiskelija on saavuttanut opintojaksolle asetetut tavoitteet. Summatiivinen arviointi kohdistuu opiskelijan tiedonhallintaan sekä opitun tiedon arviointi-, analysointi- ja soveltamiskykyyn. Opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

Opintojaksosta annetaan numeroarviointi.

7.16.8. Hyvinvoiva ihminen, 2 op (PS8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tukea opiskelijan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä käytännön tekemisen kautta

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelijalle nimetään ohjaava opettaja, joka tapaa häntä opintojakson alussa, keskellä ja lopussa. Ohjaava opettaja antaa opintojaksosta suoritusmerkinnän opiskelijan dokumentoituun edistymiseen perustuen.
- Opintojakso voidaan toteuttaa yhteistyössä esim. liikunnan, yhteiskuntaopin tai terveystiedon kanssa päättäen kuka ohjaa opiskelijaa.
- Opintojakso suoritetaan vapaa-ajalla opiskelijan oman suunnitelman mukaisesti: pitäen sisällään monipuolisesti luovaa itsensä kehittämistä, fyysistä toimintaa ja aktiivista, palkatonta toimintaa muiden ihmisten hyväksi (vapaaehtoistyö)
- Opiskelija tekee suunnitelman, jossa hän asettaa henkilökohtaiset tavoitteet, miten pitää huolta pitkäjännitteisesti kehostaan, mielestään ja sosiaalisista suhteistaan esimerkiksi liikunnan, taiteen, yhteisöllisen toiminnan kautta.
- Opiskelija tuottaa portfolion, jossa hän sekä todentaa että analysoi tekemäänsä ja kasvuaan ihmisenä suhteessa LOPS:in laaja-alaiseen osaamiseen.
- Opintojakso tarjoaa näin opiskelijalle tilaisuuden soveltaa laaja-alaisen osaamisen tavoitteita omaan elämäänsä tukien näin hänen kokonaisvaltaista kasvuaan aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Tavoite:" Opiskelija tekee suunnitelman, jossa hän asettaa henkilökohtaiset tavoitteet, miten pitää huolta pitkäjännitteisesti kehostaan, mielestään ja sosiaalisista suhteistaan esimerkiksi liikunnan, taiteen, yhteisöllisen toiminnan kautta."

Opiskelija osaa tunnistaa ja eritellä psyykkiseen hyvinvointiinsa vaikuttavia tekijöitä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Opiskelija tuottaa portfolion, jossa hän sekä todentaa että analysoi tekemäänsä ja kasvuaan ihmisenä suhteessa LOPS:in laaja-alaiseen osaamiseen.

Ohjaava opettaja antaa opintojaksosta suoritusmerkinnän opiskelijan dokumentoituun edistymiseen perustuen.

7.16.9. Psykologinen tutkimus, 2 op (PS9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija tutustuu psykologiseen tutkimusprosessiin käytännössä
- opiskelija osaa analysoida ja arvioida psykologisen tiedon muodostumista sekä tiedon tutkimusperusteita

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- psykologisen tiedon muodostuminen: psykologian tutkimuskohteet, arkitiedon ja tieteellisen tiedon ero, esimerkkejä psykologian tutkimusmenetelmistä ja psykologisista tutkimuksista

- kurssilla tehdään pieni empiirinen tutkimus yksilötyönä tai yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa. Aihe voi olla esimerkiksi sosiaali-, kehitys-, persoonallisuus- tai kognitiivisen psykologian alalta
- voidaan havainnollistaa psykologisen tutkimuksen tekemistä osallistumalla itse johonkin tutkimushankkeeseen koehenkilöksi mahdollisuuksien mukaan

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoite: "Opiskelija osaa analysoida ja arvioida psykologisen tiedon muodostumista sekä tiedon tutkimusperusteita."

Opiskelija tarkastelee tieteellisen tutkimuksen prosessia oman tutkimuksensa kautta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelija kirjoittaa tutkimuksestaan suunnitelman ja tuloksista raportin.

Opintojakson lopuksi opiskelijoiden tutkimuksia käsitellään yhdessä loppuseminaarissa.

Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

7.17. Terveystieto (TE)

Oppiaineen tehtävä

Terveystieto on monitieteinen oppiaine, jonka tehtävänä on opiskelijan terveysosaamisen kehittäminen. Terveysosaaminen ilmenee asiatietojen ja käsitteiden hallintana, terveyteen liittyvinä taitoina, kykynä itsenäiseen kriittiseen ajatteluun, itsetuntemuksen syventymisenä sekä eettisenä vastuullisuutena. Se mahdollistaa terveyden laaja-alaisuuden hahmottamisen sekä antaa valmiuksia tunnistaa ja muokata tekijöitä, jotka mahdollistavat opiskelijan oman ja muiden ihmisten terveyden sekä ympäristön terveellisyyden arvostamisen, edistämisen ja ylläpitämisen. Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena hyvinvointina sekä toimintakykynä. Oppiaineen arvopohja rakentuu elämän kunnioittamisen, ihmisoikeuksien mukaisen arvokkaan elämän, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, vastuullisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden perustalle.

Opetuksessa haastetaan tarkastelemaan terveyttä, turvallisuutta, terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä sekä näihin liittyviä ilmiöitä moniulotteisina kokonaisuuksina yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalin maailman näkökulmasta. Olennaista on ohjata opiskelijaa ymmärtämään terveyttä voimavarana, jonka pohjalta monet muut arkielämän toiminnot rakentuvat. Opetuksessa perehdytään oppiaineen taustalla olevien tieteenalojen kieleen, käsitteistöön ja tapoihin rakentaa tietoa. Opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan valmiuksia yksilölliseen ja yhteisölliseen tiedon hankintaan, rakentamiseen ja käyttämiseen sekä taitoa arvioida kriittisesti terveyteen liittyvää tietoa ja viestintää. Oppiaineen tehtävänä on myös kehittää opiskelijan valmiuksia omien terveyteen liittyvien valintojen ja tottumusten taustalla vaikuttavien tekijöiden analysointiin ja seurausten arviointiin sekä itselle sopivien oppimisen tapojen tunnistamiseen. Opetuksessa kehitetään opiskelijan kykyä tarkastella monipuolisesti terveyteen ja sairauteen liittyviä eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä. Lisäksi terveyden osalta edistetään valmiuksia tarkoituksenmukaisten ja perusteltujen valintojen tekemiseen sekä omien voimavarojen ja kestävän tulevaisuuden rakentamiseen.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaaminen toteutuu terveystiedon opetuksessa monipuolisesti ja auttaa siten osaltaan opiskelijaa kehittymään tasapainoiseksi ja sivistyneeksi ihmiseksi.

*Terveystiedon opetus tuottaa **hyvinvointiosaamista** kehittämällä ymmärrystä keskeisistä hyvinvointiin liittyvistä yksilöllisistä, yhteisöllisistä ja yhteiskunnallisista edellytyksistä sekä lisäämällä valmiuksia oman ja muiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Terveystiedossa kehitetään opiskelijan itsetuntemusta, mikä auttaa tunnistamaan omia vahvuuksia ja rakentamaan identiteettiä.*

***Vuorovaikutusosaaminen** kehittyy terveystiedossa sekä oppiaineen sisältöjen että käytettävien opetusmenetelmien avulla. Opetuksessa käsitellään mielen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä, kuten tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Yhteisöllinen tiedonrakentaminen edistää sosiaalisia taitoja ja kykyä yhteistyöhön.*

*Eri tieteenaloihin perustuvana oppiaineena terveystiedolle on luontevaa kehittää **monitieteistä ja luovaa osaamista**. Terveystiedossa opiskelija ohjataan yhdistelemään eri tieteenalojen tuottamaa tietoa ja muodostamaan näin itselle uutta tietoa. Oppiaine sisältää tavoitteita, jotka ohjaavat tiedon soveltamiseen ja kriittiseen tulkintaan. Terveystiedon tavoitteet tukevat myös oppimisen säätelyä ohjaamalla opiskelijaa löytämään itselle sopivia oppimisen tapoja ja pohtimaan oppiaineen aihepiirien merkitystä itselle.*

*Oppiaineen tavoitteet ja arvoperusta ohjaavat opiskelijaa pohtimaan esimerkiksi turvallisen ympäristön edellytyksiä, terveyden eriarvoisuutta sekä elintapavalintojen seurauksia. Näiden aihepiirien tarkastelu tuottaa aineksia turvallisen, oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden hahmottamiseen ja kehittävät siten **yhteiskunnallista osaamista**.*

***Eettisyys ja ympäristöosaaminen** näkyy terveystiedon opetuksessa erilaisten ympäristöjen terveysvaikutuksiin liittyvien omien kulutustottumusten analysointina ja seurausten arviointina sekä eettisten kysymysten ratkomisena.*

*Terveystiedossa etsitään selityksiä erilaisten terveyskulttuurien ilmiöiden syntymiselle ja arvioidaan niiden merkitystä. Lisäksi tarkastellaan globaaleja terveyskysymyksiä ja niihin vaikuttamista. Tällaisten aihepiirien käsittely vahvistaa osaltaan **globaali- ja kulttuuriosaamista.***

Tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että

opiskelija

- *pystyy luomaan kokonaiskuvaa terveydestä ja sen yksilöllisistä, yhteisöllisistä, yhteiskunnallisista ja globaaleista edellytyksistä, pystyy tekemään perusteltuja ehdotuksia siitä, miten omaa, muiden ihmisten sekä ympäristön terveyttä ja turvallisuutta voidaan ylläpitää tai edistää, sekä osaa käyttää terveystiedon käsitteitä asianmukaisesti*
- *osaa hakea tietoa eri lähteistä, soveltaa ja analysoida terveyteen liittyvää tietoa sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä, ymmärtää tieteellisen tiedon ja arkitiedon eron terveyden ja sairauksien riskien, syiden, vaikutusmekanismien ja seurausten selittämisessä sekä osaa perustella näkemyksiään tutkimustiedon avulla*
- *osaa analysoida ja arvioida omien tarpeiden, käsitysten, kokemusten, asenteiden ja arvojen ohjaavaa vaikutusta terveyteen liittyvissä valinnoissa sekä omien elintapojen ja kulutustottumusten vaikutuksia terveyteen ja ympäristöön*
- *osaa analysoida terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä sekä kestävän kehityksen edellytyksiä ja vaikutuksia terveyteen*

- *osaa valita itselle sopivia ja tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisia oppimisen tapoja sekä osaa asettaa tavoitteita omalle oppimiselleen ja pystyy arvioimaan niiden saavuttamista realistisesti.*

Osaamisen arviointi

Arvioinnin tehtävänä on tukea oppimista sekä antaa opiskelijalle tietoa hänen edistymisestään ja oppimistuloksistaan. Arviointi perustuu oppiaineen tavoitteista johdettuihin kriteereihin, ja se koostuu monipuolisesta oppimisprosessin aikaisesta ja osaamisen summatiivisesta arvioinnista sisältäen myös itse- ja vertaisarviointia. Kriteerien avaaminen opiskelijoille opintojakson alussa sekä opintojakson aikana suoritettu arviointi ja palaute auttavat opiskelijaa suuntaamaan oppimistaan.

Arviointi kohdistuu oppimäärän asiatietojen hallintaan ja käsitteiden täsmälliseen käyttöön, opiskelijan tiedonhankintataitoihin sekä kykyyn soveltaa, analysoida, arvioida ja yhdistellä terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä rakentaa sille perusteluja. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan kyky tarkastella monipuolisesti terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä. Lisäksi arvioinnissa huomioidaan opiskelijan kyky asettaa oppimistavoitteita ja arvioida niiden saavuttamista. Arviointi ei saa kohdistua opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin sinänsä, vaan arviointi keskittyy opiskelijan valmiuksiin analysoida, arvioida sekä perustella näkemyksiään ja erilaisia terveystottumuksia.

Opintojaksot

7.17.1. Terveys voimavarana, 2 op (TE1)

Opintojakson moduulit

- Terveys voimavarana, 2 op (TE1), Pakollinen

Tavoitteet

Terveys voimavarana

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy kuvailemaan ja jäsentelemään keskeisiä ihmisen voimavaroja ja terveyttä määrittäviä tekijöitä sekä analysoimaan niiden yhteyksiä ja vaikutusmekanismeja terveyteen*
- *osaa selittää erilaisten terveyskulttuurien ilmiöiden muodostumista ja arvioida niiden merkitystä terveydelle sekä soveltaa keskeisiä sosiaalipsykologisia malleja ja teorioita elintapojen omaksumisen selittämisessä*
- *tunnistaa omiin elintapoihinsa vaikuttavia tekijöitä ja pystyy arvioimaan elintapavalintojen merkitystä omalle ja lähiympäristön terveydelle sekä antamaan perusteltuja ehdotuksia siitä, miten terveyttä edistäviä elintapoja voidaan ylläpitää ja vaarantavia ehkäistä.*

Keskeiset sisällöt

Terveys voimavarana

Terveyden kokonaisvaltaisuus

- *terveyttä määrittävät keskeiset tekijät ja niiden vaikutusmekanismit*
- *terveyttä ja elintapoja selittävät keskeiset sosiaalipsykologiset teoriat ja mallit: suunnitellun käyttäytymisen teoria, sosiaalis-kognitiivinen teoria, terveysuskomusmalli, muutosvaihemalli*

- *terveyskulttuurisia ilmiöitä: terveyden arvostamisen ja käyttäytymisen välinen ristiriita, medikalisaatio ja terveyteen sairastuminen, elintapoihin puuttuminen, uskomus- eli vaihtoehtohoidot*

Kehon ja mielen hyvinvoinnin keskeiset perusteet

- *terveyttä edistävä ravinto, liikunta, lepo, uni sekä painonhallinta*
- *seksuaalisuus, seksuaaliterveys, seksuaalioikeudet*
- *mielenterveyttä suojaavat yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät, stressi ja kriisit mielenterveyttä kuormittavina tekijöinä, keinoja kuormituksen hallintaan*
- *opiskeluhyvinvointi*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija tunnistaa omiin elintapoihinsa vaikuttavia tekijöitä ja pystyy arvioimaan elintapavalintojen merkitystä omalle ja lähiympäristön terveydelle.

Opiskelija pystyy antamaan perusteltuja ehdotuksia siitä, miten terveyttä edistäviä elintapoja voidaan ylläpitää ja vaarantavia ehkäistä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Arvioinnissa sovelletaan monipuolisia arviointimenetelmiä ja opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

7.17.2. Terveys ja ympäristö, 2 op (TE2)

Opintojakson moduulit

- Terveys ja ympäristö, 2 op (TE2), valinnainen

Tavoitteet

Terveys ja ympäristö

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tietää tutkimustiedon hankkimisen periaatteista ja tutkimusprosessin vaiheista sekä osaa soveltaa näitä tietoja ja kuvata perustellen, miten terveyteen, terveyskäyttäytymiseen ja toimintakykyyn liittyvistä aiheista voidaan saada luotettavaa ja monipuolista tutkimustietoa*
- *osaa hakea tietoa ja pystyy vertailemaan eri lähteiden luotettavuutta*
- *osaa kuvata terveysviestinnän muotoja ja vaikutuskeinoja sekä analysoida terveysviestinnän merkitystä ihmisten terveyskäsityksille ja terveydelle*
- *osaa esitellä ja analysoida fyysisen ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveydelle sekä arvioida omien elintapojen ja kulutustottumusten merkitystä ympäristön terveydelle ja terveellisyydelle*
- *osaa eritellä riippuvuuden muotoja ja niiden syntyyn vaikuttavia tekijöitä sekä analysoida riippuvuuksiin liittyviä terveys- ja muita haittoja.*

Keskeiset sisällöt

Terveys ja ympäristö

Terveyteen liittyvän tiedon hankinta, arviointi ja tulkinta

- *tieteellinen tieto ja arkitieto, ajattelun vinoumia, tutkimusprosessin vaiheet, tutkimustiedon luotettavuuden arviointi*
- *terveysviestinnän muotoja ja vaikutuskeinoja, terveysviestinnän merkityksen ja luotettavuuden arviointi*

Ympäristön terveellisyys ja turvallisuus

- *rakennetun ympäristön, luonnonympäristön ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen*
- *kestävä kehitys ja terveys*
- *ympäristöjen turvallisuus ja väkivallan ehkäisy*
- *työhyvinvointi*

Mielihyvä ja riippuvuus

- *riippuvuuteen vaikuttavat biologiset, psyykkiset ja sosiaaliset mekanismit*
- *keskeiset aine- ja toiminnalliset riippuvuudet, riippuvuuksien syitä ja ehkäisykeinoja, riippuvuuksien aiheuttamia haittoja*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija osaa esitellä ja analysoida fyysisen ja psykososiaalisen ympäristön yhteyksiä ja vaikutuksia terveydelle sekä arvioida omien elintapojen ja kulutustottumusten merkitystä ympäristön terveydelle ja terveellisyydelle.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Arvioinnissa sovelletaan monipuolisia arviointimenetelmiä ja opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

7.17.3. Terveys ja yhteiskunta, 2 op (TE3)

Opintojakson moduulit

- Terveys ja yhteiskunta, 2 op (TE3), valinnainen

Tavoitteet

Terveys ja yhteiskunta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *• osaa kuvata ja analysoida yhteiskunnallisten olosuhteiden, sosiaali- ja terveyspolitiikan ja muun yhteiskuntapolitiikan, tieteen sekä teknologian muutosta, kehitystä ja yhteyksiä väestön terveyteen*

- *• pystyy erittelemään keskeisten tarttumattomien ja tartuntatautien riskitekijöitä, esittämään perusteltuja ratkaisuja näiden ehkäisemiseksi sekä arvioimaan sairauksien ja tautien merkitystä yksilölle ja yhteiskunnalle sekä elintapojen vaikutuksia tarttumattomien ja tartuntatautien näkökulmasta*
- *• osaa esitellä perustellen, mihin sosiaali- tai terveyspalveluihin yksilö voi hakeutua erilaisissa tilanteissa, arvioida kriittisesti palvelujen järjestämistä ja tuottamista sekä arvioida sosiaali- ja terveyspalvelujen, itsehoidon ja omahoidon merkitystä terveydelle*
- *• osaa analysoida terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä, kuvata ja arvioida terveyteen ja terveyden eriarvoisuuteen vaikuttavia tekijöitä Suomessa ja globaalisti sekä analysoida terveyserojen kaventamiseen vaikuttavia tekijöitä.*

Keskeiset sisällöt

Terveys ja yhteiskunta

Terveyden edistäminen ja sairauksien ehkäisy eri aikakausina

- *terveyskäsityksiä ja sairauksien selitysmalleja*
- *keskeisiä väestöjen terveyteen vaikuttaneita yhteiskunnallisia, tieteeseen ja teknologiaan liittyviä tekijöitä*
- *tulevaisuuden terveyshaasteita ja mahdollisuuksia*

Sairaudet ja hoito

- *epidemiologinen siirtymä, keskeiset tarttumattomat ja tartuntataudit*
- *sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen, tuottaminen ja käyttäminen*
- *itsehoito ja omahoito*

Eettiset kysymykset

- *eettisen analysoinnin näkökulmia: hyveet, seuraukset, oikeudet, velvollisuudet, motiivit, arvot ja normit*
- *keskeisiä terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä kuten hedelmöityshoidot, abortti, elintapoihin liittyvä vapaus ja vastuu, seulonnat, geeniteknologia, eutanasia*
- *terveydenhuollon eettiset periaatteet, potilaan oikeudet, priorisointi*
- *terveys ja terveyden eriarvoisuus Suomessa ja globaalisti sekä niihin vaikuttaminen*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija osaa analysoida terveyteen ja sairauksiin liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Valtakunnallisten arviointiohjeiden mukainen arviointi.

Arvioinnissa sovelletaan monipuolisia arviointimenetelmiä ja opiskelijalle tarjotaan erilaisia tapoja osoittaa edistymistään.

7.17.4. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (TE4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelijan valmistaminen yo-kirjoituksiin.
- Aiemmin opittujen tietojen vahvistaminen
- Opiskelutaitojen harjaantuminen
- Opiskelija oppii asettamaan tavoitteita ja työskentelemään niiden mukaisesti

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Lukion terveystietokurssien pääsisältöjen kertaus.
- Ylioppilaskirjoituksiin valmistavien tehtävien harjoittelu.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelija osaa valita itselleen sopivia ja tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisia oppimisen tapoja.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Lukion terveystietokurssien pääsisältöjen kertaus. Ylioppilaskirjoituksiin valmistavien tehtävien harjoittelu.

7.17.5. Ensiaputaidot - kansalaisvelvollisuus, 2 op (TE5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii ensiavun perustiedot ja -taidot sekä osaa käyttää niitä käytännön tilanteessa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Punaisen Ristin EA 1:n sisältö teoriassa ja osin käytännön harjoittein.
- Vierailukäynnit aiheeseen liittyen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Punaisen Ristin EA 1:n sisältö teoriassa ja osin käytännön harjoittein. Vierailukäynnit aiheeseen liittyen.

7.18. Toinen kotimainen kieli, ruotsi (TKRU)

Oppiaineen tehtävä

Kieliaineet ovat sekä taito- ja välineaineita että oma tiedonalansa. Kieltenopetus syventää perusopetuksen aikana saavutettua eri kielten taitoa, kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä.

Toinen kotimainen kieli ruotsi on osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi lukion kaikkia kieliaineita yhdistäviä tehtäviä ja toisaalta kielten roolia opetuksessa ja oppimisessa ylipäätään. Lukion kieltenopetuksessa kehitetään opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielten, kansalliskielten ja vieraiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä taitoja toimia eri kieliyhteisöissä. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään eri kieliä monipuolisesti kielitaidon eri osa-alueet huomioon ottaen ja kaikkea kielitaitoa arvostaen.

Ruotsin kielen opiskelu perustuu laajaan tekstikäsitykseen, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisumuotojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypilliset tekstit voivat olla kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä, fiktiivisiä tai asiatekstejä sekä arkisia tai institutionaalisia, erilaisia keskustelutaitoja vaativia tilanteita.

Ruotsin kielen opetuksen tehtävä on kehittää opiskelijan ruotsin kielen taitoa monipuolisesti. Monipuolinen kielitaito kehittyy erilaisten tekstien ja tekstilajien tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija etenee perustaidoista laaja-alaisuuteen ja arkikielestä kohti akateemisempaa kielitaitoa. Opiskelijaa ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan, laajentamaan monikielistä kompetenssiaan ja kehittämään metakielellisiä taitojaan, joilla tarkoitetaan kykyä hahmottaa ja hyödyntää tietoa kielestä, kielen rakenteista ja funktioista sekä kielten välisistä yhteyksistä. Opiskelija harjaantuu laaja-alaiseen kielenkäyttöön vaihtelevissa teksti- ja asiayhteyksissä. Opiskelija oppii hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan ja jakamaan sekä arvioimaan ja arvottamaan tietoa.

Laaja-alainen osaaminen

Toisen kotimaisen kielen ruotsin opetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla oppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun asiakokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Toisen kotimaisen kielen eri oppimäärät toimivat yhteistyössä sekä toistensa että vieraiden kielten eri oppimäärien ja eri oppiaineiden kanssa. Samalla rakennetaan ymmärrystä ja yhteyksiä lukion ulkopuolelle sekä lukiota seuraaviin elämänvaiheisiin, opintoihin ja työelämään. Väline- ja taitoaineina kielet tarjoavat työkaluja laaja-alaisen osaamisen taitojen tunnistamiseen, harjoittamiseen, kehittämiseen ja omaksumiseen sekä arvojen ja asenteiden tarkasteluun.

Kieltenopetuksen taustalla on myös omat tiedon- ja tieteenalansa, joiden ulottuvuuksia, kuten sosiolingvistiikkaa, kognitiivista kielitiedettä tai tekstintutkimusta, voi hyödyntää laaja-alaisten asiakokonaisuuksien tarkastelussa.

Laaja-alaisen osaamisen alueet tarjoavat opetuksessa käsiteltäviä sisältöjä, tavoitteita toiminnalle sekä perusteita erilaisten oppimisympäristöjen, työtapojen tai -menetelmien valinnalle. Toisen kotimaisen kielen opetuksessa laaja-alainen osaaminen näyttäytyy muun muassa miksi-kysymyksinä ja syy-seuraussuhteiden pohtimisena. Kielet tarjoavat mahdollisuuden kehittää luovaa toimintaa eri opiskelutapoja kokeillen, mutta myös älyllisyydestä ja kielen estetiikasta nauttien.

Toisen kotimaisen kielen opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan ***hyvinvointi-*** *ja* ***vuorovaikutusosaamisen*** *sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmentyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.*

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia toista kotimaista kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa.

Eri tieteen- ja tiedonaloja sekä taiteita yhdistävänä oppiaineena kielet avaavat yhtymäkohtia muihin oppiaineisiin sekä ***monitieteiseen ja luovaan osaamiseen****. Temaattiset opinnot ja oppiainerajat ylittävät opintokokonaisuudet kannustavat opiskelijaa hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan. Tärkeää on asiakokonaisuuksien, kysymysten ja ratkaisujen työstäminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opetuksessa tavoitellaan tilanteita, joissa opiskelija pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja. Toisen kotimaisen kielen opiskelu ja osaaminen avaavat mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin. Samalla voidaan kyseenalaistaa vakiintuneita käytänteitä ja hakea uusia, luovia tarkastelukulmia sekä tunnistaa ja ymmärtää monimuotoisuutta. Kieltenopetuksessa tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä sekä tarjoamalla merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä.*

Toisen kotimaisen kielen opiskelu vahvistaa opiskelijan ***yhteiskunnallista osaamista****. Opetus antaa kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia sekä eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa ja kansainvälisessä maailmassa. Samalla rakennetaan yhteyksiä demokratiakasvatukseen ja tasa-arvonäkökulmiin sekä kieliä koskeviin pohdintoihin, kuten enemmistö- tai vähemmistökysymyksiin, kielipolitiikkaan tai kielidiversiteetin vähenemiseen. Toisen kotimaisen kielen ruotsin opintojen mahdollistamat taidot ja kontaktit helpottavat opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaisaktiivisuutta edellyttäviin tehtäviin.*

Toisen kotimaisen kielen opinnot vahvistavat ***eettisyyttä ja ympäristöosaamista*** *mahdollistamalla myötäelämisen ja ongelmien ymmärtämisen oman kielen asettamia rajoja laajemmin. Globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen sekä kestämättömät kulutustottumukset, ovat yksilöön ja yhteisöihin vaikuttavia ongelmia. Opintojen aikana vahvistetaan taitoja ja haetaan kontakteja yhteisten ratkaisujen etsimiseksi ja työstämiseksi. Tiedon hakemisen ja tuottamisen lisäksi opiskelijaa ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä sekä kehittämään vastuuntuntoaan ja taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä.*

Globaali- ja kulttuuriosaamisen *osalta toisen kotimaisen kielen ruotsin opinnoissa vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta, motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Monipuolinen kielitaito ja ymmärrys toisen kotimaisen kielen käyttökelpoisuudesta kansallisessa, pohjoismaisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä sekä globaalien kysymysten tarkastelussa syventävät opiskelijan maailmankansalaisen taitoja ja tarjoavat mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön. Kieliopinnot vahvistavat kulttuuriperintöjen tuntemista ja tarjoavat luontevasti eri näkökulmia asioiden tarkasteluun.*

Tavoitteet

Kieli ja oppimäärä	***Taito toimia vuorovaikutuksessa*** *(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)*	***Taito tulkita tekstejä*** *(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)*	***Taito tuottaa tekstejä*** *(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)*
A-oppimäärä	*B2.1 (A2.2)*	*B2.1 (A2.2)*	*B1.2 (A2.1)*
B1-oppimäärä	*B1.1 (A1.3)*	*B1.1 (A1.3)*	*B1.1 (A1.3)*
B3-oppimäärä	*A2.2*	*A2.2*	*A2.1*
Äidinkielenomainen oppimäärä	*B2.2 (B1.2)*	*B2.2 (B1.2)*	*B2.2 (B1.2)*

Ruotsin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kulttuuriseen ja kielelliseen moninaisuuteen, opiskelutaitoihin sekä vuorovaikutustaitoihin ja tekstin tulkinta- ja tuottamistaitoihin. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu ruotsin kielen käyttäjänä ja toimijana kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa maailmassa kansallisissa, pohjoismaisissa, eurooppalaisissa sekä globaaleissa kohtaamisissa, joissa ruotsin kielen hyödyntäminen on mahdollista ja joissa tavoitteena ei ole äidinkielenään ruotsia puhuvan tasoinen kielitaito vaan rakentavan vuorovaikutuksen ja keskinäisen ymmärryksen kasvattaminen*
- *ymmärtää ruotsin kielen merkityksen Suomen toisena kansalliskielenä*
- *osoittaa tietoa, taitoa ja tahtoa toimia rakentavasti ja luovasti ruotsin kielellä*
- *kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi.*

Opiskelutaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa asettaa tavoitteita ja arvioida kehittymistään osana jatkuvaa oppimisprosessia*
- *tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan kielenoppijana*
- *osaa käyttää tehokkaasti erilaisia kielenopiskelustrategioita ja työvälineitä*
- *muodostaa käsityksen kielitaidon jatkuvasta kehittämisestä myös lukio-opintojen päättymisen jälkeen.*

Vuorovaikutustaidot, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- *harjaantuu ja rohkaistuu käyttämään ruotsin kieltä laaja-alaisesti ja monipuolisesti*
- *saa kokemuksia monenlaisista ruotsinkielisistä opiskelu- ja kielenkäyttöympäristöistä*
- *osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasoihin (liite 2) alla olevan taulukon mukaisesti sekä asettaa omia tavoitteitaan, arvioida taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.*

Osaamisen arviointi

Arviointi

Arvioinnin tehtävä toisessa kotimaisessa kielessä ruotsissa on tukea opiskelijan kehittymistä ruotsin kielellä toimijana. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota.

Arviointi ja muu palautteen antaminen kohdistuvat oppimäärän tavoitteiden mukaiseen osaamiseen ja keskeisten sisältöjen hallintaan. Itse- ja vertaisarviointia käytetään oman ja ryhmän osaamisen sekä oppimisprosessin ymmärtämiseksi ja kehittämiseksi.

Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan vuorovaikutusosaaminen, tekstin tulkinta- ja vuorovaikutustaidot sekä kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden tavoitealueeseen kytketty osaaminen. Arvioinnin kohteena ovat myös opiskelijan opiskelutaidot, kuten opiskelustrategioiden kehittämisen taidot sekä oppimisen edistämistä tukevat työskentelytaidot.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin eurooppalaiseen viitekehykseen (CEFR) perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa (liite 2). Arvioinnin tukena voidaan myös hyödyntää toisen kotimaisen kielen ruotsin taidon sertifiointiin tarkoitettuja kansallisesti tunnustettuja tutkintojärjestelmiä.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

Arvosanan muodostamisessa otetaan systemaattisesti huomioon kaikki tavoitealueet, mukaan lukien opiskelutaitojen kehittämiseen liittyvät tavoitteet, joskin opintojaksokohtaiset painotukset voivat vaihdella.

Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. – – [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. (Lukiolaki 714/2018, 39 § 3 mom.)

Toisen kotimaisen kielen ruotsin pakollisten ja valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Valinnaisiin opintoihin kuuluvan toisen kotimaisen kielen ruotsin A-oppimäärän moduulin 8, B1-oppimäärän moduulin 6 sekä äidinkielenomaisen ruotsin oppimäärän moduulin 8 opintojen aikana suullisen kielitaidon arviointi perustuu opintojen aikaisiin näyttöihin sekä Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti annetuista näytöistä saatuun arvosanaan. Kyseisistä moduuleista koostuvien opintojaksojen arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut opintojakson suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut Opetushallituksen tuottaman erillisen kokeen tai antanut Opetushallituksen erillisen ohjeistuksen mukaiset näytöt.

B3-oppimäärän osalta opiskelijan suullista kielitaitoa arvioidaan Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Opintoihin kuuluva suullisen kielitaidon kokeen suoritus tai muut Opetushallituksen ohjeistuksen mukaiset näytöt arvioidaan ruotsin kielelle ja asianomaiselle oppimäärälle lukion opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten.

Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

7.18.1. Ruotsi, A-oppimäärä (TKRUA1)

Opintojaksot

Ruotsin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (RUA3)

Opintojakson moduulit

- Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (RUA3), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tekee omia tulkintoja erilaisista aihepiiriin liittyvistä teksteistä*
- *pystyy tuottamaan tekstejä itselle tärkeistä kulttuuriaiheista tai -ilmiöistä*
- *vahvistaa taitoa käyttää reflektointia kielenoppimisen välineenä.*

Keskeiset sisällöt

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

- *luova toiminta*
- *pohjoismaiset kulttuuri-ilmiöt*
- *ruotsinkieliset mediat*
- *kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle*

Paikallinen lisäys

- tutustuminen ruotsinkieliseen kulttuuritarjontaan ja medioihin Suomessa
- Opintoihin voidaan sisällyttää laajahko omakohtainen luovan ilmaisun tuotos.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutusosaamisen taitoja vahvistetaan esimerkiksi valitsemalla työtavoiksi vierailu ja/tai pari- ja ryhmätyöskentelyä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Monitieteisen ja luovan osaamisen taitoja vahvistetaan esimerkiksi käsittelemällä kaunokirjallista teosta tai jotain taideteosta ja/tai tekemällä podcastia, sarjakuvaa, animaatiota tai taidearvostelua.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan osaamiseen kielitaidon kaikilla osa-alueilla (kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen) ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan.

Ruotsin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (RUA4)

Opintojakson moduulit

- Ruotsin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (RUA4), Pakollinen

Tavoitteet

Ruotsin kieli vaikuttamisen välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu medioissa esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin ruotsiksi*
- *kehittää taitoaan ilmaista ja arvioida mielipiteitä sekä argumentoida tiedon perusteella*
- *hyödyntää eri tietolähteitä, oppimisympäristöjä tai tapoja tuottaa tekstejä.*

Keskeiset sisällöt

Ruotsin kieli vaikuttamisen välineenä

- *pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta ja sen tausta*
- *vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa*
- *ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo*
- *yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus*
- *neuvottelemisen taidot (arkiset–institutionaaliset)*
- *median rooli asenteiden muokkaajana*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Rakentavan vuorovaikutuksen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään kansalaisyhteiskunnasta, ihmisoikeuskysymyksistä ja tasa-arvosta, sekä harjoittaa neuvottelemisen taitoja.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallista osaamista vahvistetaan opintojaksolla esimerkiksi toteuttamalla ruotsinkielistä uutisseurantaa, tekemällä mielipidekirjoitus ja/tai järjestämällä mahdollisuuksien mukaan vierailuja.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan.

Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan osaamiseen kielitaidon kaikilla osa-alueilla (kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen) ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (RUA5)

Opintojakson moduulit

- Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (RUA5), Pakollinen

Tavoitteet

Kestävä tulevaisuus ja tiede

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii käyttämään asiayhteyteen sopivia lukustrategioita ja harjoittelee tiivistämisen taitoja*
- *kehittää taitojaan kertoa havainnoista itseään kiinnostavista aiheista yksin ja ryhmässä.*

Keskeiset sisällöt

Kestävä tulevaisuus ja tiede

- *opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat*
- *erilaiset tulevaisuudenvisiot*
- *kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia*
- *yleistajuiset tekstit, lähdekriittisyys*
- *esimerkkejä tieteellisistä teksteistä*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen painottuvat opintojaksolla esimerkiksi kestävää tulevaisuutta rakentavien innovaatioiden käsittelyn yhteydessä. Opiskelijoita ohjataan myös miettimään omaa vastuutaan ympäristöstä ja omien tekojensa vaikutuksia suuremmassa mittakaavassa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Monitieteistä ja luovaa osaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi valitsemalla työtavoiksi tutkimustehtävä, artikkelianalyysin ja/tai tiivistelmän kirjoittaminen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan.

Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan osaamiseen kielitaidon kaikilla osa-alueilla (kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen) ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ruotsin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (RUA6)

Opintojakson moduulit

- Ruotsin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (RUA6), Pakollinen

Tavoitteet

Ruotsin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vahvistaa tietämystään tekstilajeista, jotka ovat tyypillisiä mahdollisille jatko-opinto- tai urasuunnitelmille*
- *rohkaistuu ruotsin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa*
- *kehittää taitoaan ilmaista itseään ruotsiksi myös muodollisissa asiayhteyksissä.*

Paikallinen lisäys

- opiskelija tulee tietoiseksi mahdollisuuksista opiskella ruotsiksi myös Suomessa sekä ruotsin kielen merkityksestä työmarkkinoilla niin Suomessa kuin yleensä Pohjoismassa (esim. Nordjobb)
- tavoitteena on myös syventää käsitystä kielitaidosta työelämätaitona ja sosiaalisena pääomana muuttuvassa maailmassa.

Keskeiset sisällöt

Ruotsin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

- *ruotsin kielen rooli jatkossa opiskelijan elämässä ja kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten*
- *jatko-opinto- ja urasuunnitelmat; urajoustavuus*
- *pohjoismaiset yhteisöt tai yritykset työnantajina (vapaaehtoistoiminta, kansalaisjärjestöt)*
- *itsenäistyvän nuoren elämänhallinta*

Paikallinen lisäys

- harjoitellaan työnhakua ruotsiksi ja laaditaan CV

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa korostuvat työelämävalmiudet ja yrittäjämäinen asenne. Opintojakson aikana harjoitellaan mm. työhakemuksen ja CV:n tekoa sekä työhaastattelua. Tutustutaan yrittäjyyteen ja erilaisiin mahdollisuuksiin löytää sopivia jatko-opiskelu- ja työpaikkoja. Opintojakson suoritettuaan opiskelijan tulisi ymmärtää, että kielitaito on tärkeä työelämätaito, ja hän on rohkaistunut käyttämään ruotsia.

Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutusosaamista vahvistetaan pari- ja ryhmätyöskentelyn lisäksi esimerkiksi videotehtäviä, vierailuja ja haastatteluja tekemällä.

Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksossa pohditaan monipuolisesti omia vahvuuksia ja näin vahvistetaan luottamusta omaan tulevaisuuteen. Opiskelijaa kannustetaan käyttämään ruotsin kieltä rohkeasti niin luokkatilanteessa kuin koulun ulkopuolellakin. Opiskelijoita kannustetaan osallistumaan ruotsin valinnaiskursseille ja ylioppilaskirjoituksiin, mikä hälventää opiskelijoiden epävarmuutta omien taitojen ja tulevaisuuden suhteen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan.

Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan osaamiseen kielitaidon kaikilla osa-alueilla (kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen) ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (RUA7)

Opintojakson moduulit

- Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (RUA7), valinnainen

Tavoitteet

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hakee aiheeseen liittyvää tietoa ja laajentaa ilmaisuvarastoaan*
- *osallistuu myös laajempiin suullisiin ja kirjallisiin vuorovaikutustilanteisiin*
- *kehittää ajattelun taitojaan hyödyntämällä kielitaitoaan erilaisten syy-seuraussuhteiden analysoimiseksi.*

Keskeiset sisällöt

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

- *globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos*
- *kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä*
- *esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista*
- *ratkaisukeskeisyys*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista eettisyys ja ympäristöosaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen painottuvat opintojaksolla esimerkiksi valittujen aineistojen, työtapojen ja opiskelijoiden omien tuotoksien kautta. Eettisyyttä ja ympäristöosaamista sekä globaali- ja kulttuuriosaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi toteuttamalla sosiaalisen median seurantaa tai uutisseurantaa globaaleista ympäristökysymyksistä ja kansainvälisistä sopimusneuvotteluista.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista eettisyys ja ympäristöosaaminen sekä globaali- ja kulttuuriosaaminen painottuvat opintojaksolla esimerkiksi valittujen aineistojen, työtapojen ja opiskelijoiden omien tuotoksien kautta. Eettisyyttä ja ympäristöosaamista sekä globaali- ja kulttuuriosaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi toteuttamalla sosiaalisen median seurantaa tai uutisseurantaa globaaleista ympäristökysymyksistä ja kansainvälisistä sopimusneuvotteluista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan

Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan osaamiseen kielitaidon kaikilla osa-alueilla (kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen) ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia kannustamaan opiskelijaa saavuttamaan tavoitteensa. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUA8)

Opintojakson moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUA8), valinnainen

Tavoitteet

Viesti ja vaikuta puhuen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ymmärrystään suullisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavista tekijöistä*
- *vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitojaan*
- *vahvistaa taitoaan ymmärtää puhuttua ruotsin kieltä ja sen eri variantteja*
- *harjoittelee valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.*

Paikallinen lisäys

- opintojakson tavoitteena on tarjota opiskelijalle jatkuvan oppimisen välineitä oman suullisen kielitaidon kehittämiseksi.

Keskeiset sisällöt

Viesti ja vaikuta puhuen

- *puhumisen eri piirteet*
- *ruotsin puhujien taustojen tai äidinkielten vaikutus puhetilanteissa*
- *dialogisuus*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Vuorovaikutusosaamista voidaan vahvistaa esimerkiksi toteuttamalla haastatteluja tai pari- ja ryhmäkeskusteluja ja väittelyitä. Vuorovaikutusosaamista vahvistavat myös esimerkiksi opiskelijoiden pitämät puheet ja muut suulliset esitykset.

Monitieteinen ja luova osaaminen

"Opetuksessa tavoitellaan tilanteita, joissa opiskelija pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja." Tähän suullisella kurssilla keskitytään; turvallisessa ympäristössä harjoitellaan erilaisia keskustelu- ja puhetilanteita ja näin saadaan rohkeutta käyttää ruotsia luontevasti myös luokkahuoneen ulkopuolella.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Suullisen kielitaidon arviointi perustuu opintojen aikaisiin näyttöihin sekä Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan. Vuorovaikutusosaamista arvioidaan erilaisten tehtävien ja oppituntien aikaisten keskusteluiden avulla. Opintojaksoa ei voi suorittaa itsenäisesti ja kurssisuoritukseen vaaditaan osallistuminen suulliseen kielikokeeseen.

Opetushallituksen tuottaman suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta opintojakson yhteydessä annetaan erillinen arvosana ja todistus, jonka opiskelija saa päättötodistuksen liitteenä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Viesti ja vaikuta puhuen (2 op), koostuu yhdestä moduulista. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat puhumisen eri piirteet, ruotsin käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin, dialogisuus sekä oppimäärän pakollisten opintojen aikana käsitellyt aiheet ja niiden täydentäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Moduulin tavoitteena on, että opiskelija syventää ymmärrystään suullisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavista tekijöistä, vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitojaan, vahvistaa taitoaan ymmärtää kielen eri variantteja sekä harjoittelee valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (RUA10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Keskeisenä tavoitteena on valmentaa, ohjata ja tukea opiskelijaa A-ruotsin ylioppilaskokeeseen valmistautumisessa
- Tavoitteena on vahvistaa ja syventää kielen eri osa-alueiden hallintaa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakso on ylioppilaskokeeseen valmistava. Opintojaksolla vahvistetaan sanaston hallintaa, hiotaan kirjallista ilmaisua ja harjoitellaan monipuolisesti ylioppilaskokeessa olevia erilaisia tehtävätyyppejä: kuullun- ja tekstin ymmärtämistä ja rakennetta

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia toista kotimaista kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opintojaksolla kehitetään opiskelijan kielitaitoa ja harjaannutetaan ylioppilaskokeen tehtävätyyppeihin, mikä vahvistaa opiskelijan minäpystyvyyttä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakso avaa mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin. Tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä ja tarjoamalla merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän, joka edellyttää läsnäoloa ja mahdollisten kokeiden suorittamista hyväksytysti.

Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia kannustamaan opiskelijaa saavuttamaan tavoitteensa. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan

arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kohti ylioppilaskirjoituksia (2 op) on koulukohtainen abiturienteille tarkoitettu opintojakso, joka valmentaa A-ruotsin ylioppilaskokeeseen. Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän. Keskeisenä tavoitteena on valmentaa, ohjata ja tukea opiskelijaa A-ruotsin ylioppilaskokeeseen valmistautumisessa, sekä vahvistaa ja syventää kielen eri osa-alueiden hallintaa. Opintojaksossa harjoitellaan yo-kokeen osa-alueita; rakennetta, sanastoa, kuullun sekä luetun ymmärtämistä, sekä kirjoittamista syventäen eri tekstilajien tuottamisen taitoja. Tätä opintojaksoa ei voi suorittaa itsenäisesti opiskelemalla. Tämän rinnalle suositellaan valittavaksi abien kielioppi (RUA11).

Kieliopin kertaus (abiturienteille), 2 op (RUA11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Keskeisenä tavoitteena on valmistaa opiskelija A-ruotsin ylioppilaskirjoituksiin kertaamalla koko kielioppi.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kielioppikurssi on tarkoitettu ruotsin ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville abeille. Opintojaksossa kerrataan lukion koko kielioppi.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia toista kotimaista kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opintojaksolla kehitetään opiskelijan kielitietoutta ja rakenteiden hallintaa, mikä vahvistaa opiskelijan minäpystyvyyttä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Kurssista saa suoritusmerkinnän, joka edellyttää läsnäoloa oppitunneilla ja mahdollisten kokeiden suorittamista hyväksytysti.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kielioppikurssi on tarkoitettu A-ruotsin ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville abeille. Opintojaksossa kerrataan lukion koko kielioppi.

Opiskelutaidot ja minä ruotsin käyttäjänä, 4 op (RUA1-2)

Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (RUA1), Pakollinen

- Ruotsin kieli ja vuorovaikutusosaaminen, 3 op (RUA2), Pakollinen

Tavoitteet

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kehittämään ruotsin kielen taitoaan*
- *syventää käsitystään kielitietoisuudesta ja monikielisyydestä*
- *soveltaa ja kehittää kieltenopiskelustrategioitaan sekä itse- ja vertaisarviointitaitojaan*
- *oppii hyödyntämään tarkoituksenmukaisia kielenopiskelun apuvälineitä*
- *pystyy suhteuttamaan ruotsin kielen osaamistaan oppimäärän opiskelulle määriteltyyn taitotasoon B2.1 (taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä) ja B1.2 (taito tuottaa tekstejä).*

Ruotsin kieli ja vuorovaikutusosaaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *harjoittelee kielenkäyttöä monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa*
- *tunnistaa tapoja kehittää rakentavaa vuorovaikutusta*
- *kehittää rakentavan vuorovaikutuksen strategioitaan ja ongelmanratkaisutaitojaan*
- *vahvistaa vuorovaikutuksessa toimimisen taitojaan sekä kielellistä itsetuntoaan*
- *syventää tietoaan ruotsin kielen asemasta kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden näkökulmasta.*

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on, että opiskelija tulee tietoiseksi ruotsin kielen asemasta ja ruotsinkielisestä koulupolusta Lahdessa.

Keskeiset sisällöt

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

- *vertailua äidinkieleen ja muihin kieliin ruotsin näkökulmasta*
- *tavoitteiden asettelu lukion A-ruotsin opiskelulle*
- *oman kieliprofiilin laatiminen tai täydentäminen ruotsin kielen näkökulmasta*
- *monikielisyys voimavarana*
- *erilaisiin teksti- ja tyylilajeihin tutustuminen*
- *toisiin tutustuminen, arkitiedon vaihtaminen ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen keskustellen*

Ruotsin kieli ja vuorovaikutusosaaminen

- *pohjoismaiset ja kansainväliset suhteet arjessa ja lähiympäristössä, liikkuvuus*
- *rakentava vuorovaikutus, merkitysneuvottelut ja kielentäminen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentajana*
- *erilaiset ruotsin puhujat autenttisissa ympäristöissä, puhujien eri taustat ja statusvaikutukset*
- *ruotsin kielen äänteiden muodostuminen ja puheen tuottaminen, ruotsin eri variantit ja vertailua muihin kieliin*
- *viestintätyylit eri medioissa*

Paikallinen lisäys

- ruotsin kieli Lahdessa; Svenska skolan, Svenska gården, mahdollisuus käydä koulua Lahdessa (ainakin osittain) ruotsin kielellä lukioon asti
- tutustuminen ruotsin opinnoissa käytettäviin sähköisiin alustoihin ja omaa oppimista edistävien työkalujen löytäminen ja hyödyntäminn

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Empatia, hyvät tavat ja rakentava vuorovaikutus korostuvat ensimmäisessä opintojaksossa. Mielipiteen ilmaisua ja kannustavan palautteen antamista harjoitellaan. Vuorovaikutusta harjoitellaan tunneilla esimerkiksi pelillisesti sekä tekemällä pariharjoituksia.

Hyvinvointiosaaminen

Omien tavoitteiden asettaminen kielten opiskelulle edistää opiskelijan merkityksellistä kieli-identiteetin rakentamista. Oman osaamisen näkyväksi tekeminen kasvattaa uskoa omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin oppia. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson arvosanan antaminen perustuu opiskelijan osaamiseen kielitaidon kaikilla osa-alueilla (kuullun ymmärtäminen, puhuminen, luetun ymmärtäminen ja kirjoittaminen) ja työskentelyn monipuoliseen havainnointiin.

Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso koostuu kahdesta moduulista (**Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen** ja **Ruotsin kieli ja vuorovaikutusosaaminen)**, joista saa yhteenä 4 opintopistettä. Opintojakson keskeiset tavoitteet ovat kielitaidon ja kielitietoisuuden, sekä kieltenopiskelustrategioiden ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, minäpystyvyyden kasvattaminen sekä ruotsin kielen kulttuurisen aseman hahmottaminen. Keskeiset sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista (henkilökohtainen kieliprofiili, kielellinen monimuotoisuus, monipuolinen viestintä).

Tukea ja kertausta, 2 op (RUA9 / RUB111)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssi on tarkoitettu pääsääntöisesti 1. vuosikurssin opiskelijoille, joille ruotsi tuottaa vaikeuksia. Kurssin tavoitteena on antaa paremmat lähtökohdat pakollisten kurssien suorittamiseen.
- Opintojakso on tarkoitettu opiskelijoille, joille ruotsi on peruskoulussa tuottanut vaikeuksia tai jotka tuntevat tarvitsevansa muistin virkistämistä. Kerrataan ja vahvistetaan peruskoulussa opiskeltuja asioita, perussanastoa ja keskeisiä rakenteita. Tavoitteena on saavuttaa sellainen taso, josta on helppo jatkaa pakollisten moduulien opiskelua. Moduulin voi käydä myös opintojen myöhemmässä vaiheessa, mikäli perusasioiden

kertaus on tarpeen. Opastetaan lukion toimintatapoihin sekä harjoitellaan opiskelussa tarvittavien apuvälineiden käyttöä ja tutustutaan oppimista helpottaviin sovelluksiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla kerrataan kielen perusrakenteita ja sanastoa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Perusasioita kertaamalla voi päästä paremmin kiinni lukion ruotsin opiskeluun.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän, joka edellyttää läsnäoloa oppitunneilla ja annettujen tehtävien/näyttöjen ja mahdollisten kokeiden suorittamista hyväksytysti.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on tarkoitettu opiskelijoille, joille ruotsi on peruskoulussa tuottanut vaikeuksia tai jotka tuntevat tarvitsevansa muistin virkistämistä. Opintojaksossa kerrataan ja vahvistetaan peruskoulussa opiskeltuja asioita, perussanastoa ja keskeisiä rakenteita. Tavoitteena on saavuttaa sellainen taso, josta on helppo jatkaa pakollisten kurssien opiskelua. Tämän opintojakson voi käydä myös opintojen myöhemmässä vaiheessa, mikäli perusasioiden kertaus on tarpeen.

7.18.2. Ruotsi, B1-oppimäärä (TKRUB1)

Opintojaksot

Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB13)

Opintojakson moduulit

- Kulttuuri ja mediat, 2 op (RUB13), Pakollinen

Tavoitteet

Kulttuuri ja mediat

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee suomenruotsalaisia, ruotsalaisia ja muita pohjoismaisia kulttuuri-ilmiöitä*
- *tuntee ruotsinkielisiä medioita*
- *osaa hyödyntää ruotsinkielisiä lähteitä tiedonhaussa*
- *pystyy seuraamaan ruotsinkielisiä uutistekstejä ja ymmärtää pääasiat niistä.*

Paikallinen lisäys

- opiskelija huolehtii oman kieliprofiilin ylläpidosta ja siihen liitettävistä tallennuksista.

Keskeiset sisällöt

Kulttuuri ja mediat

- *suomenruotsalaiset ja muut pohjoismaiset kulttuuri-ilmiöt*
- *ruotsinkieliset mediat*
- *opiskelijoita kiinnostavat ajankohtaiset aiheet ruotsiksi*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vahvistetaan ja kasvatetaan opiskelijan motivaatiota, taitoja ja uteliaisuutta toimia kulttuurisesti ja kielellisesti pohjoismaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Ymmärrys kielitaidon käyttökelpoisuudesta pohjoismaisessa yhteistyössä ja globaalien kysymysten tarkastelussa syventää sekä opiskelijan pohjoismaisia että maailmankansalaisen taitoja ja tarjoaa mahdollisuuksia luovaan ja monenkeskiseen yhteistyöhön.

Vuorovaikutusosaaminen

Osa laaja-alaista osaamista ovat empatia, hyvät tavat ja rakentava vuorovaikutus, joita opiskelija harjoittelee opintojakson aikana. Mielipiteen ilmaisu ja rakentavien perustelujen harjoittaminen parantavat vuorovaikutusta. Vuorovaikutusta harjoitellaan esimerkiksi pelillisesti käyttämällä esimerkiksi Kahoot ja Quizlet Live -ohjelmia sekä tekemällä pariharjoituksia. Vuorovaikutusta voidaan harjoitella myös esimerkiksi kielilähettiläiden toiminnan tai eTwinningin kautta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita totutetaan ja harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksossa vahvistetaan opiskelijan monilukutaitoa ja erilaisten tekstien tulkitsemis- ja tuottamistaitoja ruotsinkielisiä medioita hyödyntäen. Opintojakson aikana tutustutaan suomenruotsalaisiin ja muihin pohjoismaisiin kulttuuri-ilmiöihin.

Ympäristömme, 2 op (RUB14)

Opintojakson moduulit

- Ympäristömme, 2 op (RUB14), Pakollinen

Tavoitteet

Ympäristömme

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa tulkita erilaisia tekstejä, jotka käsittelevät maailman erilaisia elinympäristöjä, kulttuureja ja yhteiskuntia*
- *harjoittaa erityisesti kirjallisia tekstintuottamistaitojaan aiheena mielipiteen ilmaisu*
- *pystyy tuottamaan lyhyen ohjatun tekstin moduulin aihepiiristä.*

Paikallinen lisäys

- opiskelija huolehtii oman kieliprofiilin ylläpidosta ja siihen liitettävistä tallennuksista

Keskeiset sisällöt

Ympäristömme

- *kulttuurinen moninaisuus*
- *erilaiset elinympäristöt*
- *ajankohtaiset yhteiskunnalliset aiheet nuorten näkökulmasta*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Osa laaja-alaista osaamista ovat empatia, hyvät tavat ja rakentava vuorovaikutus, joita opiskelija harjoittelee opintojakson aikana. Mielipiteen ilmaisu ja rakentavien perustelujen harjoittaminen parantavat vuorovaikutusta. Vuorovaikutusta harjoitellaan esimerkiksi pelillisesti käyttämällä esimerkiksi Kahoot ja Quizlet Live -ohjelmia sekä tekemällä pariharjoituksia. Opiskelija omaksuu kulttuurisia ja kielellisiä taitoja, joiden avulla hän oppii osallistumaan ja vaikuttamaan aktiivisesti yhteiskunnassa, Pohjoismaissa sekä muualla maailmassa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakso mahdollistaa monenlaiset diskurssit. Tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen. Menetelmät ovat monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä. Opiskelijalle pyritään tarjoamaan avoimia, merkityksellisiä ja haastavia tehtäviä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija kehittää eettistä ajatteluaan sekä oppii ottamaan huomioon ympäristön ajattelussaan. Lisäksi hän harjoittelee toimimaan rakentavasti eri yhteyksissä. Vahvistetaan opiskelijan taitoja eettisissä ja ympäristöasioissa. Opiskelija ottaa huomioon ajattelussaan tasa-arvoon ja demokratiaan liittyvät kysymykset ja hän saa kielellisiä valmiuksia työelämään siirtyessään.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin

realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson aihepiireinä ovat kulttuurinen moninaisuus, erilaiset elinympäristöt sekä yhteiskunnalliset aiheet nuorten näkökulmasta. Opintojaksossa vahvistetaan opiskelijan monilukutaitoa ja erilaisten tekstien tulkitsemis- ja tuottamistaitoja hyödyntäen erilaisia oppimisympäristöjä.

Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB15)

Opintojakson moduulit

- Opiskelu- ja työelämä, 2 op (RUB15), Pakollinen

Tavoitteet

Opiskelu- ja työelämä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu ruotsin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa*
- *kehittää tietämystään tekstilajeista, jotka liittyvät keskeisesti nuoren opiskeluun, työelämään ja itsenäistymiseen*
- *pohtii jatko-opintojaan, urasuunnitelmiaan sekä valmiuksiaan elinikäiseen oppimiseen.*

Paikallinen lisäys

- pohtii ruotsin kielen hyödyllisyyttä asioitaessa Suomen lisäksi myös muissa Pohjoismaissa.
- opiskelijat saavat tietoa ruotsin osaamisen tuomista eduista kuten Nordjobbin kautta haettavista kesätöistä muissa Pohjoismaissa sekä opiskelumahdollisuuksista ruotsinkielisissä oppilaitoksissa sekä Suomessa että Pohjoismaissa..

Keskeiset sisällöt

Opiskelu- ja työelämä

- *opiskelu, ammatit ja työelämä opiskelijan ja yhteiskunnan näkökulmasta*
- *tulevaisuuden suunnitelmat*
- *vuorovaikutustilanteet ja tekstit, jotka liittyvät jatko-opiskeluun ja työelämään*
- *itsenäistyvän nuoren elämänhallinta*
- *kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten*
- *erilaisten hakemusten laatiminen*

Paikallinen lisäys

- pyritään huomioimaan ruotsin kielen merkitys lahtelaisissa yrityksissä.
- harjoitellaan työnhakua ruotsiksi ja laaditaan CV.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa korostuvat työelämävalmiudet ja yrittäjämäinen asenne. Opintojakson aikana harjoitellaan mm. työhakemuksen ja CV:n tekoa sekä työhaastattelua. Tutustutaan yrittäjyyteen ja erilaisiin mahdollisuuksiin löytää sopivia jatko-opiskelu- ja työpaikkoja. Opintojakson suoritettuaan opiskelijan tulisi ymmärtää, että kielitaito on tärkeä työelämätaito, ja hän on rohkaistunut käyttämään ruotsia. Pyritään rohkaisemaan opiskelijaa tutustumaan kaksikielisiin yhteiskunnallisiin toimijoihin (esim. hyväntekeväisyysjärjestöt) mahdollisten vierailujen kautta tai järjestämällä tilaisuuksia oppilaitoksessa.

Vuorovaikutusosaaminen

Osa laaja-alaista osaamista ovat empatia, hyvät tavat ja rakentava vuorovaikutus, joita opiskelija harjoittelee opintojakson aikana. Mielipiteen ilmaisu ja rakentavien perustelujen harjoittaminen parantavat vuorovaikutusta. Vuorovaikutusta harjoitellaan esimerkiksi pelillisesti käyttämällä esimerkiksi Kahoot ja Quizlet Live -ohjelmia sekä tekemällä pariharjoituksia.

Hyvinvointiosaaminen

Opintojaksossa pohditaan monipuolisesti omia vahvuuksia ja näin vahvistetaan luottamusta omaan tulevaisuuteen. Opiskelijaa kannustetaan käyttämään ruotsin kieltä rohkeasti niin luokkatilanteessa kuin koulun ulkopuolellakin. Opiskelijoita kannustetaan osallistumaan ruotsin valinnaiskursseille ja ylioppilaskirjoituksiin, mikä hälventää opiskelijoiden epävarmuutta omien taitojen ja tulevaisuuden suhteen. Korostetaan ruotsin kielen merkitystä lukion jälkeen kotimaassa erityisesti suomenruotsalaisilla alueilla, sekä Suomen roolia yhtenä Pohjoismaana, pohjoismainen yhteistyö mukaan lukien.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksossa tutustutaan mahdollisuuksiin opiskella ja tehdä töitä ruotsin kielellä, sekä pohjoismaiseen ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön. Opintojakson aikana täydennetään kieliprofiilia tulevaisuuden tarpeita varten sekä laaditaan erilaisia hakemuksia.

Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUB16)

Opintojakson moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (RUB16), valinnainen

Tavoitteet

Viesti ja vaikuta puhuen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vankentaa puhumisen sujuvuutta*
- *tuottaa valmistelua edellyttävän suullisen esityksen*
- *tiedostaa suullisen osaamisensa tason ja kehittämistarpeensa ja saa tästä palautetta.*

Keskeiset sisällöt

Viesti ja vaikuta puhuen

- *vuorovaikutustilanteet, dialogin rakentaminen*
- *puhumisen eri piirteet*
- *aitojen ruotsinkielisten kontaktien monipuolinen tarjoaminen opiskelijalle erilaisissa ympäristöissä*

Paikallinen lisäys

- mahdollinen yhteistyö esimerkiksi Svenska skolanin kanssa sekä Svenska Nu -järjestön kanssa. Mahdollinen teatterivierailu esimerkiksi Helsinkiin ja / tai ruotsinkielisen elokuvan katsominen.
- harjoitellaan suullisen kielikokeen tehtävätyyppejä.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan hyödyntämään rohkeasti kielitaitoaan. Osa laaja-alaista osaamista ovat empatia, hyvät tavat ja rakentava vuorovaikutus, joita opiskelija harjoittelee opintojakson aikana. Mielipiteen ilmaisu ja rakentavien perustelujen harjoittaminen parantavat vuorovaikutusta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan. Pidetään joko Opetushallituksen suullinen koe tai Opetushallituksen erillisen ohjeistuksen mukaiset annetut näytöt. Opiskelijalla annetaan erillinen suullisen kielitaidon todistus lukion päättötodistuksen liitteenä. Opintojaksoa ei voi suorittaa itsenäisesti.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksossa syvennetään taitoa tuottaa ruotsin kieltä suullisesti, ymmärtää puhuttua ruotsin kieltä ja rakentaa dialogia. Opintojaksoon sisältyy Opetushallituksen tuottaman suullisen kielitaidon kokeen suorittaminen.

Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB17)

Opintojakson moduulit

- Kestävä elämäntapa, 2 op (RUB17), valinnainen

Tavoitteet

Kestävä elämäntapa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää taitoaan tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille*
- *laajentaa sosiaalisen median tuntemustaan käyttäen ruotsin kieltä*
- *tutustuu kansallisissa kielitutkinnoissa vaadittavaan ruotsin taidon osaamiseen.*

Paikallinen lisäys

- Opiskelija huolehtii kieliprofiilinsa täyttämisestä.

Keskeiset sisällöt

Kestävä elämäntapa

- *kestävä kehitys ja elämäntapa erityisesti opiskelijan näkökulmasta*
- *eettisyys ja vastuullisuus sosiaalisen median käytössä, sananvapaus*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakso lisää opiskelijan tietämystä kestävästä kehityksestä ja antaa eväitä kestävään elämäntapaan. Opiskelijaa ohjataan hakemaan ja tuottamaan tietoa, pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä sekä kehittämään vastuuntuntoaan. Opintojakson aikana pohditaan sosiaalisen median hyödyntämistä sekä vaikuttamistaitoja.

Vuorovaikutusosaaminen

Osa laaja-alaista osaamista ovat empatia, hyvät tavat ja rakentava vuorovaikutus, joita opiskelija harjoittelee opintojakson aikana. Mielipiteen ilmaisu ja rakentavien perustelujen harjoittaminen parantavat vuorovaikutusta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vahvistetaan ja kasvatetaan opiskelijan motivaatiota, taitoja ja uteliaisuutta toimia kulttuurisesti ja kielellisesti pohjoismaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Ymmärrys kielitaidon käyttökelpoisuudesta pohjoismaisessa yhteistyössä ja globaalien kysymysten tarkastelussa syventää sekä opiskelijan pohjoismaisia että maailmankansalaisen taitoja ja tarjoaa mahdollisuuksia luovaan ja monenkeskiseen yhteistyöhön.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson keskeisiä aihepiirejä ovat kestävä kehitys ja elämäntapa, eettisyys ja vastuullisuus sosiaalisen median käytössä, sekä sananvapaus. Opintojaksossa syvennetään pakollisten moduulien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmasta.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (RUB18)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Abiturienttien kertaava opintojakso on tarkoitettu kaikille, jotka aikovat kirjoittaa ruotsin ylioppilaskirjoituksissa. Opintojakson aikana kerrataan ruotsin kielen keskeisimpiä rakenteita ja sanastoa eri aloilta sekä tutustutaan ylioppilaskokeen erilaisiin tehtävätyyppeihin (kirjoitelma, kuuntelu, rakennekokeet, luetunymmärtäminen)

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kerrata sanastoa sekä kielioppia ja harjoitella monipuolisesti ylioppilaskokeeseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän, joka edellyttää läsnäoloa oppitunneilla ja mahdollisten kokeiden ja kurssilla määrättyjen tehtävien suorittamista hyväksytysti.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kohti ylioppilaskirjoituksia on koulukohtainen abiturienteille tarkoitettu opintojakso, joka valmentaa keskipitkän ruotsin ylioppilaskokeeseen. Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän. Keskeisenä tavoitteena on valmentaa, ohjata ja tukea opiskelijaa keskipitkän ruotsin ylioppilaskokeeseen valmistautumisessa, sekä vahvistaa ja syventää kielen eri osa-alueiden hallintaa. Opintojaksossa harjoitellaan yo-kokeen eri osa-alueita. Opintojaksoa ei voi suorittaa itsenäisesti opiskelemalla. Tämän rinnalle suositellaan valittavaksi opintojaksoa kielioppi (RUB19).

Kieliopin kertaus abiturienteille, 2 op (RUB19)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kerrata tärkeimmät ruotsin kielen kielioppiasiat ja vahvistaa niiden osaamista.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kerrataan lukion ruotsin kielioppia.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa suoritusmerkinnän, joka edellyttää läsnäoloa oppitunneilla ja mahdollisten kokeiden suorittamista hyväksytysti.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on tarkoitettu keskipitkän ruotsin ylioppilaskirjoituksiin valmistautuville abiturienteille. Opintojaksossa kerrataan lukion koko kielioppi.

Tukea ja kertausta 1, 2 op (RUB111)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kerrata ja harjoitella yläkoulun kielioppia ja sanastoa.
- Opintojakso on tarkoitettu opiskelijoille, joille ruotsi on peruskoulussa tuottanut vaikeuksia tai jotka tuntevat tarvitsevansa muistin virkistämistä. Kerrataan ja vahvistetaan peruskoulussa opiskeltuja asioita, perussanastoa ja keskeisiä rakenteita. Tavoitteena on saavuttaa sellainen taso, josta on helppo jatkaa pakollisten moduulien opiskelua. Moduulin voi käydä myös opintojen myöhemmässä vaiheessa, mikäli perusasioiden kertaus on tarpeen. Opastetaan lukion toimintatapoihin sekä harjoitellaan opiskelussa tarvittavien apuvälineiden käyttöä ja tutustutaan oppimista helpottaviin sovelluksiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Yläkoulun kieliopin ja perussanaston kertausta.
- Harjoitellaan opiskelussa tarvittavien apuvälineiden käyttöä ja tutustutaan oppimista helpottaviin sovelluksiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa suoritusmerkinnän, joka edellyttää läsnäoloa oppitunneilla ja mahdollisten kokeiden ja opettajan määräämien tehtävien suorittamista hyväksytysti.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on tarkoitettu opiskelijoille, joille ruotsi on peruskoulussa tuottanut vaikeuksia tai jotka tuntevat tarvitsevansa muistin virkistämistä. Opintojaksossa kerrataan ja vahvistetaan peruskoulussa opiskeltuja asioita, perussanastoa ja keskeisiä rakenteita. Tavoitteena on saavuttaa sellainen taso, josta on helppo jatkaa pakollisten kurssien opiskelua. Tämän opintojakson voi käydä myös opintojen myöhemmässä vaiheessa, mikäli perusasioiden kertaus on tarpeen.

På resande fot - matkailumoduuli, 2 op (RUB110)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustutaan matkakohteeseen.
- opiskelija rohkaistuu käyttämään ruotsin kieltä arkipäivän tilanteissa.
- tutustuminen ruotsalaiseen koulujärjestelmään.
- mahdollinen paikallisten henkilöiden haastattelu.
- opiskelija kehittää taitoaan toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- vierailukohteeseen tutustuminen esimerkiksi kaupunkisuunnistus.
- vierailut paikkakunnan eri nähtävyyksissä esimerkiksi museoissa.
- mahdollinen kouluvierailu.
- etukäteistutustuminen vierailukohteisiin.
- arkipäivän viestintätilanteiden harjoittelu.
- matkustetaan omalla kustannuksella. Haetaan stipendejä kulujen pienentämiseksi.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän. Täytyy tehdä opintojaksolla sovitut tehtävät ja osallistua matkalle.

Opintojakson vapaa kuvaus

Tutustutaan ruotsinkieliseen matkakohteeseen, rohkaistaan opiskelijaa käyttämään ruotsin kieltä arkipäivän tilanteissa. Vieraillaan paikkakunnan eri nähtävyyksissä esimerkiksi museoissa ja kouluissa. Matkustetaan omalla kustannuksella.

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 4 op (RUB11-12)

Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (RUB11), Pakollinen
- Ruotsin kieli arjessani, 3 op (RUB12), Pakollinen

Tavoitteet

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa olemassa olevaa kielitaitoaan ja omia vahvuuksiaan*
- *rohkaistuu käyttämään ruotsin taitoaan arkipäiväisissä vuorovaikutustilanteissa painottaen suullista viestintää*
- *kehittää omia opiskelustrategioitaan ja vuorovaikutustaitojaan ja löytää itselle sopivia työtapoja*
- *syventää tietämystään suomen ja ruotsin kielten vaikutuksesta toisiinsa sekä Suomessa vallitsevista kieliolosuhteista*
- *pystyy suhteuttamaan ruotsin kielen osaamistaan oppimäärän opiskelulle määriteltyyn taitotasoon B1.1.*

Ruotsin kieli arjessani

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa kertoa ruotsiksi omasta elämästään, ihmissuhteistaan ja lähiympäristöstään eri tilanteissa erilaisia viestintäkanavia käyttäen*
- *kehittää keskustelu- ja kuuntelutaitojaan ruotsiksi*
- *kehittää palautteen antamisen ja vastaanottamisen sekä osaamisensa arvioinnin taitoja.*

Paikallinen lisäys

- tietoisuuden lisääminen Lahden ruotsinkielisestä väestöstä ja kouluista.
- pohtii ruotsin kielen hyödyllisyyttä asioitaessa Suomen lisäksi myös muissa Pohjoismaissa.
- Opiskelija ymmärtää pitkäjänteisen ja tavoitteellisen työskentelyn merkityksen ja hyödyn.
- Opiskelija oppii arvostamaan laajan kielitaidon merkitystä esimerkiksi kesätöitä haettaessa.

Keskeiset sisällöt

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

- *opiskelijan kieliprofiilin laatiminen tai täydentäminen sekä omien tavoitteiden asettaminen*
- *kielitietoisuus, monikielisyys, kielten väliset suhteet*
- *omaa oppimista edistävien työkalujen löytäminen ja hyödyntäminen*

Ruotsin kieli arjessani

- *ruotsin kielen käyttö opiskelijan arkipäivään liittyvissä vuorovaikutustilanteissa*
- *oma elämä, ihmissuhteet ja lähiympäristö*
- *yksilön ja yhteisön hyvinvointi*
- *ääntämisen harjaannuttaminen*

Paikallinen lisäys

- Esitellään kurssilla käytettäviä erilaisia sähköisiä alustoja ja ohjelmia oppimisen tukemiseksi.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Empatia ja hyvät tavat painottuvat oppitunneilla. Kaikkea opiskelijan kielitaitoa pyritään hyödyntämään ja sitä arvostetaan.

Vuorovaikutusosaaminen

Osa laaja-alaista osaamista ovat empatia, hyvät tavat ja rakentava vuorovaikutus, joita opiskelija harjoittelee opintojakson aikana. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden ja opettajan kanssa, mikä harjaannuttaa opiskelijan taitoa toimia ryhmässä. Mielipiteen ilmaisu ja rakentavien perustelujen harjoittaminen parantavat vuorovaikutusta. Opiskelijan sitoutumista koko ryhmän toimintaan ja muiden opiskelijoiden huomioimista ja kannustamista pyritään tukemaan. Vuorovaikutusta harjoitellaan esimerkiksi pelillisesti käyttämällä esimerkiksi Kahoot ja Quizlet Live -ohjelmia sekä tekemällä pariharjoituksia.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan. Opiskelijaa ohjataan arvioimaan käyttämiensä työtapojen toimivuutta parhaan oppimistyylin löytämiseksi.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso koostuu kahdesta moduulista (**Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen (RUB11) ja Ruotsin kieli arjessani RUB12)**, joista saa yhteensä neljä opintopistettä. Opintojakson keskeiset tavoitteet ovat omien tavoitteiden asettaminen, omaa oppimista edistävien työkalujen löytäminen ja hyödyntäminen, kielitietoisuus sekä vuorovaikutus- sekä itsearviointitaitojen kehittäminen.

Tukea ja kertausta 2, 2 op (RUB112)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- saada suoritettua jokin aiempi hylätty tai kesken jäänyt opintojakso.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- opettajan johdolla itsenäisesti suoritettava opintojakso, jonka sisältö on hylätyn tai kesken jääneen opintojakson mukainen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Suoritetaan jokin aiempi hylätty tai kesken jäänyt opintojakso opettajan tukemana. Opiskelija tekee itse opiskelusuunnitelmansa. Opintojakson aikana voi suorittaa minkä tahansa opintojakson.

7.19. Temaattiset opinnot (TO)

Oppiaineen tehtävä

Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Temaattisten opintojen tavoitteet ja sisällöt päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Opintojaksot

7.19.1. Kansainvälisyys 1: Suomi muiden silmin, 2 op (KV1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on oman kulttuurin ymmärtäminen ja oman identiteetin vahvistaminen. Tavoitteena on sosiaalisten taitojen kehittäminen, oppilasryhmän yhtenäistäminen ja vieraan kulttuurin kohtaaminen, oman suomalaisen identiteetin vahvistaminen ja kielitaidon vahvistaminen sekä esittämistaidot
- Opintojaksolla on mahdollisuus laajamittaiseen integrointiin eri oppiaineiden välillä (atk, kuvaamataito, valokuvaus, musiikki, vieraat kielet, äidinkieli, draama, historia, maantieto, psykologia, uskonto, liikunta, kotitalous)

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeisenä sisältönä on kansainvälisten vieraiden isännöiminen omassa kulttuurissa ja vierailun ja yhteistyön suunnittelu. Kurssilla harjoitellaan muun muassa itsenäistä tiedonhankintaa, lähdemateriaalien käyttöä eri kielillä, vastuun ottamista omasta ja ryhmän työskentelystä, käytetään vierasta kieltä / vieraita kieliä suullisesti ja kirjallisesti tiedonhankinnassa, kirjeenvaihdossa, ryhmätöissä ja esitelmissä, sekä yhteydenpidossa yhteistyökoulun kanssa. Materiaalien vaihto, yhteisen teeman kehitteleminen / sopiminen ovat osa keskeisiä sisältöjä, sekä yhteistyö vanhempien ja muiden sidosryhmien kanssa, käyttäen monenlaisia työtapoja ja välineitä.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän.

Suoritusmerkintä edellyttää läsnäoloa, sitoutumista toimintaan ja aktiivista osallistumista ryhmän työskentelyyn.

7.19.2. Kansainvälisyys 2: Vieraana toisessa kulttuurissa, 2 op (KV2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on syventävä tutustuminen valittuun kohdemaahan ja sen kulttuuriin. Tavoitteena on myös sosiaalisten taitojen ja yhteistyökyvyn kehittäminen sekä kielitaidon ja esittämistaitojen vahvistaminen.
- Opintojaksolla on mahdollisuus laajamittaiseen integrointiin eri oppiaineiden välillä (atk, kuvaamataito, valokuvaus, musiikki, vieraat kielet, äidinkieli, draama, historia, maantieto, psykologia, uskonto, liikunta, kotitalous)
- Tavoitteena on myös ennakkoluulojen ja erilaisten tunteiden käsittely vieraan kulttuurin kohtaamistilanteissa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeisenä sisältönä on opiskelijavaihdon suunnittelu, valmistelu ja toteutus yhdessä yhteistyökoulun kanssa. Opintojakson aikana tutustutaan kohdemaan kulttuuriin (kirjallisuus, musiikki, kuvataiteet, arkkitehtuuri, elokuva ym.), historiaan, maantietoon, kieleen ja tapakulttuuriin ja hankitaan tietoa käyttäen monenlaisia työtapoja ja välineitä. Kohdemaahan tutustumisen lisäksi työstetään yhteisen projektin aikana myös yhdessä valittua teemaa. Vieraan kielen käyttöä harjoitellaan suullisesti ja kirjallisesti ryhmätöissä ja esitelmissä sekä yhteydenpidossa yhteistyökoulun kanssa. Tärkeää on myös vastuun ottamista omasta ja ryhmän työskentelystä sekä yhteistyö vanhempien ja muiden sidosryhmien kanssa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän.

Suoritusmerkintä edellyttää läsnäoloa, sitoutumista toimintaan ja aktiivista osallistumista ryhmän työskentelyyn.

7.19.3. Kansainvälisyys 3: Yhteinen maailmamme, 2 op (KV3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- eri kulttuurien ja ihmisten samanarvoisuuden ymmärtäminen
- opiskelija kokee olevansa vastuuta tunteva koko maailman kansalainen
- vastuunotto sekä omasta että ryhmän työskentelystä, yhteistyökyky ja oma-aloitteisuus

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- johonkin Euroopan ulkopuoliseen maahan tai maanosaan tai globaaliin teemaan tutustuminen (esim. jokin maailman uskonto, katulapset, nälänhätä). Ryhmä valitsee itse aiheen, jota opintojaksossa työstetään käyttäen monipuolisia menetelmiä.
- mahdollisuus kutsua vierailijoita ja tehdä opintoretkiä (Unicef, SPR, Kirkon ulkomaanapu), järjestää luentoja ja keskusteluja tai esim. KV-päivä muulle koululle

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän.

Suoritusmerkintä edellyttää läsnäoloa, sitoutumista toimintaan ja aktiivista osallistumista ryhmän työskentelyyn.

7.19.4. Kansainvälisyys 4: Integrointi ja yhteistyö, 1 op (KV 4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on tuoda kansainvälisyystoiminta osaksi jonkun muun oppiaineen opintojaksoa. Tavoitteena on lisätä kulttuurista ja monialaista ymmärrystä, tietoutta ja yhteistyötaitoja jonkun oman maan ulkopuolisen tahon/koulun/järjestön/tekijän kautta. Verkostoituminen ja vertaistyöskentely sekä omien näkökulmien laajentaminen ovat olennaisena tavoitteena opintojaksolla.
- Opintojakson tavoitteena on luontevasti integroida kansainvälinen yhteistyö opintojaksoihin yli ainerajojen, pienimuotoiset hankkeet ja yhteistyö
- Opintojakson voi suorittaa myös osallistumalla koulun ulkopuoliselle pienimuotoiselle kielikurssille tai opintomatkalle,

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskeisenä sisältönä on yhteistyö jonkun ulkomaisen tahon/koulun/järjestön/tekijän kanssa, liittyen oppiaineen sisältöjen syventämiseen ja vieraan kulttuurin kautta erilaisiin toimintatapoihin tutustumiseen. Työtapoina voivat olla virtuaalinen kumppanuus, yhteistyöprojektin työstäminen tai muu ulkomaisen tahon yhdistäminen merkityksellisesti aineen opintojakson sisältöihin. Vaihtoehtoisesti koulun ulkopuolella toteutetut kielimatkat - tai kurssit, tai opintomatkat voivat olla opintojakson sisältöinä.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän.

Suoritusmerkintä edellyttää läsnäoloa, sitoutumista toimintaan ja aktiivista osallistumista ryhmän työskentelyyn.

7.19.5. Makumatka kulttuureihin, 2 op (TO1)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän, joka edellyttää läsnäoloa tunneilla, aktiivista osallistumista työskentelyyn ja määrättyjen tehtävien suorittamista (ruuanlaitto, esitelmä vieraalla kielellä, portfolio, video tms.)

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson tarkoituksena on järjestää tutustumistuokioita eri kulttuureihin esimerkiksi ruokakulttuurin, musiikin, esittävän taiteen tai urheilun kautta. Toteutus sovitaan opintojakson alussa k.o. ryhmän kanssa ja riippuu kulloinkin tarjolla olevista resursseista.

7.20. Vieraat kielet (VK)

Oppiaineen tehtävä

Kieliaineet ovat sekä taito- ja välineaineita että oma tiedonalansa. Kieltenopetus syventää perusopetuksen aikana saavutettua eri kielten taitoa, kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä.

Vieraat kielet ovat osa lukion kielikasvatusta, joka pyrkii tunnistamaan ja tekemään näkyväksi lukion kaikkia kieliaineita yhdistäviä tehtäviä ja toisaalta kielten roolia opetuksessa ja oppimisessa ylipäätään. Lukion kieltenopetuksessa kehitetään opiskelijan monikielistä kompetenssia, joka koostuu äidinkielten, kansalliskielten ja vieraiden kielten sekä niiden murteiden ja rekistereiden eritasoisesta hallinnasta. Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä taitoja toimia eri kieliyhteisöissä. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään eri kieliä monipuolisesti kielitaidon eri osa-alueet huomioon ottaen ja kaikkea kielitaitoa arvostaen.

Vieraiden kielten opiskelu perustuu laajaan tekstikäsitykseen, jonka mukaan tekstit ovat monimuotoisia, esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja, visuaalisia, audiovisuaalisia tai näiden ilmaisumuotojen yhdistelmiä. Oppiaineelle tyypilliset tekstit voivat olla kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä, fiktiivisiä tai asiatekstejä sekä arkisia tai institutionaalisia, erilaisia keskustelutaitoja vaativia tilanteita.

Vieraiden kielten opetuksen tehtävä on kehittää opiskelijan kunkin opiskeltavan kielen taitoa monipuolisesti. Monipuolinen kielitaito kehittyy erilaisten tekstien ja tekstilajien tulkitsemisesta ja tuottamisesta. Opiskelija etenee perustaidoista laaja-alaisuuteen ja arkikielestä kohti akateemisempaa kielitaitoa. Opiskelijaa ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan, laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan, joilla tarkoitetaan kykyä hahmottaa ja hyödyntää tietoa kielestä, kielen rakenteista ja funktioista sekä kielten välisistä yhteyksistä. Opiskelija harjaantuu laaja-alaiseen kielenkäyttöön vaihtelevissa teksti- ja asiayhteyksissä. Opiskelija oppii hankkimaan, muokkaamaan, tuottamaan ja jakamaan sekä arvioimaan ja arvottamaan tietoa.

Koodit

Vieraiden kielten opintojen koodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja moduulinumeroiden mukaan. Vieraista kielistä käytetään seuraavia kirjaintunnuksia.

EN = englannin kieli

LA = latinan kieli

RA = ranskan kieli

SM = saamen kieli

SA = saksan kieli

VE = venäjän kieli

IA = italian kieli

EA = espanjan kieli

PO = portugalin kieli

KI = kiinan kieli

JP = japanin kieli

AR = arabian kieli

KX = muu kieli

Lukion opetussuunnitelman perusteissa vieraiden kielten kirjaintunnuksena käytetään tunnusta VK lukuun ottamatta englannin, saamen ja latinan kieltä. Aasian ja Afrikan kielistä lukion opetussuunnitelman perusteissa käytetään kirjaintunnistetta VKAA. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näiden tunnusten tilalla käytetään kullekin kielelle määriteltyjä, yllä lueteltuja kirjaintunnuksia.

Laaja-alainen osaaminen

Vieraissa kielissä käsitellään teemoja, joiden avulla kieltenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun asiakokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Vieraan kielen eri oppimäärät toimivat yhteistyössä sekä toistensa että eri oppiaineiden kanssa. Samalla rakennetaan ymmärrystä ja yhteyksiä lukion ulkopuolelle sekä lukiota seuraaviin elämänvaiheisiin, opintoihin ja työelämään. Väline- ja taitoaineina kielet tarjoavat työkaluja laaja-alaisen osaamisen taitojen tunnistamiseen, harjoittamiseen, kehittämiseen ja omaksumiseen sekä arvojen ja asenteiden tarkasteluun. Kieltenopetuksen taustalla on myös omat tiedon- ja tieteenalansa, jonka ulottuvuuksia, kuten sosiolingvistiikkaa, kognitiivista kielitiedettä tai tekstintutkimusta, voi hyödyntää laaja-alaisten asiakokonaisuuksien tarkastelussa. Laaja-alaisen osaamisen alueet tarjoavat opetuksessa käsiteltäviä sisältöjä, tavoitteita toiminnalle sekä perusteita erilaisten oppimisympäristöjen, työtapojen tai -menetelmien valinnalle. Vieraiden kielten opetuksessa laaja-alainen osaaminen näyttäytyy muun muassa miksi-kysymyksinä ja syy-seuraussuhteiden pohtimisena. Kielet tarjoavat mahdollisuuden kehittää luovaa toimintaa eri opiskelutapoja kokeillen, mutta myös älyllisyydestä ja kielen estetiikasta nauttien.

Vieraiden kielten opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan ***hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen*** *sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmentyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.*

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieliä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa.

Eri tieteen- ja tiedonaloja sekä taiteita yhdistävänä oppiaineena kielet avaavat yhtymäkohtia muihin oppiaineisiin sekä ***monitieteiseen ja luovaan osaamiseen****. Temaattiset opinnot ja oppiainerajat ylittävät opintokokonaisuudet kannustavat opiskelijaa hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan. Tärkeää on asiakokonaisuuksien, kysymysten ja ratkaisujen työstäminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opetuksessa tavoitellaan tilanteita, joissa opiskelija pääsee turvallisesti haastamaan oman osaamisensa rajoja. Vieraiden kielten opiskelu ja osaaminen avaa mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin. Samalla voidaan kyseenalaistaa vakiintuneita käytänteitä ja hakea uusia, luovia tarkastelukulmia sekä tunnistaa ja ymmärtää monimuotoisuutta. Kieltenopetuksessa tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä ja tarjoamalla merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä.*

Vieraiden kielten opiskelu vahvistaa opiskelijan ***yhteiskunnallista osaamista****. Opetus antaa kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia ja eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa ja kansainvälisessä maailmassa. Samalla rakennetaan yhteyksiä demokratiakasvatukseen ja tasa-arvonäkökulmiin sekä kieliä koskeviin pohdintoihin, kuten enemmistö- tai vähemmistökysymyksiin, kielipolitiikkaan tai kielidiversiteetin vähenemiseen. Kieliopintojen mahdollistamat taidot ja kontaktit helpottavat opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaisaktiivisuutta edellyttäviin tehtäviin.*

Kieliopinnot vahvistavat ***eettisyyttä ja ympäristöosaamista*** *mahdollistamalla myötäelämisen ja ongelmien ymmärtämisen oman kielen asettamia rajoja laajemmin. Globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja kestämättömät kulutustottumukset, ovat yksilöön ja yhteisöihin vaikuttavia ongelmia. Opintojen aikana vahvistetaan taitoja ja haetaan kontakteja yhteisten ratkaisujen etsimiseksi ja työstämiseksi. Tiedon hakemisen ja tuottamisen lisäksi opiskelijaa ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään vastuuntuntoaan sekä taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä.*

Globaali- ja kulttuuriosaamisen *osalta vieraiden kielten opetuksessa vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta, motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Monipuolinen kielitaito ja ymmärrys kielitaidon käyttökelpoisuudesta kansainvälisessä yhteistyössä ja globaalien kysymysten tarkastelussa syventävät opiskelijan maailmankansalaisen taitoja ja tarjoavat mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön. Kieliopinnot vahvistavat kulttuuriperintöjen tuntemista ja tarjoavat luontevasti eri näkökulmia asioiden tarkasteluun.*

Tavoitteet

Vieraiden kielten opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät kulttuuriseen ja kielelliseen moninaisuuteen, opiskelutaitoihin sekä vuorovaikutus- ja tekstin tulkinta- ja tuottamistaitoihin. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Kieli ja oppimäärä	***Taito toimia vuorovaikutuksessa*** *(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)*	***Taito tulkita tekstejä*** *(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)*	***Taito tuottaa tekstejä*** *(suluissa perusopetuksen päättövaiheessa asetetut taitotasotavoitteet)*
Englanti, A-oppimäärä	*B2.1 (B1.1)*	*B2.1 (B1.1)*	*B2.1 (B1.1)*
Aasian ja Afrikan kielet, A-oppimäärä	*A2.2–B1.1 (A2.1)*	*A2.2–B1.1 (A2.1)*	*A2.2–B1.1 (A2.1)*
Muut kielet, A-oppimäärä	*B1.2 (A2.2)*	*B1.2 (A2.2)*	*B1.2 (A2.2)*
Englanti, B1-oppimäärä	*B1.2*	*B1.2*	*B1.2*
Muut kielet, B1-oppimäärä	*B1.1 (A1.3)*	*B1.1(A1.3)*	*B1.1 (A1.3)*
Englanti, B2-oppimäärä	*B1.1*	*B1.1*	*B1.1*
Muut kielet, B2-oppimäärä	*A2.2 (A1.3)*	*A2.2 (A1.3)*	*A2.2 (A1.2)*
Englanti, B3-oppimäärä	*B1.1*	*B1.1*	*A2.2*
Aasian ja Afrikan kielet, B3-oppimäärä	*A2.1*	*A2.1 (puhuttu teksti)* *A1.3 (kirjoitettu teksti)*	*A2.1 (puhuttu teksti)* *A1.3 (kirjoitettu teksti)*
Muut kielet, B3-oppimäärä	*A2.1*	*A2.1*	*A2.1*

Kulttuurinen ja kielellinen moninaisuus

Tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kielenkäyttäjänä globaalissa maailmassa, jossa tavoitteena ei ole esimerkillisen äidinkielisen kielenkäyttäjän tasoinen kielitaito vaan rakentavan vuorovaikutuksen ja keskinäisen ymmärryksen kasvattaminen*
- *osoittaa tietoa, taitoa ja tahtoa toimia rakentavasti kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa*
- *kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi.*

Opiskelutaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa asettaa tavoitteita ja arvioida kehittymistään osana jatkuvaa oppimisprosessia*

- *tunnistaa omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohtiaan kielenoppijana*
- *osaa käyttää tehokkaasti erilaisia kielenopiskelustrategioita ja työvälineitä*
- *muodostaa käsityksen kielitaidon jatkuvasta kehittämisestä myös lukio-opintojen päättymisen jälkeen.*

Vuorovaikutustaidot, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot

Tavoitteena on, että opiskelija

- *harjaantuu ja rohkaistuu käyttämään kieltä laaja-alaisesti ja monipuolisesti*
- *saa kokemuksia monenlaisista kohdekielisistä opiskelu- ja kielenkäyttöympäristöistä*
- *osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasoihin (liite 2) ohessa olevan taulukon mukaisesti sekä asettaa omia tavoitteitaan, arvioida taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.*

Osaamisen arviointi

Kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon taitotasotavoitteet oppimäärittäin

Arvioinnin tehtävä vieraissa kielissä on tukea opiskelijan kehittymistä vieraalla kielellä toimijana. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota.

Arviointi ja muu palautteen antaminen kohdistuvat oppimäärän tavoitteiden mukaiseen osaamiseen ja keskeisten sisältöjen hallintaan. Itse- ja vertaisarviointia käytetään oman ja ryhmän osaamisen sekä oppimisprosessin ymmärtämiseksi ja kehittämiseksi.

Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan vuorovaikutusosaaminen, tekstin tulkinta- ja tuottamistaidot sekä kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden tavoitealueeseen kytketty osaaminen. Arvioinnin kohteena ovat myös opiskelijan opiskelutaidot, kuten opiskelustrategioiden kehittämisen taidot sekä oppimisen edistämistä tukevat työskentelytaidot.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin eurooppalaiseen viitekehykseen (CEFR) perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa (liite 2). Arvioinnin tukena voidaan myös hyödyntää vieraan kielen taidon sertifiointiin tarkoitettuja kansainvälisesti tunnustettuja tutkintojärjestelmiä, jotka on linkitetty eurooppalaisen viitekehyksen kuusiportaiseen taitotasoasteikkoon.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

Arvosanan muodostamisessa otetaan systemaattisesti huomioon kaikki tavoitealueet, mukaan lukien opiskelutaitojen kehittämiseen liittyvät tavoitteet, joskin opintojaksokohtaiset painotukset voivat vaihdella.

Suullisen kielitaidon arviointi

Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa voidaan arvioida erillisellä kokeella. (Lukiolaki 714/2018, 37 § 4 mom.)

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärän suorittamisesta annetaan todistus. – – [Lukiolain 39 §:n] 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen todistusten liitteenä annetaan lisäksi erillinen

todistus lukiodiplomin ja suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta. (Lukiolaki 714/2018, 39 § 3 mom.)

Vieraiden kielten pakollisten ja valinnaisten opintojen aikana arvioidaan myös opiskelijan suullista kielitaitoa.

Valinnaisiin opintoihin kuuluvan vieraiden kielten A-oppimäärän moduulin 8 ja B1-oppimäärän moduulin 6 opintojen aikana suullisen kielitaidon arviointi perustuu opintojen aikaisiin näyttöihin sekä Opetushallituksen tuottamasta suullisesta kokeesta tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti annetuista näytöistä saatuun arvosanaan. Kyseisistä moduuleista koostuvien opintojaksojen arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut opintojakson suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut Opetushallituksen tuottaman erillisen kokeen tai antanut Opetushallituksen erillisen ohjeistuksen mukaiset näytöt.

Latinan kieltä lukuun ottamatta B2- ja B3-oppimäärien osalta opiskelijan suullista kielitaitoa arvioidaan Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti.

Opintoihin kuuluva suullisen kielitaidon kokeen suoritus tai muut Opetushallituksen ohjeistuksen mukaiset näytöt arvioidaan asianomaiselle kielelle ja oppimäärälle lukion opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten.

Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta tai erillisen ohjeistuksen mukaisista näytöistä annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

7.20.1. Vieraat kielet, espanja, B3-oppimäärä (EAB3)

Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

Tutustu ja ihastu espanjan kieleen, 2 op (Eab31)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 1, 2 op (VKB31), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan*
- *löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä*
- *hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa*
- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- *rutiininomaiset viestintätilanteet*
- *keskeisimmät viestintästrategiat*
- *tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija pohdiskelee ranskan kieltä osaamiensa kielten pohjalta. Hän oppii käyttämään ranskaa helpoissa arkisissa tilanteissa ranskalaisen tapakulttuurin mukaisesti.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan heti alusta lähtien arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Espanjaa arjessa, 2 op (Eab32)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 2, 2 op (VKB32), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- *oman lähipiirin ja arjen kuvailu*

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa*
- *tavanomaiset asiointitilanteet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii käyttämään ranskaa erilaisissa asiointitilanteissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Espanjaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (Eab33)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB33), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu espanjankieliseen maailmaan matkailun näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Elämää Espanjassa ja Suomessa, 2 op (Eab34)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB34), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään kutsumaan natiivi vierailija paikalle kertomaan omasta maastaan ja kulttuuristaan. Tavoitteena saada aikaan keskustelua kulttuurieroista.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu laajemmin espanjankielisen maailman kulttuuriin ja perinteisiin ja pohdiskelee niitä suomalaisesta näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Hyvinvointia ja perhe-elämää espanjaksi, 2 op (Eab35)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB35), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa oppii kertomaan espanjaksi terveydestään, sosiaalisen median kauneusihanteista, aikuistumisen haasteista ja perhesuhteista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Espanjankielisten maiden kulttuuria, 2 op (Eab36)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB36), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan vierailu espanjankieliseen elokuvaan, konserttiin tai muuhun kulttuuritapahtumaan.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija käyttää espanjan kielitaitoaan tutustuessaan espanjankielisten maiden kulttuurin eri osa-alueisiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opiskelua ja työelämää espanjaksi, 2 op (Eab37)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB37), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 4

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään järjestämään vierailu paikalliseen vienti- tai tuontiyritykseen, jossa yhtenä työkielenä on espanja.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija oppii kertomaan lukio-opinnoistaan ja pohtimaan jatko-opiskelumahdollisuuksia ja ammatinvalintaa sekä vertailemaan työelämää Suomessa ja Espanjassa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii työnhakuprosessissa tarvittavaa suullista ja kirjallista viestintää, kuten CV:n ja työnhakukirjeen laatimista, sekä työhaastattelussa olemista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Muuttuva maailma, 2 op (Eab38)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB38), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija tutustuu Espanjan historiaan ja maailmanlaajuisiin haasteisiin nykypäivänä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija tutustuu ilmastonmuutosta, luonnonsuojelua, kierrättämistä ja ekologista elämäntapaa käsitteleviin sisältöihin espanjankielisessä mediassa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (Eab39)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on kerrata aiemmilla kursseilla opittuja asioita ja valmistautua ylioppilaskirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kieliopin kertausta, kuuntelu- ja tekstinymmärtämiskokeiden sekä kirjoitelmien harjoittelua.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opiskelija harjoittelee ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä, mikä vahvistaa opiskelijan minäpystyvyyttä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Kohti ylioppilaskirjoituksia on abiturienteille tarkoitettu opintojakso, joka valmentaa lyhyen espanjan ylioppilaskokeeseen. Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.20.2. Vieraat kielet, ranska, A-oppimäärä (RAA)

Oppiaineen tehtävä

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

Ranskan kieli ja kulttuuri, 2 op (RAA3)

Opintojakson moduulit

- Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (VKA3), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tekee omia tulkintoja erilaisista aihepiiriin liittyvistä teksteistä*
- *pystyy tuottamaan tekstejä kuvaillen itselleen tärkeitä kulttuuriaiheita tai -ilmiöitä*
- *vahvistaa taitoa käyttää reflektointia kielenoppimisen välineenä.*

Paikallinen lisäys

- Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan vierailu ranskankieliseen elokuvaan, konserttiin tai muuhun kulttuuritapahtumaan.

Keskeiset sisällöt

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

- *luova toiminta*
- *kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle*
- *itseilmaisu identiteetin rakentumisessa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija harjoittaa itseilmaisua, joko kirjallisesti tai suullisesti, analysoimalla jotain ranskalaisen kulttuurin osa-aluetta. Hän tutustuu muihin kulttuurin osa-alueisiin kuuntelemalla ja arvioimalla muiden opiskelijoiden tekemiä esitelmiä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu ranskankielisen maailman kulttuuriperintöön omaa kielitaitoaan käyttäen ja syventää tietojaan oman mielenkiinnon mukaan tutustumalla itseä kiinnostavaan kulttuurin alaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ranskan kieli yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineenä, 2 op (RAA4)

Opintojakson moduulit

- Kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (VKA4), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli vaikuttamisen välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu medioissa esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin*
- *kehittää taitojaan ilmaista ja arvioida mielipiteitä sekä argumentoida tiedon perusteella*
- *hyödyntää erilaisia tietolähteitä, oppimisympäristöjä tai tapoja tuottaa tekstejä.*

Keskeiset sisällöt

Kieli vaikuttamisen välineenä

- *vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa*
- *ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo*
- *yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus*
- *neuvottelemisen taidot (arkiset–institutionaaliset)*
- *median rooli asenteiden muokkaajana*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija harjoittelee vuorovaikutustaitoja keskustellessaan ryhmässä eri yhteiskunnallisista asioista kuten teknologiasta, ympäristöstä ja niihin liittyvistä asioista.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija tutustuu yhteiskunnan eri alueisiin ja pohtii median roolia asenteiden ja minäkuvan muokkaajana.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijalla on mahdollisuus tuoda esiin mielipiteitään, perustella niitä ja myös rakentavasti kommentoida muiden ajatuksia.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (RAA5)

Opintojakson moduulit

- Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (VKA5), Pakollinen

Tavoitteet

Kestävä tulevaisuus ja tiede

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii käyttämään asiayhteyteen sopivia lukustrategioita ja harjoittelee tiivistämisen taitoja*
- *kehittää taitojaan kertoa havainnoista itseään kiinnostavista aiheista yksin ja ryhmässä.*

Keskeiset sisällöt

Kestävä tulevaisuus ja tiede

- *opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat*
- *erilaiset tulevaisuudenvisiot*
- *kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia*
- *yleistajuiset tekstit, lähdekriittisyys, esimerkkejä tieteellisistä teksteistä*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksossa tutustutaan eri tieteenaloihin ja innovaatioihin. Samalla opiskelijaa ohjataan pohtimaan näiden innovaatioiden ja hänen oman toimintansa merkitystä kestävän tulevaisuuden näkökulmasta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksossa opiskelija pohtii eri oppiaineissa oppimiensa asioiden pohjalta itseään kiinnostavia innovaatioita ja tieteenaloja ja keskustelee niistä muiden opiskelijoiden kanssa

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa

huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ranskan kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (RAA6)

Opintojakson moduulit

- Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (VKA7), valinnainen

Tavoitteet

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vahvistaa tiedonhakutaitojaan erityisesti lähdekritiikin näkökulmasta*
- *kehittää ajattelun taitojaan hyödyntämällä kielitaitoaan erilaisten syy-seuraussuhteiden analysoimiseksi*
- *osallistuu myös laajempiin suullisiin tai kirjallisiin vuorovaikutustilanteisiin.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään järjestämään vierailu paikalliseen vienti- tai tuontiyritykseen, jossa yhtenä työkielenä on ranska.

Keskeiset sisällöt

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

- *globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos*
- *kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä*
- *esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista*
- *ratkaisukeskeisyys*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija rohkaistuu käyttämään ranskan kieltä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa kuten CV:n ja työhakemuksen teossa tai työhaastattelussa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija oppii kertomaan lukio-opinnoistaan ja pohtimaan jatko-opiskelumahdollisuuksia. Hän hankkii taitoja ja tietoja, jotka mahdollistavat hänen siirtymisensä jatko-opintoihin ja työelämään.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ympäristö ja kestävä elintapa, 2 op (RAA7)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija tutustuu ympäristökysymyksiin, kuten ilmastonmuutokseen ja kestävään kehitykseen. Hän pohtii omia asenteitaan ja arvojaan ja oppii perustelemaan näkemyksiään ranskaksi.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija pohtii erilaisia ympäristöön ja kuluttamiseen liittyviä ongelmia ja keskustelee ryhmässä erilaisista vaihtoehdoista näiden ongelmien ratkaisemiseksi.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Viesti ja vaikuta ranskaksi, 2 op (RAA8)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija harjoittelee itseilmaisua ranskan kielellä. Tavoitteena on vahvistaa pääasiassa suullisen vuorovaikutuksen taitoja tekemällä monenlaisia suullisia harjoitteita aiempien opintojaksojen aihepiirien pohjalta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (RAA9)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Kohti ylioppilaskirjoituksia on abiturienteille tarkoitettu opintojakso, joka valmentaa A-ranskan ylioppilaskokeeseen. Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän.

Ranska, minä ja maailma, 4 op (RAA1-2)

Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (VKA1), Pakollinen
- Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen, 3 op (VKA2), Pakollinen

Tavoitteet

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kehittämään kielitaitoaan*
- *syventää käsitystään kielitietoisuudesta ja monikielisyydestä*
- *soveltaa ja kehittää kieltenopiskelustrategioitaan sekä itse- ja vertaisarviointitaitoja*
- *oppii hyödyntämään tarkoituksenmukaisia kielenopiskelun apuvälineitä*
- *pystyy suhteuttamaan osaamistaan kohdekielen oppimäärän opiskelulle määriteltyyn taitotasoon (ks. taulukko).*

Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa tapoja kehittää rakentavaa vuorovaikutusta*
- *kehittää rakentavan vuorovaikutuksen strategioitaan ja ongelmanratkaisutaitojaan*
- *vahvistaa vuorovaikutuksessa toimimisen taitojaan sekä kielellistä itsetuntoaan*
- *syventää tietoaan kohdekielen asemasta kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden näkökulmasta.*

Keskeiset sisällöt

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

- *kohdekieli porttina sukulaiskielten oppimiseen ja osaamiseen*
- *tavoitteiden asettelu kohdekielen opiskelulle*
- *oman kieliprofiilin laatiminen tai täydentäminen kohdekielen näkökulmasta*
- *monikielisyys voimavarana*
- *erilaisiin teksti- ja tyylilajeihin tutustuminen*
- *toisiin tutustuminen, arkitiedon vaihtaminen ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen keskustellen*

Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen

- *kansainvälisyys arjessa ja lähiympäristöissä, liikkuvuus*
- *rakentava vuorovaikutus, merkitysneuvottelut ja kielentäminen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentajana*
- *puhujien eri taustat ja statusvaikutukset*

- *kohdekielen äänteiden muodostuminen ja puheen tuottaminen; kohdekielen variantit ja vertailua muihin kieliin*
- *viestintätyylit erilaisissa medioissa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija jatkaa kielenopiskelutaitojensa kehittämistä tunnistamalla itselleen sopivia oppimisstrategioita ja arvioimalla omaa oppimistaan. Hän vertaa ranskan kieltä muihin osaamiinsa kieliin ja rohkaistuu käyttämään sitä ryhmässä muiden opiskelijoiden kanssa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelijan oman kulttuurin ja ranskankielisen maailman kulttuurin tunteminen vahvistuu ja hän saa lisää näkökulmia asioiden tarkasteluun.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.20.3. Vieraat kielet, ranska, B3-oppimäärä (RAB3)

Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

Tutustu ja ihastu ranskan kieleen, 2 op (RAB31)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 1, 2 op (VKB31), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan*
- *löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä*
- *hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa*
- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- *rutiininomaiset viestintätilanteet*
- *keskeisimmät viestintästrategiat*
- *tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija pohdiskelee ranskan kieltä osaamiensa kielten pohjalta. Hän oppii käyttämään ranskaa helpoissa arkisissa tilanteissa ranskalaisen tapakulttuurin mukaisesti.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ranskaa arjessa, 2 op (RAB32)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 2, 2 op (VKB32), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- *oman lähipiirin ja arjen kuvailu*
- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa*
- *tavanomaiset asiointitilanteet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii käyttämään ranskaa erilaisissa asiointitilanteissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ranskaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (RAB33)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB33), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija käyttää ranskaa suullisesti ja kirjallisesti kertoessaan vapaa-ajastaan ja kokemuksistaan.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu ranskankieliseen maailmaan matkailun näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Elämää Ranskassa ja Suomessa, 2 op (RAB34)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB34), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään kutsumaan natiivi vierailija paikalle kertomaan omasta maastaan ja kulttuuristaan. Tavoitteena saada aikaan keskustelua kulttuurieroista.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii kirjoittamaan ja keskustelemaan Suomesta ja suomalaisesta tapakulttuurista ranskaksi. Hän oppii reagoimaan ranskalaiseen keskustelukulttuuriin sopivalla tavalla.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu laajemmin ranskankielisen maailman kulttuuriin ja perinteisiin ja pohdiskelee niitä suomalaisesta näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Hyvinvointia ja perhe-elämää ranskaksi, 2 op (RAB35)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB35), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa oppii kertomaan ranskaksi terveydestään, sosiaalisen median kauneusihanteista, aikuistumisen haasteista ja perhesuhteista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ranskalaista kulttuuria, 2 op (RAB36)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB36), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan vierailu ranskankieliseen elokuvaan, konserttiin tai muuhun kulttuuritapahtumaan.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskeluun sisältyy suullisia ja kirjallisia tuotoksia, jotka käsittelevät musiikkia, kuvataidetta, kirjallisuutta, teatteria ja elokuvia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija käyttää ranskan kielitaitoaan tutustuessaan ranskalaisen kulttuurin eri osa-alueisiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opiskelua ja työelämää ranskaksi, 2 op (RAB37)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB37), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 4

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään järjestämään vierailu paikalliseen vienti- tai tuontiyritykseen, jossa yhtenä työkielenä on ranska.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija oppii kertomaan lukio-opinnoistaan ja pohtimaan jatko-opiskelumahdollisuuksia ja ammatinvalintaa sekä vertailemaan työelämää Suomessa ja Ranskassa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii työnhakuprosessissa tarvittavaa suullista ja kirjallista viestintää kuten CV:n ja työnhakukirjeen laatiminen sekä työhaastattelu.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Muuttuva maailma, 2 op (RAB38)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB38), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija tutustuu Ranskan siirtomaahistoriaan ja maailmanlaajuisiin haasteisiin nykypäivänä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija tutustuu ilmastonmuutosta, luonnonsuojelua, kierrättämistä ja ekologista elämäntapaa käsitteleviin sisältöihin ranskankielisessä mediassa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (Rab39)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on kerrata aiemmilla kursseilla opittuja asioita ja valmistautua ylioppilaskirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kieliopin kertausta, kuuntelu- ja tekstinymmärtämiskokeiden sekä kirjoitelmien harjoittelua.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opiskelija harjoittelee ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä, mikä vahvistaa opiskelijan minäpystyvyyttä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan valmistautumista lyhyen ranskan ylioppilaskokeeseen. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa ohjataan arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.20.4. Vieraat kielet, saksa, A-oppimäärä (SAA)

Oppiaineen tehtävä

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (SAA3)

Opintojakson moduulit

- Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (VKA3), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tekee omia tulkintoja erilaisista aihepiiriin liittyvistä teksteistä*
- *pystyy tuottamaan tekstejä kuvaillen itselleen tärkeitä kulttuuriaiheita tai -ilmiöitä*
- *vahvistaa taitoa käyttää reflektointia kielenoppimisen välineenä.*

Keskeiset sisällöt

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

- *luova toiminta*
- *kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle*
- *itseilmaisu identiteetin rakentumisessa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (SAA4)

Opintojakson moduulit

- Kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (VKA4), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli vaikuttamisen välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu medioissa esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin*
- *kehittää taitojaan ilmaista ja arvioida mielipiteitä sekä argumentoida tiedon perusteella*
- *hyödyntää erilaisia tietolähteitä, oppimisympäristöjä tai tapoja tuottaa tekstejä.*

Keskeiset sisällöt

Kieli vaikuttamisen välineenä

- *vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa*
- *ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo*
- *yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus*
- *neuvottelemisen taidot (arkiset–institutionaaliset)*
- *median rooli asenteiden muokkaajana*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa

perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (SAA5)

Opintojakson moduulit

- Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (VKA5), Pakollinen

Tavoitteet

Kestävä tulevaisuus ja tiede

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii käyttämään asiayhteyteen sopivia lukustrategioita ja harjoittelee tiivistämisen taitoja*
- *kehittää taitojaan kertoa havainnoista itseään kiinnostavista aiheista yksin ja ryhmässä.*

Keskeiset sisällöt

Kestävä tulevaisuus ja tiede

- *opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat*
- *erilaiset tulevaisuudenvisiot*
- *kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia*
- *yleistajuiset tekstit, lähdekriittisyys, esimerkkejä tieteellisistä teksteistä*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (SAA6)

Opintojakson moduulit

- Kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (VKA6), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vahvistaa tietämystään tekstilajeista, jotka ovat tyypillisiä mahdollisille jatko-opinto- tai urasuunnitelmille*
- *rohkaistuu kohdekielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa*
- *kehittää taitoaan ilmaista itseään myös muodollisissa asiayhteyksissä.*

Keskeiset sisällöt

Kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

- *jatko-opinto- ja urasuunnitelmat; urajoustavuus*
- *kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten*
- *kansalliset tai kansainväliset yhteisöt tai yritykset työnantajina*
- *itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren arjen ja talouden hallinta*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (SAA7)

Opintojakson moduulit

- Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (VKA7), valinnainen

Tavoitteet

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vahvistaa tiedonhakutaitojaan erityisesti lähdekritiikin näkökulmasta*
- *kehittää ajattelun taitojaan hyödyntämällä kielitaitoaan erilaisten syy-seuraussuhteiden analysoimiseksi*
- *osallistuu myös laajempiin suullisiin tai kirjallisiin vuorovaikutustilanteisiin.*

Keskeiset sisällöt

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

- *globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos*

- *kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä*
- *esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista*
- *ratkaisukeskeisyys*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (SAA8)

Opintojakson moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (VKA8), valinnainen

Tavoitteet

Viesti ja vaikuta puhuen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ymmärrystään suullisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavista tekijöistä*
- *vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitojaan*
- *vahvistaa taitoaan ymmärtää kielen eri variantteja*
- *harjoittelee valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.*

Keskeiset sisällöt

Viesti ja vaikuta puhuen

- *puhumisen eri piirteet*
- *kohdekielen käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin*
- *dialogisuus*
- *oppimäärän pakollisten opintojen aikana käsitellyt aiheet ja niiden täydentäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (SAA9)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Kohti ylioppilastutkintoa on abiturienteille tarkoitettu opintojakso, joka valmentaa A-saksan ylioppilaskokeeseen. Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän.

Saksan kielidiplomi II, 2 op (SAA10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssilla valmistaudutaan suorittamaan Saksan kulttuuriministeriön kielidiplomin taso II.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla harjoitellaan kokeen eri osa-alueita ja tehdään harjoitustehtäviä. Kahdessa eri osassa tehtävä kielidiplomikoe on osa kurssisuoritusta. Kurssin suorittamisesta saa Saksan kulttuuriministeriön myöntämän kielidiplomin tai osallistumistodistuksen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kielidiplomi II on todistus saksan kielen taidosta haettaessa opiskelemaan saksan kieliseen yliopistoon. Kokeessa on kirjallinen osuus (luetun ymmärtäminen ja kirjoitelma), kuullun ymmärtäminen ja suullinen osuus. Aihepiirit liittyvät yhteiskunnan eri osa-alueisiin, esim. ympäristöön, terveydenhuoltoon, maahanmuuttoon.

Minä, kieli ja maailma, 4 op (SAA1-2)

Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (VKA1), Pakollinen
- Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen, 3 op (VKA2), Pakollinen

Tavoitteet

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kehittämään kielitaitoaan*
- *syventää käsitystään kielitietoisuudesta ja monikielisyydestä*
- *soveltaa ja kehittää kieltenopiskelustrategioitaan sekä itse- ja vertaisarviointitaitoja*
- *oppii hyödyntämään tarkoituksenmukaisia kielenopiskelun apuvälineitä*
- *pystyy suhteuttamaan osaamistaan kohdekielen oppimäärän opiskelulle määriteltyyn taitotasoon (ks. taulukko).*

Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa tapoja kehittää rakentavaa vuorovaikutusta*
- *kehittää rakentavan vuorovaikutuksen strategioitaan ja ongelmanratkaisutaitojaan*
- *vahvistaa vuorovaikutuksessa toimimisen taitojaan sekä kielellistä itsetuntoaan*
- *syventää tietoaan kohdekielen asemasta kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden näkökulmasta.*

Keskeiset sisällöt

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

- *kohdekieli porttina sukulaiskielten oppimiseen ja osaamiseen*
- *tavoitteiden asettelu kohdekielen opiskelulle*
- *oman kieliprofiilin laatiminen tai täydentäminen kohdekielen näkökulmasta*
- *monikielisyys voimavarana*
- *erilaisiin teksti- ja tyylilajeihin tutustuminen*
- *toisiin tutustuminen, arkitiedon vaihtaminen ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen keskustellen*

Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen

- *kansainvälisyys arjessa ja lähiympäristöissä, liikkuvuus*
- *rakentava vuorovaikutus, merkitysneuvottelut ja kielentäminen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentajana*
- *puhujien eri taustat ja statusvaikutukset*
- *kohdekielen äänteiden muodostuminen ja puheen tuottaminen; kohdekielen variantit ja vertailua muihin kieliin*

- *viestintätyylit erilaisissa medioissa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia ja pyritään antamaan kannustavaa palautetta, jotka tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijaa perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijaa harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan, sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.20.5. Vieraat kielet, saksa, B3-oppimäärä (SAB3)

Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

Tutustu ja ihastu saksan kieleen, 2 op (SAB31)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 1, 2 op (VKB31), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan*
- *löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä*
- *hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa*
- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- *rutiininomaiset viestintätilanteet*
- *keskeisimmät viestintästrategiat*
- *tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija pohdiskelee saksan kieltä osaamiensa kielten pohjalta. Hän oppii käyttämään saksaa helpoissa arkisissa tilanteissa saksankielisen tapakulttuurin mukaisesti.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Saksaa arjessa, 2 op (SAB32)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 2, 2 op (VKB32), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- *oman lähipiirin ja arjen kuvailu*
- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa*
- *tavanomaiset asiointitilanteet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii käyttämään saksaa erilaisissa asiointitilanteissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Saksaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (SAB33)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB33), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija käyttää saksaa suullisesti ja kirjallisesti kertoessaan vapaa-ajastaan ja kokemuksistaan.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu saksankieliseen maailmaan matkailun näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Elämää Saksassa ja Suomessa, 2 op (SAB34)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB34), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään kutsumaan natiivi vierailija kertomaan omasta maastaan ja kulttuuristaan. Tavoitteena keskustelu kulttuurieroista.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii kirjoittamaan ja keskustelemaan Suomesta ja suomalaisesta tapakulttuurista saksaksi. Hän oppi reagoimaan saksankieliseen keskustelukulttuuriin sopivalla tavalla.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu laajemmin saksankielisen maailman kulttuuriin ja perinteisiin ja pohdiskelee niitä suomalaisesta näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (SAB35)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB35), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija oppii kertomaan terveydestään, pohdiskelemaan aikuistumista ja tulevaisuuden maailmaa sekä suhdettaan sosiaaliseen mediaan saksaksi.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kulttuuria saksaksi, 2 op (SAB36)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB36), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*

- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskeluun liittyy suullisia ja kirjallisia tuotoksia, jotka käsittelevät musiikkia, kuvataidetta, kirjallisuutta, teatteria ja elokuvia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija käyttää saksan kielitaitoaan tutustuessaan saksankielisen kulttuurin eri osa-alueisiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opiskelua ja työelämää saksaksi, 2 op (SAB37)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB37), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 4

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään järjestämään vierailu paikalliseen vienti- tai tuontiyritykseen, jossa yhtenä työkielenä on saksa.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija oppii kertomaan lukio-opinnoistaan ja pohtimaan jatko-opiskelumahdollisuuksia ja ammatinvalintaa sekä vertailemaan työelämää Suomessa ja Saksassa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii työhakuprosessissa tarvittavaa suullista ja kirjallista viestintää kuten CV:n ja työnhakukirjeen laatiminen ja työhaastattelu.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Muuttuva maailma saksaksi, 2 op (SAB38)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB38), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija tutustuu maailmanlaajuisiin haasteisiin ja uutisaiheisiin saksaksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija tutustuu ilmastonmuutosta, luonnonsuojelua, kierrättämistä ja ekologista elämäntapaa käsitteleviin sisältöihin saksankielisessä mediassa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (SAB39)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on kerrata aiemmilla kursseilla opittuja asioita ja valmistautua ylioppilaskirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kieliopin kertausta, kuuntelu- ja tekstinymmärtämiskokeiden sekä kirjoitelmien harjoittelua.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opiskelija harjoittelee ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä, mikä vahvistaa opiskelijan minäpystyvyyttä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opiskelija saa opintojaksosta suoritusmerkinnän.

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Saksan kielidiplomi I, 2 op (SAB310)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssilla valmistaudutaan suorittamaan Saksan kulttuuriministeriön kielidiplomin taso I.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla harjoitellaan kokeen eri osa-alueita ja tehdään harjoitustehtäviä. Kahdessa eri osassa tehtävä kielidiplomikoe on osa kurssisuoritusta. Kurssin suorittamisesta saa Saksan kulttuuriministeriön myöntämän kielidiplomin tai osallistumistodistuksen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Vieraiden kielten opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan **hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen** sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmentyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kielidiplomi I on todistus saksan kielen taidosta haettaessa työ- tai harjoittelupaikkoja. Kokeessa on kirjallinen osuus (luetun ymmärtäminen ja kirjoitelma), kuullun ymmärtäminen ja suullinen osuus. Aihepiirit liittyvät opiskelijan omaan elämään esim. harrastuksiin ja perheeseen.

7.20.6. Vieraat kielet, venäjä, A-oppimäärä (VEA)

Oppiaineen tehtävä

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

Venäjän kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (VEA3)

Opintojakson moduulit

- Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (VKA3), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tekee omia tulkintoja erilaisista aihepiiriin liittyvistä teksteistä*
- *pystyy tuottamaan tekstejä kuvaillen itselleen tärkeitä kulttuuriaiheita tai -ilmiöitä*
- *vahvistaa taitoa käyttää reflektointia kielenoppimisen välineenä.*

Keskeiset sisällöt

Kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

- *luova toiminta*
- *kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle*
- *itseilmaisu identiteetin rakentumisessa*

Venäjän kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (VEA4)

Opintojakson moduulit

- Kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (VKA4), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli vaikuttamisen välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu medioissa esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin*
- *kehittää taitojaan ilmaista ja arvioida mielipiteitä sekä argumentoida tiedon perusteella*
- *hyödyntää erilaisia tietolähteitä, oppimisympäristöjä tai tapoja tuottaa tekstejä.*

Keskeiset sisällöt

Kieli vaikuttamisen välineenä

- *vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa*
- *ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo*
- *yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus*
- *neuvottelemisen taidot (arkiset–institutionaaliset)*
- *median rooli asenteiden muokkaajana*

Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (VEA5)

Opintojakson moduulit

- Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (VKA5), Pakollinen

Tavoitteet

Kestävä tulevaisuus ja tiede

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii käyttämään asiayhteyteen sopivia lukustrategioita ja harjoittelee tiivistämisen taitoja*
- *kehittää taitojaan kertoa havainnoista itseään kiinnostavista aiheista yksin ja ryhmässä.*

Keskeiset sisällöt

Kestävä tulevaisuus ja tiede

- *opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat*
- *erilaiset tulevaisuudenvisiot*
- *kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia*
- *yleistajuiset tekstit, lähdekriittisyys, esimerkkejä tieteellisistä teksteistä*

Venäjän kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (VEA6)

Opintojakson moduulit

- Kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (VKA6), Pakollinen

Tavoitteet

Kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vahvistaa tietämystään tekstilajeista, jotka ovat tyypillisiä mahdollisille jatko-opinto- tai urasuunnitelmille*
- *rohkaistuu kohdekielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa*
- *kehittää taitoaan ilmaista itseään myös muodollisissa asiayhteyksissä.*

Keskeiset sisällöt

Kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

- *jatko-opinto- ja urasuunnitelmat; urajoustavuus*
- *kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten*
- *kansalliset tai kansainväliset yhteisöt tai yritykset työnantajina*
- *itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren arjen ja talouden hallinta*

Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (VEA7)

Opintojakson moduulit

- Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (VKA7), valinnainen

Tavoitteet

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vahvistaa tiedonhakutaitojaan erityisesti lähdekritiikin näkökulmasta*
- *kehittää ajattelun taitojaan hyödyntämällä kielitaitoaan erilaisten syy-seuraussuhteiden analysoimiseksi*
- *osallistuu myös laajempiin suullisiin tai kirjallisiin vuorovaikutustilanteisiin.*

Keskeiset sisällöt

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

- *globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos*
- *kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä*
- *esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista*
- *ratkaisukeskeisyys*

Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (VEA8)

Opintojakson moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (VKA8), valinnainen

Tavoitteet

Viesti ja vaikuta puhuen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ymmärrystään suullisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavista tekijöistä*
- *vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitojaan*
- *vahvistaa taitoaan ymmärtää kielen eri variantteja*
- *harjoittelee valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.*

Keskeiset sisällöt

Viesti ja vaikuta puhuen

- *puhumisen eri piirteet*
- *kohdekielen käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin*
- *dialogisuus*
- *oppimäärän pakollisten opintojen aikana käsitellyt aiheet ja niiden täydentäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan*

Venäjä, minä ja maailma, 4 op (VEA1-2)

Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (VKA1), Pakollinen
- Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen, 3 op (VKA2), Pakollinen

Tavoitteet

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kehittämään kielitaitoaan*
- *syventää käsitystään kielitietoisuudesta ja monikielisyydestä*
- *soveltaa ja kehittää kieltenopiskelustrategioitaan sekä itse- ja vertaisarviointitaitoja*
- *oppii hyödyntämään tarkoituksenmukaisia kielenopiskelun apuvälineitä*
- *pystyy suhteuttamaan osaamistaan kohdekielen oppimäärän opiskelulle määriteltyyn taitotasoon (ks. taulukko).*

Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa tapoja kehittää rakentavaa vuorovaikutusta*
- *kehittää rakentavan vuorovaikutuksen strategioitaan ja ongelmanratkaisutaitojaan*
- *vahvistaa vuorovaikutuksessa toimimisen taitojaan sekä kielellistä itsetuntoaan*
- *syventää tietoaan kohdekielen asemasta kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden näkökulmasta.*

Keskeiset sisällöt

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

- *kohdekieli porttina sukulaiskielten oppimiseen ja osaamiseen*
- *tavoitteiden asettelu kohdekielen opiskelulle*
- *oman kieliprofiilin laatiminen tai täydentäminen kohdekielen näkökulmasta*
- *monikielisyys voimavarana*
- *erilaisiin teksti- ja tyylilajeihin tutustuminen*

- *toisiin tutustuminen, arkitiedon vaihtaminen ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen keskustellen*

Kieli globaalissa maailmassa ja vuorovaikutusosaaminen

- *kansainvälisyys arjessa ja lähiympäristöissä, liikkuvuus*
- *rakentava vuorovaikutus, merkitysneuvottelut ja kielentäminen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentajana*
- *puhujien eri taustat ja statusvaikutukset*
- *kohdekielen äänteiden muodostuminen ja puheen tuottaminen; kohdekielen variantit ja vertailua muihin kieliin*
- *viestintätyylit erilaisissa medioissa*

7.20.7. Vieraat kielet, venäjä, B3-oppimäärä (VEB3)

Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

Tutustu ja ihastu venäjän kieleen, 2 op (VEB31)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 1, 2 op (VKB31), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa uuden kielen suhteen aiemmin opiskelemiinsa tai osaamiinsa kieliin sekä hyödyntää omaa kielellistä repertuaariaan*
- *löytää itselleen sopivia keinoja oppia ja opiskella kieltä*
- *hahmottaa kohdekielen aseman maailmassa*
- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 1

- *rutiininomaiset viestintätilanteet*
- *keskeisimmät viestintästrategiat*
- *tavallisimmat kohteliaisuuteen liittyvät ilmaukset*

Venäjää arjessa, 2 op (VEB32)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 2, 2 op (VKB32), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.1–A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 2

- *oman lähipiirin ja arjen kuvailu*
- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa*
- *tavanomaiset asiointitilanteet*

Venäjää vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (VEB33)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB33), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Elämää Venäjällä ja Suomessa, 2 op (VEB34)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB34), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Hyvinvointia ja perhe-elämää venäjäksi, 2 op (VEB35)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB35), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Venäläistä kulttuuria, 2 op (VEB36)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB36), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Opiskelua ja työelämää venäjäksi, 2 op (VEB37)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB37), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 4

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Muuttuva maailma, 2 op (VEB38)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB38), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

7.20.8. Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä (VKENA1)

Opintojaksot

Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (ENA3)

Opintojakson moduulit

- Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä, 2 op (ENA3), Pakollinen

Tavoitteet

Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tekee omia tulkintoja erilaisista aihepiiriin liittyvistä teksteistä*
- *pystyy tuottamaan tekstejä monipuolisesti itselle tärkeistä kulttuuriaiheista ja -ilmiöistä*
- *vahvistaa taitoaan käyttää reflektointia kielenoppimisen välineenä.*

Keskeiset sisällöt

Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä

- *luova toiminta*
- *kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle*
- *itseilmaisu identiteetin rakentumisessa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vahvistetaan opiskelijan uteliaisuutta, motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä opintojaksoon liittyvien kulttuuri-ilmiöiden alueella.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kulttuuriteemat kannustavat opiskelijaa hyödyntämään vähäistäkin kielitaitoaan. Tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä ja tarjoamalla merkityksellisiä ja riittävän haastavia tehtäviä luovuuden ja kulttuuri-ilmiöiden tulkintojen kautta.

Vuorovaikutusosaaminen

Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen elementit ilmentyvät osana laaja-alaista osaamista. Mielipiteen ilmaisun ja rakentavien perustelujen sekä itseilmaisun harjoittaminen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Englannin kieli ja kulttuuri luovan ilmaisun välineenä (2op) koostuu yhdestä moduulista. Opintojakson keskeisiä sisältöjä ovat luova toiminta, kulttuurin ja taiteen merkitys yksilölle ja yhteisölle sekä itseilmaisu identiteetin rakentumisessa. Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija tekee omia tulkintoja erilaisista aihepiiriin liittyvistä teksteistä, pystyy tuottamaan tekstejä monipuolisesti itselle tärkeistä kulttuuriaiheista ja -ilmiöistä sekä vahvistaa taitoaan käyttää reflektointia kielenoppimisen välineenä.

Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA4)

Opintojakson moduulit

- Englannin kieli vaikuttamisen välineenä, 2 op (ENA4), Pakollinen

Tavoitteet

Englannin kieli vaikuttamisen välineenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu medioissa esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin ja niiden taustoihin*
- *kehittää taitojaan ilmaista ja arvioida mielipiteitä sekä argumentoida tiedon perusteella*
- *hyödyntää erilaisia tietolähteitä, oppimisympäristöjä ja tapoja tuottaa tekstejä hankkiakseen, yhdistääkseen, muokatakseen, esittääkseen ja arvioidakseen tietoa.*

Keskeiset sisällöt

Englannin kieli vaikuttamisen välineenä

- *vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa*
- *ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo*
- *yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus*
- *neuvottelemisen taidot (arkiset–institutionaaliset)*
- *median rooli asenteiden muokkaajana*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Rakentavan vuorovaikutuksen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään kansalaisyhteiskunnasta, ihmisoikeuskysymyksistä ja tasa-arvosta, sekä harjoittaa neuvottelemisen taitoja.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija saa kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia ja eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa ja kansainvälisessä maailmassa. Samalla rakennetaan yhteyksiä demokratiakasvatukseen ja tasa-arvonäkökulmiin, sekä lisätään ymmärrystä sananvapaudesta ja median roolista asenteiden muokkaajana.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson yhteiskunnalliset aihepiirit avaavat opiskelijalle mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin ja tietolähteisiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Englannin kieli vaikuttamisen välineenä (2 op) koostuu yhdestä moduulista. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat vaikuttaminen kansalaisyhteiskunnassa ihmisoikeuskysymykset, tasa-arvo, yksilön vastuut ja velvollisuudet, sananvapaus, neuvottelemisen taidot (arkiset–

institutionaaliset), sekä median rooli asenteiden muokkaajana. Moduulin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu medioissa esillä oleviin ajankohtaisiin aiheisiin ja niiden taustoihin, kehittää taitojaan ilmaista ja arvioida mielipiteitä sekä argumentoida tiedon perusteellahyödyntää erilaisia tietolähteitä, oppimisympäristöjä ja tapoja tuottaa tekstejä hankkiakseen, yhdistääkseen, muokatakseen, esittääkseen ja arvioidakseen tietoa.

Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA5)

Opintojakson moduulit

- Kestävä tulevaisuus ja tiede, 2 op (ENA5), Pakollinen

Tavoitteet

Kestävä tulevaisuus ja tiede

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii käyttämään asiayhteyteen sopivia lukustrategioita ja tiivistämisen taitoja*
- *kehittää taitojaan raportoida jäsennellysti havainnoista itseään kiinnostavista aiheista yksin ja ryhmäss*

Keskeiset sisällöt

Kestävä tulevaisuus ja tiede

- *opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat*
- *erilaiset tulevaisuudenvisiot*
- *kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia*
- *yleistajuiset tekstit, lähdekriittisyys*
- *englanti tieteen kielenä, tieteellisen tekstin piirteet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään opintojakson aihepiireistä ja mahdollisuuksistaan ratkaista monimutkaisia ongelmia, sekä harjaannuttaa lähdekriittisyyttä.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojaksossa vahvistetaan taitoja ja haetaan kontakteja yhteisten ratkaisujen etsimiseksi ja työstämiseksi tieteen ja kestävää tulevaisuutta rakentavien innovaatioiden alalla. Tiedon hakemisen ja tuottamisen lisäksi opiskelijaa ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään vastuuntuntoaan sekä taitoaan toimia rakentavasti kestävän tulevaisuuden ja tieteen alueilla.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojaksossa korostuu asiakokonaisuuksien, kysymysten ja ratkaisujen työstäminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa opiskelijoita kiinnostavien tiedon- ja tieteenaloilta. Tavoitteena on luovien ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kestävä tulevaisuus ja tiede (2 op) koostuu yhdestä moduulista. Opintojakson tavoitteena on että, opiskelija oppii käyttämään asiayhteyteen sopivia lukustrategioita ja tiivistämisen taitoja, kehittää taitojaan raportoida jäsennellysti havainnoista itseään kiinnostavista aiheista yksin ja ryhmässä. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskelijoita kiinnostavat tiedon- ja tieteenalat, erilaiset tulevaisuudenvisiot, kestävää tulevaisuutta rakentavat innovaatiot; mahdollisuudet ratkaista monimutkaisia ongelmia, yleistajuiset tekstit, lähdekriittisyys, sekä englanti tieteen kielenä, tieteellisen tekstin piirteet.

Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA6)

Opintojakson moduulit

- Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä, 2 op (ENA6), Pakollinen

Tavoitteet

Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vahvistaa tietämystään tekstilajeista, jotka ovat tyypillisiä mahdollisille jatko-opinto- tai urasuunnitelmille*
- *rohkaistuu englannin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa*
- *kehittää taitoaan ilmaista itseään muodollisemmissa asiayhteyksissä.*

Keskeiset sisällöt

Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä

- *jatko-opinto- ja urasuunnitelmat; urajoustavuus*
- *kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten*
- *kansalliset tai kansainväliset yhteisöt tai yritykset työnantajina*
- *itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren arjen ja talouden hallinta*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojaksossa harjoitetaan opiskelijan kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia ja eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa. Kieliopintojen mahdollistamat taidot

ja kontaktit helpottavat opiskelijan siirtymistä jatko-opintoihin, työelämään ja kansalaisaktiivisuutta edellyttäviin tehtäviin.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojaksossa ohjataan opiskelijaa ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opiskelija rohkaistuu englannin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Englannin kieli jatko-opinnoissa ja työelämässä (2 op) koostuu yhdestä moduulista. Keskeisinä sisältöinä ovat jatko-opinto- ja urasuunnitelmat; urajoustavuus, kieliprofiilin täydentäminen tulevaisuuden tarpeita varten, kansalliset tai kansainväliset yhteisöt tai yritykset työnantajina, sekä itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren arjen ja talouden hallinta. Keskeisiä tavoitteita on, että opiskelija vahvistaa tietämystään tekstilajeista, jotka ovat tyypillisiä mahdollisille jatko-opinto- tai urasuunnitelmille, rohkaistuu englannin kielen käyttäjänä erilaisissa opiskeluun ja työntekoon liittyvissä vuorovaikutustilanteissa sekä kehittää taitoaan ilmaista itseään muodollisemmissa asiayhteyksissä.

Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA7)

Opintojakson moduulit

- Ympäristö ja kestävä elämäntapa, 2 op (ENA7), valinnainen

Tavoitteet

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *vahvistaa tiedonhakutaitojaan erityisesti lähdekritiikin näkökulmasta*
- *kehittää ajattelun taitojaan hyödyntämällä kielitaitoaan erilaisten syy-seuraussuhteiden analysoimiseksi*
- *osallistuu myös laajempiin suullisiin tai kirjallisiin vuorovaikutustilanteisiin.*

Keskeiset sisällöt

Ympäristö ja kestävä elämäntapa

- *globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos*
- *kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä*
- *esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista*
- *ratkaisukeskeisyys*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Globaalit ympäristökysymykset, kuten ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden väheneminen ja kestämättömät kulutustottumukset, ovat yksilöön ja yhteisöihin vaikuttavia ongelmia. Opintojen aikana vahvistetaan taitoja ja haetaan kontakteja yhteisten ratkaisujen etsimiseksi ja työstämiseksi. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään vastuuntuntoaan sekä taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Globaalien kysymysten tarkastelu syventää opiskelijan maailmankansalaisen taitoja ja tarjoaa mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön. Kieliopinnot vahvistavat kulttuuriperintöjen tuntemista ja tarjoavat luontevasti eri näkökulmia asioiden tarkasteluun.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Ympäristö ja kestävä elämäntapa (2 op) koostuu yhdestä moduulista. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat globaalit ympäristökysymykset, esimerkiksi ilmastonmuutos, kestävä elämäntapa opiskelijan omassa elinpiirissä, esimerkkejä kansainvälisistä sopimuksista tai sopimusneuvotteluista sekä ratkaisukeskeisyys. Tavoitteena on vahvistaa opiskelijan tiedonhakutaitoja erityisesti lähdekritiikin näkökulmasta, kehittää ajattelun taitoja hyödyntämällä kielitaitoa erilaisten syy-seuraussuhteiden analysoimiseksi sekä osallistuu myös laajempiin suullisiin tai kirjallisiin vuorovaikutustilanteisiin.

Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (ENA8)

Opintojakson moduulit

- Viesti ja vaikuta puhuen, 2 op (ENA8), valinnainen

Tavoitteet

Viesti ja vaikuta puhuen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ymmärrystään suullisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavista tekijöistä*
- *vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitojaan*
- *vahvistaa taitoaan ymmärtää kielen eri variantteja*
- *harjoittelee valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.*

Keskeiset sisällöt

Viesti ja vaikuta puhuen

- *puhumisen eri piirteet*
- *englannin käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin*
- *dialogisuus*
- *oppimäärän pakollisten opintojen aikana käsitellyt aiheet ja niiden täydentäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Empatiaa, hyviä tapoja ja rakentavan vuorovaikutuksen elementtejä harjoitellaan tässä opintojaksossa. Keskeinen tavoite on vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitoja. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kasvatetaan opiskelijan motivaatiota ja taitoa toimia kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Ymmärrys kielitaidon käyttökelpoisuudesta kansainvälisessä yhteistyössä ja globaalien kysymysten tarkastelussa syventää opiskelijan maailmankansalaisen taitoja ja tarjoavat mahdollisuuksia monenkeskiseen, luovaan yhteistyöhön. Englannin käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin keskeisenä sisältönä osana kulttuuriosaamista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Valinnaisiin opintoihin kuuluvan vieraiden kielten A-oppimäärän 8. moduulin aikana suullisen kielitaidon arviointi perustuu opintojen aikaisiin näyttöihin sekä Opetushallituksen tuottamasta suullisesta kokeesta tai Opetushallituksen tuottaman erillisen ohjeistuksen mukaisesti annetuista näytöistä saatuun arvosanaan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Viesti ja vaikuta puhuen (2 op), koostuu yhdestä moduulista. Opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat puhumisen eri piirteet, englannin käyttäjien erilaisten taustojen ja eri äidinkielten vaikutus puhetilanteisiin, dialogisuus sekä oppimäärän pakollisten opintojen aikana käsitellyt aiheet ja niiden täydentäminen opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Moduulin tavoitteena on, että opiskelija syventää ymmärrystään suullisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavista tekijöistä, vahvistaa suullisen vuorovaikutuksen taitojaanvahvistaa taitoaan ymmärtää kielen eri variantteja sekä harjoittelee valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (ENA9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakso tarjotaan abiturienteille
- Keskeisenä tavoitteena on valmentaa, ohjata ja tukea opiskelijaa A-englannin ylioppilaskokeeseen valmistautumisessa
- Tavoitteena on vahvistaa ja syventää kielen eri osa-alueiden hallintaa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kohti ylioppilaskirjoituksia on yo-kokeeseen valmentava opintojakso, jossa harjoitellaan kaikkia yo-kokeen osa-alueita; kielioppia, sanastoa, kuullun- sekä luetunymmärtämistä, sekä kirjoittamista syventäen eri tekstilajien tuottamisen taitoja.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakso avaa mahdollisuuksia päästä käsiksi monenlaisiin diskursseihin, tietoihin, tietolähteisiin ja taidemuotoihin. Tavoitteena on ajattelun- ja analysointitaitojen kehittäminen käyttämällä monipuolisia ja opiskelijakeskeisiä menetelmiä ja tarjoamalla merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opetus antaa kielellisiä ja kulttuurisia valmiuksia ja eväitä osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen yhteiskunnassa ja kansainvälisessä maailmassa opintojakson moninaisten sisältöjen kautta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän.

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kohti ylioppilaskirjoituksia (2 op) on koulukohtainen abiturienteille tarkoitettu opintojakso, joka valmentaa A-englannin ylioppilaskokeeseen. Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän. Keskeisenä tavoitteena on valmentaa, ohjata ja tukea opiskelijaa A-englannin ylioppilaskokeeseen valmistautumisessa, sekä vahvistaa ja syventää kielen eri osa-alueiden hallintaa. Opintojaksossa harjoitellaan kaikkia yo-kokeen osa-alueita; kielioppia, sanastoa, kuullun sekä luetun

ymmärtämistä, sekä kirjoittamista syventäen eri tekstilajien tuottamisen taitoja. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti opiskelemalla.

Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen, 2 op (ENA10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakso on A-englannin yo-kokeeseen valmentava, jolla harjoitellaan kaikkia yo-kokeen osa-alueita, erityisesti sanaston laajentamista.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelijan maailmankuvan ja ihmisyyden roolin syventäminen, kansalaisvaikuttamistaitojen kasvattaminen erilaisten yhteiskunnalisten ja osallistavien teemojen kautta, kuten esimerkiksi ihmisoikeudet, tasa-arvo, sekä humanitääriset järjestöt.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän.

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen (2 op) on yo-kokeeseen valmentautumiseen tarkoitettu kurssi, joka laajentaa opiskelijan sanavarastoa sekä taitoa pohtia ja käsitellä yhteiskunnallisia aiheita. Keskeisinä sisältöinä ovat maailmankuvan ja ihmisyyden roolin syventäminen, kansalaisvaikuttamistaitojen kasvattaminen erilaisten yhteiskunnalisten ja osallistavien teemojen kautta, kuten esimerkiksi ihmisoikeudet, tasa-arvo, sekä humanitääriset järjestöt.

Tukea ja kertausta 1, 2 op (ENA11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on syventää ja harjoittaa opiskelijan minäpystyvyyttä kielenopiskelussa, syventää ja tarkentaa kielenhallintaa etenkin kielen rakenteiden

hahmottamisessa ja kielen tuottamisessa. Tavoitteena on itseohjautuvuuteen pyrkiminen, omien vahvuuksien ja oppimistyylien löytäminen ja syventäminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa kerrataan ja vahvistetaan keskeisiä rakenteita ja perussanastoa, sekä tutustutaan erilaisiin opiskelutekniikoihin ja pyritään löytämään omia vahvuuksia ja oppimismotivaatiota.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan **hyvinvointiosaamisen** sekä minäpystyvyyden kasvattamisen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän.

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Tukea ja kertausta (2 op) on ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoille tarkoitettu koulukohtainen opintojakso, jota ei voi suorittaa itsenäisesti opiskelemalla. Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän. Opintojakson tavoitteena on syventää ja harjoittaa opiskelijan minäpystyvyyttä kielenopiskelussa, syventää ja tarkentaa kielenhallintaa etenkin kielen rakenteiden hahmottamisessa ja kielen tuottamisessa. Tavoitteena on itseohjautuvuuteen pyrkiminen, omien vahvuuksien ja oppimistyylien löytäminen ja syventäminen. Opintojaksossa kerrataan ja vahvistetaan keskeisiä rakenteita ja perussanastoa, sekä tutustutaan erilaisiin opiskelutekniikoihin ja pyritään löytämään omia vahvuuksia ja oppimismotivaatiota.

Tukea ja kertausta 2, 2 op (ENA12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on syventää ja harjoittaa opiskelijan minäpystyvyyttä kielenopiskelussa, syventää ja tarkentaa kielenhallintaa etenkin kielen rakenteiden hahmottamisessa ja kielen tuottamisessa. Tavoitteena on itseohjautuvuuteen pyrkiminen, omien vahvuuksien ja oppimistyylien löytäminen ja syventäminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa kerrataan ja vahvistetaan keskeisiä rakenteita ja perussanastoa, sekä vahvistetaan omia opiskelutekniikoita ja oppimismotivaatiota.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän.

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Tukea ja kertausta (2 op) on toisen vuosikurssin opiskelijoille tarkoitettu koulukohtainen opintojakso, jota ei voi suorittaa itsenäisesti opiskelemalla. Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän. Opintojakson tavoitteena on syventää ja harjoittaa opiskelijan minäpystyvyyttä kielenopiskelussa, syventää ja tarkentaa kielenhallintaa etenkin kielen rakenteiden hahmottamisessa ja kielen tuottamisessa. Tavoitteena on itseohjautuvuuteen pyrkiminen, omien vahvuuksien ja oppimistyylien löytäminen ja syventäminen. Opintojaksossa kerrataan ja vahvistetaan keskeisiä rakenteita ja perussanastoa, sekä tutustutaan erilaisiin opiskelutekniikoihin ja pyritään löytämään omia vahvuuksia ja oppimismotivaatiota.

Tukea ja kertausta 3, 2 op (ENA13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on syventää ja harjoittaa opiskelijan minäpystyvyyttä kielenopiskelussa, syventää ja tarkentaa kielenhallintaa etenkin kielen rakenteiden hahmottamisessa ja kielen tuottamisessa. Tavoitteena on itseohjautuvuuteen pyrkiminen, omien vahvuuksien ja oppimistyylien syventäminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa kerrataan ja vahvistetaan keskeisiä rakenteita ja perussanastoa, sekä vahvistetaan omia opiskelutekniikoita ja oppimismotivaatiota.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa suoritusmerkinnän.

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Tukea ja kertausta (2 op) on kolmannen vuosikurssin opiskelijoille tarkoitettu koulukohtainen opintojakso, jota ei voi suorittaa itsenäisesti opiskelemalla. Opintojaksosta saa suoritusmerkinnän. Opintojakson tavoitteena on syventää ja harjoittaa opiskelijan minäpystyvyyttä kielenopiskelussa, syventää ja tarkentaa kielenhallintaa etenkin kielen rakenteiden hahmottamisessa ja kielen tuottamisessa. Tavoitteena on itseohjautuvuuteen pyrkiminen, omien vahvuuksien ja oppimistyylien löytäminen ja syventäminen. Opintojaksossa kerrataan ja vahvistetaan keskeisiä rakenteita ja perussanastoa, sekä tutustutaan erilaisiin opiskelutekniikoihin ja pyritään löytämään omia vahvuuksia ja oppimismotivaatiota.

Englanti, minä ja maailma, 4 op (ENA1-2)

Opintojakson moduulit

- Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen, 1 op (ENA1), Pakollinen
- Englanti globaalina kielenä, 3 op (ENA2), Pakollinen

Tavoitteet

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kehittämään kielitaitoaan*
- *syventää käsitystään kielitietoisuudesta ja monikielisyydestä*
- *analysoi ja kehittää taitoaan käyttää itse- ja vertaisarviointia oppimista tukevana menetelmänä*
- *monipuolistaa kielenopiskelutaitojaan*
- *oppii hyödyntämään tarkoituksenmukaisia kielenopiskelun apuvälineitä*
- *pystyy suhteuttamaan osaamistaan taitotasoon B2.1.*

Englanti globaalina kielenä

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tunnistaa tapoja kehittää rakentavaa vuorovaikutusta*
- *kehittää rakentavan vuorovaikutuksen strategioitaan ja ongelmanratkaisutaitojaan*
- *vahvistaa vuorovaikutuksessa toimimisen taitojaan sekä kielellistä itsetuntoaan*
- *syventää tietoaan englannin asemasta kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden näkökulmasta.*

Keskeiset sisällöt

Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen

- *henkilökohtaisen kieliprofiilin laatiminen*
- *tavoitteiden asettelu kielten opiskelulle*
- *monikielisyys voimavarana*
- *erilaisiin teksti- ja tyylilajeihin tutustuminen*
- *tutustuminen, arkitiedon vaihtaminen ja vuorovaikutusosaamisen vahvistaminen*

Englanti globaalina kielenä

- *englanti äidinkielenä, toisena kielenä, virallisena kielenä, globaalina kielenä*
- *kansainvälisyys arjessa ja lähiympäristöissä, liikkuvuus*
- *kansainväliset suhteet*
- *rakentava vuorovaikutus, merkitysneuvottelut ja kielentäminen hyvinvoinnin ja itsetunnon rakentajana*
- *puhujien eri taustat ja statusvaikutukset*

- *äänteiden muodostuminen ja puheen tuottaminen; englannin variantteja ja vertailua muihin kieliin*
- *viestintätyyli erilaisissa medioissa*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen ja vietintätyylien elementit ilmentyvät osana laaja-alaista osaamista ensimmäisessä opintojaksossa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Monipuolinen kielitaito ja ymmärrys kielitaidon käyttökelpoisuudesta kansainvälisessä yhteistyössä ja globaalien kysymysten tarkastelussa syventävät opiskelijan maailmankansalaisen taitoja.

Hyvinvointiosaaminen

Omien tavoitteiden asettaminen kielten opiskelulle edistää opiskelijan merkityksellistä kieli-identiteetin rakentamista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksosta opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatiota. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat perehdytetään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa koko opintojakson ajan.

Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso koostuu kahdesta moduulista (**Opiskelutaidot ja kieli-identiteetin rakentaminen ja Englanti globaalina kielenä)**, joista saa yhteenä 4 opintopistettä. Opintojakson keskeiset tavoitteet ovat kielitaidon ja kielitietoisuuden, sekä kieltenopiskelustrategioiden ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, minäpystyvyyden kasvattaminen sekä englannin kielen kulttuurisen aseman hahmottaminen. Keskeiset sisällöt tukevat tavoitteiden saavuttamista (henkilökohtainen kieliprofiili, kielellinen monimuotoisuus, monipuolinen viestintä).

7.20.9. Vieraat kielet, saksa, B2-oppimäärä (SAB2)

Oppiaineen tehtävä

Oppimäärän erityisenä tehtävänä on rohkaista opiskelijaa laajentamaan kielellistä repertuaariaan sekä kannustaa opiskelijaa jatkuvaan kieltenopiskeluun ja jatkamaan kieliopintoja myös lukion jälkeen osana elinikäisen oppimisen polkua. Tehtävänä on vahvistaa opiskelijan kieli- ja

kulttuuriosaamista kohdekielen näkökulmasta. Opetus ohjaa tarkastelemaan, miten uuden kielen oppiminen lisää ymmärrystä ajattelun ja kielen välisestä yhteydestä.

Oppimäärän opetus painottuu etenkin alkuvaiheessa suulliseen kielitaitoon, mutta oppimäärän tehtävä on auttaa opiskelijaa näkemään, miten vähäiselläkin kielitaidolla on mahdollista tutustua kieli- ja kulttuurialueen tekstimaailmoihin sekä tiedon- ja tieteenaloihin. Uusi kieli avaa myös mahdollisuuksia eri kielillä tapahtuvaan jatkokoulutukseen ja lisää työelämävalmiuksia. Oppimäärän tehtävänä on myös rohkaista opiskelijaa hahmottamaan, miten uuden kielen oppiminen tukee muuta oppimista.

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

Elämää Saksassa ja Suomessa, 0 op (SAB22)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Pyritään kutsumaan natiivi vierailija kertomaan omasta maastaan ja kulttuuristaan. Tavoitteena keskustelu kulttuurieroista.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii kirjoittamaan ja keskustelemaan Suomesta ja suomalaisesta tapakulttuurista saksaksi. Hän oppii reagoimaan saksankieliseen keskustelukulttuuriin sopivalla tavalla.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu laajemmin saksankielisen maailman kulttuuriin ja perinteisiin ja pohdiskelee niitä suomalaisesta näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 0 op (SAB23)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija oppii kertomaan terveydestään, pohdiskelemaan aikuistumista ja tulevaisuuden maailmaa sekä suhdettaan sosiaaliseen mediaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kulttuuria saksaksi, 0 op (SAB24)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskeluun liittyy suullisia ja kirjallisia tuotoksia, jotka käsittelevät musiikkia, kuvataidetta, kirjallisuutta, teatteria ja elokuvia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija käyttää saksan kielitaitoaan tutustuessaan saksankielisen kulttuurin eri osa-alueisiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opiskelua ja työelämää saksaksi, 0 op (SAB25)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Pyritään järjestämään vierailu paikalliseen vienti- tai tuontiyritykseen, jossa yhtenä työkielenä on saksa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija oppii kertomaan lukio-opinnoistaan ja pohtimaan jatko-opiskelumahdollisuuksia ja ammatinvalintaa sekä vertailemaan työelämää Suomessa ja Saksassa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii työnhakuprosessissa tarvittavaa suullista ja kirjallista viestintää kuten CV:n ja työnhakukirjeen laatiminen ja työhaastattelu.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Muuttuva maailma saksaksi, 0 op (SAB26)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija tutustuu maailmanlaajuisiin haasteisiin ja uutisaiheisiin saksaksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija tutustuu ilmastonmuutosta, luonnonsuojelua, kierrättämistä ja ekologista elämäntapaa käsitteleviin sisältöihin saksankielisessä mediassa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kestävä elämäntapa, 0 op (SAB27)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija syventää ympäristötietouttaan tutustumalla globaaleihin ympäristökysymyksiin saksan kielellä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kansainvälinen toiminta, 0 op (SAB28)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen kansainvälisessä yhteistyössä sekä saa lisää valmiuksia ja rohkeutta käyttää saksan kieltä tulevaisuudessa esimerkikisi kansainvälisessä työympäristössä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin

realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (SAB29)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on kerrata aiemmilla kursseilla opittuja asioita ja valmistautua ylioppilaskirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kieliopin kertausta, kuuntelu- ja tekstinymmärtämiskokeiden sekä kirjoitelmien harjoittelua.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opiskelija harjoittelee ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä, mikä vahvistaa opiskelijan minäpystyvyyttä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan valmistautumista lyhyen saksan ylioppilaskokeeseen. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Saksan kielidiplomi I, 2 op (SAB210)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssilla valmistaudutaan suorittamaan Saksan kulttuuriministeriön kielidiplomin taso I.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla harjoitellaan kokeen eri osa-alueita ja tehdään harjoitustehtäviä. Kahdessa eri osassa tehtävä kielidiplomikoe on osa kurssisuoritusta. Kurssin suorittamisesta saa Saksan kulttuuriministeriön myöntämän kielidiplomin tai osallistumistodistuksen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Vieraiden kielten opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan **hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen** sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmentyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kielidiplomi I on todistus saksan kielen taidosta haettaessa työ- tai harjoittelupaikkoja. Kokeessa on kirjallinen osuus (luetun ymmärtäminen ja kirjoitelma), kuullun ymmärtäminen ja suullinen osuus. Aihepiirit liittyvät opiskelijan omaan elämään esim. harrastuksiin ja perheeseen.

Saksaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (SAB21)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB21), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Elämää Saksassa ja Suomessa, 2 op (SAB22)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB22), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (SAB23)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB23), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kulttuuria saksaksi, 2 op (SAB24)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB24), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Opiskelua ja työelämää saksaksi, 2 op (SAB25)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB25), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 4

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Muuttuva maailma saksaksi, 2 op (SAB26)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB26), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kestävä elämäntapa, 2 op (SAB27)

Opintojakson moduulit

- Perustason jatko 1, 2 op (VKB27), valinnainen

Tavoitteet

Perustason jatko 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason jatko 1

- *erilaiset asuinympäristöt*
- *kestävä elämäntapa*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

Kansainvälinen toiminta, 2 op (SAB28)

Opintojakson moduulit

- Perustason jatko 2, 2 op (VKB28), valinnainen

Tavoitteet

Perustason jatko 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason jatko 2

- *kansainvälinen osaaminen ja yhteistyö*
- *tutustuminen erilaisiin kansainvälisiin kielitaidon arviointijärjestelmiin*
- *kielitaitovaatimukset muun muassa jatko-opinnoissa*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.21. Yhteiskuntaoppi (YH)

Oppiaineen tehtävä

Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijan käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta ja antaa hänelle valmiuksia kasvaa yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneeksi aktiiviseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi. Kansalaisyhteiskuntaa, yhteiskunnan rakenteita ja keskeisiä ilmiöitä sekä valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteen sisällöistä.

Yhteiskuntaoppi luo opiskelijalle edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen, niiden arviointiin sekä tulevien kehityssuuntien ja vaihtoehtojen pohdintaan. Lisäksi se vahvistaa opiskelijan talousosaamista ja oikeudellista ymmärrystä sekä kannustaa aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Lähtökohtana on omakohtaisen kiinnostuksen herättäminen yhteiskunnallisiin asioihin ja maailman tapahtumiin. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisen ajattelun taitoihin, kuten monipuoliseen tiedon hankintaan, tiedon ja tilastollisten aineistojen kriittiseen tulkintaan sekä keskustelu- ja argumentointitaitoihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen arvopohjassa korostuvat demokratian peruslähtökohdat, kuten tasa-arvo, sosiaalinen vastuu, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, mielipiteen vapaus ja aktiivinen kansalaisuus sekä työn ja yrittäjyyden arvostaminen.

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskuntaoppi tukee opiskelijan oman identiteetin kehittymistä ja kasvua eettisesti toimivaksi, aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi demokraattisen yhteiskunnan jäseneksi.

Yhteiskuntaoppi kehittää opiskelijan ***hyvinvointiosaamista*** *vahvistamalla oman elämän ja taloudenhallinnan taitoja sekä syventämällä oikeudellista ymmärrystä. Oppiaine syventää opiskelijan sosiaalisia taitoja ja kykyä yhteistyöhön sekä aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja demokraattiseen vaikuttamiseen yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi tukien* ***vuorovaikutusosaamisen*** *tavoitteiden saavuttamista.*

Yhteiskuntaoppi kehittää opiskelijan monilukutaitoa digiajassa vahvistamalla hänen kykyään valita, tulkita kriittisesti ja soveltaa tutkimuspohjaista tietoa. Se vahvistaa yhteiskunnallisia ja kriittisiä teksti- ja argumentointitaitoja. Oppiaine rohkaisee opiskelijaa toimimaan monialaisessa yhteistyössä sekä yhdistelemään asioita uudenlaisella tavalla jatkuvan oppimisen periaatteen sekä ***monitieteisen ja luovan osaamisen*** *tavoitteiden mukaisesti. Yhteiskuntaopin opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan korkeakouluyhteistyötä.*

Yhteiskunnallisen osaamisen *ydinoppiaineena yhteiskuntaoppi edistää opiskelijan edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen ja arviointiin. Opiskelijaa harjaannutetaan toimimaan monitulkintaisen informaation ja informaatiovaikuttamisen maailmassa. Oppiaine syventää opiskelijan monipuolista yhteiskunnallista osaamista vahvistamalla demokratiataitoja. Se kannustaa osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttamaan turvallisen, oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden edistämiseen Suomen ja EU:n kansalaisena sekä globaalisti. Oppiaine vahvistaa oma-aloitteisuutta, yrittäjämäistä asennetta sekä jatko-opinto- ja työelämävalmiuksia.*

Yhteiskuntaoppi korostaa yksilön arvolähtöistä ja eettistä toimintaa yhteiseksi hyväksi sosiaalinen vastuu mukaan lukien. Oppiaine syventää ymmärrystä kiertotalouden periaatteista ja kestävästä kuluttajuudesta lähiympäristössä ja globaalisti. Näin yhteiskuntaoppi vahvistaa opiskelijan ***eettisyyttä ja ympäristöosaamista****.*

*Yhteiskuntaoppi tukee opiskelijan **globaali- ja kulttuuriosaamista** vahvistamalla kansainvälisyysvalmiuksia ja maailmankansalaisen asennetta sekä syventämällä ymmärrystä kulttuurisesta ja katsomuksellisesta moninaisuudesta. Oppiaine harjaannuttaa opiskelijaa eettiseen toimijuuteen globaalissa media- ja teknologiaympäristössä.*

Tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät yhteiskuntaopin merkitykseen, arvoihin ja asenteisiin, yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämiseen sekä yhteiskunnallisen tiedon hankkimiseen ja soveltamiseen. Tavoitealueittain opetuksen yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Merkitys, arvot ja asenteet

Tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy rakentamaan vastuuntuntoisen, demokraattisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja moninaisuutta ymmärtävän yhteiskuntakäsityksen*
- *ymmärtää omien yhteiskunnallisten käsitystensä muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä*
- *motivoituu syventämään kiinnostustaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja ymmärrystään niiden merkityksellisyydestä.*

Yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtäminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee yhteiskuntaa koskevan tiedon muodostumisen perusteet sekä hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön*
- *tuntee Suomen yhteiskuntajärjestelmän, oikeusjärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat ja niiden taustalla vaikuttaneen historiallisen kehityskulun sekä osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin*
- *ymmärtää vaikutusmahdollisuutensa muuttuvan demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla ja on motivoitunut toimimaan aktiivisena ja vastuullisena kansalaisena kestävän kehityksen mukaisesti.*

Yhteiskunnallisen tiedon hankkiminen ja soveltaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy hankkimaan monipuolista yhteiskunnallista ja taloudellista ajankohtaista aineistoa eri lähteistä myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti sanallista, kuvallista ja tilastollista informaatiota*
- *osaa muodostaa monipuolisesti perusteltuja näkemyksiä arvosidonnaisista ja kiistanalaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä*
- *osaa eritellä moniulotteisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välisiä yhteyksiä, vertailla yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen vaihtoehtoja sekä arvioida yhteiskunnallisten päätös- ja toimintavaihtoehtojen erilaisia motiiveja ja vaikutuksia eri väestöryhmien ja ympäristön kannalta.*

Osaamisen arviointi

Osaamisen arviointi kohdistuu yhteiskuntaopin yleisten tavoitteiden saavuttamiseen moduulikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointipalaute tukee opiskelijaa tulemaan tietoiseksi oppimisestaan ja osaamisestaan sekä kehittämään omia työskentelytapojaan yhteiskunnalliselle ajattelulle ominaisten tietojen ja taitojen saavuttamiseksi.

Yhteiskuntaopin arvioinnin keskeisiä kohteita ovat yhteiskunnalliselle ajattelulle ja toiminnalle keskeisten tietojen ja taitojen hallinta: taito ymmärtää yhteiskuntaa koskevan tiedon rakentumisen periaatteita, yhteiskunnan ja talouden ilmiöitä sekä niiden syitä ja vaikutuksia sekä arvioida kriittisesti yhteiskuntaa ja taloutta sekä niiden kehitystä koskevia tulkintoja ja ratkaisuvaihtoehtoja.

Arviointi kohdistuu yhteiskunnallisen tiedon käsittelyn taitoihin, kuten taitoon hakea tietoa erilaisista lähteistä, erotella olennainen tieto epäolennaisesta sekä käyttää sitä perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä. Arvioinnissa otetaan huomioon taidot hankkia, ymmärtää, analysoida, arvioida ja soveltaa yhteiskunnallista tietoa, muodostaa siitä jäsentyneitä kokonaisuuksia sekä tuottaa oppiaineelle ominaista asiatekstiä. Arviointi perustuu monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa oppimaansa.

Opintojaksot

7.21.1. Taloustieto ja talousmatematiikka, 3 op (MT1)

Integraatio-opintojaksot ovat oppiaineiden lopussa.

7.21.2. Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1)

Opintojakson moduulit

- Suomalainen yhteiskunta, 2 op (YH1), Pakollinen

Tavoitteet

Suomalainen yhteiskunta

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa lukea ja tuottaa oppiaineelle ominaista asiatekstiä*
- *ymmärtää suomalaisen yhteiskuntarakenteen perusteet*
- *tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet, osaa toimia aktiivisena kansalaisena sekä kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta*
- *tuntee hyvinvointivaltion ja oikeusvaltion perusteet ja pystyy vertailemaan erilaisia hyvinvointimalleja Pohjoismaissa, Euroopassa ja muualla maailmassa*
- *osaa tarkastella ja arvioida median välityksellä tapahtuvaa yhteiskunnallista vaikuttamista*
- *pystyy tarkastelemaan demokratian mahdollisuuksia ja haasteita analyyttisesti erilaisista näkökulmista*
- *osaa arvioida kriittisesti yhteiskunnallista tietoa ja yhteiskunnallisten päätösten perusteita paikallisella ja valtiollisella tasolla sekä niiden vaikutuksia eri väestöryhmien ja yhteiskunnallisten toimijoiden kannalta*
- *osaa suunnitella tarkoituksenmukaisia keinoja käyttävää poliittista kansalaisvaikuttamista paikallisten, kansallisten ja kansainvälisten kysymysten ratkaisemisessa.*

Paikallinen lisäys

- Moduulin teemojen kautta opitaan tuntemaan paikallisia ilmiöitä, hallinnon tapoja ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Keskeiset sisällöt

Suomalainen yhteiskunta

Suomen yhteiskunnan rakenne

- *Suomen väestön demografinen ja sosiaalinen rakenne*
- *väestörakenteen muutoksiin vaikuttavat tekijät*

Demokratia ja oikeusvaltio

- *ihmisoikeudet, kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet*
- *oikeuslaitos sekä tuomio- ja järjestysvalta*

Hyvinvointi ja tasa-arvo

- *yhteiskunnallinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus*
- *pohjoismaisen hyvinvointivaltion tehtävät, edut ja haasteet*

Valta, osallistuminen ja vaikuttaminen

- *yhteiskunnallisen vallankäytön muodot, demokraattinen päätöksenteko ja suomalainen sopimusyhteiskunta*
- *kansalaisen vaikuttamiskeinot ja aktiivisen kansalaisuuden merkitys*
- *Suomen paikallinen ja valtiollinen päätöksentekojärjestelmä*
- *median muuttuva merkitys ja mediavaikuttaminen*

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan ajankohtaisiin Lahden kaupunkia ja sen asukkaita koskeviin ilmiöihin, esimerkiksi liikunnan, kulttuurin, ympäristön tai politiikan saralla.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Suomalainen yhteiskunta opintojakson aikana suoritetaan tiedonhankintaan, kriittiseen ajatteluun ja tiedon analysointiin ohjaava tehtäviä tai projekti. Tehtävä/projekti voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmätyönä. Se voi olla yhteydessä muihin oppiaineisiin, esimerkiksi biologiaan, maantietoon, terveystietoon tai äidinkielen. Esimerkkejä erilaisista mahdollisuuksista toteuttaa tehtävä/projekti:

- Tiedotusvälineiden seuraaminen jonkin teeman puitteissa. Seurantatehtävä päättyy esimerkiksi raporttiin tai esitykseen.
- Uutisseuranta yhdessä ryhmän kanssa ja uutisten analysointi.
- Jonkin ajankohtaisen ilmiön taustoittaminen etsien eri lähteistä erilaisia näkökulmia aiheeseen.
- Oppostion ja hallituksen välisen vuorovaiktuksen seuraaminen.
- Sosiaalisen median keskustelutelut ja niiden taustoittaminen.
- Jokin muu ajankohtainen tai kurssin teemaan sopiva tehtävä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson aikana opiskelijat harjoittavat sosiaalisia taitojaan, yhteistyökykyjään ja yhdessä oppimisen taitoja suorittamalla tehtäviä yhteistoiminnallisesti ja ryhmissä. Opintojakson aikana jokainen opiskelija osallistuu sellaisen tuotoksen tekemiseen, joka vaatii yhteistyötaitoja ja viestinnän taitoja. Kyseessä voi olla esitelmä, video, kirjallinen tuotos, podcast, sosiaalinen media tai jokin muu vastaava tehtävä. Monitieteellisen ja luovan osaamisen tehtävä/projekti voidaan suorittaa ryhmässä, jolloin myös vuorovaikutusosaamisen taitoja harjoitetaan ja tuotos voi olla edellä esitetty.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen on opintojakson ydinaluetta ja sen tavoitteet liittyvät keskeisesti opetettaviin sisältöihin. Yhteiskunnallisen osaamisen taitoja harjoitetaan seuraamalla ajankohtaisia asioita ja analysoimalla niitä eri tavoin, esimerkiksi monitieteellinen ja luova osaaminen -osiossa mainituilla tehtävillä.

Opintojakson aikana voidaan pyytää vierailijoita, esimerkiksi kansanedustaja tai kuntapäättäjä. Voidaan haastatella päättäjiä tai muita, esimerkiksi talouden tai kulttuurielämän, vaikuttajia. Tavoitteena on saada aikaan vuorovaikutus päätöksentekijöiden ja nuorten välillä.

Opintojakson aikana voidaan tutustua johonkin kaupungin päätöksenteon alla olevaan asiaan ja opiskelijat voivat rakentaa oman kantansa päätettävään asiaan. Mielipide voidaan esittää päättäjille.

Opintojakson aikana tutustutaan erilaisiin vaikutusmahdollisuuksiin ja arvioidaan niiden vaikuttavuutta. Tavoite voidaan toteuttaa esimerkiksi antamalla erilaisia kuvitteellisia yhteiskunnallisia ongelmia, joihin opiskelijoiden tulisi löytää mahdollisimman tehokas vaikutuskanava.

Erityisesti kiinnitetään huomioita siihen, millä keinnoilla vaikutetaan mielipiteisiin ja opetellaan etsimään faktatietoa väitteiden takaa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Ilmastonmuutos ja ympäristö ovat merkittäviä yhteiskunnallinen vaikuttamisen ja päätöksenteon kohde, joita voidaan seurata opintojakson aikana. Ympäristöteemoja ja eettisiä teemoja voidaan liittää myös monitieteelliseen ja luovaan osamiseen liittyviin tehtäviin.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Suomalaisen yhteiskunnan ydin demokratia ja ihmisoikeudet yhdistetään osaksi laajempaa länsimaisia yhteiskuntajärjestelmiä. Tukea voidaan hakea historian opintojaksosta neljä liittämällä yhteiskunnan perusperiaatteita ja ajankohtaisia ilmiöitä aatehistoriaan ja historian tapahtumiin.

Opintojakso avaa mahdollisuuden yhdistää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteiden yhteyden kansainvälisiin sopimuksiin ja eurooppalaisiin arvoihin. Konkreettisen esimerkkinä perustulain 2 luvussa sijaitsevien perusoikeuksien vertailu ihmisoikeussopimuksiin ja Euroopan Unionin perusoikeuskirjaan. Toisaalta voidaan vertailla suomalaista yhteiskuntaa sellaisiin yhteiskuntiin, jotka erottuvat demokratia- ja oikeusvaltiokäsityksen osalta Suomesta.

Opintojakson aikana voidaan tehdä erilaisia projekteja muiden oppilaitosten ja kansainvälisten yhteistyökumppanien kanssa.

Opintojakso antaa mahdillisuuden tutustua vähemmistöihin Suomessa, esimerkiksi saamelaisiin, romaneihin, uskonnollisiin ryhmittymiin, pakolaisiin, seksuaalivähemmistöihin yms.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tiedolliset ja taidolliset tavoitteet, joiden etenemistä opiskelija seuraa itsearvioinnin kautta. Opettajan tulee ohjata opiskelijaa formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta: parantamaan opiskelijan heikompia osa-alueita sekä löytämään omia mielenkiinnon kohteita ja vahvuuksia. Arvioinnin tulee olla monipuolista ja siinä tulee kiinnittää huomio erilaisiin taitoihin ja opintojakson moniulotteisuuten siten, ettei yksi arviointitapa saa liian suurta painoarvoa. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, joka voi näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita seuraamaan ajankohtaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso kuuluu yhteiskuntaopin pakollisiin opintoihin. Opintojakson aikana perehdytään demokratiaan, yhteiskunnan perusrakenteisiin sekä valtaan ja vaikuttamiseen.

7.21.3. Taloustieto, 2 op (YH2)

Opintojakson moduulit

- Taloustieto, 2 op (YH2), Pakollinen

Tavoitteet

Taloustieto

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää talouteen liittyviä uutisia ja kiinnostuu seuraamaan niitä*
- *tuntee kansantaloustieteen käsitteet ja peruslähtökohdat*
- *osaa tulkita talouteen liittyviä tilastoja ja kuvioita*
- *ymmärtää työnteon ja yrittäjyyden merkityksen taloudessa ja yhteiskunnassa*
- *osaa tehdä perusteltuja taloudellisia päätöksiä sekä hallita ja suunnitella omaa talouttaan*
- *osaa tarkastella taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta ymmärtäen Suomen kytkeytymisen globaaliin talouteen*
- *osaa arvioida kriittisesti taloutta koskevassa keskustelussa esitettyjä argumentteja sekä analysoida talouspoliittisten ratkaisujen erilaisia vaihtoehtoja, niiden taustoja ja vaikutuksia.*

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan alueelliseen toimintaympäristöön taloudelliseen, esimerkiksi yritysvierailujen ja vierailijoiden kautta

Keskeiset sisällöt

Taloustieto

Kansantalous ja sen toimijat

- *talouden peruskäsitteet ja taloutta koskevan tiedon luonne ja muodostuminen*
- *kansantalouden kiertokulku sekä kotitalouksien, yritysten ja kansantalouden vuorovaikutus*
- *oman talouden hoito: säästäminen, kuluttaminen ja velkaantuminen*

Markkinat, suhdanteet ja talouselämä

- *vapaa kilpailu ja hinnanmuodostus markkinoilla*
- *työ, yrittäjyys ja yritykset*
- *Suomi globaalin talouden osana*
- *rahoitusmarkkinat, säästäminen, sijoittaminen ja riskien hallinta*
- *talouden häiriöt, suhdannevaihtelut, niiden taustat ja seuraukset*

Talouspolitiikka

- *kestävän talouskasvun lähtökohdat, edut ja ongelmat*
- *julkinen talous ja sen tasapaino*
- *talouspolitiikan toimijat, keinot ja haasteet*

Paikallinen lisäys

- Opintojakson sisältöjä voidaan liittää paikallisen elinkeinoelämään ja taloudelliseen toimintaan.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija hallitsee omaa talouttaan, aiheeseen voi johdattaa seuraavien esimerkkitehtävien avulla:

- Opetellaan laatimaan opiskelijan budjetti, tutustutaan opiskelijan tuloihin ja erilaisiin menoihin.
- Pohditaan kuluttamisen merkitystä.
- Selvitetään erilaisia luottoihin liittyviä kysymyksiä ja tutustutaan maksuhäiriömerkinnän syntyyn.
- Harjoitellaan sijoittamisen perusteita.

Opiskelija ymmärtää julkisen talouden yhteyden omaan ja yhteiseen hyvinvointiin.

- Tututustaan oman kunnan ja valtio talouden perusteisiin budjetin ja esillä olevien ajakohtaisten teemojen kautta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opetellaan tulkitsemaan taloutta erilaisen aineisto kautta, esimerkiksi uutisten, raportittien ja tilastojen. Tällöin keskeistä on

- tiedonhankintataitojen kehittäminen
- tilastojen ja kuvaajien tulkintataidot
- tekstianalyysitaidot
- kriittinen ajattelu ja päätelmien tekeminen.

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Seurataan talousuutisia ja siten tutustutaan kansantalouden osatekijöiden vaikututukseen yhteiskunnassa.
- Voidaan tutustua taloudellisiin toimijoihin ja vaikuttajiin pienten projektien, ryhmätöiden haastattelujen yms. avulla.
- Voidaan tutustua miten taloudelliset toimijat vaikuttavat päätöksillään yhteiskunnassa.
- Voidaan tutustua erilaisiin yhteisöihin: tehdään yritysvierailuja ja pyydetään vierailjoita.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- Voidaan tarkastella taloudellisten päätösten ja taloudellisten toimijoiden toiminnan eettisiä ja ekologisia syitä ja seurauksia.
- Edellä mainittu kohta voidaan toteuttaa tutkimalla yrityksiä, jonkin julkisen hankkeen taustoja ja päätöksentekoa, seuraamalla keskustelua mediassa yms.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tiedolliset ja taidolliset tavoitteet, joiden etenemistä opiskelija seuraa itsearvioinnin kautta. Opettajan tulee ohjata opiskelijaa formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta: parantamaan opiskelijan heikompia osa-alueita sekä löytämään omia mielenkiinnon kohteita ja vahvuuksia. Arvioinnin tulee olla monipuolista ja siinä tulee kiinnittää huomio erilaisiin taitoihin ja opintojakson moniulotteisuuten siten, ettei yksi arviointitapa saa liian suurta painoarvoa. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja

kiinnostus, joka voi näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita seuraamaan ajankohtaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso kuuluu yhteiskuntaopin pakollisiin opintoihin. Sen aikana perehdytään talouden toimintaperiaatteisiin kotitalouksien, yritysten ja julkisen talouden näkökulmista.

7.21.4. Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma, 2 op (YH3)

Opintojakson moduulit

- Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma, 2 op (YH3), Pakollinen

Tavoitteet

Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *hahmottaa laaja-alaisesti globalisaatiota ja Suomen asemaa osana sitä*
- *ymmärtää eurooppalaista ja kansainvälisiin sopimuksiin perustuvaa yhteistyötä ja verkottumista*
- *tuntee Euroopan unionin toimintaa sekä osaa hankkia ja arvioida kriittisesti sitä koskevaa tietoa*
- *ymmärtää vaikutusmahdollisuutensa ja osaa toimia EU- ja globaalikansalaisena*
- *osaa eritellä globalisaation ja Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja oman elämänsä ja Suomen taloudellisen ja poliittisen järjestelmän kannalta*
- *osaa eritellä ja arvioida kansalaisten turvallisuuteen ja kansainväliseen turvallisuusympäristöön liittyviä muutoksia, uhkia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.*

Paikallinen lisäys

- Tutkitaan oman kotikaupungin Lahden asemaa kansainvälisessä toimintaympäristössä. Esimerkkinä alueellisen päätöksenteon yhteydet muun muassa Euroopan Unioniin ja kansainvälisen päätöksenteon vaitukset Lahteen ja Päijät-Hämeeseen..
- Perehdytään ajankohtaisiin ilmiöihin ja voidaan osallistua erilaisiin kurssin sisältöihin liittyviin hankkeisiin ja tapahtumiin.
- Voidaan tutkia miten maapalloistuminen näkyy omassa ympäristössä: kansainvälisten järjestön toiminta, muuttoliikeet, taloudellinen toiminta, matkailu jne.
- Moduulissa hyödynnetään kotikansainvälisyyttä eli paikallisia järjestöjä, henkilöitä yms.

Keskeiset sisällöt

Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma

Globaalit haasteet, globalisaatio ja verkottuminen

- *ympäristö, ilmastonmuutos, väestö ja kestävä tulevaisuus*
- *kansainvälisen yhteistyön toimijat ja mahdollisuudet*
- *Suomi ja Pohjoismaat osana globaaleja verkostoja*
- *kansalaisuus ja vaikuttaminen Euroopassa ja globaalisti*

Eurooppalaisuus ja Euroopan yhdentyminen

- *eurooppalainen identiteetti, arvot ja yhteiskuntien moninaisuus*
- *Suomi osana EU:n päätöksentekoa*
- *EU:n talous- ja aluepolitiikka*
- *EU globaalina toimijana*

Turvallisuus muuttuvassa toimintaympäristössä

- *paikallinen ja kansallinen turvallisuus*
- *Suomen ja EU:n turvallisuuspolitiikka*
- *muuttuvat turvallisuusuhat ja niiden ratkaisumahdollisuudet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojakson aikana on mahdollisuus havainnoida kansainvälisyyttä konkreettisinä asioina erilaisten tehtävien kautta, esimerkiksi

- kunnan monikulttuurisuutena tai median välittämänä kuvana.
- tarkastella kansainvälistä osaamista ja toimintaa Suomessa, esimerkiksi yritysten ja järjestöjen toiminnassa.
- voidaan tutkia matkustamiseen ja muuttoliikkeisiin liityviä ilmiöitä.

Opintojaksoon voidaan liittää yhteistyö ystävyyskoulujen ja osallistuminen koulun kansainvälisiin projekteihin.

Opintojaksossa voidaan hyödyntää erilaisia simulaatiota, kuten EYP (EU parlamentin istunnon simulaatio) tai MiniMUN (YK:n toimintaan ja globaaleihin kysymyksiin perustuva simulaatio.)

Opintojakson aikana voidaan toteuttaa erilaisia kansainvälisyyteen liittyviä teemoja ja päiviä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson aikana tutustutaan Suomeen osana Euroopan Unionia sekä globaaleihin ajankohtaisiin ilmiöihin ja eri alueiden haasteisiin. Opintojakson aikana voidaan pohtia syitä ilmiöille ja sitä millä tavalla paikalliset ilmiöt ja toimintavat ovat eurooppalaisia ja globaaleja. Ymmärrys yhteisestä maailmasta lisää kykyä samaistua muihin ja hyväksyä toiset.

Opintojakson aikana voidaan tutustua ilmiöihin monipuolisen kansainvälisen materiaalin kautta, joka kehittää opiskelijaa etsimään tietoa laajemmin kuin tutut mediat. Samalla voidaan käyttää vieraita kieliä ja ymmärretään kielitaidon merkitys yhteiskuntaopin oppimisen kontekstissa.

Jaksoon mahdollisesti liittyvät kansainväliset yhteistyömuodot ovat konkreettinen keino kehittää ymmärrystä muista kulttuureista ja vuorovaikutustaitoja vieraalla kielellä eri kulttuuripiireistä tulevien ihmisten kanssa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tiedolliset ja taidolliset tavoitteet, joiden etenemistä opiskelija seuraa itsearvioinnin kautta. Opettajan tulee ohjata opiskelijaa formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta: parantamaan opiskelijan heikompia osa-alueita sekä löytämään omia mielenkiinnon kohteita ja vahvuuksia. Arvioinnin tulee olla monipuolista ja siinä tulee kiinnittää huomio erilaisiin taitoihin ja opintojakson moniulotteisuuten siten, ettei yksi arviointitapa saa liian suurta painoarvoa. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, joka voi näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita seuraamaan ajankohtaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso kuuluu yhteiskuntaopin pakollisiin opintoihin. Sen aikana perehdytään Euroopan unionin lisäksi kansainväliseen yhteistyöhön ja toimintaan YK:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen kautta.

7.21.5. Lakitieto, 2 op (YH4)

Opintojakson moduulit

- Lakitieto, 2 op (YH4), valinnainen

Tavoitteet

Lakitieto

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tuntee Suomen oikeusjärjestyksen ja ymmärtää sen toimintaa ohjaavat oikeudellisen ajattelun periaatteet*
- *osaa etsiä oikeudellisen tiedon lähteitä, tulkita niitä ja soveltaa niiden antamaa tietoa*
- *tuntee oikeutensa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana sekä osaa soveltaa tätä tietoa tavanomaisia oikeusasioita koskeviin kysymyksiin*
- *osaa eritellä oikeudellisia kysymyksiä koskevaa julkista keskustelua ja arvioida siinä esitettyjä näkemyksiä.*

Paikallinen lisäys

- Lakitieto oppiaineena kehittää opiskelijoiden kansalaistaitoja ja oman elämänhalinnantaitoja. Lisäksi moduulissa käsitellään oikeutta tieteellisestä näkökulmasta.

Keskeiset sisällöt

Lakitieto

Oikeusjärjestyksen perusteet

- *juridiikan peruskäsitteet ja perusoikeudet*
- *oikeudellisen tiedon lähteet ja niiden käyttö*
- *oikeus ja oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena ilmiönä*
- *oikeusjärjestys ja tuomioistuinlaitos*

Kansalaisten yleisimpien oikeustoimien perusteet seuraavilla alueilla

- *sopimus- ja vahingonkorvausoikeus*
- *perhe- ja jäämistöoikeus*
- *varallisuusoikeus*
- *tekijänoikeudet ja kuluttajaoikeus*
- *työoikeus*
- *asumiseen liittyvä sopimusoikeus*
- *hallinto-oikeus ja hyvä hallintotapa*
- *prosessi- ja rikosoikeus*
- *ympäristöoikeus*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

- Opiskeljan argumentoinnin ja loogisen ajattelun taitoja voidaan kehittää opintojaksossa oikeustieteellisistä lähtökohdista.
- Opintojakson aikana voidaan toteuttaa neuvottelu- ja oikeudenkäyntisimulaatioita, joissa harjoitellaan esiintymis- ja argumentointitaitoja.

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Opintojakson aikana voidaan perehtyä oikeudenalan kenttään tutustumalla erilaisiin ammatteihin ja toimijoihin, jotka tuottavat ja soveltavat oikeutta. Oppilaitokseen voidaan pyytää vierailulle eri oikeudenaloilla toimivia juridiikan ammattilaisia.
- Opintojakson aikana voidaan tutustua tuomiosituinten toimintaan vierailemalla käräjäoikeudessa, jos se on mahdollista.
- Voidaan perehtyä johonkin ajankohtaisen yhteiskunnan ilmiön oikeudelliseen taustaan ja vaikutuksiin.

Hyvinvointiosaaminen

- Opiskelija tunnistaa omia oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan.
- Opiskelija tunnistaa erilaisia oikeudellisia pulmatilanteita ja solmukohtia yksityisen ihmisen elämässä.
- Opiskelija hallitsee erilaisia keinoja ratkaista oikeudellisia ongelmia ja osaa etsiä neuvoa ja apua niiden ratkaisemiseksi. Kun opiskelija tunnistaa oikeudelliset ongelmat ja osaa toimia oikealla tavalla, lisää se hänen elämänhallintataitojaan ja siten hyvinvointiaan.
- Edellä kuvattuja harjoitellaan tehtävien avulla. Opintojakson aikana voidaan tehdä myös erilaisia konkreettisia harjoituksia, jotka havainnollistavat oikeudellisia asioita käytännössä, kuten laaditaan perheen asiakirjoja, vertaillaan lainojen hintoja, tutkitaan verkkoasioinnin mahdollisuuksia erilaisissa tilanteissa jne.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa asetetaan tiedolliset ja taidolliset tavoitteet, joiden etenemistä opiskelija seuraa itsearvioinnin kautta. Opettajan tulee ohjata opiskelijaa formatiivisen ja summatiivisen arvioinnin kautta: parantamaan opiskelijan heikompia osa-alueita sekä löytämään omia mielenkiinnon kohteita ja vahvuuksia. Arvioinnin tulee olla monipuolista ja siinä tulee kiinnittää huomio erilaisiin taitoihin ja opintojakson moniulotteisuuten siten, ettei yksi arviointitapa saa liian suurta painoarvoa. Arvioinnissa voidaan huomioida tietojen ja taitojen ohella aktiivisuus ja kiinnostus, joka voi näyttäytyä monin eri tavoin. Arvioinnin yksi keskeinen tavoite on innostaa opiskelijoita seuraamaan ajankohtaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on kuuluu valinnaisiin opintoihin. Sen aikana käydän läpi oikeusjärjestelmän toimintaa ja eri oikeudenaloihin liittyviä asioita.

7.21.6. Yrittäjyys, 2 op (YH5)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakson aikana toteutetaan joko yritysprojekti tai yrittäjyysprojekti. Yritysprojekti voi olla esimerkiksi yrityssimulaatio tai osallistuminen johonkin olemassa olevaan yrittäjyys -ohjelmaan toteuttaen harjoitusyritys. Yrittäjyysprojektissa tutustutaan ryhmissä laaja-alaisesti yritystoimintaan, yrittäjyyteen ja työelämään erilaisten tehtävien avulla, kuten vierailut, haastattelut, tapahtumat, tutkimukset yms.
- Pyrkimyksenä on luoda vuorovaikutustilanteita, esimerkiksi yritysten ja yrittäjien, työelämänedustajien, eri alojen asiantuntijoiden ja ammattilaisten yms. kanssa.
- Oppimisen ja tekemisen perustana ovat itseohjautuvuus, ongelmanratkaisu ja ryhmätyö.
- Opintojaksossa korostuu opiskelijan oma aktiivisuus ja tekemällä oppiminen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

- Projektissa huomioidaan oman itsensä, kumppaneiden ja asiakkaiden hyvinvointiin liittyviä asioita, kuten keskustelutaidot, ajanhallinta, yhteistyön merkitys.
- Projekti mahdollistaa omien erityistaitojen hyödyntämisen tavalla, johon lukio-opinnot eivät välttämättä muuten anna mahdollisuutta.
- Projektin toteuttaminen vahvistaa itsetuntoa.
- Projekti opettaa sietämään pettymyksiä ja oppimaan niistä.
- Projektin avulla opiskelija oppii kantamaa itsenäisesti vastuuta.

Vuorovaikutusosaaminen

- Yritys- ja yrittäjyysprojektin toteuttaminen vaatii yhteistyötaitoja kumppanien kanssa: opiskelijoiden on yhdessä asetettava tavoitteet ja keksittävä keinot niiden toteuttamiseksi.
- Yritys- ja yrittäjyysprojekti kehittävät sosiaalisia taitoja asiakkaiden ja yhteistyökumppanien tai haastateltavien ja vierailijoiden kanssa toimiessa, kuten yhteydenotot, neuvottelut sekä haastattelu- ja myyntitilanteet.
- Yritysprojektissa oman liikeidean markkinointi kehittää opiskelija viestinnällisiä taitoja uudessa ympäristössä tavoitteellisesti: kehitetään markkinointikampanja, toteutetaan se erilaisilla markkinointiviestinnän keinoilla ja hoidetaan asiakaskontakteja

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Oman yritysidean ja yleensäkin projektin toteuttaminen vaatii luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä.
- Opiskelijan täytyy hallita ajankäyttöä ja etsiä uusia erilaisia tapoja ratkaista ongelmia.
- Kukin opiskelija voi käyttää oman yrityksensä kehittämiseksi digitaalisia taitoja, verkostoitumista, kädentaitoja yms. ominaisuuksia ja taitoja. Osin samoja taitoja voidaan hyödyntää myös yrittäjyysprojektissa.
- Opintojakson aikana voidaan tehdä yhteistyötä korkeakoulujen tai muiden oppilaitosten kanssa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Projektin toteuttaminen ja itseohjautuva opiskelu kasvattavat nuorta aktiiviseksi kansalaiseksi.
- Opiskelija saa työelämän toimintamalleja ja innostusta toteuttaa omia ideoitaan.
- Projektin toteuttaminen opettaa konkreettisella tavalla työelämätaitoja, kuten ideointi, käytännön ongelmienratkaisu, yhteistyö, yrityksen hallinnon ja raha-asioiden hoitaminen tms.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- Yrittäjyysprojektissa voidaan tutkia yritysten eettisiä periaatteita ja ympäristövastuuta sekä peilata omia arvoja yritys- ja työelämäympäristössä.
- Arvojen merkitys yhdistyy oman harjoitusyrityksen menestykseen ja kehittää oppilaan eettistä ajattelukykyä: yrityksen toimintaa aloittaessa pohditaan yrityksen toiminnan kannalta keskeiset arvot ja pohditaan sitä, miten ne toteutetaan.
- Omaa yritysprojektia hoitaessaan nuori joutuu konkreettisesti ottamaan huomioon oman toimintansa ja päätöstensä eettiset- ja ympäristövaikutukset ja arvioimaan niitä.
- Ekologisuus ja eettisyys voivat olla kantavia teemoja koko yritys- tai yrittäjyysprojektin toteuttamisessa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojaksossa on keskeistä formatiivinen arviointi. Sen peruslähtökohta on tekemällä oppiminen, joka vaatii jatkuvaa palautetta ja ohjausta sekä toisaalta opiskelijan ja ryhmän itsearviointia. Arvioinnin lähtökohtana on jokaisen itselleen ja ryhmän yhteisesti asettamat tavoitteet. Opintojakson aikana jokaisen oppilaan tulee arvioida omaa osallisuuttaan. Tärkeää on havainnoida ne asiat, joissa onnistuu ja ymmärtää epäonnistumisten merkityksen osana oppimista. Ryhmä arvioi omaa toimintaansa kokonaisuutena suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Opettajan tehtävänä ei ole arvioida, vaan ohjata ja arviointi tapahtuu itse- ja vertaisarviointina. Suoritus on hyväksytty/ hylätty arviointi. Kurssi on hyväksytty, jos osallistuu kurssin eri vaiheiden toteuttamiseen.

Opintojakson vapaa kuvaus

Tavoitteena on

- osallistuvan ja aktiivisen kansalaisuuden kehittäminen.
- vahvistaa nuoren yrittäjämäistä asennetta, johtajuutta, oma-aloitteisuutta ja suunnitelmallisuutta.
- kehittää opiskelijoiden kykyä käyttää luovuutta ja innovoida sekä ottaa harkittuja riskejä ja kasvattaa epäonnistumisten sietämistä.
- lisätä opiskelijoiden tietoja ja taitoja yrittäjyydestä ja yrittäjämäisestä asenteesta sekä työelämästä.

7.21.7. Kohti ylioppilastutkintoa, 2 op (YH6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on antaa opiskelijoille hyvät valmiudet yhteiskuntaopin ylioppilaskirjoituksiin.
- Syvennetään aikaisemmilla kursseilla opittuja tietoja ja taitoja.
- Tehdään pitkittäisleikkauksia yli kurssien ja oppiainerajojen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojaksossa perehdytään keskeisiin ja ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin aiheisiin.
- Käydään läpi ylioppilaskirjoitusten erilaisia tehtävätyyppejä.
- Kerrataan kurssien keskeisiä sisältöjä.
- Vahvistetaan oppiaineeseen liittyvien taitojen hallintaa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Erilaisten tehtävätyyppien avulla harjoitetaan teksti- ja argumentointitaitoja, esimerkiksi kuvien ja tilastojen tai tulkinta tekstianalyysi.
- Hiotaan lähdekritiikin taitoja.
- Harjoitetaan kirjallista argumentaatiota.

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Opintojakson aikana syvennettään yhteiskunnallisten asioiden osaamista ja hiotaan niihin liittyviä taitoja.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson tavoitteiden kannalta on keskeistä, että opiskelija tunnistaa omat vahvuudet ja parannettavat osa-alueet oppimisessaan, tiedoissaan ja taidoissaan. Alussa opiskelija arvio omia taitojaan ja osaamistaan, minkä jälkeen hän asettaa itselleen tavoitteet niiden osa-alueiden kohdalle, joita hän haluaa vahvistaa. Opintojakson aikana opiskelija arvioi omaa kehitystään. Opettaja tukee opiskelijaa ohjaamalla häntä.

Opintojakson arvioidaan suoritusmerkinnällä. Suoritusmerkinnän edellytyksenä on osallistuminen opetukseen ja annettujen tehtävien tekeminen.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso kuuluu paikallisiin valinnaisiin opintoihin. Sen aikana valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin. Opintojakson aikana voidaan paneutua esimerkiksi tekstien, tilastojen, taulukoiden ja kuvien kriittiseen analysoimiseen, tietojen asianmukaiseen esittämiseen ja esseevastaustaitojen harjoittamiseen. Jakso on suunnattu niille, jotka kirjoittavat yhteiskuntaoppia ylioppilaskirjoituksissa.

7.21.8. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen, 2 op (YH7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteena on kasvattaa opiskelijoista aktiivisia kansalaisia.
- Opiskelijat oppivat miten toi osallistua ympäröivän yhteiskunnan toimintaan ja päätöksentekoon.
- Opiskelijoiden taidot hankkia oikeaa tietoa vahvistuvat ja heidän vaikuttamiseen liityvät taidot kehittyvät.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakson painopisteinä voivat olla yhteiskuntapolitiikka, yhteiskuntasuunnittelu, paikallistason poliittinen ja muu järjestötoiminta ja mahdollisuudet mielipiteiden julkiseen esittämiseen..
- Opintojakson aikana voidaan tehdä vierailuja eri kohteisiin: eduskunta, kaupungin johtavat elimet, puolueet, kansalaisjärjestöt yms.

- Opintojakson aikana tehdään ryhmätöitä, käydään keskusteluja, tehdään käytännön harjoittelua tai voidaan toteuttaa tai osallistua johonkin hankeeseen tai tapahtumaan..

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Opintojakson aikana syvennetään tietoja ja taitoja, jotka liittyvät yhteiskunnalisen osaamisen taitoihin.
- Opintojakson aikana on mahdollisuus panostaa ajankohtaisiin sekä paikallisiin aiheisiin.
- Opintojakso mahdollistaa käytänön toimintaa, jolloin opittuja taitoja voidaan soveltaa.
- Mahdolliset vierailut ja vierailijat toimivat opiskelijoille esimerkkeinä yhteiskunnallisesta toiminnasta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opintojakson aikana on mahdollista toteuttaa yhteistyötä korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa.
- Opintojakson aikana voidaan harjoittaa ongelmanratkaisutaitoja erilaisten tehtävien kautta.
- Opintojakso mahdollistaa toiminnalliset tehtävät ja antaa enemmän tilaa luoville mentelmille.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Opintojakso mahdollistaa yhteistyön ystävyyskoulujen tai muiden kansainvälisten tahojen kanssa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa opiskelija asettaa omat tavoitteet ja arvioi omia kehitystään kohti tavoitteitaan. Opettaja tukee opiskelijaa ohjaamalla häntä .

Opintojakson arvioidaan suoritusmerkinnällä. Suoritusmerkinnän edellytyksenä on osallistuminen opetukseen ja annettujen tehtävien tekeminen.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson kuuluu yhteiskuntaopin valinnaisiin opintoihin. Tavoitteena on selvittää ja syventää tietoja ja taitoja siitä, miten yhteiskunta toimii ja kuinka kansalainen voi osallistua ympäröivän yhteiskunnan toimintaan ja päätöksentekoon.

7.21.9. Yhteiskunnalliset ilmiöt, 2 op (YH8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tuntee tieteenalan tutkimuskohteita ja suuntauksia.
- Opiskelija oppii tieteenalan tutkimuksen käytännön soveltamisen perusteita.
- Opiskeljan tieteellisen ajattelun tiedot ja taidot kehittyvät.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakson aikana tutustutaan yhden tai useamman tieteenalan keskeisiin teorioihin ja tutkimusaiheisiin.
- Opintojakso voidaan toteuttaa tekemällä ryhmätöitä, käymällä keskusteluja tai toteuttamalla käytännön harjoittelua tai tutkimus.
- Voidaan toteutta vierailuja, pyytää vierailijoita ja tehdä yhteistyötä muiden oppilaitosten tai korkeakoulujen kanssa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Opintojakson aikana syvennetään tietoja ja taitoja, jotka liittyvät yhteiskunnallisen osaamiseen.
- Opintojakson aikana on mahdollisuus panostaa ajankohtaisiin sekä paikallisiin aiheisiin.
- Opintojakso mahdollistaa käytänön toimintaa, jolloin opittuja taitoja voidaan soveltaa.
- Mahdolliset vierailut ja vierailijat toimivat opiskelijoille esimerkkeinä yhteiskunnallisesta toiminnasta.

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opintojakson aikana on mahdollista toteuttaa yhteistyötä korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa
- Opintojakson aikana voidaan perehtyä ongelmanratkaisutilanteisiin yhteiskunnnallisissa kysymyksissä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa opiskelija asettaa omat tavoitteet ja arvioi omia kehitystään kohti tavoitteitaan. Opettaja tukee opiskelijaa ohjaamalla häntä .

Opintojakson arvioidaan suoritusmerkinnällä. Suoritusmerkinnän edellytyksenä on osallistuminen opetukseen ja annettujen tehtävien tekeminen.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakson kuuluu yhteiskuntaopin valinnaisiin opintoihin. Kurssin aikana paneudutaan yhteiskunnallisiin ilmiöihin yhteiskuntatieteiden näkökulmasta. Kurssilla voidaan keskittyä johonkin yksittäisen tieteenalaan, esimerkiksi sosiologiaan tai valtio-oppiin.

7.21.10. Talouden taidot, 2 op (YH9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelijan tiedot ja taidot taloudesta syventyvät

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakson aikan tarkastellaan taloutta globaalien markkinoiden näkökulmasta. Tällöin huomionkohteena on kansainvälinen kauppa ja talouden megatrendit. Lisäksi tutkitaan vastuullista liiketoimintaa. Kurssilla tutustutaan myös kiertotalouteen.
- Toinen opintojakson teema on oman talouden hallinta. Sisältöinä ovat esimerkiksi oman talouden suunnittelu, luotot ja maksuhäiriöt sekä sijoittaminen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

- Opiskelija oppii lukemaan talouden ilmiöitä.
- Opiskelija oppii käytännöntaitoja oman taloutensa hallitsemiseksi.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Opintojakson aikana voidaan perehtyä globaalin talouden toimintaan syvällisemmin.

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opintojakson aikana on mahdollista toteuttaa yhteistyötä korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa opiskelija asettaa omat tavoitteet ja arvioi omia kehitystään kohti tavoitteitaan. Opettaja tukee opiskelijaa ohjaamalla häntä .

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä. Suoritusmerkinnän edellytyksenä on osallistuminen opetukseen ja annettujen tehtävien tekeminen.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso kuuluu yhteiskuntaopin valinnaisiin opintoihin, jonka tarkoituksena on syventää opiskelijan taitoja taloudesta.

7.21.11. Urheilijan brändi ja viestintä, 2 op (YH10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Sisäisen yrittäjyyden esiinnostaminen ja urheilijan osaamisen tunnistamiseen.
- Urheilijan uran tukiportaiden rakentamiseen.
- Viestintätaitojen kehittäminen.
- Opintojakson jälkeen urheilija on valmis kohtaamaan ja hoitamaan media- ja yhteistyösuhteita ansiokkaasti.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakson aikana käsitellään esimerkiksi sponsorointia, manageroinitia, sosiaalista ja perinteistä mediaa, kumppanuuksia, verkostoitumista ja taloutta.

- Opintojakson aikana voidaan tehdä vierailuja ja käsitellä teemoja yhdessä ulkopuolisten puhujien kanssa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson alussa opiskelija asettaa omat tavoitteet ja arvioi omia kehitystään kohti tavoitteitaan. Opettaja tukee opiskelijaa ohjaamalla häntä .

Opintojakso arvioidaan suoritusmerkinnällä. Suoritusmerkinnän edellytyksenä on osallistuminen opetukseen ja annettujen tehtävien tekeminen.

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso kuuluu yhteiskuntaopin valinnaisiin opintoihin ja se on tarkoitettu urheilulinjan opiskelijoille.

7.22. Tietotekniikka (AT)

Oppiaineen tehtävä

Tietotekniikan merkitys yhteiskunnassa korostuu päivä päivältä. Nykyinen yhteiskunta ei tulisi toimeen ilman tietotekniikkaa. Nykypäivän ihmisen arkiaskareet ja vapaa-aika ovat läheisesti sidoksissa tietotekniikan sovelluksiin. Tietotekniikan opetus ohjaa opiskelijaa syventämään ymmärrystään tieto- ja viestintäteknologiasta sekä käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja turvallisesti niin itsenäisessä kuin yhteisöllisessäkin työskentelyssä.

Tietokoneiden käytön ja tietotekniikan ymmärtämisen luetaankin olevan luonnollinen osa yleissivistystä ja kansalaisen perustaitoja. Tietotekniikan opintojaksot ovat soveltavia ja ne vastaavat alla määriteltyjä sisältökokonaisuuksia.

Tavoitteet

Kaikki tietotekniikan opintojaksot ovat soveltavia. Ne vastaavat alla määriteltyjä sisältökokonaisuuksia. Samasta aihepiiristä voi olla perustietoja ja -taitoja tarjoavan opintojaksojen lisäksi pitemmälle meneviä kokonaisuuksia.

Osaamisen arviointi

Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat opiskelijan tiedot ja taidot tietotekniikan eri osa-alueilla. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan taito etsiä ja arvioida tietoa kriittisesti.

Osaamista arvioidaan kaikkien kurssien osalta tehtyjen töiden perusteella. Arvioinnin tulee olla monipuolista ja siinä tulee kiinnittää huomiota opiskelijan erilaisiin taitoihin. Osaaminen arvioidaan kaikissa opintojaksoissa suoritusmerkinnällä.

Laaja-alaiset osaamiset

Yhteiskunnallinen osaaminen

Lukio-opinnoissa tietotekniikan taitoja käytetään kaikissa oppiaineissa. Tietotekniikan opinnot tukevat opiskelijaa käyttämään tietotekniikkaa tarkoituksenmukaisesti niin opinnoissa kuin vapaa-ajalla.

Opintojaksot

7.22.1. Peruskurssi, 2 op (AT1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kykenet hyödyntämään opittuja taitoja lukio-opinnoissa
- Tutustut käytössäsi olevaan tietotekniikan laitteistoon ja ohjelmistoihin
- Osaat muokata tuottamiasi tekstejä yhtenäiseksi ja luettavaksi kokonaisuudeksi
- Tutustut ohjelmien ja ohjelmistojen perustoimintoihin
- Ymmärrät tietoturvan merkityksen
- Ymmärrät tekijänoikeusnäkökohdat ja osaat toimia niiden mukaisesti

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- laitteiston ja käyttöjärjestelmän perushallinta
- opiskelussa käytettävät ohjelmat
- perehtyminen sähköisen ylioppilastutkinnon koejärjestelmään ja ohjelmistoihin
- opiskelussa tarvittavaa tekstinkäsittelyä, taulukkolaskentaa ja esitysgrafiikkaa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.22.2. Kuvantuoton ja kuvankäsittelyn perusteet, 2 op (AT2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Osaat tuottaa kuvia kuvankäsittelyohjelmalla
- Hallitset kuvankäsittelyn keskeiset tekniikat
- Osaat muokata ja jakaa digitaalisia kuvia tarkoituksenmukaisesti muiden sovellusten ja medioiden käyttöön
- Hallitset kuvankäsittelyn suunnittelun ja tuottamisen peruskäsitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutustutaan eri kuvankäsittelyohjelmiin ja kuvankäsittelyn termeihin
- kuvien tuottaminen kuvankäsittelyohjelman työkaluilla
- digikuvauksen perustaidot
- kuvaformaatit ja niiden erot
- kuvien ominaisuuksien muokkaus ja manipulointi

- mahdollisesti videoiden kuvaus ja käsittely
- mahdollisesti 3D -mallinnus

7.22.3. Verkkosivujen ja -julkaisujen perusteet, 2 op (AT3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Osaat luoda verkkojulkaisujen perusrakenteita vaatimia sivuja omaan ja muiden käyttöön
- Hallitset itsenäisen työskentelyn verkkomedian, esimerkiksi verkkosivujen toteutuksessa ja julkaisemisessa
- Kykenet toteuttamaan verkkojulkaisussa käytettävien mediasisältöjen ja -resurssien muodostamia kokonaisuuksia

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- HTML-kielen perusteet ja web-julkaisun kehitys
- Visuaalisen materiaalin tuotto ja julkaisu web- sivuilla
- Web- sivuston tuotto sisällönhallinta- ja julkaisujärjestelmillä
- Ymmärrät tekijänoikeusnäkökohdat ja osaat toimia niiden mukaisesti

7.22.4. Ohjelmoinnin perusteet, 2 op (AT4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustut ohjelmoinnin perusteisiin ja ohjelmien rakenteeseen
- Tutustut valitun kielen ohjelmointiympäristöön ja syntaksiin
- Osaat laatia pieniä toimivia ohjelmia
- Opit tuottamaan eheitä ohjelmakokonaisuuksia

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- ohjelmoinnin perusteet ja historia
- muuttujat ja vakiot
- operaattorit
- lauserakenteet ja kirjastot
- algoritmit

7.23. Ohjelmointi (OHJ)

Oppiaineen tehtävä

Ohjelmoinnin kurssit ovat ensisijaisesti tarjoitettu LUMATE- linjan opiskelijoille. Ohjelmointi kehittää tärkeitä taitoja, kuten yhteistyö, luovuus ja ongelmanratkaisu. Kurssien tarkoitus on perehdyttää opiskelija ohjelmoinnin ihmeelliseen maailmaan ja tarjota oikeita tapoja ratkaista ongelmia ohjelmoimalla. Kursseilla tutustutaan laaja-alaisesti eri ohjelmointikieliin ja niiden rakenteisiin.

Tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija harjaantuu käyttämään ohjelmointikieliä erilaisissa ongelmanratkaisuissa.

Osaamisen arviointi

Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat opiskelijan tiedot ja taidot eri ohjelmointikielissä. Arvioinnissa huomioidaan opiskelijan taito etsiä ja arvioida tietoa kriittisesti.

Osaamista arvioidaan kaikkien kurssien osalta tehtyjen töiden ja projektejen perusteella. Arvioinnin tulee olla monipuolista ja siinä tulee kiinnittää huomiota opiskelijan erilaisiin taitoihin. Osaaminen arvioidaan kaikissa opintojaksoissa suoritusmerkinnällä.

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

7.23.1. Laitteistot, järjestelmät ja alustat, 2 op (OHJ1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustut opiskelussa tarvittaviin ohjelmiin ja alustoihin
- Tutustut ohjelmoinnissa käytettäviin laitteistoihin, järjestelmiin ja alustoihin
- Tutustut perustasolla eri ohjelmointikieliin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Abitti- järjestelmä ja sen ohjelmat
- käyttöjärjestelmät
- eri ohjelmointikielet ja niiden historia
- ohjelmointiympäristöjä
- tietoliikenteen perusteet

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on suunniteltu ensisijaisesti LUMATE- linjan opiskelijoille.

7.23.2. Python ohjelmointi, 2 op (OHJ2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Ymmärrät ohjelmoinnin taustat ja historian
- Saat vahvan pohjan muiden ohjelmointikielten opiskeluun Python-ohjelmoinnin lisäksi
- Osaat kirjoittaa toimivia ohjelmia
- Osaat suorittaa ohjelman perustestauksen ja laadun arvioinnin
- Osaat luoda aliohjelmista ja kirjastoista koostuvan ohjelmarakenteen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Python ohjelmointikielen perusrakenne
- ongelmien ratkaisu Python ohjelmoinnilla
- jakson lopussa laajempi ohjelmointiprojekti

7.23.3. Java- ohjelmoinnin perusteet, 2 op (OHJ3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustut Javan perusominaisuuksiin
- Osaat kirjoittaa toimivia Java ohjelmia
- Osaat suorittaa ohjelman perustestauksen ja laadun arvioinnin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Java ohjelmointikielen perusteet
- ongelmien ratkaisu Java- ohjelmoinnilla
- jakson lopussa laajempi ohjelmointiprojekti

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on suunniteltu ensisijaisesti LUMATE- linjan opiskelijoille.

7.23.4. Java- ohjelmoinnin jatko, 2 op (OHJ4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Osaat tehdä laajempia Java- sovelluksia
- Osaat suunnitella ja toteuttaa toimivia Java- ohjelmia
- Osaat dokumentoida tekemäsi ohjelmat
- Osaat toteuttaa ohjelmointiprojektin osana ongelmanratkaisua

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Syvennytään tarkemmin Java- kieleen ja sen ominaisuuksiin
- Sovelletaan eri ohjelmointikokonaisuuksia toisiinsa

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on suunniteltu ensisijaisesti LUMATE- linjan opiskelijoille.

7.23.5. Visual Basic, C# perusteet, 2 op (OHJ5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustut Visual Basic ja C# kielien perusteisiin
- Osaat kirjoittaa toimivia ohjelmia
- Osaat suorittaa ohjelman perustestauksen ja laadun arvioinnin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- ohjelmointikielien perusteet
- ongelmien ratkaisu ohjelmoinnilla
- jakson lopussa laajempi ohjelmointiprojekti

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on suunniteltu ensisijaisesti LUMATE- linjan opiskelijoille.

7.23.6. Visual Basic, C# jatko, 2 op (OHJ6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Osaat tehdä laajempia ohjelmakokonaisuuksia
- Osaat suunnitella ja toteuttaa toimivia ohjelmia
- Osaat dokumentoida tekemäsi ohjelmat
- Osaat toteuttaa ohjelmointiprojektin osana ongelmanratkaisua

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Syvennytään tarkemmin ohjelmointikieliin ja niiden ominaisuuksiin
- Sovelletaan eri ohjelmointikokonaisuuksia toisiinsa

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on suunniteltu ensisijaisesti LUMATE- linjan opiskelijoille.

7.23.7. C++ perusteet, 2 op (OHJ7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustut C++ kielen perusominaisuuksiin
- Osaat kirjoittaa toimivia C++ ohjelmia
- Osaat suorittaa ohjelman perustestauksen ja laadun arvioinnin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- C++ ohjelmointikielen perusteet
- ongelmien ratkaisu C++ ohjelmoinnilla
- jakson lopussa laajempi ohjelmointiprojekti

7.23.8. C++ jatko, 2 op (OHJ8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Osaat tehdä laajempia C++ sovelluksia

- Osaat suunnitella ja toteuttaa toimivia C++ ohjelmia
- Osaat dokumentoida tekemäsi ohjelmat
- Osaat toteuttaa ohjelmointiprojektin osana ongelmanratkaisua

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Syvennytään tarkemmin C++ kieleen ja sen ominaisuuksiin
- Sovelletaan eri ohjelmointikokonaisuuksia toisiinsa

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on suunniteltu ensisijaisesti LUMATE- linjan opiskelijoille.

7.23.9. JavaScript ohjelmointi, 2 op (OHJ9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustut JavaScript kielen perusominaisuuksiin
- Osaat kirjoittaa toimivia JavaScript ohjelmia
- Osaat suorittaa ohjelman perustestauksen ja laadun arvioinnin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- JavaScript ohjelmointikielen perusteet
- ongelmien ratkaisu JavaScript- ohjelmoinnilla
- jakson lopussa laajempi ohjelmointiprojekti

7.23.10. Linux käyttöjärjestelmän hallinta, 2 op (OHJ10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Ymmärrät Linux- käyttöjärjestelmän toiminnan
- Osaat asentaa Linux- käyttöjärjestelmän
- Osaat asentaa ja määrittää ohjelmia Linux- järjestelmään
- Ymmärrät Linux- jakeluversioiden erot

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Linuxin syntyyn ja käyttöhistoria
- Linuxin rakenne ja jakeluversiot
- Linuxin ylläpito työpöytä ja palvelinkäytössä
- järjestelmän etähallinta

7.23.11. Arduinon perusteet, 2 op (OHJ11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opit arkipäiväisten elektroniikkalaitteiden toimintaperiaatteita ja niiden ohjelmoinnin alkeita
- Tutustut eri Arduino- piireihin
- Tutustut Arduinon ohjelmointiin
- Osaat tehdä toimivia Arduino- ratkaisuja

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Arduino- piirin historia ja rakenne
- Käytännönläheistä ohjelmointia Arduino- alustalla
- Mahdollisuus toteuttaa lopussa pieni projektityö

7.23.12. Arduinon jatko / projektityö, 2 op (OHJ12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan syvemmin piiri- tietokoneiden ohjelmointiin valitun projektin avulla
- Osaat toteuttaa laajemman projektityön joko itsenäisesti tai ryhmässä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla toteutetaan laajempi projekti piiri-tietokoneella
- Mahdollisia alustoja ovat muun muassa Arduino, Raspberry Pi, Orange Pi,..

7.23.13. Robotiikka, 2 op (OHJ13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustut robotiikan mahdollisuuksiin ja haasteisiin
- Tutustut robotiikan tuomiin työelämätaitoihin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Robotiikan historia ja kehitys
- Robotiikan vaikutukset
- Robotin ohjelmointi

7.23.14. Digitutor, 4 op (OHJ14)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Perehdyt tarkemmin lukion sähköisen toimintaympäristön periaatteisiin
- Jaat omaa osaamistaan muille opiskelijoille
- Kehität asiakaspalvelutaitojasi

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- lukion sähköinen toimintaympäristö
- lukion käytössä olevat informaatiotekniikan järjestelmät
- toimiminen tieto- ja viestintätekniikan tukena opiskelijoille ja opettajille

7.23.15. Lukiodiplomi, 2 op (OHJ15)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Suoritat itsenäisesti laajan projektityön
- Osoitat erityistä osaamistasi ja harrastuneisuuttasi pitkäkestoisen näytön avulla

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Projektityön toteutus opettajan tai opiskelijan valitsemasta aiheesta
- Työn dokumentointi ja julkaisu verkossa
- Arvioidaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista, työskentelyä, lopputulosta ja kokonaisuutta

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on suunniteltu ensisijaisesti LUMATE- linjan opiskelijoille.

7.24. Korkea-asteen opinnot (TIEDE/HYAVO)

Oppiaineen tehtävä

Lahden lukiolaisilla on mahdollisuus valita lukio-opintojen osaksi matalan kynnyksen korkeakoulukursseja, joilla opettajina toimivat sekä lukioiden että yliopistojen lehtorit yhdessä (TIEDE1-TIEDE3 -opintojaksot). Lisäksi Helsingin yliopiston Avoin yliopisto tarjoaa kaikille toisen asteen opiskelijoille tutustumispolun yliopisto-opintoihin. Polun ensimmäinen askel sisältää korkea-asteen opintoihin johdattelevan kurssin (HYAVO1), toinen askel kaksi Avoimen yliopiston tutustumiskurssia (HYAVO2 ja HYAVO3) ja kolmas askel mahdollisuuden valita itseään kiinnostavia kursseja Avoimen yliopiston laajasta kurssitarjonnasta.

Tavoitteet

Korkea-asteen opintojen tavoitteena on, että opiskelija

- saa käsityksen korkeakouluista opiskelupaikkana
- saa valmiuksia korkeakouluopintoihin
- saa kokemusta tieteellisten raporttien ja esitelmien tekemisestä
- kehittää kieli- ja yhteistyötaitoja kansainvälisessä yhteistyössä
- kehittyy omissa opiskelutaidoissaan
- pohtii omia lukion jälkeisiä opiskelumahdollisuuksia ja saa ehkä uusia ajatuksia lukion jälkeisiin opintoihin
- ymmärtää mitä mahdollisuuksia tiedemaailman kautta voi avautua

Osaamisen arviointi

Suoritusmerkintä (S)

Laaja-alaiset osaamiset

Hyvinvointiosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksot

7.24.1. Minäkö yliopistoon -kurssi, 2 op (HYAVO1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija saa käsityksen Helsingin yliopistosta opiskelupaikkana sekä korkeakouluopinnoissa
- opiskelija kehittyy omissa opiskelutaidoissaan ja pohtii omia lukion jälkeisiä opiskelumahdollisuuksiaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutustut Helsingin yliopistoon opiskelupaikkana
- kuulet yliopisto-opiskelijoiden kokemuksia opinnoistaan
- pääset vierailemaan Helsingin yliopiston kampukselle
- osallistut Avoimen yliopiston luennolle
- pääset pohtimaan ja kehittämään omia opiskelutaitojasi ja -valmiuksiasi
- kirjoitat oppimispäiväkirjaa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssilla tutustut Helsingin yliopistoon opiskelupaikkana, saat valmiuksia korkeakouluopintoihin sekä pohdit ja kehität opiskelutaitojasi.

7.24.2. Tutustumiskurssi erityispedagogiikkaan, 2 op (HYAVO2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija ymmärtää lasten ja nuorten kiusaamista ilmiönä ja saa valmiuksia estää sitä
- opiskelija ymmärtää miten koulukiusaaminen on osa syrjäytymiseksi kutsuttua ilmiötä
- opiskelija pystyy oppimansa perusteella arvioimaan erilaisia aiheesta kirjoitettuja mielipidekirjoituksia ja aiheen parissa työskentelevien näkemyksiä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kiusaamisen määritelmä, muodot, yleisyys ja seuraukset
- ryhmäilmiö päiväkodissa ja koulussa: erot ja yhtäläisyydet
- kiusaamisen ehkäisy päiväkodissa ja koulussa: erot ja yhtäläisyydet

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Kurssilla käsitellään kiusaamista ilmiönä varhaislapsuudessa ja kouluiässä. Kurssi sopii sinulle, jos olet kiinnostunut kasvatustieteen ja erityispedagogiikan opinnoista, hakeutumassa erityispedagogiikan opintoihin tai muutoin aiheesta kiinnostunut. Kurssi on osa Syrjäytyminen ja mielenterveys 5 op -kurssia, joka on osa erityispedagogiikan perusopintokokonaisuutta 25 op.

7.24.3. Tutustumiskurssi ympäristötieteisiin, 2 op (HYAVO3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija ymmärtää kemikaalien käytöstä aiheutuvien päästöjen johtavan usein eri asteisiin ympäristövaikutuksiin
- opiskelija osaa nimetä vähintään 5 ekotoksikologisesti merkityksellistä kemikaalia tai kemikaaliryhmää
- opiskelija ymmärtää erityisesti pysyvien orgaanisten yhdisteiden POP-yhdisteiden haitallisuuden perustan
- opiskelija hahmottaa, miten ekotoksikologisia vaikutuksia tutkitaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- ekotoksikologian historia

- peruskäsitteistö
- kemikaalien toksisuuden perusta, annos-vaikutussuhde
- ympäristökohtalo
- ekotoksikologinen testaus
- biomarkkerit
- ekologiset vaikutukset

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Tieteenalana ekotoksikologia pyrkii ymmärtämään kemikaalien ympäristökohtaloa ja haitallisia vaikutuksia ympäristön eri osissa. Ympäristökohtalo käsittää kemikaalin leviämisen, jakautuminen ja muuntumisen päästölähteestä ympäristön eri osiin kuten ilmaan, maaperään, vesistöihin, sedimentteihin sekä eliöihin. Kemikaalien haittavaikutukset kohdistuvat esimerkiksi altistuneen eliön entsyymitoimintoihin, solurakenteisiin, käyttäytymiseen, selviytymiseen ja sitä kautta varsinaisiin ympäristövaikutuksiin, jotka ilmenevät esim. populaatio- ja yhteisötason muutoksina.
Kurssi sopii sinulle, jos olet kiinnostunut ympäristötieteen opinnoista, hakeutumassa ympäristöalan opintoihin tai muutoin aiheesta kiinnostunut. Kurssi on osa Ekotoksikologia 5 op -kurssia, joka on osa ympäristötieteiden aineopintoja.

7.24.4. Tutkimus koukuttaa! – Tiedettä ja tutkimusta korkeakouluissa, 2 op (TIEDE1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija saa uusia ajatuksia lukion jälkeisiin opintoihin
- opiskelija ymmärtää mitä mahdollisuuksia tiedemaailman kautta voi avautua

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- opiskelu ja tutkimus korkeakouluissa
- vierailevat luennoitsijat Lahden Yliopistokampuksella toimivista yliopistoista (LUT-yliopisto, Helsingin yliopisto), Päijät-Hämeen LUMA-keskuksesta ja LAB-ammattikorkeakoulu sta
- kurssi toteutetaan tiedeluentosarjana, joka sisältää myös toiminnallisia osuuksia
- tiedeviestintä – Science Slam
- kurssilla tehdään oppimispäiväkirja

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä (S)

7.24.5. Biologisia ja kemiallisia tutkimuksia Vesijärvestä, 2 op (TIEDE2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija tutustuu vesiekologisen tutkimuksen keskeisiin tutkimusmenetelmiin käytännössä
- opiskelija harjoittelee vesinäytteiden kemiallisia ja biologisia analysointimenetelmiä
- opiskelija saa kokemusta tieteellisten raporttien ja esitelmien tekemisestä
- opiskelija kehittää kieli- ja yhteistyötaitoja kansainvälisessä yhteistyössä
- opiskelija kehittää sekä lajitunnistustaitojaan että ymmärrystä vesiekosysteemin toiminnasta

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- vesien pieneliöstö, erityisesti planktonlajisto
- vesiekosysteemin ravintoverkon toiminta
- ihmisen vaikutus vesiympäristöihin ja vesistöjen suojelu
- tärkeimmät vesieliöstöön vaikuttavat kemialliset ja fysikaaliset muuttujat

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.24.6. DNA-sormenjälkiä ja rikoskemiaa, 2 op (TIEDE3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskelija syventää lukio-oppimäärän tietoja molekyylibiologiasta, geenitekniikasta ja ympäristökemiasta
- opiskelija oppii biologian ja kemian laboratoriotaitoja, jotka ovat hyödyksi sekä ylioppilaskokeisiin valmistautumisessa että hakeutumisessa alan jatko-opintoihin
- opiskelija tutustuu Niemen Yliopistokampuksella tehtävään tutkimukseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- opiskelijat ratkaisevat rikoksen tekijän ja laadun
- DNA-analyysit (DNA:n eristäminen verestä, konsentraatiomittaus, PCR, agaroosigeelielektroforeesi, sekvensointi)
- kemialliset analyysit (näytteenotto maasta, näytteen esikäsittely, standardiliuosten valmistus, näytteiden analysointi kaasukromatografilla)
- tietokantahaut ja analyysiohjelmat
- asiantuntijaluennot DNA-tunnisteiden käytöstä ja rikoskemiasta

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Lyseossa opintojakso on ensisijaisesti tarkoitettu LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.25. Vieraat kielet, saksa, B2-oppimäärä (SAB2)

Oppiaineen tehtävä

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

7.25.1. Elämää Saksassa ja Suomessa, 0 op (SAB22)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Pyritään kutsumaan natiivi vierailija kertomaan omasta maastaan ja kulttuuristaan. Tavoitteena keskustelu kulttuurieroista.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii kirjoittamaan ja keskustelemaan Suomesta ja suomalaisesta tapakulttuurista saksaksi. Hän oppii reagoimaan saksankieliseen keskustelukulttuuriin sopivalla tavalla.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu laajemmin saksankielisen maailman kulttuuriin ja perinteisiin ja pohdiskelee niitä suomalaisesta näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.2. Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 0 op (SAB23)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija oppii kertomaan terveydestään, pohdiskelemaan aikuistumista ja tulevaisuuden maailmaa sekä suhdettaan sosiaaliseen mediaan.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.3. Kulttuuria saksaksi, 0 op (SAB24)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskeluun liittyy suullisia ja kirjallisia tuotoksia, jotka käsittelevät musiikkia, kuvataidetta, kirjallisuutta, teatteria ja elokuvia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija käyttää saksan kielitaitoaan tutustuessaan saksankielisen kulttuurin eri osa-alueisiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.4. Opiskelua ja työelämää saksaksi, 0 op (SAB25)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Pyritään järjestämään vierailu paikalliseen vienti- tai tuontiyritykseen, jossa yhtenä työkielenä on saksa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija oppii kertomaan lukio-opinnoistaan ja pohtimaan jatko-opiskelumahdollisuuksia ja ammatinvalintaa sekä vertailemaan työelämää Suomessa ja Saksassa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii työnhakuprosessissa tarvittavaa suullista ja kirjallista viestintää kuten CV:n ja työnhakukirjeen laatiminen ja työhaastattelu.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus

otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.5. Muuttuva maailma saksaksi, 0 op (SAB26)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija tutustuu maailmanlaajuisiin haasteisiin ja uutisaiheisiin saksaksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija tutustuu ilmastonmuutosta, luonnonsuojelua, kierrättämistä ja ekologista elämäntapaa käsitteleviin sisältöihin saksankielisessä mediassa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.6. Kestävä elämäntapa, 0 op (SAB27)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija syventää ympäristötietouttaan tutustumalla globaaleihin ympäristökysymyksiin saksan kielellä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus

otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.7. Kansainvälinen toiminta, 0 op (SAB28)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen kansainvälisessä yhteistyössä sekä saa lisää valmiuksia ja rohkeutta käyttää saksan kieltä tulevaisuudessa esimerkikisi kansainvälisessä työympäristössä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.8. Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (SAB29)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on kerrata aiemmilla kursseilla opittuja asioita ja valmistautua ylioppilaskirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kieliopin kertausta, kuuntelu- ja tekstinymmärtämiskokeiden sekä kirjoitelmien harjoittelua.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opiskelija harjoittelee ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä, mikä vahvistaa opiskelijan minäpystyvyyttä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan valmistautumista lyhyen saksan ylioppilaskokeeseen. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.9. Saksan kielidiplomi I, 2 op (SAB210)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssilla valmistaudutaan suorittamaan Saksan kulttuuriministeriön kielidiplomin taso I.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla harjoitellaan kokeen eri osa-alueita ja tehdään harjoitustehtäviä. Kahdessa eri osassa tehtävä kielidiplomikoe on osa kurssisuoritusta. Kurssin suorittamisesta saa Saksan kulttuuriministeriön myöntämän kielidiplomin tai osallistumistodistuksen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Vieraiden kielten opiskelun kautta tarkastellaan yksilön ja yhteisön identiteettien rakentumista ja ryhmässä toimimista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa arvostetaan ja pyritään hyödyntämään, mikä mahdollistaa opiskelijan **hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaamisen** sekä minäpystyvyyden kasvattamisen. Empatia, hyvät tavat ja rakentavan vuorovaikutuksen (mediaatio) elementit ilmentyvät kaikissa kieliaineissa osana laaja-alaista osaamista. Rakentavan vuorovaikutuksen tekijöitä tutkimalla ja sen taitoja omaksumalla opiskelija syventää ymmärrystään toiseudesta ja harjaantuu rakentamaan ymmärrystä tilanteissa, joissa sitä ei kielellisistä tai kulttuurista syistä ole.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

Opintojakson vapaa kuvaus

Kielidiplomi I on todistus saksan kielen taidosta haettaessa työ- tai harjoittelupaikkoja. Kokeessa on kirjallinen osuus (luetun ymmärtäminen ja kirjoitelma), kuullun ymmärtäminen ja suullinen osuus. Aihepiirit liittyvät opiskelijan omaan elämään esim. harrastuksiin ja perheeseen.

7.25.10. Saksaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (SAB21)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB21), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*
- *koulu*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.11. Elämää Saksassa ja Suomessa, 2 op (SAB22)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 1, 2 op (VKB22), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 1

- *kohdekielen maantieteellinen levinneisyys, variantit*
- *Suomi kohdekielellä opiskelun näkökulmasta*
- *arjen tavat ja traditiot sekä kulttuurierojen vertailua*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus

otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.12. Hyvinvointia ja elämää nyt ja tulevaisuudessa, 2 op (SAB23)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB23), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.13. Kulttuuria saksaksi, 2 op (SAB24)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB24), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.14. Opiskelua ja työelämää saksaksi, 2 op (SAB25)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB25), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 4

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.15. Muuttuva maailma saksaksi, 2 op (SAB26)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB26), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.16. Kestävä elämäntapa, 2 op (SAB27)

Opintojakson moduulit

- Perustason jatko 1, 2 op (VKB27), valinnainen

Tavoitteet

Perustason jatko 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason jatko 1

- *erilaiset asuinympäristöt*
- *kestävä elämäntapa*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.25.17. Kansainvälinen toiminta, 2 op (SAB28)

Opintojakson moduulit

- Perustason jatko 2, 2 op (VKB28), valinnainen

Tavoitteet

Perustason jatko 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason jatko 2

- *kansainvälinen osaaminen ja yhteistyö*
- *tutustuminen erilaisiin kansainvälisiin kielitaidon arviointijärjestelmiin*
- *kielitaitovaatimukset muun muassa jatko-opinnoissa*

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpystyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelija pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijan työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelija harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26. Vieraat kielet, ranska, B2-oppimäärä (RAB2)

Oppiaineen tehtävä

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

7.26.1. Ranskaa vapaa-aikana ja lomalla, 2 op (RAB21)

Opintojakson moduulit

- Perustason alkeet 3, 2 op (VKB21), valinnainen

Tavoitteet

Perustason alkeet 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.2 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustason alkeet 3

- *sosiaalisen kohtaamisen tilanteet arjessa, tavanomaiset asiointitilanteet*
- *vapaa-ajan vietto ja harrastukset*

- *koulu*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija käyttää ranskaa suullisesti ja kirjallisesti kertoessaan vapaa-ajastaan ja kokemuksistaan.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu ranskankieliseen maailmaan matkailun näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpysyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26.2. Elämää Ranskassa ja Suomessa, 2 op (RAB22)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB24), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään kutsumaan natiivi vierailija kertomaan omasta maastaan ja kulttuuristaan. Tavoitteena keskustelu kulttuurieroista.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii kirjoittamaan ja keskustelemaan Suomesta ja suomalaisesta tapakulttuurista ranskaksi. Hän oppii reagoimaan ranskankieliseen keskustelukulttuuriin sopivalla tavalla.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija tutustuu laajemmin ranskankielisen maailman kulttuuriin ja perinteisiin ja pohdiskelee niitä suomalaisesta näkökulmasta.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpysyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26.3. Hyvinvointia ja perhe-elämää ranskaksi, 2 op (RAB23)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 2, 2 op (VKB23), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 2

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A1.3–A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 2

- *hyvinvointi ja terveys*
- *eri elämänvaiheet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija oppii kertomaan terveydestään, pohdiskelemaan aikuistumista ja tulevaisuuden maailmaa sekä suhdettaan sosiaaliseen mediaan ranskaksi.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpysyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26.4. Ranskalaista kulttuuria, 2 op (RAB24)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 3, 2 op (VKB24), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 3

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 3

- *eri kulttuuriaiheita kieli- ja kulttuurialueelta*
- *ajankohtaiset kulttuuriaiheet*
- *luova toiminta opiskelijoiden oman mielenkiinnon perusteella*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskeluun liittyy suullisia ja kirjallisia tuotoksia, jotka käsittelevät musiikkia, kuvataidetta, kirjallisuutta, teatteria ja elokuvia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija käyttää ranskan kielitaitoaan tutustuessaan ranskankielisen kulttuurin eri osa-alueisiin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpysyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26.5. Opiskelua ja työelämää ranskaksi, 2 op (RAB25)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 4, 2 op (VKB25), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 4

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Paikallinen lisäys

- Pyritään järjestämään vierailu paikalliseen vienti- tai tuontiyritykseen, jossa yhtenä työkielenä on ranska.

Keskeiset sisällöt

Perustaso 4

- *opiskelu koulussa sekä mahdolliset jatko-opinnot ja työelämä*
- *tulevaisuudensuunnitelmat*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija oppii kertomaan lukio-opinnoistaan ja pohtimaan jatko-opiskelumahdollisuuksia ja ammatinvalintaa sekä vertailemaan työelämää Suomessa ja Ranskassa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija oppii työhakuprosessissa tarvittavaa suullista ja kirjallista viestintää kuten CV:n ja työnhakukirjeen laatiminen ja työhaastattelu.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpysyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26.6. Muuttuva maailma, 2 op (RAB26)

Opintojakson moduulit

- Perustaso 5, 2 op (VKB26), valinnainen

Tavoitteet

Perustaso 5

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy vuorovaikutukseen taitotason A2.1 tavoitteiden mukaisesti.*

Keskeiset sisällöt

Perustaso 5

- *ajankohtaiset aiheet*
- *kohdekieliset mediat*
- *lähdekritiikki*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija tutustuu maailmanlaajuisiin haasteisiin ja uutisaiheisiin ranskaksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija tutustuu ilmastonmuutosta, luonnonsuojelua, kierrättämistä ja ekologista elämäntapaa käsitteleviin sisältöihin ranskankielisessä mediassa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpysyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26.7. Kestävä elämäntapa, 0 op (RAB27)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija syventää ympäristötietoisuuttaan tutustumalla globaaleihin ympäristökysymyksiin ranskan kielellä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpysyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26.8. Kansainvälinen toiminta, 0 op (RAB28)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen kansainvälisessä yhteistyössä sekä saa lisää valmiuksia ja rohkeutta käyttää ranskan kieltä tulevaisuudessa esimerkiksi kansainvälisessä työympäristössä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintojakson lopussa opiskelija saa numeroarvosanan. Opintojakson aikana käytetään monipuolista arviointia. Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan minäpysyvyyttä ja vahvistavat opiskelumotivaatioita. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoiden työn laatu, oma aktiivisuus, ahkeruus ja omatoimisuus otetaan arvostelussa huomioon. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.26.9. Kohti ylioppilaskirjoituksia, 2 op (RAB29)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on kerrata aiemmilla kursseilla opittuja asioita ja valmistautua ylioppilaskirjoituksiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kieliopin kertausta, kuuntelu- ja tekstinymmärtämiskokeiden sekä kirjoitelmien harjoittelua.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija kehittää kielenopiskelutaitojaan tunnistamalla itselleen sopivia strategioita oppia kieltä ja arvioimalla oman oppimisensa edistymistä. Häntä ohjataan ymmärtämään monipuolisen

kielitaidon merkitys jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kieli-identiteetin rakentamisessa. Opiskelija harjoittelee ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä, mikä vahvistaa opiskelijan minäpystyvyyttä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Monipuolinen arviointi ja onnistunut, kannustava palaute tukevat opiskelijan valmistautumista lyhyen ranskan ylioppilaskokeeseen. Opettajan suorittaman arvioinnin lisäksi opiskelijat pyritään perehdyttämään arvioimaan itse tuloksiaan suhteessa yhteisiin ja omiin realistisiin tavoitteisiinsa. Opiskelijoita harjaannutetaan arvioimaan omia tuotoksiaan ja oppimisprosessiaan sekä tunnistamaan omat vahvat ja heikot puolensa koko opintojakson ajan.

7.27. LUMATE-erityistehtävä (LUMATE)

Oppiaineen tehtävä

Lyseon luonnontiede, matematiikka ja teknologia (LUMATE) -linja on yksi valtakunnallinen erityistehtälinja. Se on tarkoitettu luonnontieteistä, matematiikasta ja teknologiasta kiinnostuneille opiskelijoille, joilla on tavoitteena jatkaa LUMATE-aineiden opintoja lukion jälkeen alan korkeakouluissa. Linjan opintojaksoissa vieraillaan yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa ja yrityksissä. LUMATE-linja tekee yhteistyötä korkea-asteen toimijoiden kanssa, erityisesti Helsingin yliopiston, LUT-yliopiston, Lahden Yliopistokampuksen ja Päijät-Hämeen LUMA-keskuksen kanssa.

Linjan opinnot koostuvat seuraavista opintojaksoista:

- Pakolliset opintojaksot (31 op)
    - valtakunnalliset pakolliset opinnot (30 op)
        - MAY1 (2 op)
        - MAA2-MAA9 (18 op)
        - BI1-BI3 (4 op)
        - GE1 (2 op)
        - FY1-FY2 (2 op)
        - KE1-KE2 (2op)
    - LUMATE1 (1op)
- Valinnaiset opintojaksot
    - 24 lukiokohtaista LUMATE-aineen opintojaksoa TAI 16 lukiokohtaista soveltavaa ja 8 valtakunnallista valinnaista LUMATE-aineen opintojaksoa oman mielenkiinnon mukaan

LUMATE-linjan lukiokohtaiset opintojaksot:

Biologia

- Kohti biologian ylioppilaskoetta (BI7)
- Biologian laboratoriotyöt (BI8)
- Lääketieteellinen biologia (BI10)
- Luonto kaupungissa (BI11)
- Perimä, ympäristö ja elintavat (BI12)
- Biologian kenttätyöt (BI13)
- Geeniteknologian työt (BI14)
- Biologisia ja kemiallisia vesistötutkimuksia (TIEDE2)
- DNA-sormenjälkiä ja rikoskemiaa (TIEDE3)

Fysiikka

- Kohti fysiikan ylioppilaskoetta (FY9)
- Kokeellinen fysiikka (FY10)
- Kokeellinen sähköoppi (FY11)
- Hiukkasfysiikan tiedeleiri (FY12)
- Fysiikan laskuharjoituksia (FY13)
- Ajankohtaista fysiikasta (FY14)
- Tähtitiede (FY15)
- Kvantti- ja atomifysiikan jatkokurssi (FY16)
- Fysiikan ja tieteen historia (FY17)

Kemia

- Kohti kemian ylioppilaskoetta (KE7)
- Kemian työkurssi (KE8)
- Tutkimus ja teknologia (KE9)

Maantiede

- Kohti maantieteen ylioppilaskoetta (GE5)
- Lahtelaista maantiedettä (GE6)
- Maantieteen kenttätyöt (GE7)

Matematiikka

- Kohti ylioppilaskoetta (MAA13)
- Laskuharjoitukset 1 (MAA15)
- Laskuharjoitukset 2 (MAA16)
- Lineaarialgebra (MAA17)
- Kompleksiluvut ja differentiaaliyhtälöt (MAA18)
- Algebra (MAA19)
- Topologia (MAA20)

Ohjelmointi

- Laitteistot, järjestelmät ja alustat (OHJ1)
- Python ohjelmointi (OHJ2)
- Java-ohjelmoinnin perusteet (OHJ3)
- Java-ohjelmoinnin jatko (OHJ4)
- Visual Basic, C# perusteet (OHJ5)
- Visual Basic, C# jatko (OHJ6)
- C++ perusteet (OHJ7)
- C++ jatko (OHJ8)
- JavaScript ohjelmointi (OHJ9)
- Linux käyttöjärjestelmän hallinta (OHJ10)
- Arduinon perusteet (OHJ11)
- Arduinon jatko/projektityö (OHJ12)
- Robotiikka (OHJ13)
- Digitutor (OHJ14)
- Lukiodiplomi (OHJ15)

Tietotekniikka

- Peruskurssi (AT1)
- Kuvantuoton ja kuvankäsittelyn perusteet (AT2)
- Verkkosivujen ja julkaisujen perusteet (AT3)
- Ohjelmoinnin perusteet (AT4)

Tavoitteet

LUMATE-linjan tavoitteena on, että opiskelija

- syventyy luonnontiede, matematiikka ja teknologia aiheisiin opintojaksoihin
- valitsee itseän kiinnostavan LUMATE-ainekokonaisuuden
- saa opiskella LUMATE-aineita motivoituneiden ja samanhenkisten opiskelijoiden kanssa
- saa luonnontieteiden ja matematiikan opintojaksoista hyvän pohjan valmistautua kyseisten aineiden ylioppilaskokeisiin
- oppii luonnontiedeaineisiin keskeisesti kuuluvat kokeelliset työtavat
- tutustuu korkeakouluopiskeluun yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa
- tutustuu luonnontieteellisten ja teknologisten alojen yrityksiin

Osaamisen arviointi

Linjan valtakunnalliset pakolliset ja valinnaiset opintojaksot arvioidaan numeroin (4-10) ja lukiokohtaiset opintojaksot suoritusmerkinnällä (S).

Laaja-alaiset osaamiset

Hyvinvointiosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksot

7.27.1. LUMATEema, 1 op (LUMATE1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että LUMATE-linjan opiskelija
- kerää itselleen pisteitä osallistumalla erilaisiin lumate-toimintoihin ja -tapahtumiin. Kurssi koostuu 12 pisteestä. Pisteytys määritetään tapauskohtaisesti siten, että pistemäärässä huomioidaan yksittäisen suorituksen laajuus. Lähtökohtaisesti yksi piste vastaa 75 minuuttia LUMATE-työskentelyä.
- tutustuu matemaattis-luonnontieteellisten alojen jatko-opintoihin yliopistoissa ja korkeakouluissa
- saa mahdollisimman konkreettisen käsityksen korkeakouluopiskelusta sekä tulevaisuuden työ- ja uramahdollisuuksista tieteen ja teknologian parissa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- osallistuminen LUMATE-linjan yhteisiin tapahtumiin
- opintojakson sisältö on yksilöllinen ja opiskelija voi sopia sisällöistä LUMATE-aineiden opettajien kanssa tapauskohtaisesti
- opintojakso voi sisältää esimerkiksi tutustumiskäyntejä yliopistoihin, korkeakouluihin, tiedeluokkiin ja erityyppisiin tiedetapahtumiin

- opintojakso voi sisältää esimerkiksi tutortoimintaa, osallistumista LUMATE-linjan esittelyihin, LUMA-kerhonohjausta tai tiedeluentoihin osallistumista

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkinta (S)

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojakso on pakollinen LUMATE-linjan opiskelijoille.

7.27.2. LUMATEn tiede- ja teknologiakilpailut, 1 op (LUMATE2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on, että LUMATE-linjan opiskelija
- osallistuu oman kiinnostuksensa mukaisesti tiede- ja teknologiakilpailuun
- perehtyy monitieteellisesti tutkittavaan haasteeseen
- innostuu tieteellisen tutkimuksen tekemisestä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opintojakso voi koostua osallistumisesta useampaan pienempään kilpailuun tai vaihtoehtoisesti yhteen laajempaan kilpailuun
- Tiede- ja teknologiakilpailuihin voi osallistua joko yksin tai ryhmässä. Kilpailun tuotos voi olla esimerkiksi uusi tietokoneohjelma, laboratoriossa suoritettu kokeellinen tutkimus tai jokin tuotekehitysprojekti.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä (S)

7.27.3. Projekti 1, 2 op (LUMATE3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Projekti 1:n oppimistavoitteet määritellään erikseen jokaisen opintojakson alussa

- Opintojakso syventää lumaten opintojaksoilla opittuja tietoja ja taitoja

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Sisällöt määräytyvät opintojaksokohtaisesti
- Projekti 1 soveltuu hyvin esimerkiksi itsenäiseen syventävään työskentelyyn tai erilaisiin työpajoihin
- Opintojaksolla käytetään opintojaksokohtaisesti sovittuja oppimisen menetelmiä. Opintojaksolla painotetaan erityisesti tutkivaa sekä tekemällä ja kokemalla oppimista.
- Projekti 1 voidaan toteuttaa yhteistyössä koulun ulkopuolisten toimijoiden kuten korkeakoulujen, yliopistojen ja muiden opetustahojen kanssa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuudet voivat vaihdella opintojaksossa/projektissa sisällöstä ja tavoitteista riippuen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.27.4. Projekti 2, 2 op (LUMATE4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Projekti 2:n oppimistavoitteet määritellään erikseen jokaisen opintojakson alussa
- Opintojakso syventää lumaten opintojaksoilla opittuja tietoja ja taitoja

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Sisällöt määräytyvät opintojaksokohtaisesti
- Projekti 2 soveltuu hyvin esimerkiksi itsenäiseen syventävään työskentelyyn tai erilaisiin työpajoihin
- Opintojaksolla käytetään opintojaksokohtaisesti sovittuja oppimisen menetelmiä. Opintojaksolla painotetaan erityisesti tutkivaa sekä tekemällä ja kokemalla oppimista.
- Projekti 2 voidaan toteuttaa yhteistyössä koulun ulkopuolisten toimijoiden kuten korkeakoulujen, yliopistojen ja muiden opetustahojen kanssa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuudet voivat vaihdella opintojaksossa/projektissa sisällöstä ja tavoitteista riippuen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.28. Musiikin erityistehtävä (MUMU)

Oppiaineen tehtävä

Tiirismaan lukiolla on valtakunnallinen musiikin erityistehtävä. Lukion musiikkilinja tarjoaa musiikkia harrastavalle opiskelijalle mahdollisuuden syventää ja laajentaa musiikkisuhdettaan sekä musiikillisia taitojaan. Lisäksi se antaa valmiuksia jatko-opintoihin ja työelämään.

Opetuksen tarkoituksena on musiikillisen sivistyksen lisääminen sekä kannustaminen elinikäiseen musiikin harrastamiseen ja kulttuuripalveluista nauttimiseen. Musiikillinen sivistys antaa opiskelijalle mahdollisuuden ymmärtää eri kulttuureita ja omaa sijoittumistaan historiaan ja yhteiskuntaan.

Tiirismaan lukion musiikkilinjan päämääränä on tuottaa opiskelijalle musiikillisia elämyksiä. Yhdessä musisointi luo yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. Samalla luodaan kulttuuritarjontaa kotikaupunkiin ja sen lähialueille esiintyen ja konsertoiden. Musiikkilinjan opiskelijat ovat aktiivisia kotikaupunkinsa kulttuuripalvelujen käyttäjiä ja tuottajia.

Musiikkilinja toimii yhteistyössä paikallisten kulttuurilaitosten, oppilaitosten, tapahtumajärjestäjien, eri laitosten, järjestöjen sekä yritysten kanssa.

Musiikin erityistehtävän mukaisia opintojaksoja on suoritettava vähintään 12.

Opiskelijan on suoritettava lukioaikanaan yksi valtakunnallisen pakollisen musiikin opintojakso ja sen lisäksi vähintään 12 musiikkilukion erityistehtävän mukaista musiikin opintojaksoa.

Opiskelija saa vähentää enintään 8 opintojaksoa valtakunnallisen tuntijaon pakollisista opintojaksoista. Opiskelijan tulee kuitenkin suorittaa vähintään puolet jokaisen pakollisen oppiaineen pakollisista opintojaksoista.

Niissä oppiaineissa, joissa opiskelija osallistuu ylioppilastutkintoon, tulee opiskella kaikki pakolliset opintojaksot.

Valittaviin kahteentoista musiikin kurssiin tulee sisältyä sekä musiikkitiedon opintojaksoja että soittamista ja laulamista seuraavasti:

- MUMU1-MUMU4
- Vähintään 3 opintojaksoa yhteismusisointia musiikkiproduktioissa (PRODU), kuorossa, orkesterissa tai musiikkiteatteriproduktioissa (MUTE). Huom! Musiikkiteatteriesitysten roolitehtäviin on erillinen koe-esiintyminen.
- Vähintään 3 opintojaksoa musiikin työpajoja (MUTP)

Loput kaksi tai halutessaan useampia opintojaksoja opiskelija voi valita musiikin erityistehtävän tai yleislinjan musiikin opintojaksojen tarjonnasta mielenkiintonsa mukaan.

Tavoitteet

Osaamisen arviointi

Laaja-alaiset osaamiset

Opintojaksot

7.28.1. Kamarikuoro 1-12, 2 op (MUKUO01- MUKUO12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Yhteisöllisyyden kokemus musiikissa
- Laulutekniikan ja nuotinluvun kehittäminen
- Henkilökohtaisen musiikkisuhteen syventäminen eri säveltäjien, kulttuurien ja aikakausien musiikin avulla
- Esiintymisvalmiuksien kehittäminen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Ohjelmisto sisältää moniäänistä kamarikuoromusiikkia ja kuoro- ja orkesteriteoksia
- Esiintymiset koulun juhlissa ja tapahtumissa, tilausesiintymiset ja edustustehtävät
- Kuorotoimintaan sisältyy mahdollisuuksien mukaan myös kansainvälistä toimintaa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Kuorossa laulaminen edistää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä niin kuorolaisten kesken kuin esiintymistilanteiden kautta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kuoron ohjelmistovalinnat ja mahdolliset esiintymismatkat ja kuorovierailut ulkomaille laajentavat opiskelijan kulttuurien tuntemusta.

Hyvinvointiosaaminen

Kuorossa laulaminen luo yhteisöllisyyttä ja edistää hyvinvointia.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.2. Lauluvalmennus 1-2, 2 op (MUL1-2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu oman ääni-instrumenttinsa mahdollisuksiin ja opiskelee solistista laulua

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Laulutunnit pienryhmissä 45 min. / viikko
- Opiskelijalla on mahdollisuus esiintyä laulumatineoissa tai koulun tilaisuuksien solistitehtävissä

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

- Opiskelija tutustuu terveen äänenkäytön perusteisiin

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Opiskelija tutustuu ääni-instrumentin käyttöön eri musiikkityyleissä

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.3. Taidemusiikki, 2 op (MUMU1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija syventää ja laajentaa taidemusiikin säveltäjien, tyylisuuntien ja musiikkikulttuurin tuntemustaan.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Luennot, kuuntelutehtävät, omat esitelmät ja tehtävät, musiikkiohjelmat ja podcastit, yhteismusisointi, konserttikäynti mahdollisuuksien mukaan.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opiskelija hahmottaa, miten musiikki eri aikoina heijastelee yhteiskunnan ilmiöitä ja myös luo niitä.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelija tutustuu länsimaisen konserttikulttuurin traditioihin ja käyttäytymistapoihin.

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija saa kokemuksia eri aikakausien taidemusiikista ja löytää uusia tapoja nauttia musiikista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Jatkuvaan näyttöön ja kurssikokeeseen perustuva numeroarviointi.

Opintojakson suorituksen voi korvata musiikkioppilaitosten yleisen musiikkitiedon kurssin suorituksella.

7.28.4. Kansojen musiikkia, 2 op (MUMU2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tunnistetaan kuulonvaraisesti eri kansojen, kulttuurien ja etnisten ryhmien musiikkia
- Tunnistetaan etnisiä soittimia ja äänenkäyttötapoja
- Ymmärretään eri musiikkikulttuurien historiallinen ja yhteiskunnallinen yhteys

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Luennot, kuuntelutehtävät, omat esitelmät ja tehtävät, yhteismusisointi, mahdollisesti vierailijat tai konserttikäynti

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Ymmärretään musiikin merkitys eri kulttuureissa yhteisöllisyyden, uskonnon tai sosiaalisen aseman ilmentäjänä

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Pyritään ymmärtämään erilaisia musiikkityylejä niiden omista lähtökohdista käsin

Hyvinvointiosaaminen

- Saadaan uusia kokemuksia ja kehollisia tuntemuksia etnomusiikkia soittaen, laulaen ja tanssien.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Jatkuvaan näyttöön ja kurssikokeeseen perustuva numeroarviointi

7.28.5. Populaarimusiikki, 2 op (MUMU3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opitaan tunnistamaan keskeisiä populaarimusiikin tyylejä, yhtyeitä ja kappaleita
- Ymmärretään miten populaarimusiikki on muuttunut lähihistoriassamme ja miksi
- Ymmärretään populaarimusiikin yhteiskunnallinen ja historiallinen merkitys

- Nähdään populaarimusiikin merkitys yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden kokemisessa sekä osana ihmisten hyvinvointia
- Musiikki osana nuorisokulttuurin kehitystä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Luennot, kuuntelutehtävät, omat esitelmät ja tehtävät, yhteismusisointi, mahdollisesti konserttikäynti. Kurssiin liittyvä musiikillinen materiaali voidaan esittää pienimuotoisessa matineassa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Ymmärretään, että populaarimusiikki on ajasta ja paikasta riippumatta keskeinen osa yhteiskunnallista vaikuttamista

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Populaarimusiikin keskeinen asema yhtenä globalisaation osatekijänä

Hyvinvointiosaaminen

- Musiikin luoma kokemus yhteisöllisyydestä ja yhdessä musisoimisen ilo
- Erilaisten musiikkigenrejen luoma yhteisöllisyys
- Musiikki tunteiden tulkkina

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Jatkuvaan näyttöön ja kurssikokeeseen perustuva numeroarviointi

7.28.6. Näyttämömusiikki, 2 op (MUMU4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu näyttämömusiikin historiaan ja sen eri osa-alueisiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Luennot, vierailut, yhteismusisointi, musiikin kuuntelu, näyttämöteoksiin tutustuminen, musiikkiteatterin ammattilaisten tapaamiset ja haastattelut.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelija saa välineitä ja virikkeitä elinikäiseen näyttämömusiikin harrastamiseen niin tekijänä kuin vastaanottajana.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija saa näkökulmaa siihen, miten näyttämömusiikki on ilmentänyt oman aikansa ajatuksia ja yhteiskuntaa ja muokannut niitä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

jatkuvaan näyttöön ja kurssikokeeseen perustuva numeroarviointi

7.28.7. Jazz, 2 op (MUMU5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Jazzin historia ja kehitysvaiheiden hahmottaminen, keskeisiin tyylisuuntauksiin ja merkittävimpiin muusikoihin tutustuminen
- Jazzmusisoinnin alkeet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Vierailijat ja/tai keikat/konserttikäynnit, luennot, kuuntelutehtävät, omat esitelmät ja tehtävät, yhteismusisointi, dokumenttifilmit ja elokuvat, podcastit
- Ryhmän jäsenten taitojen mukaisia jazz-improvisaatiotehtäviä yhteismusisointina
- Kurssiin liittyvä musiikillinen materiaali voidaan esittää pienimuotoisessa matineassa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Jazzin merkitys globaalina ihmisiä ja muita musiikkigenrejä yhdistävänä tekijänä

Hyvinvointiosaaminen

Improvisoinnin, luovuuden, mielikuvituksen ja musiikillisen keksimisen merkitys musiikissa

Yhteiskunnallinen osaaminen

Jazzin merkitys yhteiskunnallisena ilmiönä ja ajan hengen ilmentäjänä

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Jatkuvaan näyttöön ja kurssikokeeseen perustuva numeroarviointi

7.28.8. Muusikon työkalupakki 1-2, 2 op (MUMU06-MUMU07)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on saada välineitä muusikkona toimimisen käytännön tarpeisiin
- Opiskelija tutustuu nuotinlukuun ja -kirjoittamiseen, nuotinnusohjelmiin, transponointiin sekä keskeiseen musiikkisanastoon

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Säveltapailun opiskelua, nuotinnuksen, komppilapun ja helppojen sovitusten kirjoittamisen harjoittelua
- Esiintymisen teknisen valmistelun harjoittelua (esim. luvat, lavakartan, kanavalistan ym. laatiminen)
- Esiintymiseen liittyvät seikat (yhteys tilaajaan, sopimukset, taltioinnit, tekijänoikeudet, palaute)

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- opiskelija tutustuu muusikon työn osa-alueisiin ja hankkii niissä tarvittavia taitoja

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

7.28.9. Orkesteri 1-10, 2 op (MUO1-MUO10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu orkesterimusiikin eri tyylilajeihin ja erilaisiin sovituksiin, saa kokemusta eri orkesterikokoonpanoissa soittamisesta ja kehittyy oman instrumenttinsa soitossa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Orkesterissa valmistaudutaan esiintymään koulun tapahtumissa ja juhlissa, vanhojen tansseissa sekä musikaaliproduktioissa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opiskelija tutustuu erilaisiin musiikillisiin esitystraditioihin
- Opiskelija soveltaa omia senhetkisiä musiikillisia taitojaan orkesterisoitossa suuremman musiikillisen kokonaisuuden aikaansaamiseksi

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.10. Musiikkiteatteriproduktio 1-10, 2 op (MUTE01-MUTE10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Musiikkiteatteriproduktion valmistaminen
- Opiskelija tutustuu oman tekemisen kautta musiikkiteatteriin ja sen eri osa-alueisiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Musiikkiteatteriproduktio voi olla esim. Broadway -musikaali tai muu valmis näyttämöteos
- Musiikkiteatteriproduktion voi olla myös opiskelijoiden ideoima, käsikirjoittama tai säveltämä musiikkinäytelmä
- Rooleihin valitaan koe-esiintymisen perusteella

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä tehtävän laajuuden ja vaativuuden mukaan

7.28.11. Esitystekniikka 1-6, 2 op (MUTEK01-MUTEK06)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu yleisötapahtumissa käytettävän audiovisuaalisen tekniikan rakentamiseen, käyttöön ja esityksen miksaukseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskellaan äänentoiston ja valolaitteiston käytön perusteet ja osallistutaan koulun juhlien, konserttien ja muiden tapahtumien tekniikan toteutukseen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.12. Äänitys ja miksaus 1-2, 2 op (MUTEK07-MUTEK08)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu äänittämisen perusteisiin ja tallennetun materiaalin käsittelyyn

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan koulun äänityslaitteiden ja yleisimpien musiikkiohjelmien käyttöön.
- Opiskellaan äänittämisen perusteita ja tutustutaan musiikin tallentamiseen, tekemiseen ja editointiin musiikki-ohjelmien avulla.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opiskelija kehittää taitojaan musiikin äänittämisessä ja äänitetyn materiaalin työstämissessä

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.13. Nuotinnus ja sovittaminen 1-2, 2 op (MUTEK09-MUTEK10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu nuotintamiseen ja helppojen sovitusten tekoon

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opetellaan käyttämään tavallisimpia nuotinnusohjelmia (esim. Sibelius, MuseScore) käytännönläheisten sovitustehtävien kautta.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opiskelija soveltaa saamiaan tietoja ja taitoja sovittaessaan musiikkia

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.14. Soitinopetus 1, 2 op (MUTP12)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Soitinopetus on järjestetty yhdessä Lahden musiikkiopiston ja Conciksen kanssa (Soitan koulussa) Opetus on maksullista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.15. Soitinopetus 2, 1 op (MUTP13)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Soitinopetus on järjestetty yhdessä Lahden musiikkiopiston ja Conciksen kanssa (Soitan koulussa) Opetus on maksullista.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.16. Vapaa säestys 1, 2 op (MUTP14)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Sisältö Harjoitellaan pianolla säestämistä ja soinnuttamista pienryhmissä.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opiskelija harjoittelee erilaisten komppien säestämistä sointumerkeistä pianolla

Opintojakson vapaa kuvaus

- Opiskelija harjoittelee pianolla erilaisten komppien säestämistä sointumerkeistä

7.28.17. Vapaa säestys 2, 1 op (MUTP15)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Harjoitellaan pianolla säestämistä ja soinnuttamista pienryhmissä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.18. Sävellyspaja, 2 op (MUTP16)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija rohkaistuu tekemään ja esittämään omaa musiikkia

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan erilaisiin oman musiikin tekemisen tapoihin ja työvälineisiin

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Kurssilla harjoitellaan musiikkillista ilmaisua omien sävellysten luomisen kautta

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.19. Laulun perusteet 1-3, 2 op (MUTP01-MUTP03)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu laulamisen tekniikkaan, eri laulutyyleihin ja saa tietoa laulamisesta, esiintymisestä ja yhteismusisoinnista

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Lauluohjelmistoon tutustuminen
- Oman laulutaidon kehittäminen

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Opiskelija tutustuu ääni-instrumentin käyttöön eri musiikkityyleissä

Hyvinvointiosaaminen

- Opiskelija tutustuu terveeseen äänenkäyttöön

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.20. Yhtyelaulu 1-3, 2 op (MUTP04-MUTP06)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu moniääniseen yhtyelauluun

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- A cappella -laulua 3-8 hengen yhtyeessä 45 min/viikko

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

- Opiskelija harjoittelee oman äänensä käyttämistä osana moniäänistä kudosta ja kehittää vuorovaikutustaitojaan yhteismusisoinnissa

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.21. Yhtyesoitto 1-3, 2 op (MUTP08-MUTP10)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelijoista voidaan heidän kiinnostuksen kohteistaan riippuen perustaa lähes millainen kokoonpano tahansa. Yhtye voi olla minkä tahansa populaarimusiikin genren bändi tai kamarimusiikki- tai kansanmusiikkiyhtye.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Opiskelija tutustuu erilaisiin musiikillisiin esitystraditioihin
- Opiskelija soveltaa omia senhetkisiä musiikillisia taitojaan orkesterisoitossa suuremman musiikillisen kokonaisuuden aikaansaamiseksi

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

suoritusmerkintä

7.28.22. Musiikkiproduktio 1-10, 2 op (PRODU01-PRODU10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija tutustuu suuren esityskokonaisuuden toteutukseen ja toimii sen osana

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Suuren musiikkiesityksen harjoittaminen ja esittäminen
- Esim. Juhlapyhiin, teemavuoteen, säveltäjän juhlavuoteen, tiettyyn musiikkigenreen tai artistin / yhtyeen tuotantoon liittyvä konsertti
- Sisältönä voi olla myös koulun juhliin liittyvien musiikkiesitysten valmistelu tai tilaustyö
- Laulua ja soittoa erilaisissa kokoonpanoissa sekä mahdollisia solistitehtäviä

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Musikaaliproduktioon osallistuva opiskelija tutustuu ja eläytyy eri aikakausien ja musiikkityylien estetiikkaan ja ilmaisuun

Vuorovaikutusosaaminen

- Musikaaliproduktio kehittää opiskelijan vuorovaikutustaitoja sekä työryhmän sisällä että esiintyjän suhteessa yleisöön

Opintojakson vapaa kuvaus

suoritusmerkintä

7.29. Kuvataiteen erityistehtävä (KUKU)

Oppiaineen tehtävä

Kannaksen lukion Kuvataide- ja muotoilulinja KUKU on yksi valtakunnallinen erityistehtävälinja. Kuvataide- ja muotoilulinja KUKU tarjoaa kuvataiteesta ja muotoilusta kiinnostuneille opiskelijoille laaja-alaiset ja monipuoliset kuvataiteen ja muotoilun opinnot perinteisillä sekä uusilla ilmaisukeinoilla. KUKU-linjalla opiskelu luo opiskelijalle mahdollisuuksia sekä valmiuksia lukion jälkeen alan jatko-opintoihin. KUKU-linja tekee yhteistyötä Lahden alueen taide- ja kulttuurin alueen toimijoiden sekä muotoilun alan yritysten kanssa. KUKU-linja suuntaa tulevaisuuden haasteisiin kehittämällä kuvataide- ja muotoilualan korkeakouluyhteistyötä sekä työelämälähtöisiä hankkeita paikallisella ja kansainvälisellä tasolla. Opintojen aikana vieraillaan paikallisissa ja valtakunnallisissa museoissa ja gallerioissa. KUKU-linjan opiskelijoita ohjataan ja tuetaan esittelemään omia teoksiaan ja tuotteitaan osallistumalla oppilaitoksen omiin sekä myös ulkopuolisiin näyttelyihin.

OPINTOJEN RAKENNE

Kuvataide- ja muotoilulinjan opinnot koostuvat kuvataiteen valtakunnallisista opintojaksoista: KU1, KU2, KU3, KU4 ja KULD2 ja lukiokohtaisista opintojaksoista KUKU1-KUKU55 Kunkin opintojakson laajuus on 2 op.

Pakolliset opintojaksot ovat:

- Valtakunnalliset opintojaksot KU1, KU2, KU3 ja KU4.
- Lukiokohtaisista opintojaksoista KUKU1.

Valinnaiset opintojaksot ovat:

- Lukiokohtaiset opintojaksot KUKU2-KUKU55.
- Kuvataiteen lukiodiplomi KULD2.

OPINTOJEN JAOTTELU ERI OSA-ALUEISIIN

Kuvataide- ja muotoilulinjan opinnot on jaoteltu

- kaikille yhteisiin opintoihin: valtakunnalliset KU1-KU4 ja lukiokohtainen Sommittelu ja väri KUKU1
- tiedollisiin opintoihin KUKU2 - KUKU7: Taide ennen ja nyt, Kuvan tulkinta ja kuvanlukutaito sekä Taiteen ja tieteen keinoin
- taidollisiin opintoihin KUKU8 - KUKU46: Kuvataiteen opinnot, Arkkitehtuuri, muotoilu ja design, Graafisen työskentely, Valokuvaus, video ja elokuva sekä MakerSpace
- työelämään ohjaaviin opintoihin KUKU*47* - KUKU55: Portfolio, Kuvataiteen lukiodiplomi, Taide ja kansainvälisyys, Monitaiteellisuus ja Kuvataiteen projektit ja hankkeet

Kuvataide- ja muotoilulinjan opintoja on suoritettava vähintään 24 opintopisteen 12 opintojakson verran. Opiskelija saa vähentää enintään 16 op valtakunnallisen tuntijaon pakollisista opinnoista. Opiskelijan tulee kuitenkin suorittaa vähintään puolet jokaisen pakollisen oppiaineen pakollisista opinnoista. Niissä oppiaineissa, joissa opiskelija osallistuu ylioppilastutkintoon, tulee opiskella kaikki pakolliset opintojaksot.

Tavoitteet

Kuvataide- ja muotoilulinjan tavoitteena on:

- tiedollisen, taidollisen ja taiteellisen osaamisen kehittäminen
- visuaalisen ajattelun ja luovuuden vahvistaminen
- omien vahvuuksien tunnistaminen
- jatko-opintotaidot ja työelämälähtöisyys

Osaamisen arviointi

Kuvataide- ja muotoilulinjan opintojaksoilla KUKU1-KUKU52, paitsi opintojaksolla KUKU48 on numeroarviointi 4-10 ja opintojaksoilla KUKU48, KUKU53-KUKU55 on suoritusmerkintä.

Laaja-alaiset osaamiset

Hyvinvointiosaaminen

Kuvataide- ja muotoilulinjalla jokaisen hyvinvointi on tärkeä. Opiskelijaa tuetaan huolenpitoon itsestä ja muista. Opiskelijaa kannustetaan omien vahvuuksien tunnistamiseen ja käyttämiseen sekä identiteetin rakentamiseen. Opiskelijaa kannustetaan myös sinnikkyyteen ja periksiantamattomuuteen. Kuvataidelinjalla panostetaan yhdessä oloon erilaisten tapahtumien, projektien ja retkien muodossa. Opiskelijaa ohjataan tunnistamaan itselle sopiva työmäärä.

Vuorovaikutusosaaminen

Kuvataide- ja muotoilulinjalla käsitellään asioita, joissa opiskelija joutuu kohtaamaan tunne- ja empatiataitojensa ilmenemistä. Opiskelijan sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus toisten kanssa mahdollistuvat yhdessäolossa ja toisten huomioimisessa. Yhteisten näyttelyiden rakentaminen ja projekteissa työskentely osana ryhmää lähentävät opiskelijoita ja he joutuvat kohtaamaan erilaisia tunnetiloja sekä ryhmäytymisen vaiheita. Erilaisissa kokoonpanoissa työskentely synnyttää haasteita ja epävarmuutta, jota on tärkeää oppia käsittelemään. Opiskelijaa ohjataan selkeään kielen käyttöön ja viestintään.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Kuvataide- ja muotoilulinjalla opiskeluilmapiiri on luovaa ja uteliaisuutta lisäävää. Tehtävät ja tapa työskennellä ohjaavat opiskelijaa tekemään omia päätöksiä ideointien ja luonnosten pohjalta sekä rohkaistumaan myös epämukavuusalueelle. Ilmapiiri ja opetus on tulevaisuuteen suuntautuvaa sekä erilaisia ratkaisuja hyväksyvää. Opiskelijaa tuetaan suhtautumaan kriittisesti eri lähteistä löytämäänsä tietoon. Opiskelijaa ohjataan opintojen suunnittelussa eri vuosille niin, että hän oppii ottamaan vastuun omista opinnoistaan. Opiskelijaa kannustetaan löytämään itselleen sopivia työskentelytapoja ja kehittämään itseään taitojensa ja resurssiensa mukaan. Opinnoissa olevat tehtävät kehittävät opiskelijan digitaitojen karttumista luontevasti osana arjen osaamista ja selviytymistä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Kuvataide- ja muotoilulinjalla jokainen on yhtä tärkeä yksilö. Jokaisella on samanlaiset oikeudet mutta myös velvollisuudet. Yhteisistä asioita keskustellaan ja ohjataan opiskelijoita kuulemaan kaikkien mielipiteitä. Opiskelijaa oikaistaan epäkunnioittavasta ja loukkaavasta käytöksestä toisia kohtaa rakentavasti keskustellen. Opiskelijaa ohjataan oikeudenmukaisuuteen ja kestävän tulevaisuuden arvostamiseen. Opinnoissa osallistutaan hankkeisiin ja yhteistyöprojekteihin erilaisten yhteisöjen, kulttuurilaitosten ja yritysten kanssa. Näin opiskelija voi kokea toimivansa osana yhteiskunnan kehittämistä sekä tekevänsä oikeita asioita kaikkien hyväksi ja iloksi. Kuvataide- ja muotoilulinjalla on mahdollista osallistua yrittäjyysopintoihin suunnittelemalla ja tekemällä omia tuotteita tai palveluita. Opiskelijaa ohjataan ja kannustetaan osallistumaan tähän järjestämällä heille mahdollisuuksia työelämälähtöiseen toimintaa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kuvataide- ja muotoilulinjalla ympäristö ja luonto nousevat esille monissa eri tehtävissä ja toiminnoissa. Opiskelijaa ohjataan kunnioittamaan ja pitämään huolta luonnon monimuotoisuudesta ja ainutlaatuisuudesta sekä ympäristöjen tilasta. Opinnoissa tehdään pienimuotoisia tutustumisia eri kohteisiin ja tarkastellaan luonnon ja ympäristön tilaa eri tavoin kuvan ja kokemusten kautta. Opinnoissa kannustetaan ottamaan kantaa luonnon ja ympäristön tilaan. Opiskelijaa ohjataan pohtimaan ratkaisuja omalta kohdaltaan luonnon ja ympäristön hyväksi. YK:n kestävän kehityksen periaatteet tuodaan tutuksi ja ne toimivat taustalla kaikessa työskentelyssä. Opetustiloissa opiskelijaa ohjataan lajittelemaan sekä kierrättämään eri materiaalit.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kuvataide- ja muotoilulinjalla opiskelijaa saa kokea olevansa suomalainen, eurooppalainen ja maailman kansalainen. Ilmapiiri ja opinnot tukevat erilaisuutta ja jokaisen hyväksymistä syntyjuuristaan tai etnisestä taustastaan riippumatta. Kuvataide- ja muotoilulinja tekee kansainvälistä yhteistyötä hankkeissa ja projekteissa eri muodoissa. Opiskelijaa ohjataan arvostamaan omaa kotimaataan ja etnistä taustaansa rikkautena.

Opintojaksot

7.29.1. KAIKILLE YHTEISET OPINNOT Sommittelu ja väri, 2 op (KUKU1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia käyttämään kuvan rakentamisen keinoja ja väriä luontevasti omassa ilmaisussa
- tutustua eri aikakausien sommitteluun ja erilaisiin analysointitapoihin
- tutustua väriopin perusteisiin ja keskeisimpiin väriteorioihin
- harjaantua jäsentämään väriä käsitteenä ja ilmiönä ympäristössään laajemmin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kuvan rakentamisen keinot ja sommittelun peruskäsitteet
- sommittelun keinot eri aikoina ja kulttuureissa
- keskeiset väriopin käsitteet ja väriteoriat
- värin käyttö ja merkitys eri aikoina ja eri kulttuureissa
- kuvan analysointi sommittelun ja väri-ilmaisun keinoin

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

Opintojakson vapaa kuvaus

7.29.2. TIEDOLLISIA OPINTOJA, Taide ennen ja nyt, Suomen taide, 2 op (KUKU2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia Suomen taiteen keskeisimmät aikakaudet ja tyylisuunnat esihistorian ajan taiteesta nykytaiteeseen
- tunnistaa keskeisimmät teokset taiteilijoineen, erityisesti Suomen taiteen Kultakaudelta
- ymmärtää Suomen taiteen eri aikakausien ilmiöt osana yhteiskunnallista muuttumista
- tutustua luonnehtimaan taidehistoriallista materiaalia
- syventyä johonkin/joihinkin teoksiin/tyylisuuntaa/taiteilijaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Suomen taiteen keskeiset aikakaudet ja tyylisuunnat esihistorian ajan taiteesta nykytaiteeseen
- Suomen taiteen Kultakausi ja suomalaisuuden nousu
- modernismin aika taiteessa ja muotoilussa
- nykytaiteen keskeisimmät Suomen taidetta ja muotoilua koskettaneet ilmiöt
- taideteoksen analyysi ja tulkinta, taidekritiikki

- mahdollinen vierailu Ateneumin taidemuseossa tai muussa vastaavassa

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.3. Euroopan taide, 2 op (KUKU3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia Euroopan taiteen keskeisimmät aikakaudet ja tyylisuunnat esihistoriasta nykytaiteeseen mukaan lukien sellaiset Euroopan ulkopuoliset kulttuurit, joilla on ollut merkittävä vaikutus Euroopan taiteeseen.
- tunnistaa keskeisimmät teokset taiteilijoineen
- ymmärtää Euroopan taiteen ilmiöt osana yhteiskunnallista muuttumista

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- esihistoriallisen ajan taide ja esineet ja varhaisimmat Euroopan taiteeseen vaikuttaneet korkeakulttuurit, erityisesti Egyptin taide
- antiikin Kreikan ja Rooman taide sekä keskiajan taide
- renessanssi Euroopassa, erityisesti Italiassa, Alankomaissa sekä Saksassa
- barokki ja rokokoo taiteena ja tyylisuuntana
- uusklassismi, romantiikka ja realismi - taide järjen, tunteen ja yhteiskunnallisten ilmiöiden kuvaajana
- modernismista nykytaiteeseen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.4. Ulkoeurooppalainen taide, 2 op (KUKU4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia tunnistamaan Euroopan ulkopuolista sekä alkuperäiskulttuurien taidetta
- ymmärtää taiteen ja sen merkityksen osaksi alueen kulttuuria ja traditiota
- tutustua eurooppalaisten ilmiöiden vaikutukseen alueen taiteeseen
- tunnistaa keskeisimpiä kulttuureja taiteen, esineiden tai arkkitehtuurin alueelta
- syventyä johonkin ulkoeurooppalaiseen taiteen ilmiöön, suuntaukseen, kulttuuriin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- keskeiset piirteet esim. Venäjän, Pohjois-Amerikan, Afrikan, Intian, Kiinan, Japanin ja Lähi-idän taiteesta ja esinekulttuurista

- keskeiset piirteet esim. Amerikan alkuperäiskansojen, Australian aboriginaalien, inuiittien, saamelaisten, entisen Neuvostoliiton alueen alkuperäiskansojen, Aasian alkuperäiskansojen taiteesta ja esinekulttuurista
- kolonialismin ja muiden eurooppalaisten ilmiöiden vaikutus taiteeseen ja esineisiin

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.5. Nykytaide, 2 op (KUKU5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua nykytaiteen suuntauksiin ja sen taustalla vaikuttaviin ilmiöihin
- tarkastella ja pohtii kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä
- syventyä erilaisiin käsityksiin taiteen tehtävästä
- tutkia kulttuurisia ilmiöitä eri taiteenalojen ilmaisun keinoja käyttämällä ja soveltamalla
- syventää omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin nykytaiteelle ominaisin keinoin toteuttamalla teoksen ja/tai projektin yksin tai ryhmässä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- nykytaiteen suuntaukset ja sen taustalla vaikuttavat globaalit
- taide osallistumisen ja vaikuttamisen muotona
- ongelmalähtöinen oppiminen ja moniaistinen havainnointi
- mahdollinen vierailu Kiasmassa ja/tai muussa nykytaidetta esittävässä näyttelyssä

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.6. Kuvan tulkinta ja kuvanlukutaito, 2 op (KUKU6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia tarkastelemaan kuvia kuvaillen, analysoiden, tulkiten ja arvottaen
- harjaantua tutkimaan eri kulttuurien ja aikakausien kuvia ja löytämään niistä viestejä, tarinoita, merkityksiä
- tutustua erilaisiin kuva-analyysin menetelmiin
- tutkia yksityisiä ja jaettuja kuvia viesteinä ja pohtii niiden vaikutuksia ja merkityksiä
- kehittää kuvanlukutaitoaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kuvan tarkastelun vaiheet: kuvailu, analysointi, tulkinta ja arvottaminen
- eri kulttuurien ja aikakausien kuvia viesteinä, tarinoina, merkityksinä

- esim. formalistinen, reseptiokeskeinen, aatekriittinen, semioottinen ja ikonologinen kuvan analysointi
- sosiaalisen median yksityiset ja jaetut kuvat viesteinä
- taidekuva, mediakuva ja kulttuurikuva

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.7. Taiteen ja tieteen keinoin, 2 op (KUKU7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tarkastella vuosittain vaihtuvaa teemaa eri tieteiden kuten matematiikan, luonnontieteiden, teknologian sekä taiteen näkökulmista
- ymmärtää millaista tietoa ja ymmärrystä taiteen tekemisen kautta syntyy
- käyttää taiteellisen työskentelyn tapoja pyrkiessään käsittelemään esimerkiksi yhteiskunnallisia tai ekologisia ongelmia
- tutustua taitelijoihin, jotka työskentelevät esim. biotaiteen tai taiteen ja teknologian välimaastossa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tieteen, teknologian, matematiikan ja taiteen vuoropuhelut
- valitun teeman tutkiminen taiteellisen työskentelyn kautta
- monialainen työskentely
- teemaan sopivia näkökulmia, esim. taide ja eettisyys

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.8. TAIDOLLISIA OPINTOJA, Kuvataiteen opintoja, Piirtämisen perusteet, 2 op (KUKU8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- kehittää omaa piirustus- ja sommittelutaitoaan, havaintokykyään, muototajuaan sekä mielikuvitustaan
- oppia uusia ja vahvistaa osaamiaan piirtämistekniikoita
- innostua piirtäen tutkimaan erilaisia ilmiötä ja kokeilemaan eri piirtimiä tehtävien mukaan
- ilmaista itseään piirtämällä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- luonnos, croquis, malli-, mielikuva- ja vapaapiirtäminen
- piirtäminen erilaisilla piirtimillä

- mielikuva-, hahmottamis- ja sommitteluharjoituksia
- havainnointi- ja ilmaisukykyä sekä suhde- ja muototajua kehittäviä tehtäviä
- viiva- ja valööripiirustus

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.9. Elävän mallin piirtäminen, 2 op (KUKU9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua elävän mallin piirtämisen eri vaiheisiin, ihmisvartalon piirtämiseen tutkimalla
- oppia hahmottamaan ihmisvartalon mittasuhteet, elävän mallin piirtämisen sekä maalaamisen eri tekniikoita
- kehittää havainto- ja ilmaisukykyään sekä suhde- ja muototajuaan
- ilmaista itseään piirtämällä ja kehittää piirtämistaitojaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- luonnos, croquis ja mallipiirtäminen kipsimalleista sekä elävästä mallista
- ihmisvartalon mittasuhteet ja rakenne, anatomia
- ihmisvartalon eri asentojen ja liikkeen hahmottaminen
- eri piirtimillä sekä piirtämistekniikoilla piirtäminen
- kolmiulotteisuuden luominen: muoto, valo, varjo, viivarytmi

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.10. Sarjakuvapiirtäminen, 2 op (KUKU10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia sarjakuvapiirtämisen perusteet, eri sarjakuvatyylejä ja –lajeja sekä erottaa niiden oleellisimmat piirteet
- harjoittella ilmaisua eri sarjakuvatyylien kielellä
- suunnittella ja toteuttaa oman sarjakuvallisen tarinan
- tutustua erityisesti eurooppalaiseen sarjakuvaan sekä keskeisiin sarjakuvapiirtäjiin ja sarjakuvaan taiteena
- tutustua paikalliseen sarjakuvapiirtäjien yhteisöön

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- sarjakuvapiirtämisen perusteet, sarjakuvakerronta ilmaisuvälineenä
- eri sarjakuvien tyyli piirtämisessä ja sarjakuvapiirtämisen välineet

- eurooppalainen sarjakuva ja keskeiset sarjakuvapiirtäjät tyyleineen
- sarjakuva taiteena ja animaationa
- paikallinen sarjakuvapiirtäjien yhteisö

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.11. Kolmiulotteinen piirtäminen, 2 op (KUKU11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- havainnoida itselle ja muille merkityksellisten teosten, tilojen ja rakennettujen ympäristöjen kolmiulotteisuutta
- harjaantua käyttämään kolmiulotteisen illuusion luomisen keinoja oman taiteellisen ilmaisun välineenä
- tarkastella kolmiulotteisen kuvaamisen kehittymistä ja vaikutusta länsimaisen kuvallisen esittämisen perinteeseen
- ymmärtää kolmiulotteisen ilmaisun perusteet ja visuaalisen vaikuttavuuden keinot omassa ilmaisussaan sekä taiteessa, muotoilussa, arkkitehtuurissa ja viestinnässä
- kehittää väri- ja muototajuaan, havainto- ja ilmaisukykyään sekä mielikuvitustaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kolmiulotteisen esittämisen keinoja
- havainnon käyttäminen kolmiulotteisen ilmaisun lähtökohtana
- käsitteistöihin perehtyminen
- kuvallisten ja sanallisten tulkintakeinojen käyttäminen
- kolmiulotteisen illuusion käyttäminen oman taiteellisen ilmaisun välineenä
- muoto- ja tilakäsitteet

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.12. Maalaamisen perusteet, 2 op (KUKU12)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia käyttämään maalaamisen perustekniikoita ja niihin liittyviä välineitä tarkoituksenmukaisesti
- oppia maalaamisen eri vaiheet valituilla maalausmateriaaleilla ja väreillä
- kehittää havainto- ja ilmaisukykyään, materiaalituntua ja muototajua
- oppia sekoittamaan värejä
- ilmaista itseään maalaamalla

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- akvarelli, akryyli- ja öljyvärimaalaamisen tekniikat, välineet ja maalaamisen vaiheet
- kiilakehyspohjan valmistaminen ja pohjustaminen
- värien käyttö, sivellintekniikka, sommittelu, materiaali- ja värioppi
- kuvallisen ilmaisun kehittäminen maalaamalla

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.13. Maalaamisen sekatekniikat, 2 op (KUKU13)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- syventää maalaukseen liittyviä taitoja ja kehittää omaa maalauksellista ilmaisua.
- kokeilla erilaisten kuvan tekemisen tekniikoiden yhdistämistä maalauksessa
- tutustua maalauksen apuaineisiin ja oppii käyttämään apuaineita oman luovan ilmaisun välineenä
- kehittää yksilöllistä havainto- ja ilmaisukykyä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tutustutaan erilaisiin maalausvälineisiin sekä niiden käyttömahdollisuuksiin
- perehdytään maalaamisen sekatekniikkaan ja yhdistellään erilaisia tekniikoita toisiinsa
- maalauksen apuaineet
- oman ilmaisun kehittäminen sekatekniikan keinoin

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.14. Temperamaalaus, 2 op (KUKU14)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua perinteiseen temperatekniikkaan tai ikonimaalaukseen, väripigmenttien ominaisuuksiin ja käyttäytymiseen temperassa sekä maalauksen eri vaiheisiin
- oppia puupohjan pohjustamisen vaiheet
- oppia munatempera-maalaustekniikan väripigmenteillä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- temperatekniikan tai ikonimaalauksen juuret ja perinne
- temperalla tai ikonin maalaaminen - monivaiheinen prosessi munatemperatekniikalla

- temperassa tai ikonimaalauksessa käytettävät väripigmentit ja munatemperatekniikka
- keskeisimmät ikonit, ikonimaalarit, temperamaalaamisen traditio

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.15. Kuvanveiston perusteet, 2 op (KUKU15)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia kipsivalun vaiheet, erilaisia kuvanveiston menetelmiä tuottaa ihminen kolmiulotteisena sekä ottamaan vastuun työn valmistumisesta määräajassa
- kehittää omaa muototajuaan ja kolmiulotteisuuden hahmottamista
- ilmaista itseään kolmiulotteisesti

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- eri aikakausien ihmisvartaloveistokset
- ihmisen anatomia tutkielmapiirrosten pohjana
- kipsivalun vaiheet: metallirunko, savimuotoilu, kipsimuotti, kipsivalu, kipsimuotin avaaminen, valetun hahmon viimeistely
- mallista: torso ja elävä malli muotoaminen
- oma kipsivaluteos: ihminen kolmiulotteisena

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.16. Kuvanveiston mahdollisuudet, 2 op (KUKU16)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia kuvanveiston perusteet sekä erilaisia plastisen sommittelun rakentamistekniikoita
- tutustua erilaisiin veistomateriaaleihin ja eri aikakausien veistoksiin
- kehittää omaa muototajuaan, materiaalintuntuaan ja kolmiulotteisuuden hahmottamista
- ilmaista itseään kolmiulotteisesti

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kuvanveiston perusteet: veistämisen eri vaiheet ja eri työstötekniikat ja –välineet, suojatyövälineet
- esim. kipsivaluveistos, erilaiset kivet ja puulajit, metallit, metallivalu, lasikuitu, luonnon- ja kierrätysmateriaali
- eri aikakausien veistoksien tutkiminen
- oma veistos

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.17. Keramiikan perusteet, 2 op (KUKU17)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia keramiikan perustekniikat ja lasittamisen eri vaiheet
- tutustua monipuolisesti keraamisiin materiaaleihin, keraamiseen ja lasimuotoiluun
- kehittää muototajuaan ja materiaalituntuaan
- ilmaista itseään muotoamisen kautta

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- keramiikan perustekniikat, esim. käsinrakennustekniikat, dreijaus, muottitekniikat
- keraamiset materiaalit, esim. eri savilaadut ja erilaiset lasitteet, keraamisen muotin ja keraamisen valun materiaalit
- lasittamisen vaiheet ja lasituspoltto
- keraaminen muotoilu ja lasimuotoilu esineinä

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.18. Keraamisia astioita ja veistoksia, 2 op (KUKU18)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- soveltaa oppimiaan keraamisia muotoamis- ja rakennustekniikoita
- tutustua keraamisiin astioihin ja veistoksiin sekä niiden valmistusprosessiin
- suunnittella ja toteuttaa oman keraamisen teoksen tai tuotteen
- kehittää tila- ja muototajuaan, kolmiulotteisuuden ja materiaalituntuaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- keraamiset astiat ja veistokset lähellä ja kaukaa
- keraamisen astian ja veistoksen valmistusprosessi ja materiaalit
- mahdollinen vierailu keraamikon tai lasitaiteilijan työpajassa, Iittalan tai Arabian tehtaalla, Designmuseossa tai lahtelaisessa museossa
- oma keraaminen teos tai tuote

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.19. Kohopaino ja pressprint, 2 op (KUKU19)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia kohopainomenetelmistä puupiirroksen eri työvaiheet
- tutustua pressprinttiin, itämaiseen ja keskeisiin länsimaisiin puupiirrostraditioihin
- harjaantua käyttämään puupiirtimiä turvallisesti
- ilmaista itseään taidegrafiikan keinoin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kohopainomenetelmistä puupiirros ja pressprint
- puupiirroksen työvaiheet, puupiirroslaattojen ja pressprint-materiaalit, vedospaperilaadut
- kohopainovärien sekoittaminen, värin telaaminen ja laatan vedostaminen
- työturvallisuusohjeiden läpi käynti: kaiverrinveitset, liuottimet, värit
- oma puupiirroslaatta ja vedokset

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.20. Syväpaino ja metalligrafiikka, 2 op (KUKU20)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia syväpainomenetelmistä kuivaneulan ja etsauksen eli viivasyövytyksen, kuparilaatan valmistuksen eri vaiheet sekä käsittelemään laattaa oikein työskentelyn eri vaiheissa
- tutustua ympäristöystävällisiin syväpainomenetelmiin ja metalli- ja syväpainografiikan keskeisiin teoksiin ja taiteilijoihin
- noudattaa työturvallisuusohjeita, syövyttämisessä, värien sekoittamisessa ja puhdistamisessa sekä sähköprässin käytössä
- ilmaista itseään taidegrafiikan keinoin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- syväpainomenetelmät: kuivaneula, etsaus ja myrkyttömät ympäristöystävälliset
- kupari ja muut metalligrafiikan materiaalit
- syövytyksen suoja-aineet ja –materiaalit, rautakloridisyövytys, liuottimet
- syväpainovärien sekoittaminen, ohenteiden ja liuottimien käyttö
- syväpainopaperin käsittely eri työskentelyn eri vaiheissa
- sähköpainoprässin käyttöohjeet: kelkan asettaminen, telan suojaus ja puristukset

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.21. Kaavainpaino ja serigrafia, silkkipaino, 2 op (KUKU21)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia serigrafian eli silkkipainon mahdollisuudet
- oppia serigrafian eri työvaiheet
- tutustua keskeisiin serigrafiaa käyttäneisiin taiteilijoihin ja kulttuureihin
- noudattaa työturvallisuusohjeita valotuksessa sekä värien sekoittamisessa ja seulakehikon puhdistamisessa painesuihkulla
- ilmaista itseään taidegrafiikan keinoin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- serigrafia eli silkkipaino: seula, seulakangas, kehikko, raakile, painopöytä, sabluuna, valottaminen ultraviolettivalolla, värin siirto seulalle, vedostaminen raakileen avulla painopöydässä, vedoksen jälkikäsittely
- painaminen paperille ja kankaalle, painopöydän toimintaohjeet
- valoherkät emulsiot ja valotuspöydän toimintaohjeet
- seulakehikon puhdistaminen vesipainepesurilla ja puhdistusaineilla
- silkkipaino eri kulttuureissa, erityisesti pop-taide
- oma serigrafiakuva seulalla, josta vedoksia

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.22. Uusi taide, Kaupunkitaide, 2 op (KUKU22)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- suunnittella ja toteuttaa kaupunkitaideteoksen julkiseen tilaan tai paikkaan yksin tai ryhmässä
- tutustua kaupunkitaiteen aiheisiin, keskeisimpiin taiteilijoihin sekä -teoksiin
- tutustua katutaidekulttuuriin kuten graffiteihin, muraaleihin, seinämaalauksiin, veistoksiin
- tutustua teoksen toteuttamisen eri vaiheisin, välineisiin, materiaaleihin ja harjaantuu käyttämään niitä
- huomioida kaupunkiluonnon merkityksen suhteessa toteutuvaan teokseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kaupunkitaiteen eri ilmiöt ja mahdollisuudet merkityksineen
- katutaiteen historia ja perinteet eri kulttuurien ilmentymänä sekä uudet suuntaukset
- graffiti taideteoksena, huomioin herättäjänä, provokaationa, ilmaisukeinona ja ympäristötaiteena
- kaupunkitaiteen aiheet, työn toteuttamisen välineet ja materiaalit, mahdolliset luvat
- oma kaupunkitaideteos

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.23. Ympäristö- ja yhteisötaide, 2 op (KUKU23)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- sitoutua osallistumaan sekä toteuttamaan laajemman ympäristö- ja/tai yhteisötaideprojektin tai produktion jonkin yhteisön kanssa
- oppia ympäristö- ja yhteisötaiteen peruskäsitteitä
- harjaantua toimimaan itsenäisesti, tavoitteellisesti sekä pitkäjänteisesti ryhmän jäsenenä ja toteuttamaan sekä ilmaisemaan itseään taiteellisesti
- tutustua joihinkin ympäristö- ja yhteisötaiteen keskeisiin teoksiin ja tapahtumiin
- edustaa omaa yhteisöään, huomioi muut jäsenet sekä luo omalta osaltaan myönteistä ilmapiiriä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- ympäristötaiteen peruskäsitteitä: ympäristötaide, maataide, ympäristöestetiikka, tila-aika-paikkakokemus, ympäristösuunnittelu, ympäristöherkkyys, ympäristötaideteokset, performanssitaide, ympäristölle herääminen, huoli ympäristön tilasta, ympäristöstä nauttiminen, maisema, kestävä kulutus, luonnon kunnioittaminen, moniaistisuus, elämyksellisyys
- yhteisötaiteen käsitteitä: julkinen taide, yleisön osallistuminen, taiteilija tapahtuman ja teoksen käsikirjoittaja sekä ohjaaja, yhteisön ääni, yleisötaide, vuorovaikutus, performatiivisuus, uteliaisuus, kokeilut ja yhteisötaiteen ryhmittymiä ja tapahtumapaikkoja
- oma osallistuminen ja oma osuus ympäristö- ja yhteisötaideprojektista/produktiosta
- näyttelyn suunnittelu, rakentaminen, osallistuminen, purkaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.24. Kokeileva taide, 2 op (KUKU24)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia rohkeasti työstämään omia ideoitaan ja näkemyksiään kokeillen ja yhdistellen aikaisemmin omaksumiaan työtapoja ja menetelmiä uudella tavalla
- oppia taiteellisen tuotantoprosessin kokonaisvaltaista ja vastuullista suunnittelua, toteuttamista ja arvioimista
- ilmaista itseään vapaasti
- tutustua kokeilevan taiteeseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- opiskelija määrittelee itse keskeiset sisällöt

- opiskelijan ohjaaminen, kannustaminen ja tukeminen työskentelyn eri vaiheissa
- oman taiteellisen työskentelyn arviointi
- esim. nykytaide, uusi taide ja nuori taide
- mahdollinen galleriakäynti, taiteilijan työhuonevierailu tms.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.25. Tekstiilitaide, 2 op (KUKU25)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua tekstiilitaiteen eri mahdollisuuksiin ja keinoihin
- tutustua soveltavaan tekstiilitaiteeseen, esimerkiksi
- hyödyntää uusia ideoita ennakkoluulottomasti ja rohkenee kokeilemaan omia ideoitaan työskentelyn eri vaiheissa
- rohkaistua kokeilemaan itselle uusia työskentelytapoja ja lähestymään aihetta materiaaleista käsin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tekstiilitaide lähellä ja kaukana erilaisina kulttuurisina ilmentyminä
- kankaan kuvioinnin ja painannan mahdollisuudet, materiaalit, värit ja välineet
- oman taidetekstiilin suunnittelu ja valmistaminen sekä esille laitto
- kierrätysmateriaalit ja kestävä kehitys sekä työturvallisuus

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.26. Vaihtuva työpaja, 2 op (KUKU26)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- määritellään vuosittain vaihtuvan teeman mukaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- sisällöt vaihtuvat teeman mukaan

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.27. Arkkitehtuuri, muotoilu ja design, Muoti- ja vaatesuunnittelu, 2 op (KUKU27)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua eri aikakausien muotiin, tunnistaa keskeisimmät muoti-ilmiöt ja ymmärtää muodin heijastavan kulttuuria sekä muita ajan ilmiöitä
- oppia vaatetussuunnittelun perusteet ja kehittää muoto- ja tilatajuaan, piirtämistaitoaan sekä hahmottamiskykyään
- tutustua vaatetusmateriaaleihin sekä vaatetusteollisuuteen ja sen tuotantoprosesseihin
- oppia hakemaan tietoa alan kirjallisuudesta, lehdistä ja internetistä sekä soveltamaan tätä tietoa omassa työskentelyssään
- harjaantua prosessinomaiseen ja tavoitteelliseen työskentelyyn ja saa työnsä valmiiksi määräajassa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- pukuhistoria ja muoti eri aikakausien ilmiönä
- muotipiirtäminen ja sen merkitykset
- digitaaliset sovellukset muoti- ja vaatesuunnittelun välineenä
- vaatetusmateriaalit sekä vaatetusteollisuus
- kestävä kehitys, zero waste- ajattelu sekä vaatetusteollisuuden eettiset ja ekologiset näkökulmat

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.28. Puettava muotoilu, 2 op (KUKU28)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- käyttää digitaalisia sovelluksia ja tekniikoita tuotteen suunnittelussa ja toteutuksessa
- soveltaa aiemmin opittuja taitoja tuottaakseen lopputuotoksen
- harjaantua pitkäjänteiseen, tavoitteelliseen ja prosessinomaiseen työskentelyyn saaden työnsä valmiiksi määräajassa
- huomioida kestävän kehityksen periaatteet ja on työskentelyssään innovatiivinen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- digitaaliset sovellukset aiemmin opittua hyödyntäen
- aihealueen käsitteistöön perehtyminen
- uusien innovaatioiden tutkiminen ja niiden merkityksen ymmärtäminen taiteelle ja teollisuudelle
- prosessinomaisesti tuotettu tekstiili
- esim: e-tekstiilinä, kuosisuunnitteluna, 3D mallinnuksena tai taiteellisena tuotoksena toteutettu oma puettu muotoilutuote

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.29. Esine- ja tuotemuotoilu, 2 op (KUKU29)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua esine- ja tuotemuotoilun perusteisiin
- oppia muotoilun suunnitteluprosessin perusteet
- huomioida käyttäjälähtöisyys suunnittelussa
- kehittää luovaa ongelmanratkaisukykyään, muoto- ja tilatajuaan
- ymmärtää sosiaalisen, eettisen ja ekologisen näkökulman muotoilussa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- esine- ja tuotemuotoilun esimerkkejä
- visualisointi ja mallinnustekniikat
- muotoilun tarvittavien eri näkökulmien soveltaminen omaan työskentelyyn
- kokeilua, tutkimista ja idean ilmaisemista eri materiaaleilla

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.30. Arkkitehtuuri, 2 op (KUKU30)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua arkkitehtuurin ja tilasuunnittelun peruskäsitteisiin
- oppia käyttämään arkkitehtuuria ilmaisun välineenä
- kehittää tila ja kolmiulotteista ajatteluaan
- ymmärtää arkkitehtuurin merkityksen ympäristössä
- tutustua eri aikakausien ja kulttuurien tilaratkaisuihin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- arkkitehtuurin ja tilasuunnittelun peruskäsitteitä
- kolmiulotteinen piirtäminen ja pienoismallin rakentaminen
- valo, varjo, väri ja muoto arkkitehtuurissa
- oma arkkitehtuuri- tai tilasuunnitelma

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.31. Sisustusarkkitehtuuri, 2 op (KUKU31)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua sisustusarkkitehtuurin ja tilasuunnittelun peruskäsitteisiin
- soveltaa oppimiaan arkkitehtuurin sekä tilasuunnittelun peruskäsitteitä
- kehittää tila ja kolmiulotteista ajatteluaan
- ymmärtää sisustusarkkitehtuurin merkityksen ympäristössä
- kehittää tila- ja muototajuaan,

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- sisustusarkkitehtuurin ja tilasuunnittelun peruskäsitteitä
- kolmiulotteinen piirtäminen ja tilasuunnittelu
- valo, varjo, väri ja muoto sisustusarkkitehtuurissa
- oma sisustusarkkitehtuuri- tai tilasuunnitelma

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.32. 3D-visualisointi, 2 op (KUKU32)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua 3D-visualisoinnin eri mahdollisuuksiin sekä ohjelmistojen perusteisiin
- oppia esim. arkkitehtuurin tai tuotteiden 3D-visualisointia eri menetelmillä
- oppia 3D-tulostuksen perusteet
- ymmärtää 3D visualisoinnin mahdollisuudet esim. AR- ja VR

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- 3D-mallinnus muodon tai tilan havainnollistajana
- 3D- mallinnukseen soveltuvat menetelmät, kuten ohjelmat ja pienoismallit
- esim. arkkitehtuurin, tuotteiden tai hahmojen visualisointi eri menetelmillä
- 3D mallinnukset mahdollisuudet

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.33. Graafinen työskentely, Digitaalinen piirtäminen, 2 op (KUKU33)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia digitaalisen piirtämisen sekä vektorigrafiikan perusteita
- harjoitella digitaalisten sovellusten käyttöä piirtämisessä
- tutustua digitaalisen piirtämisen eri tyyleihin, tekniikoihin ja mahdollisuuksiin
- kehittää digitaalisen piirtämisen keinoja oman luovan ilmaisun

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- digitaaliseen kuvittamiseen soveltuvat ohjelmat pikseli- ja vektorigrafiikkassa
- digitaalisten sovellusten käyttö
- erilaiset välineet kuten siveltimet, siveltimien muokkaus, kuvan osien muokkaus ja yhdistely, valintatyökalut, siveltimet, tasot, väritys, tekstuurit ja tehosteet

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10

7.29.34. Graafinen suunnittelu, 2 op (KUKU34)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia visuaalisen viestinnän perusteita: sommittelu, väri, typografia
- tutustua graafisiin painotuotteisin ja formaatteihin sekä digitaaliseen julkaisemiseen
- tutustua graafisen suunnittelijan työkenttään
- harjoittella graafisessa suunnittelussa käytettävien ohjelmien

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- visuaalisen viestinnän perusteet, sommittelu, väri ja typografia
- asiakaslähtöisyys suunnittelun perusteena
- esim. Adoben Photoshop sekä Indesign -ohjelmien alkeet
- esim. kuvitukseen, julisteiden ja esitteiden suunnitteluun, lehtitaittoon tai logosuunnitteluun tutustuminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.35. Pakkaus- ja brändisuunnittelu, 2 op (KUKU35)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua pakkaus- ja brändisuunnitteluun
- oppia muotoilun suunnitteluprosessin perusteet ja käyttää luovan ongelmanratkaisun menetelmä yhteistyössä muiden kanssa
- ymmärtää typografian, värien ja kuvien käytön osana visuaalista ilmeen luomista
- laajentaa osaamistaan tarvittavien ohjelmien käytöstä kuten InDesign ja Illustrator

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- logot ja tuotemerkit ja brändi
- typografia, väri, sommittelu ja kuvat viestinä
- visuaalisen identiteetin suunnittelun vaiheet
- visualisointi ja prototyypit
- pakkausten prototyyppien materiaalit ja graafisen ilmaisun keinot
- ohjelmistojen kuten InDesgin ja Illustrator käyttö

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.36. Pelisuunnittelu, 2 op (KUKU36)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- perehtyä pelisuunnittelun vaiheisiin
- ymmärtää pelinkehityksen eri osa-alueiden muodostamaan kokonaisuuden mm. grafiikka, ääni, musiikki, kenttä- ja pelisuunnittelu sekä koodaus
- tutustua yleisellä tasolla ammattilaisten käyttämiin työkaluihin ja sovelluksiin
- ymmärtää millaisia työtehtäviä ja uramahdollisuuksia peliala tarjoaa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- projektiluontoinen ajattelu, suunnitelmallisuus ja luovuus pelin kehittämisessä
- osallistuminen pelin tai pelin osa-alueen suunnitteluun ja toteutukseen
- tutustuminen pelialan työtehtäviin ja markkinoilla oleviin peleihin
- pelin kehittämisen työnkulku, tekniset työkalut ja alan ammattikäsitteistö

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.37. Valokuvaus, video ja elokuva, Mustavalkovalokuvaus ja pimiö, 2 op (KUKU37)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia mustavalkovalokuvaamisen eri työvaiheet ja käyttämään analogista kameraa
- oppia työskentelemään pimiössä itsenäisesti
- oppia valmistamaan mustavalkovalokuvia ilman kameraa
- tutustua valokuvauksen eri alueisiin sekä historiaan
- huomioida pimiötyöskentelyn työturvallisuuden

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- mustavalkovalokuvaus, analoginen kamera, filmi ja negatiivi
- analogisen kameran eri mahdollisuudet
- pimiötyöskentelyn perusteet, suurennuskoneen käyttö sekä työturvallisuusohjeet
- neulanreikäkamera, fotogrammi, fotomontaasi, syanotypia
- mustavalkovalokuva taideilmaisun välineenä, valokuvaamisen eri alueet ja historia
- oma mustavalkovalokuvasarja

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.38. Valokuvailmaisu, 2 op (KUKU38)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia digitaalisen valokuvaamisen perusteet
- oppia digitaalisen kameran ominaisuudet
- oppia käsittelemään sekä muokkaamaan valokuvia kuvankäsittelyohjelmalla
- tutustua digitaalikuvaamisen eri alueisiin, sovelluksiin sekä kuvaamista koskeviin säädöksiin
- kehittää valokuvausta oman ilmaisun välineenä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- digitaalisen valokuvaamisen perusteet mm. sommittelu, valaistus, aika, aukko
- digitaalikameran eri mahdollisuudet
- valokuvien käsittely sekä muokkaaminen kuvankäsittelyohjelmalla
- kuvaamista ja kuvien käyttöä koskevat säädökset ja lakisääteiset ohjeet

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.39. Studiovalokuva, 2 op (KUKU39)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- soveltaa studiokuvauksen mahdollisuuksia omassa ilmaisussaan
- tutustua valokuvaamiseen sekä taiteena että
- tutustua keskeisimpiin nykyvalokuvaajiin sekä –suuntauksiin
- tutustua muoto-, mainos- ja taidevalokuvaukseen

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- valokuva taiteena ja muotoiluna
- valokuvien käsittelyn taitojen laajentaminen
- kuvan lavastaminen studiotekniikan avulla
- mm. muoto-, mainos- ja taidevalokuva

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.40. Videokuvaamisen ilmaisukeinot, 2 op (KUKU40)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua videokuvaamisen ja -kerronnan perusteisiin
- oppia videokuvauksen eri kameroilla
- oppia käyttämään kameroiden teknisiä ominaisuuksia mm. halutun tunnelman luomiseksi
- hallita editoinnin perusteet
- julkaista videoita eri formaateissa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- kuvasuunnittelun, sommittelun ja kuvakerronnan perusteet
- valaisun ja kuvaustilanteen hallinta
- kamerateknikan perusasiat
- kuvaus- ja editointisovellusten perusteet
- videoiden julkaiseminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.41. Elokuvailmaisu, 2 op (KUKU41)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia elokuvakerronnan perusteet
- syventää videokuvaamisen ja editoimisen taitoja
- oppia kertomaan tarinan elokuvan keinoin
- oppia analysoimaan elokuvan rakennetta ja sisältöä
- tutustua elokuvan historiaan sekä keskeisiin tyylisuuntiin
- kehittää elokuvallista ajatteluaan sekä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- elokuvakerronnan perusteet
- dramaturgian perusteet
- ideasta käsikirjoituksen kautta elokuvaksi
- kuvaus- ja leikkaustekniikoiden mahdollisuudet ja merkitykset elokuvailmaisussa
- valaistus, musiikki ja äänitehosteet

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.42. Animaatio, 2 op (KUKU42)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia animaation perusteet ja sekä valitun animaatiotyylin tarvittavat tekniikat
- soveltaa animaation keinoja omassa ilmaisussaan
- tutustua animaation historiaan sekä erilaisiin toteuttamistapoihin kuten uudenaikaiset digitaliset sovellukset tai perinteisemmät vaha-, pala-, esine-, ja nukkeanimaatio
- oppia analysoimaan animaation rakennetta ja sisältöä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- animaation perusteet
- erilaiset harjoitustehtävät
- animaation eri mahdollisuudet ja merkitykset ilmaisussa
- oma animaatio tai osana ryhmän työskentelyä isomassa projektissa

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.43. MakerSpace, Kokeilevan työskentelyn verstas, 2 op (KUKU43)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- ymmärtää makerspace-tyyppiseen ajatteluun, jossa ideaan tai haasteeseen haetaan ratkaisua kokeilemalla ja tekemällä
- tutustua erityisesti Vertas-tilan MakerSpace-toiminassa tarvittaviin työvälineisiin ja laitteisiin ja oppii käyttämään laitteita itsenäisesti ja turvallisesti
- harjaantua käsillä tekemiseen, innovointiin ja teknologian hyödyntämisen
- soveltaa useamman tekniikan osaamista omassa työskentelyssään
- huomioida työturvallisuusmääräykset kaikessa toiminnassaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- MakerSpace -ajattelun ja toiminnan perusteet
- erilaisten koneiden, laitteiden ja välineiden käyttö oman projektin toteutuksessa
- innovointi, ratkaisujen etsiminen ja tiedon jakaminen
- opiskelijaa kiinnostavat ja omannäköiset projektit
- työturvallisuus ja kestävä kehitys työskentelyn osana

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.44. Taide ja ohjelmointi, 2 op (KUKU44)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua ohjelmointiin luovien ja visuaalisten esimerkkien kautta
- perehtyä tietokonetaiteeseen ja visuaalisten sekä vuorovaikutteisten töiden luomiseen esim. Processing-ympäristöllä
- luoda omia teoksia ja oppii ohjelmoinnin perusteet
- kehittää ohjelmointitaitoa visuaalisen ilmaisun työkaluna

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- ohjelmoinnin perusteet ja luova ongelmanratkaisu
- tutustuminen tietokonetaiteeseen sekä alan taiteilijoihin
- ohjelmointiharjoitukset
- ohjelmointi luovan ilmaisun välineenä

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.45. Robotaide, 2 op (KUKU45)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutustua ohjelmoinnin, robotiikan ja elektroniikan alkeisiin
- yhdistellä luovasti ja kokeilevalla otteella elektroniikkaa, ohjelmointia, robotiikkaa, muotoilua sekä projektityöskentelyä taiteellisen työskentelyn näkökulmasta
- oppia tekemään luovia projektitöitä

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- rakennellaan robotteja, elektroniikkavimpamia, nopeita prototyyppejä ja tutustutaan ohjelmointiin
- haluttujen komponenttien kytkeminen robottiin
- ohjelmointi ja ohjelman syöttäminen robottiin
- robotin muotoilu käytettävämmäksi ja näyttävämmäksi lopputulokseksi
- projektien suunnittelu ja siihen liittyvä työnjako

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.46. Medialab, Makerspace-projekti, 2 op (KUKU46)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- opiskella luovassa ja kokeilevassa hengessä uuden digitaalisen teknologian parissa
- tutustua digitaaliseen muotoiluun ja kuvan tekemiseen eri tavoilla ja tekniikoilla
- käyttää luovasti ja ennakkoluulottomasti eri materiaaleja ja uutta teknologiaa
- jakaa oppimaansa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- tuttujen materiaalien ja välineiden käyttöä laajennetaan uuden teknologian tarjoamilla mahdollisuuksilla
- ilmiölähtöisyys ja luova ongelmanratkaisu työskentely prosessina
- opintojakson sisältö vaihtelee vuosittain

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.47. TYÖELÄMÄÄN OHJAAVIA OPINTOJA, Porfolio, 2 op (KUKU47)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia portfoliotyöskentelyn vaiheet ja eri osa-alueet
- kerätä portfolioonsa osaamisestaan kertovaa näyttöä
- kehittää taitoa käyttää portfoliota opintojensa tukena
- pohtia jatko-opinnoille sekä työelämälle asettamiaan tavoitteita
- koostaa vierailuista, työelämään tutustumisesta tms. itseä kiinnostavaa materiaalia

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- portfoliotyöskentely oman osaamisen, kehittymisen ja kasvun välineenä
- näytekansio parhaimmasta osaamisesta
- työelämälähtöisyys ja työelämään tutustuminen
- jatko-opinnot – vierailijat ja/tai vierailut
- oppimispäiväkirja osana portfoliota

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.48. Taide ja kansainvälisyys, Kansainvälisyysprojekti, 2 op (KUKU48)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- osallistua kuvataide- ja muotoilulinjan kansainvälisyystoimintaan
- luoda uusia ystävyyssuhteita ja harjoittelee kulttuurien välistä viestintää
- käyttää vieraita kieliä aidoissa tilanteissa
- tutustua toisen maan kulttuuriin, tapoihin, historiaan, koulutukseen, ympäristöön ja taiteisiin

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- sisältö vaihtelee projektin mukaan
- projektiin kuuluva taiteellinen työskentely

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

7.29.49. Lavastuksen ilmaisukeinot, 2 op (KUKU49)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia lavastuksen perusteet omakohtaisen työskentelyn kautta
- tutustua erilaisiin lavastustiloihin ja –materiaaleihin
- tutkai illusorista tilaa piirtäen, maalaten ja kolmiulotteisesti työskennellen
- osallistua ryhmän jäsenenä taideproduktion tai -projektin suunnitteluun

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- erilaiset tilat lavastuksen kohteena
- mahdollinen vierailu kaupunginteatterin lavastuspajassa, jonkun näytelmän lavasteiden rakentamisen vaiheiden seuranta ja toimivuus näytelmän esityksessä
- oman illusorisen tilan suunnittelu: piirrokset, maalaukset ja kolmiulotteinen tila materiaaleineen
- oma kuvallinen työskentely osana ryhmän tuotosta
- työturvallisuus ja kestävä kehitys työskentelyn osana

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.50. Taideproduktion lavastus, 2 op (KUKU50)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- osallistua yhteiseen laajempaan taideproduktioon koulun, teatterin tai muun yhteisön kanssa
- tutustua käsikirjoitukseen ja soveltaa sitä työskentelyssään
- soveltaa oppimiaan lavastamisen perusasioita työskentelyssään luovasti
- ymmärtää lavastuksen merkityksen osana näyttämöllistä toimintaa
- harjaantua itsenäiseen, pitkäjänteiseen, tavoitteelliseen työskentelyyn

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- taideproduktio tai laajempi taideprojekti koulun, teatterin tai muun yhteisön kanssa
- oma tuotos tai osuus yhteisestä taideproduktiosta tai -projektista
- työturvallisuus ja kestävä kehitys kaikessa työskentelyssä
- lavastaja ja tarpeistonvalmistaja ammattina

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.51. Valosuunnittelu ja projisointi, 2 op (KUKU51)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- oppia valosuunnittelun perusteet ja valmiudet valaistus- ja projisointiteknologian käyttöön erilaisissa tapahtumissa tai kulttuurituotannoissa
- tutustua visuaalisiin ilmaisukeinoihin, taiteelliseen ja tekniseen suunnitteluprosessiin
- harjaantua taiteellisessa ryhmätyöskentelyssä ja oppii edellytykset valosuunnittelun tai projisoinnin toteutukseen, hyödyntäen tiedollista ja taidollista osaamistaan
- huomioida kaikessa työskentelyssään työturvallisuusohjeet

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- valo- ja projisointitekniikka sekä valo-ohjausjärjestelmät
- valosuunnittelu ja/tai projisointi erilaisissa produktioissa, projekteissa ja muissa tapahtumissa
- ohjausta laitteiden kunnossapitoon, huoltoon, sähkötekniikkaan ja -turvallisuuteen
- mahdollinen tutustuminen esittävän taiteen valosuunnitteluun ammattiteatterissa
- valosuunnittelijan työnkuva ammattilaisena

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.52. Esittävän taiteen puvustus, 2 op (KUKU52)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- tutkia käsikirjoitusta pohjana omalle työskentelylle sekä toimia yhteistyössä muun työryhmän kanssa
- ymmärtää teatterialan käsitteistön ja tuntea teatteripuvustukseen liittyvät työnkuvat
- oppia vaatteen suunnittelu- sekä valmistusprosessin eri vaiheet oman tekemisen kautta
- harjaantua pitkäjänteiseen, tavoitteelliseen, itsenäiseen ja prosessinomaiseen työskentelyyn saaden työnsä valmiiksi määräajassa
- huomioida kestävän kehityksen periaatteet sekä työturvallisuusohjeet kaikessa työskentelyssään

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- käsikirjoitus ja sen paranteeseihin tutustuminen
- rooliasun suunnittelu ja toteutus
- ekologisuuden huomioiminen asujen valmistuksessa
- skenografiaan tutustuminen puvustuksen näkökulmasta
- yhteistyö muiden produktion ryhmien kanssa

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Numeroarviointi 4-10.

7.29.53. Kuvataiteen työelämälähtöinen projekti I, 2 op (KUKU53)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- määritellään projektin mukaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- määritellään projektin mukaan

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

7.29.54. Kuvataiteen työelämälähtöinen projekti II, 2 op (KUKU54)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- määritellään projektin mukaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- määritellään projektin mukaan

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

7.29.55. Kuvataiteen työelämälähtöinen projekti III, 2 op (KUKU55)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- määritellään projektin mukaan

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- määritellään projektin mukaan

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä.

7.30. Käsityö (KÄS)

Oppiaineen tehtävä

Käsityön opiskelun tehtävä lukiokoulutuksessa on antaa opiskelijalle mahdollisuus kehittää kädentaitojaan, luovuuttaan ja ongelmanratkaisukykyään. Kaikilla käsityön opintojaksoilla tärkeässä osassa on tekemisen ilo ja omakohtainen suhde suunnitteluun ja työskentelyyn käsityömateriaaleilla. Käsityön opiskelu vahvistaa opiskelijan hyvinvointia, muotoiluosaamista ja innovatiivisuutta.

Tavoitteet

Käsityön opiskelun tavoitteena on

- Kehittää opiskelijan kädentaitoja ja luovuutta tekemällä oppien
- Kehittää opiskelijan ongelmanratkaisukykyä, suunnittelu- ja muotoiluosaamista, ajattelua ja keskittymiskykyä
- Tuottaa opiskelijalle iloa ja merkityksellisyyden kokemuksia oman konkreettisen tekemisen kautta
- Välittää käsityöperinnettä nykypäivään omakohtaisesti ja innovatiivisesti

Osaamisen arviointi

Käsityön opiskelun arvioinnissa korostuu työskentelyn aikainen ohjaava sanallinen arviointi. Opiskelija harjaantuu itsearviointiin oman työskentelyn reflektoinnin ja dokumentoinnin kautta. Vertaisarviointi ja kannustava palaute kuuluvat käsityön opintojaksojen arviointiin. Kaikki paikalliset käsityön opintojaksot arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Laaja-alaiset osaamiset

Hyvinvointiosaaminen

- Käsityön tekeminen tuottaa iloa, rentouttaa ja vahvistaa opiskelijan hyvinvointia ja jaksamista.
- Käsityön opiskelu mahdollistaa omien erityistaitojen hyödyntämisen ja kehittämisen lukio-opintoja monipuolistaen.
- Käsillä tekeminen ja onnistumiskokemukset vahvistavat nuoren itsetuntoa.
- Tekemällä oppiminen opettaa myös ongelmien kohtaamista ja niiden ratkaisua.
- Omakohtaisen suunnittelun ja omien tavoitteiden asettamisen avulla opiskelija oppii kantamaan itsenäisesti vastuuta.

Vuorovaikutusosaaminen

- Oman työskentelyn reflektointi, esittely, vertaisarviointi ja palaute kehittävät opiskelijan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

- Oman käsityötuotteen suunnittelu, muotoilu ja toteuttaminen kehittävät luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä.
- Materiaalinhallinta ja materiaalien luova yhdistäminen auttavat hahmottamaan laajempia kokonaisuuksia.

Yhteiskunnallinen osaaminen

- Oman käsityötuotteen toteuttaminen ja itseohjautuva työskentely kasvattavat nuorta aktiiviseksi kansalaiseksi.
- Käsityötekniikoiden hallinta auttaa opiskelijaa arjen hallinnassa ja antaa eväitä myös tuotteiden korjaamiseen ja vastuulliseen kuluttamiseen.
- Käsityöopinnoissa opiskelija oppii ajankäytön hallintaa ja laaja-alaisten kokonaisuuksien haltuunottoa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

- Suunnitellessaan ja valmistaessaan käsityötuotteita opiskelija oppii ottamaan huomioon ja arvioimaan oman toimintansa ja materiaalivalintojensa eettisiä- ja ympäristövaikutuksia.
- Itse tekemällä opiskelija oppii arvostamaan ja ymmärtämään tuotteiden valmistusprosessia ja sitä kautta myös laajemmin eettisiä ja ekologisia vaikutuksia.
- Käsityön opiskelu kehittää materiaalien tarkoituksenmukaista, kestävää ja tehokasta käyttöä.
- Kierrätysmateriaalien mahdollisuuksien ymmärtäminen ja tuotteiden korjausosaaminen kehittyvät käsityöopinnoissa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

- Suomalaiseen käsityöperinteeseen ja nykypäivän käsityökulttuureihin tutustuminen auttavat opiskelijaa arvostamaan ja ymmärtämään omaa kulttuuriperintöään.
- Tutustumalla käsityön tekemisen tapoihin maailmalla opinnoissa peilataan omaa suhdetta globaaliin ihmisyyden ilmenemiseen käsitöiden kautta.

Opintojaksot

7.30.1. Vaateompelu, 2 op (KÄS1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on oppia vaateompelun ja kaavojen muokkaamisen perusasioita.
- Opiskelija suunnittelee ja valmistaa toimivia ja itseään miellyttäviä käyttövaatteita arkeen.
- Opiskelija tarkastelee omaan pukeutumiseensa vaikuttavia tekijöitä ja ymmärtää materiaalien vaikutuksen vaatteen valmistuksessa.
- Tavoitteena on harjaantua luovaan suunnitteluun, tarkoituksenmukaiseen työskentelyyn ja oman työskentelyn arviointiin.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Pukeutuminen identiteettien ja kulttuurien ilmentäjänä.
- Toimivan käyttövaatteen suunnittelu ja valmistaminen.
- Vaateompelun perusasioita: Kaavojen piirtäminen ja muokkaaminen omien mittojen ja suunnitelmien mukaan, kankaiden leikkaaminen ja ompelutaitojen kehittäminen.
- Kestävä kehitys vaatetuksessa ja kangaslaatujen merkitys vaatteessa.
- Vaatesuunnittelun ja –valmistuksen prosessin ymmärtäminen ja sen kuvaaminen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakso vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta, hyvinvointia ja jaksamista.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja, mikä lisää elämänhallintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi ja kannustava ohjaus vahvistavat opiskelijan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Oman käsityötuotteen suunnittelu, muotoilu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Omien tavoitteiden asettelu ja niiden reflektointi ja oman käsityötuotteen pitkäjänteinen toteuttaminen kasvattavat opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.
Vaatteen valmistusprosessin omakohtainen ymmärtäminen ja ompelutaidon kehittyminen auttavat arjen hallinnassa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Vaatteiden valmistaminen edistää opiskelijan kykyä materiaalien tarkoituksenmukaiseen ja ekologisesti kestävään käyttöön.
Itse tehden opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan valmistusprosessia ja arvioimaan toimintansa ympäristövaikutuksia, mikä auttaa kasvamaan myös vastuullisemmaksi kuluttajaksi.
Korjausosaaminen lisää opiskelijan kykyä eettisempään ja ympäristöystävällisempään pukeutumiseen.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla käsitellään pukeutumisen kulttuurisia merkityksiä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Perusasioita vaatteen ompelusta, kaavoista ja niiden muokkaamisesta. Vaatehuollon ja materiaalitietouden perusperiaatteita. Käyttövaatteen ompelua omista lähtökohdista.

7.30.2. Juhlavaate, 2 op (KÄS2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on suunnitella ja valmistaa yksilöllinen, omien mittojen mukaan valmistettu juhla-asu tai sen osa.

- Opiskelija tutustuu pukuhistoriaan, juhlapukeutumisen perinteisiin ja nykypäivään soveltaen ideoita luovasti omaan ilmaisuunsa ja suunnitteluunsa.
- Opiskelija osaa valita tarkoituksenmukaiset materiaalit asuaan varten ja oppii työstämään niistä siistin ja juhlavan kokonaisuuden.
- Opiskelija kehittää ompelutaitojaan ja osaamistaan vaatteen valmistuksessa.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Juhlapukeutumisen merkitys yksilön ja yhteiskunnan kannalta.
- Eurooppalaisen pukuhistorian eri aikakausien pääpiirteisiin tutustuminen.
- Juhla-asujen materiaaleihin, teknisiin ratkaisuihin ja yksityiskohtiin tutustuminen ja niiden tarkoituksenmukainen hyödyntäminen omassa asussa.
- Oman juhlavaatteen tai sen osan ja asusteiden suunnittelu ja valmistaminen.
- Valmistettava juhlavaate voi olla suunniteltu esimerkiksi vanhojenpäivää tai ylioppilasjuhlaa varten.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakso vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta, hyvinvointia ja jaksamista.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja, mikä lisää elämänhallintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi ja kannustava ohjaus vahvistavat opiskelijan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Oman käsityötuotteen suunnittelu, muotoilu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Omien tavoitteiden asettelu ja niiden reflektointi ja oman käsityötuotteen pitkäjänteinen toteuttaminen kasvattavat opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.
Vaatteen valmistusprosessin omakohtainen ymmärtäminen ja ompelutaidon kehittyminen auttavat arjen hallinnassa.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Vaatteiden valmistaminen edistää opiskelijan kykyä materiaalien tarkoituksenmukaiseen ja ekologisesti kestävään käyttöön.
Itse tehden opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan valmistusprosessia ja arvioimaan toimintansa ympäristövaikutuksia, mikä auttaa kasvamaan myös vastuullisemmaksi kuluttajaksi.
Korjausosaaminen lisää opiskelijan kykyä eettisempään ja ympäristöystävällisempään pukeutumiseen.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Juhlapukeutumisen perinteisiin tutustuminen lisää ymmärrystä omasta kulttuuriperinnöstä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Edistyneempää vaateompelua, kaavoitusta, vaativampia materiaaleja ja materiaalitietoutta. Asukokonaisuuden, juhlavaatteen tai juhlavaatteen osan suunnittelua ja valmistamista.

7.30.3. Fantasia-asu, 2 op (KÄS3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on suunnitella ja valmistaa asukokonaisuus tai sen osa penkkareita tai muuta rooli- tai naamiaistarkoitusta varten.
- Ennakkoluulottoman ja innovatiivisen ongelmanratkaisutaidon kehittyminen.
- Visuaalisesti kiinnostavan, tehokkaan, tarkoituksenmukaisen ja käytännössä toimivan naamiaisasun valmistaminen.
- Elävän penkkariperinteen ylläpitäminen ja käsityötaitojen kehittäminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Naamiaisasujen ja fantasiapukujen monet mahdollisuudet.
- Oman asun tai sen osan suunnittelu ja toteuttaminen.
- Roolivaatetukseen, erikoismateriaaleihin ja erilaisiin teknisiin ratkaisuihin tutustuminen.
- Visuaalisen vaikutelman yhdistäminen käytännön toimivuuteen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakso vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta, hyvinvointia ja jaksamista.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja, mikä lisää elämänhallintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi, ratkaisukeskeinen työskentely ja kannustava ohjaus vahvistavat opiskelijan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Oman käsityötuotteen suunnittelu, muotoilu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä.
Materiaalinhallinta ja materiaalien luova yhdistäminen auttavat hahmottamaan laajempia kokonaisuuksia.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Omien tavoitteiden asettelu ja niiden reflektointi ja oman käsityötuotteen pitkäjänteinen toteuttaminen kasvattavat opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Asujen valmistaminen edistää opiskelijan kykyä materiaalien tarkoituksenmukaiseen ja ekologisesti kestävään käyttöön.
Itse tehden opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan valmistusprosessia ja arvioimaan toimintansa ympäristövaikutuksia, mikä auttaa kasvamaan myös vastuullisemmaksi kuluttajaksi.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Roolipukeutumisen perinteisiin tutustuminen lisää ymmärrystä omasta kulttuuriperinnöstä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Asukokonaisuuden tai sen osan suunnittelu ja valmistaminen penkkareita tai muuta roolitai naamiaistarkoitusta varten luovaa ongelmanratkaisua hyödyntäen.

7.30.4. Näyttämöpuvustus 1, 2 op (KÄS4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija ymmärtää näyttämöpuvustuksen visuaalisen ja käytännöllisen merkityksen osana näytelmän, musikaalin tai muun produktion kokonaisuutta.
- Opiskelija osallistuu asujen suunnitteluun, muokkaamiseen ja valmistamiseen työryhmän vastuullisena jäsenenä.
- Opiskelija saa valmiuksia pitkäjänteiseen projektinhallintaan ja yhteistyöhön muiden produktioon osallistuvien tahojen kanssa.
- Teatteripuvustajan työnkuvaan tutustuminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Näyttämöpuvustuksen visuaalinen ja käytännöllinen merkitys näytelmässä tai musikaalissa.
- Pukusuunnittelun prosessi suunnittelusta käyttöön asti.
- Asujen hankinta, sovittaminen ja muokkaaminen.
- Uusien asujen valmistaminen kunkin produktion tarpeista lähtien.
- Materiaalien hallinta ja teknisten ratkaisujen kokeilu.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Yhteisöllinen työskentely tuottaa sosiaalista hyvinvointia ja tuottaa elämyksellisiä oppimiskokemuksia.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja, mikä lisää elämänhallintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijan vuorovaikutusosaaminen vahvistuu opintojaksolla, jonka työskentely perustuu vahvasti monen eri toimijan väliseen vuorovaikutukseen ja ryhmätyöhön. Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi, ratkaisukeskeinen työskentely ja kannustava ohjaus vahvistavat osaltaan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Laajan ja monitieteisen kokonaisuuden visuaalisen ja käytännöllisen osa-alueen suunnittelu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta, ongelmanratkaisukykyä, materiaalinhallintaa ja monitaiteellisen kokonaisuuden ymmärtämistä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Osallistuminen suureen monitaiteelliseen projektiin antaa valmiuksia laaja-alaisten kokonaisuuksien haltuunottoon ja ajankäytön hallintaan.
Yhteisen projektin pitkäjänteinen toteuttaminen kasvattaa opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Asujen valmistaminen ja muokkaaminen edistävät opiskelijan kykyä materiaalien tarkoituksenmukaiseen ja ekologisesti kestävään käyttöön.
Kierrätysmateriaalien mahdollisuuksien ymmärtäminen ja asujen muokkaus- ja korjausosaaminen kehittyvät puvustustehtävässä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Roolipukeutumisen perinteisiin ja käytäntöihin tutustuminen lisää ymmärrystä omasta kulttuuriperinnöstä.
Opintojaksolla opiskelija saa monipuolisen ymmärryksen kulissien takaisesta toiminnasta kulttuurituotannossa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Musikaalin tai näytelmäproduktion puvustuksen suunnittelu ja toteutus osana työryhmää. Teatteripuvustajan työnkuvaan tutustumista.

7.30.5. Näyttämöpuvustus 2, 2 op (KÄS5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija syventää ymmärrystään näyttämöpuvustuksen merkityksestä produktion kokonaisuudessa.
- Opiskelija osallistuu asujen suunnitteluun, muokkaamiseen ja valmistamiseen työryhmän vastuullisena jäsenenä.

- Opiskelija saa valmiuksia pitkäjänteiseen projektinhallintaan ja yhteistyöhön muiden produktioon osallistuvien tahojen kanssa.
- Kokonaisvaltainen teatteripuvustajan ja pukijan/ pukuhuoltajan työnkuvaan tutustuminen näytäntöjen aikana ja niiden jälkeen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Näyttämöpuvustuksen visuaalinen ja käytännöllinen merkitys näytelmässä tai musikaalissa
- Pukusuunnittelun prosessi suunnittelusta käyttöön ja jälkihuoltoon asti.
- Asujen hankinta, sovittaminen, muokkaaminen ja huoltaminen.
- Uusien asujen valmistaminen kunkin produktion tarpeista lähtien.
- Materiaalien hallinta ja teknisten ratkaisujen kokeilu.
- Puvustajan tehtävät näytösten aikana ja näytösten jälkeen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Yhteisöllinen työskentely tuottaa sosiaalista hyvinvointia ja tuottaa elämyksellisiä oppimiskokemuksia.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja, mikä lisää elämänhallintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijan vuorovaikutusosaaminen vahvistuu opintojaksolla, jonka työskentely perustuu vahvasti monen eri toimijan väliseen vuorovaikutukseen ja ryhmätyöhön.
Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi, ratkaisukeskeinen työskentely ja kannustava ohjaus vahvistavat osaltaan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Laajan ja monitieteisen kokonaisuuden visuaalisen ja käytännöllisen osa-alueen suunnittelu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta, ongelmanratkaisukykyä, materiaalinhallintaa ja monitaiteellisen kokonaisuuden ymmärtämistä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Osallistuminen suureen monitaiteelliseen projektiin antaa valmiuksia laaja-alaisten kokonaisuuksien haltuunottoon ja ajankäytön hallintaan.
Yhteisen projektin pitkäjänteinen toteuttaminen kasvattaa opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Asujen valmistaminen ja muokkaaminen edistävät opiskelijan kykyä materiaalien tarkoituksenmukaiseen ja ekologisesti kestävään käyttöön.
Kierrätysmateriaalien mahdollisuuksien ymmärtäminen ja asujen muokkaus- ja korjausosaaminen kehittyvät puvustustehtävässä.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Roolipukeutumisen perinteisiin ja käytäntöihin tutustuminen lisää ymmärrystä omasta kulttuuriperinnöstä.
Opintojaksolla opiskelija saa monipuolisen ymmärryksen kulissien takaisesta toiminnasta kulttuurituotannossa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Musikaalin tai näytelmäproduktion puvustuksen suunnittelu ja toteutus osana työryhmää, syventävä opintojakso. Kokonaisvaltaista puvustajan tehtävään tutustumista näytäntöjen aikana ja niiden jälkeen.

7.30.6. Kankaankuviointi, 2 op (KÄS6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on oppia kankaankuvioinnin ja värjäyksen perusperiaatteita.
- Opiskelija kehittyy luovassa suunnitteluprosessissa ja värien käytössä.
- Opiskelija kokeilee monipuolisesti erilaisia menetelmiä ja hyödyntää oppimaansa omassa työskentelyssään.
- Opiskelija saa onnistumisen kokemuksia tutkivan työskentelyn kautta.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tekstiilimateriaalien, väriaineiden ja värisommittelun merkitys kankaankuvioinnissa.
- Kuvioiden tuottaminen kankaalle erilaisin menetelmin, kuten värjäten, painaen ja maalaten.
- Painokaavion monet mahdollisuudet.
- Yksittäiskuvioiden ja jatkuvan pinnan painaminen.
- Tuotesuunnittelua ja valmistamista opiskelijan omien tavoitteiden pohjalta.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakso vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta, hyvinvointia ja jaksamista.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja ja siten lisää elämänhallintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi ja kannustava ohjaus vahvistavat opiskelijan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutkiva ja kokeileva työskentely sekä tekemällä oppiminen kehittävät opiskelijan luovuutta. Opintojakso kehittää monitieteistä osaamista materiaalinhallinnan kautta mm. värjäysprosessin ymmärtämisessä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Omien tavoitteiden asettelu ja niiden reflektointi kasvattavat opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kierrätysmateriaalien käyttö ja kankaankuvioinnin prosessien ymmärtäminen lisäävät opiskelijan valmiuksia tehdä vastuullisia valintoja.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla opiskelija oppii ymmärtämään kankaankuvioinnin kulttuurisia merkityksiä eri puolilla maailmaa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Tekstiilien kuviointia ja värjäystä erilaisin menetelmin. Monipuolisia kokeiluja ja oma teos opittua hyödyntäen.

7.30.7. Sisustustekstiili, 2 op (KÄS7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on tutkia ja oppia ymmärtämään tekstiilien merkitystä tilassa fyysisenä ja psyykkisenä tekijänä.
- Opiskelija tutustuu tekstiilitaiteeseen ja erilaisiin käsityötekniikoihin.
- Opiskelija suunnittelee ja valmistaa jonkin sisustustekstiilituotteen omien ideoidensa tai tarpeidensa perusteella.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tekstiilien mahdollisuudet tilan ja tunnelman luojina sisustuksessa.
- Värien ja materiaalien merkitys tekstiileissä ja tilassa.
- Tekstiilitaiteen lähtökohtia ja toteutustapoja.
- Kierrätys ja kestävä kehitys käsityömuotoilussa.
- Tutkivaa ja kokeilevaa työskentelyä eri käsityötekniikoilla.
- Oman sisustustekstiilituotteen suunnittelu ja valmistaminen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakso vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta, hyvinvointia ja jaksamista.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja ja siten lisää elämänhallintaa.
Onnistumisen kokemukset ja itse valmistettu sisustustuote kodissa lisäävät parhaimmillaan hyvinvointia pitkäaikaisesti.

Vuorovaikutusosaaminen

Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi ja kannustava ohjaus vahvistavat opiskelijan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutkiva ja kokeileva työskentely sekä tekemällä oppiminen kehittävät opiskelijan luovuutta.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Omien tavoitteiden asettelu ja niiden reflektointi kasvattavat opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Kierrätysmateriaalien käyttömahdollisuuksien ymmärtäminen lisää opiskelijan valmiuksia tehdä vastuullisia valintoja.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla hahmotetaan tekstiilitaiteen kulttuurisia merkityksiä eri puolilla maailmaa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Opintojaksolla tutustutaan tekstiilien merkitykseen sekä värien ja materiaalien vaikutukseen sisustuksessa.
Tekstiilitaiteeseen tutustumista ja erilaisten käsityötekniikoiden kokeilua.
Oman sisustustekstiilituotteen suunnittelu ja toteutus.

7.30.8. Lankatekniikat, 2 op (KÄS8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojaksolla on tavoitteena tutustua monipuolisesti erilaisiin langoilla toteutettaviin käsityötekniikoihin ja lankoihin liittyvään käsityöperinteeseen.
- Opiskelija oppii uutta ja syventää taitojaan ja tietojaan monipuolisesti erilaisia lankatekniikoita kokeillen ja niistä yhteen erityisesti paneutuen.
- Opiskelija suunnittelee ja valmistaa langoilla tuotteen oppimaansa hyödyntäen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Erilaisia mahdollisuuksia tehdä langoilla pintaa, pitsiä, kuvioita, nauhaa, asuja ja asusteita.
- Neulonnan, virkkauksen, pitsien, nauhojen punonnan ja kirjonnan moniin mahdollisuuksiin ja perinteisiin tutustumista.
- Kokeilevaa ja tutkivaa työskentelyä, pieniä harjoituksia eri tekniikoilla, luovaa soveltamista.
- Oman tuotteen suunnittelu ja valmistaminen itseä kiinnostavalla lankatekniikalla.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakso vahvistaa opiskelijan itsetuntemusta, hyvinvointia ja jaksamista.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja ja siten lisää elämänhallintaa. Onnistumisen kokemukset ja itse valmistettu sisustustuote kodissa lisäävät parhaimmillaan hyvinvointia pitkäaikaisesti.

Vuorovaikutusosaaminen

Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi ja kannustava ohjaus vahvistavat opiskelijan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tutkiva ja kokeileva työskentely sekä tekemällä oppiminen kehittävät opiskelijan luovuutta.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Omien tavoitteiden asettelu ja niiden reflektointi kasvattavat opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Lankojen kuitumateriaalien ja työskentelyprosessien ymmärtäminen lisäävät opiskelijan valmiuksia tehdä vastuullisia valintoja.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla syventyy ymmärrys käsityöperinteestä ja sen kulttuurista merkityksistä Suomessa ja eri puolilla maailmaa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Tutustumista erilaisiin langoilla toteutettaviin käsityötekniikoihin ja lankoihin liittyvään käsityöperinteeseen. Pieniä kokeiluja monipuolisesti. Oman tuotteen suunnittelu ja toteutus opittua hyödyntäen.

7.30.9. Oma käsityöprojekti, 2 op (KÄS9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opintojakson tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa oma käsityöhön liittyvä projekti.
- Opiskelija harjaantuu itsenäisessä, pitkäjänteisessä työskentelyssä.
- Opiskelija oppii uutta ja syventää taitojaan valitsemastaan käsityötekniikasta.
- Opiskelija saa aikaan valmiin kokonaisuuden ja osaa kuvata työskentelyprosessiaan monipuolisesti.
- Tarkemmat tavoitteet määritellään kunkin opiskelijan kanssa yksilöllisesti projektista riippuen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelija suunnittelee ja toteuttaa opintojakson aikana omaehtoisen käsityöprojektin itse valitsemallaan tavalla ja tekniikalla.
- Projekti voi liittyä lukion tapahtumiin tai muuhun toimintaan, opiskelijan muihin lukio-opintoihin, omiin harrastuksiin tai muihin lukion ulkopuolisiin yhteyksiin.
- Suunnittelu- ja valmistusprosessia kuvaava portfolio on osa projektia.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja ja lisää elämänhallintaa. Itse valitun idean toteuttaminen lisää opiskelijan hyvinvointia ja onnistumisen kokemuksia.

Vuorovaikutusosaaminen

Oman toiminnan reflektointi, ratkaisukeskeinen työskentely ja kannustava ohjaus vahvistavat osaltaan vuorovaikutusosaamista.
Jos projektiin liittyy muita toimijoita, vahvistaa yhteistyö myös neuvottelutaitoja.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Tavoitteellisen projektin suunnittelu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta, ongelmanratkaisukykyä, materiaalinhallintaa ja projektista riippuen myös monitaiteellisen kokonaisuuden ymmärtämistä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Omaehtoisen projektin suunnittelu ja toteuttaminen antaa valmiuksia laaja-alaisten kokonaisuuksien haltuunottoon ja ajankäytön hallintaan sekä kasvattaa opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija oppii projektissaan pohtimaan myös sen ympäristövaikutuksia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelija peilaa omaa työskentelyään myös kulttuurin muihin ilmiöihin.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Itse suunniteltu ja toteutettu käsityöprojekti, jonka sisällöt sovitaan tapauskohtaisesti. Opintojakso toteutetaan itsenäisenä suorituksena.

7.30.10. Käsityöproduktio 1, 2 op (KÄS10)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii suuren taiteellisen kokonaisuuden hahmottamista ja toteuttamisen eri puolia.
- Opiskelija kehittää pitkäjänteisyyttään ja projektinhallintakykyjään.
- Opiskelija käyttää ja kehittää käsityötaitojaan produktion toteutuksessa.
- Tarkemmat tavoitteet määritellään opiskelijan kanssa produktiosta riippuen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelija osallistuu monitaiteellisen produktion visuaalisen ilmeen suunnitteluun ja toteutukseen vastuullisena osana työryhmää tai itsenäisesti.
- Opiskelija käyttää ja kehittää käsityötaitojaan produktion toteutuksessa.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Yhteisöllinen työskentely tuottaa sosiaalista hyvinvointia ja tuottaa elämyksellisiä oppimiskokemuksia.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja, mikä lisää elämänhallintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijan vuorovaikutusosaaminen vahvistuu opintojaksolla, jonka työskentely perustuu vahvasti monen eri toimijan väliseen vuorovaikutukseen ja ryhmätyöhön.
Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi, ratkaisukeskeinen työskentely ja kannustava ohjaus vahvistavat osaltaan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Laajan ja monitieteisen kokonaisuuden visuaalisen ja käytännöllisen osa-alueen suunnittelu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta, ongelmanratkaisukykyä, materiaalinhallintaa ja monitaiteellisen kokonaisuuden ymmärtämistä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Osallistuminen suureen monitaiteelliseen projektiin antaa valmiuksia laaja-alaisten kokonaisuuksien haltuunottoon ja ajankäytön hallintaan.
Yhteisen projektin pitkäjänteinen toteuttaminen kasvattaa opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija oppii produktiossa hyödyntämään materiaaleja tarkoituksenmukaisesti ja pohtimaan myös työskentelyn ympäristövaikutuksia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla opiskelija saa monipuolisen ymmärryksen visuaalisen alan ja käsityöammattilaisten toiminnasta kulttuurituotannossa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Pitkäkestoisen käsityöprojektin toteutus osana työryhmää tai itsenäisesti.

7.30.11. Kösityöproduktio 2, 2 op (KÄS11)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelija oppii suuren taiteellisen kokonaisuuden hahmottamista ja toteuttamisen eri puolia.
- Opiskelija kehittää pitkäjänteisyyttään ja projektinhallintakykyjään.
- Opiskelija käyttää ja kehittää käsityötaitojaan produktion toteutuksessa.
- Tarkemmat tavoitteet määritellään opiskelijan kanssa produktiosta riippuen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Opiskelija osallistuu monitaiteellisen produktion visuaalisen ilmeen suunnitteluun ja toteutukseen vastuullisena osana työryhmää tai itsenäisesti.
- Opiskelija käyttää ja kehittää käsityötaitojaan produktion toteutuksessa.
- Opintojakso voi olla jatkoa Käsityöproduktio 1 opintojakson toteutukseen tai se voi olla kokonaan uusi produktio.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Yhteisöllinen työskentely tuottaa sosiaalista hyvinvointia ja tuottaa elämyksellisiä oppimiskokemuksia.
Tekemällä oppiminen auttaa kehittämään ongelmanratkaisutaitoja, mikä lisää elämänhallintaa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijan vuorovaikutusosaaminen vahvistuu opintojaksolla, jonka työskentely perustuu vahvasti monen eri toimijan väliseen vuorovaikutukseen ja ryhmätyöhön.
Oman toiminnan reflektointi, vertaisarviointi, ratkaisukeskeinen työskentely ja kannustava ohjaus vahvistavat osaltaan vuorovaikutusosaamista.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Laajan ja monitieteisen kokonaisuuden visuaalisen ja käytännöllisen osa-alueen suunnittelu ja toteuttaminen kehittävät opiskelijan luovuutta, ongelmanratkaisukykyä, materiaalinhallintaa ja monitaiteellisen kokonaisuuden ymmärtämistä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Osallistuminen suureen monitaiteelliseen projektiin antaa valmiuksia laaja-alaisten kokonaisuuksien haltuunottoon ja ajankäytön hallintaan.
Yhteisen projektin pitkäjänteinen toteuttaminen kasvattaa opiskelijaa aktiiviseksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opiskelija oppii produktiossa hyödyntämään materiaaleja tarkoituksenmukaisesti ja pohtimaan myös työskentelyn ympäristövaikutuksia.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opintojaksolla opiskelija saa monipuolisen ymmärryksen visuaalisen alan ja käsityöammattilaisten toiminnasta kulttuurituotannossa.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Suoritusmerkintä

Opintojakson vapaa kuvaus

Pitkäkestoisen käsityöprojektin toteutus osana työryhmää tai itsenäisesti.
Jatkoa opintojaksolle käsityöproduktio 2 tai erillinen opintojakso.

7.31. Urheilulinja (URLU)

Oppiaineen tehtävä

Urheiluoppilaitoksissa tapahtuvan valmennuksen tavoitteena on ohjata nuoret urheilijat säännölliseen, päämäärätietoiseen ja vastuulliseen harjoitteluun sekä lisätä heidän

elämänhallinnan taitojaan. Toimintaa ohjaa urheilija ja valmennus keskiössä ajattelu. Tämä mahdollistaa heidän kehittymisensä urheilijoina.

Valmennuksen toteuttamisesta vastaavat osaavat ja koulutetut valmentajat ja heidän tukenaan toimivat asiantuntijat. Valmentajien ja asiantuntijoiden työnjako ja vastuut ovat yhdessä sovittuja ja lajivalmennuksessa noudatetaan lajiliiton antamia linjauksia. Toiminta on valmentajajohtoista.

- Opiskelija kehittyy urheilijana lukion aikana.
- Valmennus tukee urheilijan yksilöllistä kehittymistä harjoittelun kaikilla osa-alueilla.
- Opiskelija ymmärtää systemaattisen harjoittelun periaatteet ja sitoutuu määrätietoiseen harjoitteluun.
- Hänen identiteettinsä urheilijana vahvistuu ja hän kokee urheilun mielekkääksi valinnaksi.
- Opiskelija omaksuu urheilullisen elämäntavan ja oikeat elämänhallinnan taidot, jota kautta hän ymmärtää harjoittelun, levon ja ravinnon merkityksen omassa kehittymisessään.
- Opiskelijan oma ajattelu ja päätöksentekokyky kehittyvät. Samalla hän kokee kuuluvansa yhteisöön ja osaa hyödyntää lajien välisen yhteistyön tuomaa tietotaitoa.
- Opiskelija omaksuu urheilun eettiset ohjeet ja toimintatavat ja hän oppii kunnioittamaan urheilun muita toimijoita.
- Valmennus luo kannustavan ja kehitysmyönteisen ilmapiirin, jossa opiskelijan intohimo urheiluun kasvaa ja luodaan perusta huippu-urheilijan uralle.

Urheiluvalmennus toimii osana lukiokoulutuksen laaja-alaista eheyttävää tehtävää. Valmennuksen tavoitteet, sisällöt sekä arviointi tukevat lukiolaisen kokonaisvaltaista kehittymistä ja oppimista. Urheilun kautta lukiolainen oppii hallitsemaan arkea kokonaisuutena ja kasvaa vuorovaikutteisessa ja eettisyyttä korostavassa ympäristössä. Opinnoissa ja urheilussa menestymiseen vaaditaan taitoja, jotka nuoret oppivat sekä urheilun että opiskelun avulla. Yhdessä tekemistä ja toiset huomioon ottamista korostetaan tavoitteisiin pääsyn varmistamiseksi. Urheilijoita kannustetaan suvaitsevaisuuteen, kansainvälisyyteen sekä omasta itsestä ja luonnosta huolehtimiseen. Urheilulukiossa kannustetaan nuoria osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja siihen, että he rohkaistuvat vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin ja kykenevät siihen toiset huomioon ottavalla tavalla. Urheilulukioiden urheiluvalmennus huomioi nuoren kasvun ja kehityksen siten, että hänellä on lukion jälkeen hyvä mahdollisuus edetä omien taipumustensa suunnassa sekä urheilussa, koulutuksen saralla että työelämässä.

Tavoitteet

Valmennus on huippu-urheilun näkökulmasta laadukasta. Valmentautumisen tavoitteena on urheilijan kehittyminen ja kansainvälinen menestys.

- Urheilijalla on valmentautumisen kokonaisuudesta vastaava henkilö, joka tekee yhteistyötä oppilaitoksen kanssa.
- Urheilijoiden kehittymistä seurataan.
- Urheilijan valmennuskokonaisuuteen sisältyy teoriaopintoja, joita urheilija soveltaa valmentautumiseensa.

Valmennus tukee urheilijan kokonaisvaltaista kehittymistä

- urheilulukio tarjoaa valmennusta pääsääntöisesti vähintään kolmesti viikossa aamupäivisin lukuvuoden jokaisessa jaksossa
- valmennus on ohjattua laji- tai ominaisuusharjoittelua
- urheilulukiovalmennus on osa urheilijan kokonaisharjoittelua ja kokonaisharjoittelun määrän ja laadun tulee vastata kansainväliselle huipulle kehittymisen vaadetta
- valmennuksen painopisteenä on laji- ja yleistaitavuuden sekä tarvittavien fyysisten ominaisuuksien kehittäminen perustuen terveyttä edistävään valmennuskulttuuriin
- valmennus ohjaa opiskelijaa hyviin elämänhallinnan taitoihin sekä ymmärrykseen lukio-opintojen jälkeisistä mahdollisuuksista
- urheilun ja opintojen yhdistämistä tukee koko koulun henkilöstö, seuravalmentajat ja lajiliitot

Valmennuksen laatu

- Yksilöllisen valmennuksen varmistamiseksi valmennusryhmän koko pidetään valmennuksen näkökulmasta mahdollisimman tarkoituksenmukaisena.
- Harjoittelun toteutuksessa pyritään noudattamaan parhaat parhaiden kanssa periaatetta.
- Painopistelajien valmentajat valitaan yhteistyössä akatemioiden ja lajiliittojen kanssa.
- Valmentautumisesta vastaavat osaavat ja koulutetut ammattivalmentajat, jotka toimivat osana toimintaympäristön valmentajayhteisöä.
- Valmentajien kehittymiseen on suunnitelma ja sitä tuetaan ja seurataan.
- Urheilijat osallistuvat valmentautumisen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.
- Valmentajalla on riittävä työaika harjoittelun suunnitteluun ja laadukkaan valmennustoiminnan järjestämiseksi sekä yhteydenpitoon sidosryhmien kanssa.

Osallistuva asiantuntijatoiminta on osa lajien valmennusprosessia.

- Valmennus on moniammatillista yhteistyötä.
- Painopistelajeissa fysiikkavalmennus, fysioterapia, psyykkinen valmennus ja ravitsemusvalmennus ovat osa lajin kokonaisvaltaista valmennusprosessia.
- Urheilijalle pyritään järjestetämään mahdollisuus urheilijan terveystarkastukseen.
- Loukkaantuneelle tai sairastuneelle urheilijalle on tarjolla nopea hoitoonohjaus ja hänen kuntoutumistaan tuetaan.
- Roolitus urheiluvalmennuksen asiantuntijapalveluiden ja perusterveydenhuollon välillä on oppilaitoksessa määritelty sekä kuvattu eri toimijoille.

Harjoitusolosuhteet mahdollistavat urheilijana kehittymisen.

- Harjoitusolosuhteet täyttävät laji- ja yleisvalmennuksen vaatimukset painopistelajeissa

Urheilijana kasvaminen

- valmennus tähtää urheilijoiden itseohjautuvuuteen, jotta urheilijoilla on kyky ottaa vastuu omasta harjoittelustaan ja kehittymisestään lukioiän aikana ja sen jälkeen
- päivittäisessä toiminnassa on huomioitu psyykkisen valmennuksen periaatteet. Ne ilmenevät muun muassa
    - jatkuvana vuorovaikutuksena urheilijoiden ja valmentajien välillä
    - valmentajan tilanneherkkyytenä, jossa valmentaja osaa tunnistaa kriisitilanteet ja ohjata urheilijaa niistä eteenpäin
    - realistisena valmennusohjelmana, jossa urheilijan itseluottamus ja motivaatio kehittyvät harjoittelun myötä
    - urheilulukion kurssitarjonnassa, josta on valittavissa psyykkiseen kehittymiseen liittyviä opintoja
    - urheilijoiden osallistamisena valmennuksen suunnitteluun ja kehittämiseen

Osaamisen arviointi

Urheiluvalmennuksen opinnot ovat valinnaisia opintoja ja ne arvioidaan suoritusmerkinnällä S=suoritettu, H=hylätty.

Vaikka urheiluvalmennuksesta ei anneta numeroarvosanaa, on tärkeää, että opiskelija saa jatkuvaa palautetta omasta edistymisestään ja kehittymisestään. Lisäksi opiskelijan tulee oppia arvioimaan itse suorituksiaan. Tässä työvälineenä voidaan käyttää esimerkiksi harjoituspäiväkirjaa. Palaute sekä itse- että vertaisarviointi ohjaavat opiskelijaa tarkentamaan asetettuja tavoitteita ja kehittämään työskentelyään asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.

Arvioinnissa voidaan hyödyntää erilaisia arviointimuotoja kuten itsearviointia, arviointikeskusteluja, observointia, vertaisarviointia sekä erilaisia teknisiä sovelluksia esimerkiksi älylaitteita ja videoanalyysejä.

Valmennuskurssien arvioinnissa huomioidaan seuraavia asioita

- opiskelijaa ohjataan arvioimaan säännöllisesti edistymistään asetetuissa tavoitteissa. Näitä tavoitteita ovat muun muassa
    - laji- ja yleistaidoissa kehittyminen
    - fyysisissä ominaisuuksissa kehittyminen
    - psyykkisissä taidoissa kehittyminen
    - ryhmässä toimiminen ja yhteistyötaidot
    - urheilullinen elämäntapa
    - aktiivisuus ja motivaatio urheiluvalmennukseen osallistumisessa
    - henkilökohtaisen opiskelu- ja valmennussuunnitelman toteuttaminen
- yksilöllisyys
    - jokaista opiskelijaa ja hänen kehittymistään arvioidaan yksilönä
    - jokainen opiskelija kasvaa ymmärtämään oman suorituksensa arvioinnin merkityksen
    - arviointi perustuu tehtyihin havaintoihin ja mittauksiin suhteessa urheilulukiotoiminnalle asetettuihin tavoitteisiin

Laaja-alaiset osaamiset

Hyvinvointiosaaminen

Terve lukiolainen kykenee kehittämään itseään ja huolehtimaan ympäristöstään. Urheiluvalmennuksen avulla nuoria autetaan tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja parantamaan kehitettäviä piirteitä sekä arvioimaan omaa hyvinvointiaan ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Urheilu tukee nuoren identiteetin rakentumista. Urheiluvalmennuksen tavoitteet asetetaan yhdessä lukiolaisen kanssa siten, että se tukee lukiolaisen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja henkilökohtaisia tavoitteita. Hyvinvointiosaamista tuetaan useiden oppiaineiden avulla. Urheiluvalmennus toimii koordinoidusti yhteistyössä mm. terveystiedon, liikunnan ja psykologian oppiaineiden kanssa.

Vuorovaikutusosaaminen

Urheiluvalmennuksella pyritään auttamaan lukiolaista toimimaan yhdessä toisten kanssa. Henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää aina yhteistyötä toisten opiskelijoiden, opettajien ja valmentajien kanssa. On tärkeää, että lukiolainen osaa viestiä omista tarpeistaan ja tavoitteistaan selvästi ja kokonaisvaltaisesti. Urheilulukiossa korostetaan nuoren elämän tilanteen ymmärrystä sekä valmennuksessa että opiskelussa. Valmennuksen avulla nuorta autetaan kasvamaan empatiaa korostavassa ympäristössä, jolloin hänen tunne- ja yhteistyötaidot kehittyvät.

Vuorovaikutusosaaminen kehittyy pitkän ajan kuluessa, joten urheilulukio pyrkii useiden oppiaineiden yhteistyöllä tarjoamaan opiskelijalle työkaluja omien vuorovaikutustaitojen kehittämiseksi. Yhteistyötä tehdään mm. äidinkielen, liikunnan, terveystiedon, uskonnon, filosofian ja vieraiden kielten kanssa.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Urheilun vaatimukset muuttuvat nopeasti samoin kuin ympäröivä yhteiskuntakin. Urheilulukiolaiselle on tärkeää pystyä seuraamaan muutoksia ja reagoimaan niihin nopeasti. Tämä edellyttää kykyä kriittiseen pohdiskeluun ja asioiden jatkuvaan oppimiseen. Urheiluvalmennus tukee nuorta löytämään itselle sopivat oppimistavat. Henkilökohtainen uteliaisuus uutta kohtaan auttaa ylläpitämään ja parantamaan motivaatiota. Urheilutavoitteiden saavuttaminen edellyttää usein luovia ratkaisuja, joten urheilulukiossa kannustetaan nuorta kyseenalaistamaan jo vakiintuneita toimintamalleja. Valmennuksessa apuna käytettävät teknologiat tuovat arkeen tieteellistä ja tutkimuksellista näkökulmaa.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Urheilulukiolainen saa laajan ymmärryksen yhteiskunnan rakenteista ja toiminnasta. Hänestä kasvaa aktiivinen ja rohkea vaikuttaja, joka käyttää mahdollisuuksiaan yhteisen hyvän toteuttamiseksi. Hän kykenee keskustelemaan ja perustelemaan omia mielipiteitään tilanteissa, joissa demokraattiset arvot ovat tärkeitä. Urheilun kautta hän omaksuu yrittäjähenkisen asenteen, joka kasvattaa aloitteellisuutta ja vastuunkantamista. Sivistyksen laaja ymmärrys auttaa nuorta tekemään oikeudenmukaisia valintoja ja puolustamaan tarvittaessa heikompiaan. Muuttuvassa maailmassa urheilulukiolainen säilyttää kykynsä reagoida uusiin tarpeisiin ja pystyy mukautumaan työelämän muutoksiin niin urheilussa kuin muilla työelämän alueilla. Useat oppiaineet tukevat urheilulukiolaisen yhteiskunnallista osaamista ja urheiluvalmennus tukee toiminnallaan mm. yhteiskuntaopin, terveystiedon, uskonnon ja historia oppiaineiden tavoitteita.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Urheilun eettiset periaatteet ohjaavat urheilulukioiden toimintaa niin urheiluvalmennuksessa kuin muussa koulutuksessa. Urheilulukiot kantavat vastuunsa mm. antidoping-koulutuksesta ja -toiminnasta, reilun pelin sääntöihin ohjaamisessa sekä arvoista kumpuavasta kokonaisvaltaisesta urheilijakasvatuksesta. Urheiluvalmennus ottaa huomioon sen, että nuorten mahdollisuudet toimia yhteiskunnan jäseninä säilyvät ja kehittyvät. Suomalaisen huippu-urheilun valinta on tukea nuoria omissa tavoitteissaan ja mahdollistaa menestyminen myös muussakin kuin urheilussa. Lukiokoulutuksessa pyritään edistämään nuoren ymmärrystä siitä, että hän on osa suurempaa kokonaisuutta ja hänen valintansa sekä toimensa vaikuttavat ympäristön hyvinvointiin. Urheiluvalmennuksella pyritään ohjaamaan nuoria valitsemaan kulutustottumuksia, jotka säästävät ympäristöä ja ehkäisevät ilmastonmuutosta. Oppiaineyhteistyötä tehdään mm. biologian, filosofian, liikunnan, maantiedon, terveystiedon, yhteiskuntaopin ja uskonnon oppiaineiden kanssa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kilpa- ja varsinkin huippu-urheilu on kansainvälistä toimintaa. Tapahtumiin osallistuminen ja valmistautuminen edellyttävät nuorilta toimimista eri kulttuureissa ja ymmärrystä toisten maiden tavoista ja käytänteistä sekä suvaitsevaisuutta. Kielten osaaminen korostuu tilanteissa, joissa valmentajalla ei ole aina mahdollista olla mukana. Urheilulukiolaiselle on tärkeää kyetä kommunikoimaan vierailla kielillä ja pystyä kertomaan oman maansa kulttuurista ja historiasta kansainvälisissä tapaamisissa. Urheilulukio valmistaa nuorta toimimaan tilanteissa, joissa hän edustaa maataan eri tapahtumissa ja eri median välityksellä. Urheilulukiolainen kykenee hyödyntämään eri teknologisia ratkaisuja kaksoisuransa toteuttamiseksi niin kotimaassa kuin ulkomailla. Urheiluvalmennus tekee yhteistyötä lukion muiden oppiaineiden osalta mm. historiassa, vieraissa kielissä ja maantiedossa sekä teknologia kasvatuksessa.

Opintojaksot

7.31.1. Urheiluvalmennus 1-20, 2 op (UV1-UV20)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

7.31.2. Kehonhuolto, 2 op (UV21)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

7.31.3. Valmennusoppi, 2 op (UV22)

Tavoitteet

Keskeiset sisällöt

7.31.4. Tiedostava urheilija, 2 op (UV23)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tavoitteet Moduulin tavoitteena on, että opiskelija Laajentaa itsetuntemustaan ja selkiyttää urheilijaidentiteettiään huomioiden muut elämän roolit. Tiedostaa ja tunnistaa itselle tärkeät asiat ja arvot, jotka ohjaavat tavoitteellista tapaa olla urheilija. Ymmärtää käsitteet havainnoiva minä ja hyväksyvä suhtautumisen Ymmärtää tietoisen läsnäolon (mindfulness) keskeiset periaatteet ja saa kokemuksen mindfulness-harjoitteista. Osaa soveltaa ja integroida tietoisen läsnäolon taitoja valmentautumisen prosessiin. Ymmärtää hyvään yhteistyösuhteeseen vaikuttavat vuorovaikutukselliset tekijät ja osaa ottaa näitä tekijöitä huomioon omassa valmennusryhmässään.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Itsetuntemus Omien arvojen tutkiminen ja tunnistaminen Identiteettityöskentely, millainen ihminen ja urheilija olen, omien ajatustapojen tunnistaminen
- Psykologisen joustavuuden malli Arvot ja sitoutuminen arvojen mukaiseen toimintaan Hyväksyvä suhtautuminen Mielen kontrollin heikentäminen Havainnoiva minä Tässä hetkessä eläminen, tietoinen läsnäolo
- Vahvojen yhteistyötaitojen keskeiset perusteet Arvostava kohtaaminen Myönteinen suhtautuminen Ratkaisukeskeisyys Riittävä vuorovaikutus, kyky ottaa asioita puheeksi Rakentava ja riittävä kommunikaatio Palautteen antaminen ja vastaanottaminen

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

7.31.5. Urheilijan ravitsemus, 2 op (UV24)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Moduulin tavoitteena on, että urheilija: Osaa määritellä suorituskyvyn ja palautumisen kannalta keskeiset ravitsemustekijät Ymmärtää, mitä palautumisella tarkoitetaan ja miten urheilija voi tukea sitä ruokavalion avulla Osaa havainnoida omaa ruokavaliotaan ja tunnistaa sen kehityskohteet Oppii vahvistamaan ruokavalion avulla suorituskykynsä kehittämisen mahdollisuuksia huipulle tähtäävän harjoittelun vaatimalla tavalla Osaa soveltaa oppimaansa ravitsemustietoa omaan ruokavalioonsa

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Urheilijan ruokavalion kulmakivet: o Johdanto urheilijan ravitsemukseen huipulle tähdättäessä o Toimiva ateriarytmi o Palautuminen ja ravitsemus Energiatasapaino, riittävä energiansaanti o Energiantarve o Harjoittelun kuormitus o Perusaineenvaihdunta

o Fyysinen aktiivisuus o Energiansaanti ruokavaliosta o Ruoka-aineiden energiasisältö Ravintoaineet ruokavaliossa o Ravintoaineiden luokittelu o Energiaravintoaineet o Suojaravintoaineet o Energia- ja suojaravintoaineiden saanti elintarvikkeista Lisäravinteet osana monipuolista ruokavaliota o Lisäravinteiden luokittelu, tarve ja turvallisuus o Vitamiini- ja kivennäisainevalmisteet o Urheilijan lisäravinteet

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

7.31.6. Urheilu ammattina, 2 op (UV25)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija saa valmiuksia ammattiurheilijan uralle. Sisällöissä hyödynnetään Kasva huippu-urheilijaksi -harjoituskirjan teemoja, mutta syventäen ja valikoiden vain osa (Kehity huippu-urheilijaksi -harjoituskirja)

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Mitä on ammattilaisuus Urheiluammattilaisuuden erityispiirteitä ja mitä on olla ammattilainen Oman lajin ammattilaisuuden erityispiirteitä ja mitä ammattilaisuuteen kuuluu lajissasi Itsensä johtaminen Ammattiurheilijan identiteetin vahvistaminen, uskallus lähteä ammattilaiseksi Itsetuntemus Ajanhallinta Verkostoitumistaidot ja asiantuntijoiden hyödyntäminen Vuorovaikutustaidot Yrittäjyysosaaminen Urheilu työ- ja toimintaympäristönä Kaksoisura, urasiirtymä, urheilu-uran opinnollistaminen urheilun sopimukset, vakuutukset, eläkemaksut Urheilijan talousosaaminen Urheilutulot Talouden budjetointi Urheilijan yrittäjyys Urheilijabrändin rakentaminen Media ja someosaaminen Esiintymistaidot Sponsorointiyhteistyö Toimiva ravitsemus Oppii ennakoimaan seuraavan päivän tarpeet (välipalat mukaan, kerralla isompi määrä ym.) Ymmärtää ravinnon merkityksen ja sen mitä erityistarpeita itsellä on käytännön harjoittelua huippu-urheilijan korkeatasoisen ruuan valmistamisessa, ruoka-aineiden hankinnassa

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

7.32. Teatteri (TEA)

Oppiaineen tehtävä

Teatteri on suosittu taidemuoto ja tärkeä osa kulttuurielämää teatterin kokijoille ja tekijöille. Lukiossa teatteritaiteen opiskelu koostuu omakohtaisesta harjoittelusta, jossa oppiminen tapahtuu kokemuksen ja tekemisen kautta. Teatteritaiteen opinnot sisältävät muun muassa näyttelijäntyön, improvisaation ja esityksien valmistamiseen keskittyviä opintojaksoja, joissa korostuu opiskelijan toimiminen ryhmän jäsenenä ja oman ilmaisun kehittäminen. Teatteritaiteen opiskelu sisältää myös itsenäistä työskentelyä, kuitenkin työryhmän tuella ja edesauttamana. Opinnoissa keskitytään draaman kaaren hahmottamiseen eli alkuun, keskikohtaan ja loppuun sekä tutustutaan tarinoiden dynamiikkaan, konfliktiin ja jännitteeseen. Ryhmätyöskentelyssä tutkitaan myös teatterin keinoin hahmoja ja rooleja tarinoiden sisällä.

Teatteritaiteen opetuksessa otetaan huomioon opiskelijoiden yksilölliset tarpeet. Kontakti- ja luottamusharjoituksilla vahvistetaan ryhmän yhteistoimintaa ja havainnoidaan oman toiminnan vaikutusta muuhun ryhmään. Opinnoissa suoritetaan yksilö-, pari- ja ryhmätehtäviä, joiden kautta opiskelija tutustuu teatteritaiteeseen. Ryhmässä harjoitellaan turvallisesti palautteen antamista ja saamista.

Tavoitteet

Pääpaino opiskelussa on yhdessä oppiminen, yhteisöllisyys ja opiskelijan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääminen teatteritaiteen opetuksen avulla. Opinnoissa tuetaan opiskelijoiden oman ilmaisun kehittymistä ja vahvistetaan kulttuurista osaamista monipuolisesti. Lisäksi kasvatetaan tietoutta teatteritaiteesta ja ympäröivästä maailmasta. Tavoitteena on opiskelijan oman oppimisen reflektointi ja itseohjautuvuus.

Teatteritaiteen opinnoissa on tavoitteena kehittää opiskelijan ilmaisullisia taitoja, keskittyminen, läsnäolo, tahtotila, kyky toimia kontaktissa vastanäyttelijän ja yleisön kanssa ovat tärkeitä opittavia taitoja. Samoin fyysinen ilmaisu ja toiminta, reagointi impulsseihin, äänenkäyttö ja puhuminen, jännitteen luominen ja ylläpitäminen.

Myös teatteriesityksien dramaturginen lukutaito on opiskelun keskiössä, esimerkiksi aiheen ja tekstin käsittely, jännite, kerronnan keinot ja roolihenkilön kehityskaari.

Harjoiteltavia esteettisiä taitoja ovat esimerkiksi ymmärrys tyylilajista, rytmi, visuaalisuus, äänen- ja tilankäyttö. Vuorovaikutustaidoissa pääapaino on sitoutuneisuudessa, vastuun ottamisessa ja aktiivisuudessa.

Osaamisen arviointi

Opintokokonaisuuden arvioinnissa painottuu opiskelijan osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi koostuu miten oppilas on omaksunut opiskeltavat asiat, osallistunut harjoitteisiin ja toiminut ryhmän jäsenenä. Arviointi hyväksytty/hylätty.

Laaja-alaiset osaamiset

Hyvinvointiosaaminen

Kulttuuri ja taide tukee tutkitusti ihmisten hyvinvointia ja onnellisuutta. Teatteritaiteen opiskelussa on olennaista, että opiskelija tunnistaa omia tunteitaan ja elämäntilannettaan ja kokee voivansa itse vaikuttaa omaan hyvinvointiinsa. **Hyvinvointiosaamisen** taidot ovat teatteri-ilmaisun opiskelussa keskiössä.

Vuorovaikutusosaaminen

Teatteritaiteen opiskelu tukee oppilaan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Opiskelussa painottuu sukupuolten välinen yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Teatteritaiteessa keskitytään yksilön ja ryhmän hyvinvointiin, etsimällä uusia ilmaisunmuotoja teatteri-ilmaisun avulla. **Vuorovaikutusosaaminen** on yksi tärkeimmistä opiskeltavista asioista. Opiskelussa keskitytään palautteen antamiseen ja saamiseen ja ryhmässä toimimisen taitoihin. Opiskelija ottaa huomioon toiset ja osaa myös puolustaa omia mielipiteitään ja näkemyksiään.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Teatteritaiteen opetussuunnitelmassa on kursseja, jotka toteutetaan yhteistyössä muiden taidealojen kanssa. Esimerkiksi projektikurssilla tavoitteena on näyttelijäntyön lisäksi ymmärtää ja arvostaa muiden projektiin liittyvien taiteilijoihin työskentelyä ja tehdä yhteistyötä esimerkiksi

puvustajien, lavastajien, valo -ja ääniteknikoiden ja muusikoiden kanssa. **Monitieteinen ja luova osaaminen** on teatteritaiteen opiskelun kulmakiviä.

Yhteiskunnallinen osaaminen

Teatteria ei voi erottaa erilliseksi yhteiskunnan osa-alueeksi vaan teatteri on aina poliittista. Teatteriesityksen valmistamisessa on syytä ymmärtää, että ne ratkaisut, joita esitykseen valitaan, ottavat aina kantaa johonkin asiaan tai ilmiöön ja sivuuttavat jotain. Teatteritaiteen opiskelussa tärkeä tavoite on lisätä opiskelijan **yhteiskunnallista osaamista** ja kokemusta siitä, että hänen mielipiteellään voidaan saada myös yhteiskunnallista muutosta aikaiseksi.

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Toiminnassa painotetaan **eettisyyttä ja ympäristöosaamista** käyttämällä mahdollisimman paljon uusiutuvia materiaaleja, vähentämällä paperin kulutusta ja kierrättämällä vanhaa, muun muassa esityksen visuaalisen maailman rakentamisesssa.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelussa **globaali -ja kulttuuriosaaminen** korostuu mm. teatterihistorian kurssilla. Opiskeluissa tutustutaan teatterin syntyprosessiin ja teatteritaiteen historiaan. Työmuotona teatteritaide on keskusteleva, jolloin keskiössä voivat olla erilaiset kulttuurit, ilmiöt tai maailman tapahtumat. Tavoitteena on jäsentää omaa identiteettiä osana ympäröivään maailmaan ja suhteessa omaan kulttuuriperimään.

Opintojaksot

7.32.1. Teatteri-ilmaisun perusteet, 2 op (TEA1)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Opiskelijan oman ilmaisun kehittäminen
- Ryhmässä toimimisen taitojen harjoittelu, tietoisen yhteistyön oppiminen ja ryhmän jäsenen roolin omaksuminen
- Rohkeuden lisääminen ilmaisuun teatteri-ilmaisun avulla
- Teatteritaiteen keskeisten käsitteiden ymmärtäminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa ja teatterin tekemisen perusteisiin
- Opetuksessa painottuvat kuunteleminen, keskittyminen ja yhdessä tekeminen teatterillisten leikkien ja pelien avulla
- Kurssilla harjoitellaan esiintymistä yleisön edessä
- Kontakti- ja luottamusharjoituksilla vahvistetaan ryhmän yhteistoimintaa ja havainnoidaan oman toiminnan vaikutusta toisiin.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Teatteritaiteen opiskelu tukee oppilaan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Opiskelussa on otettu huomioon sukupuolten välinen yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Teatteri-ilmaisun

opiskelussa keskitytään yksilön ja ryhmän hyvinvointiin ja vuorovaikutusosaamiseen. Opiskelussa harjoitellaan palautteen antamista ja saamista sekä ryhmässä toimimisen taitoja. Opiskelija ottaa huomioon toiset ja osaa myös puolustaa omia mielipiteitään ja näkemyksiään.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintokokonaisuuden arvioinnissa painottuu opiskelijan osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi kohdistuu haluun toimia ryhmässä, harjoitteisiin osallistumiseen ja läsnäoloon oppitunneilla. Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.32.2. Näyttelijäntyön perusteet, 2 op (TEA2)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Oman ilmaisun jäsentäminen ja selkeyttäminen näyttelijäntyön keinoin
- Tutustuminen tekstilähtöiseen näyttelemiseen
- Näyttelijäntyön metodien teorian osaaminen ja käytännön harjoittelu
- Kohtaustyöskentelyn perusteet.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Näyttämökontaktin luominen, katseen alla olemisen opettelu ja roolin rakentamisen perusteet
- Näyttelijäntyön metodien opiskelu
- Roolin tarkoituksen kirkastaminen roolianalyysin keinoin
- Näyttelijäntyöhön tutustuminen yksilö-, pari- ja ryhmätehtävien avulla
- Palautteen saamisen ja antamisen harjoittelu ryhmässä.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintokokonaisuuden arvioinnissa painottuu opiskelijan osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi koostuu miten oppilas on omaksunut näyttelijäntyön perusteet, osallistunut harjoitteisiin ja toiminut ryhmän jäsenenä. Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.32.3. Näyttelijäntyön jatko, 2 op (TEA3)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Oman ilmaisun syventäminen ja monipuolistuminen
- Näyttelijäntyön perusteiden kertaus ja tietojen syventäminen
- Oman monologin harjoitteleminen ja esittäminen

- Ryhmässä oppimisen taitojen kartuttaminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Monologin harjoittelu ja esittäminen yleisölle
- Tekstilähtöinen työskentely: dialogien ja monologien harjoittelu tekstilähtöisesti, mahdollisuus myös työstää omaa materiaalia
- Tutustuminen roolin rakentamiseen, mm. roolianalyysin kautta ja roolin tekstitulkinnan mahdollisuuksiin
- Tutustuminen keskeisiin näyttelijäntyön käsitteisiin
- Palautteen antaminen ja saaminen ryhmässä ja ryhmän jäsenenä toimiminen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintokokonaisuudessa painottuu ryhmäläisten tasapuolinen osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi kohdistuu kykyyn ymmärtää näyttelijäntyön prosessi, valmistaa monologi ja toimia ryhmän jäsenenä. Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.32.4. Improvisaation perusteet, 2 op (TEA4)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Improvisaation peruskäsitteiden oppiminen
- Keskittymisen, kuuntelemisen ja läsnäolon harjoitteleminen ryhmässä
- Oman mielikuvituksen paraneminen ja heittäytyminen improvisaatioon.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan improvisaation peruskäsitteisiin ja menetelmiin mm. joo:n sanominen, statusharjoitukset, tyrmääminen ja myöntyminen
- Teatterilliset pelit ja leikit, joiden avulla opiskelijan luottamus itseensä ja ryhmään vahvistuu
- Improvisoitujen näytelmien harjoittelu.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Kurssilla painottuu ryhmäläisten tasapuolinen osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi kohdistuu opiskelijan improvisaation peruskäsitteiden hallintaan ja harjoitteisiin osallistumiseen. Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.32.5. Draaman kaari ja teatterihistoria, 2 op (TEA5)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Draaman kaaren ja teatterisyntyprosessin tutkiminen
- Teatterihistorian tapahtumien oppiminen
- Draaman peruskäsitteiden oppiminen satujen ja tarinoiden kautta
- Oman materiaalin tuottaminen näyttämölle.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Keskitytään draaman kaaren hahmottamiseen eli alkuun, keskikohtaan ja loppuun
- Tutustutaan tarinoiden dynamiikkaan, konfliktiin ja jännitteeseen
- Tutkitaan roolien tarkoitusta tarinoiden sisällä
- Opiskellaan teatterihistorian tärkeimpiä tapahtumia.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Kurssin arvioinnissa painottuu opiskelijan osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi koostuu opiskelijan draaman kaaren peruskäsitteiden ja teatterihistorian tapahtuminen ymmärtämisestä sekä osallistumisesta harjoitteisiin. Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.32.6. Teatterin tyylilajit ja lajityypit, 2 op (TEA6)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Tutustutaan teatterin tyylilajeihin mm. komedia, tragedia, draama, musikaali
- Teatterin eri lajityyppeihin tutustuminen mm. nukketeatteri, tanssiteatteri, musiikkiteatteri, pantomiimi
- Pienryhmätyöskentely erilaisten teatterin lajityyppien ja tyylilajien parissa ja teatteridemojen valmistaminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Teatterin tyylilajeihin ja lajityyppeihin tutustuminen mm. esitystaltiointien, elokuvien ja esitysvierailun kautta
- Pienryhmissä eri teatterin tyylilajien ja lajityyppien harjoittelu, demoesitysten valmistaminen
- Teatterin tyylilajien ja lajityyppien teoriaan tutustuminen.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintokokonaisuudessa painottuu ryhmäläisten tasapuolinen osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi kohdistuu kykyyn ymmärtää teatterin tyylilajit ja lajityypit. Lisäksi arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan aktiivisuus ja ryhmässä toimimisen taidot. Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.32.7. Visuaalinen teatteri, 2 op (TEA7)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Poikkitaiteellisen valmiin kokonaisuuden suunnittelu ja valmistaminen
- Tutustuminen eri taiteenlajien teoriaan ja käytäntöön
- Poikkitaiteellisen yhteistyön opetteleminen.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssilla toimii vierailevia eri taiteenlajien osaajia
- Pienryhmissä harjoitellaan pieniä ja suuria esityskokonaisuuksia
- Jokaisella kurssilla on oma teemansa riippuen vierailevasta opettajasta, esimerkiksi vierailevana opettajana saattaa olla visualisti, kuvataideopettaja tai muusikko
- Kurssi sopii erityisen hyvin kuvataideopiskelijoille, jotka haluavat laajentaa ilmaisuaan teatteritaiteeseen.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintokokonaisuudessa painottuu ryhmäläisten tasapuolinen osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi kohdistuu eri taiteenlajien erityispiirteisiin ja mahdollisuuksiin tutustumiseen. Keskeistä arvioinnissa on myös osallistuminen tuntityöskentelyyn ja ryhmässä toimimisen taidot. Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.32.8. Teatteriesityksen valmistaminen, 2 op (TEA8)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Esityksen valmistaminen (musikaali, puhenäytelmä, lastennäytelmä jne)
- Teatteritaitojen ja ryhmässä toimimisen taitojen harjoittelu
- Omaehtoinen työskentely, jossa korostuu opiskelijan oma vastuu esityksen valmistumisesta.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Kurssi toteutetaan yhdessä kurssin TEA9 kanssa
- Ryhmä harjoittelee ennalta valitun esityksen, jota esitetään julkisesti teatteritilassa muutaman esityksen verran
- Kurssilla on poikkeus aikatauluja ja aikataulusta sovitaan tarkemmin ohjaajan kanssa erikseen
- Esityksen tyylilaji voi olla musikaali, lastennäytelmä, draama, komedia jne.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintokokonaisuudessa painottuu opiskelijan tasapuolinen osallistuminen ryhmän toimintaan. Arviointi kohdistuu panostukseen näytelmän harjoittelussa ja esitysprosessissa. Tärkeää on myös opiskelijan oma oivaltaminen vastuustaan ryhmässä ja oma-aloitteisuuden kasvaminen Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.32.9. Teatteriesityksen valmistaminen, 2 op (TEA9)

Tavoitteet

Paikallinen lisäys

- Esityksen valmistaminen (musikaali, puhenäytelmä, lastennäytelmä jne)
- Teatteri-ilmaisun ja ryhmässä toimimisen taitojen harjoittelu.
- Omaehtoisen työskentelyn harjoittelu, jossa korostuu opiskelijan oma vastuu esityksen valmiiksi saattamisessa
- Toisten osaamiseen tukeutumisen lisääntyminen ja opiskelijan oman panoksen ymmärtäminen kohti parempaa ryhmätyöskentelyä.

Keskeiset sisällöt

Paikallinen lisäys

- Teatteriesityksen valmistaminen 2/2. HUOM! ks. TEA8 opintojakson kuvaus.

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Vuorovaikutusosaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Monitieteinen ja luova osaaminen

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Eettisyys ja ympäristöosaaminen

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Opintokokonaisuudessa painottuu opiskelijan tasapuolinen osallistuminen esityksen valmistamiseen. Arviointi kohdistuu opiskelijan panostukseen näytelmän harjoittelussa ja esitysprosessissa. Tärkeää on myös opiskelijan oivaltaminen omasta vastuustaan ryhmässä ja oma-aloitteisuuden kasvaminen. Arviointi hyväksytty/hylätty.

7.33. Integraatio-opintojaksot

7.33.1. Pitkä matematiikka ykköset, 10 op (MAA1234)

Oppiaineet

- Matematiikan pitkä oppimäärä
- Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus

Opintojakson moduulit

- Funktiot ja yhtälöt 1, 3 op (MAA2), Pakollinen
- Geometria, 2 op (MAA3), Pakollinen
- Analyyttinen geometria ja vektorit, 3 op (MAA4), Pakollinen
- Luvut ja yhtälöt, 2 op (MAY1), Pakollinen

Tavoitteet

Funktiot ja yhtälöt 1

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *tutustuu ilmiöiden matemaattiseen mallintamiseen polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden avulla, tuntee polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä sekä tietää polynomifunktion nollakohtien ja polynomin tekijöiden välisen yhteyden*
- *osaa ratkaista yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä*

- *osaa käyttää ohjelmistoja matemaattisessa mallintamisessa, polynomi-, rationaali- ja juurifunktioiden tutkimisessa sekä polynomi-, rationaali- ja juuriyhtälöiden ja polynomiepäyhtälöiden ratkaisemisessa sovellusten yhteydessä.*

Geometria

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa ja muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa*
- *osaa soveltaa yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa*
- *harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa sisältäviä lauseita*
- *osaa käyttää ohjelmistoja tutkiessaan kuvioita ja kappaleita sekä niihin liittyvää geometriaa.*

Analyyttinen geometria ja vektorit

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää, kuinka analyyttinen geometria luo yhteyksiä geometristen ja algebrallisten käsitteiden välille*
- *ymmärtää yhtälön geometrisen merkityksen*
- *osaa ratkaista muotoa | f(x) | = a tai | f(x) | = | g(x) | olevia itseisarvoyhtälöitä*
- *ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin*
- *osaa tutkia kaksiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla*
- *osaa ratkaista tasogeometrian ongelmia vektoreiden avulla*
- *osaa käyttää ohjelmistoja käyrien ja vektoreiden tutkimisessa sekä niihin liittyvissä sovelluksissa.*

Luvut ja yhtälöt

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kertaa prosenttilaskennan periaatteet*
- *osaa käyttää verrannollisuutta ongelmanratkaisussa*
- *syventää murtolukujen laskutoimitusten osaamistaan*
- *kertaa potenssin laskusäännöt*
- *vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä*
- *ymmärtää yhtälön ja yhtälöparin ratkaisemisen periaatteet*
- *oppii käyttämään ohjelmistoja funktion kuvaajan piirtämisessä, havainnoinnissa ja yhtälöiden ratkaisemisessa.*

Paikallinen lisäys

Keskeiset sisällöt

Funktiot ja yhtälöt 1

- *polynomifunktio ja -yhtälö sekä polynomiepäyhtälö*
- *2. asteen yhtälön ratkaisukaava*
- *polynomien tulo ja binomikaavat (summan neliö, summan ja erotuksen tulo)*
- *polynomien tekijät*
- *potenssifunktio ja potenssiyhtälö (eksponenttina positiivinen kokonaisluku)*
- *rationaalifunktiot ja -yhtälöt*
- *juurifunktiot ja -yhtälöt*

Geometria

- *kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus*
- *sini- ja kosinilause*
- *monikulmioihin liittyvien pituuksien, kulmien ja pinta-alojen laskeminen*

- *ympyrän ja sen osien ja siihen liittyvien suorien geometriaa*
- *suoraan lieriöön ja suoraan kartioon sekä palloon liittyvien pituuksien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen*

Analyyttinen geometria ja vektorit

- *käyrän yhtälö*
- *suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälö*
- *yhtälöryhmä*
- *suorien yhdensuuntaisuus ja kohtisuoruus*
- *itseisarvoyhtälö*
- *pisteen etäisyys suorasta*
- *vektoreiden perusominaisuudet*
- *tason vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku sekä tason vektorin kertominen luvulla*
- *tason vektoreiden pistetulo, tason vektoreiden välinen kulma*

Luvut ja yhtälöt

- *lukujoukot ja peruslaskutoimitukset*
- *luvun vastaluku, käänteisluku ja itseisarvo*
- *prosenttilaskenta*
- *potenssin laskusäännöt (eksponenttina kokonaisluku)*
- *suoraan ja kääntäen verrannollisuus*
- *funktio, kuvaajan piirto ja kuvaajan tulkinta*
- *ensimmäisen asteen yhtälön ratkaiseminen*
- *yhtälöpari*
- *neliö- ja kuutiojuuri*
- *potenssifunktio ja potenssiyhtälö (asteluvut 2 ja 3)*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Hyvinvointiosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan esimerkiksi matematiikan tehtävän kohdalla tapahtuvassa lyhyessä itsearvioinnissa sekä oppitunnin aikaisissa keskusteluissa.

Vuorovaikutusosaaminen

Opiskelijaa kannustetaan tunnistamaan, käsittelemään ja säätelemään tunteitaan esimerkiksi oppitunnin aikaisissa keskusteluissa, kun mietitään opiskelijan matematiikan opintojen edistymistä. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus toimia ja oppia yhdessä esimerkiksi ratkaisemalla tehtäviä muiden opiskelijoiden kanssa. Opiskelijaa rohkaistaan käyttämään matematiikan kieltä ja käsitteitä niin suullisessa kuin kirjallisessakin ilmaisussaan.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Kansainvälisyyttä voidaan käsitellä esimerkiksi tuomalla esille matematiikan luonnetta kansainvälisenä kielenä sekä matematiikan merkitystä erilaisissa kulttuureissa ja historiallisessa kehyksessä.

Monitieteinen ja luova osaaminen

Opiskelijaa kannustetaan huomaamaan erilaisten esitysmuotojen vahvuudet mallintamisen, ymmärtämisen ja ongelman ratkaisemisen kannalta. Opiskelijaa tuetaan myös ymmärtämään erilaisten ratkaisutapojen vahvuuksia ja heikkouksia matemaattisen perustelun kannalta.

Opiskelijaa ohjataan huomaamaan matemaattisten käsitteiden merkitystä muissa oppiaineissa esimerkiksi vektoreiden kohdalla.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää erityistä huomioita opiskelijan omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tunnistamiseen, vuorovaikutusosaamiseen ja erilaisten esitysmuotojen käyttöön.

7.33.2. Taloustieto ja talousmatematiikka, 3 op (MT1)

Oppiaineet

- Matematiikan pitkä oppimäärä
- Yhteiskuntaoppi

Opintojakson moduulit

- Talousmatematiikka, 1 op (MAA9), Pakollinen
- Taloustieto, 2 op (YH2), Pakollinen

Tavoitteet

Talousmatematiikka

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *oppii hyödyntämään matemaattisia valmiuksiaan resurssien riittävyyteen, talouden suunnitteluun, yrittäjyyteen ja kannattavuuden laskentaan*
- *soveltaa lukujonojen kaavoja talouteen liittyvissä matemaattisissa ongelmissa*
- *oppii sovittamaan taloudellisiin tilanteisiin matemaattisia malleja ja ymmärtää niiden rajoitukset*
- *osaa hyödyntää ohjelmistoja laskelmien tekemisessä ja sovellusten yhteydessä.*

Taloustieto

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää talouteen liittyviä uutisia ja kiinnostuu seuraamaan niitä*
- *tuntee kansantaloustieteen käsitteet ja peruslähtökohdat*
- *osaa tulkita talouteen liittyviä tilastoja ja kuvioita*
- *ymmärtää työnteon ja yrittäjyyden merkityksen taloudessa ja yhteiskunnassa*
- *osaa tehdä perusteltuja taloudellisia päätöksiä sekä hallita ja suunnitella omaa talouttaan*
- *osaa tarkastella taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta ymmärtäen Suomen kytkeytymisen globaaliin talouteen*
- *osaa arvioida kriittisesti taloutta koskevassa keskustelussa esitettyjä argumentteja sekä analysoida talouspoliittisten ratkaisujen erilaisia vaihtoehtoja, niiden taustoja ja vaikutuksia.*

Keskeiset sisällöt

Talousmatematiikka

- *aritmeettinen ja geometrinen lukujono ja niiden summat*
- *korkolaskut: koron korko, nykyarvo ja diskonttaus*
- *talletukset ja lainat*

- *taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja, joissa hyödynnetään lukujonoja ja summia*

Taloustieto

Kansantalous ja sen toimijat

- *talouden peruskäsitteet ja taloutta koskevan tiedon luonne ja muodostuminen*
- *kansantalouden kiertokulku sekä kotitalouksien, yritysten ja kansantalouden vuorovaikutus*
- *oman talouden hoito: säästäminen, kuluttaminen ja velkaantuminen*

Markkinat, suhdanteet ja talouselämä

- *vapaa kilpailu ja hinnanmuodostus markkinoilla*
- *työ, yrittäjyys ja yritykset*
- *Suomi globaalin talouden osana*
- *rahoitusmarkkinat, säästäminen, sijoittaminen ja riskien hallinta*
- *talouden häiriöt, suhdannevaihtelut, niiden taustat ja seuraukset*

Talouspolitiikka

- *kestävän talouskasvun lähtökohdat, edut ja ongelmat*
- *julkinen talous ja sen tasapaino*
- *talouspolitiikan toimijat, keinot ja haasteet*

Paikallinen lisäys

Laaja-alainen osaaminen

Yhteiskunnallinen osaaminen

Voidaan tuoda esille matemaattisten käsitteiden ja matemaattisen mallintamisen roolia tavoitteiden asettamisessa sekä päätöksenteossa niin oman arkielämän kuin yhteiskunnankin kannalta.

Globaali- ja kulttuuriosaaminen

Opiskelijaa voidaan ohjata vahvistamaan monilukutaitoaan hyödyntämällä kulttuurisesti ja kielellisesti monimuotoisia medioita ja lähdeaineistoja. Opintojaksossa voidaan myös käsitellä maailman rahatalouteen liittyviä esimerkkejä.

Opintojakson arviointi

Paikallinen lisäys

Laaja-alaisen osaamisen arvioinnissa painotetaan erityisesti oppimisen aikaista palautetta, jolla opiskelija saa tietoa omista tiedoista, taidoista ja työskentelystään sekä siitä kuinka näitä tulisi edelleen kehittää. Palautteessa voidaan kiinnittää huomiota matemaattisten käsitteiden ja arkielämän välisten yhteyksien ymmärtämiseen.

8. Opetussuunnitelman laatiminen ja sisältö

8.1. Opetussuunnitelman laatiminen

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- *lukiolaki (714/2018)*
- *valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta (810/2018)*
- *Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista*
- *koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma*
- *vuosittain laadittava opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma.*

Kaikki nuorten lukiokoulutuksen järjestäjät laativat paikallisen opetussuunnitelman näiden lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan, jollei opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämästä järjestämisluvasta muuta johdu. Jos lukiokoulutuksen järjestämislupaan liittyy erityinen koulutustehtävä, siihen liittyvät määräykset otetaan huomioon opetussuunnitelmaa laadittaessa. Lukiokoulutus on kokonaisuus, jossa eri toimintojen tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi lukion opetussuunnitelman perusteet sisältävät tavoitteita, keskeisiä sisältöjä ja opiskelijan oppimisen arviointia koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Tekstin muodosta ilmenee, onko kyseessä velvoittava määräys vai sitä tarkentava tai selittävä teksti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään lukion opetus- ja kasvatustyöstä. Koulutuksen järjestäjä laatii vuosittain hyväksymäänsä opetussuunnitelmaan perustuvan suunnitelman opetuksen käytännön järjestämisestä. Opiskelija laatii oppilaitoksen opetus- ja ohjaushenkilöstön tuella henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman.

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon muiden oppilaitosten opetustarjonta sekä lukion toimintaympäristö, paikalliset osaamisvahvuudet ja erityisresurssit. Lukiopaikkakunnan tai -alueen luonto ja ympäristö, historia, kieliolosuhteet sekä elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä. Opetussuunnitelmaa laadittaessa myös ajankohtaistetaan lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyjä asioita.

Koulutuksen järjestäjä hyväksyy paikallisen opetussuunnitelman ennen sen käyttöönottoa erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Lukiolain (714/2018) 13 §:n mukaan opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa on turvattava järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarjoamalla tarvittava oppimisen ja opiskelun tuki. Paikallinen opetussuunnitelma tulee laatia siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin opintoja koskeviin valintoihin omassa oppilaitoksessaan sekä halutessaan myös muissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten paikallinen opetussuunnitelma laaditaan lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Paikallinen opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lukion henkilöstön, opiskelijoiden, opiskelijoiden huoltajien sekä säännösten edellyttämiltä osin lisäksi kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Yhteistyötä opetussuunnitelman laatimisessa voidaan tehdä myös muiden koulutuksen järjestäjien ja eri sidosryhmien kanssa. Kaikilla opiskelijoiden huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua opetussuunnitelmaan. Ennen opetussuunnitelman hyväksymistä

koulutuksen järjestäjän tulee kuulla lukion opiskelijakuntaa ja henkilöstöä sekä varata lukion kaikille opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä siitä. Yhteistyöllä eri tahojen kanssa pyritään varmistamaan lukiokoulutuksen korkeatasoisuus, yhteiskunnallinen merkittävyys sekä koko yhteisön sitoutuminen yhdessä määriteltyihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa pyritään ratkaisuihin, jotka kehittävät lukion toimintakulttuuria, tukevat opiskelijoiden hyvinvointia, jaksamista ja osallisuutta sekä monipuolistavat vuorovaikutusta lukion sisällä ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

8.2. Opetussuunnitelman sisältö

Paikallinen opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- *lukion toiminta-ajatus ja arvopainotukset*
- *oppimiskäsitys, opiskeluympäristöt ja #menetelmät*
- *lukion toimintakulttuurin pääpiirteet*
- *koulutuksen järjestäjän hyväksymä lukion tuntijako*
- *lukion kieliohjelma*
- *itsenäisen opiskelun periaatteet*
- *laaja-alaisen osaamisen osa-alueet*
- *oppiaineen tehtävä, oppiaineen opetuksen yleiset tavoitteet ja arviointi*
- *opintojaksojen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutuminen ja arviointi opintojaksoittain*
- *kodin ja oppilaitoksen yhteistyön toteuttaminen*
- *ohjaussuunnitelma*
- *oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus*
- *kieli- ja kulttuuriryhmien opetus*
- *yhteistyö muiden lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa*
- *yhteistyö yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten sekä muiden tahojen kanssa*
- *kansainvälinen yhteistyö*
- *työelämäyhteistyö*
- *opiskeluhuolto*
- *opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi*
- *toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi.*

Mikäli lukio järjestää vieraskielistä opetusta tai mahdollisuuden suorittaa lukiodiplomeita, se tulee määritellä opetussuunnitelmassa.

Lukiolain (714/2018) 33 §:ssä säädetään opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaamisesta ja opiskelijakunnasta. Pykälässä tarkoitettu toiminta tulee suunnitella paikallisen opetussuunnitelman ja muiden siihen perustuvien suunnitelmien osana tai yhteydessä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13 § [muutettu lailla 1501/2016] 1 mom.).

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 13 §:n mukaan suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä on kirjattava oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuoltosuunnitelmaan.

Lukiolain (714/2018) 40 §:n 3 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja ohjeistaa paikallisen opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista.

Sukupuolten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, muutettu lailla 1329/2014) 5 a §:n mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi paikallista opetussuunnitelmaa tai muuta lukion suunnitelmaa.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältyä paikalliseen opetussuunnitelmaan.

9. Liitteet

9.1. Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta

Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018

9.2. Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

KEHITTYVÄN KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO					
Taito-taso	**Taito toimia vuorovaikutuksessa**			**Taito tulkita tekstejä**	**Taito tuottaa tekstejä**
	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	**Viestintästrategioiden käyttö**	**Viestinnän kulttuurinen sopivuus**	**Tekstien tulkintataidot**	**Tekstien tuottamistaidot**
A1.1 **Kielitaidon alkeiden hallinta**	*Opiskelija selviytyy satunnaisesti viestintäkumppanin tukemana muutamasta, kaikkein yleisimmin toistuvasta ja rutiininomaisesta viestintätilanteesta.*	*Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja (esim. eleet, piirtäminen, sanastot, netti). Opiskelija osaa joskus etsiä tai päätellä yksittäisten sanojen merkityksiä asiayhteyden, yleistiedon tai muun kielitaitonsa perusteella. Opiskelija osaa ilmaista, onko ymmärtänyt.*	*Opiskelija osaa käyttää muutamia kielelle ja kulttuurille tyypillisimpiä kohteliaisuuden ilmauksia (tervehtiminen, hyvästely, kiittäminen) joissakin kaikkein rutiininomaisimmissa sosiaalisissa kontakteissa.*	*Opiskelija ymmärtää vähäisen määrän yksittäisiä puhuttuja ja kirjoitettuja sanoja ja ilmauksia. Opiskelija tuntee kirjainjärjestelmän tai hyvin rajoitetun määrän kirjoitusmerkkejä.*	*Opiskelija osaa ilmaista itseään puheessa hyvin suppeasti käyttäen harjoiteltuja sanoja ja opeteltuja vakioilmaisuja. Opiskelija ääntää joitakin harjoiteltuja ilmauksia ymmärrettävästi ja osaa kirjoittaa joitakin erillisiä sanoja ja sanontoja.*
A1.2 **Kehittyvä alkeiskielitaito**	*Opiskelija selviytyy satunnaisesti yleisimmin toistuvista, rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen vielä enimmäkseen viestintäkumppanin*	*Opiskelija tukeutuu viestinnässään kaikkein keskeisimpiin sanoihin ja ilmauksiin. Opiskelija tarvitsee paljon apukeinoja. Opiskelija osaa pyytää toistamista tai hidastamista.*	*Opiskelija osaa käyttää muutamia kaikkein yleisimpiä kielelle ominaisia kohteliaisuuden ilmauksia rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.*	*Opiskelija ymmärtää harjoiteltua, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää muutaman sanan mittaista kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta. Opiskelija tunnistaa tekstistä yksittäisiä tietoja.*	*Opiskelija pystyy kertomaan joistakin tutuista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittaa muutaman lyhyen lauseen harjoitelluista aiheista. Opiskelija ääntää useimmat harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi ja hallitsee hyvin suppean*

					perussanaston, muutaman tilannesidonnaisen ilmauksen ja peruskieliopin aineksia.
A1.3 **Toimiva alkeiskielitaito**	*Opiskelija selviytyy monista rutiininomaisista viestintätilanteista tukeutuen joskus viestintäkumppanin.*	*Opiskelija osallistuu viestintään, mutta tarvitsee edelleen usein apukeinoja. Opiskelija osaa reagoida suppein sanallisin ilmauksin, pienin elein (esim. nyökkäämällä), äännähdyksin, tai muunlaisella minimipalautteella. Opiskelija joutuu pyytämään selvennystä tai toistoa hyvin usein.*	*Opiskelija osaa käyttää yleisimpiä kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluvia ilmauksia monissa rutiininomaisissa sosiaalisissa kontakteissa.*	*Opiskelija ymmärtää yksinkertaista, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sisältävää kirjoitettua tekstiä ja hidasta puhetta asiayhteyden tukemana. Opiskelija pystyy löytämään tarvitsemansa yksinkertaisen tiedon lyhyestä tekstistä.*	*Opiskelija osaa rajallisen määrän lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeistä sanastoa ja perustason lauserakenteita. Opiskelija pystyy kertomaan arkisista ja itselleen tärkeistä asioista käyttäen suppeaa ilmaisuvarastoa ja kirjoittamaan yksinkertaisia viestejä ja ääntää harjoitellut ilmaisut ymmärrettävästi.*
A2.1 **Peruskielitaidon alkuvaihe**	*Opiskelija pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa sekä toisinaan ylläpitämään viestintätilannetta.*	*Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään turvautuen harvemmin ei-kielellisiin ilmaisuihin. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä melko usein ja osaa jonkin verran soveltaa viestintäkumppanin ilmaisuja*	*Opiskelija selviytyy lyhyistä sosiaalisista tilanteista ja osaa käyttää yleisimpiä kohteliaita tervehdyksiä ja puhuttelumuotoja, esittää kohteliaasti esimerkiksi pyyntöjä, kutsuja, ehdotuksia ja anteeksipyyntöjä sekä vastata sellaisiin.*	*Opiskelija ymmärtää helppoja, tuttua sanastoa ja ilmaisuja sekä selkeää puhetta sisältäviä tekstejä. Opiskelija ymmärtää lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien viestien ydinsisällön ja tekstin pääajatukset tuttua*	*Opiskelija pystyy kertomaan jokapäiväisistä ja konkreettisista sekä itselleen tärkeistä asioista käyttäen yksinkertaisia lauseita ja konkreettista sanastoa. Opiskelija osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita.*

		omassa viestinnässään.		sanastoa sisältävästä, ennakoitavasta tekstistä. Opiskelija pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn asiayhteyden tukemana.	Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
A2.2 **Kehittyvä peruskielitaito**	Opiskelija selviää kohtalaisesti monenlaisista jokapäiväisistä viestintätilanteista ja pystyy enenevässä määrin olemaan aloitteellinen viestintätilanteessa.	Opiskelija osallistuu enenevässä määrin viestintään käyttäen tarvittaessa vakiosanontoja pyytäessään tarkennusta avainsanoista. Opiskelija joutuu pyytämään toistoa tai selvennystä silloin tällöin. Opiskelija käyttää esim. lähikäsitettä tai yleisempää käsitettä, kun ei tiedä täsmällistä (koira/eläin tai talo/mökki).	Opiskelija osaa käyttää kieltä yksinkertaisella tavalla kaikkein keskeisimpiin tarkoituksiin, kuten tiedonvaihtoon sekä mielipiteiden ja asenteiden asianmukaiseen ilmaisemiseen. Opiskelija pystyy keskustelemaan kohteliaasti käyttäen tavanomaisia ilmauksia ja perustason viestintärutiineja.	Opiskelija pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia, tunnistaa usein ympärillään käytävän keskustelun aiheen, ymmärtää pääasiat tuttua sanastoa sisältävästä yleiskielisestä tekstistä tai hitaasta puheesta. Opiskelija osaa päätellä tuntemattomien sanojen merkityksiä asiayhteydestä.	Opiskelija osaa kuvata luettelomaisesti (ikäkaudelleen tyypillisiä) jokapäiväiseen elämään liittyviä asioita käyttäen tavallista sanastoa ja joitakin idiomaattisia ilmauksia sekä perustason rakenteita ja joskus hiukan vaativampiakin. Opiskelija osaa soveltaa joitakin ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.
B1.1 **Toimiva peruskielitaito**	Opiskelija pystyy viestimään, osallistumaan keskusteluihin ja ilmaisemaan mielipiteitään melko vaivattomasti jokapäiväisissä viestintätilanteissa.	Opiskelija pystyy jossain määrin olemaan aloitteellinen viestinnän eri vaiheissa ja osaa varmistaa, onko viestintäkumppani ymmärtänyt viestin. Opiskelija osaa kiertää tai korvata	Opiskelija osoittaa tuntevansa tärkeimmät kohteliaisuussäännöt. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessa huomioon joitakin tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.	Opiskelija ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia selkeästä ja lähes normaalitempoisesta puheesta tai yleistajuisesta kirjoitetusta tekstistä. Opiskelija ymmärtää yhteiseen	Opiskelija osaa kertoa ydinkohdat ja myös hiukan yksityiskohtia erilaisista jokapäiväiseen elämään liittyvistä itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää melko

		tuntemattoman sanan tai muotoilla viestinsä uudelleen. Opiskelija pystyy neuvottelemaan tuntemattomien ilmauksien merkityksistä.		*kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija löytää pääajatukset, avainsanat ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta*	*laajaa sanastoa ja rakennevalikoimaa sekä joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Opiskelija osaa soveltaa useita ääntämisen perussääntöjä muissakin kuin harjoitelluissa ilmauksissa.*
B1.2 ***Sujuva peruskielitaito***	*Opiskelija pystyy osallistumaan viestintään melko vaivattomasti myös joissakin vaativammissa viestintätilanteissa kuten viestittäessä ajankohtaisesta tapahtumasta.*	*Opiskelija pystyy olemaan aloitteellinen tuttua aihetta käsittelevässä vuorovaikutustilanteessa käyttäen sopivaa ilmausta. Opiskelija pystyy korjaamaan väärinymmärryksiä melko luontevasti ja neuvottelemaan myös melko mutkikkaiden asioiden merkityksestä.*	*Opiskelija osaa käyttää erilaisiin tarkoituksiin kieltä, joka ei ole liian tunteellista eikä liian muodollista. Opiskelija tuntee tärkeimmät kohteliaisuussäännöt ja toimii niiden mukaisesti. Opiskelija pystyy ottamaan vuorovaikutuksessa huomioon tärkeimpiä kulttuurisiin käytänteisiin liittyviä näkökohtia.*	*Opiskelija ymmärtää selväpiirteistä asiatietoa sisältävää puhetta tutuista tai melko yleisistä aiheista ja selviää myös jonkin verran puhetelyä vaativista teksteistä. Opiskelija ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta tai epämuodollisesta keskustelusta.*	*Opiskelija osaa kertoa tavallisista, konkreettisista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen. Opiskelija ilmaisee itseään suhteellisen vaivattomasti ja pystyy kirjoittamaan henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä ja ilmaisemaan ajatuksiaan myös joistakin kuvitteellisista aiheista. Opiskelija käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja sekä monenlaisia rakenteita ja mutkikkaitakin lauseita. Opiskelija hallitsee ääntämisen perussäännöt muissakin kuin*

					harjoitelluissa ilmauksissa.
B2.1 ***Itsenäisen kielitaidon perustaso***	*Opiskelija pystyy viestimään sujuvasti myös joissakin itselleen uusissa viestintätilanteissa, joissa käytetään joskus käsitteellistä, mutta kuitenkin selkeää kieltä.*	*Opiskelija pystyy tuomaan oman kantansa esille ja toisinaan käyttämään vakiofraaseja, kuten ”Tuo on vaikea kysymys” voittaakseen itselleen aikaa. Opiskelija pystyy neuvottelemaan myös mutkikkaiden asioiden ja käsitteiden merkityksestä. Opiskelija pystyy tarkkailemaan omaa ymmärtämistään ja viestintäänsä sekä korjaamaan kieltään.*	*Opiskelija pyrkii ilmaisemaan ajatuksiaan asianmukaisesti ja viestintäkumppania kunnioittaen ottaen huomioon erilaisten tilanteiden asettamat vaatimukset.*	*Opiskelija ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksista puhetta tai kirjoitettua tekstiä. Opiskelija pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia sekä ilmaisemaan kuulemastaan pääkohdat. Opiskelija ymmärtää suuren osan ympärillään käydystä keskustelusta. Opiskelija ymmärtää monenlaisia kirjoitettuja tekstejä, jotka voivat käsitellä myös abstrakteja aiheita ja joissa on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä.*	*Opiskelija osaa ilmaista kohtuullisen selkeästi ja täsmällisesti itseään monista kokemuspiiriinsä liittyvistä asioista käyttäen monipuolisia rakenteita ja laajahkoa sanastoa, johon sisältyy myös idiomaattisia ja käsitteellisiä ilmauksia. Opiskelija pystyy osallistumaan myös melko muodollisiin keskusteluihin ja hallitsee kohtalaisen laajan sanaston ja vaativiakin lauserakenteita. Ääntäminen on selkeää, sanojen pääpaino oikealla tavulla ja puhe sisältää joitakin kohdekielelle tyypillisiä intonaatiomalleja.*
B2.2 ***Toimiva itsenäinen kielitaito***	*Opiskelija pystyy käyttämään kieltä monenlaisissa myös itselleen uusissa viestintätilanteissa, joissa tarvitaan*	*Opiskelija pyrkii antamaan palautetta, esittämään täydentäviä näkökohtia tai johtopäätöksiä. Opiskelija pystyy*	*Opiskelija pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan luontevasti, selkeästi ja kohteliaasti sekä muodollisessa että*	*Opiskelija ymmärtää elävää tai tallennettua selkeästi jäsennettyä yleiskielistä puhetta kaikenlaisissa tilanteissa ja*	*Opiskelija osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti. Hän hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista*

	monipuolista kieltä.	*edistämään viestinnän sujumista sekä tarvittaessa käyttämään kiertoilmaisuja ja pystyy neuvottelemaan myös mutkikkaiden asioiden ja käsitteiden merkityksestä. Opiskelija osaa käyttää ymmärtämistä tukevia strategioita, kuten pääkohtien poimimista ja esimerkiksi tekemään muistiinpanoja kuulemastaan.*	*epämuodollisessa tilanteessa ja valitsemaan kielenkäyttötavan tilanteiden ja niihin osallistuvien henkilöiden mukaan.*	*ymmärtää jonkin verran myös vieraita kielimuotoja. Opiskelija pystyy lukemaan eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä ja tiivistämään niiden pääkohdat. Hän pystyy tunnistamaan asenteita ja arvioimaan kriittisesti kuulemaansa ja/tai lukemaansa.*	*konkreetteja ja käsitteellisiä sekä tuttuja ja tuntemattomia aiheita. Opiskelija osaa viestiä spontaanisti ja kirjoittaa selkeän ja jäsentyneen tekstin. Ääntäminen on hyvin selkeää, sanojen pääpaino on oikealla tavulla ja puhe sisältää joitakin kohdekielelle tyypillisiä intonaatiomalleja.*
C1.1 ***Taitavan kielitaidon perustaso***	*Opiskelija pystyy vuorovaikutukseen monipuolisesti, sujuvasti ja täsmällisesti kaikenlaisissa viestintätilanteissa.*	*Opiskelija ottaa luontevasti vastuuta viestinnän etenemisestä. Opiskelija osaa muotoilla uudelleen, mitä haluaa ilmaista sekä pystyy perääntymään, kun kohtaa vaikeuksia, ja käyttää taitavasti kieleen tai kontekstiin liittyviä vihjeitä tehdessään johtopäätöksiä tai ennakoidessaan tulevaa.*	*Opiskelija pystyy käyttämään kieltä joustavasti ja tehokkaasti sosiaalisiin tarkoituksiin sekä ilmaisemaan tunnetiloja, epäsuoria viittauksia, esim. ironiaa ja leikkimielisyyttä.*	*Opiskelija ymmärtää yksityiskohtaisesti myös pitempiä esityksiä tutuista ja yleisistä aiheista, vaikka puhe ei olisikaan selkeästi jäsenneltyä ja sisältäisi idiomaattisia ilmauksia tai rekisterin vaihdoksia. Opiskelija ymmärtää yksityiskohtaisesti monipolvisia käsitteellisiä kirjoitettuja tekstejä ja pystyy yhdistämään tietoa monimutkaisista teksteistä.*	*Opiskelija osaa ilmaista itseään sujuvasti, täsmällisesti ja jäsentyneesti monenlaisista aiheista tai pitämään pitkähkön, valmistellun esityksen. Opiskelija pystyy kirjoittamaan hyvin jäsentyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista varmalla, persoonallisella tyylillä. Opiskelijan kielellinen ilmaisuvarasto on hyvin laaja. Ääntäminen on luontevaa ja vaivatonta*

					kuunnella. Puherytmi ja intonaatio ovat kohdekielelle tyypilliset.

9.3. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

7.11. OPH-2264-2019

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää lukiokoulutusta täydentävää saamen kielen opetusta (opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista 1777/2009).

Tämä ohje korvaa Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2015 (Opetushallituksen määräys 60/011/2015) liitteenä 3 olevan ohjeen.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.8.2021 lukien.

Pääjohtaja	*Olli-Pekka Heinonen*
Opetusneuvos	*Petri Lehikoinen*

9.3.1. Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Opetushallituksen ohje nro 2264-2019.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamen kielen opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan aktiivista monikielisyyttä sekä kiinnostusta kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Saamen kielen opetus tukee opiskelijan osallisuutta sekä oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiivisena ja tasapainoisena jäsenenä ja globaalina toimijana. Saamen kielen opetuksessa tehdään yhteistyötä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa.

Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kieliyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa myös rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Opiskelussa otetaan huomioon opiskelijoiden lähtökohdat ja kielitaito. Opiskelussa hyödynnetään vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten kirjastoja, teattereita ja museoita sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omaa kieliyhteisöään, omia

kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä kouluyhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijoille riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä.

Tavoitteet ja sisällöt on määritelty koko lukiokoulutuksen ajan kaksi opetustuntia viikossa annettavaa saamen kielen opetusta varten. Koulutuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman, jolloin opetuksen tavoitteet määritellään ja sisällöt valitaan huomioiden saamen kielen erityispiirteet. Saamen kielen opetussuunnitelmat voidaan laatia myös koulutuksen järjestäjien yhteistyönä.

Opetuksen tehtävä

Saamen kielen opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, aktiiviseen tiedonhankintaan, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tekstien tulkintaan ja eettiseen pohdintaan. Opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää opiskelijan kielitietoisuutta. Opiskelijan arvostus saamen kieltä kohtaan syvenee, ja hän motivoituu kehittämään edelleen saamen kielen taitoaan.

Opetuksessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja kulttuurintutkimuksen ilmiöt. Opiskelijan saamen kielen tuntemus ja monipuolinen käyttö laajenevat, ja hän oppii tuntemaan kielialueensa juuria ja kehittää taitoaan vertailla kielen eri piirteitä muiden osaamiensa kielten kanssa. Opiskelija laajentaa sana- ja käsitevarantoaan ja kehittää monilukutaitoaan. Hän kehittää taitoaan hyödyntää saamenkielisiä tekstejä ja tuottaa tekstejä eri tarkoituksiin. Opiskelijan tuntemus oman kulttuurialueensa kirjallisuudesta, kertomaperinteestä, visuaalisesta kulttuurista, musiikista ja draamasta syvenee.

Opetuksen tavoitteet

Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittymiseen. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan*
- *osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.*

Tekstien tulkitseminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä*
- *kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissa*
- *osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoitusperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.*

Tekstien tuottaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja*

- *hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstin tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa*
- *vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.*

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille*
- *syventää tietojaan saamen kielen rakenteista, sanavarannosta, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista*
- *tutustuu saamen kielten kokonaisuuteen ja ymmärtää oman asemansa saamen kielen säilyttäjänä.*

Arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisensa kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltyjä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, kuten kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan niistä yksi arvosana.

Opinnot

SÄI1 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia saamenkielisiä tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja*
- *rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet*
- *osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana*
- *syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.*

Keskeiset sisällöt

- *keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät*
- *tekstien kohderyhmät, tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi*
- *erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi*
- *tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus*
- *kielen- ja tekstinhuoltoa*

SÄI2 Kieli- ja tekstitietoisuus (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan*
- *syventää ymmärrystään kielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina*
- *ymmärtää saamen kielten kokonaisuuden maailman kielten joukossa sekä kulttuurikontaktien vaikutuksen.*

Keskeiset sisällöt

- *saamen kieli ja identiteetti, kielen vaihtelu, kielten vertailu, kielten asema, kielten elinvoimaisuus ja uhanalaisuus*
- *kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet*
- *monilukutaidon käsite, tekstilajin käsite, laaja tekstikäsitys*

SÄI3 Vuorovaikutus 1 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää viestintärohkeuttaan ja syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä*
- *syventää ryhmäviestintätaitojaan ja oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä*
- *oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.*

Keskeiset sisällöt

- *oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen*
- *vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä*
- *kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu*

SÄI4 Kirjallisuus 1 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan*
- *tuntee saamenkielisen kauno- ja tietokirjallisuuden sekä elokuvan lajeja ja ilmaisukeinoja*
- *monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita saamelaisten tuottamaa tai saamelaisista kertovaa kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen*
- *oppii tuntemaan saamelaisten historiaa sekä aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.*

Keskeiset sisällöt

- *kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen*
- *kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä*
- *kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa, myyttiset kertomukset, joiku ja lauluperinne*
- *monimuotoisten tekstien kerronta, esimerkiksi teatteriesityksen, elokuvan ja musiikin kerronta*

SÄI5 Tekstien tulkinta 1 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan*
- *oppii tulkitsemaan monimuotoisia saamenkielisiä tekstejä ja analysoimaan niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta, myös saamelaisuuden näkökulmasta*
- *ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana*
- *osaa perustella monipuolisesti näkemyksiään, ymmärtää toisen esittämiä perusteluja ja osaa arvioida niitä sekä osaa suhtautua rakentavasti eriäviin näkemyksiin.*

Keskeiset sisällöt

- *sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka*
- *vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot*
- *tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, vähemmistöjen ja vähemmistökielien näkyvyys mediassa*
- *lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet*
- *puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista*

SÄI6 Kirjoittaminen 1 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kirjoittajana ja syventää saamenkielisen kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan*
- *osaa käyttää muita saamenkielisiä tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta*
- *syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin.*

Keskeiset sisällöt

- *kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaus sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen*
- *tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuoltoa*
- *tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia*

SÄI7 Vuorovaikutus 2 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä*
- *kehittää esiintymistaitojaan sekä kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä*
- *syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.*

Keskeiset sisällöt

- *esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu*
- *saamenkielisen vuorovaikutuksen erityispiirteet*
- *puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot*
- *vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa*
- *puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi*

SÄI8 Kirjallisuus 2 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää saamenkielisen kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa*
- *ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa*
- *osaa analysoida kotimaista ja ulkomaista saamelaisten tuottamaa tai saamelaisista kertovaa kirjallisuutta ja muuta taidetta osana kulttuurikontekstia.*

Keskeiset sisällöt

- *saamenkielisen kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti*
- *tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta*
- *saamenkielinen, saamelaisten tuottama ja saamelaisista kertova kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä*

Todistukset

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opetettava kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista.

9.4. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

7.11. OPH-2265-2019

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää lukiokoulutusta täydentävää romanikielen opetusta (opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista 1777/2009).

Tämä ohje korvaa Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2015 (Opetushallituksen määräys 60/011/2015) liitteenä 4 olevan ohjeen.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.8.2021 lukien.

Pääjohtaja	*Olli-Pekka Heinonen*
Opetusneuvos	*Petri Lehikoinen*

9.4.1. Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Opetushallituksen ohje nro 2265-2019.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Romanikielen opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan aktiivista monikielisyyttä sekä kiinnostusta kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Romanikielen opetus tukee opiskelijan osallisuutta sekä oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiivisena ja tasapainoisena jäsenenä ja globaalina toimijana. Romanikielen opetuksessa tehdään yhteistyötä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa.

Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kieliyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa myös rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Opiskelussa otetaan huomioon opiskelijoiden lähtökohdat ja kielitaito. Opiskelussa hyödynnetään vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten kirjastoja, teattereita ja museoita sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omaa kieliyhteisöään, omia kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä kouluyhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijoille riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä.

Tavoitteet ja sisällöt on määritelty koko lukiokoulutuksen ajan kaksi opetustuntia viikossa annettavaa romanikielen opetusta varten. Koulutuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman, jolloin opetuksen tavoitteet määritellään ja sisällöt valitaan huomioiden

romanikielen erityispiirteet. Romanikielen opetussuunnitelmat voidaan laatia myös koulutuksen järjestäjien yhteistyönä.

Opetuksen tehtävä

Romanikielen opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, aktiiviseen tiedonhankintaan, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tekstien tulkintaan ja eettiseen pohdintaan. Opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää opiskelijan kielitietoisuutta. Opiskelijan arvostus romanikieltä kohtaan syvenee, ja hän motivoituu kehittämään edelleen romanikielen taitoaan.

Opetuksessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja kulttuurintutkimuksen ilmiöt. Opiskelijan romanikielen tuntemus ja monipuolinen käyttö laajenevat, ja hän oppii tuntemaan kielialueensa juuria ja kehittää taitoaan vertailla kielen eri piirteitä muiden osaamiensa kielten kanssa. Opiskelija laajentaa sana- ja käsitevarantoaan ja kehittää monilukutaitoaan. Opiskelija kehittää taitoaan hyödyntää romanikielisiä tekstejä ja tuottaa tekstejä eri tarkoituksiin. Opiskelijan tuntemus oman kulttuurinsa kirjallisuudesta, kertomaperinteestä, visuaalisesta kulttuurista, musiikista ja draamasta syvenee.

Opetuksen tavoitteet

Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittymiseen. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan*
- *osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.*

Tekstien tulkitseminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä*
- *kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissa*
- *osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoitusperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.*

Tekstien tuottaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja*

- *hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstin tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa*
- *vahvistaa yleiskielen, standardisoidun romanikielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.*

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille*
- *syventää tietojaan Suomen romanikielen rakenteista, sanavarannosta, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista*
- *tutustuu eri puolilla maailmaa puhuttaviin romanikielen murteisiin ja ymmärtää oman asemansa Suomen romanikielen säilyttäjänä.*

Arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisensa kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltyjä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, kuten kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan niistä yksi arvosana.

Opinnot

RÄI1 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia romanikielisiä tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja*
- *rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet*
- *osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana*
- *syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.*

Keskeiset sisällöt

- *keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät*
- *tekstien kohderyhmät, tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi*
- *erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi*
- *tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus*
- *kielen- ja tekstinhuoltoa*

RÄI2 Kieli- ja tekstitietoisuus (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan*
- *syventää ymmärrystään kielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina*
- *ymmärtää romanikielen kokonaisuuden maailman kielten joukossa sekä kulttuurikontaktien vaikutuksen.*

Keskeiset sisällöt

- *romanikieli ja identiteetti, kielen vaihtelu, kielten vertailu, kielten asema, kielten elinvoimaisuus ja uhanalaisuus*
- *kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet*
- *monilukutaidon käsite, tekstilajin käsite, laaja tekstikäsitys*

RÄI3 Vuorovaikutus 1 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää viestintärohkeuttaan ja syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä*
- *syventää ryhmäviestintätaitojaan ja oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä*
- *oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.*

Keskeiset sisällöt

- *oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen*
- *vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä*
- *kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu*

RÄI4 Kirjallisuus 1 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan*
- *tuntee romanikielisen kauno- ja tietokirjallisuuden sekä elokuvan lajeja ja ilmaisukeinoja*

- *monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita romanien tuottamaa tai romaneista kertovaa kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen*
- *oppii tuntemaan romanien historiaa sekä aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.*

Keskeiset sisällöt

- *kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen*
- *kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä*
- *kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa, myyttiset kertomukset, laululyriikka*
- *monimuotoisten tekstien kerronta, esimerkiksi teatteriesityksen, elokuvan ja musiikin kerronta*

RÄI5 Tekstien tulkinta 1 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan*
- *oppii tulkitsemaan monimuotoisia romanikielisiä tekstejä ja analysoimaan niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta, myös romanikulttuurin näkökulmasta*
- *ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana*
- *osaa perustella monipuolisesti näkemyksiään, ymmärtää toisen esittämiä perusteluja ja osaa arvioida niitä sekä osaa suhtautua rakentavasti eriäviin näkemyksiin.*

Keskeiset sisällöt

- *sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka*
- *vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot*
- *tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, vähemmistöjen ja vähemmistökielien näkyvyys mediassa*
- *lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet*
- *puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista*

RÄI6 Kirjoittaminen 1 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kirjoittajana ja syventää romanikielisen kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan*
- *osaa käyttää muita romanikielisiä tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta*
- *syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin.*

Keskeiset sisällöt

- *kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaus sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen*
- *tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuoltoa*
- *tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia*

RÄI7 Vuorovaikutus 2 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä*
- *kehittää esiintymistaitojaan ja kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä*
- *syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.*

Keskeiset sisällöt

- *esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu*
- *romanikielisen vuorovaikutuksen erityispiirteet*
- *puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot*
- *vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa*
- *puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi*

RÄI8 Kirjallisuus 2 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää romanikielisen kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa*
- *ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa*
- *osaa analysoida kotimaista ja ulkomaista romanien tuottamaa tai romaneista kertovaa kirjallisuutta ja muuta taidetta osana kulttuurikontekstia.*

Keskeiset sisällöt

- *romanikielisen kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti*
- *tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta*
- *romanikielinen, romanien tuottama ja romaneista kertova kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä*

Todistukset

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opetettava kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista.

9.5. Ohje: Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

7.11.2019 OPH-2266-2019

Opetushallitus antaa liitteenä olevan ohjeen lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteista, keskeisistä sisällöistä ja opiskelijan oppimisen arvioinnista. Ohje koskee erillisrahoitettuna järjestettävää lukiokoulutusta täydentävää opiskelijan oman äidinkielen opetusta (opetusministeriön asetus vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista 1777/2009).

Tämä ohje korvaa Lukion opetussuunnitelman perusteiden 2015 (Opetushallituksen määräys 60/011/2015) liitteenä 5 olevan ohjeen.

Opetus järjestetään tämän ohjeen mukaisesti 1.8.2021 lukien.

Pääjohtaja	*Olli-Pekka Heinonen*
Opetusneuvos	*Petri Lehikoinen*

9.5.1. Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi

Opetushallituksen ohje nro 2266-2019.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan aktiivista monikielisyyttä sekä kiinnostusta kielitaidon elinikäiseen kehittämiseen. Opiskelijan oman äidinkielen opetus tukee opiskelijan osallisuutta sekä oman kieli- ja kulttuuriyhteisönsä että suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiivisena ja tasapainoisena jäsenenä ja globaalina toimijana. Opiskelijan oman äidinkielen opetuksessa tehdään yhteistyötä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän ja muiden oppiaineiden opetuksen kanssa.

Kielikasvatus vahvistaa opiskelijan kielitietoisuutta ja eri kielten rinnakkaista käyttöä, monilukutaidon kehittymistä sekä sosiaalistumista kieliyhteisöön. Kielikasvatus auttaa opiskelijaa myös rakentamaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiään. Tavoitteena on oppia tunnistamaan ja arvostamaan kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta sekä kielellisiä oikeuksia omassa arjessa ja laajemmin yhteiskunnassa.

Opiskelussa otetaan huomioon opiskelijoiden lähtökohdat ja kielitaito. Opiskelussa hyödynnetään vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten kirjastoja, teattereita ja museoita sekä muita kulttuurilaitoksia. Opiskelija hyödyntää opiskelussa myös omaa kieliyhteisöään, omia kielenkäyttö- ja tekstiympäristöjään sekä kouluyhteisön ja muiden yhteisöjen kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta. Opiskelussa käytetään opiskelijoille riittävän haastavia, merkityksellisiä, kokemuksellisia sekä luovuutta kehittäviä aineistoja ja menetelmiä.

Tämä ohje on laadittu kaikille niille kielille, joita opetetaan opiskelijan omana äidinkielenä. Tavoitteet ja sisällöt on määritelty koko lukiokoulutuksen ajan kaksi opetustuntia viikossa annettavaa opiskelijan oman äidinkielen opetusta varten. Koulutuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman, jolloin opetuksen tavoitteet määritellään ja sisällöt valitaan huomioiden opetettavan kielen erityispiirteet, muun muassa kirjoitusjärjestelmä. Opetussuunnitelma voidaan laatia myös koulutuksen järjestäjien yhteistyönä.

Opetuksen tehtävä

Opiskelijan oman äidinkielen opetus ohjaa monipuoliseen itsensä ilmaisemiseen, vuorovaikutustaitojen kehittämiseen, aktiiviseen tiedonhankintaan, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tekstien tulkintaan ja eettiseen pohdintaan. Opetuksen tehtävänä on tukea ja kehittää opiskelijan kielitietoisuutta. Opiskelijan arvostus omaa äidinkieltään kohtaan syvenee, ja hän motivoituu kehittämään edelleen omaa äidinkielen taitoaan.

Opetuksessa yhdistyvät kieli-, kirjallisuus- ja kulttuurintutkimuksen ilmiöt. Opiskelijan oman äidinkielen tuntemus ja monipuolinen käyttö laajenevat, ja hän oppii tuntemaan kielialueensa juuria ja kehittää taitoaan vertailla kielen eri piirteitä muiden osaamiensa kielten kanssa. Opiskelija laajentaa sana- ja käsitevarantoaan ja kehittää monilukutaitoaan. Hän kehittää taitoaan hyödyntää omakielisiä tekstejä ja tuottaa tekstejä eri tarkoituksiin. Opiskelijan tuntemus oman kulttuurialueensa kirjallisuudesta, kertomaperinteestä, visuaalisesta kulttuurista, musiikista ja draamasta syvenee.

Opetuksen tavoitteet

Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen yleiset tavoitteet liittyvät opiskelijan vuorovaikutusosaamiseen, tekstien tulkitsemisen taitoihin, tekstien tuottamisen taitoihin sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittymiseen. Tavoitealueittain yleiset tavoitteet ovat seuraavat.

Vuorovaikutusosaaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *pystyy tavoitteelliseen, tarkoituksenmukaiseen ja eettiseen vuorovaikutukseen niin esiintymis- kuin ryhmäviestintätilanteissakin sekä osaa analysoida, arvioida ja kehittää omaa vuorovaikutusosaamistaan*
- *osaa analysoida ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita, niihin liittyviä vuorovaikutusilmiöitä ja -taitoja sekä niihin liittyvää etiikkaa.*

Tekstien tulkitseminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa analysoida ja arvioida monimuotoisia tekstejä, kuten asia- ja mediatekstejä, kirjallisuutta ja puhuttuja tekstejä, tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä tekstien analyysissä*
- *kehittää kauno- ja tietokirjallisuuden tulkitsevan ja elämyksellisen lukemisen taitojaan, syventää ymmärrystään kirjallisuuden keinoista ja hyödyntää tarkoituksenmukaisia käsitteitä kirjallisuuden analyysissa*
- *osaa kriittisesti arvioida erilaisia tiedonlähteitä sekä niiden tarkoitusperiä, luotettavuutta ja käytettävyyttä.*

Tekstien tuottaminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kriittistä ja kulttuurista monilukutaitoaan niin, että osaa hyödyntää ja tuottaa monimuotoisia tekstejä tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista, ja osaa ilmaista ja perustella ajatuksiaan sekä käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä ja ilmaisutapoja*

- *hallitsee tekstien tuottamisen prosessin eri vaiheet, osaa reflektoida omia tekstin tuottamisen prosessejaan ja antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä hyödyntää sitä tekstien tuottamisessa*
- *vahvistaa yleiskielen ja sen normien sekä kirjoitetun ja puhutun kielen konventioiden hallintaa, käyttää lähteitä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia.*

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittyminen

Tavoitteena on, että opiskelija

- *ymmärtää kielen ja tiedonalojen kielen merkityksen oppimiselle ja ajattelulle sekä kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden merkityksen identiteeteille*
- *syventää tietojaan oman äidinkielen rakenteista, sanavarannosta, eri rekistereistä, ilmaisun keinoista ja sävyistä, niiden luomista merkityksistä sekä kirjallisuudesta ja muista kulttuurituotteista.*

Arviointi

Arvioinnin tehtävänä on edistää ja tukea oppimista sekä tehdä näkyväksi osaamisen eri ulottuvuuksia ja opiskelijan taitojen karttumista. Palautteen antaminen ja arviointi kytkeytyvät oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin moduulikohtaisiin tavoitteisiin. Moduulikohtaiset tavoitteet muodostavat paikallisten opintojaksojen tavoitteet tai yhdistyvät sellaisiksi. Arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Oppimisen ja osaamisen arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, kuten havainnointia ja erilaisia näyttöjä.

Opintojakson aikainen arviointi voi koostua esimerkiksi palautteen antamisesta, itsearvioinnista ja vertaisarvioinnista, jotka tukevat opiskelijaa osaamisensa kehittämisessä oppimisprosessin aikana. Arviointivuorovaikutuksen ja palautteen sekä itsearviointitaitojen avulla opiskelija kehittää käsitystä itsestään puhujana, kuuntelijana sekä tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Opintojakson lopussa tehtävä arviointi perustuu sen sisältämien moduulien tavoitteiden saavuttamiseen. Opintojakson tavoitteisiin voi sisältyä moduulien tavoitteiden lisäksi myös paikallisesti määriteltyjä laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Opintojakson alussa tavoitteet kerrotaan opiskelijoille, jotta sekä opettaja että opiskelijat voivat seurata opinnoissa edistymistä. Opintojakson arviointiin vaikuttavat monipuoliset näytöt, kuten kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset, sekä aktiivinen työskentely opintojakson aikana. Jos opintojakso koostuu useammasta saman oppimäärän moduulista, annetaan niistä yksi arvosana.

Opinnot

OÄI1 Tekstien tulkinta ja kirjoittaminen (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *osaa tuottaa, tulkita ja arvioida erilaisia, monimuotoisia tekstejä ja niiden rakenteita ja ilmaisutapoja*
- *rohkaistuu kirjoittajana ja hallitsee kirjoittamisprosessin eri vaiheet*
- *osaa käyttää muita tekstejä oman kirjoittamisen pohjana*
- *syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä palautteen antajana ja vastaanottajana.*

Keskeiset sisällöt

- *keskeiset tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit sekä niiden yhdistelmät*
- *tekstien kohderyhmät, tekstikokonaisuuden rakentuminen; tekstin tavoitteen, kontekstien, sisällön, rakenteen, ilmaisutapojen ja näkökulmien analyysi*
- *erilajisten tekstien tuottamisen prosessi yksin ja yhdessä sekä tekstien pohjalta kirjoittaminen, referointi ja kommentointi*
- *tekstien moniäänisyys ja intertekstuaalisuus*

- *kielen- ja tekstinhuoltoa*

OÄI2 Kieli- ja tekstitietoisuus (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *kehittää kieli- ja tekstitietoisuuttaan*
- *syventää ymmärrystään omasta äidinkielestä ja teksteistä merkityksiä rakentavina kokonaisuuksina.*

Keskeiset sisällöt

- *äidinkieli ja identiteetti, kielen vaihtelu, kielten vertailu, kielten asema, kielten elinvoimaisuus ja uhanalaisuus*
- *kielipolitiikka, yksi- ja monikielisyys, kieli-ideologiat, kielenohjailun periaatteet*
- *monilukutaidon käsite, tekstilajin käsite, laaja tekstikäsitys*

OÄI3 Vuorovaikutus 1 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää viestintärohkeuttaan ja syventää viestijäkuvaansa sekä käsitystään kielestä ja identiteetistä*
- *syventää ryhmäviestintätaitojaan ja oppii analysoimaan ja arvioimaan ryhmäviestinnän ilmiöitä*
- *oppii tarkastelemaan kielen ja nonverbaalisten keinojen merkitystä ja tilanteista vaihtelua eri vuorovaikutustilanteissa.*

Keskeiset sisällöt

- *oman vuorovaikutusosaamisen reflektointi, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, kuuntelutaidot sekä tavoitteellinen ja rakentava osallistuminen ryhmän vuorovaikutukseen*
- *vuorovaikutustilanteiden analyysi, keskustelun rakentuminen, merkitysneuvottelu, kieli ja nonverbaalinen viestintä*
- *kieli ja identiteetti sekä kielen tilanteinen vaihtelu*

OÄI4 Kirjallisuus 1 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää ja monipuolistaa lukemisen tapojaan*
- *tuntee omakielisen kauno- ja tietokirjallisuuden sekä elokuvan lajeja ja ilmaisukeinoja*
- *monipuolistaa taitoaan lukea, analysoida ja tulkita monimuotoista kirjallisuutta tarkoituksenmukaista lähestymistapaa ja käsitteistöä hyödyntäen*
- *oppii tuntemaan omaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä.*

Keskeiset sisällöt

- *kirjallisuuden tehtäviä ja lukemisen tapoja, erityisesti elämyksellinen ja kokemuksellinen lukeminen ja kirjoittaminen*
- *kirjallisuuden keskeisiä lajeja, ilmaisukeinoja ja analyysin käsitteitä*
- *kertomus ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa*

- *monimuotoisten tekstien kerronta, esimerkiksi teatteriesityksen, elokuvan ja musiikin kerronta*

OÄI5 Tekstien tulkinta 1 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan*
- *oppii tulkitsemaan monimuotoisia tekstejä ja analysoimaan niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta*
- *ymmärtää median toimintatapoja, median merkityksen identiteettien rakentumisessa ja median roolin yhteiskunnallisena vaikuttajana*
- *osaa perustella monipuolisesti näkemyksiään, ymmärtää toisen esittämiä perusteluja ja osaa arvioida niitä sekä osaa suhtautua rakentavasti eriäviin näkemyksiin.*

Keskeiset sisällöt

- *sananvapaus, mediakritiikki, mediaetiikka*
- *vaikuttamisen kielelliset ja audiovisuaaliset keinot sekä argumentoinnin tavat ja retoriset keinot*
- *tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, vähemmistöjen ja vähemmistökielten näkyvyys mediassa*
- *lähdekritiikki, tiedonhankinta ja tiedonhallinta, tekijänoikeudet*
- *puhuttujen ja kirjoitettujen kantaa ottavien ja vaikuttavien tekstien analysointia ja tuottamista*

OÄI6 Kirjoittaminen 1 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *rohkaistuu kirjoittajana ja syventää omakielisen kirjoitusprosessin hallinnan taitojaan*
- *osaa käyttää muita omakielisiä tekstejä oman kirjoittamisen pohjana ja arvioida tekstien luotettavuutta*
- *syventää käsitystään tekstin rakenteen, kielen ja ilmaisutapojen vaikutuksesta tekstin merkityksiin.*

Keskeiset sisällöt

- *kirjoittaminen prosessina: ideointi, aiheen rajaus sekä näkökulman valinta; jäsentely, muokkaaminen ja viimeistely; palautteen antaminen ja vastaanottaminen*
- *tekstien pohjalta kirjoittaminen, kielen- ja tekstinhuoltoa*
- *tekstin omaäänisyyttä tukevia sanataideharjoituksia*

OÄI7 Vuorovaikutus 2 (1 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää esiintymisrohkeuttaan ja ymmärrystään esiintymisjännityksestä*
- *kehittää esiintymistaitojaan ja kykyään tuottaa erilaisia puhuttuja tekstejä myös digitaalisissa ympäristöissä*
- *syventää kykyään analysoida ja arvioida puhuttuja tekstejä ja audiovisuaalista viestintää.*

Keskeiset sisällöt

- *esiintymisjännitys ja vireystila, esiintymisen vuorovaikutteisuus ja yleisön vastuu*
- *puheenvuoron rakentaminen ja esittäminen yksin, ryhmässä tai audiovisuaalisena tekstinä; kohdentamisen, kontaktin, havainnollistamisen ja ilmaisun taidot*
- *vuorovaikutustaidot ja -etiikka eri viestintäkanavissa, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa*
- *puhuttujen ja audiovisuaalisten tekstien analysointi ja arviointi*

OÄI8 Kirjallisuus 2 (2 op)

Tavoitteet

Moduulin tavoitteena on, että opiskelija

- *lisää omakielisen kirjallisuuden tuntemustaan ja oppii tarkastelemaan kaunokirjallisuutta myös osana muuttuvaa yhteiskuntaa*
- *ymmärtää eri kontekstien merkityksen kirjallisuuden tulkinnassa.*

Keskeiset sisällöt

- *omakielisen kirjallisuuden tutkimista eri konteksteissaan: tekijän ja lajin konteksti, historiallinen ja kulttuurinen konteksti, poliittinen ja yhteiskunnallinen konteksti*
- *tekstien tarkastelua eri näkökulmista, kuten ihmiskuvan, identiteettien, maailmankuvan sekä arvo- ja aatemaailman muutosten näkökulmasta*
- *kirjallisuus monimuotoisena, moniäänisenä ja monikielisenä ilmiönä*

Todistukset

Opiskelijalle annetaan osallistumistodistus lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opiskelusta. Todistukseen merkitään opetettava kieli, opetuksen laajuus ja sanallinen arvio tai numeroarvosana koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Muuten noudatetaan lukion opetussuunnitelman perusteiden määräyksiä todistuksiin merkittävistä tiedoista.

9.6. Paikalliset liitteet

9.6.1. Ohjaussuunnitelma

Lahden kaupungin lukiokoulutuksen ohjaussuunnitelma (11.11.2020)

Sisältö:

1. Ohjauksen keskeiset käsitteet
2. Ohjauksen tehtävät ja tavoitteet Lahden kaupungin lukioissa
3. Ohjauksen järjestäminen
4. Ohjauksen toimijat ja työnjako

Opiskelija

Opinto-ohjaaja

Rehtori

Ryhmänohjaaja

Aineenopettaja

Erityisopettaja

5. Ohjaus siirtymävaiheissa
6. Ohjauksen sisällöt, menetelmät ja työtavat
7. Ohjauksen yhteistyö työelämän ja muiden oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa
8. Ohjaustoiminnan arviointi

1. Ohjauksen keskeiset käsitteet

Opinto-ohjaus

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea ja kannustaa opiskelijaa lukio-opinnoissa ja huolehtia siitä, että opiskelijalla on riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee valmistautuessaan

ylioppilaskirjoituksiin sekä siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään. Ohjaustoiminta kattaa koko lukioajan.

Vertaisohjaus

Vertaisohjauksessa lukiolainen saa ohjausta toiselta lukiolaiselta. Vertaisohjaus on vahvasti läsnä tutortoiminnassa, mutta sitä voidaan hyödyntää myös ohjauksen pienryhmä- tai oppituntitilanteissa. Vertaisohjaus antaa mahdollisuuden kuulla vertaisten näkemyksiä ja kokemuksia jostakin tietystä aiheesta. Vertaisohjauksessa kaikilla osapuolilla on jokin tärkeä tehtävä, mikä synnyttää aktiivista toimintaa, osallisuutta ja vastuullisuutta.

Esteettömyys

Lukiokoulutuksen esteettömyydellä tarkoitetaan sitä, että opiskelijan mahdolliset tuen tarpeet tai erityisjärjestelyt opiskelussa eivät saa muodostua esteeksi yhdenvertaiselle opiskelulle. Esteettömyyttä voidaan lisätä esimerkiksi antamalla tukea tarvitsevalle opiskelijalle lisäaikaa tehtävien ja kokeiden suorittamiseen sekä opinnoissa etenemiseen. Esteettömässä oppilaitoksessa tilat, oppimateriaalit, tietotekniikka ja apuvälineet mahdollistavat kaikkien opiskelijoiden osallistumisen ja oppimisen.

Saavutettavuus

Ohjaukselle on varattu resurssia siten, että opiskelijalla on mahdollisuus saada riittävästi monipuolista ja jatkuvaa ohjausta tarpeensa mukaan koko lukion ajan.

Sukupuolitietoinen ohjaus

Ohjausta toteutetaan tavalla, joka edistää opiskelijan luottamusta tasavertaisiin mahdollisuuksiinsa koulutuksessa ja työelämässä. Opiskelijoita ohjataan yksilöllisiin valintoihin ja lievitetään täten opinto-, koulutus- ja uravalintojen segregaatiota eli jakoa mies- ja naisaloihin.

Nivel- ja siirtymävaihe

Oppilaitos antaa tietoa lukiokoulutuksesta peruskoululaisille ja tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua lukio-opetukseen. Lukiolaisille järjestetään monipuolisia mahdollisuuksia tutustua opiskeluun jatko-opiskelupaikoissa. Opiskelijalla on myös mahdollisuus sisällyttää opinto-ohjelmaansa jatko-opintoihin liittyviä opintoja.

2. Ohjauksen tehtävät ja tavoitteet Lahden kaupungin lukioissa

Ohjaus on jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista toimintaa opiskelijan oppimisen, kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Ohjauksen tehtävänä on edistää opiskelijan hyvinvointia, koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Ohjauksen avulla tuetaan opiskelijan opiskelutaitojen kehittymistä, opintojen etenemistä sekä tulevaisuuteen ja jatko-opintoihin suuntautumista lukion jälkeen. Ohjauksen tuella opiskelija tekee omiin kiinnostuksiinsa ja kykyihinsä perustuvia koulutusta, tulevaisuutta, arkielämää ja elämänuraa koskevia ratkaisuja.

Lahden kaupungin lukioissa tarjotaan ohjauspalveluja, jotka ottavat huomioon yhä heterogeenisemman opiskelijajoukon yksilölliset ohjaustarpeet. Opiskelija kohdataan yksilönä ja ohjauksessa kunnioitetaan opiskelijan elämän kokonaisuutta. Lukiolaisten yksilöllisiin ohjaustarpeisiin pyritään tarjoamaan oikea-aikaista opinto-ohjausta. Jotta nämä tavoitteet voidaan saavuttaa, on ohjausresurssia oltava riittävästi ja koko lukion henkilökunnan on sitouduttava ohjaukseen.

Lahden lukiokoulutuksessa yhtenä kehittämiskohteena on ohjauksen työnjaon selkiyttäminen. Myös lukiokentän uudistukset (mm. jälkiohjausvelvoite ja oppivelvollisuuden laajentaminen) otetaan huomioon ohjaustoiminnan kokonaisuuden suunnittelussa ja ohjauksen vastuualueiden työnjaossa.

3. Ohjauksen järjestäminen

Lukion aikana opiskelija saa

- henkilökohtaista ohjausta
- ryhmämuotoista ohjausta (oppitunnit)
- pienryhmä- ja vertaisohjausta.

Lukion alussa jokaiselle lukiolaiselle nimetään oma opinto-ohjaaja sekä kerrotaan ohjauksen työnjaosta. Opiskelijoita ja huoltajia tiedotetaan säännöllisesti ohjaukseen liittyvistä ajankohtaisista asioista.

Lukiolaiset osallistuvat henkilökohtaisiin ohjauskeskusteluihin. Tavoitteena on, että opinto-ohjaaja tapaa opiskelijan kerran lukuvuodessa henkilökohtaisessa ohjauskeskustelussa. Ryhmänohjaaja tapaa jokaisen ryhmäläisensä henkilökohtaisesti lukion alussa. Näiden lisäksi opiskelija saa aina tarvittaessa henkilökohtaista ohjausta omalta opinto-ohjaajaltaan esimerkiksi lukio-opintoihinsa, urasuunnitteluunsa, jatkokoulutusvalintoihinsa sekä elämäntilanteeseensa ja tulevaisuuteensa liittyvissä kysymyksissä.

Pienryhmissä ja vertaisohjaustilanteissa opiskelijalla on mahdollisuus käsitellä asioita, jotka ovat jaettavissa muiden opiskelijoiden kanssa, ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

Tarkempi ohjauksen vuosikello päivitetään joka lukuvuosi lukiokohtaisesti.

4. Ohjauksen toimijat ja työnjako

Ohjaus on lukiokoulutuksen henkilöstön yhteistä työtä, johon koko henkilöstö on sitoutunut.

Opiskelija

Opiskelijalla on päävastuu oman opinto-ohjelmansa toteutumisesta ja seurannasta. Opiskelija on ohjausprosessin aikana aktiivinen ja osallistuva toimija. Hän saa tarvittaessa ohjausta ja tukea opintoihinsa liittyvissä kysymyksissä ja tehdessään tulevaisuuttaan koskevia valintoja ja päätöksiä.

Opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi. Suunnitelmat laaditaan opetus- ja ohjaushenkilöstön tuella ja niitä päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä.

Opinto-ohjaaja

Opinto-ohjaaja on ohjauksen asiantuntija, jolla on päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Opinto-ohjaajan tehtävänä on auttaa opiskelijaa tunnistamaan erilaisia jatko-opintomahdollisuuksia sekä kehittää opiskelijan taitoja arvioida omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan suhteessa näihin mahdollisuuksiin ja tuleviin siirtymävaiheisiin.

Opinto-ohjaajan tehtävänä on suunnitella oppitunnit, henkilökohtaiset ja pienryhmätapaamiset, erilaiset oppimis- tai itsearviointitehtävät sekä oppilaitos- ja työelämäyhteistyö siten, että ne muodostavat eheän kokonaisuuden.

Opinto-ohjaajan tehtävät:

· opetussuunnitelman mukaisten opinto-ohjauksen opintojaksojen opetus

· opinto- ja tutustumiskäynnit mm. oppilaitoksiin ja yrityksiin

· henkilökohtainen ohjaus:

o opiskelijan kasvun ja kehityksen tukemiseen liittyvä opinto-ohjaus (mm. itsetuntemus, sosiaaliset suhteet, hyvinvointi ja jaksaminen)

o oppimaan oppimisen ohjaus ja ohjaus opiskelutaitojen hankkimiseen (henkilökohtainen opintosuunnitelma, ylioppilastutkintosuunnitelma, opinto-ohjaus erityistilanteissa)

o jatko-opintoihin, ammatinvalintaan ja urasuunnitteluun liittyvä opinto-ohjaus (yhteishaku, opiskelijavalinnat, jatko-opintosuunnitelma, työelämään tutustuttaminen)

· yhteistyö huoltajien, opettajien, rehtorin ja opiskelijahuoltohenkilöstön

· opinto-ohjauksen suunnittelu, kehittäminen, koordinointi ja arviointi

Rehtori

Rehtori luo edellytykset ohjaustoiminnan onnistumiselle. Rehtori huolehtii, että koko henkilöstö on tietoinen ohjauksen toteuttamisen periaatteista ja tavoitteista. Rehtorin vastuulla on myös huolehtia siitä, että ohjauksen eri osa-alueita arvioidaan säännöllisesti.

Ryhmänohjaaja
Ryhmänohjaaja ohjaa ja kannustaa opiskelijoitaan koko lukio-opintojen ajan. Hän työskentelee ryhmäläistensä opintojen sujumisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi yhdessä muiden ohjauksen toimijoiden kanssa. Hän tuntee opiskelijan opiskelu- ja elämäntilanteen. Ryhmänohjaaja luo yhteisöllisyyttä ja turvallista opiskeluilmapiiriä ryhmässään.

Ryhmänohjaaja on säännöllisesti yhteydessä opiskelijoihin ryhmänohjaustunneilla ja henkilökohtaisissa tapaamisissa. Ryhmänohjaustuokioissa käydään läpi lukion sääntöjä ja toimintatapoja, perehdytään lukio-opintoihin, tuetaan ryhmäytymistä sekä käsitellään kulloinkin ajankohtaisia teemoja. Ryhmänohjaaja tapaa jokaisen ryhmäläisensä henkilökohtaisesti lukion alussa.

Ryhmänohjaajan tehtävänä on seurata oman ryhmänsä opiskelijoiden opintokertymiä ja poissaoloja sekä reagoida tarvittaessa mahdollisimman nopeasti ottamalla yhteyttä opiskelijaan ja tarvittaessa alaikäisen opiskelijan huoltajaan. Ryhmänohjaajilla on tärkeä rooli ennaltaehkäisevien toimenpiteiden ja varhaisen puuttumisen toteutumisessa.

Ryhmänohjaajan tehtävät:

- poissaolojen ja opintokertymien seuraaminen ja mahdollisiin ongelmiin puuttuminen
- ryhmäläisten henkilökohtaiset tapaamiset lukion alussa
- ryhmänohjaustuokiot
- yhteistyö huoltajien, opinto-ohjaajan, rehtorin, opettajien ja opiskeluhuoltohenkilöstön kanssa

Aineenopettaja
Aineenopettajan ohjauksellinen erityisvastuu liittyy oppimaan oppimisen ja opiskelutaitojen kehittämiseen. Hän ohjaa opiskelijoita oman aineensa opiskelussa sekä sisällyttää opetukseensa kokonaisuuksia, jotka sitovat opiskeltavan aineen jatko-opintoihin ja työelämään. Opiskelijan yrittäjyys- ja työelämävalmiuksia syvennetään eri oppiaineissa osana opintojaksoja.

Aineenopettajan ohjaukselliset tehtävät:

- oman oppiaineensa opiskelutaidot
- erilaisten oppijoiden huomioiminen opetuksessa ja arvioinnissa myös erilaiset oppijat
- esittelee oman aineensa jatkokoulutusmahdollisuuksista ja yhteyksiä työelämään

Erityisopettaja

Erityisopetuksella ja muulla oppimisen tuella pyritään mahdollistamaan opiskelijoiden yhdenvertainen asema. Opiskelijan kannalta on keskeistä taata oppimisen esteettömyys ja saavutettavuus, ennaltaehkäistä oppimisen vaikeuksia sekä tunnistaa tuen tarpeet varhaisessa vaiheessa. Erityisopetus on esimerkiksi opiskelutaitojen opettamista sekä opiskelijan ohjaamista käyttämään omia vahvuuksiaan oppimisessa.

Erityisopettaja tekee tiivistä yhteistyötä lukion henkilökunnan kanssa ja antaa oppimiseen ja oppimisvaikeuksiin liittyvää tietoa ja tukea. Jokaiselle opiskelijalle tarjotaan ensimmäisenä lukiovuotena mahdollisuus osallistua erityisopettajan pitämään lukiseulaan. Lukiseulan tulosten perusteella opiskelijalle järjestetään tarvittaessa laaja-alainen lukitesti, jonka perusteella

ja huoltajien suostumuksella opiskelija voi halutessaan saada erityisopettajalta lausunnon lukivaikeudesta. Vaikeus huomioidaan opiskeluaikana ja ylioppilastutkinnon kokeissa. Erityisopettaja neuvoo erityisjärjestelyjen hakemisessa ja ylioppilastutkintolautakunnalle lähetettävissä lausunnoissa ja tekee tuen suunnitelman.

5. Ohjaus siirtymävaiheissa

Yhteistyö perusopetuksen kanssa

Lahden lukiokoulutus tekee yhteistyötä lähialueen peruskoulujen kanssa. Lukiokoulutusta esitellään peruskoululaisille.

Yhteistyö korkea-asteen ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa

Lahden lukiokoulutus tekee yhteistyötä Lahden Yliopistokampuksen koordinaatioyksikön, LAB-ammattikorkeakoulun, LUT-yliopiston sekä Helsingin yliopiston ympäristötieteiden tutkinto-ohjelman, Avoimen yliopiston ja Päijät-Hämeen LUMA-keskuksen kanssa. Näiden toimijoiden ja Lahden lukiokoulutuksen välistä yhteistyötä koordinoi erillinen yhteistyöryhmä.

Lahden lukiolaisilla on mahdollisuus valita lukio-opintojen osaksi matalan kynnyksen korkeakoulukursseja, joilla opettajina toimivat sekä lukioiden että yliopistojen lehtorit yhdessä esimerkiksi TIEDE1-TIEDE3 -opintojaksot. Lisäksi Helsingin yliopiston Avoin yliopisto tarjoaa kaikille toisen asteen opiskelijoille tutustumispolun yliopisto-opintoihin. Polun ensimmäinen askel sisältää korkea-asteen opintoihin johdattelevan opintojakson (HYAVO1), toinen askel kaksi Avoimen yliopiston tutustumisopintojaksoa (HYAVO2 ja HYAVO3) ja kolmas askel mahdollisuuden valita itseään kiinnostavia opintojaksoja Avoimen yliopiston laajasta opetustarjonnasta.

Opiskeluaikana lukiolaiset pääsevät tutustumaan laajemminkin korkeakoulutoimintaan osallistumalla esimerkiksi Lahden tiedepäivään, LUT-yliopiston Junnuyliopistoon, Lahden alueen korkeakoulujen järjestämiin esittelytilaisuuksiin tai lukioiden ja korkeakoulujen yhteisiin hankkeisiin. Myös Päijät-Hämeen LUMA-keskus järjestää lukiolaisille ohjattuja vierailukäyntejä tiedeluokkaan, jossa he pääsevät konkreettisesti osallistumaan tieteen tekemiseen.

Korkeakoulut tarjoavat lukiolaisille monipuolisesti eri alojen kurkistuskursseja, joita voi suorittaa myös kokonaan verkossa oman aikataulun mukaan. Lisäksi opiskelijat voivat lukion aikana osallistua erilaisiin korkeakoulutapahtumiin, kuten Studia-messuille ja korkeakoulujen omiin jatko-opintotapahtumiin. Opinto-ohjaajat tiedottavat lukiolaisia näistä mahdollisuuksista pitkin lukuvuotta. Tulevaa korkeakouluvalintaa helpottaa myös Lahden lukioiden perinteinen tapa kutsua alumnejaan esittelemään omia korkeakoulu- ja urapolkujaan.

Jälkiohjaus

Lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella opiskelijalla, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavan vuoden aikana. Ohjauksesta vastaa koulutuksen järjestäjä, jonka oppilaitoksessa opiskelija on suorittanut oppimäärän. Opinto-ohjaajat tiedottavat lukiolaisia heidän oikeudestaan saada valmistumisen jälkeen jatko-ohjausta

omasta lukiosta. Opiskelijoita ohjataan ottamaan yhteyttä ensisijaisesti omaan lukioaikaiseen opinto-ohjaajaan.

Lukion jälkeen opiskelija voi hyödyntää myös Ohjaamon ohjauspalveluja. Ohjaamo Lahti tarjoaa alle 30-vuotiaille maksutonta ohjausta työllistymiseen, opiskeluun ja tulevaisuuden suunnitteluun.

6. Ohjauksen sisällöt, menetelmät ja työtavat

Ohjauksessa hyödynnetään tavoitteiden ja tarpeiden mukaisesti monipuolisesti ohjauksen eri menetelmiä: henkilökohtaista ohjausta, pienryhmäohjausta, ryhmänohjausta, vertaisohjausta ja verkko-ohjausta.

Tarkemmat toimintamallit ja eteneminen erilaisissa tilanteissa (esim. etenemiseste, poissaolot, oppimäärän vaihto, eroaminen) on kuvattu lukioiden opinto-oppaissa.

7. Ohjauksen yhteistyö työelämän ja muiden oppilaitoksen ulkopuolisten tahojen kanssa

OP1-opintojakson aikana lukiolaiset perehtyvät kesätyön hakuun ja nuoren työntekijän oikeuksiin ja velvollisuuksiin. OP2-opintojakson keskeisinä sisältöinä ovat työelämätietous- ja taidot sekä yrittäjyys muuttuvassa ja monimuotoisessa maailmassa. OP2-oppitunneilla vierailee eri alojen asiantuntijoita, jotka jakavat opiskelijoille oman uratarinansa ja kokemuksia työelämästä.

Opiskeluaikana lukiolaisilla on mahdollisuus osallistua alueen työelämätapahtumiin, kuten DuuniExpo-messuille ja Päivä johtajana -tapahtumaan.

Joka toinen vuosi lukiolaisille tarjotaan mahdollisuus osallistua lukio-TET:iin. Lukio-TET on kaksipäiväinen, joista toinen päivä toteutetaan yhteistyössä paikallisten oppilaitosten kanssa ja toinen yrityksissä. Lukio-TET:in tavoitteena on konkreettisin tavoin tukea nuoren lukion jälkeisiin opintoihin suuntautumista ja ammatinvalintaa. Myös uravarjostus on yksi tapa päästä seuraamaan työelämää.

8. Ohjaustoiminnan arviointi

Lahden lukioiden ohjaustoimintaa arvioidaan säännöllisesti sekä lukiokohtaisesti että kaupungin lukiokoulutuksen tasolla. Opinto-ohjaajat osallistuvat kerran lukuvuodessa lukiokoulutuksen johtoryhmän kokoukseen, jossa tarkastellaan Lahden lukiokoulutuksen ohjauksen kokonaistilannetta sekä käydään läpi ajankohtaisia asioita ohjaukseen liittyen. Arvioinnin pohjana voidaan käyttää ohjaussuunnitelmaa sekä seuraavia näkökulmia:

- opiskelijalähtöisyys
- saavutettavuus, esteettömyys

- tasa-arvo, yhdenvertaisuus
- osallistaminen, avoimuus
- palvelujen ja henkilöstön ammattimaisuus
- tutkimusperusteisuus

Lisäksi lukuvuoden aikana ohjaustoiminnan tavoitteiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti lukiokohtaisesti.

9.6.2. Opiskeluhuoltosuunnitelma

Opiskeluhuoltosuunnitelma

Lahden lukiokoulutus

18.12.2020

Johdanto

Lahden lukiokoulutuksen opiskeluhuollon opetussuunnitelma pohjautuu oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (2013) sekä valtakunnallisissa Lukion opetussuunnitelman perusteissa (2015) annettuihin opiskeluhuoltoa koskeviin määräyksiin ja ohjeisiin (luvut 4.3–4.4).

Opiskeluhuolto on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemista kouluissa ja oppilaitoksissa. Luonteeltaan se on ensisijaisesti ehkäisevää ja yhteisöllistä. Hyvinvointia tukevalla toimintakulttuurilla huolehditaan sekä opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvoinnista että ympäristön turvallisuudesta.

Sisällys

1. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhuoltopalvelut 2

1.1. Kokonaistarve. 2

1.2. Käytettävissä olevat opiskeluhuoltopalvelut sekä työn- ja vastuunjako. 2

2. Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhuolto. 2

2.1. Yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatavat ja käytännöt 3

2.2. Yhteistyö ja käytänteet oppilaitoksen terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa. 4

2.3. Yhteistyö terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välillä. 4

2.4. Opiskeluun osallistumisen seuranta, poissaolojen ehkäiseminen ja niihin puuttuminen. 4

2.5. Tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus. 4

2.6. Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen. 5

2.7. Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. 5

2.8. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. 5

3. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestäminen. 6

3.1. Opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa asema opiskeluhuollossa. 6

3.2. Yksittäistä opiskelijaa koskevan opiskeluhuoltoasian käsittely. 6

3.3. Opiskeluhuollon kertomukset 6

4. Opiskeluhuollon palvelut, järjestämistapa ja ohjaus niihin hakeutumiseksi 7

4.1. Opiskeluterveydenhuollon palvelut 7

4.2. Psykologi- ja kuraattoripalvelut 9

4.2.1. Psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestäminen. 9

4.2.2. Psykologi 9

4.2.3. Kuraattori 10

4.3 Yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa. 11

5. Yhteistyö opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. 11

6. Opiskeluhuoltosuunnitelman toteutuminen ja seuraaminen. 11

1. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhuoltopalvelut

1.1. Kokonaistarve

Opiskeluhuollon ohjausryhmä arvioi vuosittain keväällä seuraavaa lukuvuotta varten opiskeluhuollon kokonaistarpeen. Ryhmässä on edustettuna koulutuksen järjestäjä, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän lapsiperhepalvelut. Heillä on käytössään aineisto (mm. valtakunnallisen kouluterveyskyselyn ja lukioiden laatukyselyiden tulokset sekä opiskeluhuollon tilastot ja arvioinnit), jonka pohjalta opiskelijoiden opiskeluhuollon tarvetta voidaan tarkastella ja arvioida.

Kaupungin lukioiden opiskeluhuollon osavuosikatsauksia pidetään 1-2 kertaa lukuvuodessa. Niihin osallistuvat lukiojohtaja, rehtorit ja opiskeluhuollon edustajat esimiehineen. Opiskeluhuollon osavuosikatsauksissa tehdään yksilöidympi katsaus opiskeluhuollon toimintaan ja vallitsevaan tilanteeseen. Näiden pohjalta tehdään yhteiset linjaukset lukiokoulutuksen opiskeluhuoltoon.

1.2. Käytettävissä olevat opiskeluhuoltopalvelut sekä työn- ja vastuunjako

Opiskelijoilla on käytettävissään Lahden kaupungin sivistyksen palvelualueen psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän opiskeluterveydenhuollon palvelut. Lahden kaupungin kolmella lukiolla psykologiresurssi on noin 1,5 psykologia ja kuraattoriresurssi 2 kuraattoria. Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajaresurssi lukioilla on jaettu viidelle eri terveydenhoitajalle. Heidän työstään lukioille on resursoitu lähes 3 terveydenhoitajan työpanos. Kaikille Lahden lukioille lääkäriresurssi on yhteinen koko opiskeluterveydenhuollon kanssa (lukiot, ammatillinen koulutus ja amk) yhteensä 1,2 lääkärin resurssi.

2. Yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhuolto

Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ehkäisevänä, koko lukioyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Opiskeluhuoltotyö kuuluu kaikille lukiossa työskenteleville.

2.1. Yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatavat ja käytännöt

Opiskeluhuoltoa koordinoidaan ja kehitetään lukiokohtaisessa opiskeluhuoltoryhmässä (OHR). OHR vastaa yhteisöllisen opiskeluhuollon toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Tehtävänä on myös tietopohjan kokoaminen ja suunnitelman laatiminen sen pohjalta.

Lukiokohtaista opiskeluhuoltoryhmää johtaa rehtori (apulaisrehtori). Opiskeluhuoltoryhmään kuuluvat rehtorin ja/tai apulaisrehtorin lisäksi opinto-ohjaaja(t), ryhmänohjaajat (käsiteltävien asioiden mukaan), erityisopettaja, terveydenhoitaja, psykologi, kuraattori ja opiskelijajäsen/ -jäsenet. Arviointi- ja suunnittelukokouksissa on mukana myös vanhempien/ huoltajien edustaja. Opiskeluhuoltoryhmä kokoontuu kuusi kertaa lukuvuodessa.

Opiskeluhuoltoryhmään kutsutaan tarvittaessa muita oppilaitoksen henkilöstön edustajia ja lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä viranomaisia ja toimijoita. Yhteistyökumppaneita ovat mm. nuoriso-ohjaajat, etsivän nuorisotyön toimijat, poliisi ja erilaiset järjestöt.

2.2. Yhteistyö ja käytänteet oppilaitoksen terveellisyyden ja turvallisuuden sekä oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa

Tarkastus tehdään kolmen vuoden välein (terveydenhuoltolaki 16 §). Työterveyshuollon edustaja organisoi tarkastuksen, jossa ovat mukana rehtori, opiskeluterveydenhoitaja ja/tai lääkäri, työsuojelun edustaja ja kiinteistönhoitaja. Kouluterveyskyselyjen (THL) ja lukiokoulutuksen laatukyselyn tuloksia kouluympäristön osalta hyödynnetään tarkastuksessa.

2.3. Yhteistyö terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välillä

Lukiot käyttävät kouluterveyskyselyn (THL) ja lukiokoulutuksen laatukyselyn tarjoamaa tietoa oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin edistämisessä, vanhempainilloissa keskustelun pohjana, opiskeluhuoltotyössä sekä terveystiedon opetuksessa.

2.4. Opiskeluun osallistumisen seuranta, poissaolojen ehkäiseminen ja niihin puuttuminen

Opiskelijan tulee osallistua opetukseen, ellei hänelle ole myönnetty siitä vapautusta (lukiolaki 25§). Luvattomia poissaoloja ei sallita. Ennalta tiedossa oleviin poissaoloihin tulee hakea lupa hyvissä ajoin oppilaitoksen ohjeiden mukaisesti. Opiskelijan on selvitettävä poissaolonsa syy välittömästi lukioon palattuaan oppilaitoksen määrittelemällä tavalla. Poissaoloja ennaltaehkäistään luomalla opiskelijoille turvallinen ja viihtyisä opiskeluympäristö.

Opettajat merkitsevät poissaolot Wilmaan viipymättä. Ryhmänohjaaja seuraa säännöllisesti opiskelijoiden poissaoloja. Luvattomiin ja huolta herättäviin poissaoloihin puututaan heti ja ryhdytään opiskeluhuollollisiin toimenpiteisiin.

2.5. Toimenpiteet esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi opiskeluympäristössä

Kaikissa lukioissa on opiskeluympäristö järjestetty siten, että tilat ja palvelut ovat saavutettavissa myös liikuntarajoitteisille.

2.6. Tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus

Koulutapaturma on opiskelijalle lukiossa tai koulumatkalla sattunut äkillinen, ulkoisen ruumiinvamman aiheuttava odottamaton tapahtuma. Koulutapaturmina korvataan myös sellaiset vammat, jotka ovat syntyneet opintokäynnillä, opintoretkellä, leireillä tai välittömällä matkalla niihin, mikäli ne sisältyvät lukion vuosisuunnitelmaan.

Ulkomaille suuntautuvilla opintoretkillä opiskelijalla tulee olla oma voimassa oleva matkavakuutus, joka korvaa sairastumisesta aiheutuvat kulut ja matkatavarat.

Koulutapaturmat hoidetaan Lahden kaupunginsairaalan tapaturmaklinikalla ilman ajanvarausta. Opettaja tai lukion koulusihteeri täyttää tapaturmalomakkeen ja antaa sen opiskelijan mukaan.

Jokaisen aikuisen velvollisuus oppilaitoksessa on auttaa opiskelijaa ensiapua vaativassa tilanteessa, esim. epilepsiakohtauksessa, insuliinisokissa tai vakavassa allergisessa reaktiossa ja tarvittaessa soittaa ensihoito paikalle. Terveydenhuollon ammattilaisen tietämystä tai taitoa ei silloin edellytetä.

Tarkat koulutapaturmaan liittyvät toimintaohjeet löytyvät lukion turvallisuuskansiosta ja Lahden kaupungin intrasta (linkki). Tapaturmasta ilmoitetaan viipymättä opiskelijan huoltajalle.

2.7. Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Lukion tulee olla päihteetön opiskelu- ja työympäristö. Tupakointi on kielletty lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisätiloissa sekä niiden käytössä olevilla ulkoalueilla (tupakkalaki 12 §).

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen, ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä. (Lukiolaki 21 §.) Rehtorilla ja opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa opiskelijalta 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine (lukiolaki 26 d §).

2.8. Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Lukioissa on laadittu suunnitelmat opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

Lukiokohtaisesti seurataan kouluterveyskyselyn ja lukiokoulutuksen laatukyselyn tuloksia liittyen kiusaamiseen ja ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin.

2.9. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Lahden kaupungin intraan on laadittu kaupungin kriisiviestintäsuunnitelma (linkki) sekä sivistystoimen tiedotepohja ja tiedotemalli. Lukiokohtaisen opetussuunnitelman yhteydessä määritellään kriisisuunnitelma eli toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä tarvittavien viranomaisten kanssa ja otetaan huomioon muut uhka- ja vaaratilanteita sekä kriisitilanteita koskevat suunnitelmat ja ohjeistukset.

Suunnitelmassa kuvataan

· kriisitilanteiden ehkäisy ja niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa

· johtamisen periaatteet, yhteistyö ja keskinäinen työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa

· sisäisen ja ulkoisen sekä oppilaitosten ja koulutuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet

· psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen

· suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, opiskelijoille, huoltajille ja yhteistyötahoille

· toimintavalmiuksien harjoittelu

· suunnitelman arviointi ja päivittäminen

· kriisiryhmän kokoonpano.

3. Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestäminen

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijalle annettavia opiskeluhuollon palveluita. Näitä ovat opiskeluterveydenhuolto, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä yksittäistä opiskelijaa koskeva monialainen opiskeluhuolto.

3.1. Opiskelijan ja hänen laillisen edustajansa asema opiskeluhuollossa

Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijan ja hänen huoltajansa kanssa. Opiskelijan omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti.

Alaikäinen ja muu vajaavaltainen voi, ottaen huomioon hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muut henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä asian laatu, painavasta syystä kieltää huoltajaansa tai muuta laillista edustajaansa osallistumasta itseään koskevan opiskeluhuoltoasian käsittelyyn sekä antamasta itseään koskevia salassa pidettäviä opiskeluhuollon tietoja huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jollei se ole selvästi hänen etunsa vastaista. Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhuollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö, psykologi tai kuraattori.

Huoltajalla ei ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä opiskeluhuollon palveluja.

3.2. Yksittäistä opiskelijaa koskevan opiskeluhuoltoasian käsittely

Asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu opiskelijan tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen.

Opiskelijan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella, opiskeluhuoltokertomuksen kansilehti, hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhuollon yhteistyötahoja taikka opiskelijan läheisiä. Jos yhteyttä opiskelijaan tai huoltajaan ei saada, tämä kirjataan. Mikäli ilmenee

yhteistyövaikeuksia, ilmoitetaan viranomaisen velvollisuudesta ottaa yhteys sosiaaliviranomaisiin.

Opiskeluhuoltoryhmän jäsenillä on oikeus pyytää neuvoa opiskelijan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta ja ilmaista heille siinä yhteydessä salassa pidettäviä tietoja.

3.3. Opiskeluhuollon kertomukset

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeelliset tiedot kirjataan opiskeluhuoltokertomukseen, jonka säilyttämisvastuu on koulutuksen järjestäjällä. Opiskeluhuoltokertomukset mahdollisine liitteineen rehtorille. Opiskeluhuoltohenkilöstö kirjaa yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot omiin asiakaskertomuksiinsa.

Opiskeluhuollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen opiskelijan opiskeluhuollon tarvetta, ja sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhuollon tukitoimia. Asiantuntijaryhmän vastuuhenkilö kirjaa ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät opiskelijaa koskevat tiedot opiskeluhuoltokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä.

Opiskeluhuoltokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan yksittäisen opiskelijan

1) nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot;

2) asian aihe ja vireillepanija;

3) opiskelijan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet;

4) tiedot asian käsittelystä opiskeluhuoltoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot;

5) toteutetut toimenpiteet;

6) kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa.

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

4. Opiskeluhuollon palvelut, järjestämistapa ja ohjaus niihin hakeutumiseksi

4.1. Opiskeluterveydenhuollon palvelut

Opiskeluterveydenhuollolla tarkoitetaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 17 §:n mukaista opiskeluterveydenhuoltoa. Opiskeluterveydenhuolto sisältää terveyden- ja sairaanhoitopalvelut sekä opiskeluhuoltotyön. Opiskeluterveydenhuoltoa toteuttavat terveydenhoitaja ja lääkäri.

Opiskeluterveydenhuolto on järjestetty Lahdessa keskitetysti. Lisäksi yli 18-vuotiaita opiskelijoita palvelee opiskeluterveydenhuollon toimipisteessä Päijät-Hämeen kuntayhtymän psykologi. Yksi terveydenhoitaja vastaa reilun 780–900 opiskelijan opiskeluterveydenhuollosta 1–2 lukion osalta. Lääkäriresurssia on käytettävissä seuraavasti: 1,4 lääkäriä noin 13 000:ta opiskelijaa kohti.

Yksilökohtainen työ

Terveydenhoito

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on seurata, tukea ja edistää opiskelijan tervettä kasvua ja kehitystä, hyvinvointia ja opiskelukykyä. Tavoitteena on tunnistaa opiskelijan varhaisen tuen tarpeet ja järjestää tarvittava tuki sekä ohjata jatkohoitoon ja tutkimuksiin.

Terveydenhoitajan toteuttama terveystapaaminen pyritään tekemään ensimmäisen tai toisen opiskeluvuoden aikana. Kutsuntaikäisten ennakkoterveystarkastus tehdään pääsääntöisesti opiskeluterveydenhuollossa. Lääkärintarkastus tehdään tarvittaessa opiskeluhuollon työntekijän arvioon perustuen. Lääkäri tekee opiskeluterveydenhuollossa terveystarkastuksia ja opiskelukykyarvioita sekä hoitaa opiskelukykyyn vaikuttavia sairauksia.

Seksuaaliterveysneuvonta ja raskaudenehkäisyasiat hoidetaan opiskeluterveydenhuollossa.

Opiskelijan suostumuksella tehdään myös perhe- ja verkostotyötä. Terveydenhoitaja voi kuulua opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseksi koottavaan monialaiseen asiantuntijaryhmään.

Opiskeluterveydenhuollon ajanvaraukseen ja palveluneuvontaan saa yhteyden arkisin. Ei-kiireellisissä asioissa opiskelija voi varata ajan oman terveydenhoitajan tilannearvioon sähköisesti, puhelimitse tai Wilman kautta. Tarkat vastaanottoajat ilmoitetaan lukioiden kotisivuilla tai opinto-oppaissa.

Sairaanhoito

Opiskeluterveydenhuollossa toimii terveydenhoitajan päivystysvastaanotto arkisin. Lääkärin apua tarvitsevat ohjataan omaan terveyskeskukseen tai lähiklinikalle.

Koulupäivän aikana sairastuneet ohjataan opettajan arvion perusteella kotiin, opiskeluterveydenhuoltoon tai omalle lähiklinikalle / omaan terveyskeskukseen, missä 18 vuotta täyttäneiltä peritään terveyskeskusmaksu.

Hoitajan käynnit opiskeluterveydenhuollossa ovat maksuttomia. Opiskeluterveydenhuollon lääkärin sairauksissa antamasta hoidosta peritään 18 vuotta täyttäneiltä terveyskeskusmaksu. Peruuttamatta tai käyttämättä jätetystä lääkäriajasta peritään 15 vuotta täyttäneiltä voimassa oleva peruutusmaksu.

Kokonaisvastuu sairauden hoidosta ja lääkkeiden antamisesta on aina nuoren vanhemmilla tai täysi-ikäisellä itsellään. Huoltajan/opiskelijan tehtävä on kertoa oppilaitokselle sellaisista nuoren sairauksista, jotka vaativat erityisjärjestelyjä.

Yhteisöllinen työ

Yhteisöllisessä työssä kohteena voi olla koko yhteisö tai erilaiset opiskelijaryhmät, esim. lukio-opintonsa aloittaneet tai ohjausryhmät. Terveydenhoitaja on mukana oppilaitoksen moniammatillisessa työssä (esim. opiskeluhuoltoryhmät, opiskeluhuoltamo).

Terveydenhoitaja tuo oman alansa osaamista opiskeluhuoltotyöhön, opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseen ja toimintamallien kehittämiseen. Tarkoituksena on edistää oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja myönteistä opiskeluilmapiiriä.

Terveydenhuoltolain mukaisilla opiskeluterveydenhuollon palveluilla seurataan ja pyritään edistämään oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta.

Terveydenhoitaja osallistuu lukion kriisiryhmätoimintaan.

Ammatillisille sidosryhmille, kuten opiskeluhuoltoryhmien jäsenille ja muulle henkilökunnalle, terveydenhoitaja voi antaa konsultaatiota yksittäisen opiskelijan hyvinvointiin tai muissa terveydenhuollon alaan liittyvissä kysymyksissä.

4.2. Psykologi- ja kuraattoripalvelut

4.2.1. Psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestäminen

Psykologi ja -kuraattori tekevät asiakastyötä nuorten kanssa ja yhteisöllistä työtä koko oppilaitostasolla tai erilaisten opiskelijaryhmien kanssa. Tarvittaessa opiskelijan suostumuksella tehdään myös perhe- ja verkostotyötä. Psykologi ja kuraattori voivat kuulua myös opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseksi koottavaan monialaiseen asiantuntijaryhmään. Kun opiskelija pyytää mahdollisuutta keskustella henkilökohtaisesti psykologin tai kuraattorin kanssa, tämä mahdollisuus on järjestettävä viimeistään seitsemäntenä lukion työpäivänä. Mikäli tilanne arvioidaan kiireelliseksi, mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana päivänä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 § 15.)

Psykologiin ja -kuraattoriin saa parhaiten yhteyden Wilmassa tai puhelimitse. Tarkat vastaanottoajat ilmoitetaan lukioiden kotisivuilla tai opinto-oppaissa.

4.2.2. Psykologi

Psykologi toimii Lahden kaupungin sivistyksen palvelualueella psykologi- ja kuraattoripalveluissa. Psykologitoiminnan tavoitteena on nuorten opiskelun, oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen sekä yksilö- että yhteisötasolla. Työ on luonteeltaan hyvinvointia edistävää ja sen esteitä selvittävää. Huoltajilla on myös mahdollisuus olla yhteydessä psykologiin. Tarvittaessa psykologi ohjaa opiskelijaa muiden palveluiden piiriin.

Yksilökohtainen työ

Psykologi tarjoaa psykologista ohjausta ja neuvontaa: Keskustelun ja mahdollisesti psykologisten tutkimusmenetelmien avulla selvitetään esimerkiksi opiskelijan tunne-elämää tai opiskelu- ja toimintakykyä. Opiskelijalle annetaan ohjausta ja neuvontaa mielenterveyteen, psykologisiin kehitystehtäviin ja ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa.

Psykologi toteuttaa tutkimuksia ja arviointia: Haastattelun ja psykologisten tutkimusmenetelmien avulla selvitetään esimerkiksi keskittymiseen, oppimiseen tai mielenterveyteen liittyviä tekijöitä. Tavoitteena on opiskelu- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen.

Psykologi voi kuulua opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseksi koottavaan monialaiseen asiantuntijaryhmään.

Yhteisöllinen työ

Yhteisöllisessä työssä kohteena voivat olla koko yhteisö tai erilaiset opiskelijaryhmät, esim. lukio-opintonsa aloittaneet tai ohjausryhmät. Psykologi on mukana oppilaitoksen moniammatillisessa työssä (esim. opiskeluhuoltoryhmät, yhteistyö psykologian kursseilla) ja tuo psykologista asiantuntijuutta henkilöstön käyttöön mm. konsultaation muodossa.

Psykologi tuo oman alansa osaamista esimerkiksi opiskeluhuoltotyöhön, opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseen ja toimintamallien kehittämiseen. Tarkoituksena on edistää oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja myönteistä opiskeluilmapiiriä.

Psykologi osallistuu lukion kriisiryhmätoimintaan.

Ammatillisille sidosryhmille, kuten opiskeluhuoltoryhmien jäsenille ja muulle henkilökunnalle, psykologi voi antaa konsultaatiota yksittäisen opiskelijan hyvinvointiin tai muissa psykologian alaan liittyvissä kysymyksissä.

4.2.3. Kuraattori

Kuraattori työskentelee Lahden kaupungin sivistyksen palvelualueen psykologi- ja kuraattoripalveluissa. Kuraattorityön tavoitteena on opiskelijoiden hyvinvoinnin, myönteisen kokonaiskehityksen ja opiskelun tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen oppilaitoksessa sosiaalityön keinoin. Kuraattorityössä edistetään opiskelijoiden sosiaalista kasvua, toimintakykyä ja vuorovaikutussuhteita. Työn painopiste on ennalta ehkäisevässä työssä ja varhaisessa ongelmiin puuttumisessa. Kuraattori toimii matalan kynnyksen palveluna kaikilla kaupungin lukioilla, joten nuoren on helppo itse ottaa yhteyttä kuraattoriin.

Yksilökohtainen työ

Kuraattorin työskentely painottuu ohjaukseen ja neuvontaan. Tavoitteena on tukea nuoren kokonaisvaltaista myönteistä kehitystä sekä edistää sosiaalista hyvinvointia. Tavallisesti käynnit ovat yksilökäyntejä, mutta myös perhekäyntejä ja verkostoneuvotteluja on mahdollista järjestää. Käynneillä kartoitetaan opiskelijan elämäntilannetta ja tuen tarvetta. Yhteisen tilannearvion perusteella kuraattori jatkaa tukikäyntejä opiskelijan kanssa ja/tai ohjaa tarvittaessa muiden palveluiden piiriin.

Kuraattori auttaa opiskelijoita moniin erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvissä ongelmissa, jotka vaikuttavat opiskeluun. Haasteet voivat liittyä esimerkiksi arjenhallintaan, ihmissuhteisiin, jaksamiseen ja motivaatioon sekä toimeentuloon ja itsenäistymiseen. Kuraattori voi kuulua opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseksi koottavaan monialaiseen asiantuntijaryhmään.

Yhteisöllinen työ

Yhteisöllisessä työssä kohteena voivat olla koko yhteisö tai erilaiset opiskelijaryhmät, esimerkiksi lukio-opintonsa aloittaneet tai ohjausryhmät. Kuraattori on mukana oppilaitoksen moniammatillisessa työssä ja tuo sosiaalialan asiantuntijuutta henkilöstön käyttöön muun muassa konsultaation muodossa.

Kuraattori tuo oman alansa osaamista opiskeluhuoltotyöhön, opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseen ja toimintamallien kehittämiseen. Tarkoituksena on edistää oppilaitosyhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja myönteistä opiskeluilmapiiriä.

Kuraattori osallistuu lukion kriisiryhmätoimintaan.

Ammatillisille sidosryhmille, kuten opiskeluhuoltoryhmien jäsenille ja muulle henkilökunnalle, kuraattori voi antaa konsultaatiota yksittäisen opiskelijan hyvinvointiin tai muihin sosiaalisiin kysymyksiin liittyvissä asioissa.

4.3 Yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa

Merkittävimpiä opiskeluhuollon yhteistyökumppaneita ovat poliisi, seurakunta, nuorisotoimi ja etsivä nuorisotyö, sosiaali- ja terveydenhuolto, TE-toimisto, Kela ja erikoissairaanhoito. Yhteistyötä voidaan tehdä myös kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

5. Yhteistyö opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa

Opiskeluhuoltoa toteutetaan yhteistyössä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Koulutuksen järjestäjä ja lukiot tiedottavat Wilmassa yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja menettelytavoista.

Opiskeluhuoltoryhmä kuulee opiskelijakunnan ja huoltajien edustajia oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Vanhempainillat ovat tärkeitä kotiväen kohtaamisen ja kuulemisen tilaisuuksia. Vanhempainilloissa opiskeluhuoltoryhmä voi tiedottaa toiminnastaan.

Ryhmänohjaaja on aina tarvittaessa yhteydessä opiskelijoiden huoltajiin. Erityisesti poissaoloihin reagoiminen on ensiarvoisen tärkeää ennalta ehkäisevää opiskeluhuoltotyötä. Yhteys huoltajaan tulee ottaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Täysi-ikäinen opiskelija voi antaa oppilaitoksen edustajille luvan keskustella asioistaan vanhempansa kanssa. Mikäli lupaa ei ole, täysi-ikäisen opiskelijan vanhemmille / nimetylle henkilölle voidaan antaa tietoa vain rajatusti.

Huoltajille ja opiskelijoille järjestetään säännöllisesti kyselyjä opiskeluhuollon toimivuudesta.

6. Opiskeluhuoltosuunnitelman toteutuminen ja seuraaminen

Sivistyksen palvelualue vastaa opiskeluhuollon omavalvonnan toteutumisesta. Kaupunkitasoinen opiskeluhuollon ohjausryhmä arvioi Lahden kaupungin lukiokoulutuksen järjestäjien ja ammatillisten oppilaitosten opiskeluhuoltosuunnitelmien toteutumista.

Lahden kaupungin lukioiden osalta arvioinnin tulosten jatkotoimenpiteiden käsittelystä vastaa lukiokoulutuksen johtoryhmä. Lukioiden vuosisuunnitelmassa on kuvaus opiskeluhuollon toteutumisen arvioinnista yksittäisen lukion osalta. Rehtori vastaa lukiokohtaisen opiskeluhuollon vuosisuunnitelman toteutumisen arvioinnista.

Toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi

Opiskeluhuollon toteutumisessa seurataan mm. seuraavia asioita: keskeyttämiset, kouluviihtyvyys, kiusaaminen, osallisuus, poissaolomäärät, opiskeluhuoltohenkilöstön asiakasmäärät, tavoitettavuus ja palvelujen laatu. Tietojen kokoamiseen käytetään seuraavia menetelmiä: kouluterveyskysely, laatukysely, opiskelijatilastot, opiskeluhuoltohenkilöstön käyntitilastot. Kouluterveyskysely toteutetaan parittomina vuosina ja laatukysely parillisina vuosina. Tilastot analysoidaan vuosittain.

Seurantatietoja käsitellään ja hyödynnetään opiskeluhuollon kehittämisessä. Kyselyjen tulosten lukiokohtaiset tiedot kerätään yhteen ja niiden pohjalta päätetään seuraavan lukuvuoden kehittämiskohteet. Keskeisistä tuloksista tiedotetaan myös opiskelijoille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyökumppaneille vanhempainilloissa ja Wilman kautta.

Wilman vuosisuunnitelmassa kuvataan lukiokohtaiset kehittämiskohteet ja tavoitteet. Vuosikertomuksessa raportoidaan edellisen vuoden toimenpiteet.

7. Linkkejä opiskeluhuoltosuunnitelmaan liittyvään aineistoon

Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/190023_opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_ko.pdf

OPH:n kriisin jälkeen https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kriisin-jalkeen

Opas: Kiusaamisen vastainen työ kouluissa ja oppilaitoksissa https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kiusaamisen-vastainen-tyo-kouluissa-ja-oppilaitoksissa

9.6.3. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

LAHDEN LUKIOIDEN TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA 2021

Sisällys

1. Johdanto. 2

1.1. Lainsäädäntö. 2

1.1.1. Tasa-arvolaki 2

1.1.2. Yhdenvertaisuuslaki 3

2. Arvio tasa-arvon toteutumisesta. 4

3. Tasa-arvotilanteen kartoitus. 5

3.1. Tasa-arvon toteutuminen opiskelijavalinnoissa. 5

3.2. Tasa-arvon toteutuminen opetusjärjestelyissä. 5

3.3. Tasa-arvon toteutuminen opintosuorituksia arvioitaessa. 5

3.4. Opiskelijakuntatoiminta. 5

3.5. Syrjintä, seksuaalinen häirintä ja sukupuolen perusteella tapahtuva häirintä. 6

4. Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi 7

5. Toimenpiteet seksuaalisen häirinnän ja sukupuolien perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseksi ja poistamiseksi 7

5.1. Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä?. 7

5.2. Lahden lukioissa noudatettavat toimintatavat 7

6. Tasa-arvosuunnitelmasta tiedottaminen. 9

1. Johdanto

Lahden lukioiden toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on osa lukioiden toimintasuunnitelmaa.

Viranomaisten pitää kaikessa toiminnassaan edistää tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on sitouttaa henkilöstö ja opiskelijat yhteiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden edistämiseen. Suunnitelmalla viestitetään sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille lukion arvoista, jotka antavat suuntaa tasa-arvotyölle oppilaitoksessa. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on myös antaa keinoja ja välineitä edistää tasa-arvon toteutumista lukiossa. Tasa-arvoisessa työ- ja opiskeluympäristössä kaikilla on mahdollisuus työskennellä ja opiskella ilman syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lahden lukioissa arvostetaan sekä henkilöstöä että opiskelijoita keskeisenä voimavarana tukemalla ja edistämällä tasa-arvotyötä osana yksilön kunnioitusta, oikeudenmukaista ja vastuullista toimintaa sekä yhteistyötä. Tasa-arvon edistäminen on jokaisen lukioissa toimivan velvollisuus. Tasa-arvoinen kohtelu konkretisoituu työntekijöiden ja opiskelijoiden välisissä vuorovaikutustilanteissa sekä työntekijöiden ja opiskelijoiden työolojen kehittämisessä.
Tasa-arvosuunnittelu tukee oppilaitoksessa tehtävää muuta kehittämistyötä ja lisää sen vetovoimaa aikaansa seuraavana, vastuullisena toimijana. Opiskelijalle tasa-arvotietoisuus on tärkeää sekä oman identiteetin että muiden ymmärtämisen kannalta.

1.1. Lainsäädäntö

1.1.1. Tasa-arvolaki

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettuun lakiin (609/86, muutettu lailla 232/2005) lisättiin vuoden 2005 lain kokonaisuudistuksen yhteydessä säännöksen oppilaitosten tasa-arvosuunnittelusta. Säännöksen mukaan oppilaitosten on laadittava vuosittain yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden edustajien kanssa oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma (tasa-arvolain 6 b §). Oppilaitoksen tulee laatia myös henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma, jos henkilöstön määrä on säännöllisesti vähintään 30 työntekijää (tasa-arvolain 6 a §). Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Lain velvoite koskee myös lukioita. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja ennaltaehkäistä sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää. Tasa-arvolakia sovelletaan vastaavasti syrjintään, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen (intersukupuolisuus). Tasa-arvolaki edellyttää, että tasa-arvosuunnitelma sisältää kartoituksen oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta ja siihen liittyvistä ongelmista.

Yhdenvertaisuuslaissa kielletyt syrjintäperusteet ovat: ikä, etninen, tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, perhesuhteet, ammattiyhdistystoiminta, poliittinen toiminta, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy (esim. varallisuus, raskaus).

Tämä suunnitelma noudattaa tasa-arvolain määritelmiä sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta.

· Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tasa-arvolaissa henkilön kokemusta omasta sukupuolesta. Sukupuoli-identiteetti on aina yksilöllinen, eikä se välttämättä ole sama kuin henkilölle syntymässä määritelty sukupuoli.

· Henkilötunnuksesta ilmenevä sukupuoli on ihmisen virallinen, juridinen sukupuoli. Useimpien ihmisten sukupuoli-identiteetti vastaa heille syntymässä määriteltyä sukupuolta. Osa ihmisistä on intersukupuolisia, eli heitä ei pystytä fyysisten ominaisuuksiensa perusteella tulkitsemaan kummankaan binäärisen sukupuolen edustajaksi.

· Transsukupuolisuus tarkoittaa, että syntymässä miespuoliseksi määritelty henkilö voi kokea olevansa nainen tai naispuoliseksi määritelty henkilö voi kokea olevansa mies.

· Transgender tai muunsukupuolinen henkilö ei koe itseään yksiselitteisesti mieheksi tai naiseksi, vaan näiden yhdistelmäksi tai joksikin muuksi.

· Sukupuoleton ei koe samaistuvansa mihinkään sukupuoleen.

Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan tasa-arvolaissa sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla.

· Sukupuolen ilmaisu on yksilöllistä. Useimpien ihmisten sukupuolen ilmaisu vastaa heille syntymässä määriteltyä sukupuolta. Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan ainoastaan henkilön sukupuolen ilmentämistä edellä todetulla tavalla, mutta ei esimerkiksi yleisesti henkilön tyylin esiintuomista.

· Henkilö voi toisinaan kokea tarvetta ilmaista esim. pukeutumisellaan eri sukupuolta. Tätä kutsutaan ristiinpukeutumiseksi, ja henkilöstä käytetään käsitettä transvestiitti.

· Transsukupuolisista henkilöistä, transgendereistä ja transvestiiteista käytetään toisinaan yleiskäsitettä transihmiset.

1.1.2. Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kielloista säädetään Suomen perustuslain perusoikeussäännöksissä, joita täsmentävät useissa eri laeissa säädetyt syrjinnän kiellot sekä tasapuoliseen kohteluun velvoittavat säännökset. Euroopan unionin jäsenmaat ovat sitoutuneet edistämään yhdenvertaisuutta ja vastustamaan kaikkinaista syrjintää. Vuonna 2000 EU:ssa annettiin rasismia ja työsyrjintää koskevat direktiivit. Direktiivit on Suomessa pantu toimeen 1.2.2004 voimaan tulleella yhdenvertaisuuslailla (21/2004). Uuden yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lain soveltamisala on laajentunut eli lakia sovelletaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Laki ei sovelleta yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoittamiseen.

Tasa-arvolain uuden 6 c §:n mukaan mm. koulutuksen järjestäjien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Virallisen sukupuolen lisäksi otetaan siis huomioon myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy.

Sukupuolivähemmistöön kuuluvien yksityisyyttä tulee kunnioittaa, eikä tasa-arvon edistäminen tarkoita sitä, että ryhdyttäisiin selvittämään ihmisten sukupuoli-identiteettejä tai sukupuolen ilmaisua. Tällainen tieto on salassa pidettävää ja kuuluu yksityisyyden piiriin.

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään välitön (suora) syrjintä ja välillinen (epäsuora) syrjintä, häirintä sekä ohje tai käsky syrjiä jotakuta. Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa:

1. naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella
2. eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä
3. eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa:

1. eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella
2. eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.

Häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Ihmisarvon käsite viittaa kaikkien ihmisyksilöiden synnynnäiseen ja luovuttamattomaan arvoon sekä jokaisen oikeuteen nauttia perustavanlaatuisista oikeuksista yhdenvertaisesti muiden kanssa. Ihmisen luontainen arvo ei riipu hänen alkuperästään, iästään, terveydentilastaan tai muista ominaisuuksistaan taikka muiden mielipiteistä ja arvostuksista. Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy edellä todettuun syyhyn (ikä, alkuperä, kansalaisuus jne.) ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Käyttäytymisen käsite on ymmärrettävä laajasti siten, että kyse voi olla esim. puheista, sähköpostiviesteistä, ilmeistä, eleistä tai epäasiallisen materiaalin esille laittamisesta tai muunlaisesta viestinnästä.

2. Arvio tasa-arvon toteutumisesta

Tasa-arvolaki edellyttää, että oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma sisältää arvion aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteutumisesta ja niiden tuloksista: Tasa-arvo on toteutunut läpäisevästi eri oppiaineiden opetuksessa osana lukion toimintaa ohjaavaa arvopohjaa sekä lukioiden toimintakulttuuria.

3. Tasa-arvotilanteen kartoitus

Lahden lukiossa kaikki lukioyhteisön jäsenet osallistuvat tasa-arvotyöhön ja tasa-arvon toteutumista seurataan kyselyillä. Kartoituksen tarkoituksena on selvittää lukioiden tasa-arvotilanne ja tunnistaa mahdolliset ongelmat, jotka vaativat toimenpiteitä sekä arvioida tehtyjen toimenpiteiden tuloksellisuutta.

3.1. Tasa-arvon toteutuminen opiskelijavalinnoissa

Opiskelijavalinnassa noudatetaan lukiolakia sekä Opetusministeriön asetusta opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa. Nämä viranomaispäätökset omalta osaltaan tukevat tasa-arvon toteutumista opiskelijavalinnassa. Opiskelijaksi otossa vammaisiin ihmisiin sovelletaan muihin nähden yhdenvertaisia valintaperusteita.

Lahden lukioihin haetaan toisen asteen koulutuksen yhteishaussa. Opiskelijat valitaan peruskoulun päättötodistuksen lukuaineiden keskiarvon osoittamassa paremmuusjärjestyksessä (poikkeuksena erityislinjalle haku). Rehtori ottaa opiskelijat lukioon. Sukupuolella ei ole valinnassa merkitystä.

3.2. Tasa-arvon toteutuminen opetusjärjestelyissä

Tasa-arvolain mukaan oppilaitosten on huolehdittava siitä, että naisilla ja miehillä on yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen.

Lukion erilaisissa kehitys- ja valmisteluryhmiä koottaessa huolehditaan mahdollisimman kattavasta edustuksesta. Opetustilanteiden lisäksi myös oppimateriaalissa tulee ottaa huomioon tasa-arvonäkökohdat.

Tasa-arvokyselyn perusteella ei koettu eri aineita sukupuolisidonnaisiksi.

Opinto-ohjauksessa painotetaan tasavertaista ja monipuolista hakeutumista opiskelijan oman kiinnostuksen ja edun mukaiselle koulutusalalle.

Henkilön vamma otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä tarvittavin tukitoimin.

3.3. Tasa-arvon toteutuminen opintosuorituksia arvioitaessa

Opiskelijoiden arviointia Lahden lukiossa säätelevät lukiolaki ja asetus sekä lukion

opetussuunnitelma. Opintosuorituksien arvioinnit määrittävät valtakunnallisesti hyväksytyt

arviointiperiaatteet. Opiskelija, joka on tyytymätön arviointiin, voi hakea opettajalta oikaisua siitä

asianmukaisesti.

3.4. Opiskelijakuntatoiminta

Opiskelijakunnanhallitukseen (OPKH) on vapaa hakeutuminen. OPKH:n valinta tehdään suljetuin lipuin ja jokainen opiskelija voi asettua ehdolle. Ehdokkaat toimivat itsenäisinä henkilöinä eikä sukupuolella ole merkitystä valinnassa.
Opiskelijakunnan hallitus on lukiolaisten valitsema toimielin, joka edustaa kaikkia lukion opiskelijoita, järjestää tapahtumia, toimii opiskelijakunnan edustajistona ja äänitorvena lukion päätöksenteossa, sekä luo lukioon yhteishenkeä.

3.5. Syrjintä, seksuaalinen häirintä ja sukupuolen perusteella tapahtuva häirintä

Tasa-arvolain 8b §:n mukaan oppilaitos syrjii, jos henkilö asetetaan opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä, opintosuoritusten arvioinnissa tai oppilaitoksen muussa toiminnassa sukupuolen perusteella muita epäedullisempaan asemaan taikka muutoin kohdellaan lain 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

4. Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi

- Opettaja kiinnittää huomiota siihen, että hän kohtelee kaikkia sukupuolia tasa-arvoisesti
- Sukupuolen, etnisen taustan, vakaumuksen, vamman ja varallisuuden suhteen tapahtuvan syrjinnän tiedostaminen ja tarvittaessa omien toimintatapojen muuttaminen
- Sukupuoli- ja heteronormeja tarkastellaan kriittisesti ja niistä poikkeaminen tehdään turvallisemmaksi

5. Toimenpiteet seksuaalisen häirinnän ja sukupuolien perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseksi ja poistamiseksi

5.1. Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä?

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värittyneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset, - siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esim. raiskaus tai sen yritys.

Sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (tasa-arvolaki 7 §)

Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (yhdenvertaisuuslaki 6§ 2004/21).

5.2. Lahden lukiossa noudatettavat toimintatavat

Kiusaaminen

Kiusaaminen on yksi väkivallan muoto. Se voi olla joko henkistä tai fyysistä yksilöön kohdistuvaa negatiivista (suoraa tai epäsuoraa) toimintaa, jolle on tyypillistä toistuvuus ja usein myös eskaloituminen. Henkistä on mm. haukkuminen, kiusaaminen, kiristäminen, nettikiusaaminen, opiskelijan eristäminen sosiaalisesti, tahallinen välinpitämättömyys, uhkailu sekä kaikki minkä yksilö kokee olevan kiusaamista. Fyysisessä kiusaamisessa rikotaan toisen fyysistä koskemattomuutta. Se voi ilmetä mm. lyömisenä, tönimisenä, liikkumisen estämisenä, kuristamisena tai potkimisena. Vaikka kehoon ei jäisi fyysisen kiusaamisen seurauksena jälkiä, se rikkoo yksilön oikeutta päättää omasta kehostaan.

Kiusaaminen on usein monimutkainen ryhmäilmiö, jota ei ole helppo havaita. Siihen liittyy eri rooleja, mm. kiusaajat, kannustajat ja hiljaiset hyväksyjät.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Lahden lukioiden menettelytavoista kerrotaan huoltajille eri tiedotuskanavien kautta (mm. vanhempainillat, lukion verkkosivu). Rehtori tiedottaa koko lukion henkilöstölle menettelytavoista. Kiusaamisen ja häirinnän tilanne kartoitetaan hyvinvointikyselyssä. Kyselyjen tulokset käsitellään yhteisöllisessä opiskeluhuoltohuoltoryhmässä.

Kaikki lukion työntekijät ovat velvollisia puuttumaan näihin tilanteisiin. Jokainen lukiolainen on omalta osaltaan vastuussa työilmapiiristä ja hyvinvoinnista.

Häirintä

Häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Häirintää voivat olla esim. puheet, sähköpostiviestit, ilmeet, eleet tai epäasiallisen materiaalin esille asettaminen tai muunlainen viestintä.

Seksuaalinen häirintä sanoin, elein tai teoin katsotaan vakavaksi kiusaamiseksi ja siihen puututaan välittömästi.

Seksuaalinen hyväksikäyttö on aina vakava rikos ja viranomaisasia. Sen käsittelyyn tulee ottaa alusta alkaen mukaan sekä poliisi ja alaikäisen kohdalla lastensuojelun työntekijät. Lastensuojelulain 25§:n mukaan lapseen kohdistuneeseen seksuaalirikoksen epäilystä on ilmoitettava suoraan poliisille ja lisäksi on tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Jos lukiossa on tapahtunut hyväksikäyttö tai sen epäily tulee esille, siitä tulee tiedottaa rehtorille, terveydenhoitajalle ja/tai kuraattorille. Asian nopea käsittely on tärkeää lisävahinkojen estämiseksi.

Lukiolla on velvollisuus osallistua tarvittaessa myös oppilaitosyhteisön ulkopuolella tapahtuneeseen asian selvittämiseen ja jatkohoitoon yhteistyössä muiden viranomaistahojen kanssa. Lukion rooli on tärkeä jatkohoidon onnistumisen kannalta.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän käsittely

Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä ilmiöinä käsitellään lukion yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä. Ryhmänohjaaja käsittelee kiusaamista oman ryhmänsä kanssa.

Toimintaohje väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän käsittelyyn yksilötasolla

- Se henkilö, joka näkee tai saa tietää väkivallasta, kiusaamisesta tai häirinnästä puuttuu tilanteeseen välittömästi.
- Asia viedään eteenpäin lääkärille, kuraattorille ja/tai terveydenhoitajalle. Käsitellyt asiat kirjataan.
- Jos toiminta osoittautuu laajemmaksi tai vakavammaksi tai jatkuu edelleen, asian käsittelyyn kootaan monialainen asiantuntijaryhmä.
- Sekä alaikäisen uhrin että tekijän huoltajiin otetaan yhteyttä.
- Seuranta on tärkeää, jotta kyseinen toiminta saadaan varmasti loppumaan.
- Jos lukion keinoin väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää ei saada loppumaan, otetaan yhteys poliisiin ja alaikäisten kohdalla lastensuojeluun. Lastensuojelulain 25§:n mukaan mm. opetustoimen palveluksessa olevalla henkilöllä on ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluviranomaisille, jos hän virkaa tai tointa hoitaessaan on saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Väkivalta - ja seksuaalirikosepäilyissä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille.
- Kun kyse on pahoinpitelystä, asia annetaan poliisin tutkittavaksi.
- Asia ohjataan opetuksenjärjestäjälle, jos tulee harkittavaksi opiskelijan määräaikainen erottaminen lukiosta.

6. Tasa-arvosuunnitelmasta tiedottaminen

Tästä tasa-arvosuunnitelmasta tiedotetaan koko henkilökunnalle ja opiskelijoille heti tämän suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Suunnitelmasta tiedotetaan myös sidosryhmille.

Lähtökohta on, että jokaisen opiskelijan tulisi saada käsitellä näitä asioita ainakin kerran lukio-opintojensa aikana. Suunnitelma sisällytetään osaksi opetussuunnitelmaa ja lukion toimintasuunnitelmaa.

Linkkejä:

www.finlex.fi

www.oph.fi

www.tasa-arvo.fi

www.yhdenvertaisuus.fi

9.6.4. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä.

Liite: Teot ja laiminlyönnit ja niistä seuraavat toimenpiteet Lahden lukioissa. Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä.

Teko tai laiminlyönti	Toimenpide	Toimivaltainen viranomainen	Selvittäminen	Kuuleminen	Kirjaaminen	Ilmoittaminen	Muuta huomioitavaa	Muutoksenhaku
Opiskelija häiritsee opetusta	Opiskelija määrätään poistumaan oppitunnilta/lukion järjestämästä tilaisuudesta jäljellä olevaksi ajaksi.	Opettaja tai rehtori			Kirjataan kurssipäiväkirjaan.	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle.	Jos opiskelija ei noudata poistumismääräystä, opettaja/rehtori voi poistaa hänet oppitunnilta/tilaisuudesta. Jos opiskelija vastarintaa tekemällä koettaa välttää poistamisen, opettaja/rehtori voi käyttää tarpeellisia voimakeinoja, mutta ei voimankäyttövälineitä. Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle.	Ei muutoksenhakuoikeutta.
Opiskelija kiusaa toista opiskelijaa.	Opiskelijan kanssa keskustellaan tilanteesta. Ilmoitetaan asiasta rehtorille. Kiusaajalle annetaan huomautus.	Opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva.	Tarpeellinen selvitys hankittava.			Asia ilmoitettava ryhmänohjaajalle, kuraattorille ja huoltajalle.	Opiskelijoille on järjestettävä tarvittava opiskelijahuolto.	Ei muutoksenhakuoikeutta.
Opiskelija toistuvasti häiritsee opetusta, rikkoo lukion järjestystä, menettelee vilpillisesti tai syyllistyy kiusaamiseen.	Opiskelijalle annetaan kirjallinen varoitus.	Rehtori	Yksilöidään teko/laiminlyönti ja hankitaan tarpeellinen selvitys.	Kuullaan opiskelijaa. Varataan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjallisen varoituksen antamista.	Rehtori tekee päätöksen.	Annetaan päätös tiedoksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle.	Opiskelijalle järjestetään tarvittava opiskeluhuolto.	Hallinto-oikeus
Opiskelijan rikkomus on vakava tai opiskelija jatkaa epäasiallista käyttäytymistä	Opiskelija erotetaan määräajaksi (enintään 1 vuosi) oppilaitoksesta.	Sivistyslautakunta	Yksilöidään teko/laiminlyönti ja hankitaan tarpeellinen selvitys.	Kuullaan opiskelijaa. Varataan alaikäisen opiskelijan	Sivistyslautakunta tekee päätöksen.	Annetaan päätös tiedoksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle.	Opiskelijalle järjestetään tarvittava opiskeluhuolto. Päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana	Hallinto-oikeus

1

kirjallisen varoituksen saatuaan.				huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi ennen määräaikaista erottamista.		Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojeluun, etsivälle nuorisotyölle ja/tai poliisille.	ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta on päätettävä samalla, kun määräaikaisesta erottamisesta päätetään.	
Opiskelija käyttäytyy väkivaltaisesti ja uhkaavasti vaarantaen muiden turvallisuuden tai vaikeuttaen opetusta/opetukseen liittyvää toimintaa kohtuuttomasti.	Opiskelijalta evätään osallistuminen opetukseen jäljellä olevan työpäivän tai enintään kolmen työpäivän ajaksi.	Rehtori			Kirjataan rehtorin kirjaamispäiväkirjaan.	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle, ryhmänohjaajalle ja kuraattorille sekä tarvittaessa sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavalle viranomaiselle. Lisäksi ilmoitetaan työsuojeluun, jos henkilökunnan turvallisuus on vaarantunut.	Jos opiskelija ei noudat poistumismääräystä, opettaja/rehtori voi poistaa hänet oppilaitoksen alueelta. Jos opiskelija vastarintaa tekemällä koettaa välttää poistamisen, opettaja/rehtori voi käyttää tarpeellisia voimakeinoja, mutta ei voimankäyttövälineitä. Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksen järjestäjälle.	Ei muutoksenhakuoikeutta.
Haltuun otettujen esineiden ja/tai aineiden luovuttaminen ja hävittäminen.	Luovutetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle/täysi-ikäiselle opiskelijalle itselleen työpäivän päättyessä. Esineet, joiden hallussapitoon opiskelijalla ja huoltajalla ei lain mukaan ole oikeutta, luovutetaan poliisille viipymättä: terä- ja lyömäaseet, asejäljitelmät, huumausaineet, ampuma-aseet ja niiden osat, patruunat, ammukset,	Rehtori (tai rehtorin sijainen).			Kirjataan luovuttaminen/hävittäminen rehtorin kirjaamispäiväkirjaan.		Ennen luovuttamista esine/aine pitää säilyttää huolellisesti. Luovutus pitää järjestää mahdollisimman pian haltuunotosta. Jos alaikäisen opiskelijan huoltaja tai täysi-ikäinen opiskelija itse ei kolmen kuukauden kuluessa huostaanottoa koskevasta ilmoituksesta nouda esinettä/ainetta, se voidaan todisteellisesti hävittää.	Ei muutoksenhakuoikeutta.

2

	kaasusumuttimet, räjähteet sekä muut järjestyslain kieltämät esineet ja aineet.							
Epäillään, että opiskelijalla on hallussaan kielletty esine tai aine	Opiskelijalta otetaan haltuun kielletyt esineet tai aineet.	Opettaja/rehtori			Kirjataan rehtorin kirjaamispäiväkirjaan.	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle mahdollisimman pian. Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojeluun ja/tai poliisille.	Jos opiskelija ei luovuta turvallisuutta vaarantavaa esinettä/ainetta ja tekee vastarintaa, on esine/aine mahdollista ottaa haltuun kokonaisarviointi huomioiden välttämättömiä voimakeinoja käyttäen, mutta turvautumatta voimankäyttövälineisiin. Voimakeinoihin turvautunut henkilö tekee asiasta kirjallisen selvityksen koulutuksenjärjestäjälle.	Ei muutoksenhakuoikeutta.
	Tarkastetaan opiskelijan mukana olevat tavarat, hänen hallinnassaan olevat oppilaitoksen säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa.	Opettaja/rehtori			Kirjataan rehtorin kirjaamispäiväkirjaan.	Ilmoitetaan alaikäisen opiskelijan huoltajalle mahdollisimman pian. Ilmoitetaan tarvittaessa lastensuojeluun ja/tai poliisille.	Esineen/aineen hallussapidon on oltava ilmeistä. Tarkastus suoritetaan, jos opiskelija ei luontevasti osoita, että hänen hallussaan ei ole kiellettyjä esineitä/aineita. Tarkastuksen syy ilmoitetaan opiskelijalle ennen tarkastuksen tekemistä. Tarkastajan pitää olla opiskelijan kanssa samaa sukupuolta. Tarkastuksessa pitää olla läsnä tarkastaja ja yksi täysi-ikäinen oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluva. Jos opiskelija pyytää, tarkastuksessa pitää olla läsnä opiskelijan henkilökuntaan kuuluva, jos ko. henkilö on paikalla. Edellä kuvatusta tarkastamistavasta voidaan poiketa, jos asia	Ei muutoksenhakuoikeutta.

3

							on kiireellinen ja tarkastus on turvallisuuden kannalta välttämätön. Tarkastus tehdään turvallisesti ja olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta käyttäen.	
Opiskelija on tutkimuksen alaisena rikoksesta.	Pidätetään oikeus opiskeluun tutkimuksen ajaksi, jos se on perusteltua.	Sivistyslautakunta			Sivistyslautakunta tekee päätöksen.		Jos opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan saa samasta syystä aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. Jos tuomioistuin vapauttanut opiskelijan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen menettelyn perusteella, jota ei ole katsottava rikokseksi, mutta josta voidaan rangaista kurinpidollisesti. Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangaistusta.	Valitusoikeus hallinto-oikeuteen.
Tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen.	Opiskelija erotetaan määräajaksi oppilaitoksesta, jos se on opiskelijan tekemän rikoksen perusteella tai muuten perusteltua	Sivistyslautakunta			Sivistyslautakunta tekee päätöksen.			Valitusoikeus hallinto-oikeuteen.

4